

UNIVERSITY OF TORONTO DUPL

3 1761 00382502 3

TRINITY UNIVERSITY
LIBRARY.

N. 9 S.H. 17 No. 4

พระ

Tripitaka

[Tripitaka]

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย

Anguttara - 3

บัจจกนิปาต แล ฉักกนิปาต

Pancakanipata
Chakkaniyata

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร

กับ

หม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต

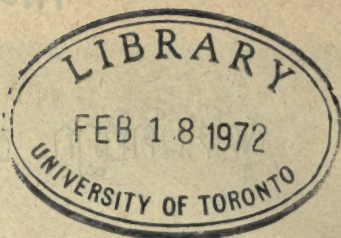
ทรงชำระแล้ว

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศล

ในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปี บริบูรณ์

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

จิร รัชเช ปติภูจาดุ.

BL

1411

T8

1893

V.22

อาร์มิกกา.

คุงมัสตุพระพุทธศาสนกาลเปนนิตติภาคล่วงแล้ว ๒๔-๓๑ พรรษา
มัตยบันกาล มุลิกสังวัจจรมามาต กาศิบัคษ์ปาฏิบทโสรวาร
บริเณทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ
บุรุษยรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตยราชนิกรโธม จาตุรันต
บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า พระพุทธศาสนาโนวาททั้งปวงซึ่งกุลบุตรได้ศึกษา
แลปฏิบัติสืบมาจนบัดนี้ ย่อมเนื่องอยู่ในพระปริยัติไตรปิฎกทั้งสิ้น แต่
กาลก่อนมา พระเจ้าแผ่นดินที่นับถือพระพุทธศาสนา ย่อมทรงพระราช
ศรัทธาเป็นศาสนูปถัมภก ให้กำลังแก่พระสงฆ์พุทธสาวกให้ทำสังคีติชำระ

อาร์มกกา.

พระไตรปิฎกปริยัติธรรม หลายครั้งหลายคราว เปนราชประเพณีสืบมา
แลจารึกเปนอักษรลงในใบลานเปนฉบับคัดลอกต่อกัน ไป จึงเปนฉบับ
แพร่หลายไปในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งปวง แต่ก่อนมาประเทศ
ที่นับถือพระพุทธศาสนา ยังมีอำนาจปกครองบ้านเมืองโดยลำพังตัว
พระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ทำนุบำรุงอุดหนุนการศาสนา
อยู่หลายประเทศด้วยกัน คือ กรุงสยาม เมืองลังกา เมืองพม่า เมืองลาว
เมืองเขมร เมื่อเกิดวิบัติอันตราย พระไตรปิฎกขาดสูญบกพร่องไปในเมือง
ใดก็ได้เอาใคร่หยิบยืมกันมาลอกคัดลงฉบับบริบูรณ์ ถ่ายกันไปถ่ายกันมาได้
แต่ในกาลทุกวันนี้ ประเทศลังกาแลพม่า ตกอยู่ในอำนาจอังกฤษ
ผู้ปกครองรักษากันเมือง ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ก็ทำนุบำรุง
แต่อาณาประชาราษฎรไพร่บ้านพลเมือง หาได้อุดหนุนการพระพุทธ
ศาสนา เหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาแต่ก่อน ไม่
พระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ก็ต่างคนต่างประพฤติตามลำพังตน
คนที่ชั่วมากกว่าดีอยู่เป็นธรรมดา ก็ชักพาให้พระปริยัติธรรมคำสั่งสอน
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปริตผิดเพี้ยนไปตามอัธยาไครย์ ส่วนเมือง
เขมนั้นเล่า ก็ตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศส ไม่มีกำลังที่จะอุดหนุน
พระพุทธศาสนาให้เป็นการมั่นคงถาวรไปได้ ส่วนเมืองลาวที่อยู่ในพระ
ราชอาณาเขตสยาม เจ้านายแลไพร่บ้านพลเมืองก็นับถือพระพุทธ
ศาสนาวิปริตแปรปรวนไปด้วยเจือปนผีสิงเทวดา จะเอาเป็นหลักฐาน
มั่นคงก็ไม่ได้ ถ้าพระไตรปิฎกวิปริตเคลื่อนคลาดไปในเวลานี้ จะหา
ที่สอบสวนลอกคัดเหมือนอย่างแต่ก่อนนั้นไม่มีแล้ว การพระพุทธศาสนา

อารัมภกถา.

ยังเจริญมั่นคงถาวรอยู่แต่ในประเทศสยามนี้ประเทศเดียว จึงเป็น
เวลาสมควรที่จะสอบสวนพระไตรปิฎก ให้ถูกต้องบริบูรณ์แล้วสร้างขึ้นไว้
ให้มากฉบับแพร่หลาย จะได้เป็นหลักฐานเชื่อถือของศาสนธรรม
คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบ ไปภายหน้า ก็กรรมอันใดที่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสสั่งสอน ย่อมเป็นกรรมอันวิเศษอุดมยิ่ง ซึ่งจะ
นำให้สัตว์พ้นจากทุกข์ภัย ได้ โดยจริงเป็นธรรมวิเศษเที่ยงแท้ ย่อมจะ
เป็นที่ปรารถนาของผู้ซึ่งมีปัญญา ได้เล่าเรียนตรึตรองแล้วปฏิบัติตาม
ได้รับผลมากน้อยตามประสงค์ ก็คงจะยังมีผู้ซึ่งจะอยากเรียนรู้เพื่อ
ปฏิบัติตามสืบไปภายหน้าเป็นแท้ จึงเป็นธรรมที่ควรจะสงวนไว้ให้เป็น
ประโยชน์แก่ชนภายหน้า ก็การสร้างพระไตรปิฎกในประเทศสยาม ที่มีมา
แต่โบราณนั้น จารึกเป็นอักษรขอมลงในใบลานเพื่อเป็นของถาวรมั่นคง
แต่กาลที่ทำการลำบาก กว่าจะสำเร็จแต่ละคัมภีร์ก็เป็นการเหน็ดเหนื่อยมาก
ยากที่จะให้ฉบับพระปริยัติธรรมแพร่หลายไปได้ อนึ่งในสยามรัฐมณฑลนี้
แต่เดิมได้เคยใช้อักษรขอมเป็นแบบฉบับมา จึงทำให้ชนเป็นอันมาก
เข้าใจเสียว่าอักษรขอมเป็นของรองรับเนื้อความในพระพุทธานุสาสนา เมื่อ
จะกล่าวโดยที่จริงแท้แล้ว ตัวอักษรไม่เป็นประมาณ อักษรใดใดก็ควรใช้ได้
ทั้งสิ้น ประเทศอื่นที่นับถือพระพุทธศาสนา คือ ลังกา พม่า ลาว เขมร
เป็นต้น ก็สร้างพระไตรปิฎกด้วยอักษรตามประเทศของตน ๆ ทุกประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นการเช่นกล่าวมา
แล้วข้างต้นนี้ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ได้ตรวจสอบพระไตรปิฎกให้ถูก
ถ้วนแล้วเลดพิมพ์ด้วยอักษรสยาม เป็นคัมภีร์ละเอียดหนึ่งบ้างสอง เล่มบ้าง

อารัมภกถา.

เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ดีกว่าจารึกลงในใบลาน
เรียงพิมพ์ครั้งหนึ่งก็ได้หลายร้อยฉบับ จะหยิบยกไปมาก็ไม่เป็นการลำบาก
ท่านผู้ที่จะดูสอบสวนก็ง่าย เพราะหนังสือคัมภีร์หนึ่งก็รวบรวมอยู่ในเล่ม
เดียวกันไม่กระจัดกระจายขาดตกบกพร่อง ถึงแม้ว่ากระดาษจะไม่เป็นของ
มั่นคงถาวรเสมอด้วยใบลานก็จริงอยู่ แต่ตีพิมพ์ครั้งหนึ่งมากกว่าจารึกใน
ใบลานหลายสิบเท่า แต่ถ้าเก็บรักษาไว้ดีๆ แล้ว ก็อยู่ทนนานได้นับด้วยร้อยปี
เมื่อฉบับใดเป็นประโยชน์ที่ต้องการมาก ก็ตีพิมพ์เพิ่มขึ้นได้อีกมากกว่า
แลเร็วกว่าที่จะจารลงในใบลาน พระคัมภีร์พระปริยัติธรรมก็จะแพร่หลายสม
บุญในสยามรัฐมณฑลสืบไปภายหน้า ทรงพระราชดำริเห็นเป็นประโยชน์
ดังนี้ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมขึ้นให้แพร่หลาย เป็น
การเกื้อกูลแก่ความตั้งมั่นของคำสอนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบไปภายหน้า
อีกประการหนึ่ง การซึ่งมีพระราชประสงค์จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมครั้งนี้
ได้มีพระราชหฤทัยมุ่งหมายจะใคร่ให้ได้สำเร็จลง ทันกำหนดซึ่งทรงตั้ง
พระราชหฤทัยไว้ว่า ถ้าเล็ดจารงอยู่ในศิราษสมบัตินี้ได้ถึง ๒๕ ปี
จะโปรดให้มีการมหรหรรณฉลองพระไตรปิฎกนี้ ให้เป็นการพระราชกุศลใน
มงคลสมัย ก็การซึ่งจะเล็ดจารงอยู่ได้หรือไม่ได้ จนถึงกำหนดที่เวลานั้น
ก็เอาเป็นประมาณแน่ไม่ได้ โดยธรรมดา แต่ทรงพระราชดำริว่า การซึ่งทรง
พระปรารภตรวสอบพระไตรปิฎกแลสร้างขึ้นให้แพร่หลายนี้ จะเป็นการมี
คุณแก่ชนทั้งปวงทั่วไป นับว่าเป็นการพระราชกุศลอันใหญ่ เป็นไปในทาง
ที่ขอบรรพมา คงจะเป็นเครื่องอุปถัมภ์ให้ได้สำเร็จดังพระบรมราชประสงค์
จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

อาร์มิกกา.

เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นแม่กอง
จัดการที่จะตีพิมพ์พระไตรปิฎก แลโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานอาราธนา
พระบรมวงษานุวงศ์ซึ่งทรงผนวช แลพระราชาคณะถานานุกรมเปรียญผู้รู้
พระปริยัติธรรม มาประชุมทั้งพระราชดำริห์พระราชประสงค์แล้ว ได้
แบ่งปันกันตรวจตราแก้ไขต้นฉบับส่งลงพิมพ์ แล้วสำเร็จบริบูรณ์ตาม
พระบรมราชประสงค์

ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลในการซึ่งได้ทรงสร้างพระปริยัติธรรม
ครั้งนี้ แก่มหาชนนิกรทั่วไป ขอให้พระปริยัติธรรมอันตีพิมพ์ขึ้นไว้นี้
ดำรงอยู่สืบไปสิ้นกาลนานเทอญ

ฯ

Transliteration of the Siamese alphabet and signs as used in the Pali text of this book.

Vowels.

Initial. ခ or ခ် ခာ ခိ ခီ ခု ခု ခေ ခေ.

a á i í u ú e o.

Medial & final. ခ ခ ခ ခ ခ ခ

Place. over after over under before consonants

Consonants.

က	ခ	ဂ	ဃ	င		စ	ဆ	ဇ	ဋ	ဌ
k	kh	g	gh	n		c	ch	j	jh	ñ
တ	ထ	ဒ	ဌ	ဏ		တ	ထ	ဒ	ဌ	န
t	th	d	dh	n		t	th	d	dh	n
ပ	ဖ	ဗ	ဂ	မ		ယ	ရ	လ	ဝ	သ
p	ph	b	bh	m		y	r	l	v	s

Example.

ဓဏ ခတ္တဓာ ခာဓာ ခိဓိ ခီဓိ ခုဓု ခုဓု ခေဓေ ခေဓေ.

atha attá ása' iddhi íd'í uju úrú eke og'ho.

Reading stanzas.

พุทโธ สุตโต กรุณามหัตถโน,

Buddho susuddho karunámahannavo,

โยจันตลุตถัพพรภาณโลจโน,

Yoccantasuddhabbaraññalocano,

โลกัสส ปาปุปกิเลสฆาตโก;

Lokassa pápúpakilesaghátako;

วันทาไม พุทโธ อหมาทเรณ ต.

Vandámi Buddham ahamádarena tam.

ธัมโม ปทีโป วีย ตัสส สัตถโน,

Dhammo padípo viya tassa satthuno,

โย มัคคปากามตเถททินโน,

yo maggapákamatabhedabhinna-

โลกุตตโร โย จ ตตถัตถิปโน

Lokuttaro yo ca tadatthadípáno;

วันทาไม ธัมโม อหมาทเรณ ต.

Vandámi Dhammam ahamádarena tam.

สังโฆ สุขเขตตาทิยเขตตัสสวัณโธ,

Sangho sukhettábhayatikhettasāññito,

โย ทิฏฐัสสัณโธ สุกตานุโพธโก,

Yo ditthasanto sugatānubodhako,

โลลัปโปหิโน อริโย สุขเมอโส;

Lolappahino ariyo sumedhaso;

วันทาไม สังฆิ อหมาตเรณ ต.

Vandāmi Sangham ahamādarena tam.

อิจฺเจวเมกนฺตภิปุชเนยฺยํ,

Iccevamekantabhipūjaneyyakam,

วัตถุตตยิ วันทยตาภิสังขต,

Vatthuttayam vandayatābhisankhatam,

ปุณฺณิ มยา ยิ, มม สัพฺพุปัตถวา,

Puññam mayā yam, mama sabbupaddavā,

มา โหณฺตุ เว ตัสฺสิ ปภาวสิทฺธิยา.

Mā hontu ve tassa pabhāvasiddhiyā.

กิตติบัญัติ.

บัญจกนิปาต

ปจมบัญณาสก

เลขพลวัคค	ที่ ๑	หน้า	๑
พลวัคค	ที่ ๒	„	๑๐
บัญจกนิวัคค	ที่ ๓	„	๑๖
สมณวัคค	ที่ ๔	„	๓๕
มุนีพรวัคค	ที่ ๕	„	๕๔
ทตยบัญณาสก			
นิรณวัคค	ที่ ๑	„	๗๑
ถันณวัคค	ที่ ๒	„	๙๐
โยธาววัคค	ที่ ๓	„	๙๕
เถรววัคค	ที่ ๔	„	๑๒๖
ภกธวัคค	ที่ ๕	„	๑๓๔
ตตยบัญณาสก			
ผาสวิหารวัคค	ที่ ๑	„	๑๔๓
อณณกนิวัคค	ที่ ๒	„	๑๕๓
คิลานวัคค	ที่ ๓	„	๑๕๔
ราชวัคค	ที่ ๔	„	๑๖๕
ภิกษุวัคค	ที่ ๕	„	๑๗๔
จตตยบัญณาสก			
ภิกษุวัคค	ที่ ๑	„	๑๙๔
อชววัคค	ที่ ๒	„	๒๐๖
อปาสิกวัคค	ที่ ๓	„	๒๒๖
อณณวัคค	ที่ ๔	„	๒๔๕

กิตติบัญัติ

พราหมณ์วัคค์	ที่ ๕	หน้า	๒๔๗
บัจจมนันนาสิก			
กัมพลวัคค์	ที่ ๑	„	๒๗๔
อภักโกศลวัคค์	ที่ ๒	„	๒๗๙
ทิมจาริกวัคค์	ที่ ๓	„	๒๘๔
อวาลิกวัคค์	ที่ ๔	„	๒๘๙
ทจฺจรววัคค์	ที่ ๕	„	๒๙๔
วัคค์าลังคหิตลุตฺตมันต์		„	๒๙๙

นิกกนิปาต

ปจมนันนาสิก			
ปจมนวัคค์		หน้า	๑
ทุตติยวัคค์		„	๑๐
ตติยวัคค์		„	๒๙
จตุตถวัคค์		„	๔๘
บัจจมนวัคค์		„	๖๒
ทุตติยนันนาสิก			
ปจมนวัคค์		„	๙๐
ทุตติยวัคค์		„	๑๓๔
ตติยวัคค์		„	๑๔๑
จตุตถวัคค์		„	๑๔๕
บัจจมนวัคค์		„	๑๕๐
นันนาสิกาลังคหิตวัคค์		„	๑๕๔
วัคค์าลังคหิตลุตฺตมันต์		„	๑๕๗

โลchner บัณฑิต ในปัจฉิมปาฐะ

อสุทธปาฐะ	สุทธปาฐะ	หน้า	บันทึก
มาธิเซน	สมาธิเซน	๒๗	๒๐
เยเน วทานิ	เยเนวทานิ	๓๕	๒
พริา หิมณฑปติกา	พริาหิมณฑปติกา	,,	๓
อนุกัมมบัณฑิต	อนุกัมมบัณฑิต	๕๖	๑๕
กุลปุตติ	กุลปุตติ	๕๘	,, ๖๗
จันปุตเตน	ปุตติลาเลหิ	๕๙	๑๒
อญฺญาภา	อญฺญาภา	๕๓	๑๑
ปายสิ	ปายาสิ	๖๗	๘
ปริเวต	ปริเวตติ	๖๘	๙
กรกตา	ครกตา	๘๗	๒๑
ยัสสากิณฺวาล สัจฉิกรณียัสส	ยัสสากิณฺวาล สัจฉิกรณียัสส	๙๓	๑๗
รัชคคณฺว ทิตฺวา	รัชคคณฺว ทิตฺวา	๑๐๑	๑๑
วิมตฺตมิต	วิมตฺตมิต	๑๐๕	๖
ปัพพณฺสทสมย	ปัพพณฺสทสมย	๑๐๘	,,
บัจจกฺขาย	บัจจกฺขาย	,,	๑๖
อลิขมม	อลิขมม	,,	๑๗
เอตฺต	เอตฺต	๑๑๐	๑๘
บัจจกนิปาเต	บัจจกนิปาเต	๑๑๓	๑
วิริย สมาคฺคเจยฺย	สมาคฺคเจยฺย	๑๑๖	๑๒
อาราณ	วิริย อาราณ	,,	๑๔
อปัปตฺตลล	อปัปตฺตลล	๑๑๙	๒๐
อลลจฺฉิกตลล	อลลจฺฉิกตลล	๑๒๐	๕

โศคนบัตต์ ในบับจกนิปาต

ขุทฺธปาจ	สุทฺธปาจ	นำ	บันทึก
ทุติยบับณาสกัถัสส	ทุติยบับณาสกัถัสส	๑๒๑	๑
สมุบับชชัสสตี	สมุบับชชัสสตี	๑๒๔	๑๙
ทีนายาวัตตัสสันตี (เกิน)		๑๒๕	๑๓
ตติยวัคโค	ตติยวัคโค	๑๒๗	๑
อภาวตีโย	อภาวตีโย	,,	๖
อิเม	อิเมหิ	,,	๒๑
มาคคกานิ	มาคคกานิ	๑๓๘	๒๑
อมนาป	อมนาป	๑๔๑	๒
บับจมวัคโค	ปจมวัคโค	๑๔๓	๑
ขยาจิโตว	ยาจิโตว	๑๔๘	๕
กุสเสสุ	กุสเสสุ	๑๕๒	๒๑
ชาสวาน	ชาสวาน	๑๗๒	๘
อนัตตารุ	อนัตตารุ	๑๗๗	๑๑
ภิกขุ	ภิกขุ	,,	๑๒
ขโมรถาน	ขโม รถาน	๑๘๐	๙
อักษโม	อักษโม	๑๘๔	๑๐
อับบัยทายาทโต วา	อับบัยโต วา ทายาทโต	๑๙๓	๑๐
โหติ	โหนตี	๒๐๐	๕ ถึง ๖
,,	,,	๒๐๑	๑๔
มนสิกาตัพพา	มนสิกาตัพพิ	๒๑๐	๔
กพทาพีรหารภักขาน	กพพีการาหารภักขาน	๒๑๔	๑๖
วลิตตจตา	วลิตตจตา	๒๑๘	๕
เกฏฏิกิโน	เกฏฏิกิโน	๒๒๑	๗

โสณบัณฑิต ในปัจฉกนิปาต

อสุทธปาจ	สุทธปาจ	หน้า	บันทึก
ปาหุณเณโย ทักขิณเณโย	ปาหุณเณโย ทักขิณเณโย	๒๓๗	๑๗
(ตกในช่องที่ ๓)	ยาว	๒๕๘	๒๑
พรหมจารีย	พรหมจารีย	๒๕๕	๒
อวัจจัตตาฬีสวลัสนิ	อวัจจัตตาฬีสวลัสนิ	,,	๓
พรหมจารีย	พรหมจารีย	,,	,,
น (เกิน)		๒๕๘	๘
อัสชฌายกตา	อัสชฌายกตา	๒๖๑	๑๙
กรณปาถ	การณปาถ	๒๖๕	๑๑
นิสสารณียา	นิสสารณียา	๒๗๘	๑๐
ขุณฺจ	ขุณฺจ	๒๗๘	๕
มัทท	มัทท	,,	๗
(ตกในท้ายบันทึก)	จรัสสติ	๒๘๖	๒๑
ทติยวัคโค	ตติยวัคโค	๒๘๗	๑
ทาสกัมมกรโปริสา	ทาสกัมมกรโปริสา	,,	๑๙
ปฏิลลันนาราม	ปฏิลลันนาราม	๒๘๙	๑๕
อวัณณเคธา	อวัณณเคธา	๒๙๘	๑๙
ทิสา มัคกัณโต	ทิสามัคกัณโต	๒๙๙	๗
มัจฌิยาน	มัจฌิยาน	๓๐๐	๑๙
ปัจฉกนิปาเต	ปัจฉกนิปาเต	๓๐๓	๑

โลธนบัตต์ ไนฉักกนิปาต

อสุทธปาจ	สุทธปาจ	หน้า	บันทึก
ปุลลวักเขตติ	ปุลลวักเขตต์	๕	๑๐
คัจฉต	คัจฉติ	๕	๑๓
ปายช	ปาย	๘	๑๑
ตโต	อิตโต	๙	๑๐
มัตตา	เมตตา	๑๒	๑๔
สังลักค์ครโต	สังลักค์ครโต	๑๕	๑๓
ปรหมวักโค	หุตติยวักโค	๒๗	๑
(ตกของที่ ๘)	วาทา	๒๘	๓
อัสสิ	อัสสิ	๒	๘
หุตติยวักโค	หุตติยวักโค	๒๙	๑
สมาธิลวัตตทานิ	สมาธิลวัตตนิทานิ	๓๕	๑๖
ภิกขุ	ภิกขุ	๔๑	๘
วงนีโน	วงนีโย	๔๑	๑๑
สวณาย	สวณาย	๔๕	๑๐
ตัทธสุทธาน	ตัทธสุทธาน	๔๘	๑๕
เทว	เทว	๔๘	๑๗
สุตตันตปิฎก	สุตตันตปิฎก	๕๒	๒
อโหสเซน	อโหสเซน	๕๗	๑๘
เอวักกัลยาโน	เอวักกัลยาโน	๕๙	๑๖
สมาหิต	สมาหิต	๖๑	๕
ปัพพโกฏฺฐโก	ปัพพโกฏฺฐโก	๖๒	๑๔
อถ	อถ	๖๕	๑๘

โศคนบัตต์ ในฉกัณนิปาต

อสุทฺถปาจ	สุทฺถปาจ	น้ำ	บันทัด
ปณิตตโร	ปณิตตโร	๖๗	๘
เอกัจฉัจฉ	เอกัจฉัจฉ	๖๗	๒๐
ภคติ	ภคติ	๖๘	๕
สียา เข	สียา โข	๘๓	๓
ชีวหาวิเวยฺยา	ชีวหาวิเวยฺยา	๘๔	๕
อวิ	เอวิ	๑๐๐	๘
สพฺรหมมจารี	สพฺรหมมจารี	๑๐๘	๑๑
อนินิตตํ	อนินิตตํ	๑๑๑	๘
ฉนฺตรธาเปยฺย	ฉนฺตรธาเปยฺย	๑๑๑	๑๖
บัจจุสฺสสมเย	บัจจุสฺสสมเย	๑๒๒	๑๑
อฏฺฐา	อฏฺฐา	๑๒๕	๓
มานุสฺส	มานุส	๑๓๘	๕
สมันนาคโต	สมันนาคโต	๑๔๑	๑๒
อลมวริยวณทตฺตนิเวสํ	อลมวริยวณทตฺตนิเวสํ	๑๔๒	๕
ภิกฺขเว	ภิกฺขเว	๑๔๒	๕
กุสฺส	กุสฺส	๑๔๓	๗
(ตกช่องที่ ๕)	กุสฺสโต โหติ	๑๔๔	๑๒

ឧបសគ្គប្រតិបត្តិការ

ល.រ	ឈ្មោះ	ស្ថានភាព	កម្មវិធី
១	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
២	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
៣	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
៤	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
៥	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
៦	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
៧	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
៨	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
៩	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
១០	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
១១	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
១២	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
១៣	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
១៤	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
១៥	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
១៦	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
១៧	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
១៨	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា
១៩	អគ្គនាយក	ប្រធាន	អគ្គនាយក
២០	អគ្គនាយិកា	ប្រធាន	អគ្គនាយិកា

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย.
 บัณฑิตนิกาย.

นโม ตัสส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ปฐมบัณฑิตกาลโก.

๑ เขวมฺโม สุก. เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
 ขณานิคมํ อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามันโตสิ
 “ภิกฺขเวติ. “ภทฺนํเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต บัณฑิตํ ใตฺส. ภควา
 เขตฺตโวจ. “บัณฺฑิตานิ ภิกฺขเว เสขพฺพลาณิ. กตฺตมานิ บัณฺฑิต
 สกฺกธมฺมา หิริพฺพลํ โอตฺถํปฺปพฺพลํ วิริยพฺพลํ บัณฺฑิตพฺพลํ. อิมานิ โข
 ภิกฺขเว บัณฺฑิตํ เสขพฺพลาณิ. ตสฺมา ติทฺถ ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตฺวา
 “สกฺกธมฺมา สมนฺนาคตา ภวีสฺสาม เสขพฺพเลน, หิริพฺพเลน สมนฺนาคตา
 ภวีสฺสาม เสขพฺพเลน, โอตฺถํปฺปพฺพเลน สมนฺนาคตา ภวีสฺสาม
 เสขพฺพเลน, วิริยพฺพเลน สมนฺนาคตา ภวีสฺสาม เสขพฺพเลน, บัณฺฑิตพฺพเลน
 สมนฺนาคตา ภวีสฺสาม เสขพฺพเลนาติ. เอวํ ทิ วา ภิกฺขเว

ลักขิตัพพันติ.

๒ บัณฺฑิมาณี ภิกฺขเว เสขพลาณี. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว สัตถาพละ
 หิริพละ โธตคัมปเปพละ วิริยพละ มัลลนาพละ. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว
 สัตถาพละ? อโธ ภิกฺขเว อริยสวากโธ สัตโธ โทติ สัตถัทท
 ทถาคคัสส โพธิ อคิปปิ โส ภควา อวหํ สัมมาสัมพุทโธ
 วิชชาจรณสัมมัสนโน สุกโต โลกวิทู อเนกโร ปุริสทัมมसारถิ
 สัตถา เทวมนุสฺसानํ พุทโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สัตถาพละ. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว หิริพละ? อโธ ภิกฺขเว อริยสวากโธ
 หิริมา โทติ, หิริยติ กายทฺถจฺจริเตน วจฺจทฺถจฺจริเตน มโนทฺถจฺจริเตน,
 หิริยติ ปาปกาณํ อกฺขสฺสานํ ธมฺมมานํ สมาปตฺติยา: อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว หิริพละ. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว โธตคัมปเปพละ? อโธ ภิกฺขเว
 อริยสวากโธ โธตคัมปเป โทติ, โธตคัมปเปติ กายทฺถจฺจริเตน วจฺจทฺถจฺจริเตน
 มโนทฺถจฺจริเตน, โธตคัมปเปติ ปาปกาณํ อกฺขสฺสานํ ธมฺมมานํ สมาปตฺติยา:
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โธตคัมปเปพละ. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว วิริยพละ?
 อโธ ภิกฺขเว อริยสวากโธ อารยธวิริโย วิหริติ อกฺขสฺสานํ ธมฺมมานํ
 ปหานาย กุสฺสลาณํ ธมฺมมานํ อุปสัมปทาย อามวา ทฬีทปรกฺกโม
 อนิกขิตคฺคฺชโร กุสฺสเลสุ ธมฺมเมสุ: อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพละ.
 กตมณฺเฑ ภิกฺขเว มัลลนาพละ? อโธ ภิกฺขเว อริยสวากโธ มัลลนา
 โทติ, อุตฺถยตฺถคามินิยา มัลลนา ย สมนฺนาคโต อริยาย นิพเพธิกา
 สัมมาทฺถกัชฺชคามินิยา: อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มัลลนาพละ. อิมานิ

โฆ ภิกขเว บัจจ เสขพเลณิ. ตัสมา ทิถ ภิกขเว เหว สิกขิตัพพี
 “สัทธอพเลณ สมันนาคตา ภวิสสาม เสขพเลณ, ทิริพเลณ ...
 โธตตัมปิพเลณ ... วิริยพเลณ ... บัจฉापเลณ สมันนาคตา
 ภวิสสาม เสขพเลณปิ. เหว ทิ โว ภิกขเว สิกขิตัพพีตติ.

๓ บัจเจติ ภิกขเว อัมเมติ สมันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว
 อัมเม ทุกขं วิหริติ สวิมาส์ ธอปปายาส์ สปริฬาหัง, กายัสส
 เกทา ปรมัมมรณา ทุกคคิ ปาฏิกงขา. กตเมติ บัจจติ? อธ
 ภิกขเว ภิกขุ สัสสัคโ โหติ, อหิริโก โหติ, ธนคตัมปิ
 โหติ, กุสโ โหติ, ทุสโ โล โหติ. อเมติ โฆ ภิกขเว
 บัจจติ อัมเมติ สมันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขं
 วิหริติ สวิมาส์ ธอปปายาส์ สปริฬาหัง, กายัสส เกทา ปรมัมมรณา
 ทุกคคิ ปาฏิกงขา. บัจจติ ภิกขเว อัมเมติ สมันนาคโต
 ภิกขุ ทิฏฐิเจว อัมเม สุขं วิหริติ อวิมาตัง ธอปปายาส์
 สปริฬาหัง, กายัสส เกทา ปรมัมมรณา ทุกคคิ ปาฏิกงขา. กตเมติ
 บัจจติ? อธ ภิกขเว ภิกขุ สัคโ โหติ, ทิริมา โหติ,
 ธนคตัมปิ โหติ, อารทธีวิริโย โหติ, บัจฉาวา โหติ. อเมติ
 โฆ ภิกขเว บัจจติ อัมเมติ สมันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว
 อัมเม สุขं วิหริติ อวิมาตัง ธอปปายาส์ สปริฬาหัง กายัสส
 เกทา ปรมัมมรณา ทุกคคิ ปาฏิกงขาติ.

๔ บัจจติ ภิกขเว อัมเมติ สมันนาคโต ภิกขุ ยถาภัก

นิกขิตโต เอว นินเย. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อิตถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อัคฺคสํ ไซ โหติ, อหิริโก โหติ, อเนกคัมภี โหติ, กุสฺสโต โหติ,
 ทุณฺณิบัณฺโณ โหติ. อิมเอหิ ไซ ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมมเมหิ
 สมณฺณาคโต ภิกฺขุ ยถาภคํ นิกขิตโต เอว นินเย. บัณฺฑิหิ
 ภิกฺขเว อัมมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ ยถาภคํ นิกขิตโต เอว สัคเค.
 กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อิตถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํ ไซ โหติ, หิริมา โหติ,
 โอตคัมภี โหติ, อารทธีวโร โหติ, บัณฺณวา โหติ. อิมเอหิ
 ไซ ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ ยถาภคํ
 นิกขิตโต เอว สัคเคติ.

๕ โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา ลิกฺข
 บัจจิกฺกชาเย หินายาวตฺตติ, ตัสส ทิฏฺฐิเจว อัมมเ บัณฺฑิ สหธัมมิกา
 วาทานุปาทา คารยํหํ จานํ อาคัจฉนฺติ. กตเม บัณฺฑิ? สทฺธาบิ นาม
 เท นาโหสิ กุสฺเสสุ อัมมเสุ, หิริบิ นาม เท นาโหสิ กุสฺเสสุ
 อัมมเสุ, โอตคัมภี ปิ นาม เท นาโหสิ กุสฺเสสุ อัมมเสุ,
 วิริยบิ นาม เท นาโหสิ กุสฺเสสุ อัมมเสุ, บัณฺณวาบิ นาม เท
 นาโหสิ กุสฺเสสุ อัมมเสุ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา
 ภิกฺขุณี วา ลิกฺข บัจจิกฺกชาเย หินายาวตฺตติ, ตัสส ทิฏฺฐิเจว
 อัมมเ อิมเ บัณฺฑิ สหธัมมิกา วาทานุปาทา คารยํหํ จานํ
 อาคัจฉนฺติ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา สทฺธาบิ
 ทุกฺกเชน สทฺธาบิ โทมนสฺสเสน อัคฺคสมุโขบิ รุทฺธมาโน ปริปุณฺณ

ปริสุทฺธิ พหุหิมจริยํ จรติ, ตัสส ทิฏฺฐิเจว ธัมเม บัจจ สหธัมมิกา
 ปาสสํ จานํ ชาคัจฉนํตีติ. กตเม บัจจ? สทฺธธาปํ นาม เท อโหสิ
 กุสเลสุ ธัมเมสุ, ทิริปํ นาม เท อโหสิ กุสเลสุ ธัมเมสุ,
 โอตตบิปปํ นาม เท อโหสิ กุสเลสุ ธัมเมสุ, วิริยปํ นาม เท
 อโหสิ กุสเลสุ ธัมเมสุ, บัจฉณปํ นาม เท อโหสิ กุสเลสุ
 ธัมเมสุ. โย हि โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา สทฺธาปํ
 ทุกฺเขน สทฺธาปํ โทมนสฺสเสน อสฺสมุโขปิ รุทฺธานิ ปริปุณณิ
 ปริสุทฺธิ พหุหิมจริยํ จรติ, ตัสส ทิฏฺฐิเจว ธัมเม อิมे บัจจ
 สหธัมมิกา ปาสสํ จานํ ชาคัจฉนํตีติ.

๖ น ตาว ภิกฺขเว อกุสลัสส สัมมาปัตติ โหติ, ยาว สทฺธธา
 บัจจบุญฺญิจฺจา โหติ กุสเลสุ ธัมเมสุ, ยโต จ โข ภิกฺขเว
 สทฺธธา อเนกตฺวา โหติ อสสทฺธิยํ ปริยุตฺถาย ทิฏฺฐิจติ, อถ
 อกุสลัสส สัมมาปัตติ โหติ. น ตาว ภิกฺขเว อกุสลัสส สัมมาปัตติ
 โหติ, ยาว ทิริ บัจจบุญฺญิจฺจา โหติ กุสเลสุ ธัมเมสุ,
 ยโต จ โข ภิกฺขเว ทิริ อเนกตฺวา โหติ อหิริกํ ปริยุตฺถาย
 ทิฏฺฐิจติ, อถ อกุสลัสส สัมมาปัตติ โหติ. น ตาว ภิกฺขเว
 อกุสลัสส สัมมาปัตติ โหติ, ยาว โอตตบิปปํ บัจจบุญฺญิจฺจ
 โหติ กุสเลสุ ธัมเมสุ, ยโต จ โข ภิกฺขเว โอตตบิปปํ
 อเนกตฺวา โหติ อเนตตบิปปํ ปริยุตฺถาย ทิฏฺฐิจติ, อถ อกุสลัสส
 สัมมาปัตติ โหติ. น ตาว ภิกฺขเว อกุสลัสส สัมมาปัตติ โหติ,

ยาว วิริยํ บัจริยัญจิตํ โหติ กุสเลสุ ธัมเมสุ; ยโต จ โข
 ภิกขเว วิริยํ อันตรหิตํ โหติ โกลัซซ์ ปริยัตถาย ตัญญุจติ,
 ธอ อกุสลลัสส สมบัติติ โหติ. น ทาว ภิกขเว อกุสลลัสส
 สมบัติติ โหติ, ยาว บัลลภา บัจริยัญจิตา โหติ กุสเลสุ
 ธัมเมสุ; ยโต จ โข ภิกขเว บัลลภา อันตรหิตา โหติ
 ทุขุบัลลภา ปริยัตถาย ตัญญุจติ, ธอ อกุสลลัสส สมบัติติ โหติติ.

๗ เขภยฺเยน ภิกขเว สัตถา กาเมสุ ลพิตา, อสตีพฺยาภังคิ
 ภิกขเว กุลปฺตโต โอหยา อคารัสฺมา อนคาริยํ บัพฺพิโต โหติ,
 “สํโห บัพฺพิโต กุลปฺตโตติ อลํ วณฺเณ. ตํ กิเลสํ เหตุฯ
 ลพฺภา หิ ภิกขเว โยพฺพนฺน กามา, เต จ โข ยาหิสฺวา วา
 คาหิสฺวา วา; เย จ ภิกขเว ธีนา กามา, เย จ มัชฌิมา
 กามา, เย จ ปณีตา กามา, สัพฺเพ “กามาเควฺว ลขํ คัจฉนฺตี.
 เสยฺยถาปิ ภิกขเว ททโร กุมาโร มนฺโต อุตฺตานเสยฺยโก อาติยา
 ปมาทมนฺเวยย กัญฺจํ วา กถลํ วา มุเช อหาเรยฺย; คเมเน อชาติ
 ลขํ ลขํ มนสิกรายฺย, ลขํ ลขํ มนสิกริตฺวา ลขํ ลขํ
 อหาเรยฺย; โน เจ ลักฺกณฺเวยย ลขํ ลขํ อาหริตุํ, วาเมเน หัตถเณ
 ลขํ ปวิคฺคเหตฺวา ทักฺขิเนเน หัตถเณ วังกังคฺลํ กริตฺวา
 สโลหิตมฺิ อหาเรยฺย. ตํ กิเลสํ เหตุฯ อตฺเตสา ภิกขเว กุมารลัสส
 วิเหสา, เนสา นัตถิติ วทามิ; กโรณียณฺจ โข เหว ภิกขเว
 อาติยา อตฺถกามา ย หิเตสินฺยา อนุกัมมํ ปิกาย อนุกัมมํ ปิ อูปาทาย.

ยโต จ โข ภิกขเว โส กุมารโ วุฑฺฒโธ โหติ อลฺบัณฺโณ, ขนเปกฺขา
 ปณ ภิกขเว ธาตํ ตัสสํ กุมารสฺสํ โหติ “อตฺตคฺคฺโตทานิ กุมารโ นาลํ
 ปมาทายาติ. เอวเมว โข ภิกขเว ยาวกัณฺณจ ภิกขุโน สทฺธาย อกตํ
 โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ, หิริยา อกตํ โหติ กุสเลสุ
 ธัมมेषุ, โอตฺตปฺปเปณ อกตํ โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ, วิวิเยณ
 อกตํ โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ, บัลลณาย อกตํ โหติ
 กุสเลสุ ธัมมेषุ; อนนฺตรํ ชิตฺทํ โฟ ตาว เม โส ภิกขเว ภิกขุ โหติ
 ยโต จ โข ภิกขเว ภิกขุ สทฺธาย กตํ โหติ กุสเลสุ
 ธัมมेषุ, หิริยา กตํ โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ, โอตฺตปฺปเปณ
 กตํ โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ, วิวิเยณ กตํ โหติ กุสเลสุ
 ธัมมेषุ, บัลลณาย กตํ โหติ กุสเลสุ ธัมมेषุ; ขนเปกฺโข
 ปณาทํ ภิกขเว ตัสสํ โหมิ “อตฺตคฺคฺโตทานิ ภิกขเว
 ภิกขุ นาลํ ปมาทายาติ.

๘ บัลลจฺหิ ภิกขเว ธัมมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ จวติ
 นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม. กตเมหิ บัลลจฺหิ? อลฺลสทฺธโ ภิกขเว
 ภิกขุ จวติ นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม, อหิริโก ภิกขเว ภิกขุ จวติ
 นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม, อนนฺตปฺปเปณ ภิกขเว ภิกขุ จวติ
 นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม, กุสฺสโต ภิกขเว ภิกขุ จวติ
 นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม, ทุปฺปบัณฺโณ ภิกขเว ภิกขุ จวติ
 นปฺปติฏฺฐจฺจติ สทฺธธัมม. อเมหิ โข ภิกขเว บัลลจฺหิ ธัมมเมหิ

สมันนาคโต ภิกขุ จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม. บัณฺฑิ
 ภิกขเว ธัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ สัทธัมเม.
 กตเมติ บัณฺฑิ? สัทโธ ภิกขเว ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ
 สัทธัมเม, หิริมา ภิกขเว ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ สัทธัมเม,
 โฉตตัมปิ ภิกขเว ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ สัทธัมเม,
 ขารัทธวิโร ภิกขเว ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ สัทธัมเม,
 บัณฺณวา ภิกขเว ภิกขุ น จวติ ปติฏฐาติ สัทธัมเม. อิมะ
 โห ภิกขเว บัณฺฑิ ธัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ น จวติ
 ปติฏฐาติ สัทธัมเมติ.

๘ บัณฺฑิ ภิกขเว ธัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ อคารโว
 อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม. กตเมติ บัณฺฑิ?
 อัสสัทโธ ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ
 สัทธัมเม, อหิริโก ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อัมปิติสโส
 จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม, อโนตตัมปิ ภิกขเว ภิกขุ อคารโว
 อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม, กุสฺสโต ภิกขเว
 ภิกขุ อคารโว อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม,
 ทุพฺบัลโล ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ
 สัทธัมเม. อิมะ โห ภิกขเว บัณฺฑิ ธัมเมติ สมนันนาคโต
 ภิกขุ อคารโว อัมปิติสโส จวติ นัยปติฏฐาติ สัทธัมเม.
 บัณฺฑิ ภิกขเว ธัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ อคารโว

๑๐ บัณฺหิ ภิภฺชเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิภฺช อคารโว
 อัมปติสฺสโต อภัพฺโพ อัมมิมฺม อัมมวินเย วุทฺธมฺม วิรูปํหิ เวปุลลํ
 อาบํชํชิตํ กตเมหิ บัณฺหิ? อลลสฺสํ โห ภิภฺชเว ภิภฺช
 อคารโว อัมปติสฺสโต อภัพฺโพ อัมมิมฺม อัมมวินเย วุทฺธมฺม วิรูปํหิ
 เวปุลลํ อาบํชํชิตํ อหริโก ภิภฺชเว ภิภฺช . . . อโนตตมํ บั
 ภิภฺชเว ภิภฺช . . . กุสฺสโต ภิภฺชเว ภิภฺช . . . ทุมฺมบํบโณ ภิภฺชเว
 ภิภฺช อคารโว อัมปติสฺสโต อภัพฺโพ อัมมิมฺม อัมมวินเย
 วุทฺธมฺม วิรูปํหิ เวปุลลํ อาบํชํชิตํ อเมหิ โห ภิภฺชเว บัณฺหิ
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิภฺช อคารโว อัมปติสฺสโต อภัพฺโพ อัมมิมฺม
 อัมมวินเย วุทฺธมฺม วิรูปํหิ เวปุลลํ อาบํชํชิตํ บัณฺหิ ภิภฺชเว

อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ สคารโว สัมปัตติสโส ภัพพะโพ
 อิมัสมี อัมมวินเย วุฑฒิ วิรุฬห์เห เวปุลล อามัชชิตุ. กตเมหิ
 บัณฺฑิ? สัตถ์ โอ ภิกขเว ภิกขุ สคารโว สัมปัตติสโส ภัพพะโพ
 อิมัสมี อัมมวินเย วุฑฒิ วิรุฬห์เห เวปุลล อามัชชิตุ. หิรมา
 ภิกขเว ภิกขุ . . . โอตตัมปิ ภิกขเว ภิกขุ . . . ชารัทธวิโย
 ภิกขเว ภิกขุ . . . บัณฺณวา ภิกขเว ภิกขุ สคารโว สัมปัตติสโส
 ภัพพะโพ อิมัสมี อัมมวินเย วุฑฒิ วิรุฬห์เห เวปุลล อามัชชิตุ.
 อิมเอหิ โห ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ
 สคารโว สัมปัตติสโส ภัพพะโพ อิมัสมี อัมมวินเย วุฑฒิ
 วิรุฬห์เห เวปุลล อามัชชิตุนฺติ.

เลขพลวักโค ปจโม.

ตัสสัทธานิ.

สัชฌิตต วิธิตต ทุกข

ภค ลิกขาย บัณฺณ

สมามัตติ ๑ กาเมสุ

จวนา เทว อคารวาทิ.

๑๑ ปุพฺพาทิ ภิกขเว อนนุสฺสฺสฺเตสุ อัมมेषุ อภินฺญาไวสาณ-

ปารมิบัตโต ปฏิกขานามิ. บัณฺณจมานิ ภิกขเว ตถาคตัสส

ตถาคตพลาณิ, เขหิ พลเลหิ สมันนาคโต ตถาคโต ชาธภันฺจาน

ปฏิกขานาติ ปริสาสุ สีนหาท เหนติ พหุหิมจกัก ปวัตเตติ.

กตมานิ บัณฺฑิ? สัตถ์อาพล หิริพล โอตตัมปิพล - วิริยพล

นัณฺณวาพล. อิมานิ โห ภิกขเว บัณฺฑิ ตถาคตัสส ตถาคตพลาณิ

เบหิ พลลหิ สมนันนาคโต ตถาคโต อาสภณันจัน ปฏิกขานาติ ปริสาสุ
สีหนาท นทติ พริหิมจกัก ปวัตเตคิต.

๑๒ บัญจิมานิ ภิกขเว เสขพลานิ. กตมานิ บัญจ? สัตถาพล
หิริพล โอตตบัพพล วิริยพล บัญญาพล. อิมานิ โข ภิกขเว
บญจ เสขพลานิ. อิมล โข ภิกขเว บญจันน เสขพลาน
เอต อคค เอต สคาคิก เอต สฆาตนิย, ยทิต บัญญาพล
เสยยถาณิ ภิกขเว กุฏาคารัสส เอต อคค เอต สคาคิก
เอต สฆาตนิย, ยทิต กุฏ; เอวเมว โข ภิกขเว อิมล
บญจันน เสขพลาน เอต อคค เอต สคาคิก เอต สฆาตนิย,
ยทิต บัญญาพล. ตลมา ทิถ ภิกขเว เอว สิกขิตัพพ “สัตถาพล
สมนันนาคตา ภวิสสาม เสขพลน, หิริพลน . . . โอตตบัพพลน . . .
วิริยพลน . . . บัญญาพลน สมนันนาคตา ภวิสสาม เสขพลนาติ:
เอว ทิ โว ภิกขเว สิกขิตัพพนติ.

๑๓ บัญจิมานิ ภิกขเว พลานิ. กตมานิ บัญจ? สัตถาพล
วิริยพล สติพล สฆาตพล บัญญาพล. อิมานิ โข
ภิกขเว บญจ พลาไนติ.

๑๔ บัญจิมานิ ภิกขเว พลานิ. กตมานิ บัญจ? สัตถาพล
วิริยพล สติพล สฆาตพล บัญญาพล. กรมญจ ภิกขเว สัตถาพล?
อิธ ภิกขเว อริยสาวโก สทโธ โหติ, สทททติ ตถาคตัสส
โพธิ “อิตินิ โส ภควา อรห สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจรณลัมบนโน

สุตโต โลกวิทู อนัตตโร ปริสทัมมสังวติ สัตถา เทวมนุสสังนิ
 พุทโธ ภควาติ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สัตถาพลํ กตมณฺเฑ
 ภิกฺขเว วิริยพลํ? อธิ ภิกฺขเว ขริยสวโก อารทฺธวิโร
 วิหริติ อกฺขลนํ ธมฺมํ ปหานาย กุสฺสณํ ธมฺมํ อปฺปมํ ปทา
 ยามวา ทฬฺหปรักกโม อนิกฺขิตตฺตฺตฺโร กุสฺสเลสุ ธมฺมเมสุ
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ กตมณฺเฑ ภิกฺขเว สติพลํ อธิ
 ภิกฺขเว ขริยสวโก สติมา โหติ ปเรเมณ สตินนฺทิกเกณ สมนฺนาคโต
 จิรคตฺตํ จิรภาสิตํ สริตา อนุสฺสริตา อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สติพลํ กตมณฺเฑ
 ภิกฺขเว สมาธิพลํ? อธิ ภิกฺขเว ขริยสวโก วิวิจฺเจะ กาเมหิ
 วิวิจฺจ อกฺขเลหิ ธมฺมเมหิ สวิตักกํ สวิจารํ วิเวกํ ปัตติสุขํ
 ปจฺมํ ฉานํ อปฺปมํ ธีรํ วิหริติ; วิตักกวจารานํ รูปสฺมา อหฺมตฺตํ
 สัมปสาทนํ เจตโสเอโกติภาวํ ชวตักกํ อวิจารํ สมาธิํ ปัตติสุขํ ทตฺติ
 ฉานํ อปฺปมํ ธีรํ วิหริติ; ปัตติยา จ วิวาทา อปฺเปกฺขโก จ วิหริติ
 สโต จ สัมปชาโน สุขณฺเฑ กาเยน ปฏฺฐิเวทติ, ยนฺตํ
 ขริยา อากิณฺณํ อปฺเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ, ทตฺติ ฉานํ
 อปฺปมํ ธีรํ วิหริติ; สุขสฺส จ ปหานา กุสฺสสฺส จ ปหานา ปุพฺเพ
 โสมนัสส โทมนัสสํ อตฺถังคมา อตฺถกฺขมสุขํ อปฺเปกฺขาสติปาริสฺสํ
 จตฺตํ ฉานํ อปฺปมํ ธีรํ วิหริติ; อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สมาธิพลํ กตมณฺเฑ ภิกฺขเว มณฺเฑนาพลํ? อธิ ภิกฺขเว ขริยสวโก
 มณฺเฑนา โหติ อุตฺตมกตฺตานิยา มณฺเฑนา สมนฺนาคโต ขริยา

บับจกนิปาเท ปจมบับณาสกัสน์ ทุติยวัคโค.

๑๗

นีฬิเพธิกาย สัมมาพุทฺธกัณฺฐคามินียา: อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว บับณาสกัสน์.
อิมานิ โข ภิกฺขเว บับจ พฺลานีติ.

๑๕ บับจิมานิ ภิกฺขเว พฺลานี. กตมานิ บับจ? สักขาพล
วิริยพล สติพล สมาธิพล บับณาสกัสน์. กัตถํ จ ภิกฺขเว สักขาพล
ทัญญัพพะ? จตุสฺส โสตาบัตติยังเคสฺส: เอตถ สักขาพล ทัญญัพพะ.
กัตถํ จ ภิกฺขเว วิริยพล ทัญญัพพะ? จตุสฺส สัมมัมปปีชานาสฺส: เอตถ
วิริยพล ทัญญัพพะ. กัตถํ จ ภิกฺขเว สติพล ทัญญัพพะ.
จตุสฺส สติบับฺบัจจนาสฺส: เอตถ สติพล ทัญญัพพะ. กัตถํ จ ภิกฺขเว
สมาธิพล ทัญญัพพะ? จตุสฺส ฌานาสฺส: เอตถ สมาธิพล
ทัญญัพพะ. กัตถํ จ ภิกฺขเว บับณาสกัสน์ ทัญญัพพะ? จตุสฺส อริยสัจเจตฺส:
เอตถ บับณาสกัสน์ ทัญญัพพะ. อิมานิ โข ภิกฺขเว บับจ พฺลานีติ.

๑๖ บับจิมานิ ภิกฺขเว พฺลานี. กตมานิ บับจ? สักขาพล
วิริยพล สติพล สมาธิพล บับณาสกัสน์. อิมานิ โข ภิกฺขเว
บับจ พฺลานี. อิมสฺส โข ภิกฺขเว บับจันนํ พฺลานํ เอตํ อัคคํ
เอตํ สักขาภิกฺขเว เอตํ สัมมาคณิยํ, ยถิทํ บับณาสกัสน์. เสยฺยถาชี
ภิกฺขเว กุญฺญาคารัสสํ เอตํ อัคคํ เอตํ สักขาภิกฺขเว
สัมมาคณิยํ, ยถิทํ กุญฺญํ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺส
บับจันนํ พฺลานํ เอตํ อัคคํ เอตํ สักขาภิกฺขเว
สัมมาคณิยํ. ยถิทํ บับณาสกัสน์ติ.

๑๗ บับจทิ ภิกฺขเว สัมมมทิ สัมมณฺเณนาคโต ภิกฺขุ อคฺคํหาทาย

ปฏิปันโน โหติ โน ปะหิตาย กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อิท ภิक्ขเว
 ภิกฺขุ อัตถนา สีลสัมบันโน โหติ โน ปะริ สีลสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา สมาริสัมบันโน โหติ โน ปะริ สมาริสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา บัณฺณาสัมบันโน โหติ โน ปะริ บัณฺณาสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา วิมุตติสัมบันโน โหติ โน ปะริ วิมุตติสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา วิมุตติญาณทัสฺสณสัมบันโน โหติ โน ปะริ
 วิมุตติญาณทัสฺสณสัมปทาย สมาทเปติ. อิมหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 ธัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อัตถนิตาย ปฏิปันโน โหติ โน ปะหิตายาติ.

๑๖ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ ปะหิตาย
 ปฏิปันโน โหติ โน อัตถนิตาย. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อิท ภิक्ขเว
 ภิกฺขุ อัตถนา น สีลสัมบันโน โหติ ปะริ สีลสัมปทาย สมาทเปติ,
 อัตถนา น สมาริสัมบันโน โหติ ปะริ สมาริสัมปทาย สมาทเปติ,
 อัตถนา น บัณฺณาสัมบันโน โหติ ปะริ บัณฺณาสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา น วิมุตติสัมบันโน โหติ ปะริ วิมุตติสัมปทาย
 สมาทเปติ, อัตถนา น วิมุตติญาณทัสฺสณสัมบันโน โหติ ปะริ
 วิมุตติญาณทัสฺสณสัมปทาย สมาทเปติ. อิมหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 ธัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ ปะหิตาย ปฏิปันโน โหติ โน อัตถนิตายาติ.

๑๗ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ เหว
 อัตถนิตาย ปฏิปันโน โหติ โน ปะหิตาย. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อิท
 ภิक्ขเว ภิกฺขุ อัตถนา น สีลสัมบันโน โหติ โน ปะริ

มันจักนิปาเต ปจฺมบัจฉิณาสกัถัสส ทฺตยวักโค.

๑๕

สัสสสัมปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา น สมาสสัมบันโน โหติ โน
ปรํ สมาสสัมปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา น บัจฉิณาสัมบันโน
โหติ โน ปรํ บัจฉิณาสัมปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา น
วิมุตฺติสัมบันโน โหติ โน ปรํ วิมุตฺติสัมปทาย สมาทเปติ,
อตฺตนา น วิมุตฺติญาณทลฺลสนฺนสัมบันโน โหติ โน ปรํ
วิมุตฺติญาณทลฺลสนฺนสัมปทาย สมาทเปติ. อิมํทิสฺส ภิกฺขเว บัจฉิ
ณมมํทิสฺส สมนํนาคโต ภิกฺขุ เณว อตฺตทิตาย ปฏิบันโน
โหติ โน ปเรตวํชาติ.

๒๐ บัจฉิณํ ภิกฺขเว อมมํทิสฺส สมนํนาคโต ภิกฺขุ อตฺตทิตาย จ
ปฏิบันโน โหติ ปเรตวํ จ. กตมํทิสฺส บัจฉิณํ? อิทํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อตฺตนา จ สัสสสัมบันโน โหติ ปรณํจ สัสสสัมปทาย
สมาทเปติ, อตฺตนา จ สมาสสัมบันโน โหติ ปรณํจ สมาสสัมปทาย
สมาทเปติ, อตฺตนา จ บัจฉิณาสัมบันโน โหติ ปรณํจ บัจฉิณาสัมปทาย
สมาทเปติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติสัมบันโน โหติ ปรณํจ วิมุตฺติสัมปทาย
สมาทเปติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติญาณทลฺลสนฺนสัมบันโน โหติ ปรณํจ
วิมุตฺติญาณทลฺลสนฺนสัมปทาย สมาทเปติ. อิมํทิสฺส ภิกฺขเว บัจฉิ
ณมมํทิสฺส สมนํนาคโต ภิกฺขุ อตฺตทิตาย จ ปฏิบันโน โหติ
ปเรตวํ ชาติ.

พลวักโค ทฺตยโย.

คัลลหทาน.

อนนุสสุตฺตกฺกญฺจ

สังฆิกัง วิตถเตน จ

ทฺวัญจัพพะตัง ปนฺนุญ

จัตตาโรปิ ทิเชน จาติ.

๒๑ โส วต ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อปัปฺปติสฺสโต อสภากวฺตฺติโก
 สพฺพหิมาจาริสฺส อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ,
 อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ
 จานํ วิชฺชติ, เสขํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา สีสานิ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ
 จานํ วิชฺชติ, สีสานิ อปรีปฺปเรตฺวา สัมมาทฺวัญจํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ
 จานํ วิชฺชติ, สัมมาทฺวัญจํ อปรีปฺปเรตฺวา สัมมาสมายี ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ
 จานํ วิชฺชติ. โส วต ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อปัปฺปติสฺสโต
 อสภากวฺตฺติโก สพฺพหิมาจาริสฺส อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ จานเมตฺตํ
 วิชฺชติ, อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ
 จานเมตฺตํ วิชฺชติ, เสขํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา สีสานิ ปรีปฺปเรสฺสตีติ จานเมตฺตํ
 วิชฺชติ, สีสานิ อปรีปฺปเรตฺวา สัมมาทฺวัญจํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ,
 สัมมาทฺวัญจํ อปรีปฺปเรตฺวา สัมมาสมายี ปรีปฺปเรสฺสตีติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ.

๒๒ โส วต ภิกขเว ภิกขุ อคารโว อปัปฺปติสฺสโต
 อสภากวฺตฺติโก สพฺพหิมาจาริสฺส อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ
 เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ, อภิสมาจาริกํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา เสขํ
 ธมฺมํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ, เสขํ ธมฺมํ อปรีปฺปเรตฺวา
 สีสลักขันธํ ปรีปฺปเรสฺสตีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ, สีสลักขันธํ

บัญญัติปาเต ปจรมบัญญัติสกลิต ตติยัคโค. ๖๖

อปริปุเรตฺวา สมาริกขันธํ ปริปุเรสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ,
 สมาริกขันธํ อปริปุเรตฺวา บัญฺฌิกขันธํ ปริปุเรสฺสตีติ เนตฺ จานํ
 วิชฺชติ. โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สลวโว สปัปฺตัสสโต สภาวตฺตโก
 สพฺพหิมจาวีสุ ธาณีสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปุเรสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ,
 ธาณีสมาจาริกํ ธมฺมํ ปริปุเรตฺวา เสขํ ธมฺมํ ปริปุเรสฺสตีติ จานเมตฺ
 วิชฺชติ, เสขํ ธมฺมํ ปริปุเรตฺวา สิลกฺขันธํ ปริปุเรสฺสตีติ จานเมตฺ
 วิชฺชติ, สิลกฺขันธํ ปริปุเรตฺวา สมาริกขันธํ ปริปุเรสฺสตีติ
 จานเมตฺ วิชฺชติ, สมาริกขันธํ ปริปุเรตฺวา บัญฺฌิกขันธํ
 ปริปุเรสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ.

๒๓ บัญฺฌิเม ภิกฺขเว ชาตฺรบุลฺลํ อุกฺกเกเลเสา, เยหิ อุกฺกเกเลเสหิ
 อุกฺกเกลิฏฺฐํ ชาตฺรปํ น เจว มุตฺตํ โหติ น จ กัมมณียํ น จ
 ปกฺกสฺสโร ปกฺคํ จ น จ สัมมาอูเปติ กัมมาย. กตเม บัญฺจํ
 อโย โลหํ ตปฺปํ สีสํ สัชฺฌมํ. อิมे โข ภิกฺขเว บัญฺจํ ชาตฺรบุลฺลํ
 อุกฺกเกเลเสา, เยหิ อุกฺกเกเลเสหิ อุกฺกเกลิฏฺฐํ ชาตฺรปํ น เจว
 มุตฺตํ โหติ น จ กัมมณียํ น จ ปกฺกสฺสโร ปกฺคํ จ น จ
 สัมมาอูเปติ กัมมาย. ยโต จ โข ภิกฺขเว ชาตฺรปํ อิมะหิ
 บัญฺจหิ อุกฺกเกเลเสหิ วิมุตฺตํ โหติ, ตํ โหติ ชาตฺรปํ มุตฺตํ จ
 กัมมณียํ จ ปกฺกสฺสโร จ น จ ปกฺคํ สัมมาอูเปติ กัมมาย:
 ยัสสกลสฺสจํ บัณฺณอนวักคิยา อากัชฺติ, ยถิ มุฬฺหิกาย, ยถิ

กุณฺฑลตาย, ยถิ คีเวยฺยเกณ, ยถิ สุวณฺณมาตาย, ตัณฺจัสส
 อัสสํ อนุโภติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว บัณฺฑิเม จิตฺตัสส
 อุกฺกํภิลลสา, ยถิ อุกฺกํภิลลเสหิ อุกฺกํภิลลฺหิจฺ จิตฺตํ น เจว
 มุทุ โหติ น จ กัมมณฺญํ น จ ปภัสสรํ ปภคฺ จ น จ
 สัมมาสมาธิยติ อาสวานํ ขยาย. กตเม บัณฺฑิ? กามจฺฉนฺโท
 พฺยาปาโท ถีนมิตฺถํ อุกฺกํภิจกฺกํภิจฺ วิจิกจฺฉนา. อิมे โข ภิกฺขเว
 บัณฺฑิ จิตฺตัสส อุกฺกํภิลลสา, ยถิ อุกฺกํภิลลเสหิ อุกฺกํภิลลฺหิจฺ
 จิตฺตํ น เจว มุทุ โหติ น จ กัมมณฺญํ น จ ปภัสสรํ ปภคฺ จ
 น จ สัมมาสมาธิยติ อาสวานํ ขยาย. ยโต. จ โข ภิกฺขเว จิตฺตํ
 อิมเหิ บัณฺฑิหิ อุกฺกํภิลลเสหิ วิมุตฺตํ โหติ, ตํ โหติ จิตฺตํ
 มุทุ จ กัมมณฺญํ จ ปภัสสรํ จ น จ ปภคฺ สัมมาสมาธิยติ
 อาสวานํ ขยาย, ยัสส ยัสส จ อภินฺวาสจฺฉนิกรณียัสส
 ธมฺมัสส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภินฺวาสจฺฉนิกริยาย, ตตฺถ
 ตเควฺว สกฺกํภิปฺพตํ ปาปฺพนาติ สติ สติ ขายตเน: โส สเจ
 ภาวฺขติ “อนนฺทวิหิตํ อิทฺถิวิธํ บัณฺฑิเนนฺทเวยฺยํ: เอโกปิ หุตฺวา
 พหุสา อัสสํ, พหุสาปิ หุตฺวา เอโก อัสสํ, อาวภาวํ ทิโรภาวํ
 ทิโรกฺขทํ ทิโรปการํ ทิโรปฺพตํ อสฺสชฺชมาโน คจฺเจยฺยํ เสยฺยดาบิ
 อากาเส, ปจฺวียาปิ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชํ กเรยฺยํ เสยฺยดาบิ อุตฺเท,
 อุตฺเทปิ อภิชฺชมาเน คจฺเจยฺยํ เสยฺยดาบิ ปจฺวียา, อากาเสปิ
 นัลลจฺเจน กเมยฺยํ เสยฺยดาบิ นัลลํ สกฺกโคณ, อิมปิ จนฺติมสฺสุริเย

เอวํมคฺคิธเก เอวํมหานุกาเว ปาณินา ปรามเสยฺยํ ปริมชฺเชยฺยํ,
 ยาวพริทฺทมฺโสกาปํ กาเยน วถ วัตฺเตยฺยํนํติ, ตตฺถ ตตฺถ
 สกฺกขิกัพพตํ ปาปฺปนาติ สติ สติ อายตเน, โส สเจ อากัชติ
 “ทพฺผาย โสธธายา วิสฺสุทฺธาย อตฺถกัณฺโณตฺตมานุสสิกาเย อุกา สกฺกเท
 สุนฺเดยฺยํ ทพฺเพ จ มานุเส จ เย ทฺวเร สันนํติเก จาติ, ตตฺถ ตตฺถ
 สกฺกขิกัพพตํ ปาปฺปนาติ สติ สติ อายตเน, โส สเจ อากัชติ
 “ปรัลตฺตานํ ปรัลคฺคฺตลลนํ เจตลล เจโต ปรัจฺจ ปชาเนยฺยํ
 สวาคํ วา จิตฺตํ “สวาคํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, วิตรวาคํ วา จิตฺตํ
 “วิตรวาคํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, สโตลํ วา จิตฺตํ “สโตลํ จิตฺตํนํติ
 ปชาเนยฺยํ, วิตโตลํ วา จิตฺตํ “วิตโตลํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ,
 สโมหํ วา จิตฺตํ “สโมหํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, วิตโมหํ วา
 จิตฺตํ “วิตโมหํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, สชิตฺตํ วา จิตฺตํ “สชิตฺตํ
 จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, วิกชิตฺตํ วา จิตฺตํ “วิกชิตฺตํ จิตฺตํนํติ
 ปชาเนยฺยํ, มหคฺคตํ วา จิตฺตํ “มหคฺคตํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ,
 อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ “อมหคฺคตํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, สอตุตฺถํ วา
 จิตฺตํ “สอตุตฺถํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, อนตุตฺถํ วา จิตฺตํ “อนตุตฺถํ
 จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, สสมาหิตํ วา จิตฺตํ “สสมาหิตํ จิตฺตํนํติ
 ปชาเนยฺยํ, อสสมาหิตํ วา จิตฺตํ “อสสมาหิตํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ,
 วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ “วิมุตฺตํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํ, อวิมุตฺตํ วา
 จิตฺตํ “อวิมุตฺตํ จิตฺตํนํติ ปชาเนยฺยํนํติ, ตตฺถ ตตฺถ

สักขิภัพพัตติ ปาปุณนาติ สติ สติ อายตเน; โส สเจ อากังขิ
 “อนเนกวิหิตี ปุพเพนิวาสี อนุสัสสเรยยัม, เสยฺยณิโก, เณกัมปิ ชาตี
 เทวัมปิ ชาติโย ติสฺสโลปัมปิ ชาติโย จตฺสโลปัมปิ ชาติโย มัลลจัมปิ
 ชาติโย ทสฺสปิ ชาติโย วิสฺสปิ ชาติโย ติสฺสปิ ชาติโย
 จัตถาพีสฺสปิ ชาติโย มัลลณาสฺสปิ ชาติโย, ชาตีสตัมปิ ชาตีสทฺสสฺสปิ
 ชาตีสทสฺสทฺสสฺสปิ, อนเนกัมปิ สํวัฏฏกัมปิเป, อนเนกัมปิ วิวัฏฏกัมปิเป,
 อนเนกัมปิ สํวัฏฏวิวัฏฏกัมปิเป “อมุตรวาสี เชนาโม เชนโคตโต
 เชนวณฺโณ เชนมาหาโร เชนอุชฺศุกฺขปฏิสสเทวี่ เชนมายุปริยญฺโตะ,
 โส ตโต จโต อมุตรัง อุตฺตปาทิ, ตตฺตวาปาสี เชนาโม เชนโคตโต
 เชนวณฺโณ เชนมาหาโร เชนอุชฺศุกฺขปฏิสสเทวี่ เชนมายุปริยญฺโตะ,
 โส ตโต จโต อธิอุปปันโนติ, อิติ สาการัง สอุทฺทสฺส อนเนกวิหิตี
 ปุพเพนิวาสี อนุสัสสเรยฺยณฺตี, ตตฺตร คตฺตรว สักขิภัพพัตติ ปาปุณนาติ
 สติ สติ อายตเน; โส สเจ อากังขิ “ทิพฺพะเน จัลลขฺมา
 วิสุทฺธเณม อติกัลลันตมานุสเสน สัตตเต มัลลเสยฺยัม จวมาเน อุปัชชํมาเน
 หิเน ปณฺเฑ สวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุตเต ทุคฺคเต ยถากัมมูปเต
 สัตตเต ปชาเนยฺย “อิมะ วต โภณฺโต สัตตทา กายทฺทจฺจริเตน
 สมณฺณาคตา วจิทฺทจฺจริเตน สมณฺณาคตา มโนทฺทจฺจริเตน สมณฺณาคตา
 อริยานํ อุปวาทถา มิจฺฉาทิฏฺฐจิกา มิจฺฉาทิฏฺฐจิกัมมสฺมาทธานา, เท
 กายลลิตา เกทา ปรมมฺรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาคํ นิริย
 อุปปन्नินา; อิมะ วา ปณ โภณฺโต สัตตทา กายทฺทจฺจริเตน สมณฺณาคตา

วจัสจเรเตน สมนฺนาคตา มโนสจเรเตน สมนฺนาคตา อริยานิ
 ชนุปวาทกา สัมมาทิฏฺฐิจกา สัมมาทิฏฺฐิจกัมมสมาทานา, เท กายัสส
 เกทา ปรัम्मมรณา สุตตํ สัคคํ โลกํ อูปบັນนาติ, อิติ ทิพฺเพน
 จักขุณา วิสฺสุทฺเธน ชตฺถิกกัณฺตมานุสฺสเกน สัตฺเตน บัณฑิตยํ จวมาเน
 อูปัชชมาเน ที่เน ปณฺเฑเน สุตฺตณฺเฑเน ทุพฺพณฺเฑเน สุตเตน ทุคฺคเต
 ยถากัมมูปเค สัตฺเตน ปชาเนยฺยณฺติ, ตตฺถ ตตฺถ สกฺโขภัพพตํ
 ปาปุนาติ สติ สติ อายตเน, โส สจ อากฺขติ “อาสวานิ
 ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ บัณฺเฑนาวิมุตฺตํ, ทิฏฺฐิเจว ธมฺโม สยิ
 อภินฺเว สจฺฉิกตฺวา อูปสัมปชฺช วิหเรยฺยณฺติ, ตตฺถ ตตฺถ
 สกฺโขภัพพตํ ปาปุนาติ สติ สติ อายตเนติ.

๒๕- ทุสฺสัสสสิ ภาทฺทเว สลวิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ สัมมาสมาธิ,
 สัมมาสมาธิมฺหิ ชลติ สัมมาสมาธิวิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ
 ยถากุตตณฺณทสฺสนํ, ยถากุตตณฺณทสฺสเน ชลติ ยถากุตตณฺณทสฺสน-
 วิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ นิพฺพิทาวราโค, นิพฺพิทาวราเค
 ชลติ นิพฺพิทาวราควิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ วิมุตฺตติณฺณทสฺสนํ
 เสยฺยถาปิ ภาทฺทเว รุกฺโข สาขายาลาวิบฺบณฺโณ ตสฺส ปชฺชปฏิภาณิ
 น ปาริปุริ คัจฉติ, ทโจปิ น ปาริปุริ คัจฉติ, เมคฺคปิ
 น ปาริปุริ คัจฉติ, สาโรปิ น ปาริปุริ คัจฉติ, เอวเมว โข
 ภาทฺทเว ทุสฺสัสสสิ สลวิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ สัมมาสมาธิ,
 สัมมาสมาธิมฺหิ ชลติ สัมมาสมาธิวิบฺบณฺณัสส หตฺตปนิโส โหติ

ยถากุตญาณทัสสัน, ยถากุตญาณทัสสเน อสติ ยถากุตญาณทัสสัน-
 วัณฺณัสส หตฺถุณิสส โหติ นิพฺพิทาวราโค, นิพฺพิทาวราเค
 อสติ นิพฺพิทาวราควัณฺณัสส หตฺถุณิสส โหติ วิมุตฺติญาณทัสสัน,
 สิวโต ภิกฺขเว สัสสัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ
 สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมฺหิ สติ สัมมาสมาธิสัณฺณัสส
 อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ ยถากุตญาณทัสสัน, ยถากุตญาณทัสสเน
 สติ ยถากุตญาณทัสสนสัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ
 นิพฺพิทาวราโค, นิพฺพิทาวราเค สติ นิพฺพิทาวราควัณฺณัสส
 อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ วิมุตฺติญาณทัสสัน: เติยฺยถาปี ภิกฺขเว
 รุกฺโข ธาธาปถาสัณฺณโน, ตัสส บัปปิกฺกาปี ปาริปุรี
 คัจฉติ, ตโจปี ปาริปุรี คัจฉติ, เมคฺคปิ ปาริปุรี คัจฉติ,
 ธาโรปี ปาริปุรี คัจฉติ; เขวเมว โข ภิกฺขเว สิวโต
 สัสสัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ สัมมาสมาธิ,
 สัมมาสมาธิมฺหิ สติ สัมมาสมาธิสัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ
 ยถากุตญาณทัสสัน, ยถากุตญาณทัสสเน สติ ยถากุตญาณทัสสน-
 สัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ นิพฺพิทาวราโค, นิพฺพิทาวราเค
 สติ นิพฺพิทาวราควัณฺณัสส อุปนิสฺสยสัณฺณโน โหติ
 วิมุตฺติญาณทัสสนนฺติ.

๒๕ บัณฺจติ ภิกฺขเว อังเคติ ชนฺคฺคหิตา สัมมาทิฏฺฐิ
 เจโตวิมุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมุตฺติผลานิสฺสา จ, บัณฺหาวิมุตฺติผลา จ

โหติ บัญชาวิมุตติผลานิสังสา จ. กตเมหิ บัญจहि? อธิ ภิกขเว
 สัมมาทิฏ्ฐิ สีนานุคคหิตา จ โหติ, สุตตานุคคหิตา จ โหติ,
 สากัจฉานุคคหิตา จ โหติ, สมณานุคคหิตา จ โหติ, วิภัสสันานุคคหิตา จ
 โหติ. อเมหิ โข ภิกขเว บัญจहि อังเคหิ อานุคคหิตา
 สัมมาทิฏ्ฐิ เจโตวิมุตติผลา จ โหติ เจโตวิมุตติผลานิสังสา จ,
 บัญชาวิมุตติผลา จ โหติ บัญชาวิมุตติผลานิสังสา จาติ.

๒๖ บัญจิมานิ ภิกขเว วิมุตตยาตณานิ, ยัตถ ภิกขุโน
 อปัปมัตตัสส อาทาบิโน ปหิตตตัสส วิหโรโต อวิมุตตัง वा จิต्तं
 วิมูจจติ, อปรักชีณา वा आसवा प्ररिखयि क्षัญ्ณं, อณฺเฐปุตฺตัง वा
 อณฺเฐตฺร โยคกฺโขมํ อณฺเฐปณฺเฑติ. กตมานิ บัญจ? อธิ ภิกขเว
 ภิกขุโน สัตถา อัมมํ เทเสติ อลฺลเวตโร वा ครุญฺจानิโย
 สพัรหิมาจารี, ยถา ยถา ภิกขเว ตัสส ภิกขุโน สัตถา อัมมํ
 เทเสติ อลฺลเวตโร वा ครุญฺจानิโย สพัรหิมาจารี, ทถา ทถา โส
 คัสสิ อัมมํ อตฺถปญฺญสเวทึ จ โหติ อัมมปญฺญสเวทึ จ, ตัสส
 อตฺถปญฺญสเวทินอ อัมมปญฺญสเวทินอ ปามุชฺชํ ชายติ, ปมุทิตัสส ปิตี
 ชายติ, ปิติมนัสส กาโย บัลลสम्मภติ, บัลลสทฺธกาโย สุขํ เวเทติ,
 สุขิโน จิต्तं समाธิยติ: อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ วิมุตตยาตณํ, ยัตถ
 ภิกขุโน อปัปมัตตัสส อาทาบิโน ปหิตตตัสส วิหโรโต อวิมุตตัง वा
 จิต्तं วิมูจจติ, อปรักชีณา वा आसवा प्ररिखयि क्षัญ्णं, อณฺเฐปุตฺตัง वा
 อณฺเฐตฺร โยคกฺโขมํ อณฺเฐปณฺเฑติ. ปุณ จปร

ภิกษเว ภิกษุโน นเหว โข สัตถา อัมมํ เทเสติ อังโณตโร วา
 ครุญฺหานิโย สัพพหิมจาริ, อมฺเ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ อัมมํ
 วิตถาเรน ปเรสํ เทเสติ, ยถา ยถา ภิกษเว ภิกษุ ยถาสุตํ
 ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน ปเรสํ เทเสติ, ตถา ตถา โส
 ทัสสิมํ อัมมํ อัตถปฏิสเวตี จ โหติ อัมมปฏิสเวตี จ, ทัสสิ
 อัตถปฏิสเวติโน อัมมปฏิสเวติโน ปามุชชี ชายติ, ปมุทิตัสสิ
 ปิติ ชายติ, ปิติมนัสสิ กาโย มัลลัสสัมภติ, มัลลัสสัทธกาโย สุขํ
 เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมารุชยติ: อิทํ ภิกษเว ทฺธิยํ วิมุตตํายตนํ,
 ยัตถ ภิกษุโน อัมมปมัตถัสสิ ๆเป ๆ โยคกัชเม นนุปาปุณนาคิ. ปุณ
 จปรํ ภิกษเว ภิกษุโน นเหว โข สัตถา อัมมํ เทเสติ
 อังโณตโร วา ครุญฺหานิโย สัพพหิมจาริ, นนํ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ
 อัมมํ วิตถาเรน ปเรสํ เทเสติ, อมฺเ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ
 อัมมํ วิตถาเรน สัสซณายํ กโรติ, ยถา ยถา ภิกษเว ภิกษุ
 ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน สัสซณายํ กโรติ, ตถา ตถา โส
 ทัสสิมํ อัมมํ อัตถปฏิสเวตี จ โหติ อัมมปฏิสเวตี จ, ทัสสิ
 อัตถปฏิสเวติโน อัมมปฏิสเวติโน ปามุชชี ชายติ, ปมุทิตัสสิ
 ปิติ ชายติ, ปิติมนัสสิ กาโย มัลลัสสัมภติ, มัลลัสสัทธกาโย สุขํ
 เวเทติ, สุขิโน จิตฺตํ สมารุชยติ: อิทํ ภิกษเว ทฺธิยํ วิมุตตํายตนํ,
 ยัตถ ภิกษุโน อัมมปมัตถัสสิ อากาปิโน ๆเป ๆ โยคกัชเม
 นนุปาปุณนาคิ. ปุณ จปรํ ภิกษเว ภิกษุโน นเหว โข สัตถา อัมมํ

มัจฉานิปาเต ปจรมัจฉินาสกัลลิต ทติยวัคโค.

๒๕

เทเสติ อังโณตโร วา ครุญฺหํจํญโย สฬหิมจาริ, นปี ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน ปเรตฺถํ เทเสติ, นปี ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน สัชฌายํ กโรติ, อปฺปิ โข ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ เจตสา อณฺวิตฺถกเกติ อณฺวิจาเรติ มนฺตานุปเปกฺขติ,
ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตตํ อัมมํ เจตสา
อณฺวิตฺถกเกติ อณฺวิจาเรติ มนฺตานุปเปกฺขติ, ตถา ตถา โส ตสฺมิ
อัมมํ อตฺถปฏฺฐสํเวติ จ โหติ อัมมํปฏฺฐสํเวติ จ, ตสฺส
อตฺถปฏฺฐสํเวติโน อัมมํปฏฺฐสํเวติโน ปามุชฺสํ ชายติ, ปมุทิตสฺส
มิตฺติ ชายติ, มิตฺติมนสฺส กาโย บัลลสฺสภิตฺติ, บัลลสฺสภิตฺติกาโย สุขํ
เวเทติ, สุขํโน จิตฺตํ สมารมิตฺติ อิทํ ภิกฺขเว จตฺตํ วิมุตฺตํชานนํ,
ยัตถ ภิกฺขุโน อปฺปิปมตฺตสฺส ๆเป ๆ โยคกฺเขมํ อณฺุปาปฺณาติ. ปณ
จปฺริ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน นเหว โข สตฺธา อัมมํ เทเสติ
อังโณตโร วา ครุญฺหํจํญโย สฬหิมจาริ, นปี ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน ปเรตฺถํ เทเสติ, นปี ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ วิตถาเรน สัชฌายํ กโรติ, นปี ยถาสุตฺตํ
ยถาปริยัตตํ อัมมํ เจตสา อณฺวิตฺถกเกติ อณฺวิจาเรติ มนฺตานุปเปกฺขติ,
อปฺปิ ชีวสฺส อังโณตโร สมารมิตฺติ สุกฺคหิตํ โหติ สุมณฺสิกกํ
สุปฺปอริกํ สุปฺปิวิทฺธํ บัณฺณาย, ยถา ยถา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อังโณตโร สมารมิตฺติ สุกฺคหิตํ โหติ สุมณฺสิกกํ สุปฺปอริกํ

สุปปัญญัติธัมมํ บัณณาย, ตถา ทถา โส ตัสสํ ธัมเม อัตถปญฺญัสสเวทึ จ
 โทติ ธัมมปญฺญัสสเวทึ จ, ตัสส อัตถปญฺญัสสเวทโน ธัมมปญฺญัสสเวทโน
 ปามุชฺชํ ขายติ, ปมุทิตัสส ปิตี ขายติ, ปิติมนัสส กาโย
 บัลลัมภติ, บัลลัสสธกาโย สุขํ เวเทติ, สุขโน จิตฺตํ สมาธิยติ: อิทํ
 ภิกฺขเว บัณฺณํ วิมุตฺตยาตนา, ยัตถ ภิกฺขุโน อပ္ปมัตตัสส ๆเป ๆ
 โยคกฺกเขมํ อนุปาปุณาติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว บัณฺจ วิมุตฺตยาตนา, น
 ยัตถ ภิกฺขุโน อပ္ปมัตตัสส อาตาปโน ปหิตตัสส วิทวโต
 อวิมุตฺตํ वा จิตฺตํ วิมจฺจติ, อปริกฺกเขมา वा อาสวา ปริกฺขย
 ตจฺฉินฺนํ, อนนุပ္ปัตตํ वा อนุตฺตรํ โยคกฺกเขมํ อนุปาปุณาติ.

๒๗ สมฺมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ อပ္ปมาณํ นิปกา ปติสฺสตา,
 สมฺมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ อပ္ปมาณํ นิปกาณํ ปติสฺสตาณํ บัณฺจ
 ฌานานํ บัจฺจัตถนฺนํเว อပ္ปมัตตํ. กตมานิ บัณฺจ? “อโย สมฺมาธิ
 บัจฺจูปันนํสฺส โข เจว ธาเยทึ จ สุขวิปาโกติ บัจฺจัตถนฺนํเว
 ฌานํ อပ္ปมัตตํ, “อโย สมฺมาธิ อวิโย นิรามิสฺสติ บัจฺจัตถนฺนํเว
 ฌานํ อပ္ปมัตตํ, “อโย สมฺมาธิ อกาปฺวิสเสวโตติ บัจฺจัตถนฺนํเว
 ฌานํ อပ္ปมัตตํ, “อโย สมฺมาธิ สันโต ปณฺโฑ ปญฺญีปมัตตํธิตฺทํโธ
 เอโกติภาวธิตฺทํ น จ สสฺขารนิคคฺยํหวาริตฺตํปมัตตํโธติ บัจฺจัตถนฺนํเว
 ฌานํ อပ္ปมัตตํ, “โส โข ปนาทํ อิมํ สมฺมาธิ สโตว สมฺมาปัชฺชามิ,
 สโต วุฏฺฐหาณํติ บัจฺจัตถนฺนํเว ฌานํ อပ္ปมัตตํ. สมฺมาธิ ภิกฺขเว
 ภาเวถ อပ္ปมาณํ นิปกา ปติสฺสตา, สมฺมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ

อัมปิมาณํ นิปกานํ ปติสสทานํ อิมานิ มัจจํ นานานิ
มัจจัตถังโณว อัมปิซซันตติ.

๒๘ อริยัสส ภิกขเว มัจจิงคิกัสส สัมมาสมาธิสส กาวนํ
เทเสสสํ, ตํ สุนาถ ๆเป ๆ กตมา จ ภิกขเว อริยัสส
มัจจิงคิกัสส สัมมาสมาธิสส กาวนา? อธ ภิกขเว ภิกขุ วิวิจโจ
กาเมหิ ๆเป ๆ ปจมํ ฌานํ อุปัมปิซซ วิหริ; โส อิมเมว กายํ
วิเวกเสน ปีตัสเสน อภิสันเตติ ปริสันเตติ ปริปุเรติ ปริปมฺเวติ,
นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต กายัสส วิเวกเสน ปีตัสเสน อัมปิณฺฏ
โทติ: เสยฺยถาปี ภิกขเว ทักโข นีหาปโก วา นีหาปกันฺเตวาสิ วา
กัสสาเด นีหานิยจุณฺณนิ อากิริตฺวา อุตเทน ปริปฺปิโสถก
ปริปฺปิโสถก สันเนยฺย, ลายํ นีหานิยปัลลวํ สีนฺหานุคฺคา สีนฺหปรธา
สมนฺตรพาหิรา ฌุฏฺฐา สีนฺเทน น จ ปคฺคิสมฺเว; เหวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อิมเมว กายํ วิเวกเสน ปีตัสเสน อภิสันเตติ ปริสันเตติ
ปริปุเรติ ปริปมฺเวติ, นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต กายัสส วิเวกเสน
ปีตัสเสน อัมปิณฺฏ โทติ: อริยัสส ภิกขเว มัจจิงคิกัสส
สัมมาสมาธิสส อมํ ปจมา กาวนา. ปุณฺ จปรี ภิกขเว ภิกขุ
วิตกฺกวิจารานํ วุปลมา ๆเป ๆ ทฺติยํ ฌานํ อุปัมปิซซ วิหริ; โส
อิมเมว กายํ สสมาธิเสน ปีตัสเสน อภิสันเตติ ปริสันเตติ ปริปุเรติ
ปริปมฺเวติ, นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต กายัสส มาธิเสน ปีตัสเสน
อัมปิณฺฏ โทติ: เสยฺยถาปี ภิกขเว อุตฺตรทโท เพฺฬภิตฺทโท, ตัสส

เนวัสส ปุริตติมา ย ทิสาย อุตกัสส อายมุข, น บัจฺจิมาย
 ทิสาย อุตกัสส อายมุข, น อุตฺตราย ทิสาย อุตกัสส อายมุข,
 น ทักขิมาย ทิสาย อุตกัสส อายมุข, เทโว จ กาเลณ กาล
 สัมมาตารุ นานุပ္ปเวจฺเจยฺย, อตฺโข ตมฺหา จ อุตฺตรหทา สิตา
 วาริทา วุพฺภิชาตฺวา ตเมว อุตฺตรหทํ สิตเณ วารินา อภิสันฺเทยฺย
 ปริสันฺเทยฺย ปริปุเรยฺย ปริบฺบเวยฺย, นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต
 อุตฺตรหทสฺส สิตเณ วารินา อัมมฺญํ อัสส, เหวเมว โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อิมเมว กายํ สมาธิเชน ยิตฺตุเชน อภิสันฺเทติ ปริสันฺเทติ
 ปริปุเรติ ปริบฺบเวติ, นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต กายสฺส สมาธิเชน
 ยิตฺตุเชน อัมมฺญํ โหติ: อริยสฺส ภิกฺขเว บัณฺจจฺจิกัสส
 สัมมาตมาธิสฺส อยํ ทูติยา ภาวนา. ปุณ ะปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ยิตฺติยา จ วิราตา ๆเป ๆ ตติยํ ฉานํ อุลลัมบัสส วิหริ, โส
 อิมเมว กายํ นิยฺยิตฺติเกณ สฺสฺเชน อภิสันฺเทติ ปริสันฺเทติ
 ปริปุเรติ ปริบฺบเวติ, นาสส กิณฺจิ สัพฺพาวโต กายสฺส นิยฺยิตฺติเกณ
 สฺสฺเชน อัมมฺญํ โหติ: เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุมฺปฺลนฺนิยํ วา ปทุมนฺนิยํ วา
 ปุณฺฑริกนฺนิยํ วา อัมมฺเปกฺกจฺจานิ อุมฺปฺลนฺนิยํ วา ปทุมนฺนิยํ วา
 ปุณฺฑริกนฺนิยํ วา อุตฺเท ชาตานิ อุตฺเท ลวฺธิตฺมานิ อุตฺทกานคฺคิตฺมานิ
 อัมมฺโตนิมคฺคิตฺโปลฺลนิ, ตานิ ยาว จิตฺตา ยาว จ มุตฺตา สิตเณ วารินา
 อภิสันฺณานิ ปริสันฺณานิ ปริปุรานิ ปริบฺบฏฺฐานิ, นาสส กิณฺจิ
 สัพฺพาวตํ อุมฺปฺลนํ วา ปทุมนํ วา ปุณฺฑริกนํ วา สิตเณ

วารินา อับบิฏฐิ อัสส; เหวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ อิมเมว กาย
 นิยบัตติเกน สุเขน อภิสันเทติ ปริสันเทติ ปริปุเรติ ปริยัสมริ,
 นาสส กิณจิ สัพพาวโต กายัสส นิยบัตติเกน สุเขน อับบิฏฐิ ไหติ:
 อริยัสส ภิกขเว บ้นจจกนป้าเต สัมมาสมาธิสส อย ตติยา ภาวนา.
 ปุน จปริ ภิกขเว ภิกขุ สุขัสส จ ปทานา ทุกขัสส จ ปทานา
 ๆเป ๆ จตุตถิ ฉานิ อุปสัมบัสซ วิหริ; โส อิมเมว กาย
 ปริสุทเธเน เจตสา ปริโยทาเตเน ผริตวา นิสินโน ไหติ, นาสส กิณจิ
 สัพพาวโต กายัสส ปริสุทเธเน เจตสา ปริโยทาเตเน อับบิฏฐิ
 ไหติ: เสยยถาปิ ภิกขเว ปริโส โยทาเตเน วัตเตเน สลีส
 ปารุบัติวา นิสินโน อัสส, นาสส กิณจิ สัพพาวโต กายัสส
 โยทาเตเน วัตเตเน อับบิฏฐิ อัสส; เหวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ
 อิมเมว กาย ปริสุทเธเน เจตสา ปริโยทาเตเน ผริตวา นิสินโน
 ไหติ, นาสส กิณจิ สัพพาวโต กายัสส ปริสุทเธเน เจตสา
 ปริโยทาเตเน อับบิฏฐิ ไหติ: อริยัสส ภิกขเว บ้นจจกนป้าเต
 สัมมาสมาธิสส อย จตุตถา ภาวนา. ปุน จปริ ภิกขเว ภิกขุโน
 บัจจเวกขณานิมิตตํ สัคคหิตํ ไหติ สุมณสิกตํ สุปธาริตํ สุปป์ภาวิทธ
 บ้นจนาย: เสยยถาปิ ภิกขเว อับบิฏฐิ วา อับบิฏฐิ บัจจเวกขณาย,
 จิตวา นิสินนํ บัจจเวกขณาย, นิสินโน วา นิสินนํ บัจจเวกขณาย,
 เหวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน บัจจเวกขณานิมิตตํ สัคคหิตํ ไหติ
 สุมณสิกตํ สุปธาริตํ สุปป์ภาวิทธ บ้นจนาย: อริยัสส ภิกขเว

บัณจังคิกัสส สัมมาสมาธิสส อม บัณจมา ภาวนา. เอว
 ภาวเต โข ภิกขเว ภิกขุ อริเย บัณจังคิกเก สัมมาสมาธิมึ
 เอว พหุลลิกเต ยัสส ยัสส อภิญญาสัจฉิกิรณียัสส ธัมมัสส
 จิตตํ อภินินนาเมติ อภิญญาสัจฉิกิรียาย, ตตฺถ ตตฺถว สักขิภัพพตํ
 ปาปุนาติ สติ สติ อายตเน. เสยฺยถาปิ ภิกขเว อุตทมนนิโก
 อาชาเร จปิโต ปุโร อุตทกัสส สมตติตติโก กากเปยฺโย,
 ตเมนํ พลวา ปุริโส ยโต ยโต อวฏฺฐาญฺเญยฺย, อาคัจฉเยยฺย อุตทกนฺติ.
 “เอว ภันเต.” “เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ เอว ภาวเต อริเย
 บัณจังคิกเก สัมมาสมาธิมึ เอว พหุลลิกเต ยัสส ยัสส
 อภิญญาสัจฉิกิรณียัสส ธัมมัสส จิตตํ อภินินนาเมติ อภิญญาสัจฉิกิรียาย,
 ตตฺถ ตตฺถว สักขิภัพพตํ ปาปุนาติ สติ สติ อายตเน. เสยฺยถาปิ
 ภิกขเว สเม ภูมิกาคเ ปกัขรณิ จตุรัสสา อาลিপัทธา ปุรา
 อุตทกัสส สมตติตติกา กากเปยฺยา, ตเมนํ พลวา ปุริโส
 ยโต ยโต อาลึ มุณเญยฺย, อาคัจฉเยยฺย อุตทกนฺติ. “เอว ภันเต.”
 “เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ เอว ภาวเต อริเย บัณจังคิกเก
 สัมมาสมาธิมึ เอว พหุลลิกเต ยัสส ยัสส อภิญญาสัจฉิกิรณียัสส
 ธัมมัสส จิตตํ อภินินนาเมติ อภิญญาสัจฉิกิรียาย, ตตฺถ
 ตตฺถว สักขิภัพพตํ ปาปุนาติ สติ สติ อายตเน. เสยฺยถาปิ
 ภิกขเว สุกุมมิจ จาตุมมทาปเต อาชนันเวโร ยตฺโต อัสส
 จิตโต โอสถปโตโต, ตเมนํ ทักโข โยคฺคาวโร อัสสทมมสารวิ

อภิวุทฺติวา วาเมน หัตถเณ รฐมิโย คเหตุวา ทักขิเณน หัตถเณ
 ปโตท คเหตุวา เยนิจจกั ยติจจกั สาเรยัยปี บัจจาสาเรยัยปี;
 เขวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ เขว ภาวเต อภิเย บ้นจจกเก สัมมาสมาธิมีติ
 เขว พหุลลิก.ต. ยัสส ยัสส อภิณเณสัจฉิกิรณียัสส อัมมัสส
 จิตตํ อภินันนาเมติ อภิณเณสัจฉิกิรณียาย, ตตฺถ ตตฺถ
 สักขิภัพพตํ ปาปุณนาคิ สติ สติ อายตเน; โส สเจ อากังขติ,
 “อเนกวิหิตํ อิทธีวธิํ บัจจนุกเวยัย: เอโกปิ หุตฺวา พหุสา
 ธัสส ๆ เป ๆ ยาวพหุหิมโลกาปิ กาเยน วสํ วัตเตยยนันติ, ตตฺถ
 ตตฺถ สักขิภัพพตํ ปาปุณนาคิ สติ สติ อายตเน; โส สเจ
 อากังขติ “ทิพฺพาย โสทธาตุยา วิสฺสุทฺธาย ๆ เป ๆ เย ทูเร
 สันติเก จาติ, ตตฺถ ตตฺถ สักขิภัพพตํ ปาปุณนาคิ สติ สติ
 อายตเน; โส สเจ อากังขติ “ปรสฺสิตานํ ปรสฺสิตานํ
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยัย: สรวาคํ วา จิตตํ “สรวาคํ จิตตํ
 ปชาเนยัย, ๆ เป ๆ อวิมุตฺตํ วา จิตตํ “อวิมุตฺตํ จิตตํ
 ปชาเนยัยนติ, ตตฺถ ตตฺถ สักขิภัพพตํ ปาปุณนาคิ สติ
 สติ อายตเน; โส สเจ อากังขติ “อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ
 อนุสฺสเรยัย, เสยฺยถิตํ, เอโกปิ ชาตํ เทวํ ชาติโย ๆ เป ๆ อิติ
 สากาเร สอฺพุทฺธสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสเรยัยนติ,
 ตตฺถ ตตฺถ สักขิภัพพตํ ปาปุณนาคิ สติ สติ อายตเน;
 โส สเจ อากังขติ “ทิพฺพเพณ จักขุณา วิสฺสุทฺธเณ อติกกัณฺธมานุสฺสเณ

ๆ เป ๖ ยถากัมมูปเค สัตเต ปชาเนยฺยํติ, ตตฺร ตเตว
 สกฺกชิกัพพตํ ปาปุนาติ สติ สติ ขายตเน; โส สเจ อากังขติ
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ มยฺยวิมุตฺติ ทิฏฺฐิเจว
 อมฺไม สยํ อภิณฺเภา สจฺฉิกิตฺวา อุปสํมยฺชช วิหเรยฺยํติ, ตตฺร
 ตเตว สกฺกชิกัพพตํ ปาปุนาติ สติ สติ ขายตเนติ.

๒๙ มยฺยจิเม ภิกฺขเว จังกเม อานิสฺสา กตเม มยฺยจ
 อทฺธานักขโม โหติ, ปธานักขโม โหติ, อปฺปาพาโห โหติ,
 อสิตํ ปิณฺณํ อานิสฺสํ สายิตํ สัมมาปริณามํ คจฺฉติ, จังกมาจฺฉโต
 สมานิ จิรญฺญิจฺฉโต โหติ. อิมํ โย ภิกฺขเว มยฺย
 จังกเม อานิสฺสาติ.

๓๐ เอกํ สมยํ ภควา โสเสสฺสุ จาริกํ จรมาโน มหตา
 ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ, เยน อิจฺฉานังคณํ นาม โสสฺถานํ พฺรหฺมณคคาโม,
 ตทวสฺริ. ตตฺร สุกํ ภควา อิจฺฉานังคเล วิหริ อิจฺฉานังคละนสฺสันเท.
 อัสสโสสุโข อิจฺฉานังคคคา พฺรหฺมณคคคปติกา “สมโน ชลฺ โภ โคตโม
 สกฺกยปฺตโต สกฺกยกุลา มยฺยพิชิตอ อิจฺฉานังคณํ อนุยฺยตโต
 อิจฺฉานังคเล วิหริ อิจฺฉานังคละนสฺสันเท. ตํ โข ปน ภวันฺติ
 โคตมํ เอว กัสฺสยาโน กิตฺติสทฺธิโต อพฺพจุจฺฉโต “อิตฺถิ
 โส ภควา อวทํ สัมมาสัมพุทฺโธ วิชชาจรณสมฺบັນฺโน สุกโต โสภวิทุ
 อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสาลิ สัตฺถา เทวมนุสฺसानิ พุทฺโธ ภควา,
 โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารกํ สพฺรหฺมณํ สสฺสสมณพฺรหฺมณํ

มัจฉานิปาเต ปฐมบัณฑิตกัลลส ตติยวรรคโต.

๓๓

ปชั สเทวมุสลัส สย อภินิชา ตัจฉิกัตถวา ปเวเทติ, โส อัมม
เทเสติ อาทิกัลยาณ มัชฌิมกัลยาณ ปริโยสานกัลยาณ สาธติ
สัพพัญญะเน เกวลปริญญานิ ปริสุตธัมมัมมจริย ปกาเสติ.”
สาธุ โข ปณ ตถารูปานิ อวหตํ ทัสสันนิ โทตติ. อถโข
อิจฉานังคลกกา พหุหัมมณคหปติกา ตัสสา รัตติยา อัจฉเยเน
ปหุตํ ชาตณียํ โภชนียํ อาทาย, เยเน อิจฉานังคตวันสสันนิโต, เตนุปลังกมิสสุ;
อุปลังกมิตถวา พหิตวารโกฏฐเก อัจฉัจจุ อัจฉาสัทธา มหาสัทธา
เตน โข ปณ สมนเยเน อายัสมา นาคโต ภควโต อัจฉัจจาโก โทติ
อถโข ภควา อายัสมันนัต นาคิตํ อามันเहेสิ “เก ปณ เต นาคิต
อัจฉาสัทธา มหาสัทธา เกวฏา มัจฉเยเน มัจฉเย วิไลเปเนตติ.
“เอเต ภาณเต อิจฉานังคลกกา พหุหัมมณคหปติกา ปหุตํ ชาตณียํ
โภชนียํ อาทาย พหิตวารโกฏฐเก จิตา ภควันตณเจว อุตทิสส
ภิกขุสัพพัญญาคิ. “มาหิ นาคิต ยเสน สมาคม, มา จ มยา
ยโส. โย โข นาคิต นยิมัสส เนกขัมมสุขัสส ปวิเวกสุขัสส
อุปลมสุขัสส สัมโพธสุขัสส นิगามลาภี อัสส อภิจนลาภี อภิสวลาภี,
ยัสสาหิ เนกขัมมสุขัสส ปวิเวกสุขัสส อุปลมสุขัสส สัมโพธสุขัสส
นิगามลาภี อภิจนลาภี อภิสวลาภี, โส มิตฺทสุขํ มิตฺทสุขํ
ลาภล็กการลโลกสุขํ สาทิเยยยาติ. “อริวาเสตุทานิ ภาณเต ภควา,
อริวาเสตุ สัคโค, อริวาธนกาโลทานิ ภาณเต ภควาโต, เยเน

เยเนวทานิ ภันเต ภควา คมิสฺสติ, ตันนิเนนาว ภวิสฺสํติ
 พฺรหฺมณคตปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ: เสยฺยถาปี ภันเต
 กุสฺลมูลิตเก เทเว วสฺสํเต ยถานินฺนํ อุตถาณิ ปวตฺตํติ,
 เขวเมว โข ภันเต เยเน เยเนวทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตันนิเนนาว
 ภวิสฺสํติ พฺรหฺมณคตปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. ตํ กิสฺส
 เหตุ? ตถา हि ภันเต ภควโต สึลล์บัจฉาณํติ. “มาหํ
 นาคิต ยสฺเสน สฺมาคมี, มา จ มया ยโส. โย โข นาคิต
 นยิมํสฺส เนกขัมมสุขํสฺส ปวิเวกสุขํสฺส อุตฺตมสุขํสฺส สัมโพธิสุขํสฺส
 นิคามจาปี อสฺส อภิจฺฉาภา อสิริจาปี, ยสฺสํติ เนกขัมมสุขํสฺส
 ปวิเวกสุขํสฺส อุตฺตมสุขํสฺส สัมโพธิสุขํสฺส นิคามจาปี อภิจฺฉาภา,
 อสิริจาปี, โส มิทฺธิสุขํ มิทฺธิสุขํ ลากสฺสํการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺย.
 ขลิตปิตฺทายิตฺทายิตฺสํ โข นาคิต อจฺจารบสฺสสาโว, เอโส ตสฺส
 นิสฺสํนํโต; ปิยานํ โข นาคิต วิปริณามัจฉาภาวา อุมฺบิขฺชํติ
 โสภปริเทวทฺธกฺขโหมนสฺสํปายาสา, เอโส ตสฺส นิสฺสํนํโต;
 ขลฺลณนิมิตฺตานุโยคํ อนุยุตฺตํสฺส โข นาคิต ขลฺลณนิมิตฺเต ปาฏิกํกฺขยฺตา
 สันนํจาติ, เอโส ตสฺส นิสฺสํนํโต; ขลฺล โข นาคิต ผลฺลํลายกเนตฺ
 ขนิจฺจํนุบสฺสํติโน วิหโรติ ผลฺลํ ปาฏิกํกฺขยฺตา สันนํจาติ, เอโส ตสฺส
 นิสฺสํนํโต; บัจจํสฺส โข นาคิต อูปาทานกํกฺขณํเชตฺ อุตฺตมํพฺพยานุบสฺสํติโน
 วิหโรติ อูปาทาเน ปาฏิกํกฺขยฺตา สันนํจาติ, เอโส ตสฺส นิสฺสํนํโตติ.
 บัจจํจํคิกวคฺโค ตติโย.

คัสสัทธานิ.

เทวคารวูปักกิลสา

ทุสฺสึถานคัคเคน ๑

วิมุตติ สมารังคิกา

จังกโม นาคิเคน จาติ.

๓๑ อถโข สุมนา ราชกุมาริ บัพฺจหิ รตสเคหิ บัพฺจหิ ๑
 ราชกุมาริสเทหิ ปริวฺจกา, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตติ นิสฺสํ; เอกมฺนัตติ นิสฺสนา โข สุมนา
 ราชกุมาริ ภควันตํ เอตทโว “อิธัสฺสํ ภันเต ภควโต
 เทวํ สํวกา สมสัทธา สมสึลา สมบัพฺปนา เอโก ทายโก
 เอโก อทายโก, เต กายัสสํ เกทา ปรมมฺรณา สุกตํ สัคคํ
 โลกํ อุปปัชฺเชยฺยํ; เทวภูตานํ ปน เนสํ ภันเต ลียา
 วิเลโส ลียา นานาภรณนํติ. “ลียา สุมเนติ ภควา อโว
 “โย โส สุมเน ทายโก, โส อมํ อทายกํ เทวภูโต สมนโน
 บัพฺจหิ จาเนหิ อธิคณฺหาติ: ทิพฺเพน อายุนา ทิพฺเพน
 วัณฺณเนน ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยสฺเสน ทิพฺเพน อธิปเตยฺเยน.
 โย โส สุมเน ทายโก, โส อมํ อทายกํ เทวภูโต สมนโน
 อิมหิ บัพฺจหิ จาเนหิ อธิคณฺหาติ:ติ. “สเจ ปน เต ภันเต
 ตโต จตา อิตถคคํ อาคัจฉนฺติ, มนุสฺสภูตานํ ปน เนสํ
 ภันเต ลียา วิเลโส ลียา นานาภรณนํติ. “ลียา สุมเนติ ภควา
 อโว “โย โส สุมเน ทายโก, โส อมํ อทายกํ มนุสฺสภูโต
 สมนโน บัพฺจหิ จาเนหิ อธิคณฺหาติ: มานสฺสเกน อายุนา

มานุสเสน วณฺเณน มานุสเสน สฺ.ชน มานุสเสน ยเสน มานุสเสน
 อธิปเตยฺเยน. โย โส สุมเน ทายโก, โส อมฺ อทายกํ มนุสฺสสฺสฺสโต
 สฺมาโน อิมฺหิ บัณฺฑิตฺติ จานฺเหติ อธิคฺคณฺทาคิตฺติ. “สเจ ปน เต ภันฺเต
 อุกโก อคารํมา อนคาริยํ บัพฺพชฺฉนฺติ, บัพฺพชฺชานํ ปน เนลํ
 ภันฺเต. สฺยา วิเลโส สฺยา นานาภวณฺณนฺติ. “สฺยา สุมเน
 ภควา อโว. “โย โส สุมเน ทายโก, โส อมฺ อทายกํ
 บัพฺพชฺชโต สฺมาโน บัณฺฑิตฺติ จานฺเหติ อธิคฺคณฺทาคิตฺติ. ยาจิตฺว
 พหุลํ จิวํ ปริกฺขณฺชติ อัมมํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ ยินฺชปาคํ
 ปริกฺขณฺชติ อัมมํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ เสนาสนํ
 ปริกฺขณฺชติ อัมมํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ คิลาณบัจจยภะตฺตชฺชปรักขาร
 ปริกฺขณฺชติ อัมมํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ ยาจิตฺว
 สัตถํ วิหริตฺติ, ตํยัลลํ มนาเปเนว พหุลํ กายกัมเมเน สุมทาจณฺณนฺติ
 อัมมํ อมนาเปเน, มนาเปเน พหุลํ วิจิกมฺเมเน สุมทาจณฺณนฺติ
 อัมมํ อมนาเปเน, มนาเปเน พหุลํ มโนกัมเมเน สุมทาจณฺณนฺติ อัมมํ
 อมนาเปเน, มนาเปเนว อปทาวํ อปทวณฺณนฺติ อัมมํ อมนาเป.
 โย โส สุมเน ทายโก, โส อมฺ อทายกํ บัพฺพชฺชโต สฺมาโน
 อิมฺหิ บัณฺฑิตฺติ จานฺเหติ อธิคฺคณฺทาคิตฺติ. “สเจ ปน เต ภันฺเต
 อุกโก อหัตถํ ปาปณฺณนฺติ, อหัตถํ บัณฺฑิตฺตํ ปน เนลํ
 ภันฺเต. สฺยา วิเลโส สฺยา นานาภวณฺณนฺติ. “เอตถ โข ปเนสาหํ
 สุมเน น กิณฺจ นานาภวณฺณ วทามิ, ยถิตํ วิมุตฺตํ วิมุตฺตณฺณนฺติ.

บัพทนิปาเต ปจฺมบัพณานํคํ จตุตถวคฺโค.

๓๗

“ธจฺฉริยํ ภาณเต, อพฺภุทํ ภาณเต: ยาวณฺจิทํ ภาณเต อถเมว
ทานานิ ทาตุ, อลํ ปุณฺณานิ ทาตุ, ยัตถิ ทิ นาม เทวภูตัสสปี
อุปการานิ ปุณฺณานิ, มนุสฺสภูตัสสปี อุปการานิ ปุณฺณานิ,
บัพฺพิชิตัสสปี อุปการานิ ปุณฺณานิติ. “เอวเมตํ สุมเน, เอวเมตํ
สุมเน: อลํ ทิ สุมเน ทานานิ ทาตุ, อลํ ปุณฺณานิ ทาตุ,
เทวภูตัสสปี อุปการานิ ปุณฺณานิ, มนุสฺสภูตัสสปี อุปการานิ
ปุณฺณานิ, บัพฺพิชิตัสสปี อุปการานิ ปุณฺณานิติ. อิทมวโจ ภควา,
อิทํ วิทฺธวานํ สลฺลโต, อถปรํ เอวทวโจ สัตถา

ยถาปิ จันโท วิมโล

สัพฺเพ ทารคาเน โลเก

ตถาว สลฺลสมฺมัตถิโน

สัพฺเพ มจฺฉริโน โลเก

ยถาปิ เมโข ถนยํ

ถลํ นินฺนํยํ ปุเรติ

เอวํ ทสฺสสมฺมัตถิโน

มจฺฉริ อธิคฺคณฺหาติ

อายุณา ยสฺสา เจว

ส เว โภคปริหิณฺโณ

คจฺฉนํ อากาสธาตุยา

อาภายํ อติโรจติ,

สทฺธํ โอ ปุริสปุคฺคโล

จาเคน อติโรจติ.

วิชัยมาลํ สตํกํก

อภิวสฺสํ วสุณฺธร,

สम्मิมาสัมพุทฺธสวาโก

บัพฺปจฺฉฺจาเนหิ บณฺฑิตะ

วัณฺณเนน จ สุเขน จ.

เปจฺจํ สลฺลโค ปโมทตฺติ.

๓๒ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเช วิहरติ เวฬุวนํ กลันตกนิวาเป.

อถปิ จุนฺตี ราชกุมาริ บัพฺปจฺฉิ รัตนเตหิ บัพฺปจฺฉิ จ กุมาริรัตนเตหิ

ปวิรุตา, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ
 อภิราเทคฺวา เอกมฺนัตํ นิสิตฺติ; เอกมฺนัตํ นิสินฺนา โข จุนฺท
 ราชกุมาริ ภควันตํ เอตทโวจ “อัมหากํ ภันฺเต ภาตา
 จุนฺโท นาม ราชกุมารโ, โส เอวมาท “ยเทว โส โหติ
 อัตถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต อัมมํ สรณํ
 คโต สํวํ สรณํ คโต, ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต อภินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต กาเมสุ มิจฺฉาหารา ปฏฺวิโรโต มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต
 สุราเมรยมัชชปมาทัฏฺฐาณา ปฏฺวิโรโต, โส กายัสสฺส เกทา ปรมฺมมรณา
 สุกคฺคิณฺเณว อุปบิซฺชติ โน ทุคฺคคฺคิณฺติ. สาทํ ภันฺเต ภควันตํ
 ปุจฺฉามิ: กถุเป น โข ภันฺเต สัตฺตริ ปลันโน กายัสสฺส เกทา
 ปรมฺมมรณา สุกคฺคิณฺเณว อุปบิซฺชติ โน ทุคฺคคฺคิ, กถุเป อัมมเ
 ปลันโน กายัสสฺส เกทา ปรมฺมมรณา สุกคฺคิณฺเณว อุปบิซฺชติ
 โน ทุคฺคคฺคิ, กถุเป สํเว ปลันโน กายัสสฺส เกทา ปรมฺมมรณา
 สุกคฺคิณฺเณว อุปบิซฺชติ โน ทุคฺคคฺคิ, กถุเปสุ สึเลสุ ปวิปรุการิ
 กายัสสฺส เกทา ปรมฺมมรณา สุกคฺคิณฺเณว อุปบิซฺชติ โน ทุคฺคคฺคิณฺติ.
 “ยาวตา จุนฺทิ สัตฺตา อปทา วา ทวีปทา วา จตุปปีปทา วา
 พหุปปีปทา วา, รุปีโน วา อรุปีโน วา, สลฺยณิโน วา อสลฺยณิโน วา
 เหนวสลฺยณิณาสลฺยณิโน วา, ตถาคโค เตสํ อคฺคิมกฺกชายติ
 อรหํ สัมมาสัมพุทฺโธ. เย โข จุนฺทิ พุทฺธเ ปลันนา,
 อคฺเค เต ปลันนา; อคฺเค โข ปณ ปลันนํ อคฺเค วิปาโก โหติ.

ยาวตา จุณฺธิ ธัมมา สังขตา วา อสังขตา วา, วิราโค เตสํ
 อคฺคัมภิกาปติ, ยทิตฺ, มทนินมฺมทโน ปิปาสวินโย ชาลยสฺสุมฺมาโต
 วัฏฺฐบัจเฌโต ตณฺหิภักขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ. เย โข จุณฺธิ
 วิราเค ธัมเม ปลันนํ, อคฺค เต ปลันนํ, อคฺค โข ปน
 ปลันนํ อคฺคโค วิปาโก โหติ. ยาวตา จุณฺธิ ธัมมา วา คณา วา,
 ตถาคคสวากสฺสโย เตสํ อคฺคัมภิกขาปติ, ยทิตฺ, จิตฺตาริ ปริสยุคานิ
 วัฏฺฐํ ปริสปลุคฺคตา, เอโส ภควโต สวากสฺสโย, อาหุเนยฺโย
 ปาหุเนยฺโย ทักขิเนยฺโย อณฺชลิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ ปุณฺณิกเชตฺตํ
 โลกสฺส. เย โข จุณฺธิ สังฆे ปลันนํ, อคฺค เต ปลันนํ,
 อคฺค โข ปน ปลันนํ อคฺคโค วิปาโก โหติ. ยาวตา
 จุณฺธิ สีสานิ, อริยกัณฺธานิ เตสํ อคฺคัมภิกขานฺตี, ยทิตฺ, อชณฺทานิ
 อจฺฉิตฺทานิ อตฺถพลานิ อกัมมทานิ ภุชิสฺสานิ วิปฺลวปลัตฺตทานิ
 อปรามัญฺจานิ สมาริสวตฺตนิทานิ. เย โข จุณฺธิ อริยกัณฺเตสุ
 สีสฺสํ ปริปุรการิโน, อคฺค เต ปริปุรการิโน, อคฺค โข ปน
 ปริปุรการินํ อคฺคโค วิปาโก โหติ.

อคฺคโค เว ปลันนํ

อคฺคโค พุทฺธโค ปลันนํ

อคฺคโค ธัมเม ปลันนํ

อคฺคโค สังฆे ปลันนํ

อคฺคคํ มี ทานํ ททกํ

อคฺคํ ธัมมํ วิชานตํ

ทักขิเนยฺเย อนุตฺตเร

วิราคูปฺปลเม สังฆे

ปุณฺณิกเชตฺเต อนุตฺตเร

อคฺคํ ปุณฺณํ ปวตฺตมิตํ

อัคริ ขายุ ๑ วณฺโณ ๑

ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ.

อัคริสฺส ทาธา เมธาวิ

อัคริธมฺมัสมาหิตो

เทวภูโต มนุสฺสโส วา

อัคริธมฺมัตโต ปโมหตฺติ.

๓๓ เขกํ สมยํ ภควา ภักฺขิเย วิหเรติ สาติยาเวน. ออโข

อัคริโห เมณฺฑกนฺตฺตา, येन ภควา, เตนุปลํกมิ; อุลลํกมิทฺวา

ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เขกมนฺตํ นิสฺสินฺโน

โข อัคริโห เมณฺฑกนฺตฺตา ภควันตํ เอคตโวจ “อภิวาเสตฺว เม ภันเต

ภควา สํวาคนายน อัคริธมฺมัตโต ภักฺขิตฺติ. อภิวาเสสิ ภควา

คฺฤณฺทิกาวเณ. ออโข อัคริโห เมณฺฑกนฺตฺตา ภควโต อภิวาสนํ

วทิตฺวา อญฺ्ञายาสนา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณํ กิตฺวา

นํกํกามิ. ออโข ภควา ตสฺสํ วัตฺติยา อจฺจเยน ปุพฺผพนฺ्हสมยํ

นิวาเสตฺวา บัดตจฺจวมาทาย, येन อัคริหสฺส เมณฺฑกนฺตฺตฺโน

นิเวสนํ, เตนุปลํกมิ; อุลลํกมิทฺวา มณฺณบัตเต อาสเน นิสฺสีทิ.

ออโข อัคริโห เมณฺฑกนฺตฺตา ภควันตํ ปณฺเฑเน ชาทณฺเฑเน

โกชนเเยน สหิตฺตา สันตํปเปสิ สัมปวาเรสิ. ออโข อัคริโห

เมณฺฑกนฺตฺตา ภควันตํ ภักฺขิตฺวา โอนิตบัตตปาณิ เขกมนฺตํ นิสฺสีทิ;

เขกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อัคริโห เมณฺฑกนฺตฺตา ภควันตํ เอคตโวจ

“อิมา เม ภันเต กุมาริโย ปตฺติกุลานิ คมิสฺสสันตฺติ, โอวทกุ

ตาสิ ภันเต ภควา, อนุสํสาตฺตุ ताสิ ภันเต ภควา, ยํ ตาสํ อัสสิ

คิฆวตฺตํ นิตาย สฺสชายาทิ. ออโข ภควา ทา กุมาริโย

เขมทโวจ “ตัสมา ติท กุมาริโย เอว ลิกขิตัพพ” ยัสส โข
 มาตาปิตโร ภัตตุนโ รัสสันติ อตถกามา ทิเตสิโน อนุกัมปกา
 อนุกัมป อุปาทาย, ตัสส ภวิสสตาม ปุพฺพภูจายนิโย บัจฉานิปาตินิโย
 กิการปฏิสสาวินิโย มนาปจาวนิโย นียวาทนิโยติ: เอว ทิ वो कुमारิโย
 ลิกขิตัพพ. ตัสมา ติท कुमारิโย เอว ลิกขิตัพพ “เย
 เต ภัตตु ครุโน ภวิสสันติ มาตาคิ वा पिताคि वा समनพ्वรार्थมनाคि वा,
 เต ลักกิริสสตาม ครุคริสสตาม มานะสสตาม ปุเชสสตาม
 อพฺภาคเต จ อาสโนทเกเน ปฏิปุเชสสสามาคิ: เอว ทิ वो कुमारิโย
 ลิกขิตัพพ. ตัสมา ติท कुमारิโย เอว ลิกขิตัพพ “เย เต ภัตตु
 อพฺภันตรา กัมมัตตา อุณฺณนาคิ वा กัมปปาสาคิ वा, ตตฺถ ทักขา
 ภวิสสตาม อนตฺตา ตตฺตรูปายาย วีมตฺตาย สมนนฺนาคตา อลํ กาคู
 อลํ ลวิธาคุนฺติ: เอว ทิ वो कुमारิโย ลิกขิตัพพ. ตัสมา ติท
 कुमारิโย เอว ลิกขิตัพพ “โย โส ภัตตु อพฺภันตโร
 อนฺโตชโน ทาสาคิ वा เปสฺสาคิ वा กัมมกฺราคิ वा, เตสํ กตฺถจ
 กตโต ชานิสสสาม, อกตฺถจ อกตโต ชานิสสสาม, คิลานกานฺถจ
 พลาพล ชานิสสสาม, ชาทนียํ โภชนียํ จัสส บัจจยเสณ
 วิภชิสสามาคิ: เอว ทิ वो कुमारิโย ลิกขิตัพพ. ตัสมา ติท कुमारิโย
 เอว ลิกขิตัพพ “ยํ ภัตตา อาหริสฺสคิ อนํ वा ธนฺณํ वा
 รชตํ वा ชาครูปํ वा, ตํ ชารักเขเน कुตฺติยา สัมปาทะสสาม,

ตัตถิ จ ภวิสสาม อชุตฺตี เณนี อโธณฺหิ อวินาสิกาคิ:
 เอรุ หิ वो กุมาริโย ลิกฺขิตฺตํ. อิมหิ โข กุมาริโย บัณฺหิ
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต มาตุลลโม กายัสส เกทา ปรมมฺวณ
 มนnapายิกานํ เทวานํ สหฺพิยํ อูปัชชิตฺติ.

โย นํ ภเว สัพฺพทา	นิจฺจํ อาคาบิ อุตฺตฺโก,
สัพฺพกามหริ โปถ	ภักตารํ นาคิมฺภฺนติ,
นิ จาปิ สอตฺติ ภักตารํ	อิสฺสาจาเว โรธเย,
ภักตํ จ คฺคุโน สัพฺเพ	ปฏฺฐาเชติ บัณฺหิตา,
อฏฺฐจาเยกา อนนฺตา	ลตฺถิตปรีชชนา
ภักตํ มนnap จเรติ	ลภตํ อนนฺตํ.
ยา เอรุ วัตตตี นาริ	ภักตํ นินฺทิตาสุตา,
มนnapา นาม เท เทวา,	ยัตถิ ตา อูปัชชิตฺติ.

๓๕ เอกํ สมนํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มทาวเน
 กุฏาคารสาलयํ. อตฺโข สิทฺโธ เสนาปติ, เขม ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสีทิ, เอกมฺนัตํ
 นิสฺสินฺโน โข สิทฺโธ เสนาปติ ภควันํ เอกตโว “ลลิกา นุ โข
 กนฺเต สันนิทฺฐํ จิํ ทานผลํ บัณฺณาเปตุนฺติ. “ลลิกา สิทฺท
 ภควา อโว “ท่ายโก สิทฺ ทานปติ พหุโน ชนัสส ปโย
 โหติ มนnap, (บิ) สิท ท่ายโก ทานปติ พหุโน ชนัสส
 ปโย โหติ มนnap, อิทมฺ สันนิทฺฐํ จิํ ทานผลํ. ปน

จปร สีห ทายก ทานปติ สัมโต สัมปฐิตา ภษณติ, ยัม สีห
 ทายก ทานปติ สัมโต สัมปฐิตา ภษณติ, อัม สีห สัมปฐิตา
 ทานผล. ปณ จปร สีห ทายกัลลว ทานปติโน กัลยาโน กิตติสัทโท
 อัมภุคคจันติ, ยัม สีห ทายกัลลว ทานปติโน กัลยาโน กิตติสัทโท
 อัมภุคคจันติ, อัม สีห สัมปฐิตา ทานผล. ปณ จปร สีห ทายโก
 ทานปติ ยัมภุคคจันติ ปริส อุปสังกมติ ยทิ ชัตติยปริส ยทิ
 พหุภังคนปริส ยทิ คหปติปริส ยทิ สมณปริส วิสวาท อุปสังกมติ
 อัมภุคคจันติ, ยัม สีห ทายโก ทานปติ ยัมภุคคจันติ ปริส อุปสังกมติ
 ยทิ ชัตติยปริส ยทิ พหุภังคนปริส ยทิ คหปติปริส ยทิ
 สมณปริส วิสวาท อุปสังกมติ อัมภุคคจันติ, อัม สีห สัมปฐิตา
 ทานผล. ปณ จปร สีห ทายโก ทานปติ ทายกัลลว เกทา ปรมมรณา
 สุกติ สัคค โลก อุปัชชติ, ยัม สีห ทายโก ทานปติ ทายกัลลว
 เกทา ปรมมรณา สุกติ สัคค โลก อุปัชชติ, อัม สีห
 สัมปฐิตา ทานผล. เอว วุตเต สีโท เสนาปติ ภควันติ
 เอตทวโจ “ ยามิยามิ ภันเต ภควตา จัตตาริ สัมปฐิตา
 ทานผลานิ อัมภุคคจันติ, นหิ เอว ภควโต สัมปฐิตา คจันติ,
 อัมภุคคจันติ ยามิ. อัม ภันเต ทายโก ทานปติ พหุโน ชนัสส
 ยัม โย มนาโป, อัม ภันเต ทายโก ทานปติ, ม สัมโต สัมปฐิตา
 ภษณติ, อัม ภันเต ทายโก ทานปติ, มยัม กัลยาโน กิตติสัทโท
 อัมภุคคจันติ “ สีโท เสนาปติ ทายโก ทานโก สัมปฐิตาโกติ;

อหิ ภันเต ทายโก ทานปติ, ยัลลเฑว ปริสํ อุปสังกมามิ ยถิ
 ชัตติยปริสํ ยถิ พริทโธมณปริสํ ยถิ คหปติปริสํ ยถิ สมณปริสํ
 วิสารโต อุปสังกมามิ อมังกกุโตะ. ยานิมาเน ภันเต ภควตา จัตตาริ
 สันทิฏฐิจิกานิ ทานผลานิ อักขาตานิ, นาทิ เอตธ ภควโต
 สัตถาย คัจฉามิ; อหิเปตานิ ชามามิ. ยัลลจ โข มํ ภันเต ภควา
 เอวมาห “ทายโก สิท ทานปติ กายัสส เภทา ปรัम्मรณ
 สุคตํ สัคคํ โลกํ อุปบัสซตติ, เอตาทํ น ชามามิ, เอตธ จ ปนาหํ
 ภควโต สัตถาย คัจฉามิติ. “เอวเมตํ สิท, เอวเมตํ
 สิท: ทายโก สิท ทานปติ กายัสส เภทา ปรัम्मรณ
 สุคตํ สัคคํ โลกํ อุปบัสซตติ.

ตทํ ปิโย โหติ ภันติ นํ พหุ, กิตติ จ ปิโยติ ยลลสส วัตถตติ,
 อมังกกุโตะ ปริสํ วิสารติ, วิสารโต โหติ นโร อมัจฉริ:
 ตลฺลมา ทิ ทานานิ ททันติ ปันนํชิตา วินยบ มัจฉิณมลํ ตุเขสิโย,
 เต ที่ขมวตติ ตติเว ปติฏฺฐิตา, เทวานํ สหพยคตา มนฺติ เต,
 กตาวากาสา กตกุลลา อิตโต จุตา สยัมปภา อนุวิจรัณติ นันนเม,
 เต ตตฺถ นันนํชิติ มนฺติ โมทเว, สมนํปิตา กามคฺเชนทิ ยัลลจติ.
 กัตถวาน วากึยํ อลิตลลส ตาติโน, กมนฺติ สทฺเพ ตุคตลลส สวากาติ.

๓๕ ยัลลจิเม ภิกขเว ทาเน อานิสงฺสา. กตเม ยัลลจ
 พหุโน ชนลลส ปิโย โหติ มนาโป, สันโต สปิปริสา
 ภันติ, กัลยาโณ กิตติลลสโต อพฺภุคตจติ, อิทิมมา อนนฺโต

บัณฺเฑนินาเต ปรมบัตฺถนาคัสสํ จตุตถวรัโธ. ๔๕

โทธิ, กายัสสํ เกทา ปรมมรณา สุกคํ สัคคํ โลกํ อูปัชชติ.

อิม โช ภิกขเว บัณฺเฑ ทาเน อานิสฺสาติ.

ททมาโน บัโย โทธิ	สตํ อัมมํ อนุกกม,
สันฺโต นํ สทา ภขันตี	สัณฺณตา พหุฬารโย,
เต ตัสส อัมมํ เทเตนฺติ,	สัพพทูกขาปนฺทน,
ยํ โส อัมมํ อธิณฺณาย	ปรีนิพพาทนาสโวติ.

๓๖ บัณฺเฑจิมานิ ภิกขเว กาลทานานิ. กทมานิ บัณฺเฑ?

อาคณฺตุกัสสํ ทานํ เทติ, สมิกัสสํ ทานํ เทติ, ทฬภิกโข ทานํ
เทติ, ยานิ ตานิ นวสัสฺसानิ นวณฺณานิ, ตานิ ปรมํ สิววันเตสุ ปตฺติจฺจาเปติ.
อิมานิ โช ภิกขเว บัณฺเฑ กาลทานานิติ.

กาเล ททณฺตี สบฺบะณฺเฑ	วตฺถุญฺญํ วิตมฺพจฺฉรา
กาเลณ ทินนํ อวิเยตุ	อชฺชฏเตสุ ตาทีสุ
วิปฺปัสสันนมนฺนา, ตัสส	วิปฺปลา โทธิ ทักขิณา;
เย ตัสส อนฺโมทณฺตี	เวยฺยวัจจํ กโรนฺตี วา,
น เตณ ทักขิณา อุนา,	เตปิ ปุณฺณัสสํ ภาคิโน:
ตัสมา ทเต อธิปฺปวฺจาณจิตฺโต,	ยัตถ ทินนํ มหฺบฺบส;
ปุณฺณานิ ปโรโลกัสมิ	ปตฺติจฺจา โทณฺตี ปาลณินฺติ.

๓๗ โกชนํ ภิกขเว ททมาโน ทายโก, ปฏฺฐิตคฺคาทกานํ
บัณฺเฑ จานานิ เทติ. กทมานิ บัณฺเฑ? อายุํ เทติ, วรฺณณํ
เทติ, สุขํ เทติ, พณํ เทติ, ปฏฺฐิภาณํ เทติ. อายุํ โช ปณ

ทัตถวา อายุสส ภากิ โหติ ทิพพัสส วา มานุสสัสส วา, วัณณ
 ทัตถวา วัณณัสส ภากิ โหติ ทิพพัสส วา มานุสสัสส วา, สุข
 ทัตถวา สุขัสส ภากิ โหติ ทิพพัสส วา มานุสสัสส วา, พล
 ทัตถวา พลัสส ภากิ โหติ ทิพพัสส วา มานุสสัสส วา, ปฏิกาน
 ทัตถวา ปฏิกานัสส ภากิ โหติ ทิพพัสส วา มานุสสัสส วา.
 โกชน ภิกขเว ททมาโน ทายโก ปฏิจาตกาน อิมานิ
 บัณเฑ จานานิ เทหิตี.

อายุโท พลโท บัโ

สุขัสส ทาตา เมธาวิ

อายุ ทัตถวา พล วัณณ

ทีมาเย ยสวา โหติ,

วัณณโท ปฏิกานโท

สุข โส อธิลันติ.

สุขะโว ปฏิกานโท

ยัคค ยัคคูปปัชชตีติ.

๓๘ บัณเฑเม ภิกขเว สักโข กุลปุตเต อานิสสา. กขเม
 บัณเฑ? เม เท ภิกขเว โสเก สันโท สัมปุริสา, เท สักโขเนว
 ปรม อญกัมมัตติ อญกัมมัตติ, โน ตถา อัคคัตถ; สักโขเนว
 ปรม อุตตงกัมมัตตา อุตตงกัมมัตติ, โน ตถา อัคคัตถ; สักโขเสว
 ปรม ปฏิจจกัมมัตตา ปฏิจจกัมมัตติ, โน ตถา อัคคัตถัสส;
 สักโขเสว ปรม อัมม เทเสนตา เทเสนติ, โน ตถา อัคคัตถัสส;
 สักโข กายัสส เกทา ปรมมรณา สุขคิ สัคคิ โลกิ อูปปัชชติ.
 อิม โข ภิกขเว บัณเฑ สักโข กุลปุตเต อานิสสา. เสยยถาปิ
 ภิกขเว สุขุมิยิ จตุมมทาเปเต มหานิโรวโธ สมนิเตา ปักขินิ

บัจจกนิปาเต ปโมบัจจกนิปาตัสส จตุตถวรรคโค.

๕๗

ปฏิสัถรณํ โทติ, เอมเมว โข ภิกขเว สัตถ์โธ กุละปุตฺโต พหุโน
ชนัสส ปฏิสัถรณํ โทติ: ภิกขุณฺโณ ภิกขุณฺโณ อูปาสิกานํ อูปาสิกานันตฺติ.

สาธาบัตถมคฺคปโต ชนํ อิมาว มหาตุมโ

มุลวา ผลสัมมັນโน ปติฏฐา โทติ บักขินฺ,

มโนรเม อายตเน เสวันตฺติ น วิหังคมา:

ฌายํ ฌายตฺติ อิกขา ยนํ ติ, ผลตฺตภา ผลโกชฺชิโน,

คณเว สีสสัมมັນนํ สัตถ์ธํ ปุริสปุคฺคตํ

นิวาหวตฺตํ อตฺตถํ สรวตฺตํ สขิตํ มุทุ

วितฺตวา วิตฺตโสภา วิตฺตโมหา อนาสวา

ปุมฺมกัณฺเฑตฺตานิ โลกัสสํ เสวันตฺติ ตาหิสํ นร,

เท ตัสส อัมมํ เทเสณตฺติ สัพพทกฺขาปนฺทนํ,

ยํ โส อัมมํ อิมํ ฌายา ปรีนิพฺพาทนาถโวติ.

๓๘ บัจจิมานิ ภิกขเว จานานิ สัมมัตถัสสํ มาคาบัตโต

ปุตฺตํ อิจฺฉนฺตฺติ กุเล ชายมานํ. กตฺถมานิ บัจจํ? ภโต วา โน

ภริสฺสติ, กิจจํ วา โน ภริสฺสติ, กุลวโส จิรํ จัสสติ, ทายชฺช

ปฏฺฐชฺชติ, อต วา ปณฺ เปตานิ กาลิกตานิ ทักขิณํ ชนุเปทฺสติ.

อิมานิ โข ภิกขเว บัจจํ จานานิ สัมมัตถัสสํ มาคาบัตโต

ปุตฺตํ อิจฺฉนฺตฺติ กุเล ชายมานนฺตฺติ.

บัจจัญญจานานิ สัมมัตถัสสํ ปุตฺตํ อิจฺฉนฺตฺติ ยนํ ทิตา

“ภโต วา โน ภริสฺสติ, กิจจํ วา โน ภริสฺสติ,

กุดวโธ จิรํ ตัญญุจ,

ทนายชชํ ปฏิปัตตติ,

อถ วา ปณํ เปตานิ

ตักขิณนุปัตตัสสตี.

จามานะตานิ สัมปัตตัส

ปุตตํ อิจฉันตติ ปันนิตา.

ตัสมา สันโต สัมปปริสา

กตฉนฺณ กตเวทโน

ภรณํติ มาตาปิตโร

บุพเพ กตมนุสฺสว,

กโรนํติ เนลํ กิจจํ

ยถาคํ ปุพฺพการิน;

โอวาทการี ภตโปสี

กุดวสํ อหาปย

สทฺธโร สึเลณ สัมปันโน

ปุตโต โหติ ปสฺสลิโยติ.

๔๐ หิมวันตํ ภิกขเว บัพฺพตราชํ นิสฺสํสา ย มหาสาลา บัณฺฑิ
 วัฑฒนํติ วัฑฒนํติ. กตมาหิ บัณฺฑิ? สํสาปตฺตปลาเสน วัฑฒนํติ,
 ตเจณ วัฑฒนํติ, บัพฺปปฏิกาย วัฑฒนํติ, เผลคฺคณา วัฑฒนํติ,
 สํสาเรณ วัฑฒนํติ. หิมวันตํ ภิกขเว บัพฺพตราชํ นิสฺสํสา
 มหาสาลา อิมายํ บัณฺฑิ วัฑฒนํติ วัฑฒนํติ. เอวเมว โข
 ภิกขเว สทฺธํ กุดปุตฺตํ นิสฺสํสา อ้นโตชโน บัณฺฑิ วัฑฒนํติ
 วัฑฒนํติ. กตมาหิ บัณฺฑิ? สทฺธาย วัฑฒนํติ, สึเลณ วัฑฒนํติ,
 ตูเคณ วัฑฒนํติ, จาเคณ วัฑฒนํติ, บัณฺณาย วัฑฒนํติ. สทฺธํ
 ภิกขเว กุดปุตฺตํ นิสฺสํสา อ้นโตชโน อิมายํ บัณฺฑิ
 วัฑฒนํติ วัฑฒนํติ.

ยถา หิ บัพฺพโต เตโส

อวัณณัสสํ พริทฺทาเน,

ตํ รุกฺขา อุนิสฺสํสา

วัฑฒนํเตเต เวนํบัพฺปิ,

บับเจนิบาเต ปจฺมบับนิณาสกัลลส บับเจมวักโค.

๔๔๑

ตเถว ลิลลัมมัมมัน	สัทธํ กุลปุตฺตํ อธิ
อุปนิธํสาบ วัฑฒันนํ	ปุตฺตทารา จ พันธฺวา
อัมมํจา ภาติสฺสา จ	เย จัสส อนุชีวิน,
ธัมมัสส ลีลาโต ลีล	จาคํ สุจริทานิ จ
บัสสํมานนํกุฬพณฺตี,	เย ภวันฺตี วิจกฺขณา,
อธิ ธัมมํ จริตฺวาน	สัคคํ สุคตคามิน
นันทินอ เทวโลกัสส	โมทนํติ กามกามิโนติ.

ลุมนวกโค จตุตฺโต.

ตลลุตฺตทานิ.

ลุมนา จุนฺตี อุตฺตโร	ลีโ ทานานิสลโย
กาลโกชนลฺลธา จ	ชานปุตฺเตน เท ทลลาคิ.

๔๕ อถโข อฆาตบับนํชโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ,
อุปลังกมิตฺวา ภควันฺตี อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัต นิสิติ. เอกมฺนัต
นิสินัน โข อฆาตบับนํชโก คหปติ ภควา เอตทโว “บับ จิเม
คหปติ โภคานํ อาภิยา. กตเม บับจ? อธิ คหปติ อริยสวโก
อฏฺฐจันวิริยาธคเตหิ โภเลหิ พหพาพลปฺริจเตหิ เสทวักกชิตเตหิ
ธัมมิกเถหิ ธัมมลตฺเตหิ อตฺตธานํ สุขเตหิ ปิณฺเนหิ สัมมา สุข
ปวิหริ, มาตาปิตโร สุขเตหิ ปิณฺเนหิ สัมมา สุข ปวิหริ,
ปุตฺตทาราทาลกัมมกโรปิเส สุขเตหิ ปิณฺเนหิ สัมมา สุข ปวิหริ:

พทุโน ชนัลล อัตถาย หิตาย สุขาย โหติ; เอวเมว โข
 ภิกขเว สัมปปริโส กุเล ชายมาโน พทุโน ชนัลล อัตถาย
 หิตาย สุขาย โหติ, มาตาปุตฺถิ อัตถาย หิตาย สุขาย โหติ,
 ปุตฺตทวารัลล อัตถาย หิตาย สุขาย โหติ, ทาสกัมมกโรปริสัลล
 อัตถาย หิตาย สุขาย โหติ, มิตฺตามัจฉานิ อัตถาย หิตาย
 สุขาย โหติ, สมณพริหมณานิ อัตถาย หิตาย สุขาย โหติติ.

หิตโต พทุณฺณิ ปฏิปตฺตโกเค,

ตํ เทวตา รักขติ อัมมคฺคตํ,

พทุสฺสคฺคํ ลีลาตฺตปณฺณิ

อัมม จิตฺตํ น วิชหาติ ภูตฺติ.

อัมมัญฺจํ ลีลาตฺตปณฺณิ

ลจฺจวาที หิริมนํ

เนกขิ ชัมโพทสฺสเสว

โก ตํ นิมนฺตีตฺตมรหิติ,

เทวานิ นํ ปสฺสณฺตี,

พริหมณานิ ปสฺสโติ.

๔๓ อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ, เยน ภควา, เจนุปลังกมิ;
 อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิราเทวฺวา เอกมณฺตี ไลสิทิ. เอกมณฺตี
 นิสินฺนิ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ ภควา เอตทโวจ “นัยฺจิเม
 คหปติ อัมมา อัญฺจา กันถา มนาปา ทุลลภา โลกัสสํ. กตเม
 ปณฺจ? อายุ คหปติ อัญฺโจ กันโธ มนาโป ทุลลโก
 โลกัสสํ, วันนฺโน อัญฺโจ กันโธ มนาโป ทุลลโก โลกัสสํ,
 สุขํ อัญฺจํ กันตํ มนาปํ ทุลลภา โลกัสสํ, ยโต อัญฺโจ
 กันโธ มนาโป ทุลลโก โลกัสสํ, ลัคคฺคา อัญฺจา กันถา
 มนาปา ทุลลภา โลกัสสํ. อิม โข คหปติ ปณฺจ อัมมา อัญฺจา

กันดา มนาป้า ทูลลภา โลกัสมิ. อิมสั โข คหปติ บั้งจันนี
 ัมมานัน อัญจัน กันดานัน มนาป้านัน ทูลลภาณัน โลกัสมิ
 น อายาจนเหตุ วา น บัตถนเหตุ วา ปฏิลาภ วทามิ. อิมสัณเจ
 คหปติ บั้งจันนี ัมมานัน อัญจัน กันดานัน มนาป้านัน
 ทูลลภาณัน โลกัสมิ อายาจนเหตุ วา บัตถนเหตุ วา ปฏิลาโก
 อภวิสั, โก อิม เกน หาเบถ. น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก
 อญุคาโม อญุ อายาจิตุ วา อภินันตติตุ วา อายุสั วาปี
 เหตุ, อายุกาเมน คหปติ อริยสาวเกน อายุสัวัตตนิกา ปฏิปทา
 ปฏิบัสัชัตตัพพา, อายุสัวัตตนิกา ทิสั ปฏิปทา ปฏิบันนา
 อญุปฏิลาภาย สัวตตติ, โส ลาภี ไหติ อายุสั ทิพพัสั วา
 มานุสั วา. น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก วัณณกาโม
 วัณณัน อายาจิตุ วา อภินันตติตุ วา วัณณสั วาปี เหตุ,
 วัณณกาเมน คหปติ อริยสาวเกน วัณณสัวัตตนิกา ปฏิปทา
 ปฏิบัสัชัตตัพพา, วัณณสัวัตตนิกา ทิสั ปฏิปทา ปฏิบันนา
 วัณณปฏิลาภาย สัวตตติ, โส ลาภี ไหติ วัณณสั ทิพพัสั วา
 มานุสั วา. น โข คหปติ อรหติ อริยสาวโก สุขกาโม
 สุขิ อายาจิตุ วา อภินันตติตุ วา สุขสั วาปี เหตุ, สุขกาเมน
 คหปติ อริยสาวเกน สุขสัวัตตนิกา ปฏิปทา ปฏิบัสัชัตตัพพา,
 สุขสัวัตตนิกา ทิสั ปฏิปทา ปฏิบันนา สุขปฏิลาภาย สัวตตติ,
 โส ลาภี ไหติ สุขสั ทิพพัสั วา มานุสั วา. น โข

สัมมุชา ปฏิคฺคหิต “มณาปทายี ลภเต มณานิติ. มณาโป
เม ภันเต บัลลังโก โคนกัถโต ปฏิกัถโต ปฏิริกัถโต
กถลิมิคปวรมัจฉัตถโรเน สอตุตฺตวัจโน อุกโตโลहितกุปฺพาโน, อปัจ
ภันเต มยเมตํ ชานาม “เนตํ ภควโต กัมมปัติ, อิทํ เม
ภันเต จันทนผลกัม อัสสชิต อธิสสทสทสฺส, ตํ เม ภควา
ปฏิคฺคณฺหาตุ. อนุกัมปิ อุกฺปาทายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา อนุกัมปิ
อุปาทาย. อตฺโข ภควา อุดฺคํ คหปตี เวสาลิกํ อิมินา
อนุมฺโหมตฺถเนน อนุมฺโหติ.

มณาปทายี ลภเต มณาป, โย อชฺชุกฺเตสุ ททาติ ฉนฺทสา
อิจฺฉาตฺถนํ สยณมณฺธิณํ ปานํ นานนํ ปการานิ จ ปจฺเจยานิ,
จัตถันจ มุตฺตัตถันจ อนุคฺคํ ติเต เขตฺตูปเม อรหฺณเต วิทิตฺวา
โลได้ ทุจฺจชํ สัมปิวิโรได้ ชาติวํ มณาปทายี ลภเต มณานิติ.
อตฺโข ภควา อุดฺคํ คหปตี เวสาลิกํ อิมินา อนุมฺโหมตฺถเนน
อนุมฺโหติตฺวา อญฺ्ञายาสนา ปักกามิ. อตฺโข อุดฺโค คหปตี
เวสาลิกํ อปเวเน สมฺเยเน กาดมกาสี, กาสกโต จ อุดฺโค
คหปตี เวสาลิกํ อภันฺตโร มโนมยํ กายํ อูปัชชํ. เจเน
โซ ปเน สมฺเยเน ภควา สวาทถิยํ วิหริติ เชตวนเ อนาถนํ ติคฺคสฺส
ชารามเ. อตฺโข อุดฺโค เทวปุตฺโต อภิกกัณฺธาย วัตติยา
อภิกกัณฺธวณฺโณ เภวลกัมปิ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยเน ภควา,
เตนุปัสสํมิ, อุปัสสํมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขมฺมณฺตํ

อัญญาสิ. เอกมัตถิ จิตฺโต โข อุดฺคํ เทวปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ
 “กัจจิมิ เต อุดฺคํ ยถาธิปฺปาโยติ. “ตัสฺส เม ภควา ยถาธิปฺปาโยติ.
 ธมฺโม โข ภควา อุดฺคํ เทวปุตฺตํ คาถาหิ อัสสมภาสิ.

มณฺาปทาเย ลภเต มณฺาป, อคฺคัสส ทาตา ลภเต ปุณฺณคํ,
 วรัสส ทาตา วรสาถิ จ โหติ, เสฏฺฐจันตฺโท เสฏฺฐจมุเปติ จานํ,
 อคฺคทาเย วรทาเย, เสฏฺฐจทาเย จ โย นโร.
 ทีฆายุ ยสฺวา โหติ, ยตฺถ ยตฺถอุปัชฺชิตฺติ.

๕๕ บัณฺเฑ จิเม ภิกฺขเว ปุณฺเฑนาลกัถัสส กุสลาภิสฺส กุสลาภิสฺส สุขัสสสาหาโร
 โสวคฺคิกโก สุขวิปาโก สคฺคัลลวตฺตนิโก อัญญาเย กันตํ มณฺาปาย
 หิตาย สุขาย ลลวตฺตนิ. กตเม บัณฺเฑ? ยัสส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ จีวรํ ปริภุญฺชมาโน อปัปฺปมาณํ เจโตสมาริ อุลลัมบัสฺส
 วิหริ, อปัปฺปมาโน ตัสส ปุณฺเฑนาลกัถัสส กุสลาภิสฺส
 สุขัสสสาหาโร โสวคฺคิกโก สุขวิปาโก สคฺคัลลวตฺตนิโก อัญญาเย
 กันตํ มณฺาปาย หิตาย สุขาย ลลวตฺตนิ. ยัสส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ บัณฺเฑนาลกัถํ ปริภุญฺชมาโน ... ยัสส ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหารํ
 ปริภุญฺชมาโน ... ยัสส ภิกฺขเว ภิกฺขุ มณฺเฑนปจฺจิ ปริภุญฺชมาโน ...
 ยัสส ภิกฺขเว ภิกฺขุ คีดานํ ปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชมาโน
 อปัปฺปมาณํ เจโตสมาริ อุลลัมบัสฺส วิหริ, อปัปฺปมาโน
 ตัสส ปุณฺเฑนาลกัถัสส กุสลาภิสฺส สุขัสสสาหาโร โสวคฺคิกโก

สุขวิปาโก สัคคัลลวัตตนิโก อัญญา ย กัณฺธาย มนาปาย
 หิตาย สุขาย ลวตฺตติ. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ ปุณฺณภาสิณฺทา
 กุสลาภิสินฺทา สุขัสสํหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สัคคัลลวัตตนิโก
 อัญญา ย กัณฺธาย มนาปาย หิตาย สุขาย ลวตฺตติ. อิมฺหิ ๑
 ปน ภิกฺขเว บัณฺฑิ ปุณฺณภาสิณฺเทหิ กุสลาภิสินฺเทหิ
 สมนํนาคตฺสส อริยสวากตฺสส น สุกโร ปุณฺณวลล ปมาณิ คเหตุ
 “เอตตโก ปุณฺณภาสิณฺโท กุสลาภิสินฺโท สุขัสสํหาโร โสวคฺคิโก
 สุขวิปาโก สัคคัลลวัตตนิโก อัญญา ย กัณฺธาย มนาปาย หิตาย สุขาย
 ลวตฺตติ, อถ โข “อสฺสเชยฺโย อัมมปมฺเยโย มหาปุณฺณกัณฺธิโน เตว
 สํ ขั คัจฉนฺติ: เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท น สุกโร อุตกตฺส
 ปมาณิ คเหตุ “เอตตกานิ อุตกาฬิหกานีติ วา “เอตตกานิ
 อุตกาฬิหกสทานีติ วา “เอตตกานิ อุตกาฬิหกสทสฺสทานีติ วา เอตตกานิ
 อุตกาฬิหกสทสฺสทสฺสทานีติ วา, อถ โข “อสฺสเชยฺโย อัมมปมฺเยโย
 มหาอฺตกัณฺธิโน เตว สํ ขั คัจฉนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมฺหิ
 บัณฺฑิ ปุณฺณภาสิณฺเทหิ กุสลาภิสินฺเทหิ สมนํนาคตฺสส อริยสวากตฺสส
 น สุกโร ปุณฺณวลล ปมาณิ คเหตุ “เอตตโก ปุณฺณภาสิณฺโท
 กุสลาภิสินฺโท สุขัสสํหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สัคคัลลวัตตนิโก
 อัญญา ย กัณฺธาย มนาปาย หิตาย สุขาย ลวตฺตติ, อถ โข
 “อสฺสเชยฺโย อัมมปมฺเยโย มหาปุณฺณกัณฺธิโน เตว สํ ขั คัจฉนฺติ.

บัณฺเฑนินาปะเต ปจฺมบัณฺเฑนินาสกัถัสส - บัณฺเฑนินวักคิโค. ๕๘

มโหทธิ อปริมิตํ มหาสวํ, พหุเกรวํ รตนคณานํมาลยํ,
นัชโช ยถา มัจฉคณลัมพะเวทา, ปุณฺณ สวันฺตี อูปยັນฺติ สาครํ,
เอวํ นรํ อੰนํทปानวตฺตํ, เสยฺยานิสัชชัตถวณฺสัสส ทายกํ
ปฺปณฺณัสส ธารา อูปยັນฺติ บัณฺฑิตํ, นัชโช ยถา วาวิทาว สาครนฺตี.

๕๖ บัณฺเฑนินา ภิภักขเว สัมปทา. กตมา บัณฺเฑนิน? สัตถา สัมปทา
สึตถ สัมปทา สุตถ สัมปทา จาคถ สัมปทา บัณฺเฑนิน สัมปทา. อีมา โข
ภิภักขเว บัณฺเฑนิน สัมปทาติ.

๕๗ บัณฺเฑนินา ภิภักขเว ธนานิ. กถมา ภิภักขเว? สัตถา ธนํ
สึตถนํ สุตถนํ จาคถนํ บัณฺเฑนิน. กถมบัณฺเฑนิน ภิภักขเว สัตถา ธนํ?
อิตถ ภิภักขเว อริยสวโก สัตถโธ โหติ, สัตถทถติ ตถาคคัสส
โพธิ “อิตถปิ โส ภควา ฯ เป ฯ สัตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโธ
ภควาติ: อิทํ วุจฺจติ ภิภักขเว สัตถา ธนํ. กถมบัณฺเฑนิน ภิภักขเว สึตถนํ?
อิตถ ภิภักขเว อริยสวโก ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโรโต โหติ, ฯ เป ฯ
สุราเมรยมัชชปมาทฏฺฐจํ ภาณํ ปฏฺวิวิโรโต โหติ: อิทํ วุจฺจติ ภิภักขเว
สึตถนํ. กถมบัณฺเฑนิน ภิภักขเว สุตถนํ? อิตถ ภิภักขเว อริยสวโก
พหุสฺสโต โหติ, ฯ เป ฯ ทิฏฺฐจํ สุปฺปฏฺวิวิธํ: อิทํ วุจฺจติ
ภิภักขเว สุตถนํ. กถมบัณฺเฑนิน ภิภักขเว จาคถนํ? อิตถ ภิภักขเว
อริยสวโก วิคตมลมังโฆเรน เจตสา อคารํ อชฺฌมาวสติ
มุตตจาโค ปยัตถปาณิ โวสธคฺคโรโต ยายโยโค ทานลวิภาครโต:
อิตถ วุจฺจติ ภิภักขเว จาคถนํ. กถมบัณฺเฑนิน ภิภักขเว บัณฺเฑนิน?

อิตถ ภิกขเว อริยสาวโก บัณฑิตวา โหติ อุตฺตมัตถคามินิยา บัณฑิตวา
 ทมฺหานาคโต อริยาโย นิพฺเพธิกาย สัมมาตักฺขกัมมคามินิยา อิตถ
 จุจฺจติ ภิกขเว บัณฑิตานํ อิมานิ โข ภิกขเว บัณฺฑ ธนานิติ.

ยัสส สัทธา ตถาคเต ธงฺกา สุปฺปติจฺจिता,

สัสสํ ยัสส กัลยาณํ อริยกัณฺธิ ปัสสิตํ,

ลํเข ปสาโท ยัสสํ ตติ อุตฺตมัตถคามินิยา,

“อทฺทิตฺวาโตติ ตํ อากุ, อโมฆํ ตัสส ชีวติ.

ตัสมา สัทธํ ยัสสํ ปสาทํ ธมฺมํ ตัสสํ.

อนุยุญฺเชต เมธาวี สวํ พุทฺธานํ สาสณํ นิติ.

๕๘ บัณฺฑิมา นี ภิกขเว อลฺลพฺภินิยา นี จานานิ สมฺมณเณ วา
 พฺรหฺมณเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พฺรหฺมณฺหา วา เกณจิ วา
 โลกัสสํ. กตมานิ บัณฺฑิ ? “ชวราธมฺมํ มา ชีวติ อลฺลพฺภินิยา นี
 สมฺมณเณ วา พฺรหฺมณเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พฺรหฺมณฺหา วา
 เกณจิ วา โลกัสสํ, “พฺยาธิธมฺมํ มา พฺยาธิยิตฺติ ... “มรณธมฺมํ
 มา นิยยิตฺติ ... “ชยธมฺมํ มา ชยิตฺติ ... นัสสณธมฺมํ มา นัสสิตฺติ
 อลฺลพฺภินิยา นี จานํ สมฺมณเณ วา พฺรหฺมณเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา
 พฺรหฺมณฺหา วา เกณจิ วา โลกัสสํ. อลฺลสฺสวโต ภิกขเว ปุณฺณชณฺดส
 ชวราธมฺมํ ชีวติ, โส ชวราธมฺมเ ชินฺนเณ น อิติ ปญฺญัสสํ จิกฺขติ
 “น โข มเยทเวกสฺส ชวราธมฺมํ ชีวติ, อตฺถ โข ยาวตา สัตถานํ
 อากคิ คคิ จุติ อูปปตฺติ, สัพเพสํ สัตถานํ ชวราธมฺมํ ชีวติ. อตฺถ จุ

โฆ ปณ ชราธัมเม ชินฺเน โสเจยฺย กิลเมยฺย ปริเทเวยฺย
 อุตฺตทาฬี กณฺเฑยฺย สัมโมห อามชฺชเอยฺย, ภาตฺตัมปิ เม
 นัจจาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพนฺณิโย โอกกเมยฺย, กัมมณฺคาปิ
 นนฺตปวตฺตเอยฺย, อมิตฺตาปิ อตฺตมฺนา อัสสํ, มิตฺตาปิ ทมฺมฺนา
 อัสสํ, โส ชราธัมเม ชินฺเน โสจติ กิลมติ ปริเทเวติ อุตฺตทาฬี
 กณฺทติ สัมโมห อามชฺชติ. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว อัสสํวรา
 ปุณฺณชฺชโน วิทฺโธ สวเสน โสภสฺสเสน อตฺตทานนฺเนว ปริทาเปติ.
 ปณ จปรี ภิกฺขเว อัสสํวโร ปุณฺณชฺชนลฺล พฺยาธมฺมํ พฺยาธยติ,
 ... มรณธมฺมํ นิยยติ, ... ขยธมฺมํ ขยติ, ... นลฺลนธมฺมํ
 นลฺลติ, โส นลฺลนธมฺมเม นฺญาเญ น อิติ ปฏฺฐนฺนํจิกฺขติ “น โฆ
 นนฺตปวตฺตกัลล นลฺลนธมฺมํ นลฺลติ, ขลโฆ ยาวทา สตฺตทานํ
 อวคฺติ คคฺติ จฺติ อปฺปตฺติ, สัพฺเพสํ สตฺตทานํ นลฺลนธมฺมํ นลฺลติ.
 อคฺคปฺปจเว โฆ ปณ นลฺลนธมฺมเม นฺญาเญ โสเจยฺย กิลเมยฺย
 ปริเทเวยฺย อุตฺตทาฬี กณฺเฑยฺย สัมโมห อามชฺชเอยฺย, ภาตฺตัมปิ เม
 นัจจาเทยฺย, กาเยปิ ทุพฺพนฺณิโย โอกกเมยฺย, กัมมณฺคาปิ
 นนฺตปวตฺตเอยฺย, อมิตฺตาปิ อตฺตมฺนา อัสสํ, มิตฺตาปิ ทมฺมฺนา อัสสํ,
 โส นลฺลนธมฺมเม นฺญาเญ โสจติ กิลมติ ปริเทเวติ อุตฺตทาฬี กณฺทติ
 สัมโมห อามชฺชติ. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว อัสสํวรา ปุณฺณชฺชโน
 วิทฺโธ สวเสน โสภสฺสเสน อตฺตทานนฺเนว ปริทาเปติ. สวโต จ โฆ
 ภิกฺขเว อริยสวากัลล ชราธมฺมํ ชีรติ, โส ชราธัมเม ชินฺเน

อิติ ปฏิสัณฺหิ จิกฺขติ “น โข มัยฺเหเวกัถฺส ชรณมฺมํ ชีวติ, ขณฺโง
 ยาวตา สัตฺตทานํ อาคตฺติ คตฺติ จุตฺติ อุปปตฺติ, สัพฺเพสํ สัตฺตทานํ
 ชรณมฺมํ ชีวติ. อหฺนฺนํเว โข ปณฺ ชรณมฺมํ ชินฺเนน โสเจยฺย
 กิลฺเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ อุตฺตคาพี กณฺเฑยฺยํ สัมมโหํ อาบัสฺสเชยฺย,
 ภคฺคัมปิ เม นัจฺจาทะยฺย, กาเยปิ ทุพฺพนณฺเฑยฺย โสกกเมยฺย, กัมมณฺณตาปิ
 นนฺธิปวตฺเตยฺย, อมิตฺตาปิ อตฺตมณา อัสสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมณา
 อัสสุติ, โส ชรณมฺมํ ชินฺเนน น โสจติ น กิลมตฺติ น ปริเทวติ
 น อุตฺตคาพี กณฺเฑตฺติ น สัมมโหํ อาบัสฺสชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สุตฺวา อริยสวากो อัมพฺหิ สวีสํ โสสัลลํ, เยน วิทฺโธ อัสสุตฺวา
 ปุตุชฺชโน อตฺตคานฺณํเวน ปริตทาเปติ, อโสโก วิสัลโล อริยสวากो
 อตฺตคานฺณํเวน ปรีนิพฺพาเปติ. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว สุตฺวาโต
 อริยสวากัสส พฺยาธิธมฺมํ พฺยาธียติ, ... มรณธมฺมํ มียํติ, ...
 ขยธมฺมํ ขียติ, ... นัลลนธมฺมํ นัลลติ, โส นัลลนธมฺมํ นนฺทฺโร
 อิติ ปฏิสัณฺหิ จิกฺขติ “น โข มัยฺเหเวกัถฺส นัลลนธมฺมํ นัลลติ,
 ขณฺโง ยาวตา สัตฺตทานํ อาคตฺติ คตฺติ จุตฺติ อุปปตฺติ, สัพฺเพสํ
 สัตฺตทานํ นัลลนธมฺมํ นัลลติ. อหฺนฺนํเว โข ปณฺ นัลลนธมฺมํ
 นนฺทฺโร โสเจยฺยํ กิลฺเมยฺยํ ปริเทเวยฺยํ อุตฺตคาพี กณฺเฑยฺยํ
 สัมมโหํ อาบัสฺสเชยฺย, ภคฺคัมปิ เม นัจฺจาทะยฺย, กาเยปิ ทุพฺพนณฺเฑยฺย
 โสกกเมยฺย, กัมมณฺณตาปิ นนฺธิปวตฺเตยฺย, อมิตฺตาปิ อตฺตมณา อัสสุ,
 มิตฺตาปิ ทุมฺมณา อัสสุติ, โส นัลลนธมฺมํ นนฺทฺโร น โสจติ

บัณฺเฑนินาเท ปจฺมบัณฺเฑนินาสกัลลสฺส บัณฺเฑนินวักคโ.

๖๗

น กิลมคติ น ปริเทวติ น อุตฺตคาฬิ กัณฺทติ น สัมโมหํ อามัชชติ.
อปั วุจฺจติ ภิกฺขเว สุทฺธา อวียสวโก อัมพฺพุติ สวิคฺชํ โสภสฺสัลล,
เยเน วิทฺธิ อัสสุทฺธา ปุณฺณชโน อุตฺตคานันฺณเณว ปริทาเปติ.
อโสโก วิคฺชํ โล อวียสวโก อุตฺตคานันฺณเณว ปรินิพฺพาเปติ.
อิมานิ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินํ อลฺฬภณียานิ จานานิ สมนฺเนน วา
พริหาริสมฺเมเนน วา เทเวเนน วา มาเรเนน วา พริหาริสมฺมา วา เกเนจิ วา โสภสฺสิมินฺติ.

น โสจนาย น ปริเทวนาย อุตฺโต โธ อธิ ลัพพติ อปั อปัปโกปฺ,

โสจนิคฺคเมเนนํ ทุกฺกชิตํ วิทิตฺวา บัจฺจติคฺคา อุตฺตมฺมา ภวณฺติ;

ยโต จ โข บัณฺเฑนินา อปฺปาทา น เวตติ อุตฺตวณฺณิยณฺณ,

บัจฺจติคฺกา สลฺล ทุกฺกชิตา ภวณฺติ ทิสฺวา มุขํ อวิการํ ปุรฺาณ;

ชปัเปเน มนฺเตเน สุภาสิเตเน อนุปฺปาทาเนเน ปเวณียา วา

ยตา ยตา ยัตถิ ลเภถ อุตฺตํ, ตตา ตตา ตัตถิ ปรักฺกเมยฺย,

สเจ ปชาเนยฺย “อลฺฬภณียํ โย มยา วา อลฺฬเณน วา เอส อุตฺโต,”

อโสจมาโน อธิวาสเยยฺย “กัมมํ ทฬฺหํ กิณฺติ กโรมิทานิติ.

๔๘๘ เอกํ สมมํ ภควา สวาคฺคิยํ วิหริติ เขตฺวาเน อนฺนาตบฺบณฺณิกัลล

อวราเม. อตฺโต วาชา ปเสนทิ โกลโล, เยเน ภควา, เทนุปลังกมิ,

อฺปลังกมิคฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทคฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. เทเน โข

ปเน สมนฺเนน มัลลิกา เทวํ ภาสกตา โหติ. อตฺโต อลฺฬเณน

ปรั โล, เยเน วาชา ปเสนทิโกลโล, เทนุปลังกมิ, อฺปลังกมิคฺวา

รัณโธ ปเสนทิสฺส โกสลทิสฺส อูปกัณณเก อาโรเจติ “มัลลิกา
 เทว เทวี กาลกตาติ เหว วุตเต ราชา ปเสนทิ โกสโล ทุกฺขี
 ทุมฺมนิ บัตตักขันโธ อโหมโข บัชฌายันโต อปัฏฐกาโน
 นิสฺสิติ” อตฺโข ภควา ราชานํ ปเสนทํ โกสลํ ทุกฺขี ทุมฺมนํ
 บัตตักขันธํ อโหมชํ บัชฌายันตํ อปัฏฐกานํ วิทิตฺวา ราชานํ
 ปเสนทํ โกสลํ เขตฺตวโจ “บญฺญิมานิ มหาราช อลฺฬภณียานิ
 จานานิ สมฺเพเนน วา พริทฺธิมฺเพเนน วา เทเวเนน วา มารเณน วา
 พริทฺธิมฺภูนา วา เกณจิ วา โธกัสฺส มํ ภคฺคมานิ บญฺญจ” “ชวราชมม
 มาชิริติ อลฺฬภณียํ จานํ, ๆเป ๆ น โสจนาย น ปวิเทวนาย
 ๆเป ๆ กัมมํ ทฬฺหิ กนิติ กโรมิทานิติ.

๕๐ เอกํ สมยํ อายัสฺสมา นารโต ปาตลปุตฺเต วิหริติ กุกกุฏารามเ.
 เทน โข ปน สมเยเน มุณฺฑทิสฺส รัณโธ ภัทฺททา เทวี
 กาลกตา โหติ ปิยา มนาปา. โส ภัทฺททาย เทเวया กาลกตาย
 ปิยาย มนาปาย เนว นํทายติ น วิลิมฺปติ น ภัทฺตํ ภูณฺชติ
 น กัมมํนํติ ปโยเชติ รัตตนิทิวํ ภัทฺททาย เทเวया สรีเร
 อชฺชํ โณมุณฺจโธ. อตฺโข มุณฺโฑ ราชา ปิยํ โสการกํ
 อามันเตติ “เตนทิ สัมมํ ปิยํ ภัทฺททาย เทเวया สรีรํ ขยสายน
 เตลฺโตนียา บักฺกขิยิตฺวา อณฺณิสฺสา อยสายน โตนียา ปฏิกุชฺชต,
 ยตา มยํ ภัทฺททาย เทเวया สรีรํ จิรตวํ บัลลเณยฺยามาติ. “เอวํ
 เทวาคิ โข ปิยโก โสการกํ โข มุณฺฑทิสฺส รัณโธ ปฏิสฺสัคคฺวา

มัจฉาปลาเท ปรมมัจฉาสกัลล มัจฉาวัคโค. ๖๕

ภักทาย เทเวีย สวีระ อยสหาย เสดลโศณียา มัจฉาวัคโค
อัมภัสสสา อยสหาย โศณียา ปฏิกุชชี. อลโข มัจฉาสกัลล
โสการักขัสส เสดลโศณียา “อัมภัสส โข มัจฉาสกัลล รณโณ ภักทา
เทวี กาลกตา มัจฉา มัจฉา. โส ภักทาย เทเวีย กาลกตายน
มัจฉาย มัจฉาย เนว นันทายติ น วิลิมปติ น ภักติ ภุชติ
น กัมมัตถิ ปโยเชติ รตติณทิว ภักทาย เทเวีย สวีระ
อัมภัสสสา. กัมมัตถิ โข มัจฉาสกัลล ราชา สมณ วา พหุสสสา วา
ปยิปปาสายะ, ยัสส อัมม สุตวา โสกลลล ปชเหยยาติ.
อลโข มัจฉาสกัลล โสการักขัสส เสดลโศณียา “อัมภัสส โข อายัสสา
นารโธ ปาตลปุตโต วิหริติ กุกกุฏาราม. ตัม โข ปณายัสสมัตถิ
นารทัง เอว กัลลยาณ กิตติสสโต อัมภัสสสา “มัจฉาสกัลล
พหุสสโต เมธาวี พหุสสโต จิตตกถิ กัลลยาณปฏิกุชชี วุฑโฒ เจ
อธทา จ.” ยันนุน มัจฉาสกัลล ราชา อายัสสมัตถิ นารทัง ปยิปปาสายะ,
อัมภัสส นาม มัจฉาสกัลล ราชา อายัสสมโต นารทัสส อัมม สุตวา
โสกลลล ปชเหยยาติ. อลโข มัจฉา โสการักข, เนว
มัจฉาสกัลล ราชา, เทนุปลังกมิ, ออุปปลังกมิตวา มัจฉาสกัลล
เสดลโศณียา “อัมภัสส โข เทว อายัสสา นารโธ ปาตลปุตโต วิหริติ
กุกกุฏาราม. ตัม โข ปณายัสสมัตถิ นารทัง เอว กัลลยาณ
กิตติสสโต อัมภัสสสา “มัจฉาสกัลล พหุสสโต เมธาวี พหุสสโต

จิตตกถิ กัลยานปฏิภาโณ วุฑฺโฒ เจว อรทา จ." ยถิ ปน เทโว
 อายัสฺมึนํ นารทํ ปยฺริปาเสยฺย, อัสสเปว นาม เทโว อายัสฺมึโ
 นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา โสภสฺสํ ปชฺเหยฺยาคิ. "เตนหิ สัมมํ ปิยต
 อายัสฺมึนํ นารทํ ปญฺเฑเทหิ. กถํหิ นาม มาทิสฺส สมนํ วา
 พฺรหฺมณํ วา วิชิตฺว สันตํ ปุพฺเพ อัสสํปฏิสํวิตํ อุปสงฺกมิตฺพหิ
 มณฺเฒเยยฺยาคิ. "เอวํ เทวาทิ โข ปิยโก โสการักโข มุณฺทสฺส
 รัณฺโณ ปญฺิสสฺสํวา, เยนายสฺมา นารโท, เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
 อายัสฺมึนํ นารทํ อภิวาเททฺวา เขมฺนํ นิสฺสีทิ, เขมฺนํ นิสฺสี
 นฺใน โข ปิยโก โสการักโข อายัสฺมึนํ นารทํ เขตฺทโวจ
 "อิมสฺส ภันเต มุณฺทสฺส รัณฺโณ ภทฺตา เทวํ กาลกตา ปิยา
 มนาปา. โส ภทฺทาย เทวียํ กาลกตาย ปิยาย มนาปาย
 เหว นํหายติ น วิลิมฺบติ น ภทฺตํ ภุณฺขติ น กมฺมํ นํ ปโยเชติ
 รัตติเนทิวํ ภทฺทาย เทวียํ สรีเร อัสสํโมลฺลํ จิโต. สาธุ ภันเต
 อายัสฺมา นารโท มุณฺทสฺส รัณฺโณ คฺวา ธมฺมํ เทเสตุ,
 ยถา มุณฺโท ราชา อายัสฺมโต นารทสฺส ธมฺมํ สุตฺวา
 โสภสฺสํ ปชฺเหยฺยาคิ. "ยสฺสทานิ ปิยโก มุณฺโท ราชา
 กาลํ มณฺเฒติ. อลฺโล โข ปิยโก โสการักโข อญฺฺจาบาสนา
 อายัสฺมึนํ นารทํ อภิวาเททฺวา ปทักฺขิณํ กทฺวา, เยน มุณฺโท
 ราชา, เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา มุณฺทํ ราชานํ เขตฺทโวจ
 "กตาวกาโส โข เทว อายัสฺมตา นารเทณ. ยสฺสทานิ เทโว กาลํ

บัลลังก์คิตติ. “เตนติ สัมม บียก ภัทรวานิ ภัทรวานิ ยานานิ
 โยชาเปหิตติ. “เฮว เทวติ โช บียโก โตการักโข มุณห์ลัส
 รัณโณ ปฐิสัสตว ภัทรวานิ ภัทรวานิ ยานานิ โยชาเปตว
 มุณห์ท ราชาน เอตทโว “ยุตตานิ โช เต เทว ภัทรวานิ ภัทรวานิ
 ยานานิ. ยัสสทานิ เทโว กาล มัลลคิตติ. ออช มุณห์โท
 ราชา ภัทรวานิ ภัทรวานิ ยานานิ อภิรุหิตว ภัทรวานิ ภัทรวานิ
 ยานานิ เยน กุกกุฏาวาโม เตน ปายสิ มหัจจุราชานุภาเวน
 อายัสสมันต นารท ทัลลนายน, ยาวตทา ยานัสส ภูมิ, ยานเนน คันตว
 ยานา บัจโจโรหิตว ษัตติโกว อาราม ปาวสิ. ออช
 มุณห์โท ราชา, เยน อายัสมา นารโท, เตนปลังกมิ, อูปลังกมิตว
 อายัสสมันต นารท อภิราเทตว เขมณัตติ นิสสิ. เขมณัตติ
 นิสสิน โช มุณห์ท ราชาน อายัสมา นารโท เอตทโว “บัลลังก์มานิ
 มหาราช อลัฟกนิยานิ จานานิ สมนเนน วา พัวห์มณเนน วา
 เทเวเนน วา มาเวเนน วา พัวห์มณนา วา เกนจิ วา โลกัลลัม. กตมานิ
 บัลลังก์? “ชราธัมมิ มาชีริติ อลัฟกนิย จาน สมนเนน วา
 พัวห์มณเนน วา เทเวเนน วา มาเวเนน วา พัวห์มณนา วา เกนจิ วา
 โลกัลลัม. “พียาธัมมิ มา พียาธิยติ ... “มรณธัมมิ มา มียียติ ...
 “ชยธัมมิ มา ชยียติ ... “นัลลสนธัมมิ มา นัลลสิติ อลัฟกนิย จาน
 สมนเนน วา พัวห์มณเนน วา เทเวเนน วา มาเวเนน วา พัวห์มณนา วา
 เกนจิ วา โลกัลลัม. อัสสัควาโต มหาราช ปุณฺณชณัสส ชราธัมมิ

ชีวติ, โส ชวธัมมเม ชินฺเน น อิติ ปฏิสลฺยจิกฺขติ “น โข
 มเยหเวกสฺส ชวธัมมํ ชีวติ, อถโฆ ยาวตา สัตฺตทานํ
 ภาคติ คติ จติ อูปปัตติ, สัพฺพสฺส สัตฺตทานํ ชวธัมมํ ชีวติ.
 อหฺนฺจเว โข ปณ ชวธัมมเม ชินฺเน โสเจยฺย กิลเมยฺย
 ปริเทเวยฺย อรุตฺตาฬิ กนฺตฺเหยยฺย สัมมโหํ อาบชฺชเอยฺย, ภาตฺตัมมํ เม
 นัจฉาเทยฺย, กาเยนํ ทุพฺพณฺณํ โอภกฺกเมยฺย, กัมมณฺณคํ
 นนฺตีปวัตเตยฺย, อมิตฺตาณิ อตฺตมณา อสฺส, มิตฺตาณิ ทุมมณา
 อสฺสฺสฺสฺส, โส ชวธัมมเม ชินฺเน โสจติ กิลมติ ปริเทเว
 อรุตฺตาฬิ กนฺตฺติ สัมมโหํ อาบชฺชติ. อญ รุจฺจติ มหาราช
 อสฺสฺสฺสฺสวา ปุณฺณชโน วิทฺโธ สวเสน โสกลลฺลเณน อตฺตทานนฺเณว
 ปริตาเปติ. ปณ ญปริ มหาราช อสฺสฺสฺสฺสวาโต ปุณฺณชนสฺส พฺยาธิณฺมํ
 พฺยาธิยติ, ... มรณธัมมํ มียยติ, ... ขณธัมมํ ขียติ, ... นัลลนธัมมํ
 นัลลติ, โส นัลลนธัมมเม นฏฺเฐ น อิติ ปฏิสลฺยจิกฺขติ
 “น โข มเยหเวกสฺส นัลลนธัมมํ นัลลติ, อถโฆ ยาวตา
 สัตฺตทานํ ภาคติ คติ จติ อูปปัตติ, สัพฺพสฺส สัตฺตทานํ นัลลนธัมมํ
 นัลลติ. อหฺนฺจเว โข ปณ นัลลนธัมมเม นฏฺเฐ โสเจยฺย
 กิลเมยฺย ปริเทเวยฺย อรุตฺตาฬิ กนฺตฺเหยยฺย สัมมโหํ อาบชฺชเอยฺย,
 ภาตฺตัมมํ เม นัจฉาเทยฺย, กาเยนํ ทุพฺพณฺณํ โอภกฺกเมยฺย, กัมมณฺณคํ
 นนฺตีปวัตเตยฺย, อมิตฺตาณิ อตฺตมณา อสฺส, มิตฺตาณิ ทุมมณา
 อสฺสฺสฺสฺส, โส นัลลนธัมมเม นฏฺเฐ โสจติ กิลมติ ปริเทเว

อูรุตตาฬิ กัณ्हติ สัมโมหํ อามัชชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช
 อัสสสุทฺวา ปุณฺณชโน วิทฺโธ สวเสน โสภสฺสเสน อัสสทานันณเวย
 ปริตาเปติ. สุตฺวาโต จ โข มหาราช อริยสวากัสส ชรามฺมมํ
 ชีวติ, โส ชรามฺมเม ชินฺนเน อิติ ปฏฺฐิสฺสวัจิกขติ “น โข
 มยฺเหทเวกัสส ชรามฺมมํ ชีวติ, อถโข ยาวตา สัสสานํ อาคต
 คติ จติ อูปัตติ, สัพเพสํ สัสสานํ ชรามฺมมํ ชีวติ. อหฺนฺจเว
 โข ปน ชรามฺมเม ชินฺนเน โสเธยฺยํ กิลเมยฺยํ ปวิเทเวยฺยํ
 อูรุตตาฬิ กัณ्हเทยฺยํ สัมโมหํ อามัชชเทยฺยํ, ภาตัมปิ เม นัจฉาเทยฺย,
 กาเยปิ ทุฬฺพณฺณนิยํ โยกกเมยฺย, กัมมณฺเฑวปิ นนฺตปวตฺตเทยฺย, อมิตฺตาปิ
 อัสสคฺคมนา อัสสสุ, มิตฺตาปิ ทุมฺมนา อัสสสุติ, โส ชรามฺมเม
 ชินฺนเน น โสจติ น กิลมตติ น ปริเทวติ น อูรุตตาฬิ กัณ्हติ
 น สัมโมหํ อามัชชติ. อยํ วุจฺจติ มหาราช สุตฺวา อริยสวาก
 อัสสพุทฺธิ สวสฺส โสภสฺสสฺส, เยน วิทฺโธ อัสสสุทฺวา ปุณฺณชโน
 อัสสทานันณเวย ปริตาเปติ, อโสโก วิสฺสโธ อริยสวาก
 อัสสทานันณเวย ปรีนิพฺพาเปติ. ปุณฺณ จปรํ มหาราช สุตฺวาโต
 อริยสวากัสส พฺยาธิตฺตมํ พฺยาธิตติ, ... มรณธมฺมํ มียยติ, ...
 ขณธมฺมํ ทิยติ, ... นัสสณธมฺมํ นัสสติ, โส นัสสณธมฺม
 นนฺทฺเจ อิติ ปฏฺฐิสฺสวัจิกขติ “น โข มยฺเหทเวกัสส นัสสณธมฺม
 นัสสติ, อถโข ยาวตา สัสสานํ อาคต คติ จติ อูปัตติ,
 สัพเพสํ สัสสานํ นัสสณธมฺมํ นัสสติ. อหฺนฺจเว โข ปน

บัณฺเฑนินาเท ปจฺมบัณฺเฑนาคักฺขิณํ บัณฺเฑนวัคฺโค.

๓๑

อโย ภันเต อัมมปริยาโยติ. “โสภสฺสัลลหฺรโณ นาม อโย มหาราช
อัมมปริยาโยติ. “ตักฺข ภันเต โสภสฺสัลลหฺรโณ, ตักฺข ภันเต
โสภสฺสัลลหฺรโณ: อิมํ ทิ เม ภันเต อัมมปริยาโย สุกฺวา โสภสฺสัลล
ปทีนํติ. ออโห มุณฺโห ราชา บียกํ โสการักขํ อามันเเตสิ
“เตนทิ สัมมํ บียกํ ภักฺทาย เทวียา สวีริ ฌาเปต, อุบัณฺเฑนํจัสสา
กโรต. อชฺชชัคเคทานิ มโย นํทายิสฺสาม เจว วิสิมฺบัสฺสาม ภักฺติ
อุณฺเฑนํจัสสาม กัมมํนํเต จ ปโยเชสฺสํมาติ.

มุณฺเฑนราชวัคฺโค บัณฺเฑนโม.

ตัสสํทํทานิ.

อาทโย สัมปปริโส จ ธิฏฺฐา มนฺนาปทายภิสฺสันทํ
สम्मปทา จ ธนํ จานํ โกลโล นารเทเน จาติ.

ปจฺมโม บัณฺเฑนาคโก นิฏฺฐจโค.

ทุตฺติยบัณฺเฑนาคโก.

๕๑ เอกํ สมํ ภควา สวาวัตถิโย วิหริเต เชตวเน
อนาถบิณฺฑิกักฺขิณํ อารามเ. ตตฺถว โห ภควา ภิกฺขุ อามันเเตสิ
“ภิกฺขโวติ. “ภทฺถนํเตติ เท ภิกฺขุ ภควโต บัณฺเฑนํจัสโสสุ. ภควา
เขตตโวจ “บัณฺเฑนํจโม ภิกฺขเว อารวณฺา นีวรณฺา เจตโส อชฺชฌาณฺา
บัณฺเฑนํจาย ทุพฺพลิกฺกณฺา. กตเม บัณฺเฑนํจ? กามจฺฉนํโท ภิกฺขเว
อารวณฺโณ นีวรณฺโณ เจตโส อชฺชฌาณฺุโท บัณฺเฑนํจาย ทุพฺพลิกฺกณฺโณ,
พฺยาปาทา ภิกฺขเว อารวณฺโณ นีวรณฺโณ เจตโส อชฺชฌาณฺุโท

บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ, ถีนมิทธี ภิกขเว อวารณ นีวรณ เจตโส
 อชฌมารูหิ บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ, อุตฺตรังกุฏักุจัง ภิกขเว อวารณ
 นีวรณ เจตโส อชฌมารูหิ บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ, วิจิกิฉา
 ภิกขเว อวารณา นีวรณา เจตโส อชฌมารูหา บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณา.
 อิมเ ช ภิกขเว บัณเฑาะฏ อวารณา นีวรณา เจตโส อชฌมารูหา
 บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณา. โส วต ภิกขเว ภิกขุ อิมเ บัณเฑาะฏ
 อวารณ นีวรณ เจตโส อชฌมารูเห บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ
 อปัปฺปายา อพฺพลาเย บัณเฑาะฏ ทุพพลาย อตฺตคตฺติ วา ญัสสติ
 ปรัคคิ วา ญัสสติ อุกฺกยคคิ วา ญัสสติ อุตฺตรี วา มนุสฺสธัมมา
 อลมวียนานทสฺสณวิเสสํ สัจฺฉนิกริสฺสคฺคิ, เนตฺติ จานํ วิชฺชติ.
 เสยฺยถาปิ ภิกขเว นทึ บัณฑิเตยฺยา ทูรํคมา สีนฺโสตา ทารทาวินี,
 ทสฺสสา ปุริโส อุกโต นังคณฺมุขานิ วิวเรยฺย, เหว หิ โส ภิกขเว
 มชฺฌเ นทียา โสโต วิกฺกิตฺโต วิสฺสุ พฺยาทินฺโน
 เมว ทูรํคโม อสฺส น สีนฺโสโต น ทารทาวี: เหวเมว ช
 ภิกขเว โส วต ภิกขุ อิมเ บัณเฑาะฏ อวารณ นีวรณ เจตโส
 อชฌมารูเห บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ อปัปฺปายา อพฺพลาเย บัณเฑาะฏ
 ทุพพลาย อตฺตคตฺติ วา ญัสสติ ปรัคคิ วา ญัสสติ อุกฺกยคคิ วา
 ญัสสติ อุตฺตรี วา มนุสฺสธัมมา อลมวียนานทสฺสณวิเสสํ
 สัจฺฉนิกริสฺสคฺคิ, เนตฺติ จานํ วิชฺชติ. โส วต ภิกขเว ภิกขุ อิมเ
 บัณเฑาะฏ อวารณ นีวรณ เจตโส อชฌมารูเห บัณเฑาะฏ ทุพพลิกโรณ

บัจฉิโกนปาทะ ทุติยัตถินาสกัถัสส ปจฺจวคฺคิโค. ๗๓

ปทาย พลวติยา บัจฉิณาย อตฺตัตถิ วา ฌัสสติ ปวตฺถิ วา
ฌัสสติ อุกฺกยัตถิ วา ฌัสสติ อุตฺตริ วา มนุสฺสธัมมา
อสมวียนานทสฺสณวิเสสํ สัจฉิกวิสสตีติ, จานเมตํ วิชฺชตี. เสยฺยณานิ
ภิกฺขเว นที บัพพะเดยฺยา ทูรจฺจมา สัมมโธตา ทารทาวี, ตสฺสํ
ปฺปวิโส อุกฺโกโต นังกลมุขานิ ปิตฺเทยฺย; เอวํ ทิ โส ภิกฺขเว
มชฺฌิเม นทียา โสโต อวิภวตฺโต อวิสญฺญ อพฺยาทีนโน
ทูรจฺจโม เจว อสฺส สัมมโธโต จ ทารทาวี จ: เอวเมว โข
ภิกฺขเว โส วต ภิกฺขุ อิมะ บัจฉิ จารณะ นีวรณะ เจตโส
อชฺฌารุเห บัจฉิณาย พุพฺพสิกรณะ ปทาย พลวติยา บัจฉิณาย
อตฺตัตถิ วา ฌัสสติ ปวตฺถิ วา ฌัสสติ อุกฺกยัตถิ วา ฌัสสติ
อุตฺตริ วา มนุสฺสธัมมา อสมวียนานทสฺสณวิเสสํ สัจฉิกวิสสตีติ,
จานเมตํ วิชฺชตี.

๕๒ “อกุสฺสวาสิติ ภิกฺขเว วทมาโน บัจฉิ นีวรณะ สัมมา
วทมาโน วเทยฺย. เภาโธจายํ ภิกฺขเว อกุสฺสวาสิ, ยถิทํ บัจฉิ
นีวรณา. กตเม บัจฉิ? กามมณฺเฑน นีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ
ดินมิตฺถนีวรณํ อุตฺตจฺจกุกฺกัจฉนีวรณํ วิจิจฺฉานนีวรณํ. “อกุสฺสวาสิติ
ภิกฺขเว วทมาโน อิมะ บัจฉิ นีวรณะ สัมมา วทมาโน วเทยฺย.
เภาโธจายํ ภิกฺขเว อกุสฺสวาสิ, ยถิทํ อิมะ บัจฉิ นีวรณาติ.

๕๓ บัจฉิ จิมาณี ภิกฺขเว ปธานียังคานิ. กตมานิ บัจฉิ? อชฺ

ภิกขเว ภิกขุ สัทโธ โหติ, สัททหิติ ตถาคตัสส โพธิ์ “อิตถี โส
 ภควา อรหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจรรณสมันโน สุตโต โลกวิน
 ษณตตโร ปุริสทมมัสสารถิ สัตถา เทวมนุสฺสํ ปุทฺโธ ภควติ;
 อัมปปพาโธ โหติ อัมปปตังโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมันนาคโต
 นาคิสฺสตาย นัจจุมหาย มัชฌิมาย ปธานักขมาย; อสฺสโจ โหติ
 อมายาวิ ยถากุตฺตํ อตฺตทานิ อากตฺตา สัตถวิ วา วินฺณสุ วา
 สพฺพหิมจาริสฺสุ; อารทธวิโร วิหริติ กุสฺสลาณํ ธมฺมานํ ปธานาย
 กุสฺสลาณํ ธมฺมานํ อปฺปสํปทาย อามวา ทฬีทปรักกโม อนิกฺขิตฺตโร
 กุสฺสเลสุ ธมฺมเมสุ; บัณฺณวา โหติ อุตฺตยตฺตคามินิยา บัณฺณาย
 สมันนาคโต อริยาย นิพฺเพริกาย สัมมาทุกขกัซชคามินิยา. อิมานิ
 โข ภิกขเว บัณฺจ ปธานียังคานินิ.

๕๔ บัณฺจิมะ ภิกขเว อสฺมया ปธานาย. กตเม บัณฺจ? ออ
 ภิกขเว ภิกขุ ชินฺโน โหติ ขรยาภิกฺขุโต: อโย ภิกขเว ปจฺจโม
 อสฺมโย ปธานาย. ปุณฺ จปรํ ภิกขเว ภิกฺเข พฺยาสิตโต โหติ
 พฺยาสินาภิกฺขุโต: อโย ภิกขเว ทฺติโย อสฺมโย ปธานาย. ปุณฺ จปรํ
 ภิกขเว ทฺตฺติภิกฺขุ โหติ ทฺตฺตัสส ทฺตฺตภักตฺตํ น สุกโร อุนฺณ
 บัคฺคเหเน ยาเปตฺต: อโย ภิกขเว ตติโย อสฺมโย ปธานาย. ปุณฺ จปรํ
 ภิกขเว ภยํ โหติ อฏฺฐวิสฺสโกโป จักกสฺมาภูพฺพา ซานปทา
 ปริยายันติ: อโย ภิกขเว จตฺตโก อสฺมโย ปธานาย. ปุณฺ จปรํ
 ภิกขเว สฺสโย ภินฺโน โหติ, สฺสเว โข ปณฺ ภิกขเว ภินฺเน

อํณมณฺณํ อักโกสา จ โหนฺติ อํณมณฺณํ ปริภาสา จ โหนฺติ
 อํณมณฺณํ ปริกฺเขปา จ โหนฺติ อํณมณฺณํ ปริจฺจชา จ
 โหนฺติ, ตตฺถ อํปัสสันนา เจว นํปัสสีทนต์ิ, ปสฺสันนํณํจ เอกัจจํ
 อํณมณฺณํ โหติ: อยํ ภิกฺขเว บัณฺโจโม อสมฺมโย ปธานาย.
 อิม โข ภิกฺขเว บัณฺจ อสมฺมา ปธานาย. บัณฺจิม ภิกฺขเว
 สมฺมา ปธานาย. กตฺถิม บัณฺจ? อิตฺถิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ททโร โหติ
 ยฺวํ สุตฺตํ กาทิโกโส ภทฺเธรํ โยทฺทเนน สมฺมํนาคโต ปจฺเมน
 วยสา: อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม สมฺมโย ปธานาย. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อํปปาพาโห โหติ อํปปาดังโก สมเวปากินิยา คหณิยา
 สมฺมํนาคโต นาคีธาย นัจจุนํทาย มชฺฌนิมาย ปธานักขมาย: อยํ
 ภิกฺขเว ทฺตุโย สมฺมโย ปธานาย. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว สุกฺกิชฺ โหติ
 สุกฺกัลลํ สุกฺกบิณฺฑํ สุกฺกํ อญฺเณน ปคฺคฺเคน ยาเปตฺ: อยํ ภิกฺขเว
 ตติโย สมฺมโย ปธานาย. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว มนุสฺสา สมคฺคา
 สัมมโมทมานา อวิวทมานา ชีโรทกฺกุตา อํณมณฺณํ นียจฺจํ
 สัมมบัลลันตา วิหรนฺติ: อยํ ภิกฺขเว จตุตฺถโก สมฺมโย ปธานาย.
 ปุณ จปรํ ภิกฺขเว สํมโ สมคฺโค สัมมโมทมานอ อวิวทมานอ
 เอกุทฺเทโส ฆาสุ วิหรติ, สํม โข ปณ ภิกฺขเว สมคฺเค น เจว
 อํณมณฺณํ อักโกสา โหนฺติ น จ อํณมณฺณํ ปริภาสา
 โหนฺติ น จ อํณมณฺณํ ปริกฺเขปา โหนฺติ น จ อํณมณฺณํ
 ปริจฺจชา โหนฺติ, ตตฺถ อํปัสสันนา เจว ปสฺสีทนต์ิ, ปสฺสันนํณํจ

ภิกขุโยภาโว โหติ: อญ ภิกขเว บัณฺฑโม สมโย ปธานาย.
อิม โข ภิกขเว บัณฺฑ สมยา ปธานายาติ.

๕๕. เอกํ สมยํ ภควา สāvātthiyā วิหริติ เชตวันเ
ขนาดบิณฑิกัสส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน สāvātthiyā
อุโก มาตาปุตฺตา วัสสวาลํ อุปคมีสุ: ภิกขุ ๑ ภิกขุณี ๑. เต
อญฺณมณฺณสัสส อภินฺทํ ทัสสณกามา อเหตุ: มาตานิ ปุตฺตัสส
อภินฺทํ ทัสสณกามา อเหตุ, ปุตฺโตปิ มาตโร อภินฺทํ ทัสสณกาโม
อเหตุ. เตสํ อภินฺทํ ทัสสนา สัสสํโค อเหตุ, สัสสํโค สติ
วัสสาโส อเหตุ, วัสสาเส สติ โอตารอ อเหตุ, เต โอตินฺณจิตฺตา
สิทฺธิ อญฺญจกฺขาย ทุพฺพพัลลํ อนาวิกิตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏฺฐเสวฺสุ.
ชฺธโช สัมพทฺธวา ภิกขุ, येन ภควา, เตนุปลังกมฺมิสุ: อุปปลังกมิตฺวา
ภควันตํ อภิวาเทจฺวา เอกมฺนันตํ นิสิตฺตุ: เอกมฺนันตํ นิสินฺนา โข
เต ภิกขุ ภควันตํ เอตทโวจํ “อธ ภันเต สāvātthiyā อุโก
มาตาปุตฺตา วัสสวาลํ อุปคมีสุ: ภิกขุ ๑ ภิกขุณี ๑. เต
อญฺณมณฺณสัสส อภินฺทํ ทัสสณกามา อเหตุ: มาตานิ ปุตฺตัสส
อภินฺทํ ทัสสณกามา อเหตุ, ปุตฺโตปิ มาตโร อภินฺทํ ทัสสณกาโม
อเหตุ. เตสํ อภินฺทํ ทัสสนา สัสสํโค อเหตุ, สัสสํโค สติ
วัสสาโส อเหตุ, วัสสาเส สติ โอตารอ อเหตุ, เต โอตินฺณจิตฺตา
สิทฺธิ อญฺญจกฺขาย ทุพฺพพัลลํ อนาวิกิตฺวา เมถุนํ ธมฺมํ
ปฏฺฐเสวฺสุติ. “ภิกษุ โส ภิกขเว โมชปุโรโส มณเณติ “น มาตา

มัจฉกนิปาเต ทุคิยบัณฺณาสกัลล ปฐมวคฺโค. ๗๗

ปุตฺเต สารัชชติ, ปุตฺโต วา ปณ มาตริตฺวา นาทิ ภิกฺขเว
อฉฺฉนํ เอกธูปํ สมณบุลฺลํ, เอวํ รชณียํ เอวํ กมนียํ
เอวํ มทนียํ เอวํ พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อเนกฺวรายกรํ อนุตฺตรลฺล
โยคฺคํเขมลฺลํ อธิคฺคมาภ, ยถายทํ ภิกฺขเว อิตฺถิรูปํ. อิตฺถิรูปे
ภิกฺขเว สัตฺตคา วัตฺตคา คิถฺตา คธิตฺตา มุจฺฉิตฺตา อชฺฉโณปนฺนา, เต
ทิวรตฺตํ โสจฺจํติ อิตฺถิรูปวสานุคฺคา. นาทิ ภิกฺขเว อฉฺฉนํ
เอกสํกฺกํ ... เอกคณฺธิํ ... เอกธูปํ ... เอกโณฏฺฐจฺฬปิ
สมณบุลฺลํ, เอวํ รชณียํ เอวํ กมนียํ เอวํ มทนียํ เอวํ
พนฺธนียํ เอวํ มุจฺฉนียํ เอวํ อเนกฺวรายกรํ อนุตฺตรลฺล โยคฺคํเขมลฺลํ
อธิคฺคมาภ, ยถายทํ ภิกฺขเว อิตฺถิโณฏฺฐจฺฬปิ. อิตฺถิโณฏฺฐจฺฬปิ
ภิกฺขเว สัตฺตคา วัตฺตคา คิถฺตา คธิตฺตา มุจฺฉิตฺตา อชฺฉโณปนฺนา, เต
ทิวรตฺตํ โสจฺจํติ อิตฺถิโณฏฺฐจฺฬวสานุคฺคา. อิตฺถิ ภิกฺขเว คจฺจํนํติ
ปฺริยสฺส จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐจติ, จิกฺขาปํ นิสินฺนาปํ สยานาปํ
นิปนฺนาปํ หลันฺตีปํ ภาณนฺตีปํ คายนฺตีปํ โรทนฺตีปํ อคฺคฆาฏิตาปํ
มคฺคาปํ ปฺริยสฺส จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐจติ. ยถํติ ตํ ภิกฺขเว
ลัมมา วทมาโน วเทยฺย “ลัมมํตปาโส มารลฺลํลาคิ, มาตุคฺคามณฺเณว
ลัมมา วทมาโน วเทยฺย “ลัมมํตปาโส มารลฺลํลาคิ.

ลลลเป อลิตฺตํ;

ปัสสาเจนํ ลลลเป;

อาลวิลลํปิ อาลวิ,

เยน ทฺวํโจ น ชีวติ;

นเตวฺว เอโก เอกาย

มาตุคฺคาเมน ลลลเป.

มฺหิจฺฉัลลิตฺติ ตา พฺนัณฺณติ

เปกฺขิเตน มฺหิเตน จ

อโณมิ ทฺพนํวิตฺเตน

มณฺธิชฺชา ภณิเตน จ,

เนโส ชโน ลฺลวาลฺลํโท

อปิ อุตฺตมาภฺยโต มโต.

บญฺจ กามคฺคณา เอเต

อิตฺถิรฺบุปฺปํมิ ทิสฺสเว:

รฺอุปาลํ ลลิตฺตา รธา คณฺธา

โฆฏฺฐจฺจพา จ มโนรมา.

เตลฺล กามโฆฏฺฐพฺพิทานํ

กามะ อปฺริชานตํ

กัลลํ คคฺคิ ภวากวํ

ลลิตฺตารลฺลํมิ ปุรฺกชฺชา,

เย จ กามะ ปรีชณฺยา

จรณฺติ อญฺโฆภยา,

เต เว ปารคฺคตา โลเก,

เย ปิตฺตา ชาลวักขณฺณติ.

๕๖ อตฺโข อตฺตมตฺวา ภิกฺขุ, เยน ลโก อุตฺตมาโย,
 เตนฺอุปลํกมิ; อุปลํกมิทฺวา ลกฺก อุตฺตมาโย เอตทโวจ “เอตฺรหิ เม
 ภาณฺเต มธฺรูกฺขาโต เจว กายो, ทิสฺสา จ เม น ปักฺขายณฺติ,
 ธมฺมา จ มํ นนฺธิปฺปภินฺติ, ถินมิตฺถธณฺจ เม จิตฺตํ ปรียาทาย
 ติจฺฉจฺจติ, อนภฺริโต จ พฺริทฺทมจฺริยํ จรามี, อิตฺถิ จ เม ธมฺมเมสุ
 วิจิกจฺจนาติ. อตฺโข โส ภิกฺขุ ตํ ลลิตฺถวาทริกํ ภิกฺขุ ชาทาย, เยน
 ภควา, เตนฺอุปลํกมิ; อุปลํกมิทฺวา ภควณฺตี อภิวาทคฺคา เอกมณฺตี
 นิสฺสี, เอกมณฺตี นิสฺสนโน โข โส ภิกฺขุ ภควณฺตี เอตทโวจ
 “อโย ภาณฺเต ภิกฺขุ เอวมาห “เอตฺรหิ เม ภาณฺเต มธฺรูกฺขาโต เจว
 กายो, ทิสฺสา จ เม น ปักฺขายณฺติ, ธมฺมา จ มํ นนฺธิปฺปภินฺติ,
 ถินมิตฺถธณฺจ เม จิตฺตํ ปรียาทาย ติจฺฉจฺจติ, อนภฺริโต จ พฺริทฺทมจฺริยํ

บัณฺเฑนปเเต ทุคฺคิบัณฺเฑนาลกัลลํ ปจฺจวคฺโค. ๘๗

จรมิ, บัตติ จ เม อัมเมสุ วิจิกจฺจมาติ. “เอวฺวเลหิตํ ภิกฺขุ โหติ
อินฺทริเยสุ อคฺคตฺทวารัสสํ โภชเน อมตฺตฉัลลฺโย ใน ชาครียํ
อนนฺยุตฺตัสส อวิปลัสสํ กุสลานํ อัมมํ ปุพฺพพริตฺตาปปริตฺตํ
โพธิบัคฺชิกานํ อัมมํ ภาวานนฺโยคํ อนนฺยุตฺตัสส วิหโรโต, ยํ
มรฺกชาโต เจว กาโย โหติ, ทิสฺวา จัสส น บักฺกชายนฺติ,
อัมมา จ ตํ นนฺปิฏฺถกนฺติ, ถินมิตฺถฉัลลํ จิตฺตํ ปริยาทาย
คิฏฺฐโรติ, อนภิโรโต จ พหฺมจฺริยํ จโรติ, โหติ จัสส อัมเมสุ
วิจิกจฺจมา. ตัสมา ตสฺส เต ภิกฺขุ เอวํ ลิกฺขิตพฺพันฺติ “อินฺทริเยสุ
คฺคตฺทวารอ ภวิสสํ โภชเน มตฺตฉัลลํ ชาครียํ อนนฺยุตฺโต
วิปลสฺสโก กุสลานํ อัมมํ ปุพฺพพริตฺตาปปริตฺตํ โพธิบัคฺชิกานํ อัมมํ
ภาวานนฺโยคํ อนนฺยุตฺโต วิหริสสํมิตฺติ เอวํ ทิ เต ภิกฺขุ
ลิกฺขิตพฺพันฺติ. ธอโข โส ภิกฺขุ ภควตา อิมินา โอวาเทน
โอวทิตอ อญฺญาสาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณํ กิตฺวา
บักฺกามิ. ธอโข โส ภิกฺขุ เอโก รูปกฺกฺโข อปัมฺมตฺโต อาตานี
ปหิตตฺโต วิหรนฺโต, นจิริสฺสเฬว ยัสสํฉัลลํ กุสฺสปฺตฺตา สัมมเทว
อคารัสสํ อนคารียํ บัพฺพชายนฺติ, ตทณฺตฺตรํ พหฺมจฺริยปริโยสานํ
ทิจฺจเฬว อัมเม สยํ อภินฺวา สจฺจนิคฺคิตฺวา อุลลัมบัสสํ วิहाสิ
“ชีนา ชาติ, วุสิทํ พหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ นาปวํ อิตฺถิตฺตาयाติ
อพัภฺบฺวาติ, อปัณฺนโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสิ.
ธอโข โส ภิกฺขุ อรหิตตฺตบฺบัตฺโต, เยน สโก อุลลัมบํ,

เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิทวา สกั อุษณายิ เขตทโว “เอตทหิ เม
 ภันเต น เจว มธรรกชาโต กาโย, ทิสสา จ เม บักขายนัตติ,
 ธัมมา จ มํ ปฏิภันติ, ถีนมิตถัลลจ เม จิตตํ น ปริยาทาย
 ติฏฐัจจติ, อภิวโต จ พหิหัมจริยํ จรามี, นัตถิ จ เม ธัมเมสุ
 วิจิกิจฺจนาติ. ออโข โส ภิกขุ ตํ สทธีวหาริกํ ภิกขุ ชาติทาย, येन
 ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกमितฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขมณันตํ
 นิสิตฺว; เขมณันตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควันตํ เขตทโว “อปี
 ภันเต ภิกขุ เขวมาท “เอตทหิ เม ภันเต น เจว มธรรกชาโต
 กาโย, ทิสสา จ เม บักขายนัตติ, ธัมมา จ มํ ปฏิภันติ,
 ถีนมิตถัลลจ เม จิตตํ น ปริยาทาย ติฏฐัจจติ, อภิวโต จ
 พหิหัมจริยํ จรามี, นัตถิ จ เม ธัมเมสุ วิจิกิจฺจนาติ. เขวโณหคํ
 ภิกขุ โหติ อินทรีเยสุ कुत्तทวารัสส โภชเน มัตตตณฺณโน
 ชาครियํ อนุยुตฺตัสส วิปลัสกัลลสํ กุสลาณํ ธัมमानํ ปุพฺพพริตฺตาปวริตฺตํ
 โพรธบักขิกานํ ธัมमानํ ภาวานานุโยคํ อนุยुตฺตัสส วิหโรโต, ยํ
 น เจว มธรรกชาโต กาโย โหติ, ทิสสา จัสส บักขายนัตติ, ธัมมา
 จ ตํ ปฏิภันติ, ถีนมิตถัลลจัสส จิตตํ น ปริยาทาย ติฏฐัจจติ,
 อภิวโต จ พหิหัมจริยํ จรติ, น จัสส โหติ ธัมเมสุ วิจิกิจฺจนา.
 ตัสฺมา ติทฺทโว ภิกขเว เขว ลิกขิตัพพะ “อินทรีเยสุ कुत्तทวารว
 ภาวีสฺสาม โภชเน มัตตตณฺณโน ชาครियํ อนุยुตฺตา วิปลัสกา
 กุสลาณํ ธัมमानํ ปุพฺพพริตฺตาปวริตฺตํ โพรธบักขิกานํ ธัมमानํ

ปัจจุณินปาเต หุตฺตยฆณฺณาสกัลลส ปจฺมวคฺโค. ๕๑

ภาวานนุโยคํ อณฺยุตฺตา วิหริสฺสามาจิ: เอวํ หิ โว ภิกฺขเว
ลฺลิกขิตฺตัพพนฺติ.

๕๑ มัจฉิมานี ภิกขเว จานานิ อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพานี
อิตฺถียา วา ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา. กตฺมานิ
มัจฉิ? “ชราธมฺมโมมฺหิ ชรํ อนตฺตโตติ อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ
อิตฺถียา วา ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา,
“พฺยาธมฺมโมมฺหิ พฺยาธํ อนตฺตโตติ อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ
อิตฺถียา วา ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา, “มรณธมฺมโมมฺหิ
มรณํ อนตฺตโตติ อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ อิตฺถียา วา ปุริเสน วา
คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา, “ลตฺถเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ
นानาภาโว วินาภาวโต อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ อิตฺถียา วา
ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา, “กัมมํลลโกมฺหิ
กัมมํทายาโท กัมมํโยนิ กัมมํพณฺธุ กัมมํปฏิสฺสรणे, ยํ กัมมํ
ภวิสฺสามิ กัลลยานิ วา ปาปํ วา, ตลฺลสฺ ทายาโท ภวิสฺสามิ
อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ อิตฺถียา วา ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา
มัพฺพชเตเน วา. ภินฺจ ภิกขเว อตฺถวสํ ปฏิจจ “ชราธมฺมโมมฺหิ ชรํ
อนตฺตโตติ อภินฺทํ ปัจจเวกฺขิตัพฺพ อิตฺถียา วา ปุริเสน วา
คหฺภูเจเน วา มัพฺพชเตเน วา? อตฺถิ ภิกขเว ลตฺถตานํ โยพฺพเน
โยพฺพนฺมโต, เยน มเตน ลตฺถตา กาเยน หุจฺจวิตฺติ จรฺนํติ วาจา

ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ มนฺสา ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ; ตสฺส ตณฺฺจํ อภินฺทํ
 บัจฺจเวกฺขโต, โย โยพฺพนํ โยพฺพนมโต, โส สัพฺปโส วา
 ปเทียติ ตณฺ วา ปน โทติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏฺิจฺจ
 “ชราธมฺมโมมฺหิ ชรํ อนตฺโตติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา
 ปุริเสน วา คหฺภูเณ วา บัพฺพชิตฺเตน วา. กิณฺจ ภิกฺขเว
 อตฺถวสํ ปฏฺิจฺจ “พฺยาธมฺมโมมฺหิ พฺยาธํ อนตฺโตติ อภินฺทํ
 บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฺภูเณ วา บัพฺพชิตฺเตน วา? อตฺถิ
 ภิกฺขเว สัตฺถาณํ อาโรเคยฺย อาโรคฺยมโต, เยน มทนํ
 สัตฺถา กาเยน ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ วาจาเย ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ มนฺสา
 ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ; ตสฺส ตณฺฺจํ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขโต, โย
 อาโรเคยฺย อาโรคฺยมโต, โส สัพฺปโส วา ปเทียติ ตณฺ วา ปน
 โทติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏฺิจฺจ “พฺยาธมฺมโมมฺหิ พฺยาธํ
 อนตฺโตติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา
 คหฺภูเณ วา บัพฺพชิตฺเตน วา. กิณฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสํ ปฏฺิจฺจ
 “มรณธมฺมโมมฺหิ มรณํ อนตฺโตติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ
 อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฺภูเณ วา บัพฺพชิตฺเตน วา? อตฺถิ
 ภิกฺขเว สัตฺถาณํ ชีวเต ชีวตฺมโต, เยน มทนํ สัตฺถา กาเยน
 ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ วาจาเย ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ มนฺสา ทุจฺจวิตฺ ฌรณฺติ;
 ตสฺส ตณฺฺจํ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขโต, โย ชีวเต ชีวตฺมโต, โส
 สัพฺปโส วา ปเทียติ ตณฺ วา ปน โทติ. อิทํ โข ภิกฺขเว

บัณฺเฑนินาเต ทุติยบัณฺเฑนาลกัลลส ปจฺจวคฺคโ.

๘๓

อิตฺถวสฺส ปฏิจฺจ “มรณธมฺมโมมฺหิ มรณํ อนตฺตโตติ อภินฺทํ
บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา บัพฺพชิตฺเตน วา.
กิลฺบํ ภิกฺขเว อิตฺถวสฺส ปฏิจฺจ สัพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ
นानาภาโว วินาภาโวติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา
ปุริเสน วา คหฺภูเจเน วา บัพฺพชิตฺเตน วา? อิตฺถิ ภิกฺขเว
สํตฺตานํ ปิเยสุ ฉนฺทฺราโค, เยน ราเคน สํตฺตา กาเยน ทุจฺจริตํ
จรฺนํติ วาจาเย ทุจฺจริตํ จรฺนํติ มนฺสา ทุจฺจริตํ จรฺนํติ, ตสฺส
ตณฺหํ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขโต, โย ปิเยสุ ฉนฺทฺราโค, โส
สัพฺพโส วา ปเทยติ ตณฺหํ วา ปนฺ โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว
อิตฺถวสฺส ปฏิจฺจ “สัพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
วินาภาโวติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา
คหฺภูเจเน วา บัพฺพชิตฺเตน วา. กิลฺบํ ภิกฺขเว อิตฺถวสฺส ปฏิจฺจ
“กัมมัสฺสโกมฺหิ กัมมํทายาโท กัมมํโยนิ กัมมํพณฺธุ กัมมํปฏฺฐสรฺणे,
ยํ กัมมํ กวิสฺสามิ กัลลียาณํ วา ปาปกํ วา, ตสฺส ทายาโท
กวิสฺสามิติ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขิตัพฺพํ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา
คหฺภูเจเน วา บัพฺพชิตฺเตน วา? อิตฺถิ ภิกฺขเว สํตฺตานํ กายาทุจฺจริตํ
วจฺจาทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ, ตสฺส ตณฺหํ อภินฺทํ บัจฺจเวกฺขโต
สัพฺพโส วา ทุจฺจริตํ ปเทยติ, ตณฺหํ วา ปนฺ โหติ. อิทํ โข
ภิกฺขเว อิตฺถวสฺส ปฏิจฺจ “กัมมัสฺสโกมฺหิ กัมมํทายาโท กัมมํโยนิ
กัมมํพณฺธุ กัมมํปฏฺฐสรฺणे, ยํ กัมมํ กวิสฺสามิ กัลลียาณํ วา

ฌาปโก วา, ตัสส ทายาทโก ภวิสสามิตี อภินัน्हี มัจฉเวกขิตัพพะ
 อิตถิยา วา ปุริเสน วา คหัญเจน วา บัพพะชิตน วา. ส โข โส
 ภิกขเว อริยสาวโก ีติ ปฏิสธัมมจักขติ “น โข อหังโณเวโก
 ชรารัมโม ชรํ อนตฺตีโต, อถโข ยาวตา สัตถานํ อาคตติ คติ จุติ
 อุปบัตติ, สัพเพ สัตตา ชรารัมมา ชรํ อนตฺตาติ, ตัสส ตันจัน
 อภินัน्हี มัจฉเวกขโต มัคโค สัมมชายติ, โส ตํ มัคคํ อาเสวติ
 ภาเวติ พหุลลโรติ, ตัสส ตํ มัคคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลลโรโต
 สัมโณชนานิ ปหิยันติ อนุสยา พหิยันตี โหนติ. “น โข
 อหังโณเวโก พยาธิรัมโม พยาธิ อนตฺตีโต, อถโข ยาวตา
 สัตถานํ อาคตติ คติ จุติ อุปบัตติ, สัพเพ สัตตา พยาธิรัมมา
 พยาธิ อนตฺตาติ, ตัสส ตันจัน อภินัน्हี มัจฉเวกขโต มัคโค
 สัมมชายติ, โส ตํ มัคคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลลโรติ, ตัสส ตํ
 มัคคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลลโรโต สัมโณชนานิ ปหิยันติ
 อนุสยา พหิยันตี โหนติ. “น โข อหังโณเวโก มรณัมโม
 มรณํ อนตฺตีโต, อถโข ยาวตา สัตถานํ อาคตติ คติ จุติ อุปบัตติ,
 สัพเพ สัตตา มรณัมมา มรณํ อนตฺตาติ, ตัสส ตันจัน
 อภินัน्हี มัจฉเวกขโต มัคโค สัมมชายติ, โส ตํ มัคคํ อาเสวติ
 ภาเวติ พหุลลโรติ, ตัสส ตํ มัคคํ อาเสวโต ภาวยโต
 พหุลลโรโต สัมโณชนานิ ปหิยันติ อนุสยา พหิยันตี โหนติ.
 “น โข มัยเถเวกัสส สัพเพหิ มัยเติ มนนาเปหิ นานากาโร

วินาภาโว, อลโฆ ยาวตา สัตตทานิ อาคตติ คตติ จุติ อุปัตตติ,
 สัพเพส สัตตทานิ ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโวติ, ตัสส ตณฺจํ
 อภินฺทํ บัจจเวกฺขโต มัคคโค สลฺยชยติ, โส ตํ มัคคํ อาเสวติ ภาเวติ
 พหุลลโกโรติ, ตัสส ตํ มัคคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลลโกโรติ สลฺยโลชนานิ
 ปหิยฺนตี อนุสฺยา พฺยํตี โทณตี. “น โฆ อหฺลเณเวโก
 กัมมัสสโกมฺหิ กัมมทายาโท กัมมโยนิ กัมมพฺพณฺณ กัมมปฏฺฐรณ,
 ยํ กัมมํ กริสฺสามิ กัลลยํวํ วา ปาปกํ วา, ตัสส ทายาโท
 กริสฺสามิ, อลโฆ ยาวตา สัตตทานิ อาคตติ คตติ จุติ อุปัตตติ,
 สัพเพ สัตตา กัมมัสสกา กัมมทายาทา กัมมโยนี กัมมพฺพณฺณ
 กัมมปฏฺฐรณา, ยํ กัมมํ กริสฺสนตี กัลลยํวํ วา ปาปกํ วา,
 ตัสส ทายาทา กริสฺสนตี, ตัสส ตณฺจํ อภินฺทํ บัจจเวกฺขโต
 มัคคโค สลฺยชยติ, โส ตํ มัคคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลลโกโรติ,
 ตัสส ตํ มัคคํ อาเสวโต ภาวยโต พหุลลโกโรติ สลฺยโลชนานิ
 ปหิยฺนตี อนุสฺยา พฺยํตี โทณตี.

พฺยารธมฺมา ชรารธมฺมา

อโธ มรณธมฺมิโน,

ยถา ธมฺมา ตถา สันตา

ชิตฺจันตี ปุตุชฺชนา.

อหฺลเจตํ ชิตฺจเณยฺย,

เกวกัมเมสุ ปาณิสฺสุ

น เมตํ ปฏฺฐบัสส

มม เชาว วิหาริโน.

โสหิ เชาว วิหรณฺโต

ลตฺวา ธมฺมํ นิรุเป,

อาโรเคยฺย โยพพณฺณมฺมิ

ชีวิตฺตมฺมิจฺจ โย มโต,

สัพเพ มเถ อภิโสสมิ เนกขัมมํ ทัญญุ เชมโต.
 ทัสส เม อหุ อุลลสาโ นิพพานํ อภิบัลลโต
 “นาหิ ภัพโพ เอตริหิ กามานิ ปฏฺเฐวितฺตุ,
 อนิวัตติ ภวิสสามิ พรหมฺมเจรปฺวายโนติ.

๕๘ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มทวานเน
 กุฎาคารสาธาย. ขณฺโณ ภควา ปุพฺพพันธสมยํ นิวาเสตฺวา บัตตจิวรมาทาย
 เวสาลี ปิณฺฑาทาย ปาวลิตฺติ, เวสาลิยํ ปิณฺฑาทาย จริตฺวา บัจฉากัตติ
 ปิณฺฑปาทปฏิกกัณฺโธ มทวานํ อชฺชโณคาเหตุวํ อชฺชโณคปริตฺตํ
 รุกฺขชฺมุเล ทิวา วิหารํ นิสีทิตฺวา เตน โข ปน สมเยน สัมพัทฺถา
 ลิงฺกวิกรมารเก ลัสซชานิ ธนฺนิ อาทาย กุกฺกกุสฺสขปริวฺวตา มทวานเน
 ธนุจกฺกมมานา ธนุจจรมานา อทฺทลลฺล ภควันตํ อชฺชโณคปริตฺตํ
 รุกฺขชฺมุเล นิสีนฺนํ, ทิสฺวา ลัสซชานิ ธนฺนิ นิภฺขิตฺวา กุกฺกกุสฺสข
 เอกมฺนัตถํ อญฺโฆเชตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปฺลังกมิตฺตุ, อุปฺลังกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา ตุนฺหิภูเต ตุนฺหิภูเต บัณฺชลิกา ภควันตํ
 ปยิริปาสันตติ. เตน โข ปน สมเยน มทวานาโม ลิงฺกวี มทวานเน
 ชัมภวิหารํ ธนุจกฺกมมาโน ธนุจจรมานา อทฺทลล เต ลิงฺกวิกรมารเก
 ตุนฺหิภูเต ตุนฺหิภูเต บัณฺชลิกเก ภควันตํ ปยิริปาสันเต, ทิสฺวา, เยน
 ภควา, เตนฺอุปฺลังกมิ, อุปฺลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตถํ
 นิสีทิตฺวา, เอกมฺนัตถํ นิสีนฺโน โข มทวานาโม ลิงฺกวี อุตฺทานํ อุตฺทานล
 “ภวิสสันตติ วัชชี ภวิสสันตติ วัชชีติ. “กํ ปน ตํ มทวานาม

บัณฺเฑกนิปาเต ทุติยบัณฺเฑนาลกัถัสส ปจฺมวັคฺโค. ๘๘

เชว วเทสิ “ภวิสฺสัณฺติ วชฺชิ ภวิสฺสัณฺติ วชฺชติ. “อิมे ภันเต
ลิจฺฉวิกุมมารกา จันฺทนา มรฺุสา อปาณฺเฏภา; ยานิยฺ ตานิ กุเลสุ
ปทีณกานิ ยฺหิยฺณฺติ อุกฺกุติ วา พทฺรชาติ วา ปฺรชาติ วา โมทกาคิ
วา สํกฺกิลกาคิ วา, ตานิ วิลุมฺบิยฺตฺวา วิลุมฺบิยฺตฺวา ขาทฺนฺติ;
กุลิตฺถึณฺนํ กุลกุมาริณฺนํ บัจฉาลิยฺ ขิยฺณฺติ; เตทานิเม ตุนฺหิภฺรตา
ตุนฺหิภฺรตา บัณฺชลิกา ภควันฺตํ ปยิริปาสัณฺติติ. “ยัสสํกัถัสสิจ
มหานาม กุลปฺตํตัสสํ บัณฺจ ธम्मํ สํวิชฺชนฺติ ยถิ วา วัณฺโหล
ชัตติยัสสํ มุทฺธาภิลิยฺตํตัสสํ ยถิ วา วัณฺณจิกัถัสสํ เปตฺตนิกัถัสสํ ยถิ
วา เสนาย เสนาปตฺติกัถัสสํ ยถิ วา ความคามิกัถัสสํ ยถิ วา
ปุกคามนิกัถัสสํ, เย วา ปณ กุเลสุ บัจเจกาธิบฺบิจฺ จาเรนฺติ;
วุทฺธิมเยว ปาณฺณิกังขา, โน ปริหานิ. กตเม บัณฺจ? อิท มหานาม
กุลปฺตํโต อญฺ्ञจฺานวิริยาธคฺเตหิ โภเคหิ พาหาพลปฺริจเเตหิ
เสทวักขิตฺเตหิ ธम्मํมเกหิ ธम्मํลตฺเตหิ มาตาบัตโร ลักกโรติ
ครุทโรติ มาเนติ ปุเชติ, ตเมณฺ มาตาบัตโร ลักกตา ครุทตา
มานิตา ปุชิตา กัลยาณน มนสา อณฺุภมฺบิยฺติ “จิริ ชีว ทิฆมยาญ
ปาเลหิตฺติ, มาตาบิตาณฺุภมฺบิยฺตํตัสสํ มหานาม กุลปฺตํตัสสํ วุทฺธิมเยว
ปาณฺณิกังขา, โน ปริหานิ. ปณ จปฺริ มหานาม กุลปฺตํโต
อญฺ्ञจฺานวิริยาธคฺเตหิ โภเคหิ พาหาพลปฺริจเเตหิ เสทวักขิตฺเตหิ
ธम्मํมเกหิ ธम्मํลตฺเตหิ ปุตฺตทารทาสกัมมกรปฺริเส ลักกโรติ ครุทโรติ
มานेติ ปุเชติ, ตเมณฺ ปุตฺตทารทาสกัมมกรปฺริสา ลักกตา กรุทตา

มานิตา ปุชิตา กัลยาณน มนสา ออนุกัมป์นัตติ “จิรํ ชีวํ ทิฆมายุ
 ปาเลหิติ, ปุตฺตทาราทาสกัมมกรโพรธานุกัมป์นัตฺถสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส
 วุฑฺฒิเยว ปาฏิกังขา, โน ปริทานิ. ปุณ จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต
 อญฺ्ञานวิวิยาธิตเทหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิจเทหิ เสทวักขิตฺเตหิ
 ธัมมิเกหิ ธัมมัลลํเหหิ เขตตกัมมํนัตถามํนัตถโพยิทาเว ลักกโรติ
 ครุกโรติ มาเนติ ปุเชติ, ตเมณํ เขตตกัมมํนัตถามํนัตถโพยิทาเว
 ลักกตา ครุกตา มานิตา ปุชิตา กัลยาณน มนสา ออนุกัมป์นัตติ
 “จิรํ ชีวํ ทิฆมายุ ปาเลหิติ, เขตตกัมมํนัตถามํนัตถโพยิทานุกัมป์นัตฺถสฺส
 มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกังขา, โน ปริทานิ.
 ปุณ จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อญฺ्ञานวิวิยาธิตเทหิ โภเคหิ
 พาหาพลปริจิจเทหิ เสทวักขิตฺเตหิ ธัมมิเกหิ ธัมมัลลํเหหิ ยา ตา
 พลปิฏคคาคิกา เทวตา ตํ ลักกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปุเชติ,
 ตเมณํ พลปิฏคคาคิกา เทวตา ลักกตา ครุกตา มานิตา ปุชิตา
 กัลยาณน มนสา ออนุกัมป์นัตติ “จิรํ ชีวํ ทิฆมายุ ปาเลหิติ,
 เทวตานุกัมป์นัตฺถสฺส มหานาม กุลปุตฺตสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกังขา, โน
 ปริทานิ. ปุณ จปรํ มหานาม กุลปุตฺโต อญฺ्ञานวิวิยาธิตเทหิ
 โภเคหิ พาหาพลปริจิจเทหิ เสทวักขิตฺเตหิ ธัมมิเกหิ ธัมมัลลํเหหิ
 สมณพริหาร्हมณํ ลักกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปุเชติ, ตเมณํ
 สมณพริหาร्हมณา ลักกตา ครุกตา มานิตา ปุชิตา กัลยาณน มนสา
 ออนุกัมป์นัตติ “จิรํ ชีวํ ทิฆมายุ ปาเลหิติ, สมณพริหาร्हมณานุกัมป์นัตฺถสฺส

บัณฺเฑนินาปะนิต ทุคฺคิยบัณฺเฑนินาถกัถัสส ปจฺจวักโค. ๔๘

มหานาม กุลปุตฺตัสส จุฬหิมเยว ปาฐิกังขา, โน ปรีหานิ-
ยัสสทักฺขลจ มหานาม กุลปุตฺตัสส อิมะ บัณฺเฑนินาถกัถัสส
ยทิ วา วัฏฏโณ ชัคคิยัสส มุทฺธากิลิตกัถัสส ยทิ วา วัฏฏจิกัสส เปตฺตนิกัถัสส
ยทิ วา เสนาย เสนาปติกัสส ยทิ วา คามคามิกัสส ยทิ วา
ปฺลคคามนิกัถัสส, เป วา ปณ กุเลสุ ปัจเจกาธิปจฺจ กายเนตฺติ,
จุฬหิมเยว ปาฐิกังขา, โน ปรีหานิ.

มาภาวคฺคิกจฺจโก,

อัมมโตชณฺณัสส อตฺถาย,

อภินันฺณเยว อตฺถาย,

ญาคีนํ ปุพฺพเปตฺตานิ

สมณานํ พฺรหฺมณานํ

วิศคฺคิสฺสเนชฺชน โทล

โส ทวิศฺชาน คัสสียาลม

อิเธว นํ ปุสฺสณฺณคิ,

ปุตฺตทวารทิตฺถ สทา,

เย จัสส ธนุชฺชิวโน,

วพฺพญ โทล สิลวา,

ทิกฺขเญ อัมมเญ จ ชฺวาค

เทรตฺตานันจํ บัณฺเฑนินาถ

อัมมเญ ชรมาวถ,

ปุชฺชโช โทล ปสฺสสิโย,

เปจฺจ ลักเค ปโมทตฺติ.

๕๘ บัณฺเฑนินาถ กิณฺชาเว อัมมเญ ตมฺมณฺณาคโต ทุลฺลโส

จุฬหิมปัพฺพชฺชิตฺถ. กคเมทึ บัณฺเฑนินาถ ทุลฺลโส กิณฺชาเว จุฬหิมปัพฺพชฺชิตฺถ

นิปุโณ, ทุลฺลโส อากัปปัสสัณฺณิโน, ทุลฺลโส พหุสฺสโต, ทุลฺลโส

อัมมกิลิต, ทุลฺลโส จินนยโต. อิมะ โข กิณฺชาเว บัณฺเฑนินาถ

อัมมเญ ตมฺมณฺณาคโต ทุลฺลโส จุฬหิมปัพฺพชฺชิตฺติ.

๖๐ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ทูลลโก วุฑฺฒบัพฺพชฺโชโต.
 กตเมหิ บัณฺฑิโก ทูลลโก ภิกฺขเว วุฑฺฒบัพฺพชฺโชโต สุวโจ, ทูลลโก
 สุกฺคหิตฺตคฺคาหิ, ทูลลโก ปทกฺกชณฺคคฺคาหิ, ทูลลโก อัมมกถิโก,
 ทูลลโก วจนยถโว. อิมเอหิ โช ภิกฺขเว บัณฺฑิโก อัมเมหิ สมนฺนาคโต
 ทูลลโก วุฑฺฒบัพฺพชฺโชติ.

นิรวณวคฺโค ปจฺจโม.

กัถิสฺสุทฺธานํ

“อาวรณํ วาสํ อังคานิ สมนํ มาตุปุตฺติกา
 อุมฺมชฺฌาญฺจานกุมารวํ ลิงฺขวี ชยเว ทฺเวติ.

๖๑ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว สลฺยณา ภาวิตา พหุลลิกา มหํมัลลา
 โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคชา อมตปริโยธนา. กตมา บัณฺฑิโก
 อนิจฺจสลฺยณา อนัตตสลฺยณา มรณสลฺยณา อาหาเร ปฏิกกฺขสลฺยณา
 สัพฺพโลเก อนภิรคสลฺยณา. อีมา โช ภิกฺขเว บัณฺฑิโก สลฺยณา
 ภาวิตา พหุลลิกา มหํมัลลา โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคชา
 อมตปริโยธนาติ.

๖๒ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว สลฺยณา ภาวิตา พหุลลิกา มหํมัลลา
 โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคชา อมตปริโยธนา. กตมา บัณฺฑิโก
 อนิจฺจสลฺยณา อนัตตสลฺยณา มรณสลฺยณา อาหาเร ปฏิกกฺขสลฺยณา
 สัพฺพโลเก อนภิรคสลฺยณา. อีมา โช ภิกฺขเว บัณฺฑิโก สลฺยณา
 ภาวิตา พหุลลิกา มหํมัลลา โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคชา

บัณฺเฑณปาเต หุติยบัณฺเฑณาสกัสนฺ หุติยวคฺโค.

๔๓

อภคปริโยสานาคิ.

๒๓ บัณฺเฑณิ ภิกฺขเว วัฑฺฒิหิ วัฑฺฒมาโน อริยสวโก อริยาย
วัฑฺฒิยา วัฑฺฒติ สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายัสส. กตมาหิ
บัณฺเฑณิ? สกฺกธาย วัฑฺฒติ, สึเณ วัฑฺฒติ, สุกเณ วัฑฺฒติ,
จาเณ วัฑฺฒติ, บัณฺเฑณาย วัฑฺฒติ. อิม่าหิ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑณิ
วัฑฺฒิหิ วัฑฺฒมาโน อริยสวโก อริยาย วัฑฺฒิยา วัฑฺฒติ
สาราทายี จ โหติ วราทายี จ กายัสสาคิ.

สกฺกธาย สึเณ จ โย ปวัฑฺฒติ, บัณฺเฑณาย จาเณ สุกเณ จุกฺก;

โส ทาทโส สัมปฺปวโส วิจกฺขโณ, ขาทิยติ สารมฺเหว ชคฺคิโนติ.

๒๔ บัณฺเฑณิ ภิกฺขเว วัฑฺฒิหิ วัฑฺฒมานา อริยสวิกา อริยาย
วัฑฺฒิยา วัฑฺฒติ สาราทายินิ จ โหติ วราทายินิ จ กายัสส
กตมาหิ บัณฺเฑณิ? สกฺกธาย วัฑฺฒติ, สึเณ วัฑฺฒติ, สุกเณ
วัฑฺฒติ, จาเณ วัฑฺฒติ, บัณฺเฑณาย วัฑฺฒติ อิม่าหิ โข ภิกฺขเว
บัณฺเฑณิ วัฑฺฒิหิ วัฑฺฒมานา อริยสวิกา อริยาย วัฑฺฒิยา วัฑฺฒติ
สาราทายินิ จ โหติ วราทายินิ จ กายัสสาคิ.

สกฺกธาย สึเณ จ ยา ปวัฑฺฒติ, บัณฺเฑณาย จาเณ สุกเณ จุกฺก;

สา ทาทโส สิววติ อูปาสิกา, ขาทิยติ สารมฺเหว ชคฺคิโนติ.

๒๕ บัณฺเฑณิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมฺมณาคโต ภิกฺขุ อลฺลสากัจโฆ
สพฺพหิมาเรณ. กตเมหิ บัณฺเฑณิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชคฺคิโน จ
สิลลสัมมณฺเณ โหติ, สิวลลสัมปทาภาย จ ขาคคํ บัณฺเฑ

พฺยักคฺคา โหติ; อตฺตนา ๑ สมาริสมฺมึนฺโน โหติ, สมาริสมฺมึปทาภาย ๑
 อาคคํ บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ; อตฺตนา ๑ บัณฺณาสฺมึนฺโน
 โหติ, บัณฺณาสฺมึปทาภาย ๑ อาคคํ บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ;
 อตฺตนา ๑ วิมุตฺติสมฺมึนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺมึปทาภาย ๑ อาคคํ
 บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ; อตฺตนา ๑ วิมุตฺติญาณทสฺสณสมฺมึนฺโน
 โหติ, วิมุตฺติญาณทสฺสณสมฺมึปทาภาย ๑ อาคคํ บัณฺโห พฺยักคฺคา
 โหติ. อเมทิ โข ภิกฺขเว บัณฺจติ อัมเมทิ สมฺมึนฺนาคโต ภิกฺขุ
 ขลฺลสาจฺจ โน สพฺพหิมจารีนํติ.

๖๖ บัณฺจติ ภิกฺขเว อัมเมทิ สมฺมึนฺนาคโต ภิกฺขุ ขลฺลสาจฺจ โว
 สพฺพหิมจารีนํ. กตเมทิ บัณฺจติ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตนา ๑
 ลีลสมฺมึนฺโน โหติ, ลีลสมฺมึปทาภาย ๑ กตํ บัณฺโห พฺยักคฺคา
 โหติ; อตฺตนา ๑ สมาริสมฺมึนฺโน โหติ, สมาริสมฺมึปทาภาย ๑ กตํ
 บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ; อตฺตนา ๑ บัณฺณาสฺมึนฺโน โหติ,
 บัณฺณาสฺมึปทาภาย ๑ กตํ บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ; อตฺตนา ๑
 วิมุตฺติสมฺมึนฺโน โหติ, วิมุตฺติสมฺมึปทาภาย ๑ กตํ บัณฺโห พฺยักคฺคา
 โหติ; อตฺตนา ๑ วิมุตฺติญาณทสฺสณสมฺมึนฺโน โหติ, วิมุตฺติญาณ-
 ทสฺสณสมฺมึปทาภาย ๑ กตํ บัณฺโห พฺยักคฺคา โหติ. อเมทิ โข
 ภิกฺขเว บัณฺจติ อัมเมทิ สมฺมึนฺนาคโต ภิกฺขุ ขลฺลสาจฺจ โว
 สพฺพหิมจารีนํติ.

๖๗ โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา บัณฺจ

บัณฺเฑนินปาท. ทุติยบัณฺเฑนินกาลัสส ทุติยวัคฺโช. ๙๓

ธัมมเม ภาวเตติ บัณฺเฑนิน ธัมมเม พหุลีกโรติ, ตัสส ทวินัน ฆลัน
ชัลลิตฺตํ ฆลํ ปาฏิกังขะ ทิฏฺฐิเจว ธัมมเม ชัลลิตฺตา สติ วา
อุปาติเสเส ฆนาจามิตา. กตเม บัณฺเฑนิน? อธิ ภิกขเว ภิกข
ฉนฺทสสมาธิปธานสํขารสมันนาคคํ อธิติปาถํ ภาวเตติ วิริยสสมาธิ-
จิตฺตสสมาธิ-วิมุตตสสมาธิ-ปธานสํขารสมันนาคคํ อธิติปาถํ ภาวเตติ
อุสฺสโสฬหิณเณว บัณฺเฑนิน. โย ทิ โกจิ ภิกขเว ภิกข วา
ภิกขุเน วา อิมะ บัณฺเฑนิน ธัมมเม ภาวเตติ อิมะ บัณฺเฑนิน ธัมม
พหุลีกโรติ, ตัสส ทวินัน ฆลัน ชัลลิตฺตํ ฆลํ ปาฏิกังขะ
ทิฏฺฐิเจว ธัมมเม ชัลลิตฺตา สติ วา อุปาติเสเส ฆนาจามิตา.

๖๘ ปุฬฺโฬวาทํ ภิกขเว สัมโพธา อนภิสัมพุทฺโธ โพธิสตัดฺโทว
สมาโย บัณฺเฑนิน ธัมมเม ภาวเตติ บัณฺเฑนิน ธัมมเม พหุลีกโรติ. กตเม
บัณฺเฑนิน? ฉนฺทสสมาธิปธานสํขารสมันนาคคํ อธิติปาถํ ภาวเตติ วิริยสสมาธิ-
จิตฺตสสมาธิ-วิมุตตสสมาธิ-ปธานสํขารสมันนาคคํ อธิติปาถํ ภาวเตติ
อุสฺสโสฬหิณเณว บัณฺเฑนิน. โส โข อหํ ภิกขเว อิมสํ
อุสฺสโสฬหิณเณว บัณฺเฑนิน ธัมมเม ภาวเตติ พหุลีกโรติ. ยัสส
ยัสสลาภินเณวา สัจฉิกเรณียัสส ธัมมัสส จิตฺตํ ยถินินนาเมส
อภินเณวสัจฉิกิริยาเย, ตตฺถตฺเตว สกฺโขภัพพคํ ปาปุณฺณํ สติ สติ
ชายนเณ. โส ส.จ. อากังขี อเนกวิหิตํ อธิติวธํ บัจจนุกเวยฺย
ฯ.เป.ฯ ยาวพหุหิมโตกคํ กายเณ วสํ วัคฺชเยยฺยนิติ, ตตฺถตฺเตว
สกฺโขภัพพคํ ปาปุณฺณํ สติ สติ ชายนเณ. ฯ.เป.ฯ โส ส.จ. อากังขี

อาสวานํ ขยา ฉนาสว เจโตวิมุตตํ บัณณาวิมุตตํ ทิฏฐิเจว ธัมมเย
 สยํ อภินันนา สัจฉิกัตถวา อุปสัมปัชช วิหเรยฺยํนติ, ทตฺตวิคฺเคว
 สกฺขิภัพฺพตํ ปาปุนิ ธติ สกฺขิ อายกเนติ.

๖๔ บัณณิเจว ภิกฺขเว ธัมมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนัตตนิพฺพิทาย
 วิราคาย นิโรธาย อุปสํมาย อภินันนํ สัมโพธาย นิพฺพานาย สวักคັນตฺติ.
 กตเม บัณณิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปัสสี กาเย วิหริติ, อาหาเร
 ปฏิกฺกฺลสฺสนิ, สัพฺพโลเก อนภิรตฺสสนิ, สัพฺพสฺชาเรสุ อนิจฺจานุปัสสี,
 มรณสฺสนิ ไซ ปณฺสส อชฺฉตฺตํ สุปฺบญฺจิตา โหติ. อิม ไซ ภิกฺขเว
 บัณณิ ธัมมา ภาวิตา พหุลีกตา เอกนัตตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 อุปสํมาย อภินันนํ สัมโพธาย นิพฺพานาย สวักคັນตฺติ.

๗๐ บัณณิเจว ภิกฺขเว ธัมมา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ
 ขยาย สวักคັນตฺติ. กตเม บัณณิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปัสสี
 กาเย วิหริติ, อาหาเร ปฏิกฺกฺลสฺสนิ, สัพฺพโลเก อนภิรตฺสสนิ,
 สัพฺพสฺชาเรสุ อนิจฺจานุปัสสี, มรณสฺสนิ ไซ ปณฺสส อชฺฉตฺตํ
 สุปฺบญฺจิตา โหติ. อิม ไซ ภิกฺขเว บัณณิ ธัมมา ภาวิตา พหุลีกตา
 อาสวานํ ขยาย สวักคັນตฺติ.

สัณณาวัดฺโธ ทตฺติโย.

ตสฺสทฺธานํ

“เหว จ สัณณาวา เหว วักคิ จ สากฺกเจเนน จ สาชีว
 อิทฺธิปาธา จ เหว วักคิ นิพฺพิทาจาสวักขยาติ.

บัณฺเฑาะฐปาเต หุติยบัณฺเฑาะฐกัลลํ อิติยวํโค. ๕๕

๑๑ บัณฺเฑาะฐ ปักขเว ธัมมา ภาวิตา พหุลีกา เจโตวิมุตติผลา ฯ
โหนดิ เจโตวิมุตติผลานิสงฺสา ฯ บัณฺเฑาะฐวิมุตติผลา ฯ โหนดิ
บัณฺเฑาะฐวิมุตติผลานิสงฺสา ฯ กตม บัณฺเฑาะฐ อธิ ปักขเว ปักข
อสุภานุสฺสํ วิหริ, อาหาเร ปฏิกกฺกสฺสณฺณิ, สัพพะโลเก
อนภิรตสฺสณฺณิ, สัพพะสวเสสุ อนิจฺจานุสฺสํ, มรณสฺสณฺณา โข ปณฺธส
ชฺชณฺณํ สุปฺปญฺจิกา โหติ. อิม โข ปักขเว บัณฺเฑาะฐ ธัมมา ภาวิตา
พหุลีกา เจโตวิมุตติผลา ฯ โหนดิ เจโตวิมุตติผลานิสงฺสา ฯ
บัณฺเฑาะฐวิมุตติผลา ฯ โหนดิ บัณฺเฑาะฐวิมุตติผลานิสงฺสา ฯ ยโต โข
ปักขเว ปักข เจโตวิมุตโต ฯ โหติ บัณฺเฑาะฐวิมุตโต ฯ, อป
วุจฺจติ ปักขเว ปักข อุกฺกชิตฺตปฺปโย อติปิ สกฺกณฺณปริกโข
อติปิ อัพพะฬฺหสิโก อติปิ นิรคฺคไฟ อติปิ อวิโย บัณฺณทอชฺช
บัณฺณกาโร วิสยฺมโต อติปิ. กถณฺจ ปักขเว ปักข อุกฺกชิตฺตปฺปโย
โหติ. อธิ ปักขเว ปักขโน อวิชฺชา ปหีนา โหติ อุกฺกณฺณมฺมูตา
คาลาวตฺถุกา อนภาวํ กตา. ขายตฺถอนุปฺปาทธมฺมา: เหว โข
ปักขเว ปักข อุกฺกชิตฺตปฺปโย โหติ. กถณฺจ ปักขเว ปักข
สกฺกณฺณปริกโข โหติ. อธิ ปักขเว ปักขโน โปเนฬภวโก
ชาติสฺสาโร ปหีน โหติ อุกฺกณฺณมฺมูโล คาลาวตฺถุกโต อนภาวํ
กโต ขายตฺถอนุปฺปาทธมฺมา: เหว โข ปักขเว ปักข สกฺกณฺณปริกโข
โหติ. กถณฺจ ปักขเว ปักข อัพพะฬฺหสิโก โหติ. อธิ ปักขเว
ปักขโน ตลฺลิกา ปหีนา โหติ อุกฺกณฺณมฺมูตา คาลาวตฺถุกา

อนภาวํ กตฺตา อายคฺคิณฺณํ ปาทธัมมํ: เหว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ฐัพฺพุเพฺหสิโก โหติ. กถํจํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคไฟฺโ หติ?
 อิตฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน บัณฺโฬวโรภาคฺคิยานิ สลฺลโณชนานิ ปทีนานิ
 โหนฺติ อัจฉินฺณมฺมุตฺตานิ คาลาวตฺถกฺกตฺตานิ อนภาวํ กตฺตานิ อายคฺคิ-
 ณฺณํ ปาทธัมมํ: เหว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิรคฺคไฟฺโ หติ. กถํจํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวิโย บัณฺณํทฺธโช บัณฺณภาโร วิสยฺยตฺโต โหติ? อิตฺถ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สลฺลมิมาโน ปทีโน โหติ อัจฉินฺณมฺมุตฺโต คาลาวตฺถกฺก-
 อนภาวํ กโต อายคฺคิณฺณํ ปาทธัมมํ: เหว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวิโย
 บัณฺณํทฺธโช บัณฺณภาโร วิสยฺยตฺโต โหติติ.

๗๒ บัณฺจิเม ภิกฺขเว สัมมา ภาวิตฺตา พหุลีกฺตา เจโตวิมุตฺตติมฺลล จ
 โหนฺติ เจโตวิมุตฺตติมฺลลํ สลฺล จ, บัณฺณาวิมุตฺตติมฺลล จ โหนฺติ
 บัณฺณาวิมุตฺตติมฺลลํ สลฺล จ. กตฺเม บัณฺจโร อนิจฺจสัณฺหา, อนิจฺเจ
 ทฺกฺขสัณฺหา, ทฺกฺখে อนัตตสัณฺหา, ปทานสัณฺหา, วิราคสัณฺหา.
 อิมเ โข ภิกฺขเว บัณฺจ ธัมมา ภาวิตฺตา พหุลีกฺตา เจโตวิมุตฺตติมฺลล จ
 โหนฺติ เจโตวิมุตฺตติมฺลลํ สลฺล จ, บัณฺณาวิมุตฺตติมฺลล จ โหนฺติ
 บัณฺณาวิมุตฺตติมฺลลํ สลฺล จ. ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจโตวิมุตฺตโต จ
 โหติ บัณฺณาวิมุตฺตโต จ, ยมํ วุจฺจสิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺกขิตฺตปฺปติโย
 อิตฺติยํ สลฺลิกฺกนฺนปรีคฺชโย อิตฺติยํ ฐัพฺพุเพฺหสิโก อิตฺติยํ นิรคฺคไฟฺโ
 อิตฺติยํ อวิโย บัณฺณํทฺธโช บัณฺณภาโร วิสยฺยตฺโต อิตฺติยํ. กถํจํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺกขิตฺตปฺปติโย โหติ? อิตฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน

บัณฺเฑนฺปาเต หุตฺยบัณฺเฑนฺสทกัลล คติวคฺโค.

๗๗

อวิชชา ปทีนา ไทติ อฺจฺฉินฺนํมฺลดา คาลาวตฺถุกตา อนภาว
กตา อายตฺตอณฺุปฺปาทธมฺมา: เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฺกฺขิตฺตปฺปติโย
ไทติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สกฺกณฺณปริกฺโข ไทติ. อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน โปเนพฺภวโก ชาติสฺสาโร ปทีโน ไทติ อฺจฺฉินฺนํมฺล
คาลาวตฺถุกโต อนภาวํ กโต อายตฺตอณฺุปฺปาทธมฺโม: เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สกฺกณฺณปริกฺโข ไทติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อฺพฺพุเพฺหสิโก ไทติ. อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตฺวหา ปทีนา ไทติ
อฺจฺฉินฺนํมฺลดา คาลาวตฺถุกตา อนภาวํ กตา อายตฺตอณฺุปฺปาทธมฺมา:
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฺพฺพุเพฺหสิโก ไทติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
นิรคฺคไฟํ ไทติ. อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน บัณฺโฆรมฺภาคิยานิ
สฺลวฺโณชนานิ ปทีนานิ โทณฺฺติ อฺจฺฉินฺนํมฺลดานิ คาลาวตฺถุกตานิ
อนภาวํ กตานิ อายตฺตอณฺุปฺปาทธมฺมานิ: เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
นิรคฺคไฟํ ไทติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวิโย บัณฺณตฺธโช
บัณฺณภาโร วิสยฺตฺโต ไทติ. อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสฺสํมาโน
ปทีโน ไทติ อฺจฺฉินฺนํมฺลดา คาลาวตฺถุกโต อนภาวํ กโต
อายตฺตอณฺุปฺปาทธมฺโม: เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวิโย บัณฺณตฺธโช
บัณฺณภาโร วิสยฺตฺโต ไทติ.

๗๘ อถ โข อวิญฺญตโร ภิกฺขุ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํตํ นิสฺสีติ, เอกมฺนํตํ

นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควันตํ เขตทวโจ “อัมมวิหารี อัมมวิหารีติ
 ภาณเต วุจฺจติ: กิตฺติวาทา นุ โข ภาณเต อัมมวิหารี โหตีติ. “อิธ
 ภิกขุ อัมมํ ปริยาปฺนาคิ สุตฺตํ เคยฺยํ เวຍยากรณํ คาคํ อุตฺถานํ
 อิตฺติวุตฺตํ ชาติกํ อพฺภุตอัมมํ เวทลลํ; โส ตาย อัมมปริยัตติยา
 ทิวสํ อตฺตนาเมติ, วิณฺจติ ปฏฺฐิสลฺลํ, นานุญฺชติ อชฺฉนฺตํ
 เจโตสมถํ: อयํ วุจฺจติ ภิกขุ ปริยัตติพฺพโล, โน อัมมวิหารี.
 ปุณ ฆปริ ภิกขุ ยถาสกํ ยถาปริยัตติ อัมมํ วิตฺถาเรน ปเวสํ
 เทเสติ; โส ตาย อัมมบญฺเฐติยา ทิวสํ อตฺตนาเมติ, วิณฺจติ
 ปฏฺฐิสลฺลํ, นานุญฺชติ อชฺฉนฺตํ เจโตสมถํ: อยํ วุจฺจติ
 ภิกขุ บญฺเฐติพฺพโล, โน อัมมวิหารี. ปุณ ฆปริ ภิกขุ ยถาสกํ
 ยถาปริยัตติ อัมมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กโรติ; โส เตน สชฺฌาเยน
 ทิวสํ อตฺตนาเมติ, วิณฺจติ ปฏฺฐิสลฺลํ, นานุญฺชติ อชฺฉนฺตํ
 เจโตสมถํ: อยํ วุจฺจติ ภิกขุ สชฺฌายพฺพโล, โน อัมมวิหารี. ปุณ
 ฆปริ ภิกขุ ยถาสกํ ยถาปริยัตติ อัมมํ เจตสา อนฺนุตฺกเกติ
 อนฺนวาเรติ มนฺसानุเปกฺขติ; โส เเทหิ อัมมวตฺกเกติ ทิวสํ อตฺตนาเมติ,
 วิณฺจติ ปฏฺฐิสลฺลํ, นานุญฺชติ อชฺฉนฺตํ เจโตสมถํ: อยํ วุจฺจติ
 ภิกขุ วตฺกเกพฺพโล, โน อัมมวิหารี. อิธ ภิกขุ อัมมํ ปริยาปฺนาคิ
 สุตฺตํ เคยฺยํ เวຍยากรณํ คาคํ อุตฺถานํ อิตฺติวุตฺตํ ชาติกํ อพฺภุตอัมมํ
 เวทลลํ; โส ตาย อัมมปริยัตติยา น ทิวสํ อตฺตนาเมติ, น วิณฺจติ
 ปฏฺฐิสลฺลํ, นานุญฺชติ อชฺฉนฺตํ เจโตสมถํ: เภวํ โข ภิกขุ

มัจฉกนิปาเต ทุติยบถัณณาสกัลลส ตติยวคฺ โค. ๔๔

อัมมวิหารี โหติ. อิติ โข ภิกขุ เทลโต มया ปริยตฺติพฺพุโต,
เทลโต มัจฉกนิพฺพุโต, เทลโต สच्चฌายพฺพุโต, เทลโต
วิตกกกพฺพุโต, เทลโต อัมมวิหารี, ยํ ภิกขุ สัตถาวา กรณีย
ถาวากานํ หิตเสนา อนุกัมเปตฺวา อนุกัมเป อูปาทาย, กตํ วอ คํ
มया, เขตานิ ภิกขุ รุกขมฺหานิ, เขตานิ สุนฺณาวานิ, ฉายต
ภิกขุ, มา ปมาทตฺถ, มา บัจฺฉา วิมฺบฏิตฺวาโน อหฺวตฺถ: อยํ วอ
อัมมิกา อานุสาสนีติ.

๗๔ ขตฺโข อัมมบตโร ภิกขุ, เยน ภควา, เทนุปลงฺกมิ,
อูปลงฺกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหานํ นิสิตฺติ, เอกมฺหานํ
นิสิตฺวา โข โส ภิกขุ ภควันตํ เขตฺทวโจ “อัมมวิหารี
อัมมวิหารีติ ภันเต วุจฺจติ: กิตฺตาวตฺตา นุ โข ภันเต อัมมวิหารี
โหติติ. “อิธ ภิกขุ อัมมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ ... เวทลลํ,
อุตฺตรวิจฺจลลํ มัจฉฌาย อตฺถํ นีปฺปชานาติ: อยํ วุจฺจติ ภิกขุ
ปริยตฺติพฺพุโต, โน อัมมวิหารี. ๆเป ๆ อิธ ภิกขุ อัมมํ
ปริยาปุณาติ สุตฺตํ ... เวทลลํ, อุตฺตรวิจฺจลลํ มัจฉฌาย อตฺถํ
ปชานาติ: เอวํ โข ภิกขุ อัมมวิหารี โหติ. อิติ โข ภิกขุ ๆเป ๆ
อยํ วอ อัมมิกา อานุสาสนีติ.

๗๕ มัจฉิเม ภิกขเว โยธาสีวา สันโต สวิชฺชमानา โลกัสสมี.
กตเม มัจฉิ? อิธ ภิกขเว โยถัสสโง โยธาสีโว รชตฺตณฺเณ

ทิสฺวา สลฺลทติ วิสฺลทติ น สันณมฺภติ น สกฺโกติ สคฺคามํ โธตฺวิตุํ,
เขวฺรฺอุปปี ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ โหติ: อญํ ภิกฺขเว
ปจฺจโม โยธาชฺชิวํ สันโต สวฺวิชฺชมาโน โลกสฺสมี. ปุณ จปรํ
ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ สหติ รชคฺคํ, อญํ โข ธชคฺคํณฺเวย
ทิสฺวา สลฺลทติ วิสฺลทติ น สันณมฺภติ น สกฺโกติ สคฺคามํ โธตฺวิตุํ,
เขวฺรฺอุปปี ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ โหติ: อญํ ภิกฺขเว
ทฺติโย โยธาชฺชิวํ สันโต สวฺวิชฺชมาโน โลกสฺสมี. ปุณ จปรํ
ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ,
อญํ โข อุตฺตสํวณฺณเวย สุตฺวา สลฺลทติ วิสฺลทติ น สันณมฺภติ
น สกฺโกติ สคฺคามํ โธตฺวิตุํ, เขวฺรฺอุปปี ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ
โยธาชฺชิวํ โหติ: อญํ ภิกฺขเว ทฺติโย โยธาชฺชิวํ สันโต
สวฺวิชฺชมาโน โลกสฺสมี. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ
สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุตฺตสํวณฺณ, อญํ โข สัมปทาเร
หฬฺวณฺติ พฺยาบชฺชติ, เขวฺรฺอุปปี ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ
โหติ: อญํ ภิกฺขเว จตุตฺถโย โยธาชฺชิวํ สันโต สวฺวิชฺชมาโน
โลกสฺสมี. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ สหติ รชคฺคํ, สหติ
ธชคฺคํ, สหติ อุตฺตสํวณฺณ, สหติ สัมปทาเร, โส ตํ สคฺคามํ อภิวินนิตฺวา
วิชิตฺสคฺคาโม ตเมว สคฺคามสฺสํ ยชฺฌมาสติ, เขวฺรฺอุปปี ภิกฺขเว
อเภกฺจฺโจ โยธาชฺชิวํ โหติ: อญํ ภิกฺขเว ปณฺจโม โยธาชฺชิวํ
สันโต สวฺวิชฺชมาโน โลกสฺสมี. อิม โข ภิกฺขเว ปณฺจ โยธาชฺชา สันโต
สวฺวิชฺชมานา โลกสฺสมี. เขวฺเมว โข ภิกฺขเว ปณฺจิม โยธาชฺชูปมา ปุคฺคตา

สันโต สวัชชมานา ภิกขุสุ. กตเม บัณเฑ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 รัชคคณเณว ทิสวา สลัทติ วิสัทติ น สันตัมภติ น สักโกติ
 พหัมจริย สันตาคเนตุ, ลิกขาทุพพลัย อวักควา ลิกข บัจจักขาย
 ให้นายาวตติ. กิมัสส รัชคคัม? อธิ ภิกขเว ภิกขุ สุนาติ
 “อมุกกัม นาม คาเม วา นิคเม วา อิตถิ วา กุมาริ วา อภิรูปา
 ทลลนียา ปาสาทิกา ปรมาย วัณณโปกขรตาย สมันนาคตาคิ,
 โส ต สุตวา สลัทติ วิสัทติ น สันตัมภติ น สักโกติ พหัมจริย
 สันตาคเนตุ ลิกขาทุพพลัย อวักควา ลิกข บัจจักขาย ให้นายาวตติ.
 อิทมัสส รัชคคัม. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว โยธาชิว
 รัชคคณเณว ทิตวา สลัทติ วิสัทติ น สันตัมภติ น สักโกติ
 สคาม โอตริตุ, อนุปมาหิ ภิกขเว อิมิ ปุคฺคโล วทามิ. เอวรูปิ
 ภิกขเว อเณกัจโจ ปุคฺคโล โหติ. ขยิ ภิกขเว ปจโม
 โยธาชิวปโม ปุคฺคโล สันโต สวัชชมานา ภิกขุสุ. ปุน จปร
 ภิกขเว ภิกขุ สหติ รัชคค, อปัจโข ธัชคคณเณว ทิสวา
 สลัทติ วิสัทติ น สันตัมภติ น สักโกติ พหัมจริย สันตาคเนตุ
 ลิกขาทุพพลัย อวักควา ลิกข บัจจักขาย ให้นายาวตติ.
 กิมัสส ธัชคคัม? อธิ ภิกขเว ภิกขุ นหเว โข สุนาติ
 “อมุกกัม นาม คาเม วา นิคเม วา อิตถิ วา กุมาริ วา อภิรูปา
 ทลลนียา ปาสาทิกา ปรมาย วัณณโปกขรตาย สมันนาคตาคิ,
 อปัจโข สคาม บลลลติ อิตถิ วา กุมาริ วา อภิรูปิ ทลลนีย

ปาสาทิกัม ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคตํ, โส ตํ ทิสฺวา
 สลฺลิตฺติ วิสฺลิตฺติ น สันตมฺภิตฺติ น สกฺโกติ พหฺมจฺริยํ สันตฺตานํ, ลิกฺขาทุพฺพลฺลํ
 อาวักคฺวา ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย หนีนายาวตฺตติ.
 อิทมฺลลํ ธชฺฉคฺคํ. เสยฺยถาปํ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ
 รชฺคคฺ, อปฺัง โข ธชฺฉคฺคณฺว ทิสฺวา สลฺลิตฺติ วิสฺลิตฺติ น สันตมฺภิตฺติ
 น สกฺโกติ สคฺคามํ โยตฺริตฺ, ตถูปมาทํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคคฺ
 วทามิ. เอวฺรุโปนํ ภิกฺขเว อเธกฺกํโจ ปุคฺคคฺโล โหติ. อปฺ
 ภิกฺขเว ทฺติโย โยธาชีวโปโม ปุคฺคคฺโล สันโต สวชฺชมาโน
 ภิกฺขุสฺ. ปุณ ะปวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหติ รชฺคคฺ, สหติ
 ธชฺคคฺ, อปฺัง โข อุตฺตารณณฺวเนว สุตฺวา สลฺลิตฺติ วิสฺลิตฺติ
 น สันตมฺภิตฺติ น สกฺโกติ พหฺมจฺริยํ สันตฺตานํ, ลิกฺขาทุพฺพลฺลํ
 อาวักคฺวา ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย หนีนายาวตฺตติ. กิมฺลลํ อุตฺตารณาย?
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวณฺณคตํ วา รุกฺขมฺลลคตํ วา สฺลณฺนาคารคตํ วา
 มาตฺตุคาโม อฺุปตฺถกมิตฺวา โยหสฺติ อุตฺตปฺติ อฺุชฺชคฺขมิตฺติ
 อฺุชฺชคฺขมิตฺติ, โส มาตฺตุคาเมน โยหสฺติมาโน อุตฺตปฺติมาโน อฺุชฺชคฺขมิตฺติมาโน
 อฺุชฺชคฺขมิตฺติมาโน สลฺลิตฺติ วิสฺลิตฺติ น สันตมฺภิตฺติ น สกฺโกติ พหฺมจฺริยํ
 สันตฺตานํ, ลิกฺขาทุพฺพลฺลํ อาวักคฺวา ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย หนีนายาวตฺตติ.
 อิทมฺลลํ อุตฺตารณาย. เสยฺยถาปํ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว
 สหติ รชฺคคฺ, สหติ ธชฺคคฺ, อปฺัง โข อุตฺตารณณฺวเนว สุตฺวา
 สลฺลิตฺติ วิสฺลิตฺติ น สันตมฺภิตฺติ น สกฺโกติ สคฺคามํ โยตฺริตฺ, ตถูปมาทํ

ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอรุไปยํ ภิกขเว อิเธกัจโจ
 ปุคฺคโธ โหติ. อयํ ภิกขเว ตติโย โยธาชูปโม ปุคฺคโธ
 สันโต ลวิชฺชมาโน ภิกขุสุ. ปุณ ญปรํ ภิกขเว ภิกขุ สหติ
 รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุตฺตารณํ; อปัจ โข สัมปหาร
 หันณติ พฺยาบชชติ. กิมัสส สัมปหารัสสํ? อธ ภิกขเว ภิกขุ
 ขรณณคํ วา รุกฺขมุลคํ วา สุนณาคารคํ วา มาตุคาโม
 อุตฺตงกมิตฺวา อภินิสฺสตี อภินิพฺบชติ อชฺฌโณตฺถรติ, โส มาตุคาเมน
 อภินิสฺสทียมาโน อภินิพฺบชิตฺวามาโน อชฺฌโณตฺถรียมาโน ลิกขํ อปัณฺณจกฺกชย
 ทุพฺพัตถํ อนาวิกกฺว เมถุนํ ธมฺมํ ปฏฺฐิเสวติ. อิทมัสส สัมปหารัสสํ.
 เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว โยธาชิวํ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ,
 สหติ อุตฺตารณํ; อปัจ โข สัมปหาร หันณติ พฺยาบชชติ,
 ตถุปมาทํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอรุไปยํ ภิกขเว
 อิเธกัจโจ ปุคฺคโธ โหติ. อยํ ภิกขเว จตุตฺถो โยธาชูปโม
 ปุคฺคโธ สันโต ลวิชฺชมาโน ภิกขุสุ. ปุณ ญปรํ ภิกขเว
 ภิกขุ สหติ รชคฺคํ, สหติ ธชคฺคํ, สหติ อุตฺตารณํ; สหติ
 สัมปหาร; โส ตํ ลลํ อภิวินิตฺวา วิชิตลลํโม ตเมว
 ลลํมิตฺถํ อชฺฌนาถติ. กิมัสส ลลํมวิชยัสสํ? อธ ภิกขเว ภิกขุ
 ขรณณคํ วา รุกฺขมุลคํ วา สุนณาคารคํ วา มาตุคาโม
 อุตฺตงกมิตฺวา อภินิสฺสตี อภินิพฺบชติ อชฺฌโณตฺถรติ, โส มาตุคาเมน
 อภินิสฺสทียมาโน อภินิพฺบชิตฺวามาโน อชฺฌโณตฺถรียมาโน วิเนเวเจตฺวา

วิณโณเจตฺวา เยนกามํ บัณฺณมิตฺติ โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชิต
 อรฺยฉนํ รุกฺขมฺลํ ปัพฺพตํ กนฺทวํ คิริคฺคหํ สฺสุสานํ วณบัตถํ อพฺโพภาสํ
 ปลาลปฺปณฺชํ, โส อรฺยฉนโต วา รุกฺขมฺลโต วา สฺสุณฺณาการโต วา
 นิสีทิตฺติ บัลลลังกํ อากุชิรฺวา อุษฺสํ กายํ ปณฺธาย ปริมุข
 ติ อပ္ภุจฺเปตฺวา, โส อภิชนํ โลกํ ปทาย วิคคาภิชนฺเณ
 เจตสา วิหริติ อภิชนาย จิตฺตํ ปริโสเธติ, พฺยาปาทปโทสํ ปทาย
 อพฺยาบັນฺนจิตฺโต วิหริติ สัพฺพปาณภูตहितานุกมฺปิ พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ
 ปริโสเธติ, ถีนมิตฺธํ ปทาย วิคคถีนมิตฺโธ วิหริติ อาโลกสฺสณฺณ
 สโต สัมปชาโน ถีนมิตฺธา จิตฺตํ ปริโสเธติ, อุตฺถจฺจกุกฺกุจํ
 ปทาย อนฺุทโต วิหริติ อชฺฉณคฺคํ วุปลันตจิตฺโต อุตฺถจฺจกุกฺกุจา จิตฺตํ
 ปริโสเธติ, วิจิกิจฺฉํ ปทาย คินฺนณวิจิกิจฺฉโน วิหริติ ธกถกถิ
 กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ วิจิกิจฺฉาย จิตฺตํ ปริโสเธติ, โส อิมํ บัณฺจ
 นีวรเณ ปทาย เจตโส อุกฺกเกเสเส บัณฺณาย ทุพฺพลีกรเณ
 วิวิจฺจเว กาเมหิ ๆ เป ๆ จตุตถํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริติ,
 โส เอวํ สมาหิตเ จิตฺโต ปริสุทฺธเ ปริโยทาทเ ฌณฺจคเณ
 วิคคอุกฺกเกเสเส มุทฺทุเท กัมมณฺเย จิตฺโต อานนฺณชฺชบัตฺโต อาสวานํ
 ขยวารณาย จิตฺตํ อภินินฺนามติ: โส “อโห! ทุกฺขณฺติ ยถากฺกุตํ
 ปชานาติ, “อโย! ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถากฺกุตํ ปชานาติ, “อโย!
 ทุกฺขนิโรโธติ ยถากฺกุตํ ปชานาติ, “อโย! ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐิตาติ
 ยถากฺกุตํ ปชานาติ, “อโห! อาสวาติ ยถากฺกุตํ ปชานาติ, “อโย!

ชาตวสมุทโยติ ยถากุต ปชานาติ, “อญ ชาตวนิโรโธติ ยถากุต
 ปชานาติ, “อญ ชาตวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถากุต
 ปชานาติ. ตัสส เอว ชานโต เอว บัลลโต กามาตวามิ
 จิตตัม วิมุจฺจิตติ, กวาตวามิ จิตตัม วิมุจฺจิตติ, อวิชชาตวามิ จิตตัม
 วิมุจฺจิตติ; วิมุตตัสสมี วิมุตตมิตติ ญาณมฺ โหติ, “ชินฺนา ชาติ,
 วุสิตํ พหฺมจริยํ, กตํ กเรยฺยัง, นาปรํ อิตฺตํตยาติ ปชานาติ.
 อิทมฺลัสสํ สํคามวิชัยสฺสมี. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว โยธาชีโว สหติ
 รัชคํ, สหติ รัชคํ, สหติ อุลลสารณํ, สหติ สัมปหารํ, โส
 ตํ สํคามํ อภิวินฺนิตฺวา วิชิตสํคาโม ตเมว สํคามลัสสํ อชฺฉินาวสติ;
 ตถูปมาหิ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอวฺวโปปฺปิ ภิกฺขเว
 อีเธกัจโจ ปุคฺคโล โหติ. อญ ภิกฺขเว บัลลโม โยธาชีวโป
 ปุคฺคโล สันโต สํวิชฺชมาโน ภิกฺขุสุ. อิม โข ภิกฺขเว บัลลจ
 โยธาชีวโปมา ปุคฺคลา สันโต สํวิชฺชมานา ภิกฺขุสูติ.

๗๖ บัลลจิมะ ภิกฺขเว โยธาชีวา สันโต สํวิชฺชมานา โลกัสสมี.
 กตเม บัลลจ? อิตฺถ ภิกฺขเว เอกัจโจ โยธาชีโว อสฺสิจมฺมํ คเหตฺวา
 ธนุกลาปํ สันนํยํหิตฺวา วิยุพฺพิหิ สํคามํ โอตฺตริ, โส ตัสสมี สํคาเม
 อุลลสฺสหติ วายมติ; ตเมเน อุลลสฺสหนฺติ วายมณฺติ ปเร หนฺนํติ
 ปริยาปาหนฺติ. เอวฺวโปปฺปิ ภิกฺขเว อีเธกัจโจ โยธาชีโว โหติ.
 อญ ภิกฺขเว ปจฺจโม โยธาชีโว สันโต สํวิชฺชมาโน โลกัสสมี.

ปุณ ปรุ ภิกขเว อีเกกัจโจ โยธาชีโว อสิจัมม คเหตฺวา
 ธนุกลาปํ สันนํยํหิตฺวา วิยุพฺพิทํ สํคามํ โอตฺรติ, โส ตสฺสํ
 สํคามํ อุลลสฺสหติ วายมติ, ตเมณํ อุลลสฺสหนฺติ วายมณฺติ
 ปเร อุลลิกขณฺติ, ตเมณํ อปเนณฺติ, อปเนตฺวา ฌาตกาณํ เนณฺติ,
 โส ฌาตเกหิ นียมาโน อปัปฺตฺวา ฌาตเก อณฺตรามคฺโค กาลํ
 กโรติ. เอวํไปยํ ภิกขเว อีเกกัจโจ โยธาชีโว โหติ. อยํ
 ภิกขเว ทฺติโย โยธาชีโว สันโต สํวิชฺชมาโน โดกสฺสํ. ปุณ
 ปรุ ภิกขเว อีเกกัจโจ โยธาชีโว อสิจัมม คเหตฺวา ธนุกลาปํ
 สันนํยํหิตฺวา วิยุพฺพิทํ สํคามํ โอตฺรติ, โส ตสฺสํ สํคามํ อุลลสฺสหติ
 วายมติ, ตเมณํ อุลลสฺสหนฺติ วายมณฺติ ปเร อุลลิกขณฺติ, ตเมณํ
 อปเนณฺติ, อปเนตฺวา ฌาตกาณํ เนณฺติ, ตเมณํ ฌาตกา
 อပ္ภุจฺหนฺติ ปริจฺจณฺติ, โส ฌาตเกหิ อပ္ภุจฺหิยาโน ปริจฺจมาโน
 เชนว อาพาธเณ กาลํ กโรติ. เอวํไปยํ ภิกขเว อีเกกัจโจ
 โยธาชีโว โหติ. อยํ ภิกขเว ทฺติโย โยธาชีโว สันโต
 สํวิชฺชมาโน โดกสฺสํ. ปุณ ปรุ ภิกขเว อีเกกัจโจ โยธาชีโว
 อสิจัมม คเหตฺวา ธนุกลาปํ สันนํยํหิตฺวา วิยุพฺพิทํ สํคามํ
 โอตฺรติ, โส ตสฺสํ สํคามํ อุลลสฺสหติ วายมติ, ตเมณํ อุลลสฺสหนฺติ
 วายมณฺติ ปเร อุลลิกขณฺติ, ตเมณํ อปเนณฺติ, อปเนตฺวา ฌาตกาณํ
 เนณฺติ, ตเมณํ ฌาตกา อပ္ภุจฺหนฺติ ปริจฺจณฺติ, โส ฌาตเกหิ
 อပ္ภุจฺหิยาโน ปริจฺจมาโน วุจฺจติ ตมฺหา อาพาธา. เอวํไปยํ

ภิกขเว อโธจโจ โยธาสีโว โหติ. อโย ภิกขเว จตุตโธ
 โยธาสีโว สันโต สวัชชมาโน โลกัสมี. ปุณ ฆร ภิกขเว
 อโธจโจ โยธาสีโว สวัชชมาโน คเหตวา ธนุกลาป สันนยัตติวา
 วิยุพพิท สคาม โธตติ, โธ ต สคาม อภินิชาตวา วิชิตสคาม
 ตเมว สคามลลิต อชฌาตติ. เขวรูปโย ภิกขเว อโธจโจ
 โยธาสีโว โหติ. อโย ภิกขเว บ้นจโม โยธาสีโว สันโต
 สวัชชมาโน โลกัสมี. ปุณ ฆร ภิกขเว บ้นจ โยธาสีโว สันโต
 สวัชชมาโน โลกัสมี. เขวเมว ฆร ภิกขเว บ้นจโม โยธาสีโว
 ปุคคลา สันโต สวัชชมาโน ภิกขุ. กตเม บ้นจ? อโย
 ภิกขเว ภิกขุ อณนตริ คาม วา นิคม วา อปนิสสา
 วิหริ, โธ ปุพพันตสมม นินาเสตวา ปัตตจิวรมาทาย ตเมว
 คาม วา นิคม วา ปันทาย ปวิสติ อรกขิตเนว กาเยน
 อรกขิตาย วาจาเยน อรกขิตเน จิตเตน ออนุปัตตจิตาย สติยา
 อสวคตติ อินทริเยหิ, โธ ตตถ ปัตตติ มาตุคาม ทุนนิวัตถิ วา
 ทุนปารุต วา, ตลลิต มาตุคาม ทิสวา ทุนนิวัตถิ วา
 ทุนปารุต วา วาโค จิตต ออนุตโตเสติ, โธ วาคนุตโตเสน จิตเตน
 ลิกข อปัณณกขาย ทุพพัลลิต อนาวิกตวา เมตติ สัมม ปฏิสเลติ.
 เสยยตปิ โธ ภิกขเว โยธาสีโว สวัชชมาโน คเหตวา ธนุกลาป
 สันนยัตติวา วิยุพพิท สคาม โธตติ, โธ ตลลิต สคาม อสลลิต
 วายมติ, ตเมว อสลลิตนต วายมนต ปเร หนนตติ ปริยาปาทนตติ,

ตถุปมาหิ ภิกขเว อิมं ปุคฺคโล วทามิ. เหวรูปปปี ภิกขเว
 อเฏกัจโจ ปุคฺคโล โหติ. อม ภิกขเว ปจฺจโม โยธาสีวูปโม
 ปุคฺคโล สันโต สววิชฺชมาโน ภิกขุสุ. ปน จปรี ภิกขเว
 ภิกขุ อัมมวตฺรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหริตฺติ, โส
 ปุคฺคโล สหสมมํ นิวาเสตฺวา ปคฺคจิวรมาทาบ ตเมว คามํ วา
 นิคมํ วา มณฺฑาทาย ปวีสติ อรฺกฺขิตฺเตเนว กาเยน อรฺกฺขิตาย
 วาจาธ อรฺกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อนุปฺปจฺจิตาย สติยา ชลฺวเตหิ
 อัมมวตฺรํ, โส ตตฺถ ปสฺสตี มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถิ วา ทุปฺปารุตฺ วา,
 ตสฺส มาตุคามํ ทิสฺวา ทุนฺนิวตฺถิ วา ทุปฺปารุตฺ วา วาโค
 จิตฺติ อนุปฺปจฺจิตฺติ, โส วาณาทฺตํเสน จิตฺเตน ปรีทิตฺเตเนว กาเยน
 ปรีทิตฺติ เจตฺตา, ตสฺส เหว โหติ “อัมมฺนาหํ อารามํ
 คณฺเฑวํ ภิกขุณฺ อโฆเจยฺย” วาจาโยโหมหิ, อวฺโส วาณาทฺตํ,
 น สิกฺโกมิ พหํมจฺจิมํ สันตํเนตฺถ, สิกฺขาทพฺพตฺถิ อววิกตฺวา สิกฺขํ
 บัจฺจิกฺขาบ ให้นายาวตฺติสฺสํมิตฺติ, โส อารามํ คจฺจันโต อัมมวตฺวา
 อารามํ อัมมวตฺตํ สิกฺขาทพฺพตฺถิ อววิกตฺวา สิกฺขํ บัจฺจิกฺขาบ
 ให้นายาวตฺตติ. เสนฺยถาปี โส ภิกขเว โยธาสีโว ชลฺวิมฺม
 คเฑวํ อณฺฏลาปํ สันนํมิตฺติวํ วิญฺญิตฺถํ คามํ โยธวติ, โส
 ตสฺมิ คามํ อณฺฏลาปํ วาณาทฺตํ, ตเมว อุลลสฺสณฺตํ วาณมณฺฑ
 ปว อุปปจฺจติ, ตเมว เปนณฺติ, เปนณฺตฺวา ฌาณณ
 เนนฺติ, โส ฌาณณํ ฌายมาโน อัมมวตฺวา ฌาณณ อัมมวตฺตํ

กาลํ ภโรติ, ตตุเปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอวฺวโปมี
 ภิกฺขเว อีเธกัจโจ ปุคฺคโล โหติ. อयํ ภิกฺขเว ทฺติโย
 โยธาชีวโปโม ปุคฺคโล สันโต ลวิชฺชมาโน ภิกฺขุสฺ. ปุณฺ จปรํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อธิณฺตรํ คามํ วา นิคมํ วา อุปนิสฺสาย วิหริตฺ,
 โส ปุพฺพัตถสสมํ นิวาเสตฺวา บัดฺธจีวรมาทฺยา ตเมว คามํ วา
 นิคมํ วา ยินฺทาย ปวิสฺสี อรักฺขิตฺเตนฺว กาเยน อรักฺขิตาย
 วาจาย อรักฺขิตฺเตน จิตฺเตน อนุปฺปจฺจิตาย สติยา อลฺลวฺเตหิ
 อนฺทอโรหิติ, โส ตตฺถ บสฺสตี มาตุคามํ ทฺนฺนิวตฺถิ วา ทฺนฺปารุตฺติ วา,
 ตตฺถ มาตุคามํ ทิสฺวา ทฺนฺนิวตฺถิ วา ทฺนฺปารุตฺติ วา วาโค จิตฺติ
 อนฺทอโรหิติ, โส ภคานฺทอโรหิตฺเตน จิตฺเตน ปรีทียฺหิตฺเตว กาเยน
 ปรีทียฺหิติ เจตฺสา, ตตฺถ เอวํ โหติ “อณฺเณมาหํ อารามํ คณฺหิ วา
 ภิกฺขุณฺ อโรเจยฺย “ภคานิโอมฺหิ อวฺโส ภคปฺเรโต, น ลักโกมิ
 พหฺมจฺริยํ สันตฺตานํ, ลิกฺขาทฺทพฺพํ อวิกฺกฺวา ลิกฺขํ ปจฺจิกฺขาย
 หีนายาวตฺติสฺสํมิตฺติ, โส อารามํ คณฺหิ วา ภิกฺขุณฺ อโรเจติ
 “ภคานิโอมฺหิ อวฺโส ภคปฺเรโต, น ลักโกมิ พหฺมจฺริยํ
 สันตฺตานํ, ลิกฺขาทฺทพฺพํ อวิกฺกฺวา ลิกฺขํ ปจฺจิกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสํมิตฺติ,
 ตเมวํ สพฺพหฺมจฺริยํ โอวทฺตํ อนฺตฺตํมิตฺติ, “อณฺเณสํสาทา
 อวฺโส กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺทฺชา พหุปายาสา,
 อาทีนโว เอเตถ ภิยฺโย. อญฺญํจิกฺกอุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา,
 พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทีนโว เอเตถ ภิยฺโย. มตฺตเปตฺตูปฺมา

กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ
 ภิยฺโย. ติณฺณกุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา,
 อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย. อังคารกาสุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา,
 พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย. สุปันนกุปฺมา
 กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ
 ภิยฺโย. ยาจิตกุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา,
 อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย. รุกฺขผลกุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา,
 พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย. ธสิสฺสนกุปฺมา
 กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ
 ภิยฺโย. สัตฺตติสฺสกุปฺมา กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา
 พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย. สัมปัสสิกุปฺมา กามา
 วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย.
 อภิรมตุ อายัสฺมา, พหุทฺถชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย.
 อวีกัฏฺวา ลิกฺขิ มัจจิกฺขาย ธีนายนวตฺติติ, โส สพฺพหิมจริย
 เอว โวทิตฺยมาโน เอว อนฺนสาสิยมาโน เอวมาห “กณฺโณจายี อวฺโโส
 อัมมปัสสํสาทา กามา วุตฺตา ภควตา, พหุทฺถชา พหุปายาสา
 อาทินโว เอตฺถ ภิยฺโย, อตฺถปิ เวนาหํ สกฺกโกมิ พหุทฺถชา พหุปายาสา
 สันตนาเนตุ, ลิกฺขิตุสสํสาทา อวีกัฏฺวา ลิกฺขิ มัจจิกฺขาย
 ธีนายนวตฺติตฺตํสาทา, โส ลิกฺขิตุสสํสาทา อวีกัฏฺวา ลิกฺขิ มัจจิกฺขาย
 ธีนายนวตฺติติ. เถยฺยถาปิ โส ลิกฺขเว โยธาสีโว อสฺสิมม,

คเหติว่า อนุกลาป สันนัยหิตวา วิญญูหิ ลักขาม โอตระติ, โส
 ตัสสิ ลักขาม อุลลหิติ วายมติ; ตเมเน อุลลหิตันติ วายมนันติ
 ปเร อุลลิกขันติ, ตเมเน อปเนนติ, อปเนตวา ฌาตกาณเณนติ,
 ตเมเน ฌาตกา อุมฺภจฺจนันติ ปริจฺจันติ, โส ฌาตเกหิ อุมฺภจฺจียมาโน
 ปริจฺจียมาโน เตเนว อาพาธเณ กาลิ กโรติ; ตถูปมาหิ ภิกฺขเว
 อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอวรูปายิ ภิกฺขเว อีเธกัจโจ ปุคฺคโส
 โหติ. อयํ ภิกฺขเว คติโย โยธาสูปโม ปุคฺคโส สันโต
 ลวิชฺชมาโน ภิกฺขุสุ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อับบตฺรํ คามํ วา
 นิคมํ วา อุนิสฺสํสา ยะหิติ, โส ปุพฺพฉนฺทิสสมยํ นิวาเสตฺวา
 บัดตจิวรมาทาย ตเมว คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺทาย ปวิสติ
 อรฺกฺขิตเเนว กาเยน อรฺกฺขิตาย วาจา ย อรฺกฺขิตเณ จิตฺเตน
 อณุมฺภจฺจิตาย สติยา อสฺสุเตหิ อินฺทริเยหิ, โส ตตฺถ บัลลสฺสติ
 มาตุคามํ ทุนฺนิวตฺถิ วา ทุเปปารุตฺติ วา, ตัสสิ มาตุคามํ ทิตฺวา
 ทุนฺนิวตฺถิ วา ทุเปปารุตฺติ วา วาโค จิตฺตํ อณฺทิสฺเสติ, โส วาจาณฺทิสฺเสน
 จิตฺเตน ปริทฺยทฺเตว กาเยน ปริทฺยทฺติ เจตสา, ตัสสิ เอว
 โหติ “ยณฺณนาหิ อารามํ คณฺตีวา ภิกฺขุณฺ อารอเจยฺย” “วาคายิตมฺหิ
 อาวุโส วาโคปเรโต, น ลักโกมิ พหฺมจฺริยํ สันตฺตานตฺตํ,
 ลิกฺขาทุพฺพัลลํ” อาวักตฺวา ลิกฺขํ บัจจิกฺขา ย ธีนํยาวตฺตติสสํมีติ,
 โส อารามํ คณฺตีวา ภิกฺขุณฺ อารอเจติ “วาคายิตมฺหิ
 อาวุโส วาโคปเรโต, น ลักโกมิ พหฺมจฺริยํ สันตฺตานตฺตํ, ลิกฺขาทุพฺพัลลํ

ชาวกัถวา ลิกขิ มัจฉิกขาย หีนายาวตติสสามิติ, ตเมเน
 สหิรมหาริ โอวทนต์ติ อนุสาสน์ติ “อัมมัสสาทา ชาวุโส กามา
 วุตตะทา ภควตา, พหุทักขา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกขุโย.
 อัมมิจักกอุปมา กามา วุตตะทา ภควตา, พหุทักขา พหุปายาสา,
 อาทินโว เอตถ ภิกขุโย. มัสเปตูปมา กามา วุตตะทา ภควตา, ...
 ตินุกกูปมา กามา วุตตะทา ภควตา, ... อังคารากาอุปมา กามา วุตตะ
 ทา ภควตา, ... สุมินกูปมา กามา วุตตะทา ภควตา, ... ยาจิตกูปมา กามา
 วุตตะทา ภควตา, ... รุกขมกูปมา กามา วุตตะทา ภควตา, ... อสิสนูปมา
 กามา วุตตะทา ภควตา, ... สัตตติสอุปมา กามา วุตตะทา ภควตา, ...
 สัมมปสิรูปมา กามา วุตตะทา ภควตา, พหุทักขา พหุปายาสา,
 อาทินโว เอตถ ภิกขุโย. อภิรมตุ อายัสมา สหิรมหาริเย,
 มา อายัสมา ลิกขาทุพพลียิ ชาวกัถวา ลิกขิ มัจฉิกขาย หีนายาวตติส,
 โส สหิรมหาริเย เอว โอวทิตมาโน เอว อนุสาสิยมาโน เอวมาห
 “อุสสหัสสามิ ชาวุโส, อารยิสสามิ ชาวุโส, อภิรมิสสามิ
 ชาวุโส, น ทานาหิ ชาวุโส ลิกขาทุพพลียิ ชาวกัถวา ลิกขิ
 มัจฉิกขาย หีนายาวตติสสามิติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว โยธาสีโว
 อสิจัมมึ คเหตฺวา ธนุกลาปํ สันนียฺหิตฺวา วิญฺพิตํ สํคามํ โอตรติ,
 โส ตลฺมึ สํคาเม อุลลสฺสหา วายมติ, ตเมเน อุลลสฺสหนฺตํ วายมณฺตํ
 ปเว อุปุลิกขณฺติ, ตเมเน อุปเนณฺติ, อุปเนตฺวา ฌาตกานํ เนณฺติ,
 ตเมเน ฌาตกา อุปุญฺจณฺติ ปริจฺจณฺติ, โส ฌาตเกหิ

อุนฺนํ จหิยาโน ปริจฺริยาโน วุญฺจาติ ทมฺหา ชาพาธา; ตถูปมาหิ
 ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคัลลํ วทามิ. เอวํ โปยํ ภิกฺขเว อเธกัจโจ
 ปุคฺคโล โหติ. อยํ ภิกฺขเว จกฺคโธ โยธาชฺวโปโม ปุคฺคโล
 สันโต สววิชฺฌมาโน ภิกฺขุสุ. มุนํ อปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ชลฺลนฺตโร คามํ वा นิคมํ वा อุนฺนินฺสํสาธ วิหริ, โส ปุพฺพพัณฺณสสมยํ
 นิราเสตีวา ปักกจิวรํมาทาย ตเมว คามํ वा นิคมํ वा ปันนํทาย
 ปวิตติ รกฺขิตฺเตเนว กาเยน รกฺขิตาย วาจาเยน รกฺขิตฺเตน
 จิตฺเตน อุนฺนํ จิตาย สติยา สวฺวเตหิ อินฺทวิเยหิ, โส จักฺขุนา
 รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาคี โหติ นามุพฺพยัลลชณฺณคฺคาคี, ยตีวาธกรณเมณํ
 จักฺขุนฺทวิยํ อลฺลวํ วิหริณฺทํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา
 ธมฺมา อนฺนิวาสสเวยฺยํ, ทสฺส สํวราย ปญฺญบิซฺซติ, รกฺขติ จักฺขุนฺทวิยํ,
 จักฺขุนฺทวิเย สวฺว อายบิซฺซติ, โสเคณ สทฺทํ สุตฺวา ... พฺยาเนน
 คณฺธิวํ พายิตฺวา ... ชีวโรหาย วถ สายิตฺวา ... กาเยน โยญฺจัพฺพิ
 มุสสิทฺวา ... มนฺสา ธมฺมํ จิณฺเฬน น นิमितฺตคฺคาคี
 โหติ นามุพฺพยัลลชณฺณคฺคาคี, ยตีวาธกรณเมณํ มนินฺทวิยํ อลฺลวํ
 วิหริณฺทํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา ธมฺมา อนฺนิวาสสเวยฺยํ,
 ทสฺส สํวราย ปญฺญบิซฺซติ, รกฺขติ มนินฺทวิยํ, มนินฺทวิเย สวฺว
 อายบิซฺซติ. โส มัจฉากกฺกํ ปันนํทปาดปฏิกกนฺโต วิวคฺคํ เทนาคณฺ
 ภาสิ อวฺวณฺณํ รกฺขมฺลํ ยัพฺพคํ กณฺทโร คิริคฺคํ สุตฺวานํ วณฺพิตฺถ

อภิโภกาส์ ปลาตป่วนซ์, โส ฌรณณคโต วา รุกขมุลคโต วา
 สุนณาคารคโต วา นิสีทติ มัลลลังก์ อากุชิต์วา อุกุ กายิ ปณินาย
 ปริมุขี สติ อุกุญ์เปตฺวา; โส อภิขณฺ โสเก ปทาย ๆเปฯ
 โส อิมะ มัลลํ นีวรณะ ปทาย เจตโส อุกุภักกิเลเส มัลลณาย
 ทุฬพลิกวณะ วิวิจฺเจว กามะหิ ๆเปฯ จตุตถํ ฉานํ อุกุสम्मบิซซ
 วิหริติ. โส เหวํ สมาหิตะ จิตโต ปริสุทฺธะสเ ปริโยทาคะ
 อนังคณะ วิคคูปักกิเลเส มุกฺกุกะทะ กัมมมนิเย จิตะ อานะณชัยมัลลิตะ
 ชาสวานํ ขยณณณาย จิตตํ อภินินฺนาเมติ: โส “อิทํ ทุกฺขขันติ
 ยถากุทํ ปชานาติ, ๆเปฯ นุปริ อิตถัตถิตายาติ ปชานาติ.
 เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว โยธาชีโว อสฺสัณฺมํ คเหตฺวา ธนุกลาป
 สันนํยํหิตฺวา วิญฺญีหิ สํคามํ โอตริติ, โส ตํ สํคามํ อภิวิชินิตฺวา
 วิชิตสํคาโม ตเมว สํคามสึส อัสสํวารสฺสติ; ตตฺถปมาทํ ภิกขเว อิมํ
 ปุคฺคัลลํ วทามิ. เหวรูปะปิ ภิกขเว อีเธกัจโจ ปุคฺคัลโล โหติ.
 ขยํ ภิกขเว มัลลํโม โยธาชีวูปโม ปุคฺคัลโล สันโต สวิชชมาโม
 ภิกขุสุ. อิมะ โข ภิกขเว มัลลํ โยธาชีวูปมา ปุคฺคัลลา สันโต
 สวิชชมานา ภิกขุสุติ.

๗๗ บัณ จิมานิ ภิกขเว อมาตตภยานิ สัมบัตฺตมาเนน อตฺตเมว
 ชารณฺวเกณ ภิกขุณา อปัปฺมัตฺเตน อาตานิชา ปหิตตฺเตน
 วิหริตุํ อปัปฺมัตฺตัสส ปัตติยา อนนฺตคตฺตัสส อธิคมาย อสฺสํ ฉกตฺตัสส
 สฺสํ ฉกิริยาเย. กตฺตมานิ บัณ จ ? อธิ ภิกขเว ชารณฺวเก ภิกข

บัณฺเฑนินปาเต ทุคฺคิยบัณฺเฑนินาสกัลลสฺส ทคฺคิยวัคฺโค. ๑๑๕

อติ ปฏฺฐิณฺณจิกฺขติ “อหํ โข เอกฺวหิ เอกโก ชรณฺโณ วิหรามิ,
เอกกํ โข ปน ชรณฺโณ วิหรณฺโต อหิ วา มํ ทสฺสเยยฺ,
วิจฺฉินฺทวามํ ทสฺสเยยฺ, สุตปตี วา มํ ทสฺสเยยฺ, เตน เม อลฺลส
กาลกิริยา, โส มมัลลสฺส อันตฺราโย. หันตาทิ วิริยํ ชารภามิ
อัมมัตตลฺลสฺส มัตตติยา ชนฺนิตตลฺลสฺส อธิคฺมาย อลฺลจฺฉนิกตลฺลสฺส
ลจฺฉนิกิริยาयाติ: อิทํ ภิกฺขเว ปจฺจมํ ชนาคคภยํ สัมมัลลสฺสมาเนน
ชฺลเมว ชารณฺณเกน ภิกฺขุณา อัมมัตตเตน ชาทาปฺปนา ปหิตตเตน
วิหริตุํ อัมมัตตลฺลสฺส มัตตติยา ชนฺนิตตลฺลสฺส อธิคฺมาย อลฺลจฺฉนิกตลฺลสฺส
ลจฺฉนิกิริยาย. ปน จปรํ ภิกฺขเว ชารณฺณโก ภิกฺขุ อติ ปฏฺฐิณฺณจิกฺขติ
“อหํ โข เอกฺวหิ เอกโก ชรณฺโณ วิหรามิ, เอกโก โข ปนาหํ
ชรณฺโณ วิหรณฺโต อุกฺกชฺเชตฺตวามํ ปเปเตยฺย, ภาตฺตวามเม
ภาตฺตํ พฺยายชฺชเยยฺ, มัตตวามเม กุप्เปยฺย, เสมฺหิตวามเม
กุप्เปยฺย, สัตตถกาวามเม วาตา กุप्เปยฺย, เตน เม อลฺลส
กาลกิริยา, โส มมัลลสฺส อันตฺราโย. หันตาทิ วิริยํ ชารภามิ
อัมมัตตลฺลสฺส มัตตติยา ชนฺนิตตลฺลสฺส อธิคฺมาย อลฺลจฺฉนิกตลฺลสฺส
ลจฺฉนิกิริยาयाติ: อิทํ ภิกฺขเว ทุคฺคิยํ ชนาคคภยํ สัมมัลลสฺสมาเนน
ชฺลเมว ชารณฺณเกน ภิกฺขุณา อัมมัตตเตน ชาทาปฺปนา ปหิตตเตน
วิหริตุํ อัมมัตตลฺลสฺส มัตตติยา ชนฺนิตตลฺลสฺส อธิคฺมาย อลฺลจฺฉนิกตลฺลสฺส
ลจฺฉนิกิริยาย. ปน จปรํ ภิกฺขเว ชารณฺณโก ภิกฺขุ อติ
ปฏฺฐิณฺณจิกฺขติ “อหํ โข เอกฺวหิ เอกโก ชรณฺโณ วิหรามิ,

เขกโก โข ปณาทิ อรณเณ วิหรัณโต วาเลหิ สมาคัจฉะยัม
 สิทฺธะ วา พหุคฺเชน วา ทิปปินา วา อจฺเจน วา ตรจฺเจน วา,
 เต มํ ชีวิตา ไวโรเปยฺยํ, เตเน เม อัสสํ กาลกิริยา, โส มมัสสํ
 อณฺเฑวปิโย. หันฺถาหิ วิริยํ อารภามิ อัมมัตถัสสํ มัตตติยา อณฺเฑคัสสํ
 อณฺเฑคมาย อสจฺฉนิคตัสสํ สจฺฉนิกิริยาयाติ: อิทํ ภิกขเว ตถิยํ
 อมาคคภยํ สัมมัสสํมาเนน อลเมว อารณฺณเณน ภิกขุณา
 อัมมปมัตเตน ชาตาปฺปนา ปหิตตฺเตน วิหริตุํ อัมมัตถัสสํ มัตตติยา
 อณฺเฑคตัสสํ อณฺเฑคมาย อสจฺฉนิคตัสสํ สจฺฉนิกิริยาย. ปุณ ะปรํ ภิกขเว
 อารณฺณเณน ภิกขุ อิติ ปฏฺฐิสฺสจฺฉนํ “อหํ โข เขตรหิ เขกโก
 อรณเณ วิหรามิ, เขกโก โข ปณาทิ อรณเณ วิหรัณโต มาณเวหิ
 วิริยํ สมาคัจฉะยัม กตถัมเมหิ วา อกตถัมเมหิ วา, เต มํ ชีวิตา
 ไวโรเปยฺยํ, เตเน เม อัสสํ กาลกิริยา, โส มมัสสํ อณฺเฑวปิโย. หันฺถาหิ
 อารภามิ อัมมัตถัสสํ มัตตติยา อณฺเฑคตัสสํ อณฺเฑคมาย อสจฺฉนิคตัสสํ
 สจฺฉนิกิริยาयाติ: อิทํ ภิกขเว จตุตถํ อมาคคภยํ สัมมัสสํมาเนน
 อลเมว อารณฺณเณน ภิกขุณา อัมมปมัตเตน ชาตาปฺปนา ปหิตตฺเตน
 วิหริตุํ อัมมัตถัสสํ มัตตติยา อณฺเฑคตัสสํ อณฺเฑคมาย อสจฺฉนิคตัสสํ
 สจฺฉนิกิริยาย. ปุณ ะปรํ ภิกขเว อารณฺณเณน ภิกขุ อิติ
 ปฏฺฐิสฺสจฺฉนํ “อหํ โข เขตรหิ เขกโก อรณเณ วิหรามิ,
 สันฺนติ โข ปณารณเณ วาตา อมมุตฺตสา, เต มํ ชีวิตา ไวโรเปยฺยํ,
 เตเน เม อัสสํ กาลกิริยา, โส มมัสสํ อณฺเฑวปิโย. หันฺถาหิ วิริยํ

บัจจนินปาเต พุคฺคิยบัจฉินาสกัลลส คติยวคฺโค.

๑๑๗

ชารภามิ อัมมัตถกัลลส มัตติยา อนนฺตคัลลส อธิคมาย อลฺลจฺฉิกคัลลส
ลฺลจฺฉิกิริยาयाติ: อิทํ ภิกฺขเว บัจจิมํ อเนกคกฺกยํ สัมมัลลสฺมาเนน อลฺลเมว
ชารวณฺณเกน ภิกฺขุณา อัมมปมัตเตน อาทายินา ปหิตตเตน วิหริตุ
อัมมัตถกัลลส มัตติยา อนนฺตคัลลส อธิคมาย อลฺลจฺฉิกคัลลส
ลฺลจฺฉิกิริยา. อิมานิ โข ภิกฺขเว บัจจ อเนกคกฺกยานิ สัมมัลลสฺมาเนน
อลฺลเมว ชารวณฺณเกน ภิกฺขุณา อัมมปมัตเตน อาทายินา
ปหิตตเตน วิหริตุ อัมมัตถกัลลส มัตติยา อนนฺตคัลลส อธิคมาย
อลฺลจฺฉิกคัลลส ลฺลจฺฉิกิริยาयाติ.

๗๘ บัจจิมานิ ภิกฺขเว อเนกคกฺกยานิ สัมมัลลสฺมาเนน อลฺลเมว
ภิกฺขุณา อัมมปมัตเตน อาทายินา ปหิตตเตน วิหริตุ อัมมัตถกัลลส
มัตติยา อนนฺตคัลลส อธิคมาย อลฺลจฺฉิกคัลลส ลฺลจฺฉิกิริยา. กตมานิ
บัจจ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิติ ปฏิสํยจฺจิกฺขติ “อหํ โข เขตฺรหิ
ทฺทโร ยฺวํ สลฺล กาลิเกโส ภักเฐน โยพฺพเนน สมนํนาคโต
ปจฺเจเนน วยสา, โทติ โข ปน โส สมโย, ยํ อิมํ กายํ
ชรา มลฺลติ, ชินฺเนน โข ปน ชราย อภิกฺขเตน น สฺกโร พุทฺธานํ
สาสนํ มนฺสิกาคํ, น สฺกฺราณิ อวณฺณวณฺณมัตถานิ มณฺฑานิ เสนาสฺมานิ
ปฏฺฐเลวคฺคํ, ปุรา มํ โส อัมมโม อากัจฉติ อณฺเฐโจ อกนฺโธ
อมฺนาโป, หนฺนทาหิ ปฏิจฺจเวย วิริยํ ชารภามิ อัมมัตถกัลลส
มัตติยา อนนฺตคัลลส อธิคมาย อลฺลจฺฉิกคัลลส อลฺลจฺฉิกิริยา, เยนาหํ
อัมมเมว สมนํนาคโต ชินฺเนนโกปํ ผาสุ, วิหริสฺสาลมิติ: อิทํ ภิกฺขเว

ปิรมิ อนาคตภย สัมบัลล์สมาเนน อตเมว ภิกขุณา อปัปมัตเตน
 ชาตาปินา ปหิตัตเตน วิหริตุ อปัปตัตถัสส บัตติยา อนนตัตถัสส
 อธิคมาย อลลังกัตถัสส ลังกิริยาย. ปุณ จปร ภิกขเว
 ภิกขุ อิติ ปฏิสลวจิกขติ “อหิ โข เอตวหิ อปัปาทาโ
 อปัปาทังโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมนันนาคโต นาคิสฺสตาย
 นารัจฺจนฺทาย มัชฌิมาย ปธานักขมาย, โหติ โข ปน โส
 สมโย, ยํ อิมํ กายํ พฺยาสี ฆสฺสติ; พฺยาสีเตน โข ปน พฺยาสินา
 อภิกฺขเตน น สุกโร พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุ, น สุกรวา
 อรณฺณวนปตฺตานิ บันฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐเสวิตุ; ปุร่า มํ โส อัมโม
 อาคัจฉติ อนญฺโโจ อกัณฺโธ อมณาโป, ทัณฺฑาหํ ปฏิกจฺเจว
 วิริยํ ฆารภามิ อปัปตัตถัสส บัตติยา อนนตัตถัสส อธิคมาย อลลังกัตถัสส
 ลังกิริยาย, เปนาหํ อัมเมเน สมนันนาคโต พฺยาสีโตปิ ฆาสุ วิหริสฺสามีติ
 อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ อนาคตภย สัมบัลล์สมาเนน อตเมว ภิกขุณา
 อปัปมัตเตน ชาตาปินา ปหิตัตเตน วิหริตุ อปัปตัตถัสส บัตติยา
 อนนตัตถัสส อธิคมาย อลลังกัตถัสส ลังกิริยาย. ปุณ จปร
 ภิกขเว ภิกขุ อิติ ปฏิสลวจิกขติ “เอตวหิ โข สุตฺถัสส สุตถบิณฺฑํ
 สุกโร อุปลฺเณน บัตตฺเตน ยาเปตุ; โหติ โข ปน โส สมโย, ยํ
 ทฺพภิกขํ โหติ สุตฺถัสส สุตถบิณฺฑํ น สุกโร อุปลฺเณน บัตตฺเตน
 ยาเปตุ; ทฺพภิกฺเข โข ปน มนุสฺสา เปน สุกฺกิขํ เตน
 ลังกมณฺเติ, ตตฺถ ลังคณิกวหาโร โหติ อากณฺณวหาโร,

สังคณิกวิหารเ โข ปณ สติ อากินณวิหารเ นิ สกุร พุทธธาน
 ฐาสน มนสิกาตุ, น สุกรานิ อรัณยวนปัตถานิ บันฑานิ
 เสนาสนานิ ปฏฺฐเสวิตุ, ปุรา ม โส ธัมโม อาคัจฉติ อนิฏฺฐโจ
 ชกนฺโต อมณาโป, หันทาหิ ปฏิกัจเจว วิริยํ อารามิ อปัปตฺตัสส
 ปตฺติยา อนนฺตัสส อนนฺตมาภ อสัจฉิกตัสส สัจฉิกิริยาภ,
 เปนาหิ ธัมเมณ ธมฺมนํนาคโต ทฬักกัชเฆ ฉาตุ วิหรัสสามีติ อติ
 ภาวเ โตติยํ อเนกตภยํ สัมบัลลมาเนน อตเมว ภาวุนา
 อปัปตฺเตน อาตาปนา ปหิตตฺเตน วิหรัตุ อปัปตฺตัสส ปตฺติยา
 อนนฺตัสส อนนฺตมาภ อสัจฉิกตัสส สัจฉิกิริยาภ. ปณ จปฺวา ภาวเ
 ภาวุนิ อติ ปฏฺฐสณฺฑิกชติ “เอตฺรหิ โข มนุสฺสา ธมฺมคฺคา
 สัมโมทमानา อวิทमानา ชโรทกัฏฐา อรัณยมณฺเณ ปัยจักขุหิ
 สัมบัลลสันตา วิหรนฺติ, โหติ โข ปณ โส ธมโม, ยํ ภยํ โหติ
 อฏฺฐาวิสโกโป จักกสมารุพฺพา ชานปทา ปริยาณฺติ, ภเย
 โข ปณ สติ มนุสฺสา เปน เขมิ เตน สัจจมนฺติ, ตตฺถ
 สังคณิกวิหารเ โหติ อากินณวิหารเ, สังคณิกวิหารเ โข ปณ สติ
 อากินณวิหารเ น สกุร พุทธธาน ฐาสน มนสิกาตุ, น สุกรานิ
 อรัณยวนปัตถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐเสวิตุ, ปุรา ม โส ธัมโม
 อาคัจฉติ อนิฏฺฐโจ ชกนฺโต อมณาโป, หันทาหิ ปฏิกัจเจว
 วิริยํ อารามิ อปัปตฺตัสส ปตฺติยา อนนฺตัสส อนนฺตมาภ
 อสัจฉิกตัสส สัจฉิกิริยาภ, เปนาหิ ธัมเมณ ธมฺมนํนาคโต

จ เตส ปทานาย วายมิตัพพ. กตมานิ บัณเฑ? ภวิสสันติ ภิกขเว
 ภิกขุ อนาคตมัทธานิ อภาวิตกายา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา
 อภาวิตบัพพะ, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา
 อภาวิตบัพพะ อัมเบ อุปสัมปทาเทสสันติ, เตปิ น ลักขิสสันติ
 วิเนตฺ อธิลเ อธิจิตเต อธิบัพพะ, เตปิ ภวิสสันติ อภาวิตกายา
 อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ, เต อภาวิตกายา
 สมานา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ อัมเบ
 อุปสัมปทาเทสสันติ เตปิ น ลักขิสสันติ วิเนตฺ อธิลเ อธิจิตเต
 อธิบัพพะ, เตปิ ภวิสสันติ อภาวิตกายา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา
 อภาวิตบัพพะ. อิติ โข ภิกขเว อัมมสันโทสา วินยสันโทโส,
 วินยสันโทสา อัมมสันโทโส. อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ อนาคตกณิ
 เอตฺถิ อสมุပ္ปันนํ อายตฺติ สมุပ္ปชชีลลิตฺติ, ตํ वो ปฏิพุชฌิตัพพ,
 ปฏิพุชฌิตวา จ คัลลส ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ จปรํ ภิกขเว
 ภวิสสันติ ภิกขุ อนาคตมัทธานิ อภาวิตกายา อภาวิตลีลา
 อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ, เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตลีลา
 อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ อัมเบ นิลลยํ หัสสันติ,
 เตปิ น ลักขิสสันติ วิเนตฺ อธิลเ อธิจิตเต อธิบัพพะ, เตปิ
 ภวิสสันติ อภาวิตกายา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ,
 เต อภาวิตกายา สมานา อภาวิตลีลา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพพะ

อัมมโลเภ นิสสัย ทัสสันติ, เตปิ น สักขิสันติ วิเนตุ
 อธิลเเจ อธิจิตเต อธิบัพณา; เตปิ ภวิสสันติ อภาวิตกขา
 อภาวิตลสา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพณา. อิติ โข ภิกขเว
 อัมมสันโตสา วินยสันโตโส, วินยสันโตสา อัมมสันโตโส.
 อิท ภิกขเว ทติยั อนาคตภยั เขตรหิ อสุมุขัณณิ อายตึ
 สุมุขัชิสสติ. ตัง วอ ปฏิพุชฌิตัพพ, ปฏิพุชฌิตวา จ ตัสส
 ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภวิสสันติ ภิกขุ
 อนาคตมัทธานิ อภาวิตกขา อภาวิตลสา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพณา,
 เต อภาวิตกขา สมานา อภาวิตลสา อภาวิตจิตตา อภาวิตบัพณา
 อภิอัมมกถั เวทลลกถั กถณตา กถนหิ อัมม โยกถมมานา
 น พุชฌิสสันติ. อิติ โข ภิกขเว อัมมสันโตสา วินยสันโตโส,
 วินยสันโตสา อัมมสันโตโส. อิท ภิกขเว ทติยั อนาคตภยั
 เขตรหิ อสุมุขัณณิ อายตึ สุมุขัชิสสติ, ตัง วอ ปฏิพุชฌิตัพพ,
 ปฏิพุชฌิตวา จ ตัสส ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ จปริ ภิกขเว
 ภวิสสันติ ภิกขุ อนาคตมัทธานิ อภาวิตกขา อภาวิตลสา อภาวิตจิตตา
 อภาวิตบัพणा, เต อภาวิตกขา สมานา อภาวิตลสา อภาวิตจิตตา
 อภาวิตบัพणा, เย เต สุตตันตา ทถาคตภาสิตา คัมภีรา คัมภีรัตถา
 โลกัตถา สุณณวาปฏิสยัตถา, เตสุ ภณณมานesu, น สุตสูสันติ
 น โสติ โสทิสสันติ น อังณัจจิตติ อပ္ภุจาเปสสันติ น จ เต อัมโม
 อุตตเลตัพพ ปริยาปนิตัพพ มัญญัสสันติ; เย ปน เต สุตตันตา กวีกตา

กาเวยยา จิตตักขรา จิตตัพยัณชนา พาหิรกา สวากภาสิกา, เตสุ
 ภาณณมานะ, สุตตัญญัตติ โสค โสทิสสันติ อธิบายจิ
 อธิบายจาเปสสันติ เท ๑ อัมเม อุดคเตตัพพิ ปริยาปุนิตัพพิ มณินิสสันติ
 อิติ โข ภิกขเว อัมมสันโทสา วินยสันโทโส, วินยสันโทสา
 อัมมสันโทโส. อิท ภิกขเว จตุตถิ อนาคคภยิ เเตรหิ
 อสมุပ္ปันนึ อายตี สมุပ္ปชชีลิตติ, ตัง วา ปฏิพุชฌิตัพพิ,
 ปฏิพุชฌิตวา ๑ ตัสส ปทานาย วายมิตัพพิ. ปุณ จปร ภิกขเว
 ภวีสสันติ ภิกขุ อนาคคมัตถานิ อภาวิตถายา อภาวิตถา อภาวิตถา
 อภาวิตถา, เท อภาวิตถายา สมานา อภาวิตถา อภาวิตถา
 อภาวิตถา, เเตรา ภิกขุ พาหุลลิกา ภวีสสันติ สาธลิกา
 โยกมเน ปุพพิงคมา ปวิเวเก นิกขิตตธรา น วิริยิ อารภีสสันติ
 อัมมัตถัสส ปัตติยา อนนิตตัสส อธิคมาย อลัจฉิกตัสส
 ลัจฉิกิริยาย, เเตส ปัจฉิมา ชนตา ทิฏฐาณคฺติ อายชชีลิตติ, สามี
 ภวีสสันติ พาหุลลิกา สาธลิกา โยกมเน ปุพพิงคมา ปวิเวเก
 นิกขิตตธรา น วิริยิ อารภีสสันติ อัมมัตถัสส ปัตติยา อนนิตตัสส
 อธิคมาย อลัจฉิกตัสส ลัจฉิกิริยาย. อิติ โข ภิกขเว อัมมสันโทสา
 วินยสันโทโส, วินยสันโทสา อัมมสันโทโส. อิท ภิกขเว
 ปัจจิมิ อนาคคภยิ เเตรหิ อสมุပ္ปันนึ อายตี สมุပ္ปชชีลิตติ,
 ตัง วา ปฏิพุชฌิตัพพิ, ปฏิพุชฌิตวา ๑ ตัสส ปทานาย วายมิตัพพิ.
 อิมานิ โข ภิกขเว ปัจจิมิ อนาคคภยานิ เเตรหิ อสมุပ္ปันนานิ

ยายติ สมุบัชชีลลันติ, ตานิ โว ปฏิพุชฉิตัพพันิ, ปฏิพุชฉิตวา จ
เตสึ ปทานาย วายมิตัพพันิ.

๘๐ บัณฺเฑจมานิ ภิกขเว อนาคตภยานิ เอตริหิ อสมุบัณฺเฑจมานิ
ยายติ สมุบัชชีลลันติ, ตานิ โว ปฏิพุชฉิตัพพันิ, ปฏิพุชฉิตวา จ
เตสึ ปทานาย วายมิตัพพ. กตมานิ บัณฺเฑจ? ภวิสฺสันติ ภิกขเว.
ภิกขุ อนาคตมัตถานํ จีวรํ กัลยาณกามา, เต จีวรํ กัลยาณกามา
สमानา วิณฺณิสฺสันติ ปัสสูกกัตตํ วิณฺณิสฺสันติ อวิณฺณวณฺณตถานิ
บັນฺฑานิ เสนาสานา ความนิคมราชธานีสุ โอสิริตวา วาสํ กัมมัสฺสันติ,
จีวรเหตุ จ อนเนกวิหิตํ อเนสนํ อัมมปฏิรูปํ อาบัสสชีลลันติ. อิทํ ภิกขเว
ปรจํ อนาคตภยํ เอตริหิ อสมุบัณฺเฑจมานิ ยายติ สมุบัชชีลลันติ, ตํ โว
ปฏิพุชฉิตัพพ, ปฏิพุชฉิตวา จ ตัสสึ ปทานาย วายมิตัพพ.
ปุณ ปรํ ภิกขเว ภวิสฺสันติ ภิกขุ อนาคตมัตถานํ บันฺฑปาเต
กัลยาณกามา, เต บันฺฑปาเตท กัลยาณกามา สमानา วิณฺณิสฺสันติ
บันฺฑปาตีกัตตํ วิณฺณิสฺสันติ อวิณฺณวณฺณตถานิ บันฺฑานิ เสนาสานา
ความนิคมราชธานีสุ โอสิริตวา วาสํ กัมมัสฺสันติ จีวิหิตเคน วสฺสคานิ
ปริเยสमानา, บันฺฑปาตเหตุ จ อนเนกวิหิตํ อเนสนํ อัมมปฏิรูปํ
อาบัสสชีลลันติ. อิทํ ภิกขเว ทุคฺคิยํ อนาคตภยํ เอตริหิ อสมุบัณฺเฑจ
ยายติ สมุบัชชีลลันติ, ตํ โว ปฏิพุชฉิตัพพ, ปฏิพุชฉิตวา จ
ตัสสึ ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ ปรํ ภิกขเว ภวิสฺสันติ
ภิกขุ อนาคตมัตถานํ เสนาสเน กัลยาณกามา, เต เสนาสเน

กัลยาณกามา สมานา วิธ จัสสันติ อารณญกัตต วิธ จัสสันติ
 อารณญวนปัตถานิ บันดานิ เสนาสนานิ คามนิคมราชธานี โอสรวิธา
 วาส กัมมัสสันติ, เสนาสนเหตุ ๑ ชเนกวิหิต อเนสนิ ชัมปฏีรูป
 อาปัชชิสสันติ. อิทํ ภิกขเว ตติยํ อเนกตถายํ เอตโรหิ
 ชสมุเปกขณํ อายตํ สมุเปกขชิสสตี, ตํ โว ปฏิพุชฌิตัพพ,
 ปฏิพุชฌิตวา ๑ ตัสส ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ ๑ปรํ ภิกขเว
 ภวิสสันติ ภิกขุ อเนกคัมมถานํ ภิกขุเนติกขมานาสมณุตเทเสหิ
 สัสสจฺจา วิหริสสันติ, ภิกขุเนติกขมานาสมณุตเทเสหิ สัสสเค
 โช ปณํ ภิกขเว สติ เอตํ ปาฏิกงฺขะ: อนนฺนิตา วา
 พหิหิมจฺวยิ จวิสสันติ, ชลฺลนตฺร วา สกิลิฏฺจํ อาปตฺตี
 อาปัชชิสสันติ, ลิกฺขํ วา ปจฺจจกฺขาย หนีนายาวตฺติสสันติ
 หนีนายาวตฺติสสันติ. อิทํ ภิกขเว จตุตถํ อเนกตถายํ เอตโรหิ ชสมุเปกขณํ
 อายตํ สมุเปกขชิสสตี, ตํ โว ปฏิพุชฌิตัพพ, ปฏิพุชฌิตวา ๑
 ตัสส ปทานาย วายมิตัพพ. ปุณ ๑ปรํ ภิกขเว ภวิสสันติ ภิกขุ
 อเนกคัมมถานํ อารามิกสมณุตเทเสหิ สัสสจฺจา วิหริสสันติ,
 อารามิกสมณุตเทเสหิ สัสสเค โช ปณํ ภิกขเว สติ เอตํ
 ปาฏิกงฺขะ: ชเนกวิหิต สันนิชิตตฺรปริโกคฺช อนนฺนิตา วิหริสสันติ,
 โอฬาริกปิ นิมิตฺตํ ภวิสสันติ ปจฺจวียาปิ หริตฺตเคปิ. อิทํ ภิกขเว
 บัณฺจมํ อเนกตถายํ เอตโรหิ ชสมุเปกขณํ อายตํ สมุเปกขชิสสตี,
 ตํ โว ปฏิพุชฌิตัพพ, ปฏิพุชฌิตวา ๑ ตัสส ปทานาย วายมิตัพพ.

อิมาเน โข ภิกขเว บัณเฑาะฏฐาณานิ เอตระหิ อสมุပ္ปัณณานิ
 อายคิ สมุပ္ปัชชีตสันติ, ตานิ โว ปฏิกุชฌิตัพพานิ, ปฏิกุชฌิตวา จ
 เอตล ปหานาย วายมิตัพพันติ.

โยธาสีวักโค ตติโย.

กัลลสุทธาน.

ทเว เจโตวิมุตติ จ เทว จ อัมมวาทโร
 โยธาสีวา จ เทว วุตตา จัตตาโร จ อนาคตาติ.

๔๑ บัณเฑาะฏฐิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ
 สัพพหิมจารินี อัมปิโย จ โหติ อมณาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.
 กตเมหิ บัณเฑาะฏฐิ? รัชณีเย รัชชติ, ทุสณีเย ทุสสติ, โมหณีเย
 มุย्हติ, กุปणीเย กุปป์ติ, มทณีเย มัชชติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว
 บัณเฑาะฏฐิ อัมเมหิ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ สัพพหิมจารินี อัมปิโย จ
 โหติ อมณาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. บัณเฑาะฏฐิ ภิกขเว
 อัมเมหิ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ สัพพหิมจารินี ปิโย จ โหติ
 มณาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ บัณเฑาะฏฐิ? รัชณีเย
 น รัชชติ, ทุสณีเย น ทุสสติ, โมหณีเย น มุย्हติ, กุปणीเย
 น กุปป์ติ, มทณีเย น มัชชติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว บัณเฑาะฏฐิ
 อัมเมหิ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ สัพพหิมจารินี ปิโย จ โหติ
 มณาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ.

๔๒ บัณเฑาะฏฐิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ

สพฺรหฺมจารีณํ อปัปฺปโย จ โหติ อมฺนาโป จ ขจรฺ จ อภาวนีโย จ.
 กตเมหิ บัณฺฑิตฺ? อวิตฺราโค โหติ, อวิตฺโตโส โหติ, อวิตฺโมโห
 โหติ, มกฺกชฺชํ จ, ปฬาสี จ. อิมเหติ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิตฺ ธัมฺเมหิ
 สมฺนํนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีณํ อปัปฺปโย จ โหติ อมฺนาโป จ
 ขจรฺ จ อภาวนีโย จ. บัณฺฑิตฺ ภิกฺขเว ธัมฺเมหิ สมฺนํนาคโต
 เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีณํ ปฺปโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ
 ภาวนีโย จ. กตเมหิ บัณฺฑิตฺ? วิตฺราโค โหติ, วิตฺโตโส โหติ,
 วิตฺโมโห โหติ, อมกฺกชฺชํ จ, อปฬาสี จ. อิมเหติ โข ๗เปฯ

๘๓ บัณฺฑิตฺ ภิกฺขเว ธัมฺเมหิ สมฺนํนาคโต เถโร ภิกฺขุ
 สพฺรหฺมจารีณํ อปัปฺปโย จ โหติ อมฺนาโป จ ขจรฺ จ อภาวนีโย จ.
 กตเมหิ บัณฺฑิตฺ? กุทฺโถ จ โหติ, ลปฺโถ จ, นิमितฺติโก จ,
 นิปฺเปสฺสโก จ, ลาเภณ ลากิ นิชิตฺตลิตา จ. อิมเหติ โข ๗เปฯ
 บัณฺฑิตฺ ภิกฺขเว ธัมฺเมหิ สมฺนํนาคโต เถโร ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีณํ
 ปฺปโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ บัณฺฑิตฺ?
 น จ กุทฺโถ โหติ, น จ ลปฺโถ, น จ นิमितฺติโก, น จ นิปฺเปสฺสโก,
 น จ ลาเภณ ลากิ นิชิตฺตลิตา. อิมเหติ โข ๗เปฯ

๘๔ บัณฺฑิตฺ ภิกฺขเว ธัมฺเมหิ สมฺนํนาคโต เถโร ภิกฺขุ
 สพฺรหฺมจารีณํ อปัปฺปโย จ โหติ อมฺนาโป จ ขจรฺ จ อภาวนีโย จ.
 กตเมหิ บัณฺฑิตฺ? อัสสํทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺป
 โหติ, กุสฺสโต โหติ, หุตฺตปฺปโย โหติ. อิม โข ๗เปฯ

มัลลจิตฺติ ภิกขเว อัมเมติ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ สัพพหิมจารีนํ
 ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมติ มัลลจิตฺติ?
 สัตฺถโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปํ โหติ, ชรตฺถวิริโย โหติ,
 มัลลณฺวา โหติ. อิมเอติ โข ๆ เปฯ

๘๕ มัลลจิตฺติ ภิกขเว อัมเมติ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ
 สัพพหิมจารีนํ อปฺปํปิโย จ โหติ มนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.
 กตเมติ มัลลจิตฺติ? อักขโม โหติ รูปานํ, อักขโม สัตฺถทานํ, อักขโม
 คณฺธานํ, อักขโม รฐานํ, อักขโม โสภณจัพพานํ. อิมเอติ โข ๆ เปฯ
 มัลลจิตฺติ ภิกขเว อัมเมติ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ สัพพหิมจารีนํ
 ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมติ มัลลจิตฺติ?
 ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สัตฺถทานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม รฐานํ,
 ขโม โสภณจัพพานํ. อิมเอติ โข ๆ เปฯ

๘๖ มัลลจิตฺติ ภิกขเว อัมเมติ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ
 สัพพหิมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ.
 กตเมติ มัลลจิตฺติ? อตฺตปฏิสัมภิตาปฺปัตโต โหติ, อัมมปฏิสัมภิตาปฺปัตโต
 โหติ, นิรุตฺตปฏิสัมภิตาปฺปัตโต โหติ, ปฏฺวิภาณปฏิสัมภิตาปฺปัตโต
 โหติ, ยานิ คานิ สัพพหิมจารีนํ อจฺจุจาวจานิ กิกรณฺยานิ ตตฺถ
 ทักโข โหติ อนลโส ตตฺถุปายาย วิมฺลสา ย สมณฺณาคโต อล
 ภาตุ อลํ ลวิธาทู. อิมเอติ โข ๆ เปฯ

๘๗ มัลลจิตฺติ ภิกขเว อัมเมติ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ

บัลลังก์นี้ปาเต่ ทุติยบัลลังก์นี้ลัด จดตัวดีโค. ๑๒๕

ศัพท์หิมจารีนี้ บัโย จ ไทติ มนาไป จ ทรุ จ ภาวนีโย จ.
กตเมติ บัลลังก์? ลัดวา ไทติ ปาติโมกข์ลัทธิวิโร ไทติ
อจารโคจรดัมบันโน อนุมัตเตสุ วัชเชสุ ภยทัตถาวี สมาทาย ลักขติ
ลักขาปเตสุ, พหุสสุโต ไทติ สุตตโร สุตตันนิจโย, เย เต ธัมมา
อาทิกัลยาณา มัชฌิมกัลยาณา ปริโยสานกัลยาณา สาคัดดี สัพพัญญู
เกวลปริญญานิ ปริสุตฺถิ พหุสสุตฺติ อภิวิทนต์, ตถารูปาสดี ธัมมา
พหุสสุตฺตา โทณติ จตา วรสา ปริจิตา มนฺตานูปกัชิตา ทิฏฐิจา
ตุปฺปปฏิวิทฺตา, กัลยาณวาโจ ไทติ กัลยาณวาทกโร โปริยา
วาทาย สมันนาคโต วิสัณฺฐาญาย อนนฺตคทาเย อตฺถลลิต วิณฺญาปนียา,
จตุตฺถัง อานานํ อากิเจตฺตีกานํ ทิฏฐิจธัมมัสสวาทารานํ นิคามลภา
ไทติ อภิเจตฺตีกา อภิเจตฺตีกา; อาตฺวานํ ขยา ฌนาตฺว เจโตวิมุตตี
บัลลังก์วิมุตตี ทิฏฐิเจว ธัมมเม ติย อภิณฺญา สัจจนิคคฺตา อุปตัมบัสส
วิหริติ. อเมติ โข ภิกขเว บัลลังก์ ธัมมเมติ สมันนาคโต เถโร
ภิกขุ สัพท์หิมจารีนี้ บัโย จ ไทติ มนาไป จ ทรุ จ ภาวนีโย จาติ.

๑๒๖ บัลลังก์ ภิกขเว ธัมมเมติ สมันนาคโต เถโร ภิกขุ
พหุชฌนาตฺตาย ปฏิบันโน ไทติ พหุชฌนาตฺตาย พหุโน ชนลลิต
อนตฺตลลิต อหิตาย ทุกขาย เทวมนุสฺสลาณํ. กตเมติ บัลลังก์? เถโร
ไทติ รัตตัญญู จิรบัพพิโต, ฌาโต ไทติ ยลลลลิต สอญฺญูปพิชิตานํ
พหุชฌนปรีวาโร, ลากิ ไทติ จิรบัพพิตปาตเตนาลลิตลลิตบัจฺจยเกสฺสช-

ปริกขารานํ, พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร สุตตฺถ์นินฺจโย ฯ เปฯ ทิฏฺฐิจิยา
 สุปฺปญฺญวิธํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ วิปริตฺทสฺสโน. โส พหุชนํ
 สทฺธมฺมา วุฏฺฐจาเปตฺวา สทฺธมฺเม ปติฏฺฐจาเปติ: “เอโร ภิกฺขุ
 รัตตํณฺญํ จิรํปัพฺพิโต อติยสฺสํ ทิฏฺฐจानุคฺติ อายสฺสํณฺติ, “เอวาท
 เอโร ภิกฺขุ ยสฺสํณฺติ สคทฺฐจํปัพฺพิตํ พหุชนํปวิโร อติยสฺสํ
 ทิฏฺฐจानุคฺติ อายสฺสํณฺติ, “ลาภี เอโร ภิกฺขุ จีวรํบิณฺฑปาทเสนาสน-
 คิลานํบัจจยเกสฺสชฺชปริกขารานํ อติยสฺสํ ทิฏฺฐจानุคฺติ อายสฺสํณฺติ
 “พหุสฺสโต เอโร ภิกฺขุ สุตฺตโร สุตตฺถ์นินฺจโย อติยสฺสํ ทิฏฺฐจानุคฺติ
 อายสฺสํณฺติ. อิมํหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑจํ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต
 เอโร ภิกฺขุ พหุชนํหิตาย ปญฺญินฺโน โหติ พหุชนํสุขาย พหุโน
 ชนสฺสํ อนตฺถาย อหิตาย ทกฺขาย เทวมนุสฺसानํ. บัณฺฑจํ
 ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต เอโร ภิกฺขุ พหุชนํหิตาย ปญฺญินฺโน
 โหติ พหุชนํสุขาย พหุโน ชนสฺสํ อนตฺถาย หิตาย สุขาย
 เทวมนุสฺसानํ. กตเมหิ บัณฺฑจํ? เอโร โหติ รัตตํณฺญํ จิรํปัพฺพิโต,
 เอวาท โหติ ยสฺสํณฺติ สคทฺฐจํปัพฺพิตํ พหุชนํปวิโร, ลาภี
 โหติ จีวรํบิณฺฑปาทเสนาสนคิลานํบัจจยเกสฺสชฺชปริกขารานํ, พหุสฺสโต
 โหติ สุตฺตโร สุตตฺถ์นินฺจโย ฯ เปฯ ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปญฺญวิธํ
 สมฺมาทิฏฺฐิจิโก โหติ อวิปริตฺทสฺสโน. โส พหุชนํ สทฺธมฺมา
 วุฏฺฐจาเปตฺวา สทฺธมฺเม ปติฏฺฐจาเปติ: “เอโร ภิกฺขุ รัตตํณฺญํ
 จิรํปัพฺพิโต อติยสฺสํ ทิฏฺฐจानุคฺติ อายสฺสํณฺติ, “เอวาท เอโร

ภิกขุ ยลลัสส สคหฺญจิมฺพพชิตานํ พหุชนปรีวาโร อติยลลัสส ทิฏฺฐจฺานุกตฺติ
 ฌาปชฺชณฺตี, “ถาภี เถโร ภิกขุ จีวรปณฺทปาทเสณาสนฺนิธานบัจฺเจ-
 เกสชฺชปรีกขารามํ อติยลลัสส ทิฏฺฐจฺานุกตฺติ ฌาปชฺชณฺตี, “พหุสฺสโต
 เถโร ภิกขุ สุตฺตโร สุตฺตณฺนิจโย อติยลลัสส ทิฏฺฐจฺานุกตฺติ ฌาปชฺชณฺตี.
 อิมํหิ โช ภิกขเว บัจฺจํหิ ธมฺมํเมหิ สมณฺณาคโต เถโร ภิกขุ
 พหุชนหิตาย ปฏฺิบันฺโน โหติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนลลัสส ฌตฺถาย
 หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสณณฺตี.

๘๘ บัจฺจํเม ภิกขเว ธมฺมา เสขลลัสส ภิกขุโน ปรีหานาย
 ลวตฺตณฺตี. กตเม บัจฺจํ? กัมมารามตา ภัสสํารามตา นิตฺถารามตา
 สํลคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น บัจฺจเวกฺขติ. อิมํ โช ภิกขเว
 บัจฺจํ ธมฺมา เสขลลัสส ภิกขุโน ปรีหานาย ลวตฺตณฺตี. บัจฺจํเม
 ภิกขเว ธมฺมา เสขลลัสส ภิกขุโน อปรีหานาย ลวตฺตณฺตี.
 กตเม บัจฺจํ? น กัมมารามตา น ภัสสํารามตา น นิตฺถารามตา
 น สํลคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ บัจฺจเวกฺขติ. อิมํ โช
 ภิกขเว บัจฺจํ ธมฺมา เสขลลัสส ภิกขุโน อปรีหานาย ลวตฺตณฺตี.

๘๙ บัจฺจํเม ภิกขเว ธมฺมา เสขลลัสส ภิกขุโน ปรีหานาย
 ลวตฺตณฺตี. กตเม บัจฺจํ? อธิ ภิกขเว เสโย ภิกขุ พหุกิจฺโจ
 โหติ พหุกรรมโย อพยัตฺโต กิกรณเยตุ วิณฺจติ ปฏฺิสลลฺลํ
 นานุญฺยชฺติ อชฺฉนฺตํ เจโตสมณํ ฌยํ ภิกขเว ปจฺจโม ธมฺโม
 เสขลลัสส ภิกขุโน ปรีหานาย ลวตฺตติ. นุ จปรี ภิกขเว เสโย

ภิกขุ อปัมัตตเคน กัมเมเน ทิวสํ อตนาเมติ วิญจติ
 ปฏิสัสสํ นานยุยชติ อัสสํตตํ เจโตสมณํ อยํ ภิกขเว ทุคฺปิโย
 อัมโม เสขัสสํ ภิกขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว
 เสโข ภิกขุ สัสฺสํโจ วิหริติ สคทฺทฺจปพฺพชเจติ อนุโลมิเคน
 คิหิสัสสเคน วิญจติ ปฏิสัสสํ นานยุยชติ อัสสํตตํ เจโตสมณํ
 อยํ ภิกขเว ทุคฺปิโย อัมโม เสขัสสํ ภิกขุโน ปริหานาย
 สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว เสโข ภิกขุ อจฺจิกาเลน ตามํ
 ปวิสฺสติ อติทิวา ปฏิกัมมติ วิญจติ ปฏิสัสสํ นานยุยชติ
 อัสสํตตํ เจโตสมณํ อยํ ภิกขเว จตุตฺถโถ อัมโม เสขัสสํ
 ภิกขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว เสโข ภิกขุ
 ยายํ กลา อภิสัสสเลชิกา เจโตวิวรณสํปฺปายา, เสยฺยถิโก, อัมมํจจกฺกา
 สันตฺตญฺจิกกา ปวิเวกกา อสสํตตฺตกา วิวียารมฺภกกา สิลกกา
 สมาริกกา บัณฺณากกา วิมุตฺติกกา วิมุตฺตติณณทสฺสณกกา, เหวรุยฺยา
 กาย น นิคามตาภี โหติ กิจฺจตาภี กสิรตาภี, วิญจติ ปฏิสัสสํ
 นานยุยชติ อัสสํตตํ เจโตสมณํ อยํ ภิกขเว บัณฺจโม อัมโม
 เสขัสสํ ภิกขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ. อิม โข ภิกขเว บัณฺจ
 อัมมา เสขัสสํ ภิกขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ. บัณฺจิม
 ภิกขเว อัมมา เสขัสสํ ภิกขุโน ปริหานาย สํวตฺตติ.
 กตเม บัณฺจ? อธ ภิกขเว เสโข ภิกขุ น พหุกิจฺโจ โหติ
 น พหุภรณโย พยัตฺโต กิรณเยสุ น วิญจติ ปฏิสัสสํ

บัพเพณปาเท พุทฺธิบมฺมณาสกัถฺส เตตฺถวักโค. ๑๓๓

อนนุญชติ อัมมัตถํ เจโตสมถํ: อมํ ภิกฺขเว ปจฺจโม อัมโม
เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว เสขอ
ภิกฺขุ น อัมมัตถํเตน กัมเมน ทิวสํ อดินาเมติ น วิมฺเจติ
ปฏิสลฺลาณํ อนนุญชติ อัมมัตถํ เจโตสมถํ: อมํ ภิกฺขเว พุทฺธิโย
อัมโม เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว
เสขอ ภิกฺขุ อสํสฺสฺสโร วิหริติ สกทฺทฺฐรํพฺพชฺเชติ อนนฺโดมฺเณน
คิหิธลฺลคฺเคน น วิมฺเจติ ปฏิสลฺลาณํ อนนุญชติ อัมมัตถํ เจโตสมถํ:
อมํ ภิกฺขเว ตติโย อัมโม เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ.
ปุณ จปรํ ภิกฺขเว เสขอ ภิกฺขุ น อติกาเลน คามํ ปวิสติ นาคิตฺวา
ปฏิกกฺขมา น วิมฺเจติ ปฏิสลฺลาณํ อนนุญชติ อัมมัตถํ เจโตสมถํ:
อมํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ อัมโม เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย
สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว เสขอ ภิกฺขุ, ยายํ กถา อภิสลฺเลชิกา
เจโตวิวัฒนสํปฺปายา, เสยฺยถิถํ, อัมมํปจฺจกถา สันตฺตฺว จิกถา
ปวิเวกถา, อสํสํคคฺกถา วิริยารมฺมกถา สิลกถา สมาริกถา
บมฺมณกถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺตติณานทลฺลสนกถา, เหาอรุณฺนิยา กถาย
นิกาณฺถาภี โหติ อภิจฺจนฺตาภี อภิลินฺตาภี, น วิมฺเจติ ปฏิสลฺลาณํ
อนนุญชติ อัมมัตถํ เจโตสมถํ: อมํ ภิกฺขเว บมฺมจฺจโม อัมโม
เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตติ. อิมํ โข ภิกฺขเว บมฺมจ
อัมมา เสขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย สํวตฺตตฺถํ ตติ.

เดเววักโค จตุตฺโถ.

ศีลสุทธานิ.

รชนียํ วิตราโค กุหโกสทธอักษโม

ปฏิสัมภิตา จ สีเลน เถโร เสชาปเร ทูเวติ.

๔๑ บัณฺโณ จิมา ภิกฺขเว สัมปทา. กตมา บัณฺโณ? สัตถาสัมปทา
ศีลสัมปทา สุทสัมปทา จาคสัมปทา บัณฺณาสัมปทา. อิมานิ โข
ภิกฺขเว บัณฺโณ สัมปทาติ.

๔๒ บัณฺโณ จิมา ภิกฺขเว สัมปทา. กตมา บัณฺโณ? สัตถาสัมปทา
สมาธิสัมปทา บัณฺณาสัมปทา วิมุตติสัมปทา วิมุตติญาณทัสสนสัมปทา,
อิมานิ โข ภิกฺขเว บัณฺโณ สัมปทาติ.

๔๓ บัณฺโณ จิมานิ ภิกฺขเว อับบิยาพียากรณานิ. กตมานิ บัณฺโณ?
มณฺฑิตตํ โมมุหิตตํ อับบิยา พียากโรติ, ปาปิจฺฉิโน อิจฺฉาปกโรติ,
อับบิยา พียากโรติ, อุมฺมาทา จิตตักฺเขปํ อับบิยา พียากโรติ,
อธิมาเนน อับบิยา พียากโรติ, สัมมเทว อับบิยา พียากโรติ.
อิมานิ โข ภิกฺขเว บัณฺโณ อับบิยาพียากรณานิติ.

๔๔ บัณฺโณ จิเม ภิกฺขเว ผาสุวิหารา. กตเม บัณฺโณ? อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๆเป ๆ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบิยฺส วิหริติ;
วิคกิกวการานํ รูปสมํ ๆเป ๆ ทุคฺคิยํ ฉานํ อุลลัมบิยฺส วิหริติ;
บีติยา จ วิวาคา ๆเป ๆ ตติยํ ฉานํ อุลลัมบิยฺส วิหริติ;
สุขัสส จ ปทานา ๆเป ๆ จตฺตํ ฉานํ อุลลัมบิยฺส วิหริติ;
อาสวานันฺจ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ บัณฺณาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐิเจว

บับจกนิปาเต ทุติยบับฉณาสกัถัสส บับจมวักโค. ๑๓๕

ธัมเม สย อภินวามิ ลัจฉิกัตถวา อูปสัมมัสซช วิหริตติ. อิม โข
ภิกขเว บับจ ฆาตวิหาราคี.

๑๔๕ บับจหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ นจิริสเสว
อภุเป ปฏิวัชฌมก. กตเมหิ บับจหิ? อิต ภิกขเว ภิกขุ
อตัลปฏิสัมภิตาเปตโต โหติ, ธัมมปฏิสัมภิตาเปตโต โหติ,
นิรุตติปฏิสัมภิตาเปตโต โหติ, ปฏิภาณปฏิสัมภิตาเปตโต โหติ,
ยถาวิมุตติ จิตติ บัจจเวกขติ. อิมหิ โข ภิกขเว บับจหิ ธัมเมหิ
สมนันนาคโต ภิกขุ นจิริสเสว อภุเป ปฏิวัชฌมกิตติ.

๑๔๖ บับจหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ อานาปานัสสตี
ภาเสวันโต นจิริสเสว อภุเป ปฏิวัชฌมก. กตเมหิ บับจหิ? อิต
ภิกขเว ภิกขุ อปัปฺปโจ โหติ อปัปฺปโจ สุกโร สุตตันโตโส
ชีวิตปรักขารส; อปัปฺปโจ โหติ อโนทวิกัจฉิ อนนุตโต;
อปัปฺปโจ โหติ ชาครีย อนนุตโต; พหุสสุโต โหติ สุตโตโร
สุตตันนิจโย, เป เต ธัมมา อาทิกัลลียาณา มัชฌะกัลลียาณา
ปรีโยสานกัลลียาณา ลาคถิ สัพพยัชฌน เกวลปรีโยจณ ปรีสุตถิ พหิมจริย
อภิวทนต์ติ, ตถารูปาสส ธัมมา พหุสสุตา โหนติ ธตา วสา ปริจิตา
มนธานูปะกัชิตา ทิฏฐิยา สุปปฏิวทตา; ยถาวิมุตติ จิตติ บัจจเวกขติ.
อิมหิ โข ภิกขเว บับจหิ ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ อานาปานัสสตี
ภาเสวันโต นจิริสเสว อภุเป ปฏิวัชฌมกิตติ.

๑๔๗ บับจหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ อานาปานัสสตี

ภาเวณโต นจิรัสเสว อกุปเป ปฏิวิชฌติ. กตเมหิ บัณฺฑิ? อธิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปัณฺณโจ โหติ อปัณฺณโจ สุกโร สุตฺตโตโส
ชีวิตปริกฺขาเรตุ; อปัหาโร โหติ อนนฺตรีกตํ อนนฺตโต;
อปัมิตฺโต โหติ ชาครียํ อนนฺตโต; ยายํ กทา อภิลลฺลเจชฺชา
เจโตวิวรณลปัหา, เลายถิ, อปัปจกกา สันตญฺจิกกา
ปวิเวกกกา อลลลคฺคกา วิยารมฺภกกา สิลกกา สมฺมอิกกา บัณฺณากา
วิมุตฺติกกา วิมุตฺตนิทานทลลนฺนกา, เอรุบฺบา กถาย นิกามลาภี
โหติ อภิจฺฉลาภี อภิสฺสลาภี; ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ บัณฺฑิเวกฺขติ. อเมหิ โข
ภิกฺขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อานาปานัสลิตฺติ
ภาเวณโต นจิรัสเสว อกุปเป ปฏิวิชฌติ.

๘๘ บัณฺฑิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อานาปานัสลิตฺติ
พหุลลโรณโต นจิรัสเสว อกุปเป ปฏิวิชฌติ. กตเมหิ บัณฺฑิ?
อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปัณฺณโจ โหติ อปัณฺณโจ สุกโร
สุตฺตโตโส ชีวิตปริกฺขาเรตุ; อปัหาโร โหติ อนนฺตรีกตํ
อนนฺตโต; อปัมิตฺโต โหติ ชาครียํ อนนฺตโต; อารณฺณโก
โหติ บันตเสนาสนโน, ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ บัณฺฑิเวกฺขติ. อเมหิ โข
ภิกฺขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อานาปานัสลิตฺติ พหุลลโรณโต
นจิรัสเสว อกุปเป ปฏิวิชฌติ.

๘๙ สโ ภิกฺขเว มิคฺรราชา ตายถิหตมยํ อาสยา นิกฺขมติ,
อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชฺฌมฺภติ, วิชฺฌมฺภิตฺวา สมันตา วุตฺตมฺภิตฺวา

บัญญัติปาเต พุติยบัญญัติกัลล บัญชีมวักโค. ๑๓๗

อนุโลเกติ, สรณัศา จตุตทิสวา อนุโลเกติว่า ติกขัตติ สีนหา
นทติ, ติกขัตติ สีนหาท นทิตวา โคจราย บักกมคิ. โส หัตถิสส
เจบี ปหาริ เทติ, ลักกัจจันเณว ปหาริ เทติ, โน อลลักกัจจ;
มทิสสเจบี ปหาริ เทติ, ลักกัจจันเณว ปหาริ เทติ โน อลลักกัจจ;
ควลลเจบี ปหาริ เทติ ลักกัจจันเณว ปหาริ เทติ โน อลลักกัจจ;
ทียิสสเจบี ปหาริ เทติ, ลักกัจจันเณว ปหาริ เทติ, โน อลลักกัจจ;
ขุททกานันเณบี ปาณานิ ปหาริ เทติ อันตมโส สลวิฬารานบี,
ลักกัจจันเณว ปหาริ เทติ, โน อลลักกัจจ. ตํ กิสส เหตุ? “มา
เม โยคคปโป นลลสาติ. “สีโหติ โข ภิกขเว ตถาคตัสเสต อธิจณ
อรหโต สัมมาสัมพุทเธสส. ยํ โข ภิกขเว ตถาคโต ปริสา
ธัมมํ เทเสติ, อิทมลลสํ โหติ สีนหาทลลมิ. ภิกขุณเณบี ภิกขเว
ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ, ลักกัจจันเณว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ,
โน อลลักกัจจ; ภิกขุณเณบี ภิกขเว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ,
ลักกัจจันเณว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ, โน อลลักกัจจ; อุปาสิกานันเณบี
ภิกขเว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ, ลักกัจจันเณว ตถาคโต ธัมมํ
เทเสติ, โน อลลักกัจจ; อุปาสิกานันเณบี ภิกขเว ตถาคโต ธัมมํ
เทเสติ, ลักกัจจันเณว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ, โน อลลักกัจจ;
ปุลุชชานันเณบี ภิกขเว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ อันตมโส
อนันถารเนสาทานบี, ลักกัจจันเณว ตถาคโต ธัมมํ เทเสติ, โน

อัสสัฏฐิ. ตํ ภิกขุสฺส เหตุ? อัมมคฺคํ ภิกขเว ตถาคโต อัมมคฺคาวโต.

๑๐๐ เอกํ สมนํ ภควา โสธัมมํ วิหฺรติ โขสิตารามเ.
 เตน โข ปน สมนเณ กกุโธ นาม โกฬิยปุตฺโต อายสฺมโต
 มหาโมคฺคัลลนํ อပ္ปจฺจาโก อธฺนา กาลกโต อัมมคฺคํ มโนมยํ
 กายํ อပ္ปนฺโน, ตสฺส เหวรูปํ อตฺตกาปฏฺฐาโก โหติ เสยฺยถาปิ
 นาม เทวํ วา ตินิ วา มาคฺคิกานิ คามกฺกเชตฺตานิ. โส เตน
 อตฺตกาปฏฺฐาเกน เณว อตฺตคานํ พียาพาเชติ โม ปรํ พียาพาเชติ.
 อชฺช โข กกุโธ เทวปุตฺโต, เยนายสฺมา มหาโมคฺคัลลนํ, เตนปลงฺกมิ;
 อปลงฺกมิตฺวา อายสฺมึนํติ มหาโมคฺคัลลนํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํติ
 อจฺฉิชาตฺติ; เอกมฺนํติ จิตฺโต โข กกุโธ เทวปุตฺโต อายสฺมโต
 มหาโมคฺคัลลนํ เอตทโวจ “เทวตฺตตสฺส ภันเต เหวรูปํ อจฺฉาตฺตํ อပ္ปชฺชช
 “อหํ ภิกขุสฺสํ ปรีทิตฺวาสมิ, สหจิตฺตํปํทา จ ภันเต เทวตฺตโต ตสฺสา
 อิทฺธิยา ปรีทิตฺวา. อิทมโวจ กกุโธ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺถวา อายสฺมึนํติ
 มหาโมคฺคัลลนํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺกขิณํ กิตฺวา ตตฺถเวไนฺตรธายิ. อชฺช
 อายสฺมา มหาโมคฺคัลลนํ, เยน ภควา, เตนปลงฺกมิ; อปลงฺกมิตฺวา
 ภควนํติ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํติ นิสิตฺติ; เอกมฺนํติ นิสิตฺตโน โข
 อายสฺมา มหาโมคฺคัลลนํ ภควนํติ เอตทโวจ “กกุโธ นาม
 ภันเต โกฬิยปุตฺโต มมํ อပ္ปจฺจาโก อธฺนา กาลกโต อัมมคฺคํ
 มโนมยํ กายํ อပ္ปนฺโน, ตสฺส เหวรูปํ อตฺตกาปฏฺฐาโก
 เสยฺยถาปิ นาม เทวํ วา ตินิ วา มาคฺคิกานิ คามกฺกเชตฺตานิ. โส

เตน อตฺตถาวาปฏิธฺมาเนน เหน อตฺตธานํ พียาพาเอติ โน ปริ พียาพาเอติ.
 อถโข ภันเต กกุโธ เทวปุตฺโต, เยนานํ เตนุปลังกมิ, อูปลังกมิตฺวา
 มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํติ อัญฺจาสิ, เอกมฺนํติ จิตฺโต โข ภันเต
 กกุโธ เทวปุตฺโต มํ เอกทโวจ 'เทวตฺตคฺคัลล ภันเต เอวรูป
 อิจฺจนาคคฺคํ อูบฺบิชาสิ' "อหํ ภิกฺขุสํวํ ปรีทริสฺสามิติ, สห จิตฺตูปฺปาทา จ
 ภันเต เทวตฺตคฺคโต คคฺคสา อิทฺธิยา ปรีทีโนติ. อิทมโวจ ภันเต
 กกุโธ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺติวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺกขิณํ กตฺวา
 ตตฺถเววันตรยาเปติ. "กํ ปน เต โมคคคฺคัลลน กกุโธ เทวปุตฺโต เจตสา
 เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต "ยํกิลฺล จิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ, สัพพันตํ
 ตเถว โหติ, โน อับบณฺณาคิ. "เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต เม
 ภันเต กกุโธ เทวปุตฺโต "ยํกิลฺล จิ กกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ,
 สัพพันตํ ตเถว โหติ, โน อับบณฺณาคิ. "รักขลฺลสฺสโมคคคฺคัลลน
 วาจํ. อิทานิ โส โมชปฺปริโส อตฺตหนาว อตฺตธานํ ปาตฺกวิสฺสติ.
 บัณเฑาะว์เม โมคคคฺคัลลน สคฺคาโร สันโต ลอวชีฆมนานา โลกัสสํ. กตเม
 บัณเฑาะว์? อธิ โมคคคฺคัลลน เอกจฺโจ สคฺคา อปริสุทฺธสฺสโธ สฺมาโน
 "ปริสุทฺธสฺสโธมฺหิติ ปฏฺฐานาติ "ปริสุทฺธํ เม สิลํ ปรีโยทาตํ
 อลลิกิลฺลิจฺฉนฺติ. ตเมวํ สวากา เอวํ ชานนฺติ "อภํ โข ภวํ สคฺคา
 อปริสุทฺธสฺสโธ สฺมาโน "ปริสุทฺธสฺสโธมฺหิติ ปฏฺฐานาติ "ปริสุทฺธํ เม
 สิลํ ปรีโยทาตํ อลลิกิลฺลิจฺฉนฺติ, มยฺยํเวว โข ปนํ คิทํ
 อวโรเจสฺสาม, นาสคฺคัลลํ มนฺนาปํ, ยํ โข ปนํสฺส อมฺมนาปํ, กถํ นุ

มยฺ เตน สมุทาจเรยฺยาม? สัมมัตถิ โข ปน จีวรปัทมปาตเสนาสน-
 คิลานปัจจัยเภสัชชปริกขาเรน; ยํ ตุมฺ เกรสฺสติ, ตุมฺ เตน
 บัณฺณายิสฺสตีติ. เอรุโป โข โมคคัลลาน สัตถาํ สาวกา สีสโต
 รักขณฺตี, เอรุโป จ ปน สัตถาํ สาวกา สีสโต รักข มัจຈาสฺสติ.
 ปน จปรํ โมคคัลลาน อีเกจฺจ สัตถาํ อปริสุทฺธาชิวํ สมาน
 “ปริสุทฺธาชิวํหิตี ปฏฺธานาติ “ปริสุทฺธโ เม อาชีโว ปรีโยทาโต
 อลฺกิลฺลฺหิติ. ตเมเนํ สาวกา เอรุ ชานนฺตี “อยฺ โข ภวํ สัตถา
 อปริสุทฺธาชิวํ สมาน “ปริสุทฺธาชิวํหิตี ปฏฺธานาติ “ปริสุทฺธโ
 เม อาชีโว ปรีโยทาโต อลฺกิลฺลฺหิติ. มยฺเนจว โข ปน คิหิเน
 อาโรเจยฺยาม, ฆาสฺสํ มนาป, ยํ โข ปนํสํ มนาป, กถํ น มยฺ เตน
 สมุทาจเรยฺยาม? สัมมัตถิ โข ปน จีวรปัทมปาตเสนาสนคิลานปัจจัย-
 เภสัชชปริกขาเรน; ยํ ตุมฺ เกรสฺสติ, ตุมฺ เตน บัณฺณายิสฺสตีติ.
 เอรุโป โข โมคคัลลาน สัตถาํ สาวกา อาชีโว รักขณฺตี,
 เอรุโป จ ปน สัตถาํ สาวกา อาชีโว รักข มัจຈาสฺสติ.
 ปน จปรํ โมคคัลลาน อีเกจฺจ สัตถาํ อปริสุทฺธธมฺมเทสโน
 สมาน “ปริสุทฺธธมฺมเทสโนหิตี ปฏฺธานาติ “ปริสุทฺธโ เม
 ธมฺมเทสโน ปรีโยทาตา อลฺกิลฺลฺหิติ. ตเมเนํ สาวกา เอรุ
 ชานนฺตี “อยฺ โข ภวํ สัตถาํ อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาน
 “ปริสุทฺธธมฺมเทสโนหิตี ปฏฺธานาติ “ปริสุทฺธโ เม ธมฺมเทสโน
 ปรีโยทาตา อลฺกิลฺลฺหิติ. มยฺเนจว โข ปน คิหิเน อาโรเจยฺยาม,

นาถัสสัถฺสึ มนาปํ, ยํ โข ปณฺธัสสึ อมนาปํ, กถํ นุ มยํ เตน
 สมุททาเวรียาม? สัมมัตถนํติ โข ปน จีวรปณฺธิทปาเตเสนาสน-
 คิลานมัจฺฉยเกสฺสชฺชปรักขาเวน; ยํ ตุมโห กริสฺสติ, ตุมโห เตน
 มัชฺฌิมายัสสัถฺสึติ. เหวรูปุ โข โมคคัลลํณ สัถฺถารํ สาวกา
 ธัมมเทสนโต รักษัณฺตี, เหวรูปุ จ ปน สัถฺถา สาวเกหิ ธัมมเทสนโต
 รักษั บัณฺเฑาะฐัสสัถฺสึ. ปน จปรํ โมคคัลลํณ อีเกกัจโจ สัถฺถา
 อปริสุทฺธเวรียากรณํ สมาโน “ปริสุทฺธเวรียากรณมฺหิตี ปฏฺฐานาติ
 “ปริสุทฺธํ เม เวรียากรณํ ปริโยทาทํ อลํกิลิฏฺฐัจฉนํติ. ตเมเน
 สาวกา เอวํ ชานนํติ “อโย โข ภวํ สัถฺถา อปริสุทฺธเวรียากรณ
 สมาโน “ปริสุทฺธเวรียากรณมฺหิตี ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม
 เวรียากรณํ ปริโยทาทํ อลํกิลิฏฺฐัจฉนํติ. มยํบิเฆว โข ปน คิหิณ
 ธารเญยยาม, นาถัสสัถฺสึ มนาปํ, ยํ โข ปณฺธัสสึ อมนาปํ, กถํ นุ
 มยํ เตน สมุททาเวรียาม? สัมมัตถนํติ โข ปน จีวรปณฺธิทปาเตเสนาสน-
 คิลานมัจฺฉยเกสฺสชฺชปรักขาเวน; ยํ ตุมโห กริสฺสติ, ตุมโห เตน
 มัชฺฌิมายัสสัถฺสึติ. เหวรูปุ โข โมคคัลลํณ สัถฺถารํ สาวกา
 เวรียากรณโต รักษัณฺตี, เหวรูปุ จ ปน สัถฺถา สาวเกหิ
 เวรียากรณโต รักษั บัณฺเฑาะฐัสสัถฺสึ. ปน จปรํ โมคคัลลํณ อีเกกัจโจ
 สัถฺถา อปริสุทฺธวณฺณทัสสโน สมาโน “ปริสุทฺธวณฺณทัสสโนมฺหิตี
 ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม วณฺณทัสสโน ปริโยทาทํ อลํกิลิฏฺฐัจฉนํติ.
 ตเมเน สาวกา เอวํ ชานนํติ “อโย โข ภวํ สัถฺถา อปริสุทฺธวณฺณทัสสโน

สมาโน “ปริสุทฺธณามทสฺสโนมฺหิตี” ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม
 ญาณทสฺสํ ปรีโยทาตํ อสฺสํกิลฺลญฺจันติ. มยฺหํเว โข ปน คิหิํ
 อาโรเจยฺยาม, นาสฺสํทสฺสํ มนาปฺ, ยํ โข ปนํสฺส อมนาป,
 กถํ น มยฺ เตน สมุทาจเรยฺยาม? สํมํนํนติ โข ปน
 จีวรปณฺฑิตปาตเสนาสนคฺคิลาณบจฺจยเภลสฺสชฺชปริเยชาเรน; ยํ ตุม โกรสฺสติ,
 ตุมว เตน บัณฺณายสฺสตีติ. เหวรูป โข โมคคฺคัลลาณ สัตถาร
 สวากา ญาณทสฺสโนโต รักขํตี, เหวรูป จ ปน สัตถา สวาทิ
 ญาณทสฺสโนโต รักขํ บจฺจยาสฺสติ. อิม โข โมคคฺคัลลาณ บัณฺจ
 สัตถาโร สันโต สวชฺชมานา โลกสฺมี. อหิ โข โมคคฺคัลลาณ
 ปริสุทฺธสฺสโ สมาโน “ปริสุทฺธสฺสโสมฺหิตี” ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม
 สฺสํ ปรีโยทาตํ อสฺสํกิลฺลญฺจันติ. น จ มํ สวากา สฺสโต รักขํตี,
 น จาหํ สวาทิ สฺสโต รักขํ บจฺจยาสฺสํ. ปริสุทฺธอาชีโว สมาโน
 “ปริสุทฺธอาชีโวมฺหิตี” ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม อาชีโว ปรีโยทาโต
 อสฺสํกิลฺลญฺจติ. น จ มํ สวากา อาชีโวโต รักขํตี, น จาหํ
 สวาทิ อาชีโวโต รักขํ บจฺจยาสฺสํ. ปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน
 “ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหิตี” ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม ธมฺมเทสโน
 ปรีโยทาตา อสฺสํกิลฺลญฺจติ. น จ มํ สวากา ธมฺมเทสโนโต รักขํตี,
 น จาหํ สวาทิ ธมฺมเทสโนโต รักขํ บจฺจยาสฺสํ. ปริสุทฺธเวยฺยการโน
 สมาโน “ปริสุทฺธเวยฺยการโนมฺหิตี” ปฏฺฐานาติ “ปริสุทฺธํ เม
 เวยฺยการณํ ปรีโยทาตํ อสฺสํกิลฺลญฺจันติ. น จ มํ สวากา เวยฺยการณโต

นับจกนิปาเต ตติยบัณฑิตกาลัสส นับจกวัคโค. ๑๘๓

รักขันติ, น จาหิ สวาเกหิ เวยยากรณโต รักขิ บัจจาลีสามี.
ปริสุทธอนาณทัสสโน สมนโน “ปริสุทธอนาณทัสสโนมเหติ ปฏิจานามิ
“ปริสุทธอ เม อนาณทัสสนิ ปริโยทาติ อสสิลิวัจจันติ. น จ ม
สวากา อนาณทัสสนโต รักขันติ, น จาหิ สวาเกหิ อนาณทัสสนโต
รักขิ บัจจาลีสามีติ.

กกุชวัคโค นับจกโม.

ตัสสสุทธานิ.

เทวี สัมปทา พียากรณิ มาตุกุปเปเน นับจกม
สตุ กถันจ อวัณณิ สีหกกุเณ เท ทลาคิ.

ทติโย บัณณาสโก สมัตโต.

ตติยบัณฑิตกาลโก.

๑๐๑ นับจกโม ภิกขเว เสขเวสาร์ชชกรณา อัมมา. กตเม
นับจก? อธิ ภิกขเว ภิกขุ สัตโธ โหติ, สิวา โหติ, พหุสสุโต
โหติ, อารัทธวิโร โหติ, บัณณวา โหติ. ย โข ภิกขเว
อัสสัทธัสส สาร์ชช โหติ, สัตธัสส ต สาร์ชช น โหติ: ตัสมาย
อัมโม เสขเวสาร์ชชกรणे. ย ภิกขเว พหุสสัตถัสส สาร์ชช โหติ,
สิวาโต ต สาร์ชช น โหติ: ตัสมาย อัมโม เสขเวสาร์ชชกรणे.
ย ภิกขเว อัมบัสสัทธัสส สาร์ชช โหติ, พหุสสัตถัสส ต สาร์ชช
น โหติ: ตัสมาย อัมโม เสขเวสาร์ชชกรणे. ย ภิกขเว กุสสัตถัสส
สาร์ชช โหติ, อารัทธวิโรตถัสส ต สาร์ชช น โหติ: ตัสมาย อัมโม

เสขเวสารัชชกรโณ. ยี ภิกขเว ทูย์บัณเฑาะฏ สारश्च โหติ,
 บัณเฑาะฏโต ตัง สารัชช น โหติ: ตัสมาयั ธัมโม เสขเวสารัชชกรโณ.
 อิมเ โข ภิกขเว บัณเฑาะฏ เสขเวสารัชชกรณา ธัมมาติ.

๑๐๒ บัณเฑาะฏ ภิกขเว ธัมเมหิ สมณัณาคโต ภิกขุ อุตัสสัณคิตปริสัณคิตโต
 โหติ “ปาปภิกขุติ อปี อกุกัปปธัมโม. กตเมหิ บัณเฑาะฏ? อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ เวสียโคจโร วา โหติ, วิจวาโคจโร วา โหติ, อุลลุมุมาริโคจโร วา
 โหติ, บัณเฑาะฏโคจโร วา โหติ, ภิกขุณีโคจโร วา โหติ. อิมเ
 โข ภิกขเว บัณเฑาะฏ ธัมเมหิ สมณัณาคโต ภิกขุ อุตัสสัณคิตปริสัณคิตโต
 โหติ “ปาปภิกขุติ อปี อกุกัปปธัมโมติ.

๑๐๓ บัณเฑาะฏ ภิกขเว อังเคหิ สมณัณาคโต มหาโจโร ลันธัณิ
 ฉินทติ นิสัณคิตโต หริติ เอกาคราภิ กโรติ ปริยัณเฑาะฏิ ตัญจติ.
 กตเมหิ บัณเฑาะฏ? อธิ ภิกขเว มหาโจโร วิสมนัสสิโต จ โหติ,
 คณนัสสิโต จ, พลวนัสสิโต จ, โภคจาตี จ, เขกจารี จ. กถันนัง ภิกขเว
 มหาโจโร วิสมนัสสิโต โหติ? อธิ ภิกขเว มหาโจโร นทิวักคัม วา
 นิสัณคิตโต โหติ บัณฑิตวิสมั วา: เอว โข ภิกขเว มหาโจโร
 วิสมนัสสิโต โหติ. กถันนัง ภิกขเว มหาโจโร คณนัสสิโต โหติ?
 อธิ ภิกขเว มหาโจโร คณคณัน วา นิสัณคิตโต โหติ รุกขคณัน วา
 โรธั วา มหาวนสันนัฑั วา: เอว โข ภิกขเว มหาโจโร
 คณนัสสิโต โหติ. กถันนัง ภิกขเว มหาโจโร พลวนัสสิโต
 โหติ? อธิ ภิกขเว มหาโจโร ราชาณั วา ราชมหามัตตทานั วา

นิสฺสํโสโต โหติ; ตัสส เอวํ โหติ. “มา มํ โกจิ กิณฺจจิ วัชชติ,
 อิมะ ราชานโน วา ราชสมทามํตฺตา วา ปรีโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสํนํตีติ;
 สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ อาห, ตัสสํ ราชานโน วา ราชสมทามํตฺตา วา
 ปรีโยธาย อตฺถํ ภณิสฺสํนํตีติ: เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร พลวนิสฺสํโสโต
 โหติ. กถํญํ ภิกฺขเว มหาโจโร โภคจาตี โหติ? อธิ ภิกฺขเว
 มหาโจโร อตฺถํ โหติ มกฺกัณฺโณ มหาโกโค; ตัสส เอวํ โหติ
 “สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ วัชชติ, อิตฺโต โภเคน ปฏิสันฺนํตฺตํตีติ;
 สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ อาห, ตโต โภเคน ปฏิสันฺนํตฺตํตีติ: เอวํ โข
 ภิกฺขเว มหาโจโร โภคจาตี โหติ. กถํญํ ภิกฺขเว มหาโจโร
 เอกจาโร โหติ? อธิ ภิกฺขเว มหาโจโร เอกโก นิคฺคหณานิ กตฺตา
 โหติ. ตํ กิสฺส เหตุ? “มา เม คุຍ्हมฺมํตา พหิตฺธา สัมภะทํ
 อคฺคํมุตฺติ: เอวํ โข ภิกฺขเว มหาโจโร เอกจาโร โหติ. อิมะติ โข
 ภิกฺขเว บัณฺจํหังคะติ สมนํนาคโต มหาโจโร ตัน อธิ ชินฺทติ
 นิสฺสํโสปปิ หรติ เอกาจาริกปิ กโรติ ปรีโยธาย ติฏฺฐจติ. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว บัณฺจํติ อภิมะติ สมนํนาคโต ปาปภิกฺขุ ขตํ อุพทํ อตฺตานํ
 ปริหเรติ, สวํชฺชโ ๑ โหติ สวํชฺชโ วิณฺญณฺ, พหุญจ ปญฺญณํ
 ปสวติ. กขเมติ บัณฺจํติ? อธิ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสํโสโต ๑
 โหติ, คหณนิสฺสํโสโต ๑, พลวนิสฺสํโสโต ๑, โภคจาตี ๑, เอกจาโร ๑.
 กถํญํ ภิกฺขเว ปาปภิกฺขุ วิสมนิสฺสํโสโต โหติ? อธิ ภิกฺขเว

ปาปภิกขุ วิสเมน กายกัมมเมณ สมนันนาคโต โหติ, วิสเมน วจีกัมมเมณ
 สมนันนาคโต โหติ, วิสเมน มโนกัมมเมณ สมนันนาคโต โหติ: เอวံ โข
 ภิกขเว ปาปภิกขุ วิสมนิสฺสโต โหติ. กถณฺจ ภิกขเว ปาปภิกขุ
 คหณนิสฺสโต โหติ? อธิ ภิกขเว ปาปภิกขุ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ
 อันทตฺตคฺคาทิกาย ทิฏฺฐิจิยา สมนันนาคโต: เอวံ โข ภิกขเว ปาปภิกขุ
 คหณนิสฺสโต โหติ. กถณฺจ ภิกขเว ปาปภิกขุ พลวนิสฺสโต โหติ?
 อธิ ภิกขเว ปาปภิกขุ ราชานํ वा ราชมหามตฺตคฺคานํ वा นิสฺสโต
 โหติ; ตลลํ เอวံ โหติ “สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ วักขติ, อิเม
 ราชานो वा ราชมหามตฺตคฺคา वा ปริโยธาย อตฺถํ ภณฺนิสฺสันตฺติ;
 สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ อาย, ตยฺยลลํ ราชานो वा ราชมหามตฺตคฺคา वा
 ปริโยธาย อตฺถํ ภณฺนิติ: เอวံ โข ภิกขเว ปาปภิกขุ พลวนิสฺสโต
 โหติ. กถณฺจ ภิกขเว ปาปภิกขุ โภคจาตี โหติ? อธิ ภิกขเว
 ปาปภิกขุ ลาภี โหติ จีวณฺณชปาตเดนาสนกิลานมฺหิ: ยเกสฺสชฺชปรีกฺขารานํ;
 ตลลํ เอวံ โหติ “สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ วักขติ, อโต ลาเภน
 ปฏฺฐิสฺสนฺตวิสฺสามีติ; สเจ มํ โกจิ กิณฺจจิ อาย, ตโต ลาเภน
 ปฏฺฐิสฺสนฺตริ: เอวံ โข ภิกขเว ปาปภิกขุ โภคจาตี โหติ. กถณฺจ
 ภิกขเว ปาปภิกขุ เอกจาตี โหติ? อธิ ภิกขเว ปาปภิกขุ เอกโก
 มฺหิจฺฉนฺติเมตฺถ ชมปทาตฺถ นิวาสํ กิณฺยเปติ, โส ตลลํ กุณฺโณ อูปตฺถกมฺมโต
 ลาภี ลภติ: เอวံ โข ภิกขเว ปาปภิกขุ เอกจาตี โหติ. กิเมท
 โข ภิกขเว มณฺจหิ อมฺเมหิ สมนันนาคโต ปาปภิกขุ ขตํ อูปตฺถ

อัครานํ ปริหริติ, สาวิโร จ โหติ สาธุโร วิณฺณฺณํ, พหุญฺจ
อปรณํ ปสฺสตี.

๑๐๘ มัลลิกิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมฺมโนสฺสโต ภิกฺขุ สมฺมณฺโส
สมฺมณฺสฺสุมาสโต โหติ. กตฺตมฺหิ ปฏฺฐิตี? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาจิตฺว
พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชตี อัมปํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ ปัตตปาตํ
ปริภุญฺชตี อัมปํ ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุญฺชตี อัมปํ
ยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ คิณฺณบัจจยเภลัชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชตี อัมปํ
ยาจิตฺว, เมหิ โข ปณฺ สัพเพหิมจารีหิ สัพเพ วิหริตี, คยฺยัสส มนาเปเนว
พหุลํ กายกัมเมเน สมฺมทวารณฺตี อัมปํ อมฺนาเปเน, มนาเปเนว พหุลํ
วจิกัมเมเน สมฺมทวารณฺตี อัมปํ อมฺนาเปเน, มนาเปเนว พหุลํ มโนกัมเมเน
สมฺมทวารณฺตี อัมปํ อมฺนาเปเน, มนาเปเนว อุตฺตารํ อุตฺตรณฺตี อัมปํ
อมฺนาเป, ยานิ โข ปณฺ ตานิ เวทยิตานิ ปัตตสมฺมุจฺจํจํจํจํจํจํจํจํจํจํ
เสมฺมิตสมฺมุจฺจํ
อุตฺตปริณามชานี วา วิสมปริณามชานี วา โอบกัมมิกานี วา
กัมมวิปากชานี วา, ตานิ สํ น พหุเตว อุมฺบัสสนฺตี อัมปํ ปาพาโห โหติ; จตฺตํ
อนฺนาณํ อภิจเจตฺตํจํ
อกฺกิลลาภี; ยาสวณํ ขยา อนาสว เจโตวิมุตฺตํ ปัลลววิมุตฺตํ ติฏฺฐิเชว อัมเม
สยฺ อภิลลว สัจจิกกัวา อุลลัมบัสสน วิหริตี. อเมหิ โข ภิกฺขเว ปฏฺฐิตี
อัมเมหิ สมฺมโนสฺสโต ภิกฺขุ สมฺมณฺโส สมฺมณฺสฺสุมาสโต โหติ. ยํ หิ ตํ ภิกฺขเว
สम्मมา วทฺตมาโน วทฺตยฺย “สมฺมณฺโส สมฺมณฺสฺสุมาสโต, มเมว ตํ ภิกฺขเว

สัมมา วตมาโน วเทยฺย “สมณេสุ สมณสุขมาโลติ; อหํ ทิ ภิกฺขเว
 ยาจิตฺว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชามิ อัมมํ ปิ อยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ
 ปิณฺทปาคํ ปริภุญฺชามิ อัมมํ ปิ อยาจิตฺว, ยาจิตฺว พหุลํ เสนาสนํ
 ปริภุญฺชามิ อัมมํ ปิ อยาจิตฺว, อยาจิตฺว พหุลํ คิลานบัจจยภเณตฺตชฺช-
 ปริกฺขารํ ปริภุญฺชามิ อัมมํ ปิ อยาจิตฺว; เยหิ โข ปณ ภิกฺขุเห
 ตฺถทฺธิ วิหรามิ, เต มํ มนาเปเนว พหุลํ กายกัมมเณ สมุทาจรณฺติ อัมมํ ปิ
 อมนาเปณ, มนาเปเนว พหุลํ วจิกัมมเณ สมุทาจรณฺติ อัมมํ ปิ อมนาเปณ,
 มนาเปเนว พหุลํ มโนกัมมเณ สมุทาจรณฺติ อัมมํ ปิ อมนาเปณ, มนาเปเนว
 อูปहारํ อูปหารณฺติ อัมมํ ปิ อมนาเป, ยานิ โข ปณ ตานิ เวทยิตานิ
 มัตตตสมุทฺธานานิ ภา สกฺกตสมุทฺธานานิ ภา วาตสมุทฺธานานิ ภา
 สันนิปาติกานิ ภา อุตฺตปริณามชานานิ ภา วิธมฺปรีทารชานานิ ภา
 โอบกฺกมิกานิ ภา กัมมวิปากชานานิ ภา, ตานิ เม น พหุเทว อุมฺมชฺชณฺติ,
 อัมมํ ปิ พาโหมตฺตมํ; จตุณฺนํ ฉานานํ อากิเจตฺตลิกานํ ทิฏฺฐจธัมมสุขวิหารานํ
 นิกามลาภํ อภิจฺฉลาภํ อภิสฺสลาภํ, อาตวานํ ชยา ๗ เป ๗ สจฺจนิคตฺวา
 อุมฺมชฺชณฺติ วิหรามิ. ยํ ทิ ตํ ภิกฺขเว สัมมา วตมาโน วเทยฺย
 “สมณេสุ สมณสุขมาโลติ. มนฺเว ตํ ภิกฺขเว สัมมา วตมาโน
 วเทยฺย “สมณេสุ สมณสุขมาโลติ.

๑๐๕ บัณฑิตโม ภิกฺขเว ฆาตุวิหารา. กตเม บัณฑิต? อธิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกัมมํ บัจฺจุบฺบัจฺจิตํ โทติ สพัทฺธมฺจารีสุ อวา
 เจว โรโห ๑. เมตฺตํ วจิกัมมํ บัจฺจุบฺบัจฺจิตํ โทติ สพัทฺธมฺจารีสุ,

มันจักนิปาเต ตติยบัณฑิตกัลลส ปจมวักโค. ๑๔๘

อาวิ เจว รโท จ, เมตตัม โมนกัมมัม บัจจุบฺภูจิตฺ โทติ สพัรหัมจาริตุ
อาวิ เจว รโท จ, ยานิ ตานิ สีดานิ อชันทานิ อัจฉิตทานิ
อสพลานิ อกัมมาสานิ ภูชิตฺตานิ วิบฺบุปฺปลตฺตานิ อปรามญฺจานิ
สมาริตวตฺตนิทานิ ตถารุเปหิ สึเลหิ สึตฺตสมันณคโต วิหริติ
สพัรหัมจาริติ อาวิ เจว รโท จ, ยายํ ทิฏฺฐิจิ อริยา นิยยานิกา
นียยาติ ตักกัรลลส สัมมาทุกัชัชยาบ ตถารุเปาย ทิฏฺฐิจิยา
ทิฏฺฐิจิสามันณคโต วิหริติ สพัรหัมจาริติ อาวิ เจว รโท จ. อิม
โฆ ภิกฺขเว บัณฺเฑ ฆาสฺสวิหาราติ.

๑๐๖ เอกํ สมณํ ภควา โกสัลลปิยํ วิหริติ โฆสิตารามเ. ออโฆ
อายัสสมา อานันฺโท, เยเน ภควา, เตนุปลังกมิ, อุปปลังกมิตฺวา
ภควันตํ อภิวเทตฺวา เอกมณฺธํ นิสิตฺติ, เอกมณฺธํ นิสินฺโน โฆ
อายัสสมา อานันฺโท ภควันตํ เอตทโวจ “ภิกฺขเวตถา น โฆ ภันเต
ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรันฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยาติ. “ยโต โฆ อานันฺท ภิกฺขุ
อตฺตนา สึตฺตสมันฺโน โหติ, โน ปรี อธิสึเล สัมปวัตฺตา.
เอตฺตาวตถาปิ โฆ อานันฺท ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรันฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยาติ.
“สึยา ปเน ภันเต อังโกลปิ ปริยาโย, ยถา ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรันฺโต
ฆาสฺส วิหเรยฺยาติ. “สึยา อานันฺทวาทิ ภควา อโวจ “ยโต โฆ
อานันฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สึตฺตสมันฺโน โหติ, โน ปรี
อธิสึเล สัมปวัตฺตา, อตฺตนาเปกฺขี จ โหติ, โน ปราณเปกฺขี.
เอตฺตาวตถาปิ โฆ อานันฺท ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรันฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยาติ.

“สียา ปน ภันเต อัมโฌบิ ปริยาโย, ยถา ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรัณฺโต
 ฆาสฺส วิหเรยฺยāti. “สียา อานันฺทāti ภควา อโวจ “ยโต โฆ
 อานันฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สิลลัมมํ โน โหติ, โน ปริ อธิสฺสเ
 ลัมปวัตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปราณเปกฺขี; อัมมัญญนาโต จ
 โหติ, เตน อัมมัญญนาติเกณ โน ปริตฺถสฺสติ. เอตฺตาวตฺตา โฆ
 อานันฺท ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรัณฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยāti. “สียา ปน ภันเต
 อัมโฌบิ ปริยาโย, ยถา ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรัณฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยāti.
 “สียา อานันฺทāti ภควา อโวจ “ยโต โฆ อานันฺท ภิกฺขุ
 อตฺตนา จ สิลลัมมํ โน โหติ, โน ปริ อธิสฺสเ ลัมปวัตฺตา;
 อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปราณเปกฺขี; อัมมัญญนาโต จ โหติ,
 เตน อัมมัญญนาติเกณ โน ปริตฺถสฺสติ; จตุณฺณนํ จ ฉานานํ อภิเจตฺตีกานํ
 ทิฏฺฐธัมมสุขวิหารานํ นิคามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี อสฺสราภี.
 เอตฺตาวตฺตา โฆ อานันฺท ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรัณฺโต ฆาสฺส วิหเรยฺยāti.
 “สียา ปน ภันเต อัมโฌบิ ปริยาโย, ยถา ภิกฺขุสฺส โฆ วิหรัณฺโต
 ฆาสฺส วิหเรยฺยāti. “สียา อานันฺทāti ภควา อโวจ “ยโต โฆ
 อานันฺท ภิกฺขุ อตฺตนา จ สิลลัมมํ โน โหติ, โน ปริ อธิสฺสเ
 ลัมปวัตฺตา; อตฺตานุเปกฺขี จ โหติ, โน ปราณเปกฺขี; อัมมัญญนาโต จ
 โหติ, เตน อัมมัญญนาติเกณ โน ปริตฺถสฺสติ; จตุณฺณนํ จ ฉานานํ
 อภิเจตฺตีกานํ ทิฏฺฐธัมมสุขวิหารานํ นิคามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี
 อสฺสราภี; อตฺถวานนํ ชยา อตฺถวํ เจโตวิมุตฺตํ มัญญนาวิมุตฺตํ

ทัญญูเชว อัมเม สยํ อภิณฺเณว สัจจิกัถวา อุปสัมบัชฺช วิหริติ.
 เอตถาวทา โ - - - - - วิกัชฺสว วิทฺธํโต ฆาสฺส วิหเรยฺย.
 อิมํมหา ทาหํ อานํมิ ฆาสฺสวาทา อัมโบ ฆาสฺสวาทา อุตฺตริตโร วา
 ปณฺนิตโร วา นัตถิติ ททาเมติ.

๑๐๗ บัจจกนิ วิกัชเว อัมเมทิ สมนฺนาคโต วิกัชฺ อานุญโย
 โหติ ปาหุญโย ทักขิเนญโย อัมชลิกโรนิโย อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถัสส. กตเมทิ บัจจกนิ? อิท วิกัชเว วิกัชฺ
 สีสลัมบัณฺโณ โหติ, สมาริสลัมบัณฺโณ โหติ, บัจจกนิสลัมบัณฺโณ โหติ,
 วิมุตฺตีสลัมบัณฺโณ โหติ, วิมุตฺตติภาณทลลันสลัมบัณฺโณ โหติ. อิมะทิ
 โห วิกัชเว บัจจกนิ อัมเมทิ สมนฺนาคโต วิกัชฺ อานุญโย
 โหติ ปาหุญโย ทักขิเนญโย อัมชลิกโรนิโย อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถัสสาติ.

๑๐๘ บัจจกนิ วิกัชเว อัมเมทิ สมนฺนาคโต วิกัชฺ อานุญโย
 โหติ ๆ เป ๆ อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถัสส. กตเมทิ บัจจกนิ?
 อิท วิกัชเว วิกัชฺ อเสเชน สีสักขันเอน สมนฺนาคโต โหติ,
 อเสเชน สมาริกขันเอน สมนฺนาคโต โหติ, อเสเชน บัจจกนิสกันเอน
 สมนฺนาคโต โหติ, อเสเชน วิมุตฺติกักขันเอน สมนฺนาคโต โหติ,
 อเสเชน วิมุตฺตติภาณทลลันกักขันเอน สมนฺนาคโต โหติ. อิมะทิ โห
 วิกัชเว บัจจกนิ อัมเมทิ สมนฺนาคโต วิกัชฺ อานุญโย โหติ
 ๆ เป ๆ อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถัสสาติ.

๑๐๙ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว อัมเมติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิสโส
 โหติ. กตเมติ บัณฺฑิโก อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลีลา โหติ
 ปาติโมกฺขลํวํโสโต วิหริ อากาโรวคัมภีโร อณุมตฺเตสฺส วสฺสเสสฺส
 ภาตลลํวํ สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปะเตสฺส; พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร
 สุตฺตลํ นิจโย, เข เต มัมมา อภิกฺกัลยาณา มชฺฌเมกัลยาณา
 ปรีโยสานกัลยาณา สาคตํ ตปฺปยฺชนํ เกวลปรีปนฺณํ ปรีสุทฺธํ
 พหุทฺธํจริยํ อภาวทฺตํ, ตถารุปาสฺส มัมมา พหุสฺสตา โทณฺติ
 ธทา วฐา ปรีจิตา มนฺตานเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจยา สุปฺปฏฺวิทฺธา;
 สันตุฏฺโง โหติ อิตฺตเรน จีวรบัณฺฑิตปาตเสนาสนนิลาณํบัจฺจยเภลลชฺช-
 ปริกฺขาเรน; จตฺถนํ ฉานานํ อากิเจตสิกานํ ทิฏฺฐจธมฺมสุขวิหารานํ
 นิคามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี อภิสฺสลาภี; อาสวานํ ขยา อนาถวํ
 เจโตวิมุตฺตํ ญายวามุตฺตํ ทิฏฺฐเวย อัมเม สยํ อภินฺวา
 ลลํ ฉิกิตฺวา อุลลัมบชฺช วิหริ. อิมेติ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก
 อัมเมติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จาตุทฺทิสโส โหติติ.

๑๑๐ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว อัมเมติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อตฺ
 อรณฺณวนบัตถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐเสวิตฺ. กตเมติ บัณฺฑิโก
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลีลา โหติ ๆ เป ๆ สมาทาย ลิกฺขติ
 ลิกฺขาปะเตสฺส; พหุสฺสโต โหติ ๆ เป ๆ ทิฏฺฐิจยา สุปฺปฏฺวิทฺธา,
 อากาโรววิโย วิหริ ๆ เป ๆ อามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตโร
 กุสฺสเส อัมเมสฺ. จตฺถนํ ฉานานํ อากิเจตกาสิกานํ ทิฏฺฐจธมฺมสุขวิหารานํ

บับจกนิปาเต คติยบับฉนาสภัสส ทติยวัคโค. ๑๕๓

นิคามลาภี โหติ อภิจฉลาภี อภิสราภี, ยาสวานิ ขยา ฉนาสว
เจโตวิมุตตึ บับฉนาวิมุตตึ ทิฏฐิเจว ธัมเม สย อภินฉนา สัจฉิกัตวา
อุปลัมบัสซ วิหริ. อิมะหิ โข ภิกขเว บับจทิ ธัมเมหิ สมันนาคโต
ภิกขุ ชล อวฉณนบัตถานิ บันตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐเลวตุนติ.

ฉาสวหารวัคโค ปจโม.

ตัสสัทธานิ.

สารัสซ ลักโกโต โจรุ สุกุมาสมาสุบับจม.

ยานันทสัลเสชียา จาตุททิส อวฉณน จาติ.

๑๑๑ บับจทิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต กุลุปโก ภิกขุ
กุเลสุ อัยยโย โหติ มมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ
กตเมหิ บับจทิ? อสัณณวิสสาสิ จ โหติ, อนิสสรวิคัยย จ,
พัยตัพเลว จ, อุปกัณณกชัยย จ, อติยานโก จ. อิมะหิ โข
ภิกขเว บับจทิ ธัมเมหิ สมันนาคโต กุลุปโก ภิกขุ กุเลสุ
อัยยโย โหติ มมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. บับจทิ
ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต กุลุปโก ภิกขุ กุเลสุ อัยยโย โหติ
มมนาโป จ ครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ บับจทิ? น อสัณณวิสสาสิ จ
โหติ, น อนิสสรวิคัยย จ, น พัยตัพเลว จ, น อุปกัณณกชัยย จ,
น อติยานโก จ. อิมะหิ โข ภิกขเว บับจทิ ธัมเมหิ สมันนาคโต
กุลุปโก ภิกขุ กุเลสุ อัยยโย โหติ มมนาโป จ ครุ จ อภาวนีโยจติ.

๑๑๒ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต บัณฺฑิโก
 น อาทาตัพพะโพ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? อติทุเร วา คัจฉนฺติ อังจาตฺถเน วา,
 ปัตตปริยาบັນฺนํ น คณฺหาติ, อาปัตตีสามันตฺตา ภณฺมานํ น นิวาเรติ,
 ภณฺมานัสส อันตรนฺตฺรา กถํ โอบาเตติ, ทุขํบับฺโง โหติ ชโฬ
 เณฬฺมุโค. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก ธัมเมหิ สมันนาคโต
 บัณฺฑิโก น อาทาตัพพะโพ. บัณฺฑิโก ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต
 บัณฺฑิโก อาทาตัพพะโพ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? นาคติทุเร คัจฉนฺติ
 นาจจาตฺถเน, ปัตตปริยาบັນฺนํ คณฺหาติ, อาปัตตีสามันตฺตา ภณฺมานํ
 นิวาเรติ, ภณฺมานัสส น อันตรนฺตฺรา กถํ โอบาเตติ, บับฺโงวา
 โหติ อชโฬ เณฬฺมุโค. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก ธัมเมหิ
 สมันนาคโต บัณฺฑิโก อาทาตัพพะโพ.

๑๑๓ บัณฺฑิโก ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺโพ
 สัมมาสมาธิ อุลลัมบิच्च วิหริตุ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? อธิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อักขโม โหติ รูปานํ, อักขโม สัตถานํ, อักขโม คณฺธานํ,
 อักขโม ราคานํ, อักขโม โฆฏฺฐัพพานํ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก
 ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺโพ สัมมาสมาธิ อุลลัมบิच्च
 วิหริตุ. บัณฺฑิโก ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ ภัพฺโพ
 สัมมาสมาธิ อุลลัมบิच्च วิหริตุ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? อธิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สัตถานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม
 ราคานํ, ขโม โฆฏฺฐัพพานํ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก ธัมเมหิ

สมันนาคโต ภิกขุ ภัพโพ สัมมาสมาธิ อุลลัมบิซซ วิหิตุนตี.

๑๑๔ เอก สมย ภควา มคเธสุ วิหริติ อัมมวินเท. อตโช
 อายัสมา อานันโต, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิต्วา
 ภควันตี อภาวเหตฺวา เอกมัตตํ นิสิติ. เอกมัตตํ นิสินัน โช
 อายัสมัตตํ อานันตํ ภควา เอตทโวจ “เย เต อานันต ภิกขุ
 นวา จริยัพพิชิตา อธุนาคตา อิมํ อัมมวินย, เต โว อานันต
 ภิกขุ บัณฺณสุ อัมมเมสุ สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติจฺจจาเปตัพพา.
 กตเมสุ บัณฺณสุ? “เอต ตุมฺहे อวฺโส สิวา โทถ ปาติโมกฺข-
 สัวรลัฏฺฐา วิหรต อจฺจารโคจรลัมบิณฺณา อณุมัตเตสุ วัชเชสุ
 ภยทลลวโน สมหาย ลิกฺขต ลิกฺขาปเทสุติ อิติ ปาติโมกฺขลวเร
 สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติจฺจจาเปตัพพา, “เอต ตุมฺहे อวฺโส
 อินฺทริเยสุ คัคคิตฺวาวา วิหรต อารกฺขลิตโน นิบกฺกลิตโน
 สारกฺขิตมานสา สตารกฺเขน เจตสา สมนฺนาคตาคิ อิติ อินฺทริยลวเร
 สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติจฺจจาเปตัพพา, “เอต ตุมฺहे อวฺโส
 อัยปิภัสสา โทถ ภัสสปรียันตการิโนติ อิติ ภัสสปรียันเต
 สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติจฺจจาเปตัพพา, “เอต ตุมฺहे อวฺโส
 อารณฺยิกา โทถ อรณฺยวณบัตถานิ บันฺฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวถาคิ
 อิติ กายวูปกาเส สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติจฺจจาเปตัพพา.
 “เอต ตุมฺहे อวฺโส สัมมาทิฏฺฐิจกา โทถ สัมมาทลลเนน
 สมนฺนาคตาคิ อิติ สัมมาทลลเนน สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา

ปติฏฐาเปตัพพา เย เต อานันโต ภิกขุ นวา อจิรบัพฺพชิตา
 ออนุภาคตา อิมิ อัมมวินยํ, เต โว อานันโต ภิกขุ อิเมสุ บัณฺฑิสุ
 อัมมิเมสุ สมาทเปตัพพา นิเวเสตัพพา ปติฏฐาเปตัพพาทิ.

๑๑๕ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกขุณี ยถากถํ นิกฺขิตฺตา
 เหวํ นิรये. กตเมหิ บัณฺฑิ? อาวาสมฺมจฺฉริณี โทติ, กุลมฺมจฺฉริณี
 โทติ, ลาภมฺมจฺฉริณี โทติ, วัณฺณมฺมจฺฉริณี โทติ, อัมมมฺมจฺฉริณี โทติ.
 อิเมหิ โข ภิกขเว บัณฺฑิ อัมมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกขุณี ยถากถํ
 นิกฺขิตฺตา เหวํ นิรये. บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเมหิ สมนฺนาคตา
 ภิกขุณี ยถากถํ นิกฺขิตฺตา เหวํ สัคเค. กตเมหิ บัณฺฑิ?
 น อาวาสมฺมจฺฉริณี โทติ, น กุลมฺมจฺฉริณี โทติ, น ลาภมฺมจฺฉริณี
 โทติ, น วัณฺณมฺมจฺฉริณี โทติ, น อัมมมฺมจฺฉริณี โทติ. อิเมหิ โข
 ภิกขเว บัณฺฑิ อัมมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกขุณี ยถากถํ
 นิกฺขิตฺตา เหวํ สัคเคติ.

๑๑๖ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกขุณี
 ยถากถํ นิกฺขิตฺตา เหวํ นิรये. กตเมหิ บัณฺฑิ? อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวํ อวัณฺณนารหํสํ วัณฺณํ ภาสติ, อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวํ วัณฺณนารหํสํ อวัณฺณํ ภาสติ, อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวํ อัมปฺปาสาทนียะ จาเน ปาสาทํ อุปฺปตฺเตติ, อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวํ ปาสาทนียะ จาเน อัมปฺปาสาทํ อุปฺปตฺเตติ,
 สุกฺกธาทะยิ วิณฺปาเตติ. อิเมหิ โข ๆ เปฯ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเมหิ

สมันนาคตา ภิกขุณี ยถาภตฺติ นิกฺขิตฺตา เอวํ สัคเค. กตเมหิ
 บัณฺฑิหิ ? อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา อวณฺณนารหํสํสํ ชวณฺณนํ
 ภาสติ, อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา วณฺณนารหํสํสํ วณฺณนํ ภาสติ,
 อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา อํปฺปํปสาทนีเย จาเน อํปฺปํปสาทํ อํปฺปํปเสติ,
 อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา ปสาทนีเย จาเน ปสาทํ อํปฺปํปเสติ,
 สัตถํธาเทยฺยํ น วิณิปาเตติ. อิมเอหิ โข ๆ เป ๆ

๑๑๗ บัณฺฑิหิ ภิกขเว ธัมมเมหิ สมันนาคตา ภิกขุณี ยถาภตฺติ
 นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรये. กตเมหิ บัณฺฑิหิ ? อุนฺนุวิจฺจ
 อปรีโยคาเหตฺวา อวณฺณนารหํสํสํ วณฺณนํ ภาสติ, อุนฺนุวิจฺจ
 อปรีโยคาเหตฺวา วณฺณนารหํสํสํ ชวณฺณนํ ภาสติ, อิสฺสํลฺกนี จ
 โทติ, มจฺฉริณี จ, สัตถํธาเทยฺยํ วิณิปาเตติ. อิมเอหิ โข
 ๆ เป ๆ บัณฺฑิหิ ภิกขเว ธัมมเมหิ สมันนาคตา ภิกขุณี ยถาภตฺติ
 นิกฺขิตฺตา เอวํ สัคเค. กตเมหิ บัณฺฑิหิ ? อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา
 อวณฺณนารหํสํสํ ชวณฺณนํ ภาสติ, อุนฺนุวิจฺจ ปรีโยคาเหตฺวา
 วณฺณนารหํสํสํ วณฺณนํ ภาสติ, อนิสฺสํลฺกนี จ โทติ, อมจฺฉริณี จ,
 สัตถํธาเทยฺยํ น วิณิปาเตติ. อิมเอหิ โข ๆ เป ๆ

๑๑๘ บัณฺฑิหิ ภิกขเว ธัมมเมหิ สมันนาคตา ภิกขุณี ยถาภตฺติ
 นิกฺขิตฺตา เอวํ นิรये. กตเมหิ บัณฺฑิหิ ? อุนฺนุวิจฺจ
 อปรีโยคาเหตฺวา อวณฺณนารหํสํสํ วณฺณนํ ภาสติ, อุนฺนุวิจฺจ
 อปรีโยคาเหตฺวา วณฺณนารหํสํสํ ชวณฺณนํ ภาสติ, มิจฺฉาติฏฺฐํ จิกา จ

โหติ, มิจฺฉาลักขัปปา จ, สัตถาเทยยัณฺเฑ วินิปาเตติ. อิมเหิ
 โห ๑ เป ๑ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุณี
 ยถากถํ นิกฺขิตฺตา เอวํ สัคเค. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อนนฺวิจฺจ
 ปรีโยคาเหตุว าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ
 ปรีโยคาเหตุว าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ ภาสติ, สัมมาทิฏฺฐิจิภา จ
 โหติ, สัมมาลักขัปปา จ, สัตถาเทยยัณฺเฑ น วินิปาเตติ.

อิมเหิ โห ๑ เป ๑

๑๑๙ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุณี ยถากถํ
 นิกฺขิตฺตา เอวํ นินฺเย. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อนนฺวิจฺจ อปรีโยคาเหตุว
 าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ อปรีโยคาเหตุว
 าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ ภาสติ, มิจฺฉาวาจา จ โหติ, มิจฺฉาลักขัปปา จ,
 สัตถาเทยยัณฺเฑ วินิปาเตติ. อิมเหิ โห ๑ เป ๑ บัณฺฑิหิ
 ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุณี ยถากถํ นิกฺขิตฺตา เอวํ
 สัคเค. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อนนฺวิจฺจ ปรีโยคาเหตุว าวณฺณารหัสฺส
 าวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ ปรีโยคาเหตุว าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ
 ภาสติ, สัมมาวาจา จ โหติ, สัมมาลักขัปปา จ, สัตถาเทยยัณฺเฑ
 น วินิปาเตติ. อิมเหิ โห ๑ เป ๑

๑๒๐ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุณี ยถากถํ
 นิกฺขิตฺตา เอวํ นินฺเย. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อนนฺวิจฺจ อปรีโยคาเหตุว
 าวณฺณารหัสฺส าวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ อปรีโยคาเหตุว

บัญญัติปาเต ตติยบัญญัติกัลล ตติยวัคโค.

๑๕๘

วณณารหัสส วณณ ภาสติ, มิจฉาวายามา จ โหติ,
มิจฉาสติ จ, สัทธาเทยยัญจ วินปาเตติ. อิมะหิ โข ๆ เป ๆ
บัญญัติ ภิกขเว อัมเมหิ สมนันตทา ภิกขุณี ยถากถ นิภชิตตา
เอว สัคเค. กตเมหิ บัญญัติ ? อนุนิจจ ปริโยคาเหตุวา
วณณารหัสส วณณ ภาสติ, อนุนิจจ ปริโยคาเหตุวา
วณณารหัสส วณณ ภาสติ, สัมมาวายามา จ โหติ, สัมมาสติ จ,
สัทธาเทยยัญจ น วินปาเตติ. อิมะหิ โข ๆ เป ๆ

อนนทวินทวัคโค ทุติโย.

ตัสสุตถานิ.

กุลุปโก มัจฉาสมโน สมาธิ อนนทวินท
มัจฉริ วณณนา อิสสา, ทิฏฐิจิ วาจา ยวามติ.
๑๒๑ เอก สมย ภควา เวลลิตย วิหริ มทวเน
กุฏาคารสาละย. อโฆ ภควา สายัน्हสมย ปฏิสลลฉานา
วฏฐิต, เยน คิลาณสาละ, เตนุปลังกมิ, อัทธิสสา โข ภควา
อับบตริ ภิกขุ ทุฬพล คิลาณก, ทิสสา บัญญัติเต อาสเน
นิสสิ. นิสสิช โข ภควา ภิกขุ อามันเตสิ “ ยักกัจจ ภิกขเว
ตุฬพล คิลาณก บัญจ อัมมา น วิชหันทิ, ตัสสเสต ปาฏิกังขะ
นจิรัสเสว อาตวานิ ขยา อนาสว เจโตวิมุตติ บัญเภาวิมุตติ
ทิฏฐิเภา อัมเม สมย อภินเภา สัจฉิกัตวา อุลลัมบัสซ วิหริสสติ.
กตเม บัญจ ? อธ ภิกขเว ภิกขุ ขสุภานุบัสสิ กาเย วิหริ,

อาหาเร ปฏิกกฺขลสัณฺณิ, ลัพฺพโลเก อนภิรตสัณฺณิ, ลัพฺพลชาเรสุ
 อนิจฺจานุบัลลํ, มรณสัณฺณา โข ปณฺธัส อัสสมัคคํ สุมฺภฺจिता
 โหติ. ยถาญฺจิ ภิกฺขเว ทุฬฺพลํ คิลานกํ อิมํ บัณฺฑํ ธัมมา
 น วิชหฺนํติ, ตัสสเสตํ ปาฏิกงฺขํ: นจิรํเสว ฆาสวานํ ขยา
 ๗ เป ๗ ลจฺฉนิกตฺวา อุลลัมบัสฺส วิหริสฺสตีติ.

๑๒๒ โย ติ โภจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา บัณฺฑํ
 ธัมเม ภาเวติ บัณฺฑํ ธัมเม พหุลลิกโรติ, ตัสส ทฺวินนํ ผลานํ
 อณฺเณตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺฐเจว ธัมเม อณฺเณ, สติ วา
 อูปาทิเสเส อนาคามิตา. กตเม บัณฺฑํ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 อัสสมัคคตฺถเนว สติ สุมฺภฺจिता โหติ ธัมมานํ อุตฺยัคคคามินิยา
 บัณฺเณน, อสุกฺขานุบัลลํ กาเย วิหริ, อาหาเร ปฏิกกฺขลสัณฺณิ,
 ลัพฺพโลเก อนภิรตสัณฺณิ, ลัพฺพลชาเรสุ อนิจฺจานุบัลลํ. โย
 ติ โภจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา อิมํ บัณฺฑํ ธัมเม
 ภาเวติ อิมํ บัณฺฑํ ธัมเม พหุลลิกโรติ, ตัสส ทฺวินนํ ผลานํ
 อณฺเณตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ: ทิฏฺฐเจว ธัมเม อณฺเณ, สติ วา
 อูปาทิเสเส อนาคามิตาติ.

๑๒๓ บัณฺฑํติ ภิกฺขเว ธัมเมติ สมนํนาคโต คิลาน
 สุมฺภฺจิกาโร โหติ. กตเมติ บัณฺฑํติ? ธมฺมมัยายการี โหติ,
 ลจฺฉนปายํ มตฺตํ น ชานาติ, เกลลํ น ปฏฺฐเลวิตา โหติ,
 อตฺถกามํลลํ คิลานุบัลฺลํจกฺลลํ น ยถาภูตํ อาพาธํ อาวิกิตฺตา

บัณฺเฑนินาเต คติยบิณฺณาสักกัสส คติยวັคโค ๑๖๑

โหติ: อภิกกมฺมันํติ วา “อภิกกมตฺติ, ปฏิกกมฺมันํติ วา “ปฏิกกมตฺติ,
จิตํ วา “จิตฺติ, อุပ္ปັນฺณานิ สารีริกานิ เวทนานิ ทุกฺขานิ
ติพฺพานิ ขวานิ กฏฺฏกานิ อสาคานิ อมฺมาปานิ ปาณฺทรานิ
อนิวิสาสกชาติโก โหติ. อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อัมมฺเหติ
สมันนาคโต คิลานิ อุมฺมฺจฺจาโก โหติ. บัณฺเฑนินิ ภิกฺขเว
อัมมฺเหติ สมนฺนาคโต คิลานิ อุมฺมฺจฺจาโก โหติ. กตฺตเมติ บัณฺเฑนินิ?
สํปฺปายการี โหติ, สํปฺปายเ มตฺตํ ชานาติ, เกสฺสชฺชํ ปฏฺฐเสวิตา
โหติ, อตฺตกามสฺส คิลานํ อุมฺมฺจฺจาโก ยถากฺขํ อาพาธํ อวิคฺคตา
โหติ: อภิกกมฺมันํติ วา “อภิกกมตฺติ, ปฏิกกมฺมันํติ วา “ปฏิกกมตฺติ,
จิตํ วา “จิตฺติ, อุပ္ปັນฺณานิ สารีริกานิ เวทนานิ ทุกฺขานิ
ติพฺพานิ ขวานิ กฏฺฏกานิ อสาคานิ อมฺมาปานิ ปาณฺทรานิ
อนิวิสาสกชาติโก โหติ. อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อัมมฺเหติ
สมันนาคโต คิลานิ อุมฺมฺจฺจาโก โหติ.

๑๖๔ บัณฺเฑนินิ ภิกฺขเว อัมมฺเหติ สมนฺนาคโต คิลานํ อุมฺมฺจฺจาโก
นาลํ คิลานํ อุมฺมฺจฺจาโก. กตฺตเมติ บัณฺเฑนินิ? น ปฏฺฐโฬ โหติ
เกสฺสชฺชํ สํวิชาติ, สํปฺปายาสํปฺปายํ น ชานาติ อสํปฺปายํ
อุปฺปายเมติ สํปฺปายํ อุปฺปายเมติ, อามิสฺสํโร คิลานํ อุมฺมฺจฺจาโก
โน เมตฺตจิตฺโต, เซจฺจํ โหติ อจฺจวํ วา บัลลวํ วา
วณฺโณ วา เขตฺติ วา นีหริตฺ, น ปฏฺฐโฬ โหติ คิลานํ กาเลน

กาลิ อัมมิยา กถาย สันตัสสเสตุ สมาทเปตุ สมุตฺเตเชตุ
 สัมปทฺเสตุ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต
 คิลานุပ္ปฐฺจาโก นาลิ คิลานํ อุပ္ปฐฺจาตุ. บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว อัมเมหิ
 สมนฺนาคโต คิลานุပ္ปฐฺจาโก อลฺ คิลานํ อุပ္ปฐฺจาตุ. กตเมหิ
 บัณฺฑิหิ? ปฏฺวิโล โหติ เกสฺสํชํ สฺวิธาคุ, สบฺบํปายาสบฺบํปาย
 ชานาติ ขลฺลํปายํ อปฺนามะติ. สบฺบํปายํ อุปฺนามะติ, เมตฺตจิตฺโต
 คิลานํ อุပ္ปฐฺจาติ โน อามิสฺสนฺตโร, อเชคฺคฺฉนํ โหติ อุจฺจารํ वा
 บัลลํจารํ वा วณฺตี वा เขฬิ वा นีหริตุ, ปฏฺวิโล โหติ คิลานํ
 กาเลณ กาลิ อัมมิยา กถาย สันตัสสเสตุ สมาทเปตุ สมุตฺเตเชตุ
 สัมปทฺเสตุ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต
 คิลานุပ္ปฐฺจาโก อลฺ คิลานํ อุပ္ปฐฺจาตุ.

๑๖๕ บัณฺฑิหิเม ภิกฺขเว อัมมา ขณฺยสฺสา. กตเม บัณฺฑิ
 ขลฺลํปายการิ โหติ, สบฺบํปายะ มตฺตํ น ชานาติ, อปรินตโกชี จ
 โหติ, อกาลจาริ จ, อพฺพหิมจาริ จ. อิมะ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 อัมมา ขณฺยสฺสา. บัณฺฑิหิเม ภิกฺขเว อัมมา ขณฺยสฺสา. กตเม
 บัณฺฑิ? สบฺบํปายการิ โหติ, สบฺบํปายะ มตฺตํ ชานาติ, ปรินตโกชี จ
 โหติ, กาลจาริ จ, พหฺพหิมจาริ จ. อิมะ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 อัมมา ขณฺยสฺสา.

๑๖๖ บัณฺฑิหิเม ภิกฺขเว อัมมา ขณฺยสฺสา. กตเม บัณฺฑิ
 ขลฺลํปายการิ โหติ, สบฺบํปายะ มตฺตํ น ชานาติ, อปรินตโกชี จ.

โหติ, ทุสสีโล จ, ปาปมิตโต จ. อิมे โข ภิกขเว บัจจ
ธัมมา อายุสสา. บัจจิมิ ภิกขเว ธัมมา อายุสสา. กตเม
บัจจ? สัมปายการี โหติ, สัมปายะ มัตถัง ชานาติ, ปริณตโกชี จ
โหติ, ลีลา จ, กัลยาณมิตโต จ. อิมे โข ภิกขเว บัจจ
ธัมมา อายุสสาติ.

๑๒๗ บัจจหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ นาล
ลัมมัทวารปกาสิตุ. กตเมหิ บัจจหิ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
อสนันตุญโจ โหติ อิตริตเรน จีวเรน, อสนันตุญโจ โหติ อิตริตเรน
บัจจทปาเตน, อสนันตุญโจ โหติ อิตริตเรน เสนาสเนน, อสนันตุญโจ
โหติ อิตริตเรน คิลานบัจจยเภลัชชปรักขาเรน, กามลัมมัมปพหุโล จ
วิหริ. อิมेหิ โข ภิกขเว บัจจหิ ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ
นาล ลัมมัทวารปกาสิตุ. บัจจหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต
ภิกขุ อล ลัมมัทวารปกาสิตุ. กตเมหิ บัจจหิ? อธิ ภิกขเว
ภิกขุ สันตุญโจ โหติ อิตริตเรน จีวเรน, สันตุญโจ โหติ
อิตริตเรน บัจจทปาเตน, สันตุญโจ โหติ อิตริตเรน เสนาสเนน,
สันตุญโจ โหติ อิตริตเรน คิลานบัจจยเภลัชชปรักขาเรน,
เนกขัมมลัมมัมปพหุโล จ วิหริ. อิมेหิ โข ภิกขเว บัจจหิ
ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ อล ลัมมัทวารปกาสิตุ.

๑๒๘ บัจจิมานิ ภิกขเว สมนทกฺขานิ. กตมานิ บัจจ?
อธิ ภิกขเว ภิกขุ อสนันตุญโจ โหติ อิตริตเรน จีวเรน,

อสนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน ปินฺนทปาเตน, อสนัตตฺวโจ โหติ
 อตริตฺเรน เสนาสเนน, อสนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน คิลานบัจจย-
 เกสัชชปริกษาเรน, อนภโรโต จ พหิมจิริยํ จรติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
 บัณฺฑํ สมณทุกฺขานิ. บัณฺฑํจิมานิ ภิกฺขเว สมณสุขานิ. กตมานิ
 บัณฺฑํ? อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน จิวเรน,
 สนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน ปินฺนทปาเตน, สนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน
 เสนาสเนน, สนัตตฺวโจ โหติ อตริตฺเรน คิลานบัจจยเกสัชชปริกษาเรน,
 อภโรโต จ พหิมจิริยํ จรติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑํ สมณสุขานํติ.

๑๖๕ บัณฺฑํจิเม ภิกฺขเว อปาเยกา เนรยิกา ปริกฺขปฺปา
 อเทกัจฉา. กตม บัณฺฑํ? มาตา ชีวตา วโรปิตา โหติ, ปิตา ชีวตา
 วโรปิตา โหติ, อมฺหา ชีวตา วโรปิตา โหติ, ธมฺมคคัสส ทฏฺฐเณ
 จิตฺเตน โลหิตํ อပ္ปาทิตํ โหติ, สสฺส โภโก โน โหติ. อิม โข
 ภิกฺขเว บัณฺฑํ อปาเยกา เนรยิกา ปริกฺขปฺปา อเทกัจฉาติ.

๑๖๖ บัณฺฑํจิมานิ ภิกฺขเว พยฺสนานิ. กตมานิ บัณฺฑํ? ภาติพฺยสนํ
 โภคพฺยสนํ โรคพฺยสนํ สิลพฺยสนํ ทิฏฺฐิจฺพฺยสนํ. น ภิกฺขเว สัตฺถา
 ภาติพฺยสนเหตุํ ว่า โภคพฺยสนเหตุํ ว่า โรคพฺยสนเหตุํ ว่า กายสัสส
 เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ อပ္ปชฺชัณฺตี.
 สิลพฺยสนเหตุํ ว่า ภิกฺขเว สัตฺถา ทิฏฺฐิจฺพฺยสนเหตุํ ว่า กายสัสส
 เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ อပ္ปชฺชัณฺตี. อิมานิ
 โข ภิกฺขเว บัณฺฑํ พยฺสนานิ. บัณฺฑํจิมานิ ภิกฺขเว สัมปทา. กตมา

บัณฺเฑนปาทะ คติยบัณฺเฑนาลกัณฺณ จตุตถวักโค. ๑๖๕

บัณฺเฑน? ฌาตีสัมปทา โภคสัมปทา อารอภัยสัมปทา สีสสัมปทา
ทัญญุจิสัมปทา. น ภิกขเว สัตถา ฌาตีสัมปทาเหตุ วา โภคสัมปทาเหตุ วา
อารอภัยสัมปทา.เหตุ. วา กายัสส เภทา ปรมมรณา สุกตีสสัคค โลก
อุปปัชชณฺติ. สีสสัมปทาเหตุ วา ภิกขเว สัตถา ทัญญุจิสัมปทาเหตุ วา
กายัสส เภทา ปรมมรณา สุกตีสสัคค โลก อุปปัชชณฺติ. อิม
โฆ ภิกขเว บัณฺเฑน สัมปทาติ.

คณานวักโค คติโย.

คัสสุทธานิ.

คิลานโน สติปัญฺเฑน เทวปัญฺเฑน ทวายุสา

อวัณฺเฑนปาทะกัณฺณ ปริกุกฺโข โป จ สัมปทาติ.

๑๓๑ บัณฺเฑน ภิกขเว อังคหิ สมนันนาคโต ราชา จักกวัตติ
อัมเมเนว จักก ปวัตเตติ, ตํ โหติ จักก อปัปฺปวัตติยํ เกณจิ
มนุสฺสสุเตน ปัจจัตติเกน ปาณินา. กตเมหิ บัณฺเฑน? อโ ภิกขเว
ราชา จักกวัตติ อหัตถณฺณ จ โหติ อหัตถณฺณ จ มัตถณฺณ จ
กาสถณฺณ จ ปวิสถณฺณ จ. อเมหิ โฆ ภิกขเว บัณฺเฑน อังคหิ
สมนันนาคโต ราชา จักกวัตติ อัมเมเนว จักก ปวัตเตติ, ตํ โหติ จักก
อปัปฺปวัตติยํ เกณจิ มนุสฺสสุเตน ปัจจัตติเกน ปาณินา. เหวเหว โฆ
ภิกขเว บัณฺเฑน อัมเมหิ สมนันนาคโต ตถาคโต อหํ สัมมาสัมพุทโธ
อัมเมเนว อนุตฺตร อหํจักก ปวัตเตติ, ตํ โหติ จักก อปัปฺปวัตติยํ
สมณเณ วา พุทฺธมณเณ วา เทเวณ วา มาเวณ วา พุทฺธมฺเณ วา

เกนจิ วา โลกัสมี. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อธิ ภิกฺขเว ตถาคโต ขวฬ
 สัมมาสัมพุทฺธो อตฺถถัณฺณํ, อัมมถัณฺณํ, มัตถัณฺณํ, กาลถัณฺณํ, ปริสฺถถัณฺณํ.
 อิมหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต ขวฬ
 สัมมาสัมพุทฺธो อัมเมเนว อนุตฺตรํ อัมมจักกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ
 จักกํ อปัปฺปวตฺติยํ สมณေန วา พหิหิสมณေန วา เทเวณ วา
 มาเรณ วา พหิหิมนุ วา เกนจิ วา โลกัสมีนติ.

๑๓๒ บัณฺฑิหิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมนฺนาคโต รัณฺโณ
 จักกวัตฺติสฺส เชฏฺฐโง ปุตฺโต บิตฺวา ปวตฺติตํ จักกํ อัมเมเนว
 อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จักกํ อปัปฺปวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสสฺสเทณ บัจจติณฺณ
 ปาณินา. กตเมหิ บัณฺฑิหิ? อธิ ภิกฺขเว รัณฺโณ จักกวัตฺติสฺส
 เชฏฺฐโง ปุตฺโต อตฺถถัณฺณํ จ โหติ อัมมถัณฺณํ จ มัตถัณฺณํ จ
 กาลถัณฺณํ จ ปริสฺถถัณฺณํ จ. อิมหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ
 อังเคหิ สมนฺนาคโต รัณฺโณ จักกวัตฺติสฺส เชฏฺฐโง ปุตฺโต
 บิตฺวา ปวตฺติตํ จักกํ อัมเมเนว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จักกํ
 อปัปฺปวตฺติยํ เกนจิ มนุสฺสสฺสเทณ บัจจติณฺณ ปาณินา. เอวเมว
 โข ภิกฺขเว บัณฺฑิหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ตถาคเตณ
 อนุตฺตรํ อัมมจักกํ ปวตฺติตํ สัมมเทว อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ
 จักกํ อปัปฺปวตฺติยํ สมณေန วา พหิหิสมณေန วา เทเวณ วา
 มาเรณ วา พหิหิมนุ วา เกนจิ วา โลกัสมี. กตเมหิ บัณฺฑิหิ?
 อธิ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต อตฺถถัณฺณํ, อัมมถัณฺณํ, มัตถัณฺณํ, กาลถัณฺณํ,

ปริสัลลณฺ. อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อัมเมติ สมนฺนาคโต
 สารีปุตฺโต ตถาคเตน อนุตฺตรํ อัมมจักกํ ปวตฺตติ สัมมเทว
 อนุปวตฺเตติ, ตํ โหติ จักกํ อปฺปฏวตฺตติยํ สมณเณ วา
 พริทฺหิสมณเณ วา เทเวณ วา มารเณ วา พริทฺหิมนฺนา วา เกณจิ วา โลกัสส มินฺนํ.

๑๓๓ โยปี โข ภิกฺขเว ราชา จักกวัตฺตี อัมมิโก อัมมราชา,
 โสปี น อราชกํ จักกํ ปวตฺเตติ. เอวํ วุตฺเต นนฺโดวโร
 ภิกฺขุ ภควันฺตํ เอตทโวจ “โก ปน ภันเต รณฺเญ โย จักกวัตฺตีสส
 อัมมิกัถฺส อัมมรณฺเญ ราชาติ. “อัมโม ภิกฺขุติ ภควา อโว
 “อธ ภิกฺขุ ราชา จักกวัตฺตี อัมมิโก อัมมราชา อัมมณเณว
 นิสฺสาเย อัมมํ สกัถฺวโรนฺโต อัมมํ อรฺกโรนฺโต อัมมํ
 อปฺยายมาโน อัมมํทฺธโช อัมมํเกตุ อัมมาธิปเตยฺโย อัมมิกํ
 รกฺขาวรรณคฺคตํ สํวิทฺหติ อณฺโตนฺนํมํ. ปุณฺณํ จปฺวํ ภิกฺขุ ราชา
 จักกวัตฺตี อัมมิโก อัมมราชา ๆ เป ๆ อัมมาธิปเตยฺโย อัมมิกํ
 รกฺขาวรรณคฺคตํ สํวิทฺหติ ชตฺติเยสฺส อนฺนํนํเตสฺส พลกายัสสํ มี
 พริทฺหิสมณคหปติเกสฺส เนคฺคมาชนปเทสฺส สมนพริทฺหิสมณสฺส นิคกัชฺส.
 ส โข โส ภิกฺขุ ราชา จักกวัตฺตี อัมมิโก อัมมราชา ๆ เป ๆ
 อัมมาธิปเตยฺโย อัมมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตํ สํวิทฺหติวํ อณฺโตนฺนํมํ,
 อัมมิกํ รกฺขาวรรณคฺคตํ สํวิทฺหติวํ ชตฺติเยสฺส อนฺนํนํเตสฺส
 พลกายัสสํ มี พริทฺหิสมณคหปติเกสฺส เนคฺคมาชนปเทสฺส สมนพริทฺหิสมณสฺส
 นิคกัชฺส, อัมเมเนว จักกํ ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จักกํ

อปัปฺปวิรัตติโย เกณจิ มนุสฺสญฺเฏน บัจฺจติเกณ ปาณินา. เอวเมว
 โข ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ อัมมิโก อัมมราชา
 อัมมัลลเบว นิสฺสาโย อัมมิ ลักกโรนฺโต อัมมิ ครุฑโรนฺโต
 อัมมิ อปายมาโน อัมมัทธโช อัมมเกตุ อัมมาธิปเตโย
 อัมมิโก รักษารณคุตฺติ ลวิหฺหิ ภิกฺขุสฺ “เอวรูปํ กายกัมมํ
 เสวิตัพพํ, เอวรูปํ กายกัมมํ น เสวิตัพพํ, เอวรูปํ วจีกัมมํ
 เสวิตัพพํ, เอวรูปํ วจีกัมมํ น เสวิตัพพํ, เอวรูปํ มโนกัมมํ
 เสวิตัพพํ, เอวรูปํ มโนกัมมํ น เสวิตัพพํ, เอวรูปํ อาชีโว
 เสวิตัพพโ, เอวรูปํ อาชีโว น เสวิตัพพโ, เอวรูปํ คามนิคโม
 เสวิตัพพโ, เอวรูปํ คามนิคโม น เสวิตัพพโติ. ปุณฺ ๗
 ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ อัมมิโก อัมมราชา
 ๆ เป ๆ อัมมาธิปเตโย อัมมิโก รักษารณคุตฺติ ลวิหฺหิ
 ภิกฺขุนี้สุ ... อูปาสเกลฺสุ ... อูปาสีกาลสุ “เอวรูปํ กายกัมมํ
 เสวิตัพพํ, เอวรูปํ กายกัมมํ น เสวิตัพพํ, ๆ เป ๆ เอวรูปํ
 คามนิคโม เสวิตัพพโ, เอวรูปํ คามนิคโม น เสวิตัพพโติ;
 ส โข โส ภิกฺขุ ตถาคโต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ อัมมิโก
 อัมมราชา ๆ เป ๆ อัมมาธิปเตโย อัมมิโก รักษารณคุตฺติ
 ลวิหฺหิตฺวา ภิกฺขุสฺ, อัมมิโก รักษารณคุตฺติ ลวิหฺหิตฺวา ภิกฺขุนี้สุ,
 ... อูปาสเกลฺสุ, ... อูปาสีกาลสุ, อัมมเนว อนุตฺตรํ อัมมจักกํ
 ปวตฺเตติ, ตํ โหติ จักกํ อปัปฺปวิรัตติโย สมฺมณเณ วา พหฺมณเณ วา

১৬৫

๑๓๔ บัณฺฑิโก ภิกขเว อังคะติ สมนํนาคโต ราชชา ชัตติโย
มุกฺทธานิสิตโต ยัสสํ ยัสสํ ทิสาย วิหริติ, สกัลลํเยว วิชิต
วิหริติ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? อิท ภิกขเว ราชชา ชัตติโย
มุกฺทธานิสิตโต อุกโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิตติโต จ
สัสสุทฺธคหณโก ยาว สัตตมา ปิตามหยุคา อักกจิตฺโต อานุปกญฺโจะ
ชาติวาเทเน, อํทฺโธ โหติ มหัทธโน มหาโกโค ปริปุณณ-
โกสโกญฺชาคาโร, พลวา โข ปณ โหติ จตุรํจคินิยา เสนาย
สมนํนาคโต อัสสวาย โอวาทปฏิการาย, ปริณายโก โข ปณัสส
โหติ บัณฺฑิโกโต พยัคโต เมธาวี ปญฺเฬโล อตฺตทานาคคยจฺจุบฺบันเน
อัสสเถ จินฺนคตฺ, ตสฺสสิเม จัตตาโร อัมมา ยสฺส ปริปาเจนฺติ.
โส อมิณา ยสฺสบัณฺเณน อัมมเณ สมนํนาคโต ยัสสํ ยัสสํ
ทิสาย วิหริติ, สกัลลํเยว วิชิต วิหริติ. ตํ กิสฺส เหตุ
เอวํเปหิตํ ภิกขเว โหติ วิชิตาวิน. เอวเมว โข ภิกขเว
บัณฺฑิโก อัมเมหิ สมนํนาคโต ภิกขุ ยัสสํ ยัสสํ ทิสาย วิหริติ,
วิมุตตจิตฺโต วิหริติ. กตเมหิ บัณฺฑิโก? อิท ภิกขเว ภิกขุ
สึลวา โหติ. ๆ เป ๆ ลิกขติ ลิกขาปเทสฺ ราชาว
ชัตติโย มุกฺทธานิสิตโต ชาติสมนํนาคโต, พหุสฺสโต โหติ ๆ เป ๆ
ทิจฺฉา จิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, ราชาว ชัตติโย มุกฺทธานิสิตโต อํทฺโธ

มัทธโน มหาโกโค ปริบูรณ์โกสโกฏฐาโค; ธารัทธวโร
 วิหริ อุกุสธานํ อัมมานํ ปธานาย กุสธานํ อัมมานํ
 อุลลัมปทาย อามวา ทัพพีปรักกโม ธนิกํ ชิตฺตธโร กุสเลสุ
 - อัมเมสุ, ราชาว ชิตฺติโย มุทฺธากิสิตฺโต พลลัมบนฺโน,
 บัณฺณวา โหติ อุตฺตคฺคคามินิยา บัณฺณาย สมนฺนาคโต
 อริยาย นิพฺเพธิกาย สัมมาทุกฺขกฺขคามินิยา, ราชาว ชิตฺติโย
 มุทฺธากิสิตฺโต ปริณายกสฺมึนฺโน, ตสฺสิเม จิตฺตาโร อัมมา วิมุตฺติ
 ปริยาเจเนติ. โส อิมินา วิมุตฺติบัจฺจเมณ อัมเมเน สมนฺนาคโต
 ยัสสึ ยัสสึ ทิสาย วิหริ, วิมุตฺตจิตฺโตว วิหริ. ตํ
 กิสึสึ เหตุ? เอวํโหติ ภิกฺขเว โหติ วิมุตฺตจิตฺตานฺนติ.

๑๓๕ บัณฺจหิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมนฺนาคโต รัณฺโณ ชิตฺติยัสส
 มุทฺธากิสิตฺตัสส เชฏฺฐโง ปุตฺโต รัชฺชํ ปัตฺเตเก. กถเมหิ
 บัณฺจหิ? อธ ภิกฺขเว รัณฺโณ ชิตฺติยัสส มุทฺธากิสิตฺตัสส
 เชฏฺฐโง ปุตฺโต อุกโต สุกขาโต โหติ มาติโต ๑ ปิตฺติโต ๑
 ลลฺลทฺธคฺคณฺโณ ยาว สัตถมา ปิตามหฺยุคา อักกํ ชิตฺโต ธนุปรุฏฺฐโง
 ชาติวาเทณ, อภิรุโป โหติ ทสฺสึนฺนโย ปาสาทิโก ปรมาย
 วณฺณนโปกฺขรตฺตาย สมนฺนาคโต, มาตาปิตุณํ ปิโย โหติ
 มนาโป, เนคมชานปทสฺส ปิโย โหติ มนาโป, ยานิ คานิ
 รัณฺณํ ชิตฺติยานํ มุทฺธากิสิตฺตานํ สิบฺบ์ญฺจํยานิ หัตถิสึมํ वा
 อัสสึสึมํ वा รัณฺณํมํ वा ธนุสึมํ वा ตตฺถ ลิกฺขโต โหติ ธนฺวโย.

ทัสสี เอว โหติ “อหิ โขมฺหิ ชุกโต สุชาโต มาติโต ๑
 บิติโต ๑ สัสสฺสคคณโก ยาว สัตตมา ปิตามหุคคา
 อักขิตโต อนุปกฺกฺโช ชาติวาเทน, กัลลมาหิ รัชช
 น บัตตเอยฺย; อหิ โขมฺหิ ชุกโรโป ทัสสินโย ปาสาทิโก ปรมาย
 วัณณโปกฺขรตาย สมณฺณาคโต, กัลลมาหิ รัชช น บัตตเอยฺย; อหิ โขมฺหิ
 มาตาบิณฺณ บิโย มนาโป, กัลลมาหิ รัชช น บัตตเอยฺย; อหิ โขมฺหิ
 เนคมชานปทสฺส บิโย มนาโป, กัลลมาหิ รัชช น บัตตเอยฺย; อหิ
 โขมฺหิ ยานิ ทานิ วัณฺณ ชัตติยานํ มุทฺธากิลิตฺตานํ สิมฺปฺปญฺจํ
 ทตฺตลลิมํ วา อลลลลิมํ วา รตลลิมํ วา ชนฺดลลิมํ วา ตตฺต
 ลลิกฺขิตโต อนวโย, กัลลมาหิ รัชช น บัตตเอยฺยํนติ. อิมฺเห โข ภิกฺขเว
 ปัจจํ อังเคติ สมณฺณาคโต วัณฺโพบิ ชัตติยลลิต มุทฺธากิลิตตลลิต
 เชฏฺฐโง ปุทฺโต รัชช บัตตเอติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ปัจจํ
 อิมฺเมติ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขย บัตตเอติ. กตเมติ
 ปัจจํ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลทฺโธ โหติ, ลทฺทหิติ ตถาคตลลิต
 โพร “อติปิ โส ภควา ๆเป ๆ พุทฺโธ ภควาติ, อปฺปปาพาโ
 โหติ อปฺปปาตังโก สมเวปาทินิยา คคณนิยา สมณฺณาคโต นาคิลิตาย
 นารัจฺจนฺทาย มัชฌิมาย ปธานักขมาย, อสโง โหติ อมายาวิ
 ยถากุติ อตฺตานํ อาวิกตฺตา ลตฺถวิ วา วิณฺญฺสุ วา
 สทฺทวิมฺภาริตฺ; อารทฺธวิโย วิหริติ อกฺกุสลานํ อิมฺมานํ ปธานาย
 กุสลานํ อิมฺมานํ อปฺปสम्मปฺทาย ทามวา ทฬิพฺพปรกฺกโม

อนิกขิตตอุโร กุสเลสุ ธัมเมสุ; บัณเฑาะว โหติ อุทฺยัตตคามินิยา
 บัณเฑาะย สมันนาคโต อริยา ย นีฬเพริกาย สัมมาทุกขกัซยคามินิยา.
 ตัสส เอว โหติ “อหิ โขมฺหิ สัตฺโต สัตฺตทหามิ
 ตถาคตัสส โฬธิ” “อิตฺถิ โส ภควา ๆเป ๆ พุทฺโธ ภควาติ,
 กัสฺมาหิ อาสวานํ ขยํ น บัตฺเตยฺยํ; อหิ โขมฺหิ อปฺปิปาฟาโธ
 อปฺปิปาตังโก สมเวปากินิยา คหณิยา สมันนาคโต นาคิสฺสํคาย
 นัจจุณฺหํคาย มัชฌิมาย ปธานักขมาย, กัสฺมาหิ อาสวาน
 ขยํ น บัตฺเตยฺยํ; อหิ โขมฺหิ อตฺโต อมายาวิ ยถากุตฺ
 อตฺตคานํ อวิกตฺตา สัตฺตวิ วา วิณฺญฺสุ วา สพัรฺทฺมจารีสุ,
 กัสฺมาหิ อาสวานํ ขยํ น บัตฺเตยฺยํ; อหิ โขมฺหิ อารทฺธวโร
 วิหรามิ อกฺขลํ ธมฺมานํ ปธานาย ๆเป ๆ อนิกขิตตอุโร
 กุสเลสุ ธัมเมสุ, กัสฺมาหิ อาสวานํ ขยํ น บัตฺเตยฺยํ;
 อหิ โขมฺหิ บัณเฑาะว ๆเป ๆ สัมมาทุกขกัซยคามินิยา, กัสฺมาหิ
 อาสวานํ ขยํ น บัตฺเตยฺยํ. อิมํ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 ธมฺเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ บัตฺเตยฺยํ.

๑๓๖ บัณฺฑิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมันนาคโต วัณฺโณ ชตฺตยัสส
 มุทฺธาภิสตฺตัสส เขฏฺโฐ ปุตฺโต อุมฺบฺบิสิ บัตฺเตยฺยํ. กตเมหิ
 บัณฺฑิ? อช ภิกฺขเว วัณฺโณ ชตฺตยัสส มุทฺธาภิสตฺตัสส
 เขฏฺโฐ ปุตฺโต อุมฺบิสิ สฺสาโต โหติ มาติโต ฯ ปิตฺติโต ฯ
 สัตฺตทคฺคณิกอ ยาว สัตฺตมา ปิตฺตมฺหํคยา อักขิตฺโต อุมฺบิสิ

มันจกนิปาเต ตติยมันนาสกัลล จตุตถัคโค.

๑๗๓

ชาติวาเทน, อภิรุโป ไหติ ทัลลนีโย ปาสาทิโก ปรมาย
วันณโปกัชรทาย สมันนาคโต, มาตาปัตถุณี ปิโย ไหติ มณาโป,
พลกายัลล ปิโย ไหติ มณาโป, บันฑิตโต ไหติ พัยัตโต
เมธาวี ปฏูปโล อตฺตทานาคตปัจจุปปันเน อตฺเถ จินฺเตกฺ. ทัลล
เอว ไหติ “อหํ โขมฺหิ อุกโต สุกขาโต มาติโต ๑ ปัตติโต ๑
ลลิตุทคฺคหณโก ยาว ลตฺถมา ปิตามหยฺคา อักขิตโต อนุปกฏฺโง
ชาติวาเทน, กัลลมาหํ อุปรัชชํ น ปัตตฺเถยฺย; อหํ โขมฺหิ อภิรุโป
ทัลลนีโย ปาสาทิโก ปรมาย วันณโปกัชรทาย สมันนาคโต,
กัลลมาหํ อุปรัชชํ น ปัตตฺเถยฺย; อหํ โขมฺหิ มาตาปัตถุณี ปิโย
มณาโป, กัลลมาหํ อุปรัชชํ น ปัตตฺเถยฺย; อหํ โขมฺหิ พลกายัลล
ปิโย มณาโป, กัลลมาหํ อุปรัชชํ น ปัตตฺเถยฺย; อหํ โขมฺหิ
บันฑิตโต พัยัตโต เมธาวี ปฏูปโล อตฺตทานาคตปัจจุปปันเน
อตฺเถ จินฺเตกฺ, กัลลมาหํ อุปรัชชํ น ปัตตฺเถยฺย นติ. อิมํ ไช
ภิกฺขเว บัณฺฑิตํ อังเคติ สมันนาคโต วัณโณ ชตฺตียัลล
มุกฺคานิสิตตัลล เชฏฺโง ปุตฺโต อุปรัชชํ ปัตตฺเถติ. เอวเมว ไช
ภิกฺขเว บัณฺฑิตํ อัมเมติ สมันนาคโต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ
ปัตตฺเถติ. กตเมติ บัณฺฑิตํ? อิทํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลีลา ไหติ
๑เป๑ ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสฺส, พหุสฺสโต ไหติ ๑เป๑ ทิฏฺฐิยา
สุปปิวิวิทฺธา, จตุสฺส สติบฺบฺจฺจเนสฺส, สุปฺบฺบฺจิตฺตโต ไหติ,
นารัทธวิวิโย วิหริติ อุกุสลานํ อัมมานํ ปธานาย ๑เป๑

อนิกขิตตอุโร กุสเลสุ ธัมเมสุ, บัณเฑาะ โหติ อุตฺถัตถคามินิยา
 บัณเฑาะย สมนันนาคโต อริยาเย นิพเพธิกาย สัมมาทุกขกัษยคามินิยา.
 จัสส เอว โหติ “อหํ โขมฺหิ ลีลา ๗เป ๗ ลิกขามิ
 ลิกขาปเทสุ, กัสสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น บัตตฺเตยฺยํ; อหํ โขมฺหิ
 พหุสฺส
 กัสสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น บัตตฺเตยฺยํ; อหํ โขมฺหิ จกุตฺ
 สติปฏฺฐจาเนสุ สุปฏฺฐจิตฺติโต, กัสสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น บัตตฺเตยฺยํ;
 อหํ โขมฺหิ อารทฺธวิริโย วิหรามิ อกุสลาณํ ธัมมานํ ปทานาย
 ๗เป ๗ อนิกขิตตอุโร กุสเลสุ ธัมเมสุ, กัสสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ
 น บัตตฺเตยฺยํ; อหํ โขมฺหิ บัณเฑาะ ๗เป ๗ สัมมาทุกขกัษยคามินิยา,
 กัสสฺมาหํ อาสวานํ ขยํ น บัตตฺเตยฺยณฺติ. อิมฺหิ โข ภิกขเว
 บัณฺฑิ ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ อาสวานํ ขยํ บัตตฺเตยฺยณฺติ.

๑๓๗ บัณฺฑิเม ภิกขเว อปัป รัตติยา สุปันตี พหุ
 ชัคคณฺติ. กตฺตเม บัณฺฑิ? อิตฺถิ ภิกขเว ปุริสาธิปฺปายา อปัป
 รัตติยา สุปติ พหุ ชัคคติ, ปุริโส ภิกขเว อิตฺถาธิปฺปายา
 อปัป รัตติยา สุปติ พหุ ชัคคติ, โจโร ภิกขเว อาทานาธิปฺปายา
 อปัป รัตติยา สุปติ พหุ ชัคคติ, ราชา ภิกขเว ราชกรณฺเียสุ
 ยุตฺโต อปัป รัตติยา สุปติ พหุ ชัคคติ, ภิกขุ ภิกขเว
 วิสัลโลคาธิปฺปายา อปัป รัตติยา สุปติ พหุ ชัคคติ. อิม
 โข ภิกขเว บัณฺฑิ อปัป รัตติยา สุปันตี พหุ ชัคคณฺติ.

บัณฺเฑนินาเต ตติยบัณฺเฑนินาสกัลล จตฺตวัคฺโค. ๑๗๕

๑๓๘ บัณฺเฑนินิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมฺมณฺณาคโต วัณฺโณ นาโค
ภคฺคตาทโก จ โหติ โยกาสมรโณ จ ลันฺทฺธสาธโน จ
สลาภคฺคตาหิ จ “วัณฺโณ นาโคเตวฺว ลํขํ คัจฉติ. กตเมหิ
บัณฺเฑนินิ? อธิ ภิกฺขเว วัณฺโณ นาโค อักขโม โหติ รูปานํ,
อักขโม สัทธานํ, อักขโม คันฺธานํ, อักขโม รสานํ,
อักขโม โฆฏฺฐัพฺพานํ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อังเคหิ
สมฺมณฺณาคโต วัณฺโณ นาโค ภคฺคตาทโก จ โหติ โยกาสมรโณ จ
ลันฺทฺธสาธโน จ สลาภคฺคตาหิ จ “วัณฺโณ นาโคเตวฺว ลํขํ
คัจฉติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อัมเมหิ สมฺมณฺณาคโต
ภิกฺขุ ภคฺคตาทโก จ โหติ โยกาสมรโณ จ ปิณฺมัตถโน จ
สลาภคฺคตาหิ จ “ภิกฺขุเตวฺว ลํขํ คัจฉติ. กตเมหิ บัณฺเฑนินิ?
อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อักขโม โหติ รูปานํ, อักขโม สัทธานํ,
อักขโม คันฺธานํ, อักขโม รสานํ, อักขโม โฆฏฺฐัพฺพานํ.
อิมเอหิ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินิ อัมเมหิ สมฺมณฺณาคโต ภิกฺขุ
ภคฺคตาทโก จ โหติ โยกาสมรโณ จ ปิณฺมัตถโน จ สลาภคฺคตาหิ จ
“ภิกฺขุเตวฺว ลํขํ คัจฉติ.

๑๓๙ บัณฺเฑนินิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมฺมณฺณาคโต วัณฺโณ นาโค
น ราชารโห โหติ น ราชโภคฺโค น “วัณฺโณ อังคณฺเตวฺว ลํขํ
คัจฉติ. กตเมหิ บัณฺเฑนินิ? อธิ ภิกฺขเว วัณฺโณ นาโค อักขโม
โหติ รูปานํ, อักขโม สัทธานํ, อักขโม คันฺธานํ, อักขโม รสานํ,

อักษโม โมฏฐัพพานํ. กถัจจ ภิกขเว รัญโณ นาโค อักษโม
 โหติ รูปานํ? อธิ ภิกขเว รัญโณ นาโค สคามคโต
 หัตถิกายํ वा ทิสฺวา อัสสํกายํ वा ทิสฺวา รตฺถายํ वा ทิสฺวา
 บัตติคายํ वा ทิสฺวา สลีสฺสทติ วิสฺสทติ น สันถัมภติ น สักโกติ
 สคามํ โอตริตุํ: เอวํ โข ภิกขเว รัญโณ นาโค อักษโม
 โหติ รูปานํ. กถัจจ ภิกขเว รัญโณ นาโค อักษโม โหติ
 สัตถานํ? อธิ ภิกขเว รัญโณ นาโค สคามคโต หัตถิสฺสทํ वा
 สุตฺตฺวา อัสสํสทํ वा สุตฺตฺวา รตฺถสฺสทํ वा สุตฺตฺวา บัตติสฺสทํ वा
 สุตฺตฺวา เภวปณฺวลลขิตณฺวณินฺนาทสฺสทํ वा สุตฺตฺวา สลีสฺสทติ วิสฺสทติ
 น สันถัมภติ น สักโกติ สคามํ โอตริตุํ: เอวํ โข ภิกขเว
 รัญโณ นาโค อักษโม โหติ สัตถานํ. กถัจจ ภิกขเว รัญโณ
 นาโค อักษโม โหติ คณฺฐานํ? อธิ ภิกขเว รัญโณ นาโค
 สคามคโต, เป เต รัญโณ นาคา อภิชาตา สคามาวรํ,
 เทสํ มุตฺตกริสฺสสฺส คณฺธํ ฆายิตฺวา สลีสฺสทติ วิสฺสทติ น สันถัมภติ
 น สักโกติ สคามํ โอตริตุํ: เอวํ โข ภิกขเว รัญโณ นาโค
 อักษโม โหติ คณฺฐานํ. กถัจจ ภิกขเว รัญโณ นาโค อักษโม
 โหติ รุชานํ? อธิ ภิกขเว รัญโณ นาโค สคามคโต
 เอกิสฺสา वा ติโนทกทตฺตติยา วิหนฺนิโต ทรัวฺติ वा ตีติ वा
 จตุติ वा บัณฺจติ वा ติโนทกทตฺตติ วิหนฺนิโต สลีสฺสทติ วิสฺสทติ
 น สันถัมภติ น สักโกติ สคามํ โอตริตุํ: เอวํ โข ภิกขเว

รัญโณ นาโค อักขโม โหติ รธานัง. กถัจจ ภิกขเว รัญโณ
 นาโค อักขโม โหติ โฆฏฐัพพทานัง? อธิ ภิกขเว รัญโณ นาโค
 ลัคคัมภโต เอเคน วา สรวเคน วิทโธ ทวีติ วา ตีติ วา
 จตุติ วา บัพจติ วา สรวเคนติ วิทโธ สัสสตี วิสัสสตี
 น สันถัมภติ น สักโกติ ลัคคัมภ โขตริตุ: เอว โข ภิกขเว รัญโณ
 นาโค อักขโม โหติ โฆฏฐัพพทานัง. อเมติ โข ภิกขเว
 บัพจติ อังเคน สมนันนาคโต รัญโณ นาโค น ราชารโห โหติ
 น ราชโกธโค น “รัญโณ อังคณังเดว” สัมภ คัจฉนติ. เอวเมว โข
 ภิกขเว บัพจติ อัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ น อาหุเนยโย โหติ
 น ปาหุเนยโย น ทักขิเนยโย น อธิชฉิกรณียโย น อนุตตรุ
 ปุณณีกะเชตตี โดกัถส. กตเมติ บัพจติ? อธิ ภิกขเว ภิกข
 อักขโม โหติ รูปานัง, อักขโม สัตถานัง, อักขโม คณฺธานัง,
 อักขโม รธานัง, อักขโม โฆฏฐัพพทานัง. กถัจจ ภิกขเว ภิกข
 อักขโม โหติ รูปานัง? อธิ ภิกขเว ภิกขุ จักขุณา รูป
 ทิสฺวา รชนิเย รูปเ สारัชชติ น สักโกติ จิตต สમાทหิตุ:
 เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ รูปานัง. กถัจจ
 ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ สัตถานัง? อธิ ภิกขเว ภิกข
 โสเคน สัตถิ สุตฺวา รชนิเย สัตถเ สारัชชติ น สักโกติ
 จิตต สમાทหิตุ: เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ

สัทธาน. กถัจจ ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ คณฺธาน?
 อธิ ภิกขเว ภิกขุ ฆาเนน คณฺธี ฆาปิตฺวา รชนฺเเย คณฺเเฮ
 สारัชชติ น ลักโกติ จิตฺต สมาทหิตฺ: เหว โข ภิกขเว
 ภิกขุ อักขโม โหติ คณฺธาน. กถัจจ ภิกขเว ภิกขุ อักขโม
 โหติ รธาน? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ชีรฺหาย รลฺล สลาปิตฺวา
 รชนฺเเย รลฺล สारัชชติ น ลักโกติ จิตฺต สมาทหิตฺ: เหว โข
 ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ รธาน. กถัจจ ภิกขเว ภิกขุ
 อักขโม โหติ ใญฺจัพฺพาน? อธิ ภิกขเว ภิกขุ กาเยน
 ใญฺจัพฺพ ฝุสฺสิตฺวา รชนฺเเย ใญฺจัพฺเพ สारัชชติ น ลักโกติ
 จิตฺต สมาทหิตฺ: เหว โข ภิกขเว ภิกขุ อักขโม โหติ
 ใญฺจัพฺพาน. อิมฺหิ โข ภิกขเว บัณฺฑหิ ธมฺมเมหิ สมณฺณาคโต
 ภิกขุ น อาหุเนยฺโย โหติ น ปาหุเนยฺโย น ทักขิเนยฺโย
 น อลฺลขตฺถิโกเนยฺโย น ธนุตฺถิ ปุณฺณลักฺเขตฺต โลกัสส. บัณฺฑหิ
 ภิกขเว อังเคหิ สมณฺณาคโต รัณฺโณ นาคो ราชารโห
 โหติ ราชโกโธโค รัณฺโณ อังคณฺเฑวฺว ลํขํ คัจฉนฺติ. กถเมหิ
 บัณฺฑหิ? อธิ ภิกขเว รัณฺโณ นาคो ขโม โหติ รูปานํ,
 ขโม สัทธานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม รธานํ, ขโม ใญฺจัพฺพานํ.
 กถัจจ ภิกขเว รัณฺโณ นาคอ ขโม โหติ รูปาน? อธิ ภิกขเว
 รัณฺโณ นาคอ ลลฺลตามคโต หัตถิกายํ วา ทิสฺสวา อลฺลสฺสกายํ วา
 ทิสฺสวา วคฺคากายํ วา ทิสฺสวา ปัตถิกายํ วา ทิสฺสวา น ลลฺลทติ

บัณฺเฑนินาเต ตติยบัณฺเฑนาลักขณํ จตุตถวัคฺชโค. ๑๗๙

น วิสัทธิ สันถัมภติ สักโกติ สคามํ โอตริตํ เอว โข ภิกขเว
รณฺโณ นาโค ขโม ไทติ รูปานํ. กถํญํ ภิกขเว รณฺโณ
นาโค ขโม ไทติ สักกานํ? อธิ ภิกขเว รณฺโณ นาโค
สคามคโค หัตถิลลํ ภา สุตฺวา ยถาสักกํ ภา สุตฺวา
รณฺลลํ ภา สุตฺวา ยถาสักกํ ภา สุตฺวา เภวปณฺวสฺสคินว-
นินฺนาทลลํ ภา สุตฺวา น สลลิตติ น วิสัทธิ สันถัมภติ
สักโกติ สคามํ โอตริตํ เอว โข ภิกขเว รณฺโณ นาโค ขโม
ไทติ สักกานํ. กถํญํ ภิกขเว รณฺโณ นาโค ขโม ไทติ
คณฺธานํ? อธิ ภิกขเว รณฺโณ นาโค สคามคโค, เภ เต
रणฺโณ นาคา อภิชาตา สคามาวรภา, เตสํ มุตฺตกรลลล
คณฺธิ ขายิตฺวา น สลลิตติ น วิสัทธิ สันถัมภติ สักโกติ
สคามํ โอตริตํ เอว โข ภิกขเว รณฺโณ นาโค ขโม
ไทติ คณฺธานํ. กถํญํ ภิกขเว รณฺโณ นาโค ขโม ไทติ
รณฺธานํ? อธิ ภิกขเว รณฺโณ นาโค สคามคโค
เอกิลลภา ภา ตินนทกทตฺตียา วิหนฺโต ทวีทติ ภา ตีทติ ภา
จตุทติ ภา ยณฺจทติ ภา ตินนทกทตฺตีทติ วิหนฺโต น สลลิตติ น วิสัทธิ
สันถัมภติ สักโกติ สคามํ โอตริตํ เอว โข ภิกขเว
रणฺโณ นาโค ขโม ไทติ รณฺธานํ. กถํญํ ภิกขเว
रणฺโณ นาโค ขโม ไทติ โผฏฺฐจฺจพฺพานํ? อธิ ภิกขเว รณฺโณ
นาโค สคามคโค เอเคน ภา สวเวเคน วิทฺโธ ทวีทติ ภา ตีทติ ภา
จตุทติ ภา ยณฺจทติ ภา สวเวเคน วิทฺโธ น สลลิตติ น วิสัทธิ

สันถัมภกิตี สักโกติ สักคาม โอตริตฺตํ เอว โข ภิกขเว วัณโณ
 นาโค ขโม โหติ โฆฏฐัพพานํ. อิมํปิ โข ภิกขเว วัณโณ อังเคหิ
 สมันนาคโต วัณโณ นาโค ราชารโห โหติ ราชโกตฺถโค “วัณโณ
 อังคณฺเฏว ลํขํ คัจฉนฺติ. เอวเมว โข ภิกขเว วัณโณ อัมเมหิ
 สมันนาคโต ภิกขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทักขิเนยฺโย
 อวัชลิกรณียโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺโขตฺตํ โลกัสส. กตเมหิ วัณโณ
 อิตฺถิ ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สัตถฺตานํ, ขโม
 คณฺเฐนํ, ขโม รุณํ, ขโม โฆฏฐัพพานํ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ
 ขโม โหติ รูปานํ? อิตฺถิ ภิกขเว ภิกขุ จักขฺมา รูปํ ทิสฺวา วนฺตีเย
 รูปํ น สारํชชติ สักโกติ จิตฺตํ สมากทิตฺตํ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ
 ขโม โหติ รูปานํ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ สัตถฺตานํ?
 อิตฺถิ ภิกขเว ภิกขุ โสเคน ลักทํ ลุคฺคา วนฺตีเย ลักเท น สारํชชติ
 สักโกติ จิตฺตํ สมากทิตฺตํ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ
 สัตถฺตานํ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ คณฺเฐนํ? อิตฺถิ ภิกขเว
 ภิกขุ ฆาเนน คณฺเฐน ฆายิตฺวา วนฺตีเย คณฺเฐน น สारํชชติ สักโกติ
 จิตฺตํ สมากทิตฺตํ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ คณฺเฐนํ. กถํวํ
 ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ รุณํ? อิตฺถิ ภิกขเว ภิกขุ ชีวรํ หาย
 รสํ สายิตฺวา วนฺตีเย รสํ น สारํชชติ สักโกติ จิตฺตํ สมากทิตฺตํ
 เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ รุณํ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ
 ขโม โหติ โฆฏฐัพพานํ? อิตฺถิ ภิกขเว ภิกขุ กาเยน โฆฏฐัพพ

ผลัดวา รัชเนีย โผฏจัพเพ น สารัชชติ ลักโกติ จิตต์ สมหาหิตู:
 เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ขโม โหติ โผฏจัพพาน. อิมหิ โข
 ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโค ภิกขุ อาหุเนยโย โหติ
 ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัมมชลิกกรณีโย ชนุตฺตโร ปุณฺณิกเขตต์
 โลกัสสาติ.

๑๕๐ บัณฺฑิ ภิกขเว อังเคหิ สมันนาคโค วัณฺโวล นาโค
 ราชารโห โหติ ราชโกคโค “วัณฺโวล อังคณฺเควว ลัม ชัจฉนติ.
 กตเมหิ บัณฺฑิ? อธิ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค โสตา จ โหติ, หันตา จ,
 รัชชิตา จ, ชันตา จ, คณฺเควว จ. กถณฺจ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค
 โสตา โหติ? อธิ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค ยเมณ หัตถิวิมฺมสสารณิ การณ
 กาเรติ ยถิ วา กตปุพฺพิ ยถิ วา อกตปุพฺพิ ตํ อญฺจิจจติ วา มนลิกคฺวา
 ลัพฺพิ เจตสา สมันนาคทริตฺวา โอหิตโตโค สุนาติ: เอว โข ภิกขเว
 วัณฺโวล นาโค โสตา โหติ. กถณฺจ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค หันตา
 โหติ? อธิ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค สคามคโค หัตถิมฺบิ หนน
 หัตถารุหฺมฺบิ หนนติ อัสสิมฺบิ หนนติ อัสสารุหฺมฺบิ หนนติ วธิมฺบิ หนน
 ธิกัมมฺบิ หนนติ บัดติกัมมฺบิ หนนติ เอว โข ภิกขเว วัณฺโวล นาโค
 หันตา โหติ. กถณฺจ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค รัชชิตา โหติ?
 อธิ ภิกขเว วัณฺโวล นาโค สคามคโค รัชชติ ปุริมํ กายํ รัชชติ
 บัจฉิมํ กายํ รัชชติ ปุริเม ปาเต รัชชติ บัจฉิเม ปาเต รัชชติ
 สีสํ รัชชติ กถณฺเณ รัชชติ หันเต รัชชติ โสณฺทํ รัชชติ วาธอิ

รัทฺธิ หัตถารุหํ: เอว โข ภิกฺขเว รัทฺธิเน นาคเ รัทฺธิตา ไหติ.
 กถณฺจ ภิกฺขเว รัทฺธิเน นาคเ ชนฺตา ไหติ? อธิ ภิกฺขเว
 รัทฺธิเน นาคเ สคามคโต ขโม ไหติ สกฺกตํ ปิฬารานํ อุตฺตมํ ปิฬารานํ
 ฆรุตฺตมํ ปิฬารานํ เภริปนฺนวลลฺลิตฺตวณฺณินํ นาสกฺกตํ: เอว โข ภิกฺขเว
 รัทฺธิเน นาคเ ชนฺตา ไหติ. กถณฺจ ภิกฺขเว รัทฺธิเน นาคเ
 คณฺฐา ไหติ? อธิ ภิกฺขเว รัทฺธิเน นาคเ ยเมเน หัตถิณํ สสารณิ
 ทิสฺส เปเสติ ยถิ วา คตปฺพฬํ ยถิ วา อคตปฺพฬํ ตํ ขิปปํ เณว
 คณฺฐา ไหติ: เอว โข ภิกฺขเว รัทฺธิเน นาคเ คณฺฐา ไหติ.
 อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว มณฺจหิ อังเคหิ สมณฺณาคโต รัทฺธิเน นาคเ
 ราชารโห ไหติ ราชโกธโค “รัทฺธิเน อังคณฺเฑว สขํ คจฺฉติ.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว มณฺจหิ อิมฺเหติ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย
 ไหติ ปาหุเนยฺโย ทักขิณฺเณยฺโย อณฺชสิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตร
 ปุณฺณกัชเชตฺติ โลกัสส. กถเมหิ มณฺจหิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ
 ไหติ, หันตา จ, รัทฺธิตา จ, ชนฺตา จ, คณฺฐา จ. กถณฺจ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา ไหติ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาคตํ ปิฬเวทิตฺเต
 อมฺมวินฺเย เทลฺยมาเน อญฺจิกิตฺวา มนสิกิตฺวา สัพฺปํ เจตสา
 สมณฺณาวริตฺวา โอหิตโสโต อมฺมํ สฺสูมาติ: เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 โสตา ไหติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ หันตา ไหติ? อธิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อุပ္ปันนํ กามวิตักกํ นาริวาสฺสติ ปชฺหติ วิโนเทติ หนติ
 พฺยັນตีกโรติ อฆราวํ คมฺมติ, อุပ္ปันนํ พฺยายาทวิตักกํ . . . อุပ္ปันนํ

วิถีสาวัดักก์ ... อุบฺบັນณฺณอุบฺบันเน ปาป.ก อกุสเส ธัมเม นาคิวาเลติ
 ปชตติ วิโนเทติ หนติ พยฺยํจิกโรติ. อนนาวํ คเมติ: เอวํ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชนฺดา โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติ?
 ออ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จักฺขณา รูเป ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ
 นานุพยฺณชนคฺคาหิ, ยถฺวาธกรณเมณํ จักฺขณฺทริยํ อลฺลวํ วิหรณฺตี
 อภิชฺมาโทมนสฺสลา ปาปกา อกุสลา ธัมมา อณฺวาลลเวยฺยํ, ตลฺล
 ลวฺราย ปฏฺวิปฺปชตติ, รกฺขติ จักฺขณฺทริยํ, จักฺขณฺทริเย ลวํ อาปชฺชติ;
 โลเดเน สทฺธํ สุตฺวา ... มาเนน คณฺธิ มายิตฺวา ... ชิวํหาเย รลฺ
 ลายิตฺวา ... กาเยน โยจฺจํพฺพํ ผุสิตฺวา ... มนฺสา ธัมมํ วิณฺณาย
 น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานุพยฺณชนคฺคาหิ, ยถฺวาธกรณเมณํ มนินฺทริยํ
 อลฺลวํ วิหรณฺตี อภิชฺมาโทมนสฺสลา ปาปกา อกุสลา ธัมมา
 อณฺวาลลเวยฺยํ, ตลฺล ลวฺราย ปฏฺวิปฺปชตติ, รกฺขติ มนินฺทริยํ,
 มนินฺทริเย ลวํ อาปชฺชติ: เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ รกฺขิตา โหติ.
 กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชนฺดา โหติ? ออ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชโม โหติ
 สิตฺสลฺล อุนฺหิตฺลฺล ชินฺนจํฉาย ปิปาสาเย ทลฺสมกฺกสวาทาตปสฺสโรตปสฺสมีลลํ
 ทุรุตฺตคฺคานํ ทุรเวคคฺคานํ วจนฺปถานํ อุบฺบັນณํ สารีริกานํ เวทนํ ทุกฺขานํ
 ทิพฺพานํ ขรานํ กญฺจกานํ อสาคานํ อมฺวาปานํ ปาณฺหฺรณํ
 อธิวาสกชาติโก โหติ: เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชนฺดา โหติ.
 กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คณฺดา โหติ? ออ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยา สา
 ทิสฺวา อคฺคตปฺพทา อมฺิณา ทีเขเน อตฺถุณา ยถิถํ สทฺธํลลํขารสมฺโ

สัพพุปปิฏฐินัสสัคโค ตัณห์ทักขโย วิวาโค นิโรธो นิพพานัง ตั
 ขิปปัณณเณว คันดา โหติ: เอว โข ภิกขเว ภิกขุ คันดา โหติ.
 อิมะหิ โข ภิกขเว ปัจจะหิ อัมเมหิ สมนันนาโคโต ภิกขุ อาหุเนยโย
 โหติ ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อวัชลิกรณโย อนุคตโร
 ปุณณภักเชตโต โลกัสสาติ.

ราชวัคโค จตุตโธ.

ตัสสสุทธานิ.

จักกานวัคคณา ราชา ยัสสึ ทิสฺส เทว จ ปัตตนา
 อัมปิ สุปติ ภักคทา อักขโม โสตเวน จาคิ.

๑๘๑ ปัจจิมะ ภิกขเว ปุคฺคโล สันโต สวิชฺชมานา โลกัสสึ.
 กตเม ปัจจ? ทัตถวา อวชานาติ, สวเสณ อวชานาติ, อาเทยัมมุโข
 โหติ, โธไฟ โหติ, มันโต โมมุโห โหติ. กถัมภัง ภิกขเว
 ปุคฺคโล ทัตถวา อวชานาติ? อิท ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคัลลสฺส เทติ
 จีวรปณฺฑิตปาตเสนาสนะนิลาณปจฺจยเกสฺสัชชปริวารัง, ตัสส เอว โหติ
 “อหิ เทมิ, อัมปิ ปฏิกคณฺเฑทาสีติ, ตเมณ ทัตถวา อวชานาติ: เอว โข
 ภิกขเว ปุคฺคโล ทัตถวา อวชานาติ. กถัมภัง ภิกขเว ปุคฺคโล
 สวเสณ อวชานาติ? อิท ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน. สทฺธิ
 สวสติ เทว วา ตีณิ วา วัสสานิ, ตเมณ สวเสณ อวชานาติ:
 เอว โข ภิกขเว ปุคฺคโล สวเสณ อวชานาติ. กถัมภัง ภิกขเว
 ปุคฺคโล อาเทยัมมุโข โหติ? อิท ภิกขเว เอกัจโจ ปุคฺคโล ปรัสส

จณฺเณ วา อวณฺเณ วา ภาสึยมาเน ตํ ชีณํบัณฺเณว อธิมุจฺจิโต
 โหติ: เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาเทยัมมุโข โหติ. กถณฺจ ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล โลไฟิ โหติ? อิตฺถ ภิกฺขเว เขกฺขโง ปุคฺคโล อิตฺตรลฺลํ โข
 โหติ อิตฺตรภกฺติ อิตฺตรเปโม อิตฺตรปสาโท: เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล โลไฟิ โหติ. กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล มนฺโห โมมุโห
 โหติ? อิตฺถ ภิกฺขเว เขกฺขโง ปุคฺคโล กุสลากุสเล ธมฺเม
 น ชานาติ, ลาวักฺขานวักฺโข ธมฺเม น ชานาติ, หีนปณฺเฑ ธมฺเม
 น ชานาติ, กณฺโหมลฺลํกัลลํปฏฺฐาเก ธมฺเม น ชานาติ: เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล มนฺโห โมมุโห โหติ: อิมํ โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ ปุคฺคลา
 สนฺโต ลวักฺขมานา โลกัสสํนติ.

๑๕๖ บัณฺเฑมํ ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต ลวักฺขมานา โลกัสสํนติ.
 กถณฺเม บัณฺเฑ? อิตฺถ ภิกฺขเว เขกฺขโง ปุคฺคโล อารกฺติ จ วิปฺปฏฺฐาริ จ
 โหติ, ตณฺจ เจโตวิมุตฺติํ บัณฺเฑวิมุตฺติํ ยถากฺตํ นยฺยปชานาติ,
 ยตฺถลลํ เต อุกฺกมฺมํ ปาปกา อคฺคฺสา ธมฺมา อปฺริเสสา นิรุชฺฌนฺติ;
 อิตฺถ ปน ภิกฺขเว เขกฺขโง ปุคฺคโล อารกฺติ น วิปฺปฏฺฐาริ โหติ,
 ตณฺจ เจโตวิมุตฺติํ บัณฺเฑวิมุตฺติํ ยถากฺตํ นยฺยปชานาติ, ยตฺถลลํ เต
 อุกฺกมฺมํ ปาปกา อคฺคฺสา ธมฺมา อปฺริเสสา นิรุชฺฌนฺติ; อิตฺถ ปน
 ภิกฺขเว เขกฺขโง ปุคฺคโล น อารกฺติ วิปฺปฏฺฐาริ โหติ, ตณฺจ
 เจโตวิมุตฺติํ บัณฺเฑวิมุตฺติํ ยถากฺตํ นยฺยปชานาติ, ยตฺถลลํ เต

อุปัชฌายา ปาปกา อกุสลา อัมมา อปริเสสา นิรุชฌันติ; อิช ปณ
 ภิกขเว เอกัจโจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปยุสสริ โหติ, ตถัง
 เจโตวิมุตติ บัณเฑาะวิมุตติ ยถากุตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถลลิต เต
 อุปัชฌายา ปาปกา อกุสลา อัมมา อปริเสสา นิรุชฌันติ; อิช ปณ
 ภิกขเว เอกัจโจ ปุคฺคโล น อารภติ น วิปฺปยุสสริ โหติ, ตถัง
 เจโตวิมุตติ บัณเฑาะวิมุตติ ยถากุตํ ปชานาติ, ยตฺถลลิต เต อุปัชฌายา
 ปาปกา อกุสลา อัมมา อปริเสสา นิรุชฌันติ. ตตฺถ ภิกขเว ยวาย
 ปุคฺคโล อารภติ จ วิปฺปยุสสริ จ โหติ, ตถัง เจโตวิมุตติ
 บัณเฑาะวิมุตติ ยถากุตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถลลิต เต อุปัชฌายา ปาปกา
 อกุสลา อัมมา อปริเสสา นิรุชฌันติ; โส เขวมลฺลิต วณฺโณ
 “อายสฺมโต โช อารภชา อาสวา ลวิชฺชนฺติ, วิปฺปยุสสริชา อาสวา
 ปวตฺถมนฺติ; สาธุทายสฺมา อารภเช อาสเว ปหาเย วิปฺปยุสสริเช
 อาสเว ปยุวิโนเทตฺวา จิตฺตํ บัณฺณณฺจ ภาเวตุ. เขมมายสฺมา อมฺหา
 บัณฺจเมณ ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ. ตตฺถ ภิกขเว ยวาย ปุคฺคโล
 อารภติ น วิปฺปยุสสริ โหติ, ตถัง เจโตวิมุตติ บัณเฑาะวิมุตติ
 ยถากุตํ นปฺปชานาติ, ยตฺถลลิต เต อุปัชฌายา ปาปกา อกุสลา อัมมา
 อปริเสสา นิรุชฌันติ; โส เขวมลฺลิต วณฺโณ “อายสฺมโต โช
 อารภชา อาสวา ลวิชฺชนฺติ, วิปฺปยุสสริชา อาสวา นปฺปวตฺถมนฺติ.
 สาธุทายสฺมา อารภเช อาสเว ปหาเย จิตฺตํ บัณฺณณฺจ ภาเวตุ.
 เขมมายสฺมา อมฺหา บัณฺจเมณ ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ. ตตฺถ

บ้นจกนิปาเต คติยบ้นณาสกัถัสส บ้นจมวัคโค. ๑๕๗

ภิกขเว ยัวยัง ปุคฺคโต น อารกติ วิปปีฏฐาโร โหติ, ตันจ
เจโตวิมุตฺตึ บ้นณาวิมุตฺตึ ยถากุตฺตํ นปีปชานาติ, ยตฺถัสส เต
อุปปีณฺณา ปาปลา อกฺกุสลา ธัมมา อปริเสสา นิรุชฌันฺติ; โส เขมมัสส
วณฺเณ “อายัสฺมโต โข อารกขา อาสวา น ลวีสฺซันฺติ, วิปปีฏฐารขา
อาสวา ปวตฺถันฺติ. สาธุทายัสฺมา วิปปีฏฐารเข อาสเว
ปฏฺวิโนเทรฺวา จิตฺตํ บ้นณันฺจ ภเวตุ. เขมมายัสฺมา อมฺนา
บ้นจเมเน ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ. ตตฺร ภิกขเว ยัวยัง
ปุคฺคโต น อารกติ น วิปปีฏฐาโร โหติ, ตันจ เจโตวิมุตฺตึ
บ้นณาวิมุตฺตึ ยถากุตฺตํ นปีปชานาติ, ยตฺถัสส เต อุปปีณฺณา ปาปลา
อกฺกุสลา ธัมมา อปริเสสา นิรุชฌันฺติ; โส เขมมัสส วณฺเณ
“อายัสฺมโต โข อารกขา อาสวา น ลวีสฺซันฺติ,
วิปปีฏฐารขา อาสวา นปีปวตฺถันฺติ. สาธุทายัสฺมา จิตฺตํ
บ้นณันฺจ ภเวตุ. เขมมายัสฺมา อมฺนา บ้นจเมเน
ปุคฺคเลน สมสโม ภวิสฺสตีติ. อิติ โข ภิกขเว อิมे จตฺตาโร
ปุคฺคตา อมฺนา บ้นจเมเน ปุคฺคเลน เอว โอบายิมาณา เอว
อนุสาลิยมาณา อนุปฺพะเน อาสวานํ ขยํ ปาปุนฺนตีติ.

๑๕๓ เอกํ สมยํ ภควา เวลาลิยํ วิหริติ มหาวเน กุฎาคารศาลาย.
อโฆ ภควา ปุพฺพพัทฺโหสมยํ นิวาเสตรฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลิ
บ้นทาย ปาวสี. เตเน โข ปณ สมเยเน บ้นจมุตฺตคานํ
ลิจฺฉวิสฺถานํ สารณฺคเท เจติเย สันนิสิณฺณานํ สันนิยติคานํ

ขยมนัศรา กถา อุตปาติ “บัพฺบัจฺฉนํ รตนาณํ ปาตุภาโว ทุลลโก
 โลกัสสํ. กตเมสํ บัพฺบัจฺฉนํ? หัตถิรตณฺสํ ปาตุภาโว ทุลลโก
 โลกัสสํ, อัสสํรตณฺสํ ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสํ, มณิรตณฺสํ
 ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสํ, อิตถิรตณฺสํ ปาตุภาโว ทุลลโก
 โลกัสสํ, คหปทิตณฺสํ ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสํ. อิมํ
 บัพฺบัจฺฉนํ รตนาณํ ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสํมํติ. อตฺโข เต
 ลิจฺฉวี มัคเค ปุริสํ เปเสตุ “ยทา ตํ อัมมโก ปุริสํ บัลลเสยฺยาติ
 ภควันตํ อาคัจฉนฺตํ, อต อัมมิกํ อาโรเจยฺยาสีติ. อตฺถตา โข
 โส ปุริโส ภควันตํ ทูโรว อาคัจฉนฺตํ; ทิสฺวาน, เยน เต
 ลิจฺฉวี, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา เต ลิจฺฉวี เขตฺตโวจ “อโย
 โส ภควา อาคัจฉติ อรหํ สัมมาสัมพุทฺธो, ยลลสฺทานิ ทาลํ
 นวฺปณฺณาทิ. อตฺโข เต ลิจฺฉวี, เยน ภควา, เตนุปลังกมิตฺสุ;
 อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขมฺมณฺตํ อัญฺจิสฺสุ; เขมฺมณฺตํ จิตฺตา
 โข เต ลิจฺฉวี ภควันตํ เขตฺตโวจ “สาธุ ภันโศ ภควา, เยน
 สारณฺททํ เจติยํ, เตนุปลังกมตุ อนุกัมโป อุปาทายาติ. อธิวาเสติ ภควา
 ตุณฺหิภาเวน, อตฺโข ภควา, เยน สारณฺททํ เจติยํ, เตนุปลังกมิ;
 อุปลังกมิตฺวา นวฺปณฺตเต อาสเน นิสิตฺติ; นิสิตฺตฺว โข ภควา เต
 ลิจฺฉวี เขตฺตโวจ “กายนุคฺคํ ลิจฺฉวี เขตฺตริ กถาย สันนิสินฺนา, ทา
 จ ปณฺโว อณฺตรา กถา จิเปกฺกาทิ. “อิธ ภันเต อัมมิกํ
 สันนิสินฺนาณํ สันนิปตฺตานํ ขยมนัศรา กถา อุตปาติ “บัพฺบัจฺฉนํ

६२५

๑๔๔ เขกั สม่ย์ ภคควา ส้าเกเต เวหระติ ตักัณท์ทักิเวเน. ัตัต์ร โย

រក្សា រិក្ខុ ចារឹកតិ “ រិក្ខុវិចិ “ រាត្រីតិ ពេ រិក្ខុ រក្សា
 ប្រជ័ត្ត តិ រក្សា ខេត្តវិចិ “ តាច្ច រិក្ខុវេ រិក្ខុ កាតេ កាត្ត
 ចំប្បរិក្ខុកុតេ ប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ វិចិវេយ្យ, តាច្ច រិក្ខុវេ រិក្ខុ កាតេ កាត្ត
 ប្បរិក្ខុកុតេ ចំប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ វិចិវេយ្យ, តាច្ច រិក្ខុវេ រិក្ខុ កាតេ
 កាត្ត ចំប្បរិក្ខុកុតេ ។ ប្បរិក្ខុកុតេ ។ ប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ វិចិវេយ្យ, តាច្ច រិក្ខុវេ
 រិក្ខុ កាតេ កាត្ត ប្បរិក្ខុកុតេ ។ ចំប្បរិក្ខុកុតេ ។ ចំប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ
 វិចិវេយ្យ, តាច្ច រិក្ខុវេ រិក្ខុ កាតេ កាត្ត ចំប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ ប្បរិក្ខុកុត្តត្ថវិចិ

ตทญญํ อภินิวัชเชทฺวา อูเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สัมปชาโน. กิณฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปัฏฺกกุเล ปฏิกฺกุกฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย

“มา เม รชณฺเณสุ ธมฺเมสุ ราโค อุตฺปาทีติ: อิทํ โข ภิกฺขเว

ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปัฏฺกกุเล ปฏิกฺกุกฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย. กิณฺจ

ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกกุเล อปัฏฺกกุคฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย?

“มา เม โทสนฺเณสุ ธมฺเมสุ โทโส อุตฺปาทีติ: อิทํ โข ภิกฺขเว

ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกกุเล อปัฏฺกกุคฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย. กิณฺจ

ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปัฏฺกกุเล ๑ ปฏิกฺกกุเล ๑

ปฏิกฺกุกฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย? “มา เม รชณฺเณสุ ธมฺเมสุ ราโค อุตฺปาติ, มา เม

โทสนฺเณสุ ธมฺเมสุ โทโส อุตฺปาทีติ: อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ

ปฏิจฺจ อปัฏฺกกุเล ๑ ปฏิกฺกกุเล ๑ ปฏิกฺกุกฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย. กิณฺจ

ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ ปฏิกฺกกุเล ๑ อปัฏฺกกุเล ๑ อปัฏฺกกุคฺคัลลณฺณิ

วิหเรยฺย? “มา เม โทสนฺเณสุ ธมฺเมสุ โทโส อุตฺปาติ, มา เม

รชณฺเณสุ ธมฺเมสุ ราโค อุตฺปาทีติ: อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ

ปฏิจฺจ ปฏิกฺกกุเล ๑ อปัฏฺกกุเล ๑ อปัฏฺกกุคฺคัลลณฺณิ วิหเรยฺย.

กิณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อปัฏฺกกุคฺคัลลณฺณิ ปฏิกฺกุกฺคัลลณฺณิ

ตทญญํ อภินิวัชเชทฺวา อูเปกฺขโก วิหเรยฺย สโต สัมปชาโน? “มา

เม กัวฺจนิ กัถฺตจิ กิณฺจนิ รชณฺเณสุ ธมฺเมสุ ราโค อุตฺปาติ, มา

เม กัวฺจนิ กัถฺตจิ กิณฺจนิ โทสนฺเณสุ ธมฺเมสุ โทโส อุตฺปาติ, มา

เม กัวฺจนิ กัถฺตจิ กิณฺจนิ โมหนฺเณสุ ธมฺเมสุ โมโห อุตฺปาทีติ: อิทํ

โฆ ภิกขเว ภิกขุ ชัตถวส ปฏิจจ อัมปิฏกุกุลัจจ ปฏิกุกุลัจจ ตถุภย
อนินวัชเชตวา อุลกัชโก วิหเรยย สโต สัมปชาโนติ.

๓๔๕ ปัจจติ ภิกขเว อัมเมติ สมนันนาคโต ยถากถ นิกขิตโต เขว
นิรเย. กตเมติ ปัจจติ? ปาณาคปาตี โหติ, อทินนาคายี โหติ,
กามสฺส มิจฉาจารี โหติ, มุสสาวาทิ โหติ, สุราเมรยมัชชปมาทฐัจจายี
โหติ. อิมเอติ โฆ ภิกขเว ปัจจติ อัมเมติ สมนันนาคโต ยถากถ
นิกขิตโต เขว นิรเย. ปัจจติ ภิกขเว อัมเมติ สมนันนาคโต
ยถากถ นิกขิตโต เขว สัคเค. กตเมติ ปัจจติ? ปาณาคปาตา
ปฏิวีโรโต โหติ, อทินนาคามา ปฏิวีโรโต โหติ, กามสฺส มิจฉาจาร
ปฏิวีโรโต โหติ มุสสาวาทา ปฏิวีโรโต โหติ, สุราเมรยมัชชปมาทฐัจจ
ปฏิวีโรโต โหติ. อิมเอติ โฆ ภิกขเว ปัจจติ อัมเมติ สมนันนาคโต
ยถากถ นิกขิตโต เขว สัคเคติ.

๓๔๖ ปัจจติ ภิกขเว อัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ มิตโต
น เสวิตัพพะ. กตเมติ ปัจจติ? กัมมัตถิ กาวะติ, อธิกรณ ขาติยติ,
ปาโมกฺกเชตฺถุ ภิกขุสฺส ปฏิวีโรโต โหติ, ทัชจาริกํ อวัตถณจาริกํ
อนุยุตโต วิหริติ, น ปฏีพโล โหติ กาเลณ กาลํ อัมมิยา กถา
สันตติสเสตฺถุ สมหนเปตฺถุ สมุตเตเชตฺถุ สัมปทิสเสตฺถุ. อิมเอติ โฆ ภิกขเว
ปัจจติ อัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ มิตโต น เสวิตัพพะ. ปัจจติ
ภิกขเว อัมเมติ สมนันนาคโต ภิกขุ มิตโต เสวิตัพพะ.
กตเมติ ปัจจติ? น กัมมัตถิ กาวะติ, น อธิกรณ ขาติยติ,

น ปาโมกฺเชสุ ภิกฺขุสุ ปฏฺวิวรุทฺโธ โหติ, น ทัฬหจาริกํ อวตฺถณจจาริกํ
 อนุยุตฺโต วิหฺวติ, ปฏฺวิพล โหติ กาเลน กาลํ ธมฺมิมิยา กถาย สันตัสสเสตุ
 สฺมาทเปตฺตุ สฺมุตฺเตเชตฺตุ สัมปทฺเสตฺตุ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 ทมฺมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต เสวิตัพฺโพติ.

๑๔๗ บัณฺฑิ จิมาณิ ภิกฺขเว สลฺยปฺปฺริสฺทานานิ. กตฺมานิ บัณฺฑิ?
 สลฺยกจฺจํ เทติ, จิตฺตํ กิตฺตวา เทติ. สลฺยหัตถา เทติ, อปฺวิวฺรฺจํ เทติ,
 อาคมนฺนทิจฺจโก เทติ. จิมาณิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ สลฺยปฺปฺริสฺทานานิ.
 บัณฺฑิ จิมาณิ ภิกฺขเว สลฺยปฺปฺริสฺทานานิ. กตฺมานิ บัณฺฑิ? สลฺยกจฺจํ เทติ,
 จิตฺตํ กิตฺตวา เทติ, สหัตถา เทติ, อนปฺวิวฺรฺจํ เทติ, อาคมนฺนทิจฺจโก
 เทติ. จิมาณิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ สลฺยปฺปฺริสฺทานานิ.

๑๔๘ บัณฺฑิ จิมาณิ ภิกฺขเว สลฺยปฺปฺริสฺทานานิ. กตฺมานิ บัณฺฑิ? สลฺยชย
 ทานํ เทติ, สลฺยกจฺจํ ทานํ เทติ, กาเลน ทานํ เทติ, อนุคฺคหิตจิตฺโต
 ทานํ เทติ, สลฺยชย บัณฺฑิ อนุคฺคจฺจํ ทานํ เทติ. สลฺยชย โข ปณ
 ภิกฺขเว ทานํ ทิตฺตวา, ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ,
 อจฺจโม จ โหติ มหตฺตโม มหาโกโค, อภิรุโป จ โหติ ทสฺสนโน ปาสาติโก
 ปณฺนาย วณฺณนโปกฺขรทาย สมนฺนาคโต. สลฺยกจฺจํ โข ปณ ภิกฺขเว
 ทานํ ทิตฺตวา, ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อจฺจโม จ
 โหติ มหตฺตโม มหาโกโค, เป ยสฺส เต โหนฺติ ปุตฺตาติ วา
 ทาราคิ วา ทาสาคิ วา เปสฺสาติ วา กัมมกราคิ วา, เตปิ สลฺยชย
 โสติ โสทมนฺติ สลฺยชยจิตฺตํ อปฺวิวฺรฺจเปเนติ. กาเลน โข ปณ ภิกฺขเว

บ้นจกนิปาเต ตตยบ้นจมาลกลลล บ้นจมวักโค.

๑๕๓

ทานิ ทัตวา, ยัตถิ ยัตถิ ตลลล ทานลลล วิปาโก นิพพัตติ, อัทธโม จ
โทธิ มหัทธโน มหาโกโค, กาลาคทา จลลล อตถา ปริปุรา
โหนติ. อนุคคหิตจิตโต โช ปน ภิกขเว ทานิ ทัตวา, ยัตถิ ยัตถิ
ตลลล ทานลลล วิปาโก นิพพัตติ, อัทธโม จ โทธิ มหัทธโน
มหาโกโค, อูฬาวะลุ จ บ้นจตุ กามคฺเชนฺตุ โภคาย จิตฺตํ นมตี.
อตฺถคานนฺจ ปรัญจ อนุปทิจฺจ โช ปน ภิกขเว ทานิ ทัตวา, ยัตถิ
ยัตถิ ตลลล ทานลลล วิปาโก นิพพัตติ, อัทธโม จ โทธิ มหัทธโน
มหาโกโค, น จลลล กุโตจิ โภคานํ อูปมาโต อาคัจฉตี:
อคฺคโต วา อุตฺกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปัยทายาทโต
วา. อิมานิ โช ภิกขเว บ้นจ ลลปฺปิสทานานีติ.

๑๕๔ บ้นจิเม ภิกขเว ธมฺมา สมยวิมุตตลลล ภิกขุโน ปรีหานาย
ลวักคณฺตี. กถમે บ้นจ? กัมมารามตา ภลลลารามตา นิตฺถารามตา
ลลคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น บัจจเวกฺขตี. อิเม โช ภิกขเว
บ้นจ ธมฺมา สมยวิมุตตลลล ภิกขุโน ปรีหานาย ลวักคณฺตี.
บ้นจิเม ภิกขเว ธมฺมา สมยวิมุตตลลล ภิกขุโน อปรีหานาย
ลวักคณฺตี. กถમે บ้นจ? น กัมมารามตา น ภลลลารามตา น
นิตฺถารามตา น ลลคณิการามตา ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ บัจจเวกฺขตี. อิเม โช
ภิกขเว บ้นจ ธมฺมา สมยวิมุตตลลล ภิกขุโน อปรีหานาย ลวักคณฺตี.

๑๕๐ บัณฺฑิ จิเม ภิกฺขเว ธัมมา สมยวิมุตฺตัสส ภิกฺขุโน ปรีหานาย
 สํวตฺตํติ. กตเม บัณฺฑิ? กัมมารามตา ภัสสํารามตา นิทฺทารามตา
 อินฺทริเยสุ อคฺคตทวารตา โกชนเ อมกตฺตณฺฺตา. อิเม โข ภิกฺขเว
 บัณฺฑิ ธัมมา สมยวิมุตฺตัสส ภิกฺขุโน ปรีหานาย สํวตฺตํติ. บัณฺฑิ จิเม
 ภิกฺขเว ธัมมา สมยวิมุตฺตัสส ภิกฺขุโน อปรีหานาย สํวตฺตํติ. กตเม
 บัณฺฑิ? น กัมมารามตา น ภัสสํารามตา น นิทฺทารามตา อินฺทริเยสุ
 อคฺคตทวารตา โกชนเ มตฺตณฺฺตา. อิเม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ ธัมมา
 สมยวิมุตฺตัสส ภิกฺขุโน อปรีหานาย สํวตฺตํติ.

ติกัณฺฑิกวคฺโค บัณฺฑิโม.

ตัสสสุทฺธานํ.

หัตถิชา อวชานาติ ชาวภาติ จ สารณํทตฺติกัณฺฑิกนิรเยน จ
 มิตฺโต อสฺสํปฺปวิสสํปฺปวิเสน สมยวิมุตฺตํ อปฺเป เทวติ.

ตติโย บัณฺณาสโก สมตฺโต,

จตตฺถบับฺณณาลโก.

๑๕๑ บัณฺฑิ จิเม ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมณฺณาคโต สุนณํโตชฺ สทฺธมฺมํ
 อภัพฺโพ นิยามํ โอบกมิตฺตุํ กุสเลสุ ธัมเมสุ สัมมตฺตํ. กตเมหิ
 บัณฺฑิ? กถํ ปรีโภติ, กถิกํ ปรีโภติ, อตฺตํ ปรีโภติ,
 วิกขิตฺตเจตฺโต ธัมมํ สุนาติ, อเนกคคฺคเจตฺโต อโยนิโส มนสิกโรติ.
 อิเมหิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ จิเม ธัมเมหิ สมณฺณาคโต สุนณํโตชฺ
 สทฺธมฺมํ อภัพฺโพ นิยามํ โอบกมิตฺตุํ กุสเลสุ ธัมเมสุ สัมมตฺตํ. บัณฺฑิ

ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ นิยามํ
 โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ. กตเมหิ บัณฺฑิ? น กถํ
 ปริโกติ, น กถิกํ ปริโกติ, น อัจฉานํ ปริโกติ, อวิกฺขิตตจิตฺโต
 อัมมํ สุนาติ, เอกคฺคจิตฺโต โยนิโส มนสิโกโรติ. อิมเอหิ โข
 ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ
 นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ.

๑๘๖ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโตปิ สัตถัมมํ
 ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ. กตเมหิ
 บัณฺฑิ? กถํ ปริโกติ, กถิกํ ปริโกติ, อัจฉานํ ปริโกติ,
 ตุပ္ปัลโล โหติ ชโฬ เภฬุมฺโโค, อนันฺดาเต อนันฺดาตมานิ
 โหติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโตปิ
 สัตถัมมํ ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ.
 บัณฺฑิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ
 นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ. กตเมหิ บัณฺฑิ? น กถํ
 ปริโกติ, น กถิกํ ปริโกติ, น อัจฉานํ ปริโกติ, บัณฺธวา โหติ
 อชโฬ เภฬุมฺโโค, น อนันฺดาเต อนันฺดาตมานิ โหติ. อิมเอหิ โข
 ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ
 นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ.

๑๘๗ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต สุนันโตปิ สัตถัมมํ
 ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสเลสุ อัมเมสุ สัมมัตตํ. กตเมหิ

บัณฑิต? มกัชฌิ ธัมมํ สุนาติ, มกัชฌิปริยัญญิจิโต สอนุปรามภิจิตโต
 ธัมมํ สุนาติ, นันธเวสสิ ธัมมเทสเก อาทจจิตโต โหติ
 ขิลชาโต, ทุขัปปัลโณ โหติ ชไฟิ เณฬมุโค, อนันณวาเต
 อนันณวาตมานิ โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฑิต ธัมเมติ
 สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตุ กุสเลสุ
 ธัมમેสุ สัมมัตถิ. บัณฑิต ภิกขเว ธัมเมติ สมันนาคโต สุนันโต
 สัตถัมมํ ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตุ กุสเลสุ ธัมમેสุ สัมมัตถิ.
 กตเมติ บัณฑิต? มกัชฌิ ธัมมํ สุนาติ, นมกัชฌิปริยัญญิจิโต
 สอนุปรามภิจิตโต ธัมมํ สุนาติ, นันธเวสสิ ธัมมเทสเก อาทจจิตโต
 โหติ ขิลชาโต, บัณเฑวา โหติ ชชไฟิ เณฬมุโค, น อนันณวาเต
 อนันณวาตมานิ โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฑิต ธัมเมติ
 สมันนาคโต สุนันโต สัตถัมมํ ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตุ กุสเลสุ
 ธัมમેสุ สัมมัตถิ.

๑๕๔ บัณฑิตเม ภิกขเว ธัมมา สัตถัมมัสส สัมโมสาเย
 อนันตรธานาย สวัตตันทิ. กตเม บัณฑิต? อธิ ภิกขเว ภิกข
 น สักกัจจ ธัมมํ สุนันติ, น สักกัจจ ธัมมํ ปริยาปนันติ,
 น สักกัจจ ธัมมํ อารณันติ, น สักกัจจ ธตตานิ ธัมมานิ อัจฉ
 ญญปวิจันตติ, น สักกัจจ ชัตถมัลลวายน ธัมมมัลลวายน ธัมมานุธัมม
 ปฏิปชชันตติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฑิต ธัมมา สัตถัมมัสส สัมโมสาเย
 อนันตรธานาย สวัตตันทิ. บัณฑิตเม ภิกขเว ธัมมา สัตถัมมัสส

จิวิยา อลัมโมสาโย อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ. กตเม ปณัง
 อธิ ภิกขเว ภิกขุ ลักกัจจัง ธัมมํ สุนันติ, ลักกัจจัง ธัมมํ
 ปริยาปนันติ, ลักกัจจัง ธัมมํ อารเนติ, ลักกัจจัง อตถาณํ ธัมมานํ
 อตถํ อปปริกษันติ, ลักกัจจัง อตถมณินาย ธัมมมณินาย
 ธัมมานธัมมํ ปฏิปชฺชันติ. อิม โข ภิกขเว ปณัง ธัมมา
 สัทธัมมัสส จิตฺยา อลัมโมสาโย อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ.

๑๕๕ ปณัง อิม ภิกขเว ธัมมา สัทธัมมัสส ลัมโมสาโย
 อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ. กตเม ปณัง? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ธัมมํ
 น ปริยาปนันติ สุตตํ เคยยํ เวชยาภรณ์ํ คณํ อุตทานํ
 อิตฺตวตฺตํ ชาตกํ อพัทฺถธัมมํ เวทลลิตํ อโย ภิกขเว ปจโม ธัมโม
 สัทธัมมัสส ลัมโมสาโย อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ. ปุณ จปรํ
 ภิกขเว ภิกขุ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ น วิตถาเรน ปเรสํ
 เทเสนติ: อโย ภิกขเว ทุติโย ธัมโม สัทธัมมัสส ลัมโมสาโย
 อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ ยถาสุตํ
 ยถาปริยัตตํ ธัมมํ น วิตถาเรน ปริ วาเจนติ: อโย ภิกขเว
 ตติโย ธัมโม สัทธัมมัสส ลัมโมสาโย อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ.
 ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ
 น วิตถาเรน สัชฌายํ กโรนติ: อโย ภิกขเว จตุตโธ ธัมโม
 สัทธัมมัสส ลัมโมสาโย อนันตรธานาย ลัวัตตนิติ. ปุณ จปรํ
 ภิกขเว ภิกขุ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ น เจตสา เนวตฺถกเกนติ

อนุวิจาเรณฺติ มนฺตานุเปกฺขณฺติ: อญํ ภิกฺขเว บัณฺโงโม ธัมโม
 สทฺธัมมัสสํ สัมโมสาเย อนันฺตรธานาย ลวตฺตติ. อิมเ โข ภิกฺขเว
 บัณฺโง ธัมมา สทฺธัมมัสสํ สัมโมสาเย อนันฺตรธานาย ลวตฺตณฺติ.
 บัณฺโงจิมเ ภิกฺขเว ธัมมา สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา อสम्मโมสาเย
 อนันฺตรธานาย ลวตฺตณฺติ. กตเม บัณฺโง? อิตฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ธัมมํ ปริยาปนฺนฺติ คุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยาकरणํ คาลํ อุทานํ
 อิตฺวุคฺคกํ ชาตกํ อทฺทกฺคธัมมํ เวทลลํ: อญํ ภิกฺขเว ปจฺจโม
 ธัมโม สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา อสम्मโมสาเย อนันฺตรธานาย ลวตฺตติ.
 ปุณฺ จปฺวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสฺสํ ยถาปริยตฺตํ ธัมมํ วิตฺถาเรน
 ปเรลลํ เทเสนฺติ: อญํ ภิกฺขเว ทฺติโย ธัมโม สทฺธัมมัสสํ
 จิตฺติยา อสम्मโมสาเย อนันฺตรธานาย ลวตฺตติ. ปุณฺ จปฺวํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ยถาสฺสํ ยถาปริยตฺตํ ธัมมํ วิตฺถาเรน ปเรลลํ วาเจณฺติ:
 อญํ ภิกฺขเว ทฺติโย ธัมโม สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา อสम्मโมสาเย
 อนันฺตรธานาย ลวตฺตติ. ปุณฺ จปฺวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสฺสํ
 ยถาปริยตฺตํ ธัมมํ วิตฺถาเรน ลชฺฌณายํ กโรณฺติ: อญํ ภิกฺขเว
 จกฺคฺโค ธัมโม สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา อสम्मโมสาเย อนันฺตรธานาย ลวตฺตติ.
 ปุณฺ จปฺวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาสฺสํ ยถาปริยตฺตํ ธัมมํ เจตสา
 อนุวตฺตกฺเกณฺติ อนุวิจาเรณฺติ มนฺตานุเปกฺขณฺติ: อญํ ภิกฺขเว
 บัณฺโงโม ธัมโม สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา อสम्मโมสาเย อนันฺตรธานาย
 ลวตฺตติ. อิมเ โข ภิกฺขเว บัณฺโง ธัมมา สทฺธัมมัสสํ จิตฺติยา

อัมโมสาเย อนันตรธานาย ลวตัตติ.

๑๕๖ บับจีเม ภิกขเว อัมมา สัทธัมมัสส สัมโมสาเย
 อนันตรธานาย ลวตัตติ. กตเม บับจี? อโ ภิกขเว ภิกขุ
 ทุคฺคหิตํ สุตตัตติ ปริยาปุณณํติ ทุณฺณิกขิตฺเตติ ปทพฺยัลลชเนติ,
 ทุณฺณิกขิตตัสส ภิกขเว ปทพฺยัลลชนัสส อตฺตโอบิ ทุณฺณโย โหติ:
 อปํ ภิกขเว ปจโม อัมโม สัทธัมมัสส สัมโมสาเย อนันตรธานาย
 ลวตัตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ ทุพฺพจา โหนฺติ ไทวจัสสกรเนหิ
 อัมเมหิ สมนํนาคตา อักขมา อปทักขินคฺคาคิโน อนุสาสนี:
 อปํ ภิกขเว ทติโย อัมโม สัทธัมมัสส สัมโมสาเย อนันตรธานาย
 ลวตัตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว เป เต ภิกขุ ทฬลฺลสฺสา อาคตาคมา
 อัมมธรา วินยธรา มาติกธรา, เต น สักกัจจํ สุตตัตติ ปริ
 วาเจนฺติ, เตสํ อัจเจเนน ฉินฺนมฺลโก สุตตัตติ โหติ อปฺปปฏิสฺระणे:
 อปํ ภิกขเว ทติโย อัมโม สัทธัมมัสส สัมโมสาเย อนันตรธานาย
 ลวตัตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว เถรา ภิกขุ พาหุลฺลิกา โหนฺติ
 ลาลิกา โหกัมเน ปุพฺพังคมา ปวิเวगे นิกขิตฺตธฺรา น วิวีย
 ธารณํติ อปฺปบัตตัสส บัตติยา อนนฺตตัสส อธิคมาเย อลฺลจํนิกตัสส
 สจฺจํนิกริยาเย, เตสํ บัจฉิมา ชนตา ทิฏฺฐจฺานคฺคิ อายสฺสชิตฺติ, สามี
 โหติ พาหุลฺลิกา ลาลิกา โหกัมเน ปุพฺพังคมา ปวิเวगे
 นิกขิตฺตธฺรา น วิวีย ธารณํติ อปฺปบัตตัสส บัตติยา อนนฺตตัสส
 อธิคมาเย อลฺลจํนิกตัสส สจฺจํนิกริยาเย: อปํ ภิกขเว จตุตฺถโก

ธัมโม สัทธัมมัสส สัมโมสาขาย อนันตรธานาย ลัวตัตติ. ปุณ
 จปร ภิภขเว ลัม โภ ภิโน โหติ, ลัม โข ปน ภิภขเว
 ภิโน อัมมณัมณัม อักโกสา จ โหติ, อัมมณัมณัม ปรีภาสา จ
 โหติ, อัมมณัมณัม ปรีกขปา จ โหติ, อัมมณัมณัม ปรีจจา
 จ โหติ; ตตถ อัมมณัมณัม เภ นัมมณัม, มณัมณัม, เขกัจจัน
 อัมมณัมณัม โหติ: อัม ภิภขเว มณัมโม ธัมโม สัทธัมมัสส
 สัมโมสาขาย อนันตรธานาย ลัวตัตติ. อัม โข ภิภขเว มณัม ธัมมา
 สัทธัมมัสส สัมโมสาขาย อนันตรธานาย ลัวตัตติ. มณัม
 ภิภขเว ธัมมา สัทธัมมัสส จิตฺติยา อัมมณัมณัม อนันตรธานาย
 ลัวตัตติ. ภคเม มณัม? อัม ภิภขเว ภิภขุ สุตฺตํ สุตฺตํ
 ปรียาปุณณํ สุนิกขิตฺเตหิ ปทพฺพณฺชเนหิ, สุนิกขิตฺตัสส ภิภขเว
 ปทพฺพณฺชณฺตัสส อตฺถโกปํ สุนโย โหติ: อัม ภิภขเว ปจฺโม
 ธัมโม สัทธัมมัสส จิตฺติยา อัมมณัมณัม อนันตรธานาย ลัวตัตติ.
 ปุณ จปร ภิภขเว ภิภขุ สุตฺตา โหนฺติ โสวจฺจสฺสกรณฺเห
 ธัมเมหิ สมนํนาคตา ขมา ปทกฺขินฺคคฺคาหิโน ญฺสาลนํ: อัม ภิภขเว
 ทฺติโย ธัมโม สัทธัมมัสส จิตฺติยา อัมมณัมณัม อนันตรธานาย
 ลัวตัตติ. ปุณ จปร ภิภขเว เภ เต ภิภขุ พหุสฺสํ อากคฺคา
 อัมมณฺหา วินยธฺรา มาติกาธฺรา, เต สกฺกจฺจํ ปรี วาเนตฺติ,
 เกลสํ บจฺจเยน น ฉินฺนมุลโก สุตฺตํ โหติ สัมมณฺสโร:
 อัม ภิภขเว ทฺติโย ธัมโม สัทธัมมัสส จิตฺติยา อัมมณัมณัม

1009

๑๕๗ มั่นจันน์ ภักษ์ขาว ปุ่คคัลลำน กดา ทุกักดา ปุ่คคเต
 ปุ่คคัลล อนุณิธาย. กตเมตล์ มั่นจันน์ ? อัสสัทธัตถ ภักษ์ขาว

สัตถาภกตา ทุกุกถา, ทุสสีลลัสส ลีลกถา ทุกุกถา, อปัมฺมสฺสุตฺตลัสส
 พาหุสัจจกถา ทุกุกถา, มัจฉริลล จาคกถา ทุกุกถา, ทุปฺปณฺณลลัสส
 มณฺเณนากถา ทุกุกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว อลลสฺสทฺธลลัสส สัตถาภกตา
 ทุกุกถา? อลลสฺสทฺธ โธ ภิกฺขเว สัตถาภกตยา กัจจนมานาย อภิลชฺชติ
 กุปฺปติ พฺยาบชฺชติ ปติตฺถียติ โกบฺบงฺจ โทลฺลนฺจ อปัมฺมจฺจนฺจ
 ปาตุกโรติ. ตํ กิลฺล เหตุ? ตณฺหิ โส ภิกฺขเว สัตถาลัมปทํ
 อตฺตนิ น สมนุปลลตติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปติปามุชฺชํ;
 ตลฺลมา อลลสฺสทฺธลลัสส สัตถาภกตา ทุกุกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว
 ทุสสีลลัสส ลีลกถา ทุกุกถา? ทุสสีโล ภิกฺขเว ลีลกถาย
 กัจจนมานาย อภิลชฺชติ กุปฺปติ พฺยาบชฺชติ ปติตฺถียติ โกบฺบงฺจ
 โทลฺลนฺจ อปัมฺมจฺจนฺจ ปาตุกโรติ. ตํ กิลฺล เหตุ? ตณฺหิ โส
 ภิกฺขเว ลีลลัมปทํ อตฺตนิ น สมนุปลลตติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ
 ปติปามุชฺชํ; ตลฺลมา ทุสสีลลัสส ลีลกถา ทุกุกถา. กัสฺมา จ
 ภิกฺขเว อปัมฺมสฺสุตฺตลลัสส พาหุสัจจกถา ทุกุกถา? อปัมฺมสฺสโต ภิกฺขเว
 พาหุสัจจกถาย กัจจนมานาย อภิลชฺชติ กุปฺปติ พฺยาบชฺชติ
 ปติตฺถียติ โกบฺบงฺจ โทลฺลนฺจ อปัมฺมจฺจนฺจ ปาตุกโรติ. ตํ
 กิลฺล เหตุ? ตณฺหิ โส ภิกฺขเว สุตถลัมปทํ อตฺตนิ
 น สมนุปลลตติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ ปติปามุชฺชํ; ตลฺลมา
 อปัมฺมสฺสุตฺตลลัสส พาหุสัจจกถา ทุกุกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว มัจฉริลล
 จาคกถา ทุกุกถา? มัจฉริ ภิกฺขเว จาคกถาย กัจจนมานาย อภิลชฺชติ

กุปฺปติ พฺยาบํชชติ ปตฺติถียติ โกปฺปจฺ ทิสฺสจฺ อปฺปจฺจยฺยจฺ
 ปาตุกโรติ. ตํ กิถฺส เหตุ? ตณฺหิ โส ภิกฺขเว จาคคฺคํปทํ อตฺตนิ
 น สมนุบัลฺลติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ นิตฺติปามุชฺชํ; ตัสฺมา มจฺฉริสฺส
 จาคกถา ทุกฺกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว กุปฺปบัณฺเฑาะฐ บัณฺเฑาะฐา ทุกฺกถา?
 กุปฺปบัณฺโถ ภิกฺขเว บัณฺเฑาะฐาย กัจจนานาย อภิสฺสชฺชติ กุปฺปติ
 พฺยาบํชชติ ปตฺติถียติ โกปฺปจฺ ทิสฺสจฺ อปฺปจฺจยฺยจฺ ปาตุกโรติ. ตํ
 กิถฺส เหตุ? ตณฺหิ โส ภิกฺขเว บัณฺเฑาะฐคฺคํปทํ อตฺตนิ
 น สมนุบัลฺลติ, น จ ลภติ ตโตนิทานํ นิตฺติปามุชฺชํ; ตัสฺมา
 กุปฺปบัณฺเฑาะฐ บัณฺเฑาะฐา ทุกฺกถา. อิมสฺส โข ภิกฺขเว บัณฺจันนํ
 ปุคฺคคฺคานํ กถา ทุกฺกถา ปุคฺคเต ปุคฺคลํ อุนิธาย. บัณฺจันนํ
 ภิกฺขเว ปุคฺคคฺคานํ กถา สุกถา ปุคฺคเต ปุคฺคลํ อุนิธาย. กตเมสฺส
 บัณฺจันนํ? สัตฺถธัสฺส ภิกฺขเว สัตฺถธากถา สุกถา, สีสฺวาโต สีสฺสกา
 สุกถา, พหุสฺสธัสฺส พหุสฺสจฺจกถา สุกถา, จาคฺวโต จาคกถา สุกถา,
 บัณฺเฑาะฐโต บัณฺเฑาะฐา สุกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว สัตฺถธัสฺส
 สัตฺถธากถา สุกถา? สัตฺถโธ ภิกฺขเว สัตฺถธากถาย กัจจนานาย
 นาสิสฺสชฺชติ น กุปฺปติ น พฺยาบํชชติ น ปตฺติถียติ น โกปฺปจฺ
 ทิสฺสจฺ อปฺปจฺจยฺยจฺ ปาตุกโรติ. ตํ กิถฺส เหตุ? ตณฺหิ โส
 ภิกฺขเว สัตฺถธาคคฺคํปทํ อตฺตนิ สมนุบัลฺลติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ
 นิตฺติปามุชฺชํ; ตัสฺมา สัตฺถธัสฺส สัตฺถธากถา สุกถา. กัสฺมา จ ภิกฺขเว
 สีสฺวาโต สีสฺสกา สุกถา? สีสฺวา ภิกฺขเว สีสฺสกา กัจจนานาย

นากิลชชติ น กุปป์ติ น พียาบชชติ น ปติตถียติ น โกปป์จ
 ไทล้ง อับบัจจยณัง ปาตุกโรติ. ตํ กิลล เหตุ? ตณ्हี โส
 ภิกขเว สัลลัมปทํ อตฺตนิ สมนุบัลลติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ
 มิตฺติปามุชชํ; ตลฺลมา สัลลวโต สัลลภา สุกกา. กิลฺลมา จ ภิกขเว
 พหุสฺสคฺคัลล พหุสฺสจฺจกกา สุกกา? พหุสฺสคฺคโต ภิกขเว พหุสฺสจฺจกกา
 กัจจนานาย นากิลชชติ น กุปป์ติ น พียาบชชติ น ปติตถียติ น โกปป์จ
 ไทล้ง อับบัจจยณัง ปาตุกโรติ. ตํ กิลล เหตุ? ตณ्हี โส
 ภิกขเว สคฺคัลลัมปทํ อตฺตนิ สมนุบัลลติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ
 มิตฺติปามุชชํ; ตลฺลมา พหุสฺสคฺคัลล พหุสฺสจฺจกกา สุกกา. กิลฺลมา จ
 ภิกขเว จาควโต จาคกา สุกกา? จาควา ภิกขเว จาคกา
 กัจจนานาย นากิลชชติ น กุปป์ติ น พียาบชชติ น ปติตถียติ
 น โกปป์จ ไทล้ง อับบัจจยณัง ปาตุกโรติ. ตํ กิลล เหตุ? ตณ्हี
 โส ภิกขเว จาคคัลลัมปทํ อตฺตนิ สมนุบัลลติ, ลภติ จ ตโตนิทานํ
 มิตฺติปามุชชํ; ตลฺลมา จาควโต จาคกา สุกกา. กิลฺลมา จ ภิกขเว
 บัลลวโต บัลลวากา สุกกา? บัลลวา ภิกขเว บัลลวากา
 กัจจนานาย นากิลชชติ น กุปป์ติ น พียาบชชติ น ปติตถียติ
 น โกปป์จ ไทล้ง อับบัจจยณัง ปาตุกโรติ. ตํ กิลล เหตุ?
 ตณ्हี โส ภิกขเว บัลลวคัลลัมปทํ อตฺตนิ สมนุบัลลติ, ลภติ จ
 ตโตนิทานํ มิตฺติปามุชชํ; ตลฺลมา บัลลวโต บัลลวากา สุกกา.
 อิมสฺส โข ภิกขเว บัลลจันนิ ปุคฺคลानํ กกา สุกกา ปุคฺคเล

ปลัดล อุนนิอาชาติ.

๑๕๘ บั้งจก นิภักเว อัมเมทิ สมันนาคโต ภักขุ สารัชช
 โอภักกัโต โหติ. กตเมทิ บั้งจก? ออ ภักขเว ภักขุ อัสสัทโ
 โหติ, ทุสสโล โหติ, อัมมัสสโต โหติ, กุสโต โหติ, ทุบับบโ
 โหติ. อเมทิ โข ภักขเว บั้งจก อัมเมทิ สมันนาคโต ภักขุ
 สารัชช โอภักกัโต โหติ. บั้งจก นิภักเว อัมเมทิ สมันนาคโต
 ภักขุ วิสารโต โหติ. กตเมทิ บั้งจก? ออ ภักขเว ภักขุ
 สัทโ โหติ, สลวา โหติ, พหุสสโต โหติ, ขารัทธวิโย โหติ,
 บัมมวา โหติ. อเมทิ โข ภักขเว บั้งจก อัมเมทิ สมันนาคโต
 ภักขุ วิสารโต โหติ.

๑๕๙ เอก สมย ภควา โกลัมพีย วิหริ - โขลิตาราม. เตน
 โข ปน สมเนน อายัสมา อุทายี มหติยา คิหิปริสาบ ปวิโต
 อัมม เทเสนโต นิสินโน โหติ. อัทธสา โข อายัสมา อานันโต
 อายัสมัทธ อุทายี มหติยา คิหิปริสาบ ปวิโต อัมม เทเสนโต นิสินโน,
 ทิสวาน, เยน ภควา, เทนุปลกมิ, อุนสังกมิทวา ภควันต อภิวาเทตวา
 เอกมัตต นิสิต, เอกมัตต นิสินโน โข อายัสมา อานันโต ภควันต
 เอกทโว “อายัสมา ภันเต อุทายี มหติยา คิหิปริสาบ ปวิโต อัมม
 เทเสนโต นิสินโนติ. “น โข อานันต สุกโร ปเรล อัมม เทเสตุ. ปเรล
 อานันต อัมม เทเสนเตน บั้งจก อัมเม อัมมัตต อุนฐจาเปตวา
 ปเรล อัมโม เทเสตัพโพ. กตเม บั้งจก? “อุนพัพพิกถิ กเจลลสามิติ

ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพ, ปริยาเยทังสาวิ กถา กเถสสามีติ
 ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพ, “อนุทยตัง ปฏิจจ กถา กเถสสามีติ
 ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพ, “น อามิสันตโร กถา กเถสสามีติ
 ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพ, “อิตฺตานัญจ ปรัญจ อนุปทังจ กถา
 กเถสสามีติ ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพ. น โข อานันท์ สุกโร
 ปเรส อัมมิ เทเสตัพ. ปเรส อานันท์ อัมมิ เทเสนฺเตน อิม
 มัญจ อัมเม อัสสนังคัง อูปัญจาเปตฺวา ปเรส อัมโม เทเสตัพพะโพติ.

๑๖๐ มัจฉิมะ ภิกขเว อุมฺบันนา ทุมฺปฏฺวิโนทยา. กตเม
 มัจฉิ? อุมฺบันโน วาโค ทุมฺปฏฺวิโนทโย, อุมฺบันโน โทโส
 ทุมฺปฏฺวิโนทโย, อุมฺบันโน โมโท ทุมฺปฏฺวิโนทโย, อุมฺบันนํ
 ปฏฺวิภาณํ ทุมฺปฏฺวิโนทโย, อุมฺบันนํ คมิกจัตถํ ทุมฺปฏฺวิโนทโย, อิม โข
 ภิกขเว มัจฉิ อุมฺบันนา ทุมฺปฏฺวิโนทยาติ.

ลัตถัมมวัคโค ปจโม.

ลัตถุทธานํ

ตโย ลัตถัมมณิยามา ตโย ลัตถัมมัสสโมสา

ทุกกถา เจว สารีขัง อุทายิ ทุพฺพิโนทยาติ.

๑๖๑ มัจฉิมะ ภิกขเว อามาสปฏฺวิณยา, ยัตถ ภิกขุโน
 อุมฺบันโน อามาโต ลัพพโส ปฏฺวิเนตัพพะโพ. กตเม มัจฉิ? ยัสสิ
 ภิกขเว ปุคฺคเล อามาโต ชาเยถ, เมตฺตา ตัสสิ ปุคฺคเล ภาเวตัพพา,
 เอวํ ตัสสิ ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวิเนตัพพะโพ. ยัสสิ ภิกขเว

ปุคฺคเล อามาโต ชาเยถ, กรุณา ตัสฺมี ปุคฺคเล ภาเวตฺตฺวา; เหว
 ตัสฺมี ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวีเนตฺตฺวา. ยัสฺมี ภิกฺขเว ปุคฺคเล
 อามาโต ชาเยถ, อูปะกัชา ตัสฺมี ปุคฺคเล ภาเวตฺตฺวา; เหว ตัสฺมี
 ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวีเนตฺตฺวา. ยัสฺมี ภิกฺขเว ปุคฺคเล อามาโต
 ชาเยถ, อสฺสจินฺนิกาโร ตัสฺมี ปุคฺคเล อามะชัชฺชิตฺตฺวา; เหว ตัสฺมี
 ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวีเนตฺตฺวา. ยัสฺมี ภิกฺขเว ปุคฺคเล อามาโต
 ชาเยถ, กัมมัสฺสํกตา ตัสฺมี ปุคฺคเล อธิจฺจาทตฺตฺวา “กัมมัสฺสํโก
 อยมายัสฺมา กัมมํทายาโต กัมมํโยนิ กัมมํพณฺณํ กัมมํปฏฺฐิระโณ, ยํ
 กัมมํ ภริสฺสํติ กัลลยานิ วา ปาปกํ วา ตัสฺสํ ทายาโต ภริสฺสํติ,
 เหว ตัสฺมี ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวีเนตฺตฺวา. อิมะ โห ภิกฺขเว
 บัณฺเฑาะฐ อามาตปฏฺวีณยา, ยัตถ ภิกฺขุโน อุมฺบิณฺโน อามาโต
 สัพฺพโส ปฏฺวีเนตฺตฺวา.

๑๖๒ ตตฺถ โห อายัสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ อามันฺเตสิ “อาวุโส
 ภิกฺขเวติ. “อาวุโสติ โห เต ภิกฺขุ อายัสฺมาโต สารีปุตฺตัสฺส
 บัณฺเฑาะฐโส. อายัสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโว “บัณฺเฑาะฐ อาวุโส
 อามาตปฏฺวีณยา, ยัตถ ภิกฺขุโน อุมฺบิณฺโน อามาโต สัพฺพโส
 ปฏฺวีเนตฺตฺวา. กตเม บัณฺเฑาะฐ? อิวาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโส
 อปริสฺสํทกายสมาจาโร โหติ ปริสฺสํทกายสมาจาโร, เหวรูปะบี อาวุโส
 ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวีเนตฺตฺวา. อิท ปณาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโส
 อปริสฺสํทกายสมาจาโร โหติ ปริสฺสํทกายสมาจาโร, เหวรูปะบี อาวุโส

ปุคฺคเล อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ. อธิ ปนาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล
 อปริสุทฺถกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺถวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน
 กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอรุเปยฺย อวฺโส ปุคฺคเล
 อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ. อธิ ปนาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล
 อปริสุทฺถกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺถวจีสมาจาโร น จ ลภติ
 กาเลน กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอรุเปยฺย อวฺโส
 ปุคฺคเล อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ. อธิ ปนาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล
 อปริสุทฺถกายสมาจาโร โหติ อปริสุทฺถวจีสมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ
 เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เอรุเปยฺย อวฺโส ปุคฺคเล อชามาโต
 ปฏฺวิเนตฺถ์โพ. ตถฺรฺวาวฺโส ยํวํ ปุคฺคโล อปริสุทฺถกายสมาจาโร
 อปริสุทฺถวจีสมาจาโร, กถํ ตัสฺมิ ปุคฺคเล อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ
 เสยฺยถาปํ อวฺโส ภิกฺขุ ปสฺสกุลิกโร รติยาย นันตํ ทิสฺวา วาเมน
 ปาเทน นิคฺคเหตฺวา ทักฺขิเนน ปาเทน ปัตถิเตว, โย ตตฺถ
 ลาโร, ตํ ปริปาเตตฺวา อาทาย ปักกเมยฺย: เหวเมว โข อวฺโส
 ยํวํ ปุคฺคโล อปริสุทฺถกายสมาจาโร อปริสุทฺถวจีสมาจาโร, ยาสฺส
 อปริสุทฺถกายสมาจารตา, น สาสฺส ตัสฺมิ สมเย มนฺติกาตฺถ์พา,
 ยา จ ชฺวีลฺลํ อปริสุทฺถวจีสมาจารตา, สาสฺส ตัสฺมิ สมเย
 มนฺติกาตฺถ์พา: เหว ตัสฺมิ ปุคฺคเล อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ.
 ตถฺรฺวาวฺโส ยํวํ ปุคฺคโล อปริสุทฺถวจีสมาจาโร อปริสุทฺถกายสมาจาโร,
 กถํ ตัสฺมิ ปุคฺคเล อชามาโต ปฏฺวิเนตฺถ์โพ: เสยฺยถาปํ อวฺโส

ไปกัชนนี เสวาลปนกปริโยนัธธา, อถ ปุริโส อาคัจเณย
 ฆัมมามิตักโต ฆัมมปเรโต กิลันโต ตลโต ปิปาสโต, โส ต
 ไปกัชนนี โอสาเหตฺวา อุโภหิ หัตถเณหิ เสวาลปนกั อปฺยวิหิตฺวา
 อัมชลิณา ปิวิตฺวา ปักกเมยฺย: เขวมเว โข อารุโธ ยฺวามิ ปุคฺคโต
 อปริสุทฺธวจีตมาจาโร ปริสุทฺธกายนมาจาโร, ยาสัส อปริสุทฺธวจีตมาจาโร,
 น สาสัส ตัสมี สมเป มนสิกาตฺตพฺพา; ยา จ ชีวัสส ปริสุทฺธกายนมาจาโร,
 สาสัส ตัสมี สมเป มนสิกาตฺตพฺพา: เขว ตัสมี ปุคฺคเล อามาโต
 ปฏฺวิเนตฺตพฺโพ. หัตถารุโธ ยฺวามิ ปุคฺคโต อปริสุทฺธกายนมาจาโร
 อปริสุทฺธวจีตมาจาโร ลภติ จ กาเลณ กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส
 ปสาทํ, กถํ ตัสมี ปุคฺคเล อามาโต ปฏฺวิเนตฺตพฺโพ? เสยฺยถาปิ
 อารุโธ ปริตติํ โคปทเก อุตกํ, อถ ปุริโส อาคัจเณย
 ฆัมมามิตักโต ฆัมมปเรโต กิลันโต ตลโต ปิปาสโต, ตัสส เขวมัสส
 “อิทํ โข ปริตติํ โคปทเก อุตกํ, สจาทํ อัมชลิณา วา ปิวิตฺตลามี
 ภาชเนน วา, โขภิสลามีปิ ตํ โลฬิสลามีปิ ตํ อเปยฺยัมปิ ตํ
 กวิสลามี; ยันนุณาทํ เตกฺขณจโก นิปติตฺวา โคปทกํ ปิวิตฺวา
 ปักกเมยฺยณัติ, โส เตกฺขณจโก นิปติตฺวา โคปทกํ ปิวิตฺวา
 ปักกเมยฺย: เขวมเว โข อารุโธ ยฺวามิ ปุคฺคโต อปริสุทฺธกายนมาจาโร
 อปริสุทฺธวจีตมาจาโร ลภติ จ กาเลณ กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส
 ปสาทํ, ยาสัส อปริสุทฺธกายนมาจาโร, น สาสัส ตัสมี สมเป

มนสิกาตัพพา; ยาสัสส อปริสฺสทฺธวีสมาจาทา, น ลาสัสส ตัสมี
 สมเย มนสิกาตัพพา; ยันฺจ โข โส ลกฺขิ กาเลณ กาลํ เจตโส
 วิวรํ เจตโส ปสาทํ, ตทวัสส ตัสมี สมเย มนสิกาตัพพา: เกว
 ตัสมี ปุคฺคเเล อาฆาโต ปฏฺวิเนตัพโพ. ตักฺขารุโส ยํวํ ปุคฺคโต
 อปริสฺสทฺธกายนฺสมาจาทา อปริสฺสทฺธวีสมาจาทา น ลกฺขิ กาเลณ กาลํ
 เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, กถํ ตัสมี ปุคฺคเเล อาฆาโต
 ปฏฺวิเนตัพโพ. เสยฺยถาปี อารุโส ปุริโส อาพาธโก ทุกฺขิตो
 พหํทฺทิลานเ อตฺถธานมคฺคปฏฺวิบันโน, ตัสส ปุริโตยัสส ทฺวเร คาโม
 บังฺกนโคยัสส ทฺวเร คาโม, โส น ลเกยฺย สปัปฺปายานิ โภชนานิ
 น ลเกยฺย สปัปฺปายานิ เกสฺสชานานิ น ลเกยฺย ปฏฺฐูปํ อุบฺบํจกํ
 น ลเกยฺย ความันตฺตนาภํ, ตเมณํ ชันณตโร ปุริโส บัสสเอยฺย
 อตฺถธานมคฺคปฏฺวิบันโน, โส ตัสมี ปุริโส การุณณฺเวยว อุบฺบํจาเปยฺย
 อนฺนุทฺตยเวยว อุบฺบํจาเปยฺย อนฺนุทฺตยเวยว อุบฺบํจาเปยฺย “อโห วตยํ
 ปุริโส ลเกยฺย สปัปฺปายานิ โภชนานิ ลเกยฺย สปัปฺปายานิ เกสฺสชานานิ
 ลเกยฺย ปฏฺฐูปํ อุบฺบํจกํ ลเกยฺย ความันตฺตนาภํ. ตํ กิเลสํ เหตุฯ
 มายํ ปุริโส อโห อนนฺตยฺยสํ อาบํชชิตี: เชนฺนเมว โข อารุโส
 ยํวํ ปุคฺคโต อปริสฺสทฺธกายนฺสมาจาทา อปริสฺสทฺธวีสมาจาทา น จ
 ลกฺขิ กาเลณ กาลํ เจตโส วิวรํ เจตโส ปสาทํ, เกวรูปเย
 อารุโส ปุคฺคเเล การุณณฺเวยว อุบฺบํจาเปตัพพํ อนฺนุทฺตยาเวยว
 อุบฺบํจาเปตัพพา อนฺนุทฺตยเวยว อุบฺบํจาเปตัพพา “อโห วต อภฺมายัสสมา

บัณฺเฑกนิปาเท จตุตถบัณฺเฑนาคกัลลิตฺตํ ทุติยวคฺคโค.

๒๑๑

กายทฺถจฺจวิตฺตํ ปทาเย กายสุจฺจวิตฺตํ ภาเวยฺย, วจฺจิตฺตจฺจวิตฺตํ ปทาเย
วจฺจิตฺตจฺจวิตฺตํ ภาเวยฺย, มโนทฺถจฺจวิตฺตํ ปทาเย มโนสุจฺจวิตฺตํ ภาเวยฺย.
ตํ กิลฺลิตฺตํ เหตุสุ มายมยิตฺตมา กายิตฺตํ เกทา ปรัम्मมรณา อปายํ
ทฺถคคฺคํ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชิตฺติ: เอวํ ตัสฺสมี ปุคฺคเล อายาโต
ปฏฺวิเนตฺตํโพ. ตตฺถวาทุโล ยํวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายนฺตมาจาโร
ปริสุทฺธจฺจิตฺตมาจาโร ลภติ จ กาเลน กาลํ เจตโส วิวโร เจตโส
ปสาทํ, กถํ ตัสฺสมี ปุคฺคเล อายาโต ปฏฺวิเนตฺตํโพ. เสยฺยถายํ
อาวุโล โปกฺกขรณํ อจฺจโฆทกา สาทโฆทกา ลีโฆทกา เตโฆทกา
สุปฺปิฏฺฐา รํมณฺเณยา นานารุกฺกเจเท สัลลนฺณนา, อถ ปุริโส อาคจฺจเณยฺย
นํมํภาตฺตํโต นํมํปเรโต กิลฺลิตฺโต ตลิตฺโต ยิปาสิตฺโต, โส ตํ
โปกฺกขรณํ โอคาเทรฺวา นํหาตฺวา จ นํวิคฺวา จ นํจฺจตฺตวิคฺวา ตตฺถ
รุกฺกชณฺดาเย นิสีทเณยฺย วา นิยฺชเชยฺย วา: เอวเมว โข อาวุโล
ยํวายํ ปุคฺคโล ปริสุทฺธกายนฺตมาจาโร ปริสุทฺธจฺจิตฺตมาจาโร ลภติ จ
กาเลน กาลํ เจตโส วิวโร เจตโส ปสาทํ, ยามิสฺส ปริสุทฺธกายนฺตมาจาโร,
ตามิสฺส ตัสฺสมี สมเย มนสิกาตฺตํพพา; ยามิสฺส ปริสุทฺธจฺจิตฺตมาจาโร,
ตามิสฺส ตัสฺสมี สมเย มนสิกาตฺตํพพา; ยมฺบิ โส ลภติ กาเลน กาลํ
เจตโส วิวโร เจตโส ปสาทํ, ตมฺบิสฺส ตัสฺสมี สมเย มนสิกาตฺตํพพา:
เอวํ ตัสฺสมี ปุคฺคเล อายาโต ปฏฺวิเนตฺตํโพ. สมณฺณตปาสาทิกํ อาวุโล
ปุคฺคเล อาคจฺจเณยฺย จิตฺตํ ปสิตฺติ. อิมํ โข อาวุโล นัลลํ อาฆาตปฏฺวิณฺยา,
ยถา ภากฺกชฺชโน อุปฺปชฺชโน อายาโต สัพฺพโส ปฏฺวิเนตฺตํโพ.

๑๖๓ ตัถ์โร โข อายัสมา สาริปุตฺโต ภิกฺขุ อามันเตสิ
 ๆ เป ๆ “บัณฺฑหาโรโส อัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อลฺลสากัจฉ
 สพฺพหิมจารีเน. กตเมหิ บัณฺฑหิ? อิทาโรโส ภิกฺขุ อตฺตนา จ
 สีสลัมมบັນโน โหติ สีสลัมมปทาภาเย จ อาคตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา
 โหติ, อตฺตนา จ สมาธิสลัมมบັນโน โหติ สมาธิสลัมมปทาภาเย จ
 อาคตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ บัณฺณาสลัมมบັນโน โหติ
 บัณฺณาสลัมมปทาภาเย จ อาคตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ
 วิมุตฺตีสลัมมบັນโน โหติ วิมุตฺตีสลัมมปทาภาเย จ อาคตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา
 โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติจิวนานทสฺสสลัมมบັນโน โหติ
 วิมุตฺติจิวนานทสฺสสลัมมปทาภาเย จ อาคตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ.
 อิมเอหิ โข อิทาโรโส บัณฺฑหิ อัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อลฺลสากัจฉ
 สพฺพหิมจารีเนติ.

๑๖๔ ตัถ์โร โข อายัสมา สาริปุตฺโต ภิกฺขุ อามันเตสิ ๆ เป ๆ
 “บัณฺฑหาโรโส อัมเมหิ สมณฺณาคโต ภิกฺขุ อลฺลสากัจฉ สพฺพหิมจารีเน.
 กตเมหิ บัณฺฑหิ? อิทาโรโส ภิกฺขุ อตฺตนา จ สีสลัมมบັນโน โหติ
 สีสลัมมปทาภาเย จ กตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ สมาธิสลัมมบັນโน
 โหติ สมาธิสลัมมปทาภาเย จ กตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ
 บัณฺณาสลัมมบັນโน โหติ บัณฺณาสลัมมปทาภาเย จ กตํ บัณฺฑํ พฺยากตฺตา
 โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺตีสลัมมบັນโน โหติ วิมุตฺตีสลัมมปทาภาเย จ กตํ
 บัณฺฑํ พฺยากตฺตา โหติ, อตฺตนา จ วิมุตฺติจิวนานทสฺสสลัมมบັນโน โหติ

บัลลังก์ปาเต จตุตถบัลลังก์ดีดี ทูตยวิโค. ๒๑๓

วิมุติติณณทตสันตัมปะทา กถา ปณฺหิ พยาจักร์ดา โหติ.
อิมะหิ โข อวฺโส บัลลังฺหิ อังฺหิ สมันฺนาคโค ภิกฺขุ อสฺสาซีโว
สพฺพหิมจาวินฺนํติ.

๑๖๕ คัตถ์ โข อายัสสิ สาริปุตฺโต ภิกฺขุ อามันฺเตสิ ฯ เปฯ
“โย หิ โภจิ อวฺโส ปฺรํ โบนฺหิ ปุจฺฉติ, สัพฺพะ โส บัลลังฺหิ
จาเนหิ เอเตสํ วา อธิมฺมตฺเตว กตเมหิ บัลลังฺหิ? มนฺทิตฺตา โมมุหิตฺตา
ปฺรํ บัลลังฺหิ ปุจฺฉติ, ปาโม อิจฺฉापโกโต ปฺรํ บัลลังฺหิ ปุจฺฉติ,
ปฺริภาวํ ปฺรํ บัลลังฺหิ นติ, ฉาตุกาโม ปฺรํ บัลลังฺหิ ปุจฺฉติ,
อถวาปนเวจฺจิตฺโต ปฺรํ ํหิ ปุจฺฉติ, “สเจ เม บัลลังฺหิ ปุญฺญํ โส
สम्मํเทว พยากริสฺสติ, อังฺเจตํ กุสฺลํ; โน เจ เม บัลลังฺหิ ปุญฺญํ โส
สम्मํเทว พยากริสฺสติ, อหฺมํสฺส สम्मํเทว พยากริสฺสํมิตฺติ. โย หิ โภจิ
อวฺโส ปฺรํ บัลลังฺหิ นติ, สัพฺพะ โส อิมะหิ บัลลังฺหิ จาเนหิ เอเตสํ
วา อธิมฺมตฺเตว. อ โข ปณฺวฺโส เขวจฺจิตฺโต ปฺรํ บัลลังฺหิ ปุจฺฉามิ
“สเจ เม บัลลังฺหิ ญฺโง สम्मํเทว พยากริสฺสติ, อังฺเจตํ กุสฺลํ;
โน เจ เม บัลลังฺหิ ญฺโง สम्मํเทว พยากริสฺสติ, อหฺมํสฺส สम्मํเทว
พยากริสฺสํมิตฺติ.

๑๖๖ คัตถ์ โข อายัสสิมา สาริปุตฺโต ภิกฺขุ อามันฺเตสิ ฯ เปฯ
“อวฺโส ภิ สัลลสัมมํมํ โน สมนฺนํมํมํ โน สมนฺนํมํมํ โน
สญฺญานาเวทยิเย สมนฺนํมํมํมํมํมํมํมํมํมํ, นตฺตํเมตํ จานํ; โน
เจ ทิฏฺฐเจวํเม อธิมฺมํ อาราธเยยฺย; อหฺมํมํมํมํมํมํมํมํมํมํ

เทวานํ สหัพฺพํ อังณํ มโนมยํ กายํ อุปันโน
 สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ สมาสฺสเชยฺยํ ฐาเนหํ, อตฺถเกตํ จานนํติ.
 เอวํ วุตฺเต อายสฺสมา อุกาสิ อามันตํ สารีปุตฺตํ เอตทโว
 “อภฺยจํ ข เอตํ อวฺโส สารี อนุวภาโส, ยํ โส ภิกฺขุ
 อตฺถกัมเมว กพฺพีการาหารภิกฺขานํ เทวานํ สหัพฺพํ อังณํ มโนมยํ
 กายํ อุปันโน สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ สมาสฺสเชยฺยํ ฐาเนหํ,
 นตฺถเกตํ จานนํติ. ตติยํปิ ข ๑. ตติยํปิ ข อายสฺสมา
 สารีปุตฺโต ภิกฺขุ อามันเตติ “อภฺยจํ ภิกฺขุ สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ
 สมาสฺสเชยฺยํ นตฺถเกตํ จานนํติ. สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ สมาสฺสเชยฺยํ
 ฐาเนหํ, อตฺถเกตํ จานนํ, โน เจ ฐาเนหํ อมฺเม อังณํ
 อาราธเยยฺย, อตฺถกัมเมว กพฺพีการาหารภิกฺขานํ เทวานํ สหัพฺพํ
 อังณํ มโนมยํ กายํ อุปันโน สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ สมาสฺสเชยฺยํ
 ฐาเนหํ, อตฺถเกตํ จานนํติ. ตติยํปิ ข อายสฺสมา อุกาสิ
 อายสฺสมานํ สารีปุตฺตํ เอตทโว “อภฺยจํ ข เอตํ อวฺโส
 สารีปุตฺโต อนุวภาโส, ยํ โส ภิกฺขุ อตฺถกัมเมว กพฺพีการาหารภิกฺขานํ
 เทวานํ สหัพฺพํ อังณํ มโนมยํ กายํ อุปันโน สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ
 สมาสฺสเชยฺยํ ฐาเนหํ, นตฺถเกตํ จานนํติ. ข อายสฺสมา
 สารีปุตฺตํ สลฺลวณเวทยิตนิโรธํ “ยาวตติยํปิ ข เม อายสฺสมา อุกาสิ
 ปฏิกฺกโธสฺส, น จ เม โทจํ ภิกฺขุ อนุโมทสิ; อนุนาทํ, เยเน
 ภควา, เทนุปลังกเมยฺยํติ. อตฺถอ อายสฺสมา สารีปุตฺโต เยน ภควา,
 เทนุปลังกมิ; อุปปลังกมิทฺวา ภควันตํ อภิวาเททฺวา เอตํ นิสฺสี,

เอกมัตถ์ นิสินโน โข อายัสมา สาริปุตโต ภิกขุ อามันเตติ
“อิธาวุโส ภิกขุ ลีลสัมมัตถ์โน สมาริสัมมัตถ์โน บัลลังกสัมมัตถ์โน
สัจฉาเวทนิโรธ สมาริสัมมัตถ์โน วุฏฐิเหตฺยํ, อตฺตํ จานํ,
โน เจ ทิฏฐิเจว ธัมมํ อตฺตํ อวาทะเยยฺย, อตฺตํ กัมมํ กพฺพิตวาทะ-
ภิกขานํ เทวานํ สหิณฺณํ อตฺตํ มโนมยํ กายํ อุตฺตมํ โข อายัสมา
สัจฉาเวทนิโรธ สมาริสัมมัตถ์โน วุฏฐิเหตฺยํ, อตฺตํ จานํ ติ.
เอวํ วุตฺเต อายัสมา อุตฺตมํ อายัสมัตถ์โน สาริปุตฺตํ เขตฺตวา
“อภฺยจัน โข เขตฺต อวุโส สาริปุตฺตํ อนวกาโส ยํ โส ภิกขุ
อตฺตํ กัมมํ กพฺพิตวาทะภิกขานํ เทวานํ สหิณฺณํ อตฺตํ มโนมยํ
กายํ อุตฺตมํ โข สัจฉาเวทนิโรธ สมาริสัมมัตถ์โน วุฏฐิเหตฺยํ,
นตฺตํ จานํ ติ. ทตฺตมํ โข ๆ เปฯ ตตฺตมํ โข อายัสมา
สาริปุตฺตํ ภิกขุ อามันเตติ “อิธาวุโส ภิกขุ ลีลสัมมัตถ์โน
สมาริสัมมัตถ์โน บัลลังกสัมมัตถ์โน สัจฉาเวทนิโรธ สมาริสัมมัตถ์โน
วุฏฐิเหตฺยํ, อตฺตํ จานํ, โน เจ ทิฏฐิเจว ธัมมํ อตฺตํ
อวาทะเยยฺย, อตฺตํ กัมมํ กพฺพิตวาทะภิกขานํ เทวานํ สหิณฺณํ
อตฺตํ มโนมยํ กายํ อุตฺตมํ โข สัจฉาเวทนิโรธ สมาริสัมมัตถ์โน
วุฏฐิเหตฺยํ, อตฺตํ จานํ ติ. ตตฺตมํ โข อายัสมา อุตฺตมํ
อายัสมัตถ์โน สาริปุตฺตํ เขตฺตวา “อภฺยจัน โข เขตฺต อวุโส สาริปุตฺตํ
อนวกาโส, ยํ โส ภิกขุ อตฺตํ กัมมํ กพฺพิตวาทะภิกขานํ เทวานํ
สหิณฺณํ อตฺตํ มโนมยํ กายํ อุตฺตมํ โข สัจฉาเวทนิโรธ

สมาสัชเชยยะ วุฏฺฐิหะยยะ, อัดเดต จานันตี. อตโฆ อายัสสัมโต
 สารีปุตฺตัสส เขตตโหสิ 'ภควโตปิ โข เม สัมมูชา อายัสฺมา อูทายิ
 บาวตตียกั ปฏิกโกโส น จ เม โกจิ ภิกฺขุ อนุโมทติ; ยันนนาหิ
 ตุนฺหิ อัสสันติ. อตฺถ อายัสฺมา สารีปุตฺโต ตุนฺหิ อโหสิ. อตโฆ
 ภควา อายัสฺมํนํตํ ทายี อามันเตสิ "กํ ปน ตํว อูทายิ มโนมยํ
 กายํ ปัจเจตฺติ? "ย เต ภาเนเต เทวา อรูปโฆ สลฺลภามายาสิ. "กํ
 นุ โข ตุຍ်หิ ทายิ พาลัสฺส อပ္ပิตฺตัสฺส ภณิเตน, ตํวปิ นาม
 ภณิตฺตํ มํณัสฺส. อตโฆ ภควา อายัสฺมํนํตํ ชานันตี อามันเตสิ
 "อิตฺถิ นาม านันตี เตว ภิกฺขุ วิหะสิยมานํ อชฺชูปะกัชฺชิสฺส.
 น ทิ นาม านันตี การุณฺณโย ภวิสฺสติ พยัตถมํหิ ภิกฺขุมาหิ
 วิหะสิยมานันตี. อตโฆ ภควา ภิกฺขุ อามันเตสิ "อิตฺถิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สีสลฺลมนฺโน สมาสลฺลมนฺโน ปัลลวาสลฺลมนฺโน สลฺลภาเวตฺตนิ-
 วัโรธํ สมาสัชเชยยะ วุฏฺฐิหะยยะ, อัดเดต จานันตี; โน เจ
 ทิฏฺฐาเจว มํเม อลฺลนํ ชาราเชยยะ, อติกกมฺเมว กพพิการาหารากัชานํ
 เทวานํ ลหฺพิตํ อลฺลนํตํ มโนมยํ กายํ อูปบັນโน สลฺลภาเวตฺตนิวัโรธํ
 สมาสัชเชยยะ วุฏฺฐิหะยยะ, อัดเดต จานันตี. อิตมโว ภควา, อิทํ
 วัตฺวาน สุกโต, อฏฺฐายาสนา วิहारํ ปาวิสิ. อตโฆ อายัสฺมา
 ชานันตี อจิรบักกนฺตัสส ภควโต, เยนายัสฺมา อูปวาโน, เทนุปลงฺกมิ,
 อูปลงฺกมิทฺวา อายัสฺมํนํตํ อูปวานํ เขตตโว "อิธาวุโส อูปวาน
 อลฺลนํ เตว ภิกฺขุ วิเทสเนติ, มยฺนเต น ปุจฺจาม. อนนฺจิริย

โฆ เปเนตฺ อวฺโส อูปฺวาน, ยํ ภควา สายัณฺโหสมยํ ปฏฺฐิสฺสํ ภา
 วุจฺจโตะ เอกเทว อารพฺภ อุตฺทาหเรยฺย, ยถา ชายสํมณฺณคณฺโณวตฺถ
 อูปฺวานํ ปฏฺฐิภาเสยฺย. อิทาเนว อมฺหากํ สวรชฺช โยถกณฺณคณฺติ.
 อถโฆ ภควา สายัณฺโหสมยํ ปฏฺฐิสฺสํ ภา วุจฺจโตะ, เยน
 อูปฺภจฺฉานํสาธา, เทนุปลงฺกมิ, อูปฺสงฺกมิตฺวา บัณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสิ,
 นิสฺชช โฆ ภควา ชายสํมณฺณคณฺ อูปฺวานํ เอกทโวจ “กคฺคิ น โฆ
 อูปฺวาน อัมเมหิ สมนฺนาคโต เตโร ภิกฺขุ สฬฺหํมจารินํ ะ โฆ จ
 โหติ มนาไป จ ครุ จ ภาวนํ โย จาติ. “บัณฺจหิ ภันเต อัมเมหิ
 สมนฺนาคโต เตโร ภิกฺขุ สฬฺหํมจารินํ บัโย จ โหติ มนาไป จ
 ครุ จ ภาวนํ โย จ. กตเมหิ บัณฺจหิ? อธิ ภันเต เตโร ภิกฺขุ
 สลฺลา โหติ ะเป ะ สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสโต โหติ ะเป ะ
 ทิฏฺฐิยา ลุเบปฺปิวิธธํ, กัลลียาณวาโจ โหติ สลฺลียาณวากฺกโร
 เปริยา วาหา สมนฺนาคโต วิสฺสัฏฺฐจาเย อนนฺตคฬาย อตฺถลล
 วิณฺณปาณิยา, จตฺถนํ ฉานาณํ อากิเจตฺตีกาณํ ทิฏฺฐจธมฺมสุขวิหารานํ
 นิคามตาภิ โหติ อภิจฉลาภิ อภิสฺสลาภิ, อาสวานํ ขยา อนาสว
 เจโตวิมุตฺติ บัณฺณาวิมุตฺติ ทิฏฺฐิเจว อัมเม สยํ อภิณฺณา สจฺฉนิตฺวา
 อูปฺลัมบชฺช วิหริติ. อิมหิ โฆ ภันเต บัณฺจหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต
 เตโร ภิกฺขุ สฬฺหํมจารินํ บัโย จ โหติ มนาไป จ ครุ จ ภาวนํ โย
 จาติ. “สาธุ สาธุ อูปฺวาน, อิมหิ โฆ อูปฺวาน บัณฺจหิ อัมเมหิ

สมันโนโคโต เตโม ภิกขุ สัพพหัมจารีนิ ปิโย จ โหติ มนาไป จ
 ครุ จ ภานีโย จ อิมะ เจ อุปวาณ บัณฺฑิ ธัมมา เณรัสส
 ภิกขุโน น สวิชัยเยยฺย เกณ น สัพพหัมจารี สักกเวยฺย ครุเวยฺย
 มาเนยฺย ภูเขยฺย ชเนตฺติจเณน ปาติจเณน วลิตฺตจตาย, ยัสมา
 จ โข อุปวาณ อิมะ บัณฺฑิ ธัมมา เณรัสส ภิกขุโน สวิชัยันติ,
 ตัสมา ตํ สัพพหัมจารี สักกโรนฺติ ครุโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺจิติ.

๑๖๗ ตัถฺว โข อายัสสมา สาริปุตฺโต ภิกขุ อามันตสิ “ โจทเคน
 ขาวุโส ภิกขุณา ปรี โจเทตฺถกาเมน บัณฺฑิ ธัมมํ อัจฉนฺตํ
 อุปฏฺฐจาเปตฺวา ปโร โจเทตฺถัพพะโพ กตเม บัณฺฑิร กาเมน วักขามิ
 โน อกาเลณ, ภูเตน วักขามิ โน อภูเตน, สันเนหํ วักขามิ โน
 ฆรุเสน, อตฺตลลนฺทิตเณน วักขามิ โน อนนฺตลลนฺทิตเณน, เมตฺตจิตฺโต
 วักขามิ โน โทสนนฺตโร. โจทเคน ขาวุโส ภิกขุณา ปรี โจเทตฺถกาเมน
 อิมะ บัณฺฑิ ธัมมํ อัจฉนฺตํ อุปฏฺฐจาเปตฺวา ปโร โจเทตฺถัพพะโพ.
 อิทาหิ ขาวุโส เอกัจฉิ ปุคฺคัสส บัณฺฑิสฺส มิ อกาเลณ โจทิตฺถมานํ โน
 อกาเลณ กุปฺปิตํ, อภูเตน โจทิตฺถมานํ โน ภูเตน กุปฺปิตํ, ฆรุเสน
 โจทิตฺถมานํ โน สันเนหํ กุปฺปิตํ, อนนฺตลลนฺทิตเณน โจทิตฺถมานํ โน
 อตฺตลลนฺทิตเณน กุปฺปิตํ, โทสนนฺตเรณ โจทิตฺถมานํ โน เมตฺตจิตฺเตน
 กุปฺปิตํ อธัมมจิตฺตัสส ขาวุโส ภิกขุโน บัณฺฑิหากาเรหิ อวิปฺปฏฺฐาสาโร
 อุปาทิหัพพะโพ “ อกาเลณายัสสมา จุติโต โน อกาเลณ, อลนฺเต
 อวิปฺปฏฺฐาสาราย, อภูเตนายัสสมา จุติโต โน ภูเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏฺฐาสาราย,

ฌรฺเสนายัสสมา จุติโต โน สันเนหฺน, อลันเต อวิปฺปฏิสาราย;
 ฌนฺตฺตลฺลํหิเตนายัสสมา จุติโต โน อตฺตลฺลํหิเตน, อลันเต
 อวิปฺปฏิสาราย, โทสฺสนํคเรนายัสสมา จุติโต โน เมตฺตจิจฺจเตน, อลันเต
 อวิปฺปฏิสารายาติ. อธัมมจฺจิตฺตัสส ชาวุโส ภิกฺขุโน อิมฺหิ บัณฑิตจาทาเวหิ
 อวิปฺปฏิสารโร อุตฺตหิตฺตํไพ. อธัมมจฺจิตฺตัสส ชาวุโส ภิกฺขุโน
 บัณฑิตจาทาเวหิ วิปฺปฏิสารโร อุตฺตหิตฺตํไพ “ อภาเลน เต ชาวุโส
 จุติโต โน กาเลน, อลันเต วิปฺปฏิสาราย, อญฺเตน เต ชาวุโส
 จุติโต โน ญฺเตน, อลันเต วิปฺปฏิสาราย, ฌรฺเสน เต ชาวุโส
 จุติโต โน สันเนหฺน, อลันเต วิปฺปฏิสาราย, ฌนฺตฺตลฺลํหิเตน เต
 ชาวุโส จุติโต โน อตฺตลฺลํหิเตน, อลันเต วิปฺปฏิสาราย,
 โทสฺสนํคเรณ เต ชาวุโส จุติโต โน เมตฺตจิจฺจเตน, อลันเต
 วิปฺปฏิสารายาติ. อธัมมจฺจิตฺตัสส ชาวุโส ภิกฺขุโน อิมฺหิ
 บัณฑิตจาทาเวหิ วิปฺปฏิสารโร อุตฺตหิตฺตํไพ. ตํ กิสฺส เหนฺร? “ ยถา
 ฌาณํโณเปยํ ภิกฺขุ อญฺเตน จฺจิตฺตํ มํบํโณเปยยาติ. อธิ ปรนาหํ
 ชาวุโส เอกํจํ ปุคฺคํ มัลลํสามิ กาเลน จฺจิตฺตํ โน อภาเลน กุปฺปิตํ,
 ญฺเตน จฺจิตฺตํ โน อญฺเตน กุปฺปิตํ, สันเนหฺน จฺจิตฺตํ โน ฌรฺเสน
 กุปฺปิตํ, อตฺตลฺลํหิเตน จฺจิตฺตํ โน ฌนฺตฺตลฺลํหิเตน กุปฺปิตํ, เมตฺตจิจฺจเตน
 จฺจิตฺตํ โน โทสฺสนํคเรณ กุปฺปิตํ. อธัมมจฺจิตฺตัสส ชาวุโส ภิกฺขุโน
 บัณฑิตจาทาเวหิ วิปฺปฏิสารโร อุตฺตหิตฺตํไพ “ กาเลนายัสสมา จุติโต
 โน อภาเลน, อลันเต วิปฺปฏิสาราย, ญฺเตนายนายัสสมา จุติโต โน

อภฺยเตน, อลันเต วิปฺปฏฺฐาหาราย, สํเณฺหณายัสฺมา จุติโต โน ฆรฺุเสน,
 อลันเต วิปฺปฏฺฐาหาราย; อคฺคตฺสํหิเตนายัสฺมา จุติโต โน
 อนคฺคตฺสํหิเตน, อลันเต วิปฺปฏฺฐาหาราย; เมตฺตจิตฺเตนายัสฺมา จุติโต
 โน โทสํหิเตน, อลันเต วิปฺปฏฺฐาหารายาติ. อมฺมจฺุทกัถฺส ขาวุโส
 ภิกฺขุโน อเมหิ บัลลจฺุทากาเรหิ วิปฺปฏฺฐาโร อูปทหิตัพฺโพ. อมฺมจฺุทกัถฺส
 ขาวุโส ภิกฺขุโน บัลลจฺุทากาเรหิ วิปฺปฏฺฐาโร อูปทหิตัพฺโพ “กาเลน
 เต ขาวุโส จุติโต โน อกาเลน, อลันเต อวิปฺปฏฺฐาหาราย; ภูเตน เต
 ขาวุโส จุติโต โน อภฺยเตน, อลันเต อวิปฺปฏฺฐาหาราย; สํเณฺหณ เต
 ขาวุโส จุติโต โน ฆรฺุเสน, อลันเต อวิปฺปฏฺฐาหาราย; อคฺคตฺสํหิเตน
 เต ขาวุโส จุติโต โน อนคฺคตฺสํหิเตน, อลันเต อวิปฺปฏฺฐาหาราย;
 เมตฺตจิตฺเตน เต ขาวุโส จุติโต โน โทสํหิเตน, อลันเต
 อวิปฺปฏฺฐาหารายาติ. อมฺมจฺุทกัถฺส ขาวุโส ภิกฺขุโน อเมหิ
 บัลลจฺุทากาเรหิ วิปฺปฏฺฐาโร อูปทหิตัพฺโพ. ตํ กัถฺส เหตุ? “ยถา
 อัมมโณปปี ภิกฺขุ ภูเตน จิตฺตัพฺพะ มัลลเนยฺยยาติ. จุติเตน ขาวุโส
 ปคฺคิเตน ทวีสุ อมฺมเมสุ ปตฺติฏฺฐาตัพฺพะ: สจฺเจ จ อภฺยเป จ.
 มัลลจฺุท ขาวุโส ปเร จิตฺเตยฺย: กาเลน วา อกาเลน วา, ภูเตน วา
 อภฺยเตน วา, สํเณฺหณ วา ฆรฺุเสน วา, อคฺคตฺสํหิเตน วา
 อนคฺคตฺสํหิเตน วา, เมตฺตจิตฺตา วา โทสํหิเตน วา. อหฺมึ
 ทวีสุเยว อมฺมเมสุ ปตฺติฏฺฐาตัพฺพะ: สจฺเจ จ อภฺยเป จ. สจฺเจ ชาเนยฺย
 “อัมมโณโส มยิ อมฺมโมติ, “อคฺคตฺสํหิเตน จิตฺเตยฺย “สจฺเจเตน เอลิ

มยิ ธัมมโมติ; สเจ ชานะยัม “นัตถโธ มยิ ธัมมโมติ, “นัตถิติ
 น วเทยัม “โธ มยิ ธัมมโม มยิ สัมมัตติติ.”

เอวัมปิ โข เต สารีปุตฺต. วุจฺจมานา อตฺถ ปนเรกัจเจ
 โมชปฺริสา น ปทักฺขิณ คณ्हันตฺติติ. “เย เต ภันเต ปุคฺคลา อัสสัถธา
 ชีวักกธา น สัถฺธา อคารัสฺมา อนคาริยัม บัพฺพชิตา สชา มายาวินโน
 เกญฺญิกโน อุตฺถตา อนุนฺนฬิา จปฺลา มุขรา วิกัณฺณวาจา อินฺทริเยสุ
 อคฺคตฺทวาริโกชเน มัตถัลลโน ชาริยัม อนนฺยุตฺตา สัมมัลลเน
 อเปกฺขวณฺโโต ลิกฺขาย น ติพฺพคารว พหุลลิกา สาลลิกา โยกัมมเน
 ปุพฺพังคมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตธฺรา กุสฺสิดา หินวิริยา มุญฺจิสฺสติโน
 อสสัมปชานา อสมาหิตา วิพกัณฺณจิตฺตา ตูปฺปณฺณวา เอฬิมฺมุตา, เต มยา
 เอว วุจฺจมานา น ปทักฺขิณ คณ्हันตฺติติ. เย ปน เต ภันเต กุลปุตฺตา
 สัถฺธา อคารัสฺมา อนคาริยัม บัพฺพชิตา อสชา อมายาวินโน อเกญฺญิกโน
 อนุตฺถตา อนุนฺนฬิา จปฺลา อมุขรา อวิกัณฺณวาจา อินฺทริเยสุ
 คคฺคตฺทวาริโกชเน มัตถัลลโน ชาริยัม อนนฺยุตฺตา สัมมัลลเน
 อเปกฺขวณฺโโต ลิกฺขาย ติพฺพคารว น พหุลลิกา น สาลลิกา
 โยกัมมเน นิกฺขิตฺตธฺรา ปวิเวเก ปุพฺพังคมา อารตฺทวิริยา ปทิจฺจिता
 อุมฺภุจิสฺสติโน สัมปชานา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา บัณฺณวณฺโโต
 อเนฬิมฺมุตา, เต มยา เอว วุจฺจมานา ปทักฺขิณ คณ्हันตฺติติ. “เย
 เต สารีปุตฺต ปุคฺคลา อัสสัถธา ชีวักกธา น สัถฺธา อคารัสฺมา

• อโธ ปวํ ติพฺพ. พสุ. นิสฺสอมาเนปตฺตเนตฺส อธิตฺสเมว บัณฺณนายติ,
 ตํ วิจาเรตฺทพฺพตฺตํ โทติ.

อนคาริยัม บัพฺพชิตา สจฺจา มายาวินฺโณ อฏฺเฐกฺกิโน อหุตฺตา อุนฺนฬิ
 จปฺลา มุขฺวา วิกัณฺณวาจา อินฺทริเยสุ อคฺคตฺถวารา โภชนเ
 มัตตังคณฺโณ ชาคริยัม อนนฺยุตฺตา สามันเน อนเปกฺขวันฺโต ลิกฺขาย
 น ติพฺพการวาทาหุลฺลิกา สาลลิกา โยกัมเน ปุพฺพังคมา ปวิเวเก
 นิกฺขิตฺตธฺรฺวา กุสฺสิตา หีนวิริยา มุญฺจิสฺสติโน อสัมฺปะชานา อสฺมาหิตา
 วิพกฺขันตจิตฺตา ทุปฺบปัณฺณา เอนฺพิมุคา, ติฏฺฐจันตุ. เป ปณฺ เตะ
 สาริปุตฺต กุลปุตฺตา สัทธํ อคารสฺมา อนคาริยัม บัพฺพชิตา อสจฺจา
 ยมายาวินฺโณ อฏฺเฐกฺกิโน อหุตฺตา อุนฺนฬิ อจฺปลา อมุขฺวา
 อวิกัณฺณวาจา อินฺทริเยสุ คคฺคตฺถวารา โภชนเ มัตตังคณฺโณ ชาคริยัม
 อนนฺยุตฺตา สามันเน อนเปกฺขวันฺโต ลิกฺขาย ติพฺพการวาทาหุลฺลิกา
 น สาลลิกา โยกัมเน นิกฺขิตฺตธฺรฺวา ปวิเวเก ปุพฺพังคมา ธารทฺธวิริยา
 ปหิตตฺตา อุมฺภุจิสฺสติโน สัมปะชานา สมาหิตา เขกคฺคจิตฺตา บัณฺณวันฺโต
 อนเณพิมุคา, เท ตวั สาริปุตฺต วเทยฺยาสี โวท สาริปุตฺต สฬหิมฺหารี,
 อนุสาส สาริปุตฺต สฬหิมฺหารี, “อสัทธัมมา รุญฺจาเปจฺวา สัทธัมเม
 ปติฏฺฐาเปสฺสามิ สฬหิมฺหารีติ: เอวํ หิ เท สาริปุตฺต ลิกฺขิตัพฺพนฺติ.

๑๖๘ ตตฺถ โข อายัสฺมา สาริปตฺโต ภิกฺขุ อามันเตสิ ๗ เป ๗
 “ทุสฺสึสฺสึส อวฺุโส สึลวบันฺนึสฺส หตฺถปฺนิโส โหติ สัมมาสมาธิ,
 สัมมาสมาธิํหิ อสติ สัมมาสมาธิวบันฺนึสฺส หตฺถปฺนิสฺ โหติ
 ยถากฺขณฺณทสฺสนํ, ยถากฺขณฺณทสฺสเน อสติ ยถากฺขณฺณทสฺสน-
 วิบันฺนึสฺส หตฺถปฺนิโส โหติ นิพฺพิทาวราโค, นิพฺพิทาวราเค อสติ
 นิพฺพิทาวราควบันฺนึสฺส หตฺถปฺนิสฺ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ เสยฺยถา

บัจจกนิปาเต จตุตถบัจจกนิปาตัสส ทูติยวักโค. ๒๓๓

อาวุโส รุกโข สาขาลาสวีนโน, ตัสส ปปัญาปิ น ปาริปุรี
คัจฉติ, ตโจปิ เณคคปิ สาโรปิ น ปาริปุรี คัจฉติ, เอวเมว โข
อาวุโส ทุสสึลลัสส สิววินนัสส หตฺถปิโส โหติ สัมมาสมาธิ,
สัมมาสมาธิมฺหิ อสฺติ สัมมาสมาธิวีนนัสส หตฺถปิโส โหติ
ยถากุตฺตวณทัสสนิ, ยถากุตฺตวณทัสสเน อสฺติ ยถากุตฺตวณทัสสน-
วีนนัสส หตฺถปิโส โหติ นิพพิทาวราโค, นิพพิทาวราเค อสฺติ
นิพพิทาวราควีนนัสส หตฺถปิโส โหติ วิมุตฺติวณทัสสนิ สิวโต
อาวุโส สิลลัมบีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน โหติ สัมมาสมาธิ,
สัมมาสมาธิมฺหิ สติ สัมมาสมาธิสัมบีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน โหติ
ยถากุตฺตวณทัสสนิ, ยถากุตฺตวณทัสสเน สติ ยถากุตฺตวณทัสสน-
สัมบีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน โหติ นิพพิทาวราโค, นิพพิทาวราเค
สติ นิพพิทาวราควีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน โหติ วิมุตฺติวณทัสสนิ
เสยฺยถาปิ อาวุโส รุกโข สาขาลาสัมบีนโน, ตัสส ปปัญาปิ
ปาริปุรี คัจฉติ, ตโจปิ เณคคปิ สาโรปิ ปาริปุรี คัจฉติ,
เอวเมว โข อาวุโส สิวโต สิลลัมบีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน
โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมฺหิ สติ สัมมาสมาธิสัมบีนนัสส
อุปนิสสัมบีนโน โหติ ยถากุตฺตวณทัสสนิ, ยถากุตฺตวณทัสสเน สติ
ยถากุตฺตวณทัสสนสัมบีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน โหติ นิพพิทาวราโค,
นิพพิทาวราเค สติ นิพพิทาวราควีนนัสส อุปนิสสัมบีนโน
โหติ วิมุตฺติวณทัสสนินฺติ.

๑๖๙ ขณโข อายัสมา อานันโท, เยนายัสมา สาริปุตฺโต,
 เทนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา อายัสมา สาริปุตฺเตน สทฺธิ สัมโมท,
 สัมโมทนียํ กถํ สารานิยํ วิตฺติสาเรตฺวา เขมฺนันตํ นิสีติ, เขมฺนันตํ
 นิสีนฺโน โข อายัสมา อานันโท อายัสมันตํ สาริปุตฺตํ เขตฺตโวจ
 “กิตฺตาวทา นุ โข อวฺโส สาริปุตฺตํ ภิกฺขุ ชีปฺปนิสฺสันติ จ โหติ
 กุสฺเสสุ อัมเมสุ, สุกฺคหิตฺตคฺคาหิ จ, พหุณฺจ คณฺหาติ, คหิตฺตบฺบจฺจัสส
 นีปฺปมุสฺสคฺคิ. “ อายัสมา โข อานันโท พหุสฺสฺโส, ปฏฺฐาตุ
 อายัสมันตํคณฺเณว อานันตฺนติ. “ เทนหาฺวโส สาริปุตฺตํ สุนฺหาติ
 สาธุกํ มนฺสิโกโรหิ, ภาตีสสามีติ. “ เหวมาวฺโสติ โข อายัสมา
 สาริปุตฺโต อายัสมาโต อานันตฺสสฺส บฺบจฺจัสสฺโส. อายัสมา อานันโท
 เขตฺตโวจ “ อิวฺโส สาริปุตฺตํ ภิกฺขุ อตฺถกฺกุสโล จ โหติ,
 อัมมกฺกุสโล จ, พยฺยชฺชนกฺกุสโล จ, นิรุตฺติกฺกุสโล จ, ปุพฺผาปรกฺกุสโล จ
 เขตฺตาวทา โข อวฺโส สาริปุตฺตํ ภิกฺขุ ชีปฺปนิสฺสันติ จ โหติ
 กุสฺเสสุ อัมเมสุ, สุกฺคหิตฺตคฺคาหิ จ, พหุณฺจ คณฺหาติ, คหิตฺตบฺบจฺจัสส
 นีปฺปมุสฺสคฺคิ. “ อจฺฉริยํ อวฺโส อพฺภุตํ อวฺโส ยาว สุกฺกาตฺตบฺบจฺจิ
 อายัสมา อานันเตน, อิมฺหิ จ มยฺย บันนํจหิ อัมเมหิ สมนฺนาคคํ
 อายัสมันตํ อานันทํ ธาเรม “ อายัสมา อานันโท อตฺถกฺกุสโล
 อัมมกฺกุสโล พยฺยชฺชนกฺกุสโล นิรุตฺติกฺกุสโล ปุพฺผาปรกฺกุสโลติ.

๑๗๐ เอกํ สมยํ อายัสมา อานันโท โกสฺสมํพิยํ วิหริติ โยสิตารามเ.
 ขณโข อายัสมา ภัทฺทชฺช เยนายัสมา อานันโท เทนุปลังกมิ;

อุปถัมภ์วิภา อายัสมา อาณัติโท สัทธัมมโมท; สัมมโมทนี
 กภ สรรพนิย วิจิตรเรติ เอกมัตต นิสิต. เอกมัตต นิสิต
 โข อายัสมัตต ภัททช อายัสมา อาณัติโท เขตทโว “กั น
 โข อาวุโส ภัททช ทัสสณานํ อัคค, กั สวณานํ อัคค, กั
 สุขานํ อัคค, กั สัจฉานํ อัคค, กั ภวานํ อัคคณติ. “อตฺถาวุโส
 พหุมา อภิภู อนุภาโต อัจฉนทตฺถาวุโส วสวัตตี, โย ต
 พหุมานํ ปัสสติ, อิทํ ทัสสณานํ อัคค. อตฺถาวุโส อาภัสสรา นาม
 เทวา สุขเขน อภิสันนา ปริสันนา, เต กทาจิ ภทฺธิ อุตาน
 อุตานนติ “อโห สุขํ ยโห สุขนติ, โย ต สัทธัมม สุนาติ, อิท
 สวณานํ อัคค. อตฺถาวุโส สุกกิมหา นาม เทวา, เต สันตติเนว
 ตสฺมา สุขํ ปฏิสเวทนติ, อิทํ สุขานํ อัคค. อตฺถาวุโส
 อากิจจฉนบายตฺนปคา เทวา, อิทํ สัจฉานํ อัคค. อตฺถาวุโส
 เนวสัจฉานาสัจฉนบายตฺนปคา เทวา, อิทํ ภวานํ อัคคณติ. “สเมติ
 โข อิทํ อายัสมา ภัททชิสส, ยทิทํ พหุมา ชเนนาติ. “อายัสมา
 โข อาณัติโท พหุสฺสโต, ปฏิกาทุ อายัสมัตตเนว อาณัติณติ.
 “เดนาทาวุโส ภัททช สุขนาติ สาสกํ มนสิกรโห, ภาสิสส มิต.
 “เลวมาวุโสติ โข อายัสมา ภัททช อายัสมา อาณัติสส
 นิจจิสส. อายัสมา อาณัติโท เขตทโว “ยถา ปัสสโต โข
 อาวุโส อนันตนา อาสวานํ ชโย โหติ, อิทํ ทัสสณานํ อัคค.

ยดา สุนโต อนันตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิํ สวานํ
 อัคคํ. ยดา สุนตัสส อนันตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิํ สวานํ
 อัคคํ. ยดาสณฺณิสส อนันตรา อาสวานํ ขโย โหติ, อิํ
 สณฺณานํ อัคคํ. ยดาภูตัสส อนันตรา อาสวานํ ขโย โหติ,
 อิํ ภาวนํ อัคคณฺติ.

ยามาทวคฺโค ทฺติโย.

ตัสสุทฺธานํ.

เทว ยามาตวินยา สากัจฉา สาชีวโต บัณฺฑิ

ปฺปจฺจา นิโรโร โจรณา สีสํ นิสฺสันติ ภาทฺทชิตฺ.

๑๗๑ เอกํ สมฺมํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชทวนเณ อนาถบิณฑิกัสส
 อารามเ. ตตฺถ โข ภควา ภิกฺขุ อามันเตสิ “ภิกฺขโวติ.
 “ภทฺธเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต บัณฺฑิตฺสว. ภควา เขตฺตโวจ
 “บัณฺฑิทิ ภิกฺขเว อัมเมทิ สมณฺณาคโต อูปาสโก สारรัช
 โยกกันโต โหติ. กตเมทิ บัณฺฑิทิ? ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี
 โหติ, กาเมสุ มิฉาจารี โหติ, มุสาวาที โหติ, สุราเมรยมัชชปมาทัญญายี
 โหติ. อัมเมทิ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิทิ อัมเมทิ สมณฺณาคโต อูปาสโก
 สारรัช โยกกันโต โหติ. บัณฺฑิทิ ภิกฺขเว อัมเมทิ สมณฺณาคโต
 อูปาสโก วิสารโท โหติ. กตเมทิ บัณฺฑิทิ? ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุ มิฉาจารา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, สุราเมรยมัชช-

ໂປ່ງຈາກນີ້ປາດ ຈະຖືກບັນທຶກລັກສະນະ ຕົກຍົກໂຕ.

໑໕໙

ປະມາທຸກຈານາ ປຸງວິໄລ ໂຕຕິ. ອິເມຕິ ໂຂ ກິກ໌ຂວ ບັ້ນຈິ
ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ ວິສາກໂຕ ໂຕຕິຕິ.

໑໙໒ ບັ້ນຈິ ກິກ໌ຂວ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ
ອວິສາກໂຕ ອຄາວ ອັຊ໌ມາວສຕິ. ກຕເມຕິ ບັ້ນຈິ? ປະມາທິປາຕິ
ໂຕຕິ, ຯ ເປ ຯ ສຸກເມຍມັຊ໌ຊປະມາທຸກຈານາ ໂຕຕິ: ອິເມຕິ ໂຂ
ກິກ໌ຂວ ບັ້ນຈິ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ ອວິສາກໂຕ
ອຄາວ ອັຊ໌ມາວສຕິ. ບັ້ນຈິ ກິກ໌ຂວ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ
ອຸປາສໂກ ວິສາກໂຕ ອຄາວ ອັຊ໌ມາວສຕິ. ກຕເມຕິ ບັ້ນຈິ?
ປະມາທິປາຕາ ປຸງວິໄລ ໂຕຕິ, ຯ ເປ ຯ ສຸກເມຍມັຊ໌ຊປະມາທຸກຈານາ
ປຸງວິໄລ ໂຕຕິ: ອິເມຕິ ໂຂ ກິກ໌ຂວ ບັ້ນຈິ ອັມເມຕິ
ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ ວິສາກໂຕ ອຄາວ ອັຊ໌ມາວສຕິຕິ.

໑໙໓ ບັ້ນຈິ ກິກ໌ຂວ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ ຍດາກຕໍ
ນິກ໌ຂິດໂຕ ເອວ ນິຍເຍ. ກຕເມຕິ ບັ້ນຈິ? ປະມາທິປາຕິ ໂຕຕິ,
ຯ ເປ ຯ ສຸກເມຍມັຊ໌ຊປະມາທຸກຈານາ ໂຕຕິ: ອິເມຕິ ໂຂ ກິກ໌ຂວ
ບັ້ນຈິ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ ຍດາກຕໍ ນິກ໌ຂິດໂຕ
ເອວ ນິຍເຍ. ບັ້ນຈິ ກິກ໌ຂວ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ ອຸປາສໂກ
ຍດາກຕໍ ນິກ໌ຂິດໂຕ ເອວ ລັດ໌ເດ. ກຕເມຕິ ບັ້ນຈິ? ປະມາທິປາຕາ
ປຸງວິໄລ ໂຕຕິ, ຯ ເປ ຯ ສຸກເມຍມັຊ໌ຊປະມາທຸກຈານາ ປຸງວິໄລ
ໂຕຕິ. ອິເມຕິ ໂຂ ກິກ໌ຂວ ບັ້ນຈິ ອັມເມຕິ ສົມນິຊາດໂຕ
ອຸປາສໂກ ຍດາກຕໍ ນິກ໌ຂິດໂຕ ເອວ ລັດ໌ເດຕິ.

๑๗๔ อถ โข อณาณบิณชิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ,
 อุปปลังกมิต्วา ภควันท์ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺถํ นิสิตฺวา. เอกมณฺถํ นิสินฺนํ
 โข อณาณบิณชิโก คหปติ ภควา เอตทโว “บัจจ คหปติ ภยานิ
 เวรานิ อปัปฺปทาย “ทุสฺสํโส อิติ วุจฺจติ นีรยํวํ อุปปัชฺชติ.
 กัณฺหาณิ บัจจ? ปาณาติปาตํ อทินฺนาทานํ กาเมสุ มิจฺฉาจารํ
 มุสฺสาวาหํ สุราเมรยมชฺชชุปฺมาทญฺ्ञานํ. โยมานิ โข คหปติ บัจจ
 ภยานิ เวรานิ อปัปฺปทาย “ทุสฺสํโส อิติ วุจฺจติ นีรยํวํ
 อุปปัชฺชติ. บัจจ คหปติ ภยานิ เวรานิ ปทาย “สึลฺลา อิติ วุจฺจติ
 สุกคิณฺถํ อุปปัชฺชติ. กัณฺหาณิ บัจจ? ปาณาติปาตํ อทินฺนาทานํ
 กาเมสุ มิจฺฉาจารํ มุสฺสาวาหํ สุราเมรยมชฺชชุปฺมาทญฺ्ञานํ. โยมานิ โข
 คหปติ บัจจ ภยานิ เวรานิ ปทาย “สึลฺลา อิติ วุจฺจติ
 สุกคิณฺถํ อุปปัชฺชติ. ยํ คหปติ ปาณาติปาตํ ปาณาติปต-
 บัจจยา ทิฏฺฐิธัมมิกัมมํ ญํ เวรํ ปสวติ, สัมปฺปายิกัมมํ ญํ
 เวรํ ปสวติ, เจตสิกัมมํ ญํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสเวตฺติ,
 ปาณาติปาตา ปฏิวีโร เต เวรํ ทิฏฺฐิธัมมิกํ ญํ เวรํ ปสวติ,
 น สัมปฺปายิกํ ญํ เวรํ ปสวติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสเวตฺติ, ปาณาติปาตา ปฏิวีโรตฺถิสฺสํ เวโรติ ญํ เวรํ
 วุปลันนํ โหติ. ยํ คหปติ อทินฺนาทนายิ ... ยํ คหปติ กาเมสุ
 มิจฺฉาจารี ... ยํ คหปติ มุสฺสาวาหํ ... ยํ คหปติ สุราเมรยมชฺช-
 ชุปฺมาทญฺ्ञายิ สุราเมรยมชฺชชุปฺมาทญฺ्ञานบัจจยา ทิฏฺฐิธัมมิกัมมํ ญํ

เวร ปสวติ, สัมปราชิกัมบี ภาย เวร ปสวติ, เจตสิกัมบี ทุกข
โทยนัสส ปฏิสเวเตติ, สุราเมรยมัชฌปมาทัญจนา ปฏิวิโร
เนว ทิฏฐุชฌัมมิกิ ภาย เวร ปสวติ, น สัมปราชิกิ ภาย เวร
ปสวติ, น เจตสิกิ ทุกข โทยนัสส ปฏิสเวเตติ. สุราเมรยมัช-
ฌปมาทัญจนา ปฏิวิโรตถิส เวนต ภาย เวร วุปลันต ใหติติ.

โย ปาณณคิปาเตติ,	มุลาวาถันจ ภาสติ
โตเก อทินน ชาติยติ,	ปรทาวันจ คัจฉติ,
สุราเมรยปาณณจ	โย นโร อณฺญชติ,
อัมปทาย บันจ เวนา	“ทุลลิสโส อิติ วุจจติ,
กามัสส เกทา กุณฺณโน	นิ ย โสปชชติ.
โย ปาณ นาคิปาเตติ,	มุลาวาถิ น ภาสติ,
โตเก อทินน ชาติยติ,	ปรทาว น คัจฉติ,
สุราเมรยปาณณจ	โย นโร นานณฺญชติ,
ปทาย บันจ เวนา	“ลิสวา อิติ วุจจติ,
กามัสส เกทา สัมปโน	สุตติ โสปชชติ.

๑๗๕ บันจทิ อิกขเว ตัมเมทิ สมนนาคโต อุปาสโก
อุปาสกจันหาโล จ ใหติ อุปาสกมลันจ อุปาสกปคิกัญโจ จ.
กตเมทิ บันจทิ? อัสสทโ ใหติ, ทุลลิสโส ใหติ,
โกตฺทลมังคฺลโก ใหติ มัลล บันจเต โน กัมม, อิตฺ ๑
พสิททา ทักขิณณยยิ คเวตติ, ตตฺ ๑ เปฬพการิ กโรติ.

อิมเมติ โข ภิกขเว บัณเฑติ ธัมมเมติ สมันนาคโต อูปาสโก
 อูปาสกจันตทาโธ จ โหติ อูปาสกมถันนัง อูปาสกปติภิกขุโ จ.
 บัณเฑติ ภิกขเว ธัมมเมติ สมันนาคโต อูปาสโก อูปาสกมถันนัง
 โหติ อูปาสกปทุมันนัง อูปาสกปุนทรีกัณเฑติ. กตเมติ บัณเฑติ?
 สัตถ์โธ โหติ, สัตถ์วา โหติ, อโธตถมัจฉลโก โหติ กัมม
 บัณเฑติ โน มัจฉล, น อโธ พหิตถา ทักขิณะยัม คเวสตี,
 อธิ จ ปุฬพาริ กโรติ. อิมเมติ โข ภิกขเว บัณเฑติ ธัมมเมติ
 สมันนาคโต อูปาสโก อูปาสกมถันนัง โหติ อูปาสกปทุมันนัง
 อูปาสกปุนทรีกัณเฑติ.

๑๖๖ อถโข อนาถบิณฑิกโก คหปติ บัณเฑติ อูปาสกสเทหิ
 ปริวโต, เณ ภควา, เณปสังกมิ, อูปลังกมิตวา ภควันติ
 อภิวาเทตวา เขมณันติ นิสิติ. เขมณันติ นิสินัน โข อนาถบิณฑิก
 คหปติ ภควา เอตทโวจ “ตุเมหิ โข คหปติ ภิกขุสัณเฑติ บัณเฑติ จิรา
 จีวรบิณฑปาท. สนาสนคิลานบัจจยเภลัชชปริกขาเวณ. น โข คหปติ
 ตาวตเกเนว ตุญฺหิ กรณเฑนา “เมย ภิกขุสัณเฑติ บัณเฑติ จิตา
 จีวรบิณฑปาท. สนาสนคิลานบัจจยเภลัชชปริกขาเวณาติ. ตัสมา ติท
 คหปติ เหว สิกขิตัพเพ “นิณติ เมย กาเลณ กาลัง ปวิเวก
 ปิที อูปลัมบัสส วิท. วยยามาติ. เหว หิ โว คหปติ สิกขิตัพเพตติ.
 เหว วุตเต อาบัสมา สารีปุตโต ภควันติ เอตทโวจ “อัจจวิย
 ภันเต, อัพภุต ภันเต. นาว สุกาสิตันนิจิ ภันเต ภควา

“ตุเมหิ โข คหปติ ภิกขุสังฆิ บัจจุบฺบัจจิตา จีวรปิ่นทปาดเตนาสน
 -คิลานบัจจยเภลัชชปริกขาเรณ. น โข คหปติ ตาวตเกแนว
 คุญฺจิ กรณียา “มยฺ ภิกขุสังฆิ บัจจุบฺบัจจิตา จีวรปิ่นทปาด-
 เตนาสนคิลานบัจจยเภลัชชปริกขาเรนาติ. ตัสมา ตอิ คหปติ เอว
 ลิกขิตัพพี “กีนฺติ มยฺ กาเลณ กาลํ ปวีเรกํ ปัตติ อุลลัมบัชช
 วิหเรยยามาติ: เอวํ หิ वो คหปติ ลิกขิตัพพี. ยัสฺมิ กั้นเต
 สมเย อริยสวโก ปวีเรกํ ปัตติ อุลลัมบัชช วิหริ, บณฺณัสส
 จานานิ ตัสฺมิ สมเย น โทณฺติ: ยัมบัสส กามุปลณฺณํ หิตํ
 ทุกฺขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส ตัสฺมิ สมเย น โท; ยัมบัสส
 กามุปลณฺณํ หิตํ สุขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส ตัสฺมิ สมเย น โท;,
 ยัมบัสส อกุสฺสอุปลณฺณํ หิตํ ทุกฺขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส ตัสฺมิ
 สมเย น โท; ยัมบัสส อกุสฺสอุปลณฺณํ หิตํ สุขํ โทมนัสสํ,
 ตัมบัสส ตัสฺมิ สมเย น โท; ยัมบัสส กุสฺสอุปลณฺณํ หิตํ
 ทุกฺขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส ตัสฺมิ สมเย น โท. ยัสฺมิ
 กั้นเต สมเย อริยสวโก ปวีเรกํ ปัตติ อุลลัมบัชช วิหริ,
 อิมานิ บณฺณัสส จานานิ ตัสฺมิ สมเย น โทณฺติ. “สาธุ,
 สาธุ, สารีปุตฺต: ยัสฺมิ, สารีปุตฺต สมเย อริยสวโก ปวีเรกํ
 ปัตติ อุลลัมบัชช วิหริ, บณฺณัสส จานานิ ตัสฺมิ สมเย น
 โทณฺติ: ยัมบัสส กามุปลณฺณํ หิตํ ทุกฺขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส

คัลลิมิ สมเย น โหติ; ยัมบัสส กามุปลัน्हิตํ สุขํ
 โสมนัสสํ, ตัมบัสส คัลลิมิ สมเย น โหติ; ยัมบัสส
 อกุสลุปปลัน्हิตํ ทุกขํ โทมนัสสํ, ตัมบัสส คัลลิมิ สมเย น
 โหติ, ยัมบัสส อกุสลุปปลัน्हิตํ สุขํ โสมนัสสํ, ตัมบัสส คัลลิมิ
 สมเย น โหติ; ยัมบัสส กุสลุปปลัน्हิตํ ทุกขํ โทมนัสสํ,
 ตัมบัสส คัลลิมิ สมเย น โหติ. ยัมบัสส สารีปุตฺต สมเย
 ขรียสฺวาโก ปวีเวกํ ปีตี อุลลัมบัสซ วิหริ, อิมานิ
 มัลลิจัสส จานานิ คัลลิมิ สมเย น โทณํคิตฺติ.

๑๗๗ มัลลิจิมา ภิกขเว วณิชชา อูปาสถเน อภรณียา ๑๓ มา
 มัลลิจ? สัตถวณิชชา สัตถวณิชชา มัลลวณิชชา มัชชวณิชชา
 วิสวณิชชา. อิมา โข ภิกขเว บัณฺฑิ วณิชชา อูปาสถเน อภรณียาติ.

๑๗๘ ตํ กิ มัลลโณถ ภิกขเว: อปฺปิ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐิ จ วา
 สุตํ วา “อโย ปุริโส ปาณาติปาตํ ปทาย ปาณาติปาตา-
 ปฏิวีโร โหติ, ตเมเน ราชานเ คเหตุวา ปาณาติปาตา-
 เวรมณเเหตุ หนันฺติ วา พันฺธณฺติ วา บัพฺพาเสนฺติ วา ยถาบังฺยํ
 วา กโรณฺตีติ. “โนเหตุํ ภาณเ.” “สาธุ ภิกขเว: มยา ปิ
 โข เอตํ ภิกขเว เหว ทิฏฺฐิ น สุตํ “อโย ปุริโส
 ปาณาติปาตํ ปทาย ปาณาติปาตา ปฏิวีโร โหติ, ตเมเน
 ราชานเ คเหตุวา ปาณาติปาตาเวรมณเเหตุ หนันฺติ วา พันฺธณฺติ
 วา บัพฺพาเสนฺติ วา ยถาบังฺยํ วา กโรณฺตีติ. อปฺปิวัเต

ตเถว ปาปกัมมํ ปเวเทหิ “อญฺ ปุริโส อิตฺถิ วา ปุริสํ
 วา ชีวิตา โวโรเปตฺติ, ตเมณฺ ราชานเ คเหตฺวา ปาณมาสีปาตเหตุ
 หนฺนํติ วา พฺนัณฺณํติ วา บัฬฺฟาเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา
 กโรนฺติ.” อญฺ คุเมหิ เหวรูปํ ทิฏฺฐิํ วา สุตํ วาติ
 “ทิฏฺฐิํบัจฺจ โน ภันเต สุตํบัจฺจ สฺสยํยิสฺสตี จาภิ. “ตํ ก็ มณฺเฑน
 ภิกฺขเว: อญฺ คุเมหิ ทิฏฺฐิํ วา สุตํ วา “อญฺ ปุริโส
 อทินฺนาทานํ ปํหาเย อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโต โหติ, ตเมณฺ ราชานเ
 คเหตฺวา อทินฺนาทานาเวรมณฺเฑนํเหตุ หนฺนํติ วา พฺนัณฺณํติ วา
 บัฬฺฟาเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา กโรนฺติ. “โนเหตํ ภันเต.” สาสุ
 ภิกฺขเว: มยาปิ โข เตถํ ภิกฺขเว เเนว ทิฏฺฐิํ น สุตํ “อญฺ
 ปุริโส อทินฺนาทานํ ปํหาเย อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโต โหติ,
 ตเมณฺ ราชานเ คเหตฺวา อทินฺนาทานาเวรมณฺเฑนํเหตุ หนฺนํติ วา
 พฺนัณฺณํติ วา บัฬฺฟาเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา กโรนฺติติ;
 อปฺปิจฺจวัคฺสํ ตเถว ปาปกัมมํ ปเวเทหิ “อญฺ ปุริโส คามา วา
 อรัณฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยลฺลชาตํ อาทียติ, ตเมณฺ
 ราชานเ คเหตฺวา อทินฺนาทานเหตุ หนฺนํติ วา พฺนัณฺณํติ วา
 บัฬฺฟาเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา กโรนฺติ.” อญฺ คุเมหิ เหวรูปํ
 ทิฏฺฐิํ วา สุตํ วาติ. “ทิฏฺฐิํบัจฺจ โน ภันเต สุตํบัจฺจ
 สฺสยํยิสฺสตี จาภิ. “ตํ ก็ มณฺเฑน ภิกฺขเว: อญฺ คุเมหิ ทิฏฺฐิํ วา

สุตํ วา “อโย ปุริโส กามะสุ มิจฺฉาจารํ ปหาเย กามะสุ
 มิจฺฉาจารา ปฏิวีโร โหติ, ตเมณํ ราชานो คเหตฺวา กามะสุ
 มิจฺฉาจาราเวรมณีเหตุํ หนนฺตีติ วา พนฺธณฺตีติ วา บัพฺผาเชนฺตีติ วา
 ยถาบัจฺจโย วา กโรนฺตีติ. “โน เหตุํ ภาณฺเต.” “สาธุ ภิกฺขเว:
 มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนาเว ทิฏฺฐัง น สุตํ “อโย ปุริโส กามะสุ
 มิจฺฉาจารํ ปหาเย กามะสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวีโร โหติ, ตเมณํ
 ราชานो คเหตฺวา กามะสุ มิจฺฉาจาราเวรมณีเหตุํ หนนฺตีติ วา พนฺธณฺตีติ วา
 บัพฺผาเชนฺตีติ วา ยถาบัจฺจโย วา กโรนฺตีติ; อภิรัชฺชวลฺลํ ตทฺหา
 ปาปกัมมํ ปเวเทติ “อโย ปุริโส ปรีตํชีสุ ปรมุมาวีสํ จาริตํ
 อาบัชฺชติ, ตเมณํ ราชานो คเหตฺวา กามะสมิจฺฉาจารเหตุํ หนนฺตีติ วา
 พนฺธณฺตีติ วา บัพฺผาเชนฺตีติ วา ยถาบัจฺจโย วา กโรนฺตีติ.”
 อโย ตุมฺเหหิ เชาวรูปํ ทิฏฺฐัง วา สุตํ วาติ. “ติฏฺฐังนํ โน
 ภาณฺเต สุตํบัจฺจ สยฺยนิสฺสํติ จาติ. “ตํ ก็ มณฺโณถ ภิกฺขเว: อโย
 ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐัง วา สุตํ วา “อโย ปุริโส มุสสาทาํ ปหาเย
 มุสสาทา ปฏิวีโร โหติ, ตเมณํ ราชานो คเหตฺวา มุสสาทา-
 เวรมณีเหตุํ หนนฺตีติ วา พนฺธณฺตีติ วา บัพฺผาเชนฺตีติ วา
 ยถาบัจฺจโย วา กโรนฺตีติ. “โนเหตุํ ภาณฺเต.” สาธุ ภิกฺขเว:
 มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนาเว ทิฏฺฐัง น สุตํ “อโย ปุริโส
 มุสสาทาํ ปหาเย มุสสาทา ปฏิวีโร โหติ, ตเมณํ ราชานो
 คเหตฺวา มุสสาทาเวรมณีเหตุํ หนนฺตีติ วา พนฺธณฺตีติ วา

บัณฑุเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา กโรนฺตฺติ; อปัจฺจวัสสํ ตเถว
 ปาปกัมมํ ปเวเทติ “อโย ปุริโส คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา
 มุตาว่าเทน อตฺถิ ภณฺชติ, ตเมนํ ราชานเ คເຕวํ มุตาว่าทເຕ
 หนฺนํติ วา พັນณฺณํติ วา บัณฑุเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ วา
 กโรนฺตฺติ.” อပ္ปํ ตุมฺเหทฺธิ เหาเวรํ ติฏฺฐํ วา สุตํ วาติ.
 “ติฏฺฐํวํ โน ภันเต สุตํวํ สยฺยสฺสํติ จาติ. “ตํ ก็ มณฺเณถ
 ภิกขเว: อပ္ปํ ตุมฺเหทฺธิ ติฏฺฐํ วา สุตํ วา “อโย ปุริโส
 สฺราเมรยมฺมชฺชปมาทฺฐํจํ ปหาเย สฺราเมรยมฺมชฺชปมาทฺฐํจํ ปฏฺวิโร
 ติ, ตเมนํ ราชานเ คເຕวํ สฺราเมรยมฺมชฺชปมาทฺฐํจํ เวรມၤထေ
 หนฺนํติ วา พັນณฺณํติ วา บัณฑุเชนฺติ วา ยถาบัจฺจยํ
 วา กโรนฺตฺติ. “โนເຕဝံ ဂၢ်ၤထေ.” “ဇာဓု ဂၢ်ၤထေ: မယာဃီ
 ဗေ တံ ဂၢ်ၤထေ ခေ ติပုဉ် န ဓုတံ “အယံ ပုရိသ
 ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ ပဟာယ ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ ပုဂ္ဂိုလိ
 တိ, တမေဏံ ရာဇာနိ ငေတေဝံ ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ ခေတေ
 နှာဏံတိ ဘာ ပဏ္ဍိတံတိ ဘာ ဗုဒ္ဓဗျာဓိတိ ဘာ ယထာဗုဒ္ဓံ
 ဘာ ကရောတိ; အပ္ပိဗ္ဗိသံ တေသေ ပာပကမ္မံ ပဝေတေ
 “အယံ ပုရိသံ ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ ဝနုပ္ပတိ ဝိတံတိ ဘာ ပုရိသံ
 ဘာ ဗိဝိဓာ ဝိဝေပတိ, အယံ ပုရိသံ ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ
 ဝနုပ္ပတိ တာမာ ဘာ ဝရံဓာ ဘာ ဝတိဏံ ဝေယျံဓာတံ
 ဗာတိပတိ, အယံ ပုရိသံ ဓုာမေရယမ္မဗ္ဗပမာတ္တုဉာဏံ ဝနုပ္ပတိ ပရိတိသံ

ปรกumarīḥ จาริตทำ อายัสซติ, ออ ปุริโส สุราเมรมยัสซปมาทัญจัน
 อนุยตุ โค คหปติสส วา คหปติปุจยสส วา มุสาวาเทเน อัสติ
 ภณชติ, ตเมเน วาชาโน คเหตวา สุราเมรมยัสซปมาทัญจันเหตุ
 หนันติ วา พันธันติ วา มัพพาเซเนติ วา ยถาปัจจย วา
 ภาโรนติ.” ยปิ นุ ตุมเหติ เอรุญ ติญจ วา สุต วาติ. “ติญจยจ
 โน ภันเต สุตยจ สุตยัสสติ จาติ.

๑๗๘ ออไซ อนาคตนันทิโก คหปติ บังบมัตเตติ อุปาสกสเทหิ
 ปวิโรโต, เยน ภควา, เตนปลังกมิ; อุปลังกมิตวา ภควันต
 อธิวาเทตวา เอกมัตต นิสิติ. ออไซ ภควา อายัสมัตต สารีปุตต
 อามันเตสิ “ยังกัจจ สารีปุตต ชานะยถา ติหิ โธทาสวณ
 บังจตุ สิกขาปะเทสุ ลอตุกัมมัตต จตุณันจ อากิเจตสิกาน
 ติญจธัมมสุขวิหาราน นิภามจกั อภิจจจกั อภิสจกั, โส
 ภากังขมาโน อตตนาเว อตตนา พียากเวยย “ชื่อนนิรโยมทิ
 ชื่อนติรจันโยนิ ชื่อนบัตติวิไลโย ชื่อนาบายทุสสติวินาโต, โสตา-
 บันโนหมัตติ อวินาตอัมโม นิยโต สัมโพธิปรายโนติ. กคเมสุ,
 บังจตุ สิกขาปะเทสุ ลอตุกัมมัตโต โหติ? อธิ สารีปุตต
 อธิสวาโก ปาณณิกปาตา ปญฺญีวโรโต โหติ, อทินเนทานา ปญฺญีวโร
 โหติ, กคเมสุ มิจฺฉาจรา ปญฺญีวโรโต โหติ, มุสาวาทา ปญฺญีวโร
 โหติ, สุราเมรมยัสซปมาทัญจนา ปญฺญีวโรโต โหติ. อธิ สุต บังจตุ
 สิกขาปะเทสุ ลอตุกัมมัตโต โหติ. กคเมสุ จตุณัน อากิเจตสิกาน

ปัญจกนิปาเต จตุตถปณณาสกัถัสส จฉियวักโค. ๒๓๗

ทิฏฐัจฉัมมสุขวิหาณัน นิคามลลภี โหติ อภิจฉลลภี อภคฉลลภี ?
อิธ สาริปุตฺต ฌริยสาลวโก พุทฺโธ อเวจฺจัมปเปสสาเทน สมันนาคโต
โหติ “ อิตฺถิ โส ภควา อรหํ สัมมาสัมพุทฺโธ วิชชา-
จรณสัมปันโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทัมมฉารถิ สัตฺตเก
เทวมนุสฺสจฺฉานํ พุทฺโธ ภควาติ: ฌมมัสฺส ปจฺจโม อภิกเจตฺสโก
ทิฏฐัจฉัมมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธัสฺส จิตฺตัสฺส วิสุทฺธํ ฌิยา
อปริโยทาทัสฺส จิตฺตัสฺส ปริโยทปณาย. ปุณ ะปรํ สาริปุตฺต
ฌริยสาลวโก ฌมมอ อเวจฺจัมปเปสสาเทน สมันนาคโต โหติ “ สวักขาโต
ภควทา ฌมมโม สันนทิฏฺฐิจโก อภาลิโก เอหิภัสสโก โอบนนิโก
มัจฺฉิตฺตํ เวทิตัพโพ วิญญูหิตะ: ฌมมัสฺส ทฺติโย อภิกเจตฺสโก
ทิฏฐัจฉัมมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธัสฺส จิตฺตัสฺส วิสุทฺธํ ฌิยา
อปริโยทาทัสฺส จิตฺตัสฺส ปริโยทปณาย. ปุณ ะปรํ สาริปุตฺต
ฌริยสาลวโก สวเข อเวจฺจัมปเปสสาเทน สมันนาคโต โหติ “ สุปฺปฏิบันโน
ภควโต สวากฺสโย, อุตฺตูปฺฏิบันโน ภควโต สวากฺสโย,
ณายูปฺฏิบันโน ภควโต สวากฺสโย, สามิจูปฺฏิบันโน ภควโต
สวากฺสโย; ยทิกํ, จิตฺตาริ ปุริสยฺศานิ, อัญฺจ ปุริสปุคฺคตา;
เอส ภควโต สวากฺสโย, อาหุณเญโย ปาหุณเญโย ะกัชฺชเญโย
อัมมชลิกรณิโย อนุตฺตรํ ปุณณิกะเชตฺตํ โลกัสฺสชาติ: ฌมมัสฺส
ตฺติโย อภิกเจตฺสโก ทิฏฐัจฉัมมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธัสฺส
จิตฺตัสฺส วิสุทฺธํ ฌิยา อปริโยทาทัสฺส จิตฺตัสฺส ปริโยทปณาย.
ปุณ ะปรํ สาริปุตฺต ฌริยสาลวโก ฌริยกันฺโถหิ สีเวหิ สมันนาคโต

โหติ อชัมเทหิ อัจฉิตเทหิ อสพลเลหิ อกัมมาเสหิ ภูชิตฺเตหิ
 วิณฺณปัสตฺเตหิ สมาริสวตฺตนิเกหิ: อยมัสส จตุตฺถโก อากิเจตฺติโก
 ทิฏฺฐจธัมมสุขวิหาโร อธิคโต โหติ อวิสุทฺธัสส จิตฺตัสส วิสุทฺธิยา
 อปริโยทาทัสส จิตฺตัสส ปริโยทปนาย. อิมสฺ จตฺตุนํ
 อากิเจตฺติกานํ ทิฏฺฐจธัมมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี อคฺคิลาภี
 ยกัณฺโฬ จิ สารีปุตฺต ชานเญยาด คีหิ โอทาทวสฺส อิมสฺ ปณฺจสุ
 สิกขาปเทสฺส สวตฺตกัมมัตถํ อิมสฺสจ จตฺตุนํ อากิเจตฺติกานํ
 ทิฏฺฐจธัมมสุขวิหารานํ นิกามลาภี อภิจฺฉลาภี อคฺคิลาภี, โส
 อากังขมาโน อตฺตนาโว อตฺตนา น พฺยากรเยย “ชฺเฌนนิรโอมํหิ
 ชฺเฌนนิรจฺฉานโยนิ ชฺเฌนปิตฺตวิสโย ชฺเฌนปายทคฺคิตฺวินิปาโต, โสตา-
 บันโนหมัสสํ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สัมโพธิปรายโนติ.

นิรเยสฺส ภยํ ทิสฺวา
 อริยธมฺมํ สมากาย
 น ทิเส ปาณภูตานิ
 มุสา จ น ภเน ชานํ,
 เสหิ ทาเรหิ สันตุญฺโง,
 เมรยํ วารุณํ ชนฺตํ
 อนุสฺสเรยฺย สัมพุทฺธํ,
 อพฺยาบํชณฺว ทิตํ จิตฺตํ
 อပ္ปญฺญํ จิตฺเต เทยฺยธมฺเม

ปาปานิ ปริวชฺชये,
 ปณฺจกิตฺโต ปริวชฺชये:
 วิชฺชมาเน ปรกกัเม,
 อทินฺนํ น ปรามเส,
 ปรทารณฺจ นารเม,
 น ปิเว จิตฺตโมหนิ;
 ธมฺมํ จานุจิตฺตักเก,
 เทวโลกาย ภาวเย,
 ปุณฺณตฺตัสส ชีวิสฺสโต

สันเตสุ ปจมี ทินัน
 สันโต ทเว ปวักขามิ,
 อิติ กณฺหาสุ เสตาสุ
 กัมมาสาสุ สรูปาสุ
 ยาสุกาสฺจิ เอตาสุ
 โธเรโยหิ พลลัมปนฺโน
 ตเมว ภาวะ ยุลลันติ,
 เอวเมว มนุสฺสเสสุ
 ชัตติเย พหิรหฺมणे เวสฺสเ
 ยาสุกาสฺจิ เอตาสุ
 ธมฺมัญฺโจ ลลลัมปนฺโน
 ปเทินชาติมรโณ
 ปันนภาโร วิสยฺกโต
 ปารคฺช สัพพธมฺมานํ
 ตัสฺมิณฺจ วิวเซ เขตฺเต
 พาลา จ อวิชานันตา
 พหิทฺธา เทนฺติ ทานานิ,
 เย จ สันเต อปาสันติ
 สักขา จ เนลฺลํ สุกเต
 เทวโลกณฺจ เต ยันติ,
 อนุปฺเพน นิพฺพานํ

วิปฺลว โหติ ทักขิณา.
 สารีปุตฺตํ สุนฺทโร เม:
 โรหิตีสุ จาริสุ วา
 โคสุ ปาเวตาสฺ วา
 ทนฺโต ชายติ ปุคฺโค
 กัลลฺยาณชวณิกกโม,
 นาสล วัณณํ ปริกฺขเร,
 ยัสฺมิณฺกสฺมิณฺจ ชาตียะ
 สุกฺเต จณฺทาลปุกฺกุเส
 ทนฺโต ชายติ สุปฺพิโต
 สจฺจวาที หิริมโน
 พหิรหฺมจวิยสฺสเกวลี
 กตทิจฺโจ อนาสว
 อนุปาทาย นิพฺพุโต,
 วิปฺลว โหติ ทักขิณา.
 ทุมฺเมธา อลฺลสฺสตาวิโน
 น หิ สันเต อปาสเร.
 สบฺบิณฺเณ อีรลัมมเต,
 มุลฺลชาตา ปติฏฺฐจิตา,
 กุเล วา อิตฺถ ชายเร,
 อธิจฺฉนฺติ ปณฺทิตาติ.

๑๘๐ เอกิ สัมป ภควา โสเสสุ จาริกิ จรติ มหตา
 ภิกขุสฺสเวน สัทธึ อัทธสา โข ภควา อัทธานมัตถปฏิบันโน
 อภิฉัตรสิม ปเทเส มหันทิ สาถวัน, ทิสฺวาน มัคคา โยกัมม
 เยน ตํ สาถวัน, เทนปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา ตํ สาถวัน
 อชฺโฌมคาเทว อภิฉัตรสิม ปเทเส สิตํ ปาตุวากาสิ. อชโ
 ยายสิมโต อานนฺตัสส เอตทโหสิ “โก นุ โข เหตุ โก
 บัจจโย ภควโต สิตัสส ปาตุกัมมาย, น อการณเณ ตถาคตา
 สิตํ ปาตุกโรหิติ. อชโ ยายสิมา อานนฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก บัจจโย ภควโต สิตัสส
 ปาตุกัมมาย? น อการณเณ ตถาคตา สิตํ ปาตุกโรหิติ.
 “ภุตพุทฺธ อานนฺต อิมัสสิม ปเทเส นครํ อโหสิ อิทฺธวัจเว
 ฬิตฺถนํ พหุชนํ อากิลณฺณนุสฺสํ. ตํ โข ปณานนฺตํ นครํ กัสสไป
 ภควา อรทํ สัมมาลัมพุทฺโธ อุปนึสฺสาย วิหริ. กัสสยัสส
 โข ปณานนฺตํ ภควโต อรทโต สัมมาลัมพุทฺธัสส ภเวตี
 นาม อุปาสโก อโหสิ สึเสสุ อปริปุรการิ: ภเวติ น โข อานนฺต
 อุปาสเกน บัณฺฑมัตถานิ อุปาสกสฺสทานิ ปฏิทิสฺสทานิ สมาทปิตานิ
 อเหตุ สึเสสุ อปริปุรการิโน. อชโ อานนฺต ภเวตัสส
 อุปาสกัสส เอตทโหสิ “อหํ โข อิมสํ บัณฺฑจันนํ อุปาสกสฺสทานิ
 พหุปการิ พุทฺธังคโม สมาทเปตา, อหํวิมฺหิ สึเสสุ อปริปุรการิ,
 อิมานิยํ บัณฺฑํ อุปาสกสฺสทานิ สึเสสุ อปริปุรการิโน: อิจฺจํ

สมณัม, นัตถิ กิณจิ อติเรก. หนัทาห์ อติเรกยาติ. อติโซ
 อานันท์ ภาวสี อุปาสโก, เยน ตานิ บัณจ อุปาสกสถาน,
 เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา ตานิ บัณจ อุปาสกสถาน เอตทโว
 “อัสซัตถโค มํ อายัสมันโต สีเลสุ ปริปุรการี อารกตติ.
 อติโซ อานันท์ เศล บัณจันนํ อุปาสกสถาน เอตทโหล อัยโย
 โย ภาวสี อัมหากํ พหุปรการี ปุพฺพังคโม สมาทเปตา, “อัยโย
 หิ นาม ภาวสี สีเลสุ ปริปุรการี ภาวีสติ, กิมังคํ ปน มยฺหติ.
 อติโซ อานันท์ ตานิ บัณจ อุปาสกสถาน, เยน ภาวสี อุปาสโก,
 เตนุปสังกมิตฺวา; อุปสังกมิตฺวา ภาวสี อุปาสโก เอตทโว; “อัสซัตถโค
 อัยโย ภาวสี อิมานิยํ บัณจ อุปาสกสถาน สีเลสุ ปริปุรการีโน
 อารกตติ. อติโซ อานันท์ ภาวีสติ อุปาสกีสติ เอตทโหล
 “อติ โย อิมัตถํ บัณจันนํ อุปาสกสถาน พหุปรการี ปุพฺพังคโม
 สมาทเปตา, อหังจิมิหิ สีเลสุ ปริปุรการี, อิมานิยํ บัณจ
 อุปาสกสถาน สีเลสุ ปริปุรการีโน อิจจังคํ สมณัม, นัตถิ
 กิณจิ อติเรก. หนัทาห์ อติเรกยาติ. อติโซ อานันท์ ภาวสี
 อุปาสโก, เยน ตานิ บัณจ อุปาสกสถาน, เตนุปสังกมิ;
 อุปสังกมิตฺวา ตานิ บัณจ อุปาสกสถาน เอตทโว “อัสซัตถโค
 มํ อายัสมันโต พหุปรการี อารก อารการี วิคคํ เมธุนา
 ความอัมมาติ. อติโซ อานันท์ เศล บัณจันนํ อุปาสกสถาน เอตทโหล

“อัยโย โข ภเวสี อัมมิกา พุทฺธปาโร ปุพฺพังคโม สมาทเปตา,
 อัยโย ทิ นาม ภเวสี พหฺมจารี ภวิสฺสติ อารากาโร วิโร
 เมธุนา ความอัมมา, กิมังค ปน มยฺหิ. อตฺโต อานนฺท
 ตานิ บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ, เยน ภเวสี อุตฺตมโก, เตนฺนปฺปลงฺกมฺม;
 อุตฺตมกตฺตวา ภเวสี อุตฺตมโก อตฺตวาจิ “อัยยํคคฺเค อัยโย
 ภเวสี อิมานิปี บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ พหฺมจารีโน อารากา
 รากาโร วิโร เมธุนา ความอัมมา. อตฺโต อานนฺท
 ภเวสี อุตฺตมกตฺตวา อตฺตวาจิ “อัยโย อิมานิ บัณฺฑินัน
 อุตฺตมกตฺตานิ พุทฺธปาโร ปุพฺพังคโม สมาทเปตา, อตฺตวาจิ ทิ
 สฺสเลสิ ปริปฺปวากาโร, อิมานิปี บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ สฺสเลสิ ปริปฺปวากาโร,
 อตฺตวาจิ พหฺมจารี อารากาโร วิโร เมธุนา ความอัมมา,
 อิมานิปี บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ พหฺมจารีโน อารากาโร วิโร
 เมธุนา ความอัมมา: อิจฺเจตฺต สมมม, นัตถิ กิณฺหิ อตฺตวาจิ.
 อตฺตวาจิ อตฺตวาจาติ. อตฺโต อานนฺท ภเวสี อุตฺตมโก,
 เยน ตานิ บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ, เตนฺนปฺปลงฺกมฺม; อุตฺตมกตฺตวา
 ตานิ บัณฺฑิ อุตฺตมกตฺตานิ อตฺตวาจิ “อัยยํคคฺเค มํ อายัสฺมึนฺโต
 อตฺตวาจิ อารากาโร วิโร วิภาตโกชนาติ. อตฺโต อานนฺท
 เตนฺน บัณฺฑินัน อุตฺตมกตฺตานิ อตฺตวาจิ “อัยโย โข ภเวสี
 อัยโย พุทฺธปาโร ปุพฺพังคโม สมาทเปตา, อัยโย ทิ นาม
 ภเวสี อุตฺตมกตฺตวา ภวิสฺสติ รตฺตวาโร วิโร วิภาตโกชนา,

กิมังค ปณ มยันติ. อตโฆ อานันติ ตานิ บัน รกตทานิ,
เยน ภเวสี อูปาสโก, เตยุปลังกริสุ, อูปลังกมิตฺวา ภเวสี
อูปาสกึ เอตทโว. “อัสสัคคเค อัยโย ภเวสี อิมานินิ
บันจิ อูปาสกสทานิ เอกภคฺติเก ชาเรตุ รัตฺตปรโต วิระเต
วิภาตโกชนาติ. อตโฆ อานันติ ภเวสีสส อูปาสกสทานิ เอตทโหสิ
“อหิ โฆ อิมสส บันจันนิ อูปาสกสทานิ พุทฺธกานิ พังคโม
สมาทเปตา, อหณฺจิมฺหิ สีเลสุ ปริปุรการิ, อิมานินิ บันจิ
อูปาสกสทานิ สีเลสุ ปริปุรการิโน, อหณฺจิมฺหิ ทิเรกานิ ชาวาริ
จิโร เมตฺตา สามอัมมา, อิมานินิ บันจิ อูปาสกสทานิ ทิเรกการิโน
ชาวาริโน วิระตา เมตฺตา สามอัมมา, อหณฺจิมฺหิ เอกภคฺติเก
รัตฺตปรโต วิโร วิภาตโกชนา, อิมานินิ บันจิ อูปาสกสทานิ
เอกภคฺติเก รัตฺตปรตา วิระตา วิภาตโก นามะ อิงฺโก สมนม, นกฺโก
กิมังจิ อติเรก. หันทาหิ อติเรกยาติ. อตโฆ อานันติ ภเวสี อูปาสโก,
เยน กัลลสโป ภควา อหิ สัมมาสัมพุทฺธโร, เตยุปลังกมิ,
อูปลังกมิตฺวา กัลลสโป ภควันติ อหณฺติ สัมมาสัมพุทฺธ เอตทโว
“ลเกยฺยาหิ ภันเต ภควโร สันนิชฺเฐ นัพพชฺช อเกยฺยิ อูปสัมปตฺตนิ
อัสสัคค โฆ อานันติ ภเวสี อูปาสโก กัลลสยัสส ภควโร อรหโร
สัมมาสัมพุทฺธัสส สันนิชฺเฐ นัพพชฺช อัสสัคค อูปสัมปตฺตนิ อูปสัมปตฺตโน
โฆ ปณานันติ ภเวสี ภิกขุ เอโก อูปกัฏฺโฐ อัยยิมฺหิโค ชาวาริ
ปติภคฺติโก วิหรณฺโต. บันจิสฺเสว ยัสสัคคเกว กัมมัตตา สัมมชเว

อคารัสมิ อณคาริยัม บัณฑิ, ตทนต์ริ พหิมจริยปริโยสานัม
 ทิฏฐาเจว อัมเม สยัม อภิณณา สัจฉิกัตวา อุปสัมบัชช วิหาสิ,
 “ซีณา ชาติ, วุสิตัม พหิมจริยัม, เต กณณิ, นวปริ อิตถัตถายาติ
 อภิณณาสิ, อภิณณโร จ ปณันนัง ภเวสิ ภิกขุ อรหัง อโหสิ.
 อตโฆ อานันต เตสํ ปันณัง อุปาสกสถานัม เอตทโหสิ “อัยโย
 โฆ ภเวสิ อัมหากัง พหุเปกาโร ปุฬังคโม สมาทเปตา, อัยโย ทิ
 นาม ภเวสิ เกสम्मัสสุ โอตทาเวตวา กาสายานิ วัถถานิ อัจฉาเทตวา
 อคารัสมิ อณคาริยัม บัณฑิ, กิมังค ปณ มยันติ. อตโฆ
 อานันต ทานิ ปันณัง อุปาสกสถานิ, เยเน กัสสโป ภควา อรหं
 สัมมาสัมพุทโธ, เตनुปลังกมัสสุ, อุปปลังกมัตวา กัสสโป ภควันตัม
 อรหันตัม สัมมาสัมพุทธี เอตทโวจ, “ตถะเยยาม มย ภันเต ภควาโต
 สันติเก บัณฑิ อถะเยยาม อุปสัมปตติ. อตถิสฺสุ โฆ อานันต
 ทานิ ปันณัง อุปาสกสถานิ กัสสเปสํ ภควาโต อรหโต สัมมาสัมพุทธี
 สันติเก บัณฑิ อตถิสฺสุ อุปสัมปต. อตโฆ อานันต ภเวสิ
 ภิกขุโน เอตทโหสิ “อหัง โฆ อิมัสส อณุตตรัสส วิมุตติสุขัสส
 นิกามลาภิ อภิจันลาภิ อภิสราภิ, อโหวคิมานิมี ปันณัง ภิกขุสถานิ
 อิมัสส อณุตตรัสส วิมุตติสุขัสส นิกามลาภิโน อัสสุ อภิจันลาภิโน
 อภิสราภิโนติ. อตโฆ อานันต ทานิ ปันณัง ภิกขุสถานิ เอเตกา
 รูปักขุจา อัมปิมาตทา ธาตาปิโน ปหิตตทา วิหรัตทา, นจรัสเสว
 ยัสสัตถาย กถุปตทา สัมมเทว อคารัสมิ อณคาริยัม บัณฑิ,

บัณฺเฑนปาทะ จตุตถบัณฺเฑนาลักขณํ จตุตถวัคฺโค.

๒๔๕

ตทณฺ์คฺคิรํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม สยํ อภิณฺเฑนา
สัจฺฉิกิตฺตวา อุปสํมปัชฺช วิหริสฺสุ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ,
กตํ กรณียํ, นวปรี อภิธิตฺตยาตติ อพฺภังณีสฺสุ. อิติ โข อานนฺท
ตานิ บัณฺเฑนํ ภิกฺขุสฺสทานิ ภเวสฺสปมุขานิ อุตฺตรวุตฺตริ ปณฺธิปณฺธิคํ
วายมมํนา อนุตฺตรํ วิมุตฺตํ สัจฺฉากักฺข. ตสฺสมา ติทฺถ อานนฺท เหว
ลิกฺขิตัพฺพํ “อุตฺตรวุตฺตริ ปณฺธิปณฺธิคํ วายมมํนา อนุตฺตรํ วิมุตฺตํ
สัจฺฉิกิริสฺสํมาตติ. เหว ทิ โว อานนฺท ลิกฺขิตัพฺพณฺ์คิ.

อุปาสนวคฺโค ทติโย.

ตสฺสสุทฺธานิ.

ถารชชํ วิสารโท นิรยํ เหว จันฺทาลบัณฺเฑนํ

บิทธิ วณฺิชา ราชานเ, คิทฺธิ เจว ภเวสฺสชาติ.

๑๔๑ บัณฺเฑนํ ภิกฺขเว อารณฺณกา. กตเม บัณฺเฑนํ มนฺทิตฺตา

โมมุหฺรตฺตา อารณฺณโก ไหติ, ปาปิจฺโฆ อิจฺฉาปกโต อารณฺณโก

ไหติ, อุมํมาทา จิตฺตักฺเขปา อารณฺณโก ไหติ, “วณฺณนิคํ พุทฺธเท

พุทฺธสวากเทติ อารณฺณโก ไหติ, อปัปฺปจฺฉตฺตณฺเวย นิสฺสํสาย

สันฺคญฺญจฺฉณฺเวย นิสฺสํสาย สลฺลเฒชฺฉณฺเวย นิสฺสํสาย ปวิเวกฉณฺเวย

นิสฺสํสาย อิทฺถมคฺคิตฺตณฺเวย นิสฺสํสาย อารณฺณโก ไหติ. อิมะ โข

ภิกฺขเว บัณฺเฑนํ อารณฺณกา. อิมสฺส โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนํ อารณฺณกา

นํวายํ อารณฺณโก อปัปฺปจฺฉตฺตณฺเวย นิสฺสํสาย สันฺคญฺญจฺฉณฺเวย นิสฺสํสาย

สลฺลเฒชฺฉณฺเวย นิสฺสํสาย ปวิเวกฉณฺเวย นิสฺสํสาย อิทฺถมคฺคิตฺตณฺเวย

นิสสัย ขารัลลโก ไทติ, ฌย อิมสั บัณฺณัน ขารัลลกานํ
 อัคโค จ เสฏฺโฐ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ. เสยฺยถามี
 ภิกฺขเว คฺวา ชีรํ, ชีรํมฺहा ทธิ, ทธิมฺहा นวณฺโต, นวณฺตํมฺहा สํปฺปํ,
 สํปฺปํมฺहा สํปฺปํมฺณโห, สํปฺปํมฺณโห คตฺถ อคฺคํกัชายติ, เอวเมว
 โข ภิกฺขเว อิมสั บัณฺณัน ขารัลลกานํ ยํวํ ขารัลลโก
 อํปฺปํจันตลเณว นิสสัย สันตฺถุจันเณว นิสสัย สลฺลเณจันเณว
 นิสสัย ปวเรจันเณว นิสสัย อิทมคฺคิตลเณว นิสสัย ขารัลลโก
 ไทติ, ฌย อิมสั บัณฺณัน ขารัลลกานํ อัคโค จ เสฏฺโฐ จ
 โมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาคิ.

๑๘๒ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว ปัสสุงฺกิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว
 รุกฺขมฺมูลิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว โสธานิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ
 ภิกฺขเว อพฺโพกาสิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว เนลลฺลชฺชิกา. ฯ เป ฯ
 บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว ยถาสันเตกิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว
 เขกาสนิกา. ฯ เป ฯ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว ชลฺลุมฺจัจฉากคฺคิกา. ฯ เป ฯ
 ๑๘๐ บัณฺณจิมะ ภิกฺขเว บัตตบับบิติกา. กตเม บัณฺณจ
 มนฺทคฺคา โมมฺหคฺคา บัตตบับบิทิโก ไทติ, ปาบีจโน อิจฺฉาปกโต
 บัตตบับบิทิโก ไทติ, อุมฺมาทา จิตฺตคฺค.ปา บัตตบับบิทิโก ไทติ,
 “วันณนิตํ พุทฺเธหิ พุทฺธสวาทคฺคิ บัตตบับบิทิโก ไทติ, อํปฺปํจันตลเณว
 นิสสัย สันตฺถุจันเณว นิสสัย สลฺลเณจันเณว นิสสัย
 ปวเรจันเณว นิสสัย อิทมคฺคิตลเณว นิสสัย บัตตบับบิทิโก ไทติ.

บับจกนิปาเต จตุตถบับณาสกัถัสส บับจมวักโค. ๒๔๗

อิมะ โข ภิกขเว บับจ บัตตบับณิกกา. อิมัสส โข ภิกขเว บับจันนํ
บัตตบับณิกานํ ยวายนํ บัตตบับณิกโก อปัปฺพจิตฺตฉนฺเนว นิสฺสํสา
สันฺตุญฺญจฺฉนฺเนว นิสฺสํสา สัลลเสฉนฺเนว นิสฺสํสา ปวิเวกฉนฺเนว
นิสฺสํสา อิทมัตตฉนฺเนว นิสฺสํสา บัตตบับณิกโก โหติ, อยํ อิมัสส
บับจันนํ บัตตบับณิกานํ อคฺคโค จ เสฏฺฐโจ จ โมกฺโข จ อุตฺตโม จ
ปาวโร จ เสยฺยธาปํ ภิกขเว คมา ชีริ ชีรมฺหา ทธ, ทธมฺหา
นฺนํ, นนฺนํมฺหา ลปฺปํ, ลปฺปํมฺหา ลปฺปํมฺฉนฺโต, ลปฺปํมฺฉนฺโต
กตฺถ อคฺคิมกฺกชายติ, เขวเมว โข ภิกขเว อิมัสส บับจันนํ
บัตตบับณิกานํ ยวายนํ บัตตบับณิกโก อปัปฺพจิตฺตฉนฺเนว นิสฺสํสา
สันฺตุญฺญจฺฉนฺเนว นิสฺสํสา สัลลเสฉนฺเนว นิสฺสํสา ปวิเวกฉนฺเนว
นิสฺสํสา อิทมัตตฉนฺเนว นิสฺสํสา บัตตบับณิกโก โหติ, อยํ อิมัสส
บับจันนํ บัตตบับณิกานํ อคฺคโค จ เสฏฺฐโจ จ โมกฺโข จ
อุตฺตโม จ ปาวโร จาคิ.

อวัณณวักโค จตุตฺถ.

คัสสัสมฺหานํ.

อวัณณํ จีวรํ รุกฺข- สุตฺตํ อพฺโพภาสกํ
เนลลํ สันนํ ธนํ ขลุปฺพจฺฉา บับณิกเกน จาคิ.

๒๔๘ บับจิมะ ภิกขเว ปุราณา พฺรหฺมณฺณมฺมา เขตฺตหิ
สุณฺเนตฺติ สันนํคัสสํคิ โน พฺรหฺมณฺณตฺถ. กตฺตเม บับจจฺจ ปุพฺเพ ตฺถ
ภิกขเว พฺรหฺมณฺณา พฺรหฺมณฺณ คจฺฉนฺนํคิ โน อพฺพหฺมณฺณ, เขตฺตหิ

ภิกขเว พราหฺมณา พราหฺมณัมปิ คัจฉนฺติ อพราหฺมณัมปิ คัจฉนฺติ;
 เอตฺรหิ ภิกขเว สุนฺชา สุนฺชีวเณว คัจฉนฺติ โน อสฺนฺหิ: อยํ
 ภิกขเว ปจฺจโม โปราโณ พราหฺมณธัมโม เอตฺรหิ สุนฺเชสุ สันฺทิสฺสติ
 โน พราหฺมเณสุ. ปุพฺเพ สุกฺโก ภิกขเว พราหฺมณา พราหฺมณ
 อุตฺตนิวเณว คัจฉนฺติ โน อนุตฺตนิ, เอตฺรหิ ภิกขเว พราหฺมณา
 พราหฺมณ อุตฺตนิมปิ คัจฉนฺติ อนุตฺตนิมปิ คัจฉนฺติ; เอตฺรหิ ภิกขเว
 สุนฺชา สุนฺชี อุตฺตนิวเณว คัจฉนฺติ โน อนุตฺตนิ: อยํ ภิกขเว ทฺติโย
 โปราโณ พราหฺมณธัมโม เอตฺรหิ สุนฺเชสุ สันฺทิสฺสติ โน พราหฺมเณสุ.
 ปุพฺเพ สุกฺโก ภิกขเว พราหฺมณา พราหฺมณ เณว กิณฺณํติ โน
 วิกฺกิณฺณํติ สัมมียเณว สฺวาลํ สัมพັນธาย สัมปวัตเตนฺติ, เอตฺรหิ
 ภิกขเว พราหฺมณา พราหฺมณ กิณฺณํติปิ วิกฺกิณฺณํติปิ สัมมียเณว
 สฺวาลํ สัมพັນธาย สัมปวัตเตนฺติ; เอตฺรหิ ภิกขเว สุนฺชา สุนฺชี เณว
 กิณฺณํติ โน วิกฺกิณฺณํติ สัมมียเณว สฺวาลํ สัมพັນธาย สัมปวัตเตนฺติ:
 อยํ ภิกขเว ทฺติโย โปราโณ พราหฺมณธัมโม เอตฺรหิ สุนฺเชสุ
 สันฺทิสฺสติ โน พราหฺมเณสุ. ปุพฺเพ สุกฺโก ภิกขเว พราหฺมณา สันฺนิธิ น
 กโรนฺติ ธนัสฺสปี ธวัณฺณัสฺสปี รชตัสฺสปี ชาตฺรุษัสฺสปี, เอตฺรหิ
 ภิกขเว พราหฺมณา สันฺนิธิ กโรนฺติ ธนัสฺสปี ธวัณฺณัสฺสปี รชตัสฺสปี
 ชาตฺรุษัสฺสปี; เอตฺรหิ ภิกขเว สุนฺชา น สันฺนิธิ กโรนฺติ ธนัสฺสปี
 ธวัณฺณัสฺสปี รชตัสฺสปี ชาตฺรุษัสฺสปี: อยํ ภิกขเว จตุตฺถโณ โปราโณ
 พราหฺมณธัมโม เอตฺรหิ สุนฺเชสุ สันฺทิสฺสติ โน พราหฺมเณสุ.

ปุพเพ สุก ภิรักษเว พริหัมณนา สาย สยามาสาย ปาโต ปาตวาสาย
 ภิรักษ ปริเยสันติ, เอตท ภิรักษเว พริหัมณนา ยาวัตถัง อุตทวาทเทก
 ภูยชีตวา อวเสส อาทาย บัณณันติ, เอตท ภิรักษเว สุนชา สาย
 สยามาสาย ปาโต ปาตวาสาย ภิรักษ ปริเยสันติ: อย ภิรักษเว
 ยัจจโม โปภจโน พริหัมณณัมโม เอตท สุนเชส สันทิสสติ โน
 พริหัมณเส อิม ไซ ภิรักษเว ยัจจ โปภจนา พริหัมณณัมมา
 เอตท สุนเชส สันทิสสันติ โน พริหัมณเส.

๑๔๓ อถ ไซ โทโน พริหัมณโน, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ;
 อุปสังกมิตวา ภควตา สักธ สัมโมติ, สัมโมตณีย กถา สาราณีย
 วิตัสสเวตวา เขมณันต นิสสิ, เขมณันต นิสสินโน ไซ โทโน
 พริหัมณโน ภควันต เอตทวอ "สุต เมต โภ โคตม "น สมโน
 โคโม พริหัมณเ ชินณเ วุตเตม มหัลลเก อัสสเค วโยอนุยัตเต
 อภิวาเทติ วา บัจจุเจติ วา อาสเนน วา นิมนเตตติ. ตยท โภ
 โคตม ตเถว, น ทิ ภว โคโม พริหัมณเ ชินณเ วุตเตม
 มหัลลเก อัสสเค วโยอนุยัตเต อภิวาเทติ วา บัจจุเจติ วา
 อาสเนน วา นิมนเตตติ. ตยท โภ โคตม น สัมบันเนวมาติ.
 "สวปี โน โทณ พริหัมณโน ปฏิจานาสีติ. "ย ทิ ต โภ โคตม
 สัมมา วทมาโน วเทยย "พริหัมณโน อุกโต สุนาโต มาติโต จ
 ปติโต จ สัสสชคทวโก ยาว สัตตมา ปิณณหยา อักขัตโต

อนุปกฏฺโง ชาติวาทน อัสสณายโก มนฺตอโร ตินฺนํ เวทานํ ปารคฺ
 สนิขณฺฑกฏฺฏากานํ สากฺขวํปฺปเกทานํ อิติทาสบัจจมานํ ปทโก
 เวรียากรโณ โสกายตมहाปฺริสสํกฺขณฺสุ อนวโยทํ, มเมว ตํ โภ
 โคตม สัมมา วตฺตมาโน วเทยฺย. อหํ ทิ โภ โคตม พฺรหฺมโณ อุกฺโข
 สุชาโต มาติโต จ ปิตฺติโต จ สํสฺสฺสธคฺคหนิโก ยาว สัตตฺตมา ปิภมฺหยฺส
 อักขิตฺโต อนุปกฏฺโง ชาติวาทน อัสสณายโก มนฺตอโร ตินฺนํ เวทานํ
 ปารคฺ สนิขณฺฑกฏฺฏากานํ สากฺขวํปฺปเกทานํ อิติทาสบัจจมานํ ปทโก
 เวรียากรโณ โสกายตมहाปฺริสสํกฺขณฺสุ อนวโยติ “เย โข เต
 ไทณ พฺรหฺมณานํ ปุพฺผกา วิสิโย มนฺตานํ กตฺตาโร มนฺตํ
 ปวตฺตาโร, เยสํมํทํ เอตฺตหิ พฺรหฺมณา ปฺปวตฺตาโร มนฺตปทํ คีตํ
 ปวตฺตํ สมิทิตํ ตทฺตณฺคายนฺติ ตทฺตณฺภาสันติ ภาสิตมฺนุภาสันติ
 วาจิตมฺนุวาเจนฺติ, เสยฺยถิ, อญฺจโก วามโก วามเทโว เวสฺสสัมมิตฺโต
 ยมทตฺติ อังคฺวโร ภวทฺวาโซ วาเสฏฺโง กัสฺสโป ภคฺ
 คยฺสสฺสเนม บัลลํ พฺรหฺมโณ อธิปฺปายเณนฺติ พฺรหฺมสมํ เทวสมํ
 มริยาทํ สัมภินฺนํมริยาทํ พฺรหฺมณจฺฉนฺทาสลฺโลภวํ บัลลํ
 เทสํ คีวํ ไทณ กตฺตโมติ. “ม โข มยํ โภ โคตม อิมํ บัลลํ
 พฺรหฺมโณ ชานาม, อถ โข มยํ พฺรหฺมณาทเรว ชานาม. สากฺ
 เม ภวํ โคตโม ตถา อัมมํ เทเสฏฺ, ยถา อหํ อิมํ บัลลํ
 พฺรหฺมโณ ชานเณยฺยณฺติ. “เตเห ไทณ สุณาทิ สากฺกํ มนฺตโรหิ,
 ภาสิตตฺตมํ. “เอวํ โภติ โข ไทโณ พฺรหฺมโณ ภควโต

บัจจัสสโลติ. ภควา เนทโวจ “กณังจ โทณ พหัมโม
 พหัมโม โทติ? อธิ โทณ พหัมโมเน อุกโต สสาโต โทติ
 มาติโต จ บัติโต จ สัสตัสคตนิโก ยาว สัสตมา ปิภมยลลา
 อักขัตโต อนุปญฺญโจ ชาติวาเทน, โส อัญจจัตตาฬิสรัสสาณิ
 โกมาร พหัมมจริย จริติ มนฺเต อธิมาโน, อัญจจัตตาฬิสรัสสาณิ
 โกมาร พหัมมจริย จริตวา มนฺเต อธิยัตวา อารยัสส อารยธน
 ปรีเยตติ ธีมนเนว โน อธิมน. สัตถ จ โทณ โก ธีโม?
 เนว กสิชา น วณิชาชา น โครักเคน น อิตถัสสเถน
 น วาซปรีเสน น สิบยัณฺเณจเรณ, เกวล กิกขาจริยาเย กปาล
 อนติมนฺนมาโน. โส อารยัสส อารยธน นิยยาเทตฺวา เกสมัสส
 โยหาเรตฺวา กาสายานิ วัตถานิ อังฆาเทตฺวา อคารัสมา อนคาริย
 ปัพพตติ. โส เอว ปัพพตฺวา สมาโน เมตฺทาสทคเคน เจตสา
 เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ, ตถา ทุคฺคิยํ ตถา คคฺคิยํ ตถา จตุตฺถ
 อิติ อธิมโ อธิริย สัพพธิ สัพพัตตตาย สัพพาวันติ โลก,
 เมตฺทาสทคเคน เจตสา วิปฺปเลน มหัคคเคน อธิปฺปมาเนน อเวเรน
 อธิยาบัสสเถน ผริตฺวา วิหริติ, กรณาสทคเคน เจตสา ...
 มุทิตาสทคเคน เจตสา ... อูปะกัซาสทคเคน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา
 วิหริติ, ตถา ทุคฺคิยํ ตถา คคฺคิยํ ตถา จตุตฺถ อิติ อธิมโ
 ทิริยํ สัพพธิ สัพพัตตตาย สัพพาวันติ โลก, อูปะกัซาสทคเคน
 เจตสา วิปฺปเลน มหัคคเคน อธิปฺปมาเนน อเวเรน อธิยาบัสสเถน

ฌริตฺวา วิหฺวติ. โส อิมํ จัตฺตาโร พหฺมวิหาเร ภาเวตฺวา
 กายัสส เภทว ปรมมฺวณํ สุกฺติ พหฺมโลกํ อุตฺตมํ. เอว
 โข โทณ พหฺมโณ พหฺมโณ โหติ. กตฺถํ จ โทณ พหฺมโณ
 เทวโณ โหติ? อิตฺถ โทณ พหฺมโณ อุกฺโข สุข โค โหติ
 มาติโค จ ยิตฺติโค จ สํ
 ชกฺกิตฺติโค นนฺตฺตํ ใจ ชาติวาเทน, โส อญฺจจัตฺตาฬิฉลฺลํ
 โกมารํ พหฺมจฺริยํ จริตฺวา มนฺเต อธิมาโน, อญฺจจัตฺตาฬิฉลฺลํ
 โกมารํ พหฺมจฺริยํ จริตฺวา มนฺเต อธิยิตฺวา ขาจริยสฺส ขาจริยณํ
 ปริเยตฺติ อัมมเนว โน อัมมเนน ตตฺถ จ โทณ โก อัมมโม?
 เนว กสิยา น วณิชาเยน น ตฺริภุชเณน น อิลลสฺสเณน
 น ราชปฺริเตน น สิบฺบํบํบเณ, เทวตํ ภิกฺขจฺริยาเยน กปาลํ
 ฌนติมณฺเฒมาโน. โส ขาจริยสฺส ขาจริยณํ นิยฺยาเทตฺวา
 ทาวํ ปริเยตฺติ อัมมเนว โน อัมมเนน. ตตฺถ จ โทณ โก
 อัมมโม? เนว กเยน น วิกกเยน, พหฺมมณฺเฒเยว อุตฺตมํ.
 โส พหฺมมณฺเฒเยว คจฺจติ, น ชิตฺติเยน น เวลฺลํ น สทฺธิํ น จินฺนํ
 น เนสํทํ น เวณิํ น รตฺถาโร น ปุกฺกสฺส คจฺจติ, น คัพฺปณิ
 คจฺจติ, น ปายมณฺเฒ คจฺจติ, น อนฺตฺตํ คจฺจติ. กถํมา จ โทณ
 พหฺมโณ น คัพฺปณิ คจฺจติ? สเจ โทณ พหฺมโณ คัพฺปณิ
 คจฺจติ, อคฺคิมิพฺพิชฺโช นาม โส โหติ มาณวโก วา มาณวโก วา,
 กถํมา โทณ พหฺมโณ น คัพฺปณิ คจฺจติ. กถํมา จ โทณ

พริทิมโน น ปายมาน คัจฉติ? ส.จ โทณ พริทิมโน
 ปายมาน คัจฉติ, อสฺสึปฏิปัตโต นาม โส โหติ มาณวโก
 วา มาณวโก วา, ตัสมา โทณ พริทิมโน น ปายมาน
 คัจฉติ. ตัสส สา โหติ พริทิมโน เหว กามัตถา น ทวัตถา น
 ทวัตถา, ปชัตถาวิ พริทิมโนสฺส พริทิมโน โหติ. โส เมธุน
 ขุปฺปาทะทว โสสมัสส โอทาเวทว กาสายานิ วัตถานิ ขัจฉาทะทว
 อคารัสสา อมคาริย บัณฑุชติ. โส เหว บัณฑุชิต สสมาโน
 วิวิจฺเจว กามเท ๑.๒.๓ จตฺตถิ นาน อุลลัมบิซซ วิหวติ. โส
 อิม จัฉาโร นานเภาเวทว กายัสส เกทา ปรมมรณา สุตติ
 สัคค โสโก ขุปลิซซติ. เหว โส โทณ พริทิมโน เทวสโม
 โหติ. กถันจ โทณ พริทิมโน มริยาโต โหติ? ออ โทณ
 พริทิมโน อุกโต สฺสาโต โหติ มาติโต ๑ ปิตติโต ๑ สสฺสทักขณโก
 ยาว สัคคมา นิตามหุลลา อภิชิตโต อนุปกฺกฺโข ชาติวาเทน, โส
 อัญจกฺกาทิสวสฺสทานิ โกมาร พริทิมจริย จริติ มนฺเต อธิยมาโน,
 อัญจกฺกาทิสวสฺสทานิ โกมาร พริทิมจริย จริตวา มนฺเต อธิยิตวา
 อาริยัสส อาริยอน ปริเยสสิ อัมเมเนว โน อัมเมเน. ตัสส ๑
 โทณ โก อัมโม? เหว กสิยา น วณิซฺชาย น ไครักเคน
 น อีสสัคเคน น ราชปิริเสน น สิบฺบัตถเนน, เกวส ภิกฺขวาริยาย
 กปาล อนติมณฺณมาโน. โส อาริยัสส อาริยอน นิยฺยาทะทว
 ทาริ ปริเยสสิ อัมเมเนว โน อัมเมเน. ตัสส ๑ โทณ โก

ธัมโม? เนา ภยเน น วิถกฺเขน, พหัมมณเวย อุตทฺฐสัจจํ.
 โส พหัมมณเวย คัจฉติ, น ชัตติยํ น เวสสิ น สกฺกํ น
 จณฺทาสํ น เนสํ น เวณํ น รตทวํ น ปุทฺธํ คัจฉติ, น
 คัพภินํ คัจฉติ, น ปายมานํ คัจฉติ, น อนุตฺตํ คัจฉติ.
 กัสฺมา จ โทณ พหัมมโณ น คัพภินํ คัจฉติ? สเจ โทณ
 พหัมมโณ คัพภินํ คัจฉติ, อตฺติมิพฺพิชเ นาม โส โท
 มานวโก วา มานวิกา วา, ตัสฺมา โทณ พหัมมโณ เนา
 คัพภินํ คัจฉติ. กัสฺมา จ โทณ พหัมมโณ น ปายมานํ คัจฉติ?
 สเจ โทณ พหัมมโณ ปายมานํ คัจฉติ, สลฺลปิฏฺฐิโต นาม โส โท
 มานวโก วา มานวิกา วา, ตัสฺมา โทณ พหัมมโณ น ปายมานํ
 คัจฉติ. ตัสฺส ลา โหติ พหัมมณเวย เนา กามคฺคตา น ทวตฺเตว น
 วตฺตทา, ปชฺชัตถาว พหัมมณสฺส พหัมมณิ โหติ. โส เมณฺ
 อุပ္ปาทเตวํ สเมว ปุคฺคตัสสทา นิกามยมาโน กุฏุมฺพํ อชฺฌนาวสติ.
 น อคารัสฺมา อเนคาริยํ ปัพพชติ, ยาว ไปวณฺณํ พหัมมณฺณ
 มริยาโท, ตตฺถ ตัญญุชฺชติ ตํ น วิตักกมฺติ. ยาว ไปวณฺณํ
 พหัมมณฺณํ มริยาโท, ตตฺถ พหัมมโณ จิโต ตํ น วิตักกมฺติ
 โช โทณ ตัสฺมา พหัมมโณ “มริยาโหติ วุจฺจติ. เอวํ โช โทณ
 พหัมมโณ มริยาโท โหติ กถํ? โทณ พหัมมโณ สัมภินฺนมริยาโท
 โหติ? อิทํ โทณ พหัมมโณ อุกโต สุขาโต โหติ มติโต จ
 ปิตโต จ สลฺลพชฺชทนฺตโก สลฺลคฺมา ปิตามนฺตนา อชฺชิตโต นนฺตญฺโจะ

ชาติวาเทณ, อัญจัตตาฬีสวัสสานิ โกมารี พหัมจาริยัม จวติ
มันเต อธิยมาโน, อัญจัตตาฬีสวัสสานิ โกมารี พหัมจาริยัม จริตวา
มันเต อธิยัตวา อาริยัสส อาริยธัมมํ ปริยเอตติ อัมมเมเนว โน
อัมมเมเน. ตักก จ โทณ โก อัมมโม? เนว กลลยา น วณิชาเย น
โคธกัชเชน น อัสสัสสะเตน น ราชโปริเสน น สัมมัตตมมเน, เกวล
ภิกขาจริยาย กปาส อณตัมมัตตมาโน. โส อาริยัสส อาริยธัม
มณิยาเทริวา ทาริ ปริยเอตติ อัมมเมเน อัมมเมเน กเขเนเน วิกกเขเนเน
อุทกุปัสสัจ. โส พหัมมณิมี คัจฉติ, ชัตติยิมมี คัจฉติ,
เวสสิมมี คัจฉติ, ลุททิมีมี คัจฉติ, จันหาสิมีมี คัจฉติ,
เนสาสิมีมี คัจฉติ, เวณิมีมี คัจฉติ, รกกาสิมีมี คัจฉติ, ปุกกุสิมีมี
คัจฉติ, คัพพิณิมีมี คัจฉติ, ปายमानิมมีมี คัจฉติ, อุตุณิมีมี คัจฉติ,
อนุตุนิมีมี คัจฉติ. อัสส สวาทิ พหัมมณิ กามัตถาปิ ทวัตถาปิ วตัตถาปิ
ปชัตถาปิ พหัมมณัสส พหัมมณิ โหติ. ยาว ไปรณานํ พหัมมณานํ
มริยาโต, ตักก น ทิฏฐติ ตํ วิตีกกมตติ, ยาว ไปรณานํ พหัมมณานํ
มริยาโต, ตักก พหัมมโน น จิโต ตํ วิตีกกมตติ โข โทณ ตัสมา
พหัมมโน สัมภินนฺมริยาโตติ วุจจติ. เอว โข โทณ พหัมมโน
สัมภินนฺมริยาโต โหติ. กตฺถัง โทณ พหัมมโน พหัมมณจันหาโต
โหติ? ออ โทณ พหัมมโน อุกโต สฺสาโต โหติ มตติโต
ปิตติโต จ สสฺสทอถนโก ยาว สัตตมา ปิตามหุคคา อักขิตโต
อนุปกฺกฺโข ชาติวาเทณ, โส อัญจัตตาฬีสวัสสานิ โกมารี พหัมจาริยัม

จวติ มนฺเต อธิยมาโน, อัญฺจัตตาฬีสวสฺสานิ โกมารี พฺรหฺมจริย
 จริตฺวา มนฺเต อธิยิตฺวา อาริยสฺส อาริยธณํ ปริเยสฺสि อัมเมณ
 อธัมเมณ กสิยาบิ วณิชาขายบิ โครกฺโขณบิ อัสสัคเคนบิ
 สิบิยฺยณฺตเนนบิ ราชปฺริเสนบิ เกวสฺส ภิกฺขวาริยาย กปาล
 ธนคิมฺบิณฺมาโน. โส อาริยสฺส อาริยธณํ นิยฺยาเทตฺวา ทาร
 ปริเยสฺสิ อัมเมณ อธัมเมณ กเยณบิ วิกกเยณบิ อุตฺตปฺสฺสฺจ.
 โส พฺรหฺมณิมบิ คัจฉติ, ชตฺติยิมบิ คัจฉติ, เวสฺสิมบิ
 คัจฉติ, สุทฺธิมบิ คัจฉติ, จณฺทาลิมบิ คัจฉติ, เนสฺสํมบิ คัจฉติ,
 เวณิมบิ คัจฉติ, วธการิมบิ คัจฉติ, ปุกฺกสฺมิมบิ คัจฉติ, คัพภิมบิ
 คัจฉติ, ปายมานิมบิ คัจฉติ, อุตฺตนิมบิ คัจฉติ, อนุตฺตนิมบิ คัจฉติ.
 ตสฺส สว ทฺติ พฺรหฺมณิ กามตฺตยาบิ ทวตฺตยาบิ วตฺตยาบิ ปชตฺตยาบิ
 พฺรหฺมณสฺส พฺรหฺมณิ ทฺติ. โส สัพพกัมเมหิ ชีวติ กบิเปติ.
 ตเมณ พฺรหฺมณา เอวมาหุ. “กสฺสมา ภว พฺรหฺมโน
 ปฏฺฐานมาโน สัพพกัมเมหิ ชีวติ กบิเปตฺติ. โส เอวมาห
 “เสยฺยถาปิ โภ อคฺคิ สจฺจิมบิ ทฺติ อสฺจจิมบิ ทบิ,
 น จ เตณ อคฺคิ อปฺลิมบิเปติ; เอวเมว โข โภ สัพพกัมเมหิ เย
 พฺรหฺมโน ชีวติ กบิเปติ, น จ เตณ พฺรหฺมโน อปฺลิมบิเปติ.
 สัพพกัมเมหิ ชีวติ กบิเปตฺติ โข โทณ ตสฺสมา พฺรหฺมโน
 “พฺรหฺมณจณฺทาลอติ วุจฺจติ. เอว โข โทณ พฺรหฺมโน
 พฺรหฺมณจณฺทาลอติ ทฺติ. เย โข เต โทณ พฺรหฺมณานํ

1359

ปุพฺพกา อิติโย มนฺตานิ กัฏฺฐาโร มนฺตานิ ปวตฺตโร, เยสมิํ
 เขตฺตํ พหุสํมณฺหา โปธานํ มนฺตปทํ คีตํ ปวตฺตํ สมิทิตํ
 ตทฺถนุคายนฺติ ตทฺถนุภาสณฺติ ภาสิตมนุภาสณฺติ วาจิตมนุภาเจนฺติ,
 เสยฺยวาทํ, อัญฺจโก วามโก วามเทโว เวสฺสํมิตฺโต ยมทคฺคิ
 ยังคฺคิโส ภาวทํโกโซ วาเรญฺโฐ กัฏฺฐโป ภคฺ. ตยฺยสฺสเม บันจ
 พหุสํมณฺเณ บันจนาเปณฺติ พหุสํมณฺเณ เทวสํมณฺเณ มรียาทํ สยฺยภินฺนํมรียาทํ
 พหุสํมณฺจณฺฑาทาณฺเณว บันจเม: เตสํ ควํ โทณ กทโมติ.
 “เอวํ สันเต โภ โคธม พหุสํมณฺจณฺฑาทาณฺเณว น ปุณฺณ.
 ธมฺมิกกัณฺธํ โภ โคธม, ๑.๒.๓.๔.๕.๖.๗.๘.๙.๑๐.๑๑.๑๒.๑๓.๑๔.๑๕.๑๖.๑๗.๑๘.๑๙.๒๐.๒๑.๒๒.๒๓.๒๔.๒๕.๒๖.๒๗.๒๘.๒๙.๓๐.๓๑.๓๒.๓๓.๓๔.๓๕.๓๖.๓๗.๓๘.๓๙.๔๐.๔๑.๔๒.๔๓.๔๔.๔๕.๔๖.๔๗.๔๘.๔๙.๕๐.๕๑.๕๒.๕๓.๕๔.๕๕.๕๖.๕๗.๕๘.๕๙.๖๐.๖๑.๖๒.๖๓.๖๔.๖๕.๖๖.๖๗.๖๘.๖๙.๗๐.๗๑.๗๒.๗๓.๗๔.๗๕.๗๖.๗๗.๗๘.๗๙.๘๐.๘๑.๘๒.๘๓.๘๔.๘๕.๘๖.๘๗.๘๘.๘๙.๙๐.๙๑.๙๒.๙๓.๙๔.๙๕.๙๖.๙๗.๙๘.๙๙.๑๐๐.
 อชฺชชคฺคิเค ปาณูปเต สวณฺ คคณฺติ.

๑๙๓ ออโฆ สักคารโว พหฺรหฺมโน, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตฺวา ภควตา สักกั อัมมโมหิ, สัมมโมหนียํ กถํ ทวารานิโย
 วิตฺถาเรตฺวา เอกมฺนังคํ นิสินฺทึ, เอกมฺนังคํ นิสินฺทโน โข สักคารโว
 พหฺรหฺมโน ภควนฺตํ เขตฺตโวจ “โก นุ, โข โก โคตมฺ เหตุ
 โก บัจจโย, เยนเนกทา ทิฆรตฺตํ อัสสํยาภกตฺวา มนฺตํ นนฺตํ ปฏฺฐิกนฺตํ,
 ปเลว อสสํยาภกตา? โก ปน โก โคตมฺ เหตุ, โก บัจจโย,
 เยนเนกทา ทิฆรตฺตํ อัสสํยาภกตฺวา มนฺตํ ปฏฺฐิกนฺตํ, ปเลว
 อสสํยาภกตาติ. “ยัสสํมี พหฺรหฺมณํ สมนฺเย กามราคปฺริยญฺจิตฺเตน
 เจตสา วิหวติ กามราคปฺเรเตน, อุပ္ปันนํสํสํ จ กามราคํสํสํ นิสินฺทณํ

ยถากุตํ นัปปชานาติ; อตฺตัตถัมมปิ ตัสฺมिํ สมเย ยถากุตํ
 นัปปชานาติ น บัลลสฺสติ, ปรัตถัมมปิ ตัสฺมिํ สมเย ยถากุตํ
 นัปปชานาติ น บัลลสฺสติ, น อุกกตฺถัมมปิ ตัสฺมिํ สมเย ยถากุตํ นัปปชานาติ
 น บัลลสฺสติ; ทิฆรคฺคํ สัสฺสณายกคฺคาปิ มนฺตา นัปปญฺญันติ, ปโค
 อสฺสณายกคฺคา, เสยฺยธาปิ พหฺมาหฺมณ อุกกตฺโต ตสฺสญฺโจ ลาชาเย
 วา หลฬทฺธิยา วา นีลยา วา มณฺธิญฺจจา วา, ตตฺถ จักฺขมา
 ปุริโส สกํ มุขนิมิคฺคํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถากุตํ นัปปชานะยฺย
 น บัลลเสยฺย, เขวเมว โข พหฺมาหฺมณ อตฺตัมมปิ สมเย กามภาคปริยญฺญจิตฺเตน
 เจตฺสา วิหริติ กามภาคปเรเตน, อุกฺกตฺถัมมปิ ตสฺมिํ กามเร ตสฺส นิสฺสรวณํ
 ยถากุตํ นัปปชานาติ; อตฺตัตถัมมปิ ตัสฺมिํ สมเย ยถากุตํ
 นัปปชานาติ น บัลลสฺสติ, ปรัตถัมมปิ ตัสฺมิํ สมเย ยถากุตํ
 นัปปชานาติ น บัลลสฺสติ, อุกกตฺถัมมปิ ตัสฺมิํ สมเย ยถากุตํ
 นัปปชานาติ น บัลลสฺสติ; ทิฆรคฺคํ สัสฺสณายกคฺคาปิ มนฺตา นัปปญฺญันติ,
 ปโค อสฺสณายกคฺคา, ปุณฺ ะปุริ พหฺมาหฺมณ อตฺตัมมปิ สมเย พหฺยาปาท-
 ปริยญฺญจิตฺเตน เจตฺสา วิหริติ พหฺยาปาทปเรเตน, อุกฺกตฺถัมมปิ ตสฺมิํ พหฺยาปาทตสฺส
 ยถากุตํ นัปปชานาติ; ๆ เป ๆ ทิฆรคฺคํ สัสฺสณายกคฺคาปิ มนฺตา
 นัปปญฺญันติ, ปโค อสฺสณายกคฺคา, เสยฺยธาปิ พหฺมาหฺมณ อุกกตฺโต
 อตฺตคฺคินา สันตติโต อุกกตฺถญฺโจ อสฺสทกฺขาโต, ตตฺถ จักฺขมา
 ปุริโส สกํ มุขนิมิคฺคํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถากุตํ นัปปชานะยฺย
 น บัลลเสยฺย, เขวเมว โข พหฺมาหฺมณ อตฺตัมมปิ สมเย พหฺยาปาทปริยญฺญจิตฺเตน

เจตสา วิหริติ นีปาปาปเรน, อุပ္ปันนัสส จ พินาปาตัสส
นิสสรณं ยถากุตं นีปิปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่ขวัติ สักขณายกตานิ
มัตตา นีปิปฏิกันติ, ปเลว อัสสณายกตา. มุน จปร พินาหิมณ
ยัสมี สมเย ถินมิตถปริญญจิเตน เจตสา วิหริติ ถินมิตถปเรน,
อุပ္ปันนัสส จ ถินมิตถัสส นิสสรณं ยถากุตं นีปิปชานาติ; ๆ เป ๆ
ที่ขวัติ สักขณายกตานิ มัตตา นีปิปฏิกันติ, ปเลว อัสสณายกตา:
เสยยดาปี พินาหิมณ อุตตโต เสวอปปมกปวิโยนัตโต, ตัตถ
จักขมา ปุริโส สก มุขนิมิตต มัจเจกขมาโน ยถากุตं
นีปิปชานเนย น บัสเสย, เขมว โข พินาหิมณ ยัสมี สมเย
ถินมิตถปริญญจิเตน เจตสา วิหริติ ถินมิตถปเรน, อุပ္ปันนัสส จ
ถินมิตถัสส นิสสรณं ยถากุตं นีปิปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่ขวัติ
สักขณายกตานิ มัตตา นีปิปฏิกันติ, ปเลว อัสสณายกตา. มุน จปร
พินาหิมณ ยัสมี สมเย อุตตจจกุกกัจจปริญญจิเตน เจตสา วิหริติ
อุตตจจกุกกัจจปเรน, อุပ္ปันนัสส จ อุตตจจกุกกัจจัสส นิสสรณं
ยถากุตं นีปิปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่ขวัติ สักขณายกตานิ มัตตา
นีปิปฏิกันติ, ปเลว อัสสณายกตา: เสยยดาปี พินาหิมณ อุตตโต
วาเทริโต เทโต กัณโธ อุนิชาโต, ตัตถ จักขมา ปุริโส สก
มุขนิมิตต มัจเจกขมาโน ยถากุตं นีปิปชานเนย น บัสเสย;
เขมว โข พินาหิมณ ยัสมี สมเย อุตตจจกุกกัจจปริญญจิเตน
เจตสา วิหริติ อุตตจจกุกกัจจปเรน, อุပ္ปันนัสส จ อุตตจจกุกกัจจัสส
นิสสรณं ยถากุตं นีปิปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่ขวัติ สักขณายกตานิ

บัญญัติปาเต จตุตถบัญญัติกัณฑ์ บัณฑิตโค. ๒๖๑

อุปัชฌาย์ ๑ กามวาทกัณฑ์ ยถาภูต ปชานาติ; อัครัตถัมภ์ บัณฑิต
สมเษ ยถาภูต ปชานาติ บัณฑิต, ปรัถัตถัมภ์ บัณฑิต สมเษ
ยถาภูต ปชานาติ บัณฑิต, อภิปัตถัมภ์ บัณฑิต สมเษ ยถาภูต
ปชานาติ บัณฑิต; ทิฆรวัคค์ อลัชฌายกตา มันทา
ปฏิภันติ, ปโคว สัชฌายกตา: ปน จปรี พหัทธมน บัณฑิต
สมเษ น พยาปาตปริยญฺจ จเณ เจตสา วิหริติ น พยาปาต-
ปเรเทน, อุปัชฌาย์ ๑ พยาปาตกัณฑ์ นิสสรณ ยถาภูต ปชานาติ; ๆ เป ๆ
ทิฆรวัคค์ อลัชฌายกตา มันทา ปฏิภันติ, ปโคว สัชฌายกตา:
เสยยถาปิ พหัทธมน อุตปัตโต อัครัตถัมภ์ อสนัตถโคโต ออนุกัฏฺฐ จโค
อนุสัสสทกขาโต, ตัตถ จักขุมา ปุริโส สก มุขนิมิตต์
ปัจจุเวกขมาโน ยถาภูต ปชานายะย บัณฑิต; เถวเมว โข พหัทธมน
บัณฑิต สมเษ น พยาปาตปริยญฺจ จเณ เจตสา วิหริติ น พยาปาต-
ปเรเทน, อุปัชฌาย์ ๑ พยาปาตกัณฑ์ นิสสรณ ยถาภูต ปชานาติ;
ๆ เป ๆ ทิฆรวัคค์ อลัชฌายกตา มันทา ปฏิภันติ, ปโคว
อลัชฌายกตา: ปน จปรี พหัทธมน บัณฑิต สมเษ น ถินนิมิตต์-
ปริยญฺจ จเณ เจตสา วิหริติ น ถินนิมิตต์ปเรเทน, อุปัชฌาย์ ๑ ถินนิมิตต์
กัณฑ์ ยถาภูต ปชานาติ; ๆ เป ๆ ทิฆรวัคค์ อลัชฌายกตา
มันทา ปฏิภันติ, ปโคว สัชฌายกตา: เสยยถาปิ พหัทธมน
อุตปัตโต น เสวตปนอกปวิโยนัตโต, ตัตถ จักขุมา ปุริโส สก
มุขนิมิตต์ ปัจจุเวกขมาโน ยถาภูต ปชานายะย บัณฑิต;

เอมเว โข พัวห์มณ ยัสสิม สมเย น ถีนมิทอปริยญฺจิเตน เจตสา
 วิหริติ น ถีนมิทอปรเตน, อุပ္ปันนัสส จ ถีนมิทอัสส นิสสรณ
 ยถากุตฺต ปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่มรตฺตํ อลฺลชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกนฺธิ,
 ปเตว ลฺลชฌายกตา. ปุณ จปร พัวห์มณ ยัสสิม สมเย
 น อุทฺธจฺจกุกฺกัจจปริยญฺจิเตน เจตสา วิหริติ น อุทฺธจฺจกุกฺกัจจปรเตน
 อุပ္ปันนัสส จ อุทฺธจฺจกุกฺกัจจัสส นิสสรณ ยถากุตฺต ปชานาติ; ๆ เป ๆ
 ที่มรตฺตํ อลฺลชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกนฺธิ, ปเตว ลฺลชฌายกตา:
 เสยฺยถาปี พัวห์มณ อุทฺธจฺจกุกฺกัจจ น วาเตริโต น จลิตโต น ภนฺโต
 น อุมิชาโต, ตตฺถ จักขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปัจจเวกฺขมาโน
 ยถากุตฺต ปชานเยยฺย - บัลลเสยฺย, เอมเว โข พัวห์มณ ยัสสิม
 สมเย น อุทฺธจฺจกุกฺกัจจปริยญฺจิเตน เจตสา วิหริติ น อุทฺธจฺจ-
 กุกฺกัจจปรเตน, อุပ္ปันนัสส จ อุทฺธจฺจกุกฺกัจจัสส นิสสรณ ยถากุตฺต
 ปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่มรตฺตํ อลฺลชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกนฺธิ,
 ปเตว ลฺลชฌายกตา. ปุณ จปร พัวห์มณ ยัสสิม สมเย น วิจิกิณฺหา-
 ปริยญฺจิเตน เจตสา วิหริติ น วิจิกิณฺหาปรเตน, อุပ္ปันนํ ยจ
 วิจิกิณฺหา นิสสรณ ยถากุตฺต ปชานาติ; ๆ เป ๆ ที่มรตฺตํ
 อลฺลชฌายกตาปี มนฺตา ปฏิกนฺธิ, ปเตว ลฺลชฌายกตา: เสยฺยถาปี
 พัวห์มณ อุทฺธจฺจกุกฺกัจจ จจโต วิมฺบสฺสนโน อณวโต อาโลเก
 นิกฺขิตโต, ตตฺถ จักขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปัจจเวกฺขมาโน
 ยถากุตฺต ปชานเยยฺย - บัลลเสยฺย, เอมเว โข พัวห์มณ ยัสสิม

สมเย น วิจิกิञฺช ปริจฺญาจิเตน เจตสา วิหริเต น วิจิกิञฺชามเตเตน,
 อุပ္ปันนํ จ วิจิกิञฺชาม นิสสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เป ฯ
 ที่มวัตติ อลลชฌายกตาทิ มนฺตา ปฏิกัณฺติ, ปเคว ลลชฌายกตา.
 อญฺ โข พหฺมมณฺเฑ เหตุ อญฺ บัจฺจโย, เยเนกทา ที่มวัตติ
 ลลชฌายกตาทิ มนฺตา นปฺปฏิกัณฺติ, ปเคว อลลชฌายกตา. อญฺ ปน
 พหฺมมณฺเฑ เหตุ อญฺ บัจฺจโย, เยเนกทา ที่มวัตติ อลลชฌายกตาทิ
 มนฺตา ปฏิกัณฺติ, ปเคว ลลชฌายกตาทิ. “อภิกัณฺติ โภ โคตม,
 ฯ เป ฯ อุปลก มํ ภวํ โคตม ภาวตุ อชฺชตคฺเค
 ปาณูปตํ สรณํ คตํติ.

๑๙๔ เอกํ สมญํ ภควา เวสาณิยํ วิหริเต มหาวเน กุญฺญาคารสาธาย.
 เตน โข ปน สมเยน การณปาลิ พหฺมมณฺเฑ ลจฺฉวินํ กัมมมนฺติ
 กาวเต. อทฺทสา โข การณปาลิ พหฺมมณฺเฑ ปังคิยานิ พหฺมมณฺ
 ทูโรโตว อาตจฺฉนฺเต; ทิสฺวาน ปังคิยานิ พหฺมมณฺเฑ อตฺทโวจ
 “หฺนํ กุโต น ภวํ ปังคิยานิ อาตจฺฉนฺติ ทิวา ทิวลฺลสาติ.
 “อิตาหฺ โภ อาตจฺฉามิ สมณลลสฺส โคตมลลสฺส สันตีกาติ “กํ
 มณฺเฑติ ภวํ ปังคิยานิ สมณลลสฺส โคตมลลสฺส ปัลลิมเวยยัตติยํ,
 ปณฺณติโต มณฺเฑติ. “โกจาทํ โภ, โภ จ สมณลลสฺส โคตมลลสฺส
 ปัลลิมเวยยัตติยํ ชานิสฺสามิ; โสปี นุนลลสฺส ตาทิสฺวา, โย สมณลลสฺส
 โคตมลลสฺส ปัลลิมเวยยัตติยํ ชานเยยาคิ. “อุพาราย ชตุ ภวํ ปังคิยานิ
 สมณํ โคตมํ ปตฺสาย ปตฺสตีติ. “โกจาทํ โภ, โภ จ สมณ

บ้นจกนิปาเต จตุตถบ้นฉนาลักลล บ้นจมวักโค. ๒๖๕

ธัมมํ สุนาติ ยถิ สุตตโส ยถิ เคยยโส ยถิ เวยยากรณโส ยถิ
อพักฺกธัมมโส, คโต คโต โสภปริเทวทุกขโถมณัสสุปายาสา อพักฺกัตถ
คัจฉนํติ. เสยฺยถาปิ โภ โปกฺขรณิ อจฺโฆทกา สาโตทกา สโตทกา
เสโตทกา สุปฺปิฏฺฐา รณณียา, ธน ปุริโส อาคจฺเจยฺย ธम्मมาภิตักโค
ธम्मปฺเรโต กิลนํโต คสิโต ปิปาสิโต, โส คํ โปกฺขรณิ
โอคาเหตุวา นํหาตฺวา จ บัณฑิตฺวา จ สัพฺพทฺรณกิลมณปริฬาหุ
ปฺฏิบฺบัสสํเกยฺย, เหวเมว โข โภ ยโต ยโต ตลล โภโต
โคตมัสส ธัมมํ สุนาติ ยถิ สุตตโส ยถิ เคยยโส ยถิ
เวยยากรณโส ยถิ อพักฺกธัมมโส, คโต คโต สัพฺพทฺรณกิลมณปริฬาหา
ปฺฏิบฺบัสสํกนํตฺติ. เหว วุคฺเต กรณปาสี พฺริทฺหมโน อฏฺฐายาสนา
เอกํส อุตฺตราลังคํ กวิตฺวา ทักขินชานุมันนํทล ปจฺจยํ นิหนํตฺวา,
เยน ภควา, เตนญฺชลํ ปณามेतฺวา ติกฺขตฺติ อุตฺตานํ อุตฺทาเนติ
“นโม ตลล ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส, นโม ตลล
ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส, นโม ตลล ภควโต อรหโต
สัมมาสัมพุทฺธัสส. อภิกกนํติ โภ บังคยานิ, อภิกกนํติ โภ บังคยานิ-
เสยฺยถาปิ โภ บังคยานิ นิกกฺขชิตํ วา อุกกฺขเชยฺย, ปฏฺฐิจฉนํ
วา วิวเรยฺย, มุฬฺหัสส วา มัคคํ อาจิกฺขเยยฺย, อันธกาเว วา
เตลฺลปฺบิชาไซคํ อาเวยฺย “จักขุมันโต รุปานิ ทักขนํตฺติ,
เหวเมว โภตา บังคยานินา อเนกปริยาเยน ธัมโม ปภาสโต.

เขสาคิ โภ ปังคิยานิ คัม ภวันตัม โคตม สรณํ คัจฉามิ อัมมัมปิ
ภิกขุสัณฺฑิ, อูปาสกํ มํ ภวํ ปังคิยานิ อานะตุ อัมมัมปิ
ปาดนุเปคํ สรณํ คตัมปิ.

๑๙๕ เอกํ สมณํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ มหาเว
กุฏาธารสาธาย. เตเน โข ปน สมเยเน ปณฺณมัตถานิ ลิงฺฆวิสทานิ
ภควันตํ ปิยรูปาลันตติ. อัมมัมปิเจเจ ลิงฺฆวิ นีลา โหนฺติ นีลวณฺณา
นีลวตฺธา นีลาลังการา, อัมมัมปิเจเจ ลิงฺฆวิ ปีตา โหนฺติ
ปิทวณฺณา ปิตวตฺธา ปิตาลังการา, อัมมัมปิเจเจ ลิงฺฆวิ โลหิตกา
โหนฺติ โลหิตกวณฺณา โลหิตกวตฺธา โลหิตกालังการา, อัมมัมปิเจเจ
ลิงฺฆวิ โอทาภา โหนฺติ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺธา โอทาतालังการา.
ตัมมัมปิ ภควา อติโรจติ วณฺณเจเน เจเน ยลสา จ. อตฺตโ ข ปังคิยานิ
พริทามโน อญฺญายาสนา เอกัง อุตฺตราสังคํ กวิตฺวา, เยน ภควา,
เทณฺณชฺช ปณฺนาเมตฺวา ภควันตํ เขตฺตโวจ “ปฏฺฐิกาทิ มํ ภควา,
ปฏฺฐิกาทิ มํ สุตฺตาทิ. “ปฏฺฐิกาทุ คัม ปังคิยานิทิ ภควา
อโวจ. อตฺตโ ข ปังคิยานิ พริทามโน ภควโต สัมมมุชา สารูปาย
คาถาย อภิตถวิ.

“ปัมมํ ยถา โทกนุทํ สุตฺตัม ปาโต ลียา ผลลัมมวตฺถนํ,
อังกิรลํ ปัสส วิโรจมานํ, คณฺณตฺมาทิจจิมวันตฺลิกเชติ.

อตฺตโ ข ลิงฺฆวิ ปณฺณทิ อุตฺตราสังคสเทติ ปังคิยานิ
พริทามณิ อังคิณเตสุ. อตฺตโ ข ปังคิยานิ พริทามโน เทติ ปณฺณทิ

บัณฺเฑนินาเต จตุตถบัณฺเฑนินาถกัถสึ บัณฺเฑนินาถโก. ๒๖๗

อุตฺตวาลังคสฺสเทหิ ภควันติ อัจฉาเทสิ. อถปิ ภควา เต ลิงฺขวี
เชคฺคโฆว “บัณฺเฑนินํ ลิงฺขวี รตนานํ ปาตุภาโว ทุลลโก
โลกัสสมี. กตเมสํ บัณฺเฑนินํ? ตถาคคัสสึ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสสึ
ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสมี, ตถาคคปิปฺเปเวทิตัสสึ อัมมวินยัสสึ เทสิทา
ปุคฺคโล ทุลลโก โลกัสสมี, ตถาคคปิปฺเปเวทิตัสสึ อัมมวินยัสสึ
เทสิคัสสึ วิณฺณายา ปุคฺคโล ทุลลโก โลกัสสมี, ตถาคคปิปฺเปเวทิตัสสึ
อัมมวินยัสสึ เทสิคัสสึ วิณฺณายา อัมมมานุญฺมมปฏิบັນโน ปุคฺคโล
ตุลลโก โลกัสสมี, กตฺถึญฺญกตเวทึ ปุคฺคโล ทุลลโก โลกัสสมี. อิมสฺ
ปิ ลิงฺขวี บัณฺเฑนินํ รตนานํ ปาตุภาโว ทุลลโก โลกัสสินฺติ.

๓๖๖ ตถาคคัสสึ ภิกฺขเว อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสสึ ปุพฺเพว สัมโพธา
อนภิสัมพุทฺธัสสึ โพธิสํวตฺถสฺส สโต บัณฺเฑนินา มหาสุปฺปนา ปาตุรเทสุ.
กตเม บัณฺเฑนิน? ตถาคคัสสึ ภิกฺขเว อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสสึ ปุพฺเพว
สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสสึ โพธิสํวตฺถสฺส สโต อโย มหาปจฺจิ
มหายนนิ อโหสิ, ทิมวา บัพฺพทวาทา ทิมโพหนิ อโหสิ, ปุริตฺถิเม
สมุทฺเท วาโม หัตถโถ อโหโต อโหสิ, บัจฉิเม สมุทฺเท ทักขิเน
หัตถโถ อโหโต อโหสิ, ทักขิเน สมุทฺเท อุโป ปาทา อโหตา
อเทสุ: ตถาคคัสสึ ภิกฺขเว อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสสึ ปุพฺเพว
สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสสึ โพธิสํวตฺถสฺส สโต อโย ปจฺจโม มหาสุปฺปิโน
ปาตุรโหสิ. ปุณฺณ จเปริ ภิกฺขเว ตถาคคัสสึ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสสึ
ปุพฺเพว สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสสึ โพธิสํวตฺถสฺส สโต ติริยา นาม

ตินชาติ นานาชา อุตฺตคฺคัณฺฑา นกั อหัจจ จิตา อโหสิ: ตถาคคฺคัณฺฑ
 ภิกฺขเว อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสส
 โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต อโย ทุคฺคิโย มหาสุปฺปิโน ปาตุวโหสิ. ปุณ จปร
 ภิกฺขเว ตถาคคฺคัณฺฑ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา
 อนภิสัมพุทฺธัสส โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต เสตา กิมิ กัลลโหสิสา ปาเทหิ
 อุตฺตคฺคัณฺฑา ยาว ชานมฺณชฺชา ปฏิจฺฉาเหตุ: ตถาคคฺคัณฺฑ ภิกฺขเว
 อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสส
 โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต อโย ทุคฺคิโย มหาสุปฺปิโน ปาตุวโหสิ: ปุณ จปร
 ภิกฺขเว ตถาคคฺคัณฺฑ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา
 อนภิสัมพุทฺธัสส โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต จัตตาโร สกฺขมา นานาวณฺณนา
 จตุหิ ทิสสาหิ อานคฺคัณฺฑา ปาตมฺมุเต นิปคฺคัณฺฑา สัพพะเสตา สัมบชฺชชฺช
 ตถาคคฺคัณฺฑ ภิกฺขเว อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา
 อนภิสัมพุทฺธัสส โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต อโย จตุคฺคิโย มหาสุปฺปิโน
 ปาตุวโหสิ. ปุณ จปร ภิกฺขเว ตถาคโต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ
 ปุทฺธเภา สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธโ โพธิสคฺคัณฺฑเสว สมาโน มตโต
 มิตฺถนภัพพคฺคัณฺฑ อปรุปรุ จังคมตติ อลปิปปมาโน มิเพ็ดทน: ตถาคคฺคัณฺฑ ภิกฺขเว
 อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธัสส
 โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต อโย บัลลจโม มหาสุปฺปิโน ปาตุวโหสิ. ยมฺมช
 ภิกฺขเว ตถาคคฺคัณฺฑ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส ปุทฺธเภา สัมโพธา
 อนภิสัมพุทฺธัสส โพธิสคฺคัณฺฑเสว สโต อโย มหาปจฺจิม มหาสยนิ อโหสิ, ทิมวา

บ้นจกนปาเต จกคณบ้นณาสกัลลัส บ้นจมวคโค. ๒๒๘

บ้นพตวราชา พิมโพหน อโหสิ, บู้รตติเม สมุทเท วาโม หัตโต
โอหิตอ อโหสิ, บัจฉิเม สมุทเท ทักขิเน หัตโต โยหิต
อโหสิ, ทักขิเน สมุทเท อุโก ปทา โอหิตา อเหตุ: ตถาคเตน
ภิกขเว อรหตา สัมมาสัมพุทเธน อนุตตโร สัมมาสัมโพธิ อภิสัมพุทธานะ
คัลลัส อภิสัมโพธาย อโย ปจโม มหาสุบินโน ปาตุโรหสิ. ยัมปิ
ภิกขเว ตถาคคัลลัส อรหโต สัมมาสัมพุทธานะ ปุพเพว สัมโพธา
อนภิสัมพุทธานะ โพธิตคัลลเสว สโต ติริยา นาม ดินชาติ นาภิยา
อุคคันตีวา นภี ชาติจจ จิตา อโหสิ: ตถาคเตน ภิกขเว อรหตา
สัมมาสัมพุทเธน อวิโย อัญจโคโก มคโค อภิสัมพุทธานะ ยาว
เทวมนุสเสหิ สุปปกาสิโต: คัลลัส อภิสัมโพธาย อโย ตติโย
มหาสุบินโน ปาตุโรหสิ. ยัมปิ ภิกขเว ตถาคคัลลัส อรหโต
สัมมาสัมพุทธานะ ปุพเพว สัมโพธา อนภิสัมพุทธานะ โพธิตคัลลเสว
สโต เสธา กิม กณ्हิสเสสา ปาเทหิ อุลลสสิ กิตวา ยาว ชานมณิพลา
ปฏิจฉาเทสุ: พหุ ภิกขเว คีหิ โอทาตวลลา ตถาคคิ ปาณูปติ สวณ
คตา: คัลลัส อภิสัมโพธาย อโย ตติโย มหาสุบินโน ปาตุโรหสิ. ยัมปิ
ภิกขเว ตถาคคัลลัส อรหโต สัมมาสัมพุทธานะ ปุพเพว สัมโพธา
อนภิสัมพุทธานะ โพธิตคัลลเสว สโต จัตถาโร สกุนา นานาวณินา จตุหิ
ทิสาหิ อาคณ्हีวา ปาทยุเล นิปตติวา สัพพะเสสา สัมมชชีสุ: จัตถาโรเม
ภิกขเว วณินา ชัตติยา พราหมณา เวสสา สุกทา, เต ตถาคคิปปเวทิกะ
ธัมมวินเย อถารัสมา อนคาวิย บัพพิชิตวา อนุตตโร วิมุตติ สจจิกโรนคิ:

ทัสส อภิสัมโพธาย อयं จตุตฺถโก มหาสุขีโน ปาตุรโหสิ ยัมปิ
 ภิกฺขเว ตถาคโต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ อ ปุทฺธพฺพ สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธโ
 โหสิตฺถโต สฺมาโน มหโต มิสฺสึหปฺพทตฺถสฺส อูปฺปรี จังคมกิ
 ธลฺลึปฺมาโน มิสฺสึหเน: ตถาภิ ภิกฺขเว ตถาคโต จีวรณฺฑิตปาตเสนาสน-
 คิลานบัจจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ, ตตฺถ จ ตถาคโต อคฺคิโต อมฺจุจฺฉิโต
 อณฺฑิโมณินฺโน อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสธรณบฺบฺโน ปรีภุณฺชติ: ทัสส
 อภิสัมโพธาย อयं บัณฺฑโม มหาสุขีโน ปาตุรโหสิ. ตถาคตฺถสฺส ภิกฺขเว
 อรหโต สัมมาสัมพุทฺธสฺส ปุทฺ.พว สัมโพธา อนภิสัมพุทฺธสฺส
 โหสิตฺถตฺถสฺส เสว สโต อิมะ บัณฺฑ มหาสุขีโน ปาตุรเทสนฺติ.

๑๙๗ บัณฺฑโม ภิกฺขเว วสฺสสฺสสฺส อณฺฑราโย, ยํ เนมิคฺคา น
 ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิคฺคานํ จักฺขุ นกฺกมติ. กตเม บัณฺฑ? อูปริ
 ภิกฺขเว อากาเส เตโชธาตุ ปกฺกึปฺติ, เตเน อุกฺกึณฺนา เมฆา
 ปฏฺวิจฺฉนฺติ: อยํ ภิกฺขเว ปจฺจโม วสฺสสฺสสฺส อณฺฑราโย, ยํ
 เนมิคฺคา น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิคฺคานํ จักฺขุ นกฺกมติ; ปุณ จปร
 ภิกฺขเว อูปริ อากาเส วาโยธาตุ ปกฺกึปฺติ, เตเน อุกฺกึณฺนา เมฆา
 ปฏฺวิจฺฉนฺติ: อยํ ภิกฺขเว ตฺติโย วสฺสสฺสสฺส อณฺฑราโย, ยํ เนมิคฺคา
 น ชานนฺติ, ยตฺถ เนมิคฺคานํ จักฺขุ นกฺกมติ. ปุณ จปร ภิกฺขเว
 วาหุ อสุริยฺโต ปาณินา อุตฺถํ ปฏฺวิจฺฉนฺติ: มหาสมุทฺเต นตฺถเตติ:
 อยํ ภิกฺขเว ตติโย วสฺสสฺสสฺส อณฺฑราโย, ยํ เนมิคฺคา น ชานนฺติ,
 ยตฺถ เนมิคฺคานํ จักฺขุ นกฺกมติ. ปุณ จปร ภิกฺขเว วสฺสวตฺถา

ഇന്ത്യ

๑๘๘ ยัม ภิกษเว สัตถวันโต มัพพิชิตา กุลุ ออุปสงกมณันติ,
 ตตฺถ มนุสฺสํชา มัจฺเจหิ จาเนหิ พหุ ปุณณํ ปสวณฺติ. กตเมหิ มัจฺเจหิ?
 ยัสฺมิ ภิกษเว สมเย สัตถวันเต มัพพิชิตเ กุลุ ออุปสงกมณันเต
 มนุสฺสํชานํ ทิสฺวา จิตฺตานํ ปสิตฺถนฺติ, สคฺคสวํจตฺตนิกํ ภิกษเว ตํ กุลุ
 ตสฺมิ สมเย ปฏฺวิบนฺนํ โหติ. ยัสฺมิ ภิกษเว สมเย สัตถวันเต
 มัพพิชิตเ กุลุ ออุปสงกมณันเต มนุสฺสํชา มัจฺจุญฺญเจเนหิ อภาวาเทนฺติ
 อาสณํ เทนฺติ, อจฺจุจกฺกตฺถวตฺตนิกํ ภิกษเว ตํ กุลุ ตสฺมิ สมเย
 ปฏฺวิปทํ ปฏฺวิบนฺนํ โหติ. ยัสฺมิ ภิกษเว สมเย สัตถวันเต มัพพิชิตเ

กุดฺ อุลลังกมณฺเฑ มนุสฺสํ มัจฉิณมถ ปฏฺวิเนนฺติ, มหฺเสถกฺขลํวตฺตนิกํ
 ภิกฺขเว ตํ กุดฺ ตสฺมี สฺมเย ปฏฺฐปทํ ปฏฺฐันนํ โหติ. ยสฺมี
 ภิกฺขเว สฺมเย ลีลวันเฑ บัฬฺพชิตฺเต กุดฺ อุลลังกมณฺเฑ มนุสฺสํ
 ยถาสตฺติ ยถาพฺลํ ลวฺกษณฺติ, มหฺวาโกถลํวตฺตนิกํ ภิกฺขเว ตํ กุดฺ
 ตสฺมี สฺมเย ปฏฺฐปทํ ปฏฺฐันนํ โหติ. ยสฺมี ภิกฺขเว สฺมเย
 ลีลวันเฑ บัฬฺพชิตฺเต กุดฺ อุลลังกมณฺเฑ มนุสฺสํ ปรีปฺจณฺติ ปรีบฺบิหนฺติ
 ธมฺมํ สฺคณฺณํ, มหฺวาปฺปมฺบาสลวตฺตนิกํ ภิกฺขเว ตํ กุดฺ ตสฺมี สฺมเย
 ปฏฺฐปทํ ปฏฺฐันนํ โหติ. ยสฺมี ภิกฺขเว สฺมเย ลีลวันเฑ บัฬฺพชิตฺตา
 กุดฺ อุลลังกมณฺเฑ, ตสฺส มนุสฺสํ อิมฺหิ บัณฺฑิ จานฺหิ พทฺ
 ปรณฺณํ ปสวณฺตฺติ.

๒๐๐ มณฺโฆจิมฺหา ภิกฺขเว นิสฺสํวณฺนิยา ธาตุโย. กตฺมา บัณฺฑิ ?
 อิตฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กามเ มนฺสิกโรโต กามสฺส จิตฺตํ น บัณฺฑนฺตฺติ
 น ปสฺสตีติ น สณฺนํติฏฺฐจฺติ น วิมฺุจฺจติ, เนกขมฺมํ โข ปณฺตฺส
 มนฺสิกโรโต เนกขมฺมเ จิตฺตํ บัณฺฑนฺตฺติ ปสฺสตีติ สณฺนํติฏฺฐจฺติ วิมฺุจฺจติ;
 ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุกตํ สุกาวตํ สฺวภูจฺติ สฺวิมฺุจฺจํ สฺวิลยฺจฺติ
 กามฺเห, เย จ กามบรัจฺจยา อุปฺบิซฺซณฺติ อาสวํ วิฆาตปรีฟ้าทา,
 มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทณํ เวทียติ: อิทมกฺขาคํ กามานํ
 นิสฺสํวณฺ. ปุณฺ จปฺว ภิกฺขเว ภิกฺขุโน พฺียาปาทํ มนฺสิกโรโต
 พฺียาปาเท จิตฺตํ น บัณฺฑนฺตฺติ น ปสฺสตีติ น สณฺนํติฏฺฐจฺติ น วิมฺุจฺจติ,
 อพฺียาปาทํ โข ปณฺตฺส มนฺสิกโรโต อพฺียาปาเท จิตฺตํ บัณฺฑนฺตฺติ

ปัสสตีติ สันติวิญญิต วิมุจจิต; ตัสส ตัง จิตตํ สุกตํ สุภาวิตํ สุวิญญิตํ
 สุวิมุตตํ สุวิสยัคตํ พยาปาเทน, เย จ พยาปาทปจฺจยา อุปฺปชฺชัณฺติ
 ชาลว วิฆาตปริพาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิตะ
 อิทมกฺกชาตํ พยาปาทัสส นิสฺสวณฺ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิເສ
 มนลิกโรโต วิເສယ จิตฺตํ น บกฺกัณฺตีติ น ปัสสตีติ น สันติวิญญิต
 น วิมุจจิต, อวิເສ โข ปณฺธัสฺส มนลิกโรโต อวิເສย จิตฺตํ บกฺกัณฺตีติ
 ปัสสตีติ สันติวิญญิต วิมุจจิต; ตัสส ตัง จิตฺตํ สุกตํ สุภาวิตํ สุวิญญิตํ
 สุวิมุตตํ สุวิสยัคตํ วิເສย, เย จ วิເສยปจฺจยา อุปฺปชฺชัณฺติ
 ชาลว วิฆาตปริพาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ เวทิตะ
 อิทมกฺกชาตํ วิເສย นิสฺสวณฺ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน รูปเ
 มนลิกโรโต รูปเ จิตฺตํ น บกฺกัณฺตีติ น ปัสสตีติ น สันติวิญญิต
 น วิมุจจิต, อรูป โข ปณฺธัสฺส มนลิกโรโต อรูปเ จิตฺตํ บกฺกัณฺตีติ
 ปัสสตีติ สันติวิญญิต วิมุจจิต; ตัสส ตัง จิตฺตํ สุกตํ สุภาวิตํ
 สุวิญญิตํ สุวิมุตตํ สุวิสยัคตํ รูปเ, เย จ รูปปจฺจยา อุปฺปชฺชัณฺติ
 ชาลว วิฆาตปริพาหา, มุตฺโต โส เตหิ, น โส ตํ เวทนํ
 เวทิตะ อิทมกฺกชาตํ รูปานํ นิสฺสวณฺ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 ลกฺกាយํ มนลิกโรโต ลกฺกายเ จิตฺตํ น บกฺกัณฺตีติ น ปัสสตีติ
 น สันติวิญญิต น วิมุจจิต, ลกฺกายนโรธ โข ปณฺธัสฺส มนลิกโรโต
 ลกฺกายนโรธเ จิตฺตํ บกฺกัณฺตีติ ปัสสตีติ สันติวิญญิต วิมุจจิต; ตัสส ตัง

จิตฺตํ สุคฺคํ สุภาวิตํ สุวฺญฺ จิตฺตํ สุวิมุตฺตํ สุวิสยฺมุตฺตํ ลักกัณเณ, เป จ
 ลักกัณณํ จัณเณ อပ္ปัมบัสสนํติ อาสวํ วิชาตปริฬาหํ, มุตฺโต โส
 เตหิ, น โส ตํ เวทณํ เวทียติ: อิทมกัณหาตํ ลักกัณณํ นิสฺสรวณํ.
 ตัสสํ กามนฺนํทียี นานุเสตติ, พียาปาทนฺนํทียี นานุเสตติ, วิหะสานนํทียี
 นานุเสตติ, รูปนํทียี นานุเสตติ, ลักกัณณนํทียี นานุเสตติ, โส กามนฺนํทียาปี
 อนนุสยา พียาปาทนํทียาปี อนนุสยา วิหะสานนํทียาปี อนนุสยา
 รูปนํทียาปี อนนุสยา ลักกัณณนํทียาปี อนนุสยา อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
 ภิกขุ นิราลโย อัจเชยฺซี ตณฺ्हํ วิวัญฺญปิ สลฺลโณชนํ สัมมามานาวิสมยา
 อันตมกาสี ทุกฺขัสส. อีมา โข ภิกขเว บัณฺจ นิสฺสรวณียา ธาตุโยติ.

พริวหฺมณวคฺโค บัณฺจโม.

จตุคฺโค บัณฺณาสโก นิฏฺฐิจฺโค.

ตัสสสุทฺธานํ.

โสโณ โทโณ ลํคารโว

การณปาตี จ บังคิยานี

สุปฺปนา จ วสฺสสา วาหา

กลํ นิสฺสรวณเณน จาติ.

บัณฺจิมบัณฺณาสโก.

๒๐๑ เอกํ สมมํ ภควา กิมิตายํ วิหริติ เวทเณ. อตฺโข
 ธาณัสสํมา กิมพิโต, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ, อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสิติ, เอกมฺนัตํ นิสฺสินฺโน โข ธาณัสสํมา
 กิมพิโต ภควันตํ เอตทโวจ “โก นุ โข ภันเณ เหตุ โก บัณฺจโย,
 เยน ตถาคเต ปรีนิพพุเต สัตถมฺโม น จิรญฺญจิติโก โหติติ. “นิช

บัณฺเฑณีว่าเต บัณฺเฑณีบัณฺเฑณาสกัถัสส ปจฺมวັคฺโค.

๒๗๕

กิมฺพิล ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย อูปาสกา อูปาสิกาโย สัตถริ
อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา, อัมโม อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา, สัมเม
อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา, สิกฺขาเย อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา,
อัมมมณฺณํ อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา. อโย โข กิมฺพิล เหตุ อโย
บัจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต สัทธัมโม น จิรํ จิตฺโก โหติติ.
“โก ปน ภันเต เหตุ โก บัจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต
สัทธัมโม จิรํ จิตฺโก โหติติ. “อิธ กิมฺพิล ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต
ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย อูปาสกา อูปาสิกาโย สัตถริ อคารวา วิหรันติ
อปัตฺติสฺสา, อัมโม อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา, สัมเม อคารวา
วิหรันติ อปัตฺติสฺสา, สิกฺขาเย อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา,
อัมมมณฺณํ อคารวา วิหรันติ อปัตฺติสฺสา. อโย โข กิมฺพิล
เหตุ อโย บัจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต สัทธัมโม
จิรํ จิตฺโก โหติติ.

๒๗๖ บัณฺเฑณี ภิกฺขเว อานิสฺสา อัมมัตถวเน. กตฺเม บัณฺเฑ
นัสสํ สุนาติ, สุตํ ปรีโยทเปติ, กังขํ วิหนติ, ทิฏฺฐิ อุกฺ
กโรติ, จิตฺตมัสสํ ปลีหติ. อโย โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ
อานิสฺสา อัมมัตถวเนติ.

๒๗๗ บัณฺเฑณี ภิกฺขเว อังเคติ สมนฺนาคโต รัณฺโณ ภักฺโธ
อัสสาเสนโย ราชารโห โหติ ราชโกธโค “รัณฺโณ อังคณฺเฑว
สํ คัจฉนติ. กตฺเมติ บัณฺเฑณี? อาชฺชเวน ชเวน มัตถวเน

บัณฺเฑาะฐาเต บัณฺเฑาะฐาณินาถาถัสส ปจฺจวโร. ๒๗๗

สัพฺปหิมาเรสุ กุปฺปิโห โหติ อนัตฺตมโน อาหจจิตฺโต ชิดชาโต,
ตัสส จิตฺตํ น มนฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาคัจฺจาย ปธานาย,
ยัสส จิตฺตํ น มนฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาคัจฺจาย
ปธานาย, อยํ บัณฺเฑโหม เจโตชิลो. อิมํ โข ภิกฺขเว
บัณฺเฑ เจโตชิลาคี.

๒๐๖ บัณฺเฑ จิเม ภิกฺขเว เจตโส วินิพฺพันฺนา. กตเม บัณฺเฑ?

อิตฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กามํ อวิตฺตราโค โหติ อวิคตัจฺจันนํ โห
อวิคตเปโม อวิคตปฺปายโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตฺตโนหิ, โย โส
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กามํ อวิตฺตราโค โหติ อวิคตัจฺจันนํ โห อวิคตเปโม
อวิคตปฺปายโส อวิคตปริฬาโห อวิคตตฺตโนหิ, ตัสส จิตฺตํ น มนฺติ
อาตปฺปาย อนุโยคาย สาคัจฺจาย ปธานาย, ยัสส จิตฺตํ น
มนฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาคัจฺจาย ปธานาย, อยํ ปจฺจโม
เจตโส วินิพฺพันฺโธ. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายํ อวิตฺตราโค
โหติ. ... รูเป อวิตฺตราโค โหติ ... ยาวตตฺถิ อหฺราวเทหํ
ภุจฺจํชิตฺวา เสยฺยสุขํ บัณฺณสุขํ มิตฺถสุขํ อนุยุตฺโต วิหริติ, ... อัจฉนฺตรํ
เทวนิกายํ ปณฺิธาย พหฺมจฺริยํ จรติ “อิมินาหํ สึเลนฺนํ วา
วเตนฺนํ วา ตเปนฺนํ วา พหฺมจฺริเยนฺนํ วา เทโว วา ภวิสฺสํมิตฺถํ
เทวฉฉนฺตโร วาติ, โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อัจฉนฺตรํ เทวนิกายํ
ปณฺิธาย พหฺมจฺริยํ จรติ “อิมินาหํ สึเลนฺนํ วา วเตนฺนํ วา
ตเปนฺนํ วา พหฺมจฺริเยนฺนํ วา เทโว วา ภวิสฺสํมิตฺถํ เทวฉฉนฺตโร วาติ,

คัสส จิตติ น นมิตี อาตบิ์ปาย อนุโยคาย สาทัจจาย
 ปอานาย; ยัสส จิตติ น นมิตี อาตบิ์ปาย อนุโยคาย สาทัจจาย
 ปอานาย, อญิ์ บัณเฑโม เจตโส วินิพนัโ. อิมะ โห ภิกขเว
 ขุณเฑเจตโส วินิพนัธาคิ.

๒๐๗ บัณเฑโม ภิกขเว อานิสสา ยาคุยา. กตเม บัณเฑ?
 บัฑิฑิ์ ปฏินนติ, บิ์ปาลิ์ ปฏิวินนติ, วาตติ์ อนุโลเมติ, วัตติ
 โสเชติ, อามาวเสสสิ์ ปาเจติ. อิมะ โห ภิกขเว บัณเฑ อานิสสา ยาคุยาติ.

๒๐๘ บัณเฑโม ภิกขเว อาทีนวา ทันตักกัฏฐัสสิ์ อชาทเน.
 กตเม บัณเฑ? อจกัชสิ์, มุขิ์ ทุคคัณณิ์ โหติ, วสทรรณิโย น
 วิคัสสิ์ณนติ, บิ์คตติ์ เสมิ์หิ์ ภัตติ์ ปริโยนัฑตติ, ภัตติ์มัสสิ์
 นัจฉาเทติ. อิมะ โห ภิกขเว บัณเฑ อาทีนวา ทันตักกัฏฐัสสิ์
 อชาทเน. บัณเฑโม ภิกขเว อานิสสา ทันตักกัฏฐัสสิ์ ขาทเน.
 กตเม บัณเฑ? จักขสิ์, มุขิ์ น ทุคคัณณิ์ โหติ, วสทรรณิโย
 วิคัสสิ์ณนติ, บิ์คตติ์ เสมิ์หิ์ ภัตติ์ น ปริโยนัฑตติ, ภัตติ์มัสสิ์
 ฉาเทติ. อิมะ โห ภิกขเว บัณเฑ อานิสสา ทันตักกัฏฐัสสิ์ ขาทเนติ.

๒๐๙ บัณเฑโม ภิกขเว อาทีนวา อายตเกน คิตัสสิ์เรน
 อัมมิ์ ภณณัคคัสสิ์. กตเม บัณเฑ? อิตถาบี คัสสิ์ สเว สารีชชติ,
 ปะเรบี คัสสิ์ สเว สารีชชัณนติ, คหปิตถาบี อชัณณายันนติ “ยเถว
 มยิ์ คายามิ, เอวเมวเมว สมนนา สักยปุตติยา คายันนติ,
 สวกัฏฐิ์มยิ์ นิกายมยิ์นัสสิ์ สมนนัสสิ์ ภังโก โหติ, บัณเฑนิมา

บัณฺเฑกนิปาเต บัณฺเฑกนิปาตคัลลส ทฺติยวคฺโค.

๒๗๙

ชนตา ทิฏฺฐจํณคฺคิ อายัสชติ. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ อาทีนวา
อายตเคน คิตฺถสฺสเนน ธมฺมํ ภณฺณคิตฺถคฺคาติ.

๒๘๐ บัณฺเฑกนิปาเต ภิกฺขเว อาทีนวา มุญฺญจิตฺถคิตฺถส อลัมเปชานนฺตัสส
นิทฺทํ โอภกมฺโตะ. กตเม บัณฺเฑ? สุกฺขํ สุปฺปติ, สุกฺขํ ปฏฺวิพฺพชฺฌนฺติ,
ปาปกํ สุปฺปนํ บัณฺณคิตฺติ, เทวตา น รกฺขันนฺติ, อสฺสุจํ มุจฺจติ. อิม
โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ อาทีนวา มุญฺญจิตฺถคิตฺถส อลัมเปชานนฺตัสส
นิทฺทํ โอภกมฺโตะ. บัณฺเฑกนิปาเต ภิกฺขเว อาทีนวา อุมฺมจฺจิตฺถคิตฺถ
อลัมเปชานนฺตัสส นิทฺทํ โอภกมฺโตะ. กตเม บัณฺเฑ? สุกฺขํ สุปฺปติ,
สुकฺขํ ปฏฺวิพฺพชฺฌนฺติ, น ปาปกํ สุปฺปนํ บัณฺณคิตฺติ, เทวตา รกฺขันนฺติ,
อสุจํ น มุจฺจติ. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ อาทีนวา อุมฺมจฺจิตฺถคิตฺถ
อลัมเปชานนฺตัสส นิทฺทํ โอภกมฺโตะ.

กัมมพิลลวคฺโค ปจฺจโม.

คิตฺถคิตฺถคิตฺถ.

กัมมพิลโล ธมฺมมัลลวณฺ

อาชานํ จ พลํ ขิลํ

วินิพฺพนํ ยาคู กุญฺญํ

คิตฺถ มุญฺญจิตฺถคิตฺถ

๒๘๑ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขเว อักโกตลปปริภาสโก อวียปวาทิ

สพฺพหิมจารินํ, คิตฺถ บัณฺเฑ อาทีนวา ปาฏิกงฺขา. กตเม บัณฺเฑ?
ปาราสโก วา โหติ กิณฺนปรีชณฺโณ, อลัมบตรํ วา สกิลิฏฺฐจํ
อาปัตตํ อาปัตตติ, พาฬิหํ วา โรคาตงฺกํ มลฺลคิตฺติ, สัมมมฺโพธิ
กาลํ กโรติ, กายคิตฺติ เมตฺตา ปรมมฺมรตฺตา อปายํ กุคฺคํ

วินิปาตํ นินยํ อูปัชชติ. โย โส ภิกขเว ภิกขุ อักโกตถปริภาสโก
อริยปวาที สพฺรหฺมจารินี, ตัสส อิมะ บัณฺฑิยา อาทีนวา ปาฏิกงฺขาติ.

๒๑๒ โย โส ภิกขเว ภิกขุ ภณฺฑนการโก กถการโก
จิราทการโก ภัสสการโก สฺสเม อธิกรณการโก, ตัสส บัณฺฑิยา อาทีนวา
ปาฏิกงฺขา. กตเม บัณฺฑิยา? อนนฺธคํ นาคคฺคจฺจติ, อนฺธคํ ปรีหาติ,
ปาปโก กิตฺติสํสํโท อพฺภุคคฺคจฺจติ, สัมมุไฟฺหิ กาลํ กโรติ,
กายัสส เภทา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคตี วินิปาตํ นินยํ
อูปัชชติ. โย โส ภิกขเว ภิกขุ ภณฺฑนการโก กถการโก
จิราทการโก ภัสสการโก สฺสเม อธิกรณการโก, ตัสส อิมะ บัณฺฑิยา
อาทีนวา ปาฏิกงฺขาติ.

๒๑๓ บัณฺฑิยา อิมะ ภิกขเว อาทีนวา ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา.
กตเม บัณฺฑิยา? อิมะ ภิกขเว ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา ปมาทาทิกรณ
มหตี โภคชาณี นิคจฺจติ: อิมะ ภิกขเว ปจฺจโม อาทีนโว ทุสฺสัสส
สลวิบัตติยา. ปุณฺ จปรํ ภิกขเว ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา ปาปโก
กิตฺติสํสํโท อพฺภุคคฺคจฺจติ: อิมะ ภิกขเว ทตฺติโย อาทีนโว
ตุสฺสัสส สลวิบัตติยา. ปุณฺ จปรํ ภิกขเว ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา
ยจฺจปเทว ปริสํ อุลลङ्กมตี ยถิ ชตฺติยปริสํ ยถิ พหฺรหฺมณปริสํ
ยถิ คหปติปริสํ ยถิ สมณปริสํ, อวิสวโร อุลลङ्กมตี มङ्กุฏโต:
อิมะ ภิกขเว ทตฺติโย อาทีนโว ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา. ปุณ
จปรํ ภิกขเว ทุสฺสัสส สลวิบัตติยา สัมมุไฟฺหิ กาลํ กโรติ:

บ้นจกนิปาเต บ้นจกบ้นจกนัสกัสส ทุติยวัคโค. ๒๕๑

อญ ภิกขเว จตุตโธ อาทินโว ทสฺสสัสส สัสวปตฺติยา. ปุณ
จปร ภิกขเว ทสฺสสโต สัสวปนฺโน กายัสส เกทา ปรมมรณา
ชยาญ ทคฺคิ วิปสฺส นรยํ อปฺปชฺชติ: อญ ภิกขเว บ้นจโม
อาทินโว ทสฺสสัสส สัสวปตฺติยา. อิเม โช ภิกขเว บ้นจ
อาทินวา ทสฺสสัสส สัสวปตฺติยา. บ้นจโม ภิกขเว อานิสฺสา
สัสวโต สัสสํปทาย. กตเม บ้นจ? อญ ภิกขเว สัสวา
สัสสํปนฺโน อปฺปมาทกฺกโรน มหันตํ โภคกัณฺธิอํ อธิคฺจติ:
อญ ภิกขเว ปจโม อานิสฺสโต สัสวโต สัสสํปทาย. ปุณ
จปร ภิกขเว สัสวาโต สัสสํปนฺนัสส กัสฺยาโน กิตฺติลลิตฺโต
อพัคฺคจฺจติ: อญ ภิกขเว ทุติโย อานิสฺสโต สัสวโต สัสสํปทาย.
ปุณ จปร ภิกขเว สัสวา สัสสํปนฺโน ยนฺนทเว ปริสํ อุลลङ्กมติ
ยติ ชตฺติยปริสํ ยติ พหุหิมณปริสํ ยติ คหปติปริสํ ยติ สมณปริสํ,
วิสารโท อุลลङ्กมติ อมङ्กกุโตะ: อญ ภิกขเว ตติโย อานิสฺสโต
สัสวโต สัสสํปทาย. ปุณ จปร ภิกขเว สัสวา สัสสํปนฺโน
ชสฺสมุฬฺหิ กาลํ กโรติ: อญ ภิกขเว จตุตโธ อานิสฺสโต สัสวโต
สัสสํปทาย. ปุณ จปร ภิกขเว สัสวา สัสสํปนฺโน กายัสส
เกทา ปรมมรณา สุกฺคิ ลคฺคิ โลกํ อปฺปชฺชติ: อญ ภิกขเว
บ้นจโม อานิสฺสโต สัสวโต สัสสํปทาย. อิเม โช ภิกขเว
บ้นจ อานิสฺสา สัสวโต สัสสํปทายาติ.

๒๑๔ บัณฺฑิเก ภิกฺขเว อาทินฺวา พหุภาณิสฺสมี ปุคฺคเเล. กตเม
 บัณฺฑิเก? มุสา ภณฺติ, ปิสุณฺโณ ภณฺติ, ฆรุสฺส ภณฺติ, สัมมณฺเษปฺปสาป
 ภณฺติ, กายัสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา อปายํ ทุคฺคตฺติ วินิปาตํ
 นิรยํ อูปบฺัชชติ. อิมเ ชเ ภิกฺขเว บัณฺฑิเก อาทินฺวา พหุภาณิสฺสมี
 ปุคฺคเเล. บัณฺฑิเก ภิกฺขเว อานิสฺสา มนฺตภาณิสฺสมี ปุคฺคเเล.
 กตเม บัณฺฑิเก? น มุสา ภณฺติ, น ปิสุณฺโณ ภณฺติ, น ฆรุสฺส
 ภณฺติ, น สัมมณฺเษปฺปสาป ภณฺติ, กายัสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา
 สุกฺคตฺติ สคฺคํ โลกํ อูปบฺัชชติ. อิมเ ชเ ภิกฺขเว บัณฺฑิเก อานิสฺสา
 มนฺตภาณิสฺสมี ปุคฺคเเลติ.

๒๑๕ บัณฺฑิเก ภิกฺขเว อาทินฺวา อักขันฺติยา. กตเม บัณฺฑิเก
 พหุโน ชนฺตัสส อปฺปโย โหติ อมฺนาไป, เวรพฺหุโธ จ โหติ,
 วชฺชพฺหุโธ จ, สัมมูฬิหิ กาลํ กโรติ, กายัสฺส เกทา
 ปรมฺมรณฺนา อปายํ ทุคฺคตฺติ วินิปาตํ นิรยํ อูปบฺัชชติ. อิมเ ชเ
 ภิกฺขเว บัณฺฑิเก อาทินฺวา อักขันฺติยา. บัณฺฑิเก ภิกฺขเว อานิสฺสา
 ชนฺติยา. กตเม บัณฺฑิเก? พหุโน ชนฺตัสส ปโย โหติ มนาไป,
 น เวรพฺหุโธ โหติ, น วชฺชพฺหุโธ, อสम्मูฬิหิ กาลํ กโรติ,
 กายัสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา สุกฺคตฺติ สคฺคํ โลกํ อูปบฺัชชติ. อิมเ
 ชเ ภิกฺขเว บัณฺฑิเก อานิสฺสา ชนฺติยาติ.

๒๑๖ บัณฺฑิเก ภิกฺขเว อาทินฺวา อักขันฺติยา. กตเม บัณฺฑิเก
 พหุโน ชนฺตัสส อปฺปโย โหติ อมฺนาไป, ลุทฺโธ จ โหติ,

บ้นจกนิปาเต บ้นจิมบ้นนัสกัลลิต ทุติยวัคโค. ๒๘๓

วิปัสสิสาโร จ, สัมมูโฬิหิ กาลัง กโรติ, กายัสส เภทา ปรมมรณา
อปายัง ทุคคิ วินิปาตัง นิรยํ อุปบัสซติ. อิมเ ช ภิกขเว บ้นจ
อาทีนวา อักขันติยา. บ้นจิมเ ภิกขเว อานิสสา ชันติยา. กตเม
บ้นจ? พหุโน ชนัสส ปโย โหติ มนาโป, อลฺหฺโต จ โหติ,
อวิปัสสิสาโร จ, อสम्मูโฬิหิ กาลัง กโรติ, กายัสส เภทา ปรมมรณา
ลฺลิตํ ลลัคคํ โลกํ อุปบัสซติ. อิมเ ช ภิกขเว บ้นจ อานิสสา ชันติยาติ.

๒๘๔ บ้นจิมเ ภิกขเว อาทีนวา อปาสาทิเก. กตเม บ้นจ?
อิตฺตํปิ อิตฺตํ น อุปวทติ, อนฺนํ วิณฺญํ ธรรมํ หันติ, ปาปโก
ภิกคิสิทฺโธ อพักคฺคจันติ, สัมมูโฬิหิ กาลัง กโรติ, กายัสส เภทา
ปรมมรณา อปายัง ทุคคิ วินิปาตัง นิรยํ อุปบัสซติ. อิมเ ช
ภิกขเว บ้นจ อาทีนวา อปาสาทิเก. บ้นจิมเ ภิกขเว อานิสสา
ปาสาทิเก. กตเม บ้นจ? อิตฺตํปิ อิตฺตํ น อุปวทติ, อนฺนํ วิณฺญํ
ปฺลันฺตี, กัลยาโณ ภิกคิสิทฺโธ อพักคฺคจันติ, อสम्मูโฬิหิ
กาลัง กโรติ, กายัสส เภทา ปรมมรณา ลฺลิตํ ลลัคคํ โลกํ
อุปบัสซติ. อิมเ ช ภิกขเว บ้นจ อานิสสา ปาสาทิเกติ.

๒๘๕ บ้นจิมเ ภิกขเว อาทีนวา อปาสาทิเก. กตเม บ้นจ?
อปัปฺปณฺนา นปัปฺปิตฺตํ, ปฺลณฺนา เอกัจจํ อับบถตฺตํ โหติ,
ลตฺถุ ลาสนํ น กตํ โหติ, บัจฉิมา ชนตา ทิฏฺฐจํ น อบัสซติ, จิตฺตมัลล
นปัปฺปิตฺติ. อิมเ ช ภิกขเว บ้นจ อาทีนวา อปาสาทิเก. บ้นจิมเ
ภิกขเว อานิสสา ปาสาทิเก. กตเม บ้นจ? อปัปฺปณฺนา ปฺปิตฺตํ,

ปล้นฉาน ภิกขุโยภาโว โหติ, สัตถุ สาสนํ กตํ โหติ, มัจฉิมา
ชนตา ทิฏฐานุคตํ อามัชชติ, จิตฺตมัลลํ ปลีทติ. อิมํ โข ภิกขเว
มัจฉํ อานิสฺสา ปาสาทิเกติ.

๒๑๙ มัจฉิเม ภิกขเว อาทีนวา อคฺคิสิมํ. กตเม มัจฉิ
อจกัณฺโธ, กุพฺพพัฒฺตกรโณ, กุพฺพผลกรโณ, สังคณิกาปวตฺตมโน,
ตริจฺฉานกถาปวตฺตนิโก. อิมํ โข ภิกขเว มัจฉํ อาทีนวา
อคฺคิสิมนํติ.

๒๒๐ มัจฉิเม ภิกขเว อาทีนวา มธฺรยา. กตเม มัจฉิ
วิสมา, พหุชา, จณฺทตฺตุนชา, วาดยักขา, ทลฺลภยฺนิชา. อิมํ โข
ภิกขเว มัจฉํ อาทีนวา มธฺรยานํติ.

อถ โกลกวคฺคิโค ทฺติโย.

ตสฺสสุทฺธานํ.

อถ โกลภณฺทนนฺทิสํ พานฺธุภาณํ เทว อชฺฉติโย

อปาสาทิกา เทว วุตฺตา อคฺคิสิมํ มธฺเรณ จาติ.

๒๒๑ มัจฉิเม ภิกขเว อาทีนวา ทิมฺจาริกํ อนวตฺตจาริกํ
อนนฺยุตฺตสฺส วิหฺรโต. กตเม มัจฉิ? อสฺสํ น สฺสณาติ, สฺสํ
น ปริโยทเปติ, สฺสฺเตนํจเณ อวิสฺสโร โหติ, พาฬํ ไรคาตฺตํ
ณฺสฺสติ, น ๑ มิตฺตวา โหติ. อิมํ โข ภิกขเว มัจฉํ อาทีนวา
ทิมฺจาริกํ อนวตฺตจาริกํ อนนฺยุตฺตสฺส วิหฺรโต. มัจฉิเม ภิกขเว
อานิสฺสา สมวตฺตจาเว. กตเม มัจฉิ? อสฺสํ สฺสณาติ, สฺสํ

ปริโยทเปติ, สุตเตเนกัจเจน วิสวารโต ไหติ, น พาฬิหิ โรคาตังก
มุสติ, มิตตวา จ ไหติ. อิม โข ภิกขเว บัญจ ขานิสสา
สมวัตถจาเรติ.

๒๒๒ บัญจิมะ ภิกขเว อาทีนวา ทีฆจาริกัง อนวัตถจาริกัง
อนยุตฺตัสส วิหโรติ. กตเม บัญจ? อนนิตตํ นาคัจฉนติ, อนิตตํ
ปริหายติ, อนิตเตเนกัจเจน อวิสวารโต ไหติ, พาฬิหิ โรคาตังก
มุสติ, น จ มิตตวา ไหติ. อิม โข ภิกขเว บัญจ อาทีนวา
ทีฆจาริกัง อนวัตถจาริกัง อนยุตฺตัสส วิหโรติ. บัญจิมะ ภิกขเว
ขานิสสา สมวัตถจาเร. กตเม บัญจ? อนนิตตํ อนิจฉนติ, อนิตตํ
น ปริหายติ, อนิตเตเนกัจเจน วิสวารโต ไหติ, น พาฬิหิ โรคาตังก
มุสติ, มิตตวา จ ไหติ. อิม โข ภิกขเว บัญจ ขานิสสา
สมวัตถจาเรติ.

๒๒๓ บัญจิมะ ภิกขเว อาทีนวา อภินวาเส. กตเม บัญจ?
พหุภันโท ไหติ พหุภันทสฺส นินโย, พหุภุสฺสชฺช ไหติ
พหุภุสฺสชฺช นินโย, พหุภิกฺโข ไหติ พหุภณฺเณ โหฬยัตโต
ภิกฺกวนฺเณสุ, สลฺลภฺโง วิหโรติ คหฺภฺจปัพพะตฺเท กณฺณโลมิเกน
คิหิสฺสคฺเคเน, คัมมฺหา จ ขาวาสา บักกมฺมโต สาเปกฺโข บักกมฺม.
อิม โข ภิกขเว บัญจ อาทีนวา อภินวาเส. บัญจิมะ ภิกขเว
ขานิสสา สมวัตถจาเร. กตเม บัญจ? น พหุภันโท ไหติ
น พหุภันทสฺส นินโย, น พหุภุสฺสชฺช ไหติ น พหุภุสฺสชฺช นินโย,

น พหุกิจโจ โหติ น พหุกรณีโย พยัตโต กิกรณียะสุ,
 สลัลลัญโจ วิหริติ คหฺวิจฺจบัพฺพิเชติ อนนฺโตมิกณ คิหิสลัคเคน,
 ตัมมิกา จ อาวาลา บักกมฺนํโต อนเปกฺโข บักกมฺติ. อิม โข
 ภิกฺขเว บัณฺฑิ อานิสฺสา สมวัตถนิวาเสติ.

๒๒๔ บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อภินิวาเส. กตเม บัณฺฑิ?
 อาวาสมฺจฺฉริ โหติ, กุลมฺจฺฉริ โหติ, ลาภมฺจฺฉริ โหติ, วัณฺณมฺจฺฉริ
 โหติ, ธมฺมมฺจฺฉริ โหติ. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อาทีนวา อภินิวาเส.
 บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อานิสฺสา สมวัตถนิวาเส. กตเม บัณฺฑิ? น
 อาวาสมฺจฺฉริ โหติ, น กุลมฺจฺฉริ โหติ, น ลาภมฺจฺฉริ โหติ,
 น วัณฺณมฺจฺฉริ โหติ, น ธมฺมมฺจฺฉริ โหติ. อิม โข ภิกฺขเว
 บัณฺฑิ อานิสฺสา สมวัตถนิวาเสติ.

๒๒๕ บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กุลุปเก กตเม บัณฺฑิ?
 อนามนฺตจาเร อาบิซฺซติ, วิโหนิสฺสชาเย อาบิซฺซติ, ปฏิจฺฉนฺเน
 อาสเน อาบิซฺซติ, มาตุคามสฺส อุตฺตริณิยํ บัณฺฑิ วาจาหิ ธมฺมํ เทเสนฺโต
 อาบิซฺซติ, กามสฺส กบิปปพฺพุโต วิหริติ. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 อาทีนวา กุลุปเกติ.

๒๒๖ บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อาทีนวา กุลุปกสฺส ภิกฺขุโน อติเวถ
 กุเสสฺส สลัลลัญจิสฺส วิหริโต. กตเม บัณฺฑิ? มาตุคามสฺส อภินิหทิสฺสณฺ,
 ทิสฺสเน สติ สลัคโค, สลัคโค สติ วิสฺสาโส, วิสฺสาเส สติ
 โยธาโร, โยติณฺณจิตฺตสฺสเสตํ ปาฏิกงฺขา: อนภิโรโต วา พหฺมมฺจฺฉริ.

၂၆၈

๒๒๑ บัณฺฑิโก โภจนา โภคสุ กตเม บัณฺฑิโก
 อคฺคิธาสารณา โภคา, อุตฺถกาสารณา โภคา, ราชาสารณา โภคา,
 โจรศาสารณา โภคา, อปัปฺเปติ ทายาทิ สารณา โภคา.
 อเม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก อทินฺวา โภคสุ. บัณฺฑิโก โภจนา
 อานิสฺสา โภคสุ. กตเม บัณฺฑิโก? โภเค นิสฺสํสา อตฺตํ สุเขติ
 ปิเนติ สัมมา สุขํ ปริหริติ, มาตาปิตโร สุเขติ ปิเนติ สัมมา
 สุขํ ปริหริติ, ปุตฺตาทารทาสกัมมกโรปริโส สุเขติ ปิเนติ สัมมา
 สุขํ ปริหริติ, มิตฺตํมัจเจิ สุเขติ ปิเนติ สัมมา สุขํ ปริหริติ,
 สมณพฺรหฺมณฺสุ อุตฺถคฺคิโก ทักฺขิณํ ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิโก สุขวิปาตํ
 สคฺคํสวตฺตนิโก. อเม โข ภิกฺขเว บัณฺฑิโก อานิสฺสา โภคสุติ

๒๒๙ บัณฑิตเจม วิกซ์เว อาทินา อัสสุรภักเต กุเล. กตม
 บัณฑิต เย เต อติถิ ปาหุณา, เต น กาเลน ปฏิปุเชนติ; ยา ตา
 พลปฏิคคาหิกา เทวตา, ตา น กาเลน ปฏิปุเชนติ; เย เต
 สมณพราหมณา เขภักตติกา รัตตปรตา วิรตา วิกาลโกชนา, เต น
 กาเลน ปฏิปุเชนติ; ทารกัมมกรโปริสา วิมุขา กัมม กโรนติ,
 ทาวตกัลปเวย ลลสมเยน ภักติ อโนชวันต โหติ. อิมे โข วิกซ์เว
 บัณฑิต อาทินา อัสสุรภักเต กุเล. บัณฑิตเจม วิกซ์เว อาทินา สมณภักเต

กุเล. กตเม บัณฺฑิ? เป เต ชคฺฉิ ปาหุณา, เต กาเลเน ปญฺญูชโรหิ,
 ยา ตา พลปฏิจฺฉาหิกา เทวตา, ตา กาเลเน ปญฺญูเชนฺติ; เป เต
 สมณพราหฺมณา เอกภคฺติกา รัตตปรชา วิรตา วิกาดโกชนา, เต กาเลเน
 ปญฺญูเชนฺติ; ทาสกัมมกรโปริสา อวิมุขา กัมม กโรนฺติ, ตาวะกัลเบว
 สมเยเน ภคฺตํ โอชวันตํ โหติ. อิมे โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อานิสฺสา
 สมยภคฺตเต. กุเลติ.

๒๒๘ บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อาทึนวา กัลหิสฺสึเป. กตเม บัณฺฑิ? ชลฺจิ,
 ทุคคณฺโธ, สภีร, สบฺบปฏิกโย, มิตตทุพฺภิ. อิมे โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ
 อาทึนวา กัลหิสฺสึเป. เอวเมว โข ภิกฺขเว บัณฺฑิเม อาทึนวา
 มาตุคาม. กตเม บัณฺฑิ? ชลฺจิ, ทุคคณฺโธ, สภีร, สบฺบปฏิกโย,
 มิตตทุพฺภิ. อิมे โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อาทึนวา มาตุคามติ.

๒๓๐ บัณฺฑิเม ภิกฺขเว อาทึนวา กัลหิสฺสึเป. กตเม บัณฺฑิ?
 โกธโน, อุปนาหิ, ไวรวิโส, ทุชิวโรหิ, มิตตทุพฺภิ. อิมे โข
 ภิกฺขเว บัณฺฑิ อาทึนวา กัลหิสฺสึเป. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 บัณฺฑิเม อาทึนวา มาตุคาม. กตเม บัณฺฑิ? โกธโน, อุปนาหิ,
 ไวรวิโส, ทุชิวโรหิ, มิตตทุพฺภิ. ศคฺคิริทํ ภิกฺขเว มาตุคามัสส
 ไวรวิสตา: เขภุญฺเยเน ภิกฺขเว มาตุคาโม ติพฺพรโค. ศคฺคิริทํ ภิกฺขเว
 มาตุคามัสส ทุชิวโรหิตา: เขภุญฺเยเน ภิกฺขเว มาตุคาโม ปัสฺสเนวาโจ. ศคฺคิริทํ
 ภิกฺขเว มาตุคามัสส มิตตทุพฺภิตา: เขภุญฺเยเน ภิกฺขเว มาตุคาโม
 อติจาวินี. อิมे โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อาทึนวา มาตุคามติ.

ทีฆจาวีรวัดโค คติโย.

บัจจกนิปาเต บัจจมบัจจนาสกัลลส จตุตถวรรคโค. ๒๕๕

คัลลสัทธานิ.

เทว ทิฆฆาริกา จุตติวา

อภินิवासัมมัจฺจว

ทเว กุลุปกา โภโค

ภักติ สัมปเปปเว ทเวติ

๒๓๑ บัจจทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมนันนาคโต อวาสโก ภิกขุ
อภาวนีโย ไหติ. กตเมทิ บัจจทิ? น อากัปปัสสัมบันโน ไหติ
น วัตถัสสัมบันโน, น พหุสสุโต ไหติ น สุตตโร, น ปฏิสลลเสชิตา
ไหติ น ปฏิสลลณาวาโม น กัลยณาวาโม, น กัลยณาวาโจ
ไหติ น กัลยณาวากกรโณ, ทุปป์ปโย ไหติ ชไฟิ เณตฺมโค.
อัมเมทิ โข ภิกขเว บัจจทิ อัมเมทิ สมนันนาคโต อวาสโก
ภิกขุ อภาวนีโย ไหติ. บัจจทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมนันนาคโต
อวาสโก ภิกขุ อภาวนีโย ไหติ. กตเมทิ บัจจทิ? อากัปปัสสัมบันโน
ไหติ วัตถัสสัมบันโน, พหุสสุโต ไหติ สุตตโร, ปฏิสลลเสชิตา
ไหติ ปฏิสลลณาวาโม กัลยณาวาโม, กัลยณาวาโจ ไหติ
กัลยณาวากกรโณ, บัจจวา ไหติ ชไฟิ เณตฺมโค. อัมเมทิ โข
ภิกขเว บัจจทิ อัมเมทิ สมนันนาคโต อวาสโก ภิกขุ
อภาวนีโย ไหติ.

๒๓๒ บัจจทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมนันนาคโต อวาสโก ภิกขุ
สัพพหิมจารินิ ปิโย จ ไหติ มนุปป จ ครุ จ อภาวนีโย จ.
กตเมทิ บัจจทิ? สิลวา ไหติ, ปาติโมกขสัวรสุโต วิหริ

อาหารโคจรสัมบันโน อนุตฺตเตสุ วัชเชสุ ภยทิสฺสวี่ สมายาย
 สิกขติ สิกขาปเตสุ; พหุสฺสโต โหติ สุขธโร สุตตันนิโย, เย เต
 ธัมมา อาทิกัลยานา; มัชฌิมกัลยานา ปวิโยจนาทิสฺสานา สาธกั
 สหัชฌันนิ เกวลปริปุณณํ ปวิสฺสทธี พะหังมวณิ อภิวัณฺณิ, ตถารุปาสส
 ธัมมา พหุสฺสตา โหณฺติ ธตา วรสา ปวิจิตา มนฺสาณุปกัชิตา
 ทิฏฺฐิจา สุปฺปฏฺวิธธา; กัลยานวาโจ โหติ กัลยานวาทกโร
 ปวิยา วาจา สมนํนาคโต วิสสัฏฺฐาย อนนฺตคิยา อคฺคธัส
 วิญญาปณิยา; จตุณฺณํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐิธัมม-
 สุขวิหารานํ นิทามธากิ โหติ อภิณฺธากิ อภิสวธากิ, อาสวานํ ขยา
 ขนาสว เจโตวิมุตติ บัณฺณาวิมุตติ ทิฏฺฐิเจว ธัมมํ อญฺ อภิณฺณ
 สจฺจฉิกัธวา อปฺสัสมัชช วิหริ. อเมทิ โข ภิกขเว บัณฺณ
 ธัมมเมทิ สมนํนาคโต อาวาลโก ภิกขุ สหังมจันนํ ปิโย จ
 โหติ มนาไป จ ครุ จ ภาวนึโย จาคิ.

๒๓๓ บัณฺณทิ ภิกขเว ธัมมเมทิ สมนํนาคโต อาวาลโก
 ภิกขุ อาวาล โสเลติ. อตเมทิ บัณฺณทิ? สึลวา โหติ,
 ๆ เป ๆ สิกขติ สิกขาปเตสุ; พหุสฺสโต โหติ ๆ เป ๆ
 ทิฏฺฐิจา สุปฺปฏฺวิธธา, กัลยานวาโจ โหติ กัลยานวาทกโร
 ปวิยา วาจา สมนํนาคโต วิสสัฏฺฐาย อนนฺตคิยา อคฺคธัส
 วิญญาปณิยา; ปฏฺวิโธ โหติ อปฺสัสมัชช ธัมมิมยา กลาป สันทิสฺสสุ
 สมายเปตุ สมุตเตเชตุ สัมปทเตตุ; จตุณฺณํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ

บัณฺเฑนินาเต บัณฺเฑนินาถกัถสึ จตุตถวคฺคิโค.

๒๙๘

ติฏฺฐจัมมํ สุขวิหารานํ นิคามธากิ โหติ อภิจันธากิ เอกสิริธากิ.
อิมเมติ โข ภิกขเว บัณฺเฑนินิ อัมมเมติ สมนฺนาคโต อวาสโก
ภิกขุ อวาสโก โสภะติติ.

๒๓๔ บัณฺเฑนินิ ภิกขเว อัมมเมติ สมนฺนาคโต อวาสโก ภิกขุ
อวาสกัถสึ พหุเปกาโร โหติ. กตเมติ บัณฺเฑนินิ? สักวา โหติ ฯ เป ฯ
สมายาย สิกขติ สิกขาเปเตสฺสุ พหุสสุโต โหติ ฯ เป ฯ ติฏฺฐจียา
สุปปยวิธินา; ชนฺตมุตฺตลํ ปฏฺฐิตชโรติ; มหา โข ปณฺ ภิกขุสฺสโย
อภิกกัณฺโธ นานาเวรชฺชกา ภิกขุ, คิหิณํ อุปสัณฺกมิตฺวา อารุเจติ
“มหา โข อารุโส ภิกขุสฺสโย อภิกกัณฺโธ นานาเวรชฺชกา ภิกขุ,
กโรธ ปุณฺณานิ, สมโย ปุณฺณานิ กาคุนฺติ; จตุณฺณํ ฉานานํ
อาภิเชตลิกานํ ติฏฺฐจัมมํ สุขวิหารานํ นิคามธากิ โหติ อภิจันธากิ
เอกสิริธากิ. อิมเมติ โข ภิกขเว บัณฺเฑนินิ อัมมเมติ สมนฺนาคโต
อวาสโก ภิกขุ อวาสกัถสึ พหุเปกาโร โหติติ.

๒๓๕ บัณฺเฑนินิ ภิกขเว อัมมเมติ สมนฺนาคโต อวาสโก ภิกขุ
คิหิณํ ฉานานํ ปติ. กตเมติ บัณฺเฑนินิ? อธิสฺสโรสุ สมายาเปติ, อัมมํทสฺสเน
นิเนตฺติ; คิธานนํ อุปสัณฺกมิตฺวา สติ อุมฺปิปาเทติ “อหํคคคค
ชายสฺสมันฺโธ สติ อุมฺปิจาเปตฺติ; มหา โข ปณฺ ภิกขุสฺสโย
อภิกกัณฺโธ นานาเวรชฺชกา ภิกขุ, คิหิณํ อุปสัณฺกมิตฺวา อารุเจติ
“มหา โข อารุโส ภิกขุสฺสโย อภิกกัณฺโธ นานาเวรชฺชกา ภิกขุ,
กโรธ ปุณฺณานิ, สมโย ปุณฺณานิ กาคุนฺติ; ยํ โข ปณฺสัส

โกชนํ เทนคิ ลุขํ วา ฆเนตํ วา, ตํ อตฺตนา ปริภุญฺชติ,
 สทฺธธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิมํทึ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ
 สมณฺณาคโต อาวาสโก ภิกฺขุ คิหิ ออนุกมฺปติติ.

๒๓๖ บัณฺฑิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมณฺณาคโต อาวาสโก ภิกฺขุ
 ยถากตํ นิภฺจติโต เหวํ นิเว. กตเมหิ บัณฺฑิ ออนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว วัณฺณนารทสฺส วัณฺณํ ภาสติ, ออนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว วัณฺณนารทสฺส อวัณฺณํ ภาสติ, ออนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว อปัปฺปสาทนีเย จาเน ปฺปสาทํ อูปทฺเสติ, ออนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว ปฺปสาทนีเย จาเน อปัปฺปสาทํ อูปทฺเสติ, สทฺธธาเทยฺยํ
 วินิปาเตติ. อิมํทึ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ สมณฺณาคโต อาวาสโก
 ภิกฺขุ ยถากตํ นิภฺจติโต เหวํ นิเว. บัณฺฑิ ภิกฺขเว อัมเมหิ
 สมณฺณาคโต อาวาสโก ภิกฺขุ ยถากตํ นิภฺจติโต เหวํ สทฺธธาเท.
 กตเมหิ บัณฺฑิ ออนุวิจฺจ ปริโยคาเหตุว วัณฺณนารทสฺส อวัณฺณํ
 ภาสติ, ออนุวิจฺจ ปริโยคาเหตุว วัณฺณนารทสฺส วัณฺณํ ภาสติ,
 ออนุวิจฺจ ปริโยคาเหตุว อปัปฺปสาทนีเย จาเน อปัปฺปสาทํ อูปทฺเสติ,
 ออนุวิจฺจ ปริโยคาเหตุว ปฺปสาทนีเย จาเน ปฺปสาทํ อูปทฺเสติ,
 สทฺธธาเทยฺยํ น วินิปาเตติ. อิมํทึ โข ภิกฺขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ
 สมณฺณาคโต อาวาสโก ภิกฺขุ ยถากตํ นิภฺจติโต เหวํ สทฺธธาเท.

๒๓๗ บัณฺฑิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมณฺณาคโต อาวาสโก ภิกฺขุ
 ยถากตํ นิภฺจติโต เหวํ นิเว. กตเมหิ บัณฺฑิ ออนุวิจฺจ

อปริโยคาเหตุว่า อวฉณนารหัสส วฉณน ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตุว่า
 วฉณนารหัสส อวฉณน ภาสติ, อวาสมัจฉริ โหติ อวาสปปลิเคสิ,
 กุลมัจฉริ โหติ กุลปปลิเคสิ, สัตถาเทยฺย วินิปาเตติ. อิมเหิ โข ฯ เป ฯ
 บัจจเหิ ภิกขเว อัมเมเหิ สมณฺณาคโต อวาสโก ภิกขุ ยถากตํ
 นิกขิตฺโต เอว สัตถโค. กตเมเหิ บัจจเหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตุว่า
 อวฉณนารหัสส อวฉณน ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตุว่า อวฉณนารหัสส
 วฉณน ภาสติ, น อวาสมัจฉริ โหติ, น อวาสปปลิเคสิ, น กุลมัจฉริ
 โหติ, น กุลปปลิเคสิ, สัตถาเทยฺย น วินิปาเตติ. อิมเหิ โข ฯ เป ฯ

๒๓๘ บัจจเหิ ภิกขเว อัมเมเหิ สมณฺณาคโต อวาสโก ภิกขุ
 ยถากตํ นิกขิตฺโต เอว นินเย. กตเมเหิ บัจจเหิ? อนนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว่า อวฉณนารหัสส วฉณน ภาสติ, อนนุวิจฺจ
 อปริโยคาเหตุว่า วฉณนารหัสส อวฉณน ภาสติ, อวาสมัจฉริ โหติ,
 กุลมัจฉริ โหติ, อวาสมัจฉริ โหติ. อิมเหิ โข ฯ เป ฯ
 บัจจเหิ ภิกขเว อัมเมเหิ สมณฺณาคโต อวาสโก ภิกขุ ยถากตํ
 นิกขิตฺโต เอว สัตถโค. กตเมเหิ บัจจเหิ? อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตุว่า
 อวฉณนารหัสส อวฉณน ภาสติ, อนนุวิจฺจ อปริโยคาเหตุว่า วฉณนารหัสส
 วฉณน ภาสติ, น อวาสมัจฉริ โหติ, น กุลมัจฉริ โหติ,
 น อวาสมัจฉริ โหติ. อิมเหิ โข ฯ เป ฯ

๒๓๙ บัจจเหิ ภิกขเว อัมเมเหิ สมณฺณาคโต อวาสโก ภิกขุ
 ยถากตํ นิกขิตฺโต เอว นินเย. กตเมเหิ บัจจเหิ? อวาสมัจฉริ

โหติ, กุลมัจฉริ โหติ, ลาภมัจฉริ โหติ, วัณณมัจฉริ โหติ,
 สัตถาเทยยิ วินิปาเตติ. อิมเหิ โข ๆ เป ๆ บัณฺฑิ ภิกฺขเว
 ธัมเมหิ สมนํผาโต อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถากถํ นิกฺขิตฺโต เอว
 สัคโค. กตเมหิ บัณฺฑิ? น อาวาสมัจฉริ โหติ, น กุลมัจฉริ โหติ,
 น ลาภมัจฉริ โหติ, น วัณณมัจฉริ โหติ, สัตถาเทยยิ น
 วินิปาเตติ. อิมเหิ โข ๆ เป ๆ

๒๔๐ บัณฺฑิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนํผาโต อาวาสิโก ภิกฺขุ
 ยถากถํ นิกฺขิตฺโต เอว นิรये. กตเมหิ บัณฺฑิ? อาวาสมัจฉริ
 โหติ, กุลมัจฉริ โหติ, ลาภมัจฉริ โหติ, วัณณมัจฉริ โหติ, ธัมมมัจฉริ
 โหติ. อิมเหิ โข ๆ เป ๆ บัณฺฑิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมนํผาโต
 อาวาสิโก ภิกฺขุ ยถากถํ นิกฺขิตฺโต เอว สัคโค. กตเมหิ บัณฺฑิ?
 น อาวาสมัจฉริ โหติ, น กุลมัจฉริ โหติ, น ลาภมัจฉริ โหติ,
 น วัณณมัจฉริ โหติ, น ธัมมมัจฉริ โหติ. อิมเหิ โข ๆ เป ๆ

อาวาสกวัคฺโค จตุคฺโค.

คัลลสุทธานิ.

อาวาสิโก อปฺปียโสภณา จ ทฬูปกาโร ธนุคัมปโก จ

ยถากถํ บัณฺฑิ อภินฺนํ เคธวา จตุคัมภีโร บัณฺฑิเกณ จาติ.

๒๔๑ บัณฺฑิเน ภิกฺขเว อภินฺนํ เคธวา จตุคัมภีโร บัณฺฑิ
 อคฺคิปปิ อคฺคิฉานํ ชุปรนฺติ, ธนุจจํ วิณฺญํ คุรณฺตี, ปาปโก
 กิณฺทิลลํ โท อพฺภุคฺคิฉนฺติ, สัมมูฬิเท กาลํ กโรติ, กายํลลํ เกทา

บัณฺเฑนินาเต บัณฺเฑนินาถกัลลส บัณฺเฑนินวักโค. ๒๔๕

ปรัมมรณนา อปายํ ทุคฺคํ วิเนปํ นิรยํ อุปปัชฺชติ. อิมे โข
ภิกฺขเว บัณฺเฑนินา อาทินวาทํ ทุจฺจวิเต. บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว อานิสฺสา
สุจฺจวิเต. กตเม บัณฺเฑนินา? อตฺตคานิ อจฺจคานิ น อุปวทติ, อนุวิจฺจ
วิณฺญํ, ปสฺสณฺตี, กัลลยาณํ กิตฺติสัทฺตํ อปฺภุคฺคจฺฉิตฺติ, สัมมํ ใฝ่ห
กถํ กโรติ, กายัสส เภทา ปรัมมรณนา สุกฺคํ สัคคํ โลกํ
อุปปัชฺชติ. อิมे โข ภิกฺขเว บัณฺเฑนินา สุกฺจวิเต.

๒๔๖ บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว อาทินวาทํ ทุจฺจวิเต. ๗ เป ๗ บัณฺเฑนินา
ภิกฺขเว อานิสฺสา กายสุจฺจวิเต. ๗ เป ๗

๒๔๗ บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว อาทินวาทํ วิทฺถุจฺจวิเต. ๗ เป ๗
บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว อานิสฺสา วิทฺถุจฺจวิเต. ๗ เป ๗

๒๔๘ บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว อาทินวาทํ มโนทฺถุจฺจวิเต. กตเม บัณฺเฑนินา?
อตฺตคานิ อจฺจคานิ อุปวทติ, อนุวิจฺจ วิณฺญํ, ครหณฺตี, ปาปโก
กิตฺติสัทฺตํ อปฺภุคฺคจฺฉิตฺติ, สัมมํ ใฝ่ห กถํ กโรติ, กายัสส เภทา
ปรัมมรณนา อปายํ ทุคฺคํ วิเนปํ นิรยํ อุปปัชฺชติ. อิมे โข
ภิกฺขเว บัณฺเฑนินา มโนทฺถุจฺจวิเต. บัณฺเฑนินา ภิกฺขเว
อานิสฺสา มโนสุจฺจวิเต. กตเม บัณฺเฑนินา? อตฺตคานิ อจฺจคานิ น อุปวทติ,
อนุวิจฺจ วิณฺญํ, ปสฺสณฺตี, กัลลยาณํ กิตฺติสัทฺตํ อปฺภุคฺคจฺฉิตฺติ,
อสมฺมํ ใฝ่ห กถํ กโรติ, กายัสส เภทา ปรัมมรณนา

ศุคคิ สัคคิ โลกิ อุปปัชชติ. อิมे โข ภิกขเว บัณเฑ
 อานิสสา มโนสุจริเตติ.

๒๔๕ บัณเฑ จิเม ภิกขเว อาทีนวา ทุจฺจริเต. กตเม บัณเฑ?
 อัตถาปิ อัตถานํ อุปาทติ, ธนุวิจฺจ วิณฺญํ ครอบฺคิ, ปาปโก
 กิตฺติสัทธํ ไท อพฺภุคคจฺจติ, สัทธัมมา วุฏฺฐจฺจติ, ธตฺถัมมเม ปวิฏฺฐจฺจติ.
 อิมे โข ภิกขเว บัณเฑ อาทีนวา ทุจฺจริเต. บัณเฑ จิเม ภิกขเว
 อานิสสา สุจริเต. กตเม บัณเฑ? อัตถาปิ อัตถานํ น อุปาทติ,
 ธนุวิจฺจ วิณฺญํ ปลสสันติ, กัลยาโณ กิตฺติสัทธํ ไท อพฺภุคคจฺจติ,
 ธตฺถัมมมา วุฏฺฐจฺจติ, สัทธัมมเม ปวิฏฺฐจฺจติ. อิมे โข ภิกขเว
 บัณเฑ อานิสสา สุจริเตติ.

๒๔๖ บัณเฑ จิเม ภิกขเว อาทีนวา กายทฺจฺจริเต. ๑ เป ๑
 บัณเฑ จิเม ภิกขเว อานิสสา กายสุจริเต. ๑ เป ๑

๒๔๗ บัณเฑ จิเม ภิกขเว อาทีนวา วจีทฺจฺจริเต. ๑ เป ๑
 บัณเฑ จิเม ภิกขเว อานิสสา วจิสฺสุจริเต. ๑ เป ๑

๒๔๘ บัณเฑ จิเม ภิกขเว อาทีนวา มโน ทุจฺจริเต. กตเม บัณเฑ?
 อัตถาปิ อัตถานํ อุปาทติ, ธนุวิจฺจ วิณฺญํ ครอบฺคิ, ปาปโก
 กิตฺติสัทธํ ไท อพฺภุคคจฺจติ, สัทธัมมา วุฏฺฐจฺจติ, ธตฺถัมมเม ปวิฏฺฐจฺจติ.
 อิมे โข ภิกขเว บัณเฑ อาทีนวา มโนทฺจฺจริเต. บัณเฑ จิเม ภิกขเว
 อาทีนวา มโนสุจริเต. กตเม บัณเฑ? อัตถาปิ อัตถานํ น อุปาทติ,
 ธนุวิจฺจ วิณฺญํ ปลสสันติ, กัลยาโณ กิตฺติสัทธํ ไท อพฺภุคคจฺจติ,

บัณฺเฑกนิปาเต บัณฺเฑมบัณฺเฑมาสกัถสฺส บัณฺเฑมวัคฺโค.

๒๔๗

อัสสัถัมมา วุญฺจาติ, สัสสัถัมเม ปตฺติวฺจาติ. อิม โข ภิกฺขเว
บัณฺเฑ อาณิสฺสา มโนสุจฺริเตติ.

๒๔๘ บัณฺเฑจิม ภิกฺขเว อาทินฺวา สวฺวิกาย. กตเม บัณฺเฑ
อสุจฺ, ทุคฺคัณฺธา, สบฺบปฺปิกฺกยา, วาตานํ อมฺมุสฺสํสาณํ อาวาโส, พทุโน
ชนัสสฺส อาโรทฺธา. อิม โข ภิกฺขเว บัณฺเฑ อาทินฺวา สวฺวิกาย.
เอวเมว โข ภิกฺขเว บัณฺเฑจิม อาทินฺวา สวฺวิกูปเม ปุคฺคเต. กตเม
บัณฺเฑ อธิ ภิกฺขเว เอกัจฺโจ ปุคฺคโล อสุจฺนา กายกัมมเณ
สมันนาคโต โหติ, อสุจฺนา วจิกัมมเณ สมนนาคโต โหติ, อสุจฺนา
มโนกัมมเณ สมนนาคโต โหติ; อิทมัสส อสุจฺตาย วทามิ:
เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สวฺวิกา อสุจฺ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิม
ปุคฺคโล วทามิ. ตัสส อสุจฺนา กายกัมมเณ สมนนาคตัสส อสุจฺนา
วจิกัมมเณ สมนนาคตัสส อสุจฺนา มโนกัมมเณ สมนนาคตัสส
ปาปโก กิตฺติสฺสํโต อพฺภุคฺคัจฺฉติ; อิทมัสส ทุคฺคัณฺธาย วทามิ:
เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สวฺวิกา ทุคฺคัณฺธา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิม
ปุคฺคโล วทามิ. ตเมณํ อสุจฺนา กายกัมมเณ สมนนาคตํ อสุจฺนา
วจิกัมมเณ สมนนาคตํ อสุจฺนา มโนกัมมเณ สมนนาคตํ เปสฺสา
สพฺพหิมฺจาวิ อารกา ปรีวชฺเชนฺติ; อิทมัสส สบฺบปฺปิกฺกยัสสํ วทามิ:
เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว สวฺวิกา สบฺบปฺปิกฺกยา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิม
ปุคฺคโล วทามิ. โส อสุจฺนา กายกัมมเณ สมนนาคโต อสุจฺนา

วจิกัมเมเน สมันนาคโต อสุจินา มโนกัมเมเน สมันนาคโต สภาเคติ
 ปุคฺคเลติ สัทธึ ลวฺลติ; อิทมฺลลฺล วาลาวสธมฺมํ วทามิ: เสยฺยถาปิ
 สา ภิกฺขเว ลวฺลติกา วาธามิ อมฺนุสฺसानํ ขาวาโส, ตถูปมาหํ
 ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. ตเมเน อสุจินา กายกัมเมเน
 สมันนาคตํ อสุจินา วจิกัมเมเน สมันนาคตํ อสุจินา มโนกัมเมเน
 สมันนาคตํ เปตฺตา สหฺมิมฺจารี ทิสฺวา ขิยธมฺมํ อาบํชชฺชติ
 “อโห วต โน ทุกฺขํ, เย มยฺ เชาวฺรเปติ ปุคฺคเลติ สัทธึ ลวฺลติกา;
 อิทมฺลลฺล อาโรทนาย วทามิ: เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว ลวฺลติกา
 พหุโน ชนฺลลฺล อาโรทนา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.
 อิมเ ช ภิกฺขเว ปัจจ ชาติทฺนวา ลวฺลติกุปฺเป ปุคฺคเลติ.

๒๕๐ ปัจจิมเ ภิกฺขเว ชาติทฺนวา ปุคฺคลํปฺปสาเท. กตเม ปัจจิม
 ยสฺมิมฺ ภิกฺขเว ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปปัสสันโน โหติ, โส ตถารูปํ
 อาบํชฺชติ อาบັນโน โหติ, ยถารูปาย อาบํชฺชติยา ลํโฆ อุกฺกขิเปติ;
 ตลฺลลฺล เหว โหติ “โย ช มียายํ ปุคฺคโล ปิโย มณาโป, โส
 ลํเขน อุกฺกขิตฺโตติ, ภิกฺขุสุ อปัปฺปสาทพฺหุโล โหติ, ภิกฺขุสุ อปัปฺปสาทพฺหุโล
 สมานอ อณฺเณ ภิกฺขุ น ภชติ, อณฺเณ ภิกฺขุ อภชฺชํโต สัทธมฺมํ
 น สฺสนาติ, สัทธมฺมํ อสุณฺณโต สัทธมฺมา ปริหาติ: ขยํ ภิกฺขเว
 ปจฺจโม ชาติทฺนโว ปุคฺคลํปฺปสาเท. ปุณ ปรํ ภิกฺขเว ยสฺมิมฺ
 ปุคฺคเล ปุคฺคโล อภิปปัสสันโน โหติ, โส ตถารูปํ อาบํชฺชติ อาบັນโน
 โหติ, ยถารูปาย อาบํชฺชติยา ลํโฆ อณฺเณ นิสิตาเปติ; ตลฺลลฺล เหว

โหติ “โย โข มัยยาญ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป, โส สฺเพน อั้นฺเต
 นิสีทาบิโหติ, ภิกฺขุสุ อัมมปสาทพฺพุโต โหติ, ภิกฺขุสุ อัมมปสาทพฺพุโต
 สมานอ อัมมโล ภิกฺขุ น ภชติ, อัมมโล ภิกฺขุ อภชันโต สทฺธัมม
 น สฺสนาติ, สทฺธัมมอ สฺสนันโต สทฺธัมมา ปริหายติ: อญฺ ภิกฺขเว
 ทฺติโย อาทีนโว ปุคฺคลัมมปสาเท. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ยัสสิมํ ปุคฺคเล
 ปุคฺคโล อภิมปสันโน โหติ, โส ทิสสา มกฺกกันโต โหติ; ๆ เป ๆ
 โส วิพกฺกันโต โหติ; ๆ เป ๆ โส กาลกโต โหติ; ตัสส เหว
 โหติ, “โย โข มัยยาญ ปุคฺคโล ปิโย มนาโป, โส กาลกโตติ,
 อัมมโล ภิกฺขุ น ภชติ, อัมมโล ภิกฺขุ อภชันโต สทฺธัมม น
 สฺสนาติ, สทฺธัมมอ สฺสนันโต สทฺธัมมา ปริหายติ: อญฺ ภิกฺขเว
 มัจจโม อาทีนโว ปุคฺคลัมมปสาเท. อิม โข ภิกฺขเว มัจจ
 อาทีนโว ปุคฺคลัมมปสาเทติ.

ทฺจจวิตฺตโค มัจจโม.

คัสสทฺททานิ.

ทฺจจวิตฺ กายทฺจจวิตฺ วจิตฺทจวิตฺ มโนทฺจจวิตฺ.

จตุหิ ปเว เทวํ ลิวทิกา ปุคฺคลัมมปสาเทน จาติ.

มัจจโม มัจจนาสโก นิฏฺฐจโต.

วัคคาลังคหิตา สุตตันตคา.

๒๖๑ มัจจนิ ภิกฺขเว อัมมเมหิ สมนํนาคเตน ภิกฺขุณา

อุปลัมปาเตตัพพ. กตเมหิ มัจจนิ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเชน

ลลิกขณเอน สมนํนาคโต โหติ. อเสเชน สมาริกขณเอน สมนํนาคโต

โหติ, อเสเชน บัณเฑาะก์ขันเธน สมณันนาคโต โหติ, อเสเชน
 วิมุตติกขันเธน สมณันนาคโต โหติ, อเสเชน วิมุตติจิณณทลลันนิก-
 ขันเธน สมณันนาคโต โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณเฑาะก์ อัมเมติ
 สมณันนาคเตน ภิกขุณา อุปลัมปะปาเทตัพพันติ.

๒๕๒ บัณเฑาะก์ ภิกขเว อัมเมติ สมณันนาคเตน ภิกขุณา นิสลโย
 ทาตัพพะ. กตเมติ บัณเฑาะก์? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อเสเชน สลลิกขันเธน
 สมณันนาคโต โหติ, ๆ เป ๆ อเสเชน วิมุตติจิณณทลลันนิกขันเธน
 สมณันนาคโต โหติ. อิมเอติ โข ๆ เป ๆ

๒๕๓ บัณเฑาะก์ ภิกขเว อัมเมติ สมณันนาคเตน ภิกขุณา
 สามเณโร อุปลัฏฐาเปตัพพะ. กตเมติ บัณเฑาะก์? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 อเสเชน สลลิกขันเธน สมณันนาคโต โหติ, ๆ เป ๆ อเสเชน
 วิมุตติจิณณทลลันนิกขันเธน สมณันนาคโต โหติ. อิมเอติ โข ๆ เป ๆ

๒๕๔ บัณเฑาะก์ ภิกขเว มัจฉริยานิ. กตมานิ บัณเฑาะก์?
 อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ วณณมัจฉริยํ. อัมมมัจฉริยํ. อิมานิ
 โข ภิกขเว บัณเฑาะก์ มัจฉริยานิ. อิมล ภิกขเว บัณเฑาะก์
 มัจฉริยานิ เขตตํ ปตักกัฏฐัง, ยถิทํ อัมมมัจฉริยันติ.

๒๕๕ บัณเฑาะก์ ภิกขเว มัจฉริยานิ ปธานาย สมุจเจตหาย
 พหัมมจริยํ วุสสติ. กตเมลล บัณเฑาะก์? อาวาสมัจฉริยัลล ปธานาย
 สมุจเจตหาย พหัมมจริยํ วุสสติ; กุลมัจฉริยัลล ... ตาภมัจฉริยัลล ...
 วณณมัจฉริยัลล ... อัมมมัจฉริยัลล ปธานาย สมุจเจตหาย พหัมมจริยํ
 วุสสติ. อิมล โข ภิกขเว บัณเฑาะก์ มัจฉริยานิ ปธานาย

สัมมุจเฉทาย พหิมัจฉริย วุสสตีติ.

๒๕๖ บัจจ ภิกขเว ธัมเม อปัปทาย อภัพโพ ปจมนิ ฉานนํ
อุปลัมบัสซ วิหริตุ. กตเม บัจจ? อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ
ลาภมัจฉริยํ วัณณมัจฉริยํ ธัมมมัจฉริยํ. อิมे โข ภิกขเว บัจจ
ธัมเม อปัปทาย อภัพโพ ปจมนิ ฉานนํ อุปลัมบัสซ วิหริตุ.
บัจจ ภิกขเว ธัมเม ปทาย ภัพโพ ปจมนิ ฉานนํ อุปลัมบัสซ
วิหริตุ. กตเม บัจจ? อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ
วัณณมัจฉริยํ ธัมมมัจฉริยํ. อิมे โข ภิกขเว บัจจ ธัมเม
ปทาย ภัพโพ ปจมนิ ฉานนํ อุปลัมบัสซ วิหริตุตติ.

๒๕๗ บัจจ ภิกขเว ธัมเม อปัปทาย อภัพโพ ทุคฺคิยํ ฉานนํ ...
ตฺติยํ ฉานนํ ... จตุตฺติยํ ฉานนํ ... โสตาบัตติผลํ ... สกทาคามิผลํ ...
อนาคามิผลํ อรหัตตํ สัจฉิกาคุ. กตเม บัจจ? อาวาสมัจฉริยํ
กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ วัณณมัจฉริยํ ธัมมมัจฉริยํ. อิมे โข
ภิกขเว บัจจ ธัมเม อปัปทาย อภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาคุ.
บัจจ ภิกขเว ธัมเม ปทาย ภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาคุ. กตเม
บัจจ อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ วัณณมัจฉริยํ
ธัมมมัจฉริยํ. อิมे โข ภิกขเว บัจจ ธัมเม ปทาย อภัพโพ
อรหัตตํ สัจฉิกาคุตติ.

๒๕๘ บัจจ ภิกขเว ธัมเม อปัปทาย อภัพโพ ปจมนิ ฉานนํ
อุปลัมบัสซ วิหริตุ. กตเม บัจจ? อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ

ลาภมัจฉริยं วัณณมัจฉริยं อกตัญญุตं อกตเวทิตं. อิมे โข ภิกขเว
 บัณฺฑิ อัมมเ อปัปฺปทาย อภัพฺโพ ปจฺมํ ฌานํ อุลลัมบิยฺสซํ วิหริตุ.
 บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเ ปทาย ภัพฺโพ ปจฺมํ ฌานํ อุลลัมบิยฺสซํ
 วิหริตุ. กตเม บัณฺฑิ? อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ
 วัณณมัจฉริยํ อกตัญญุตํ อกตเวทิตं. อิมे โข ภิกขเว บัณฺฑิ
 อัมมเ ปทาย ภัพฺโพ ปจฺมํ ฌานํ อุลลัมบิยฺสซํ วิหริตฺติ.

๒๖๕ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเ อปัปฺปทาย อภัพฺโพ ทฺติยํ
 ฌานํ ... ตฺติยํ ฌานํ ... จตุตฺถํ ฌานํ ... โสตาบัตติผลํ ...
 สกทาคามิผลํ ... อนาคามิผลํ ... อรหัตตํ สัจฺฉิการุ. กตเม บัณฺฑิ?
 อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ วัณณมัจฉริยํ อกตัญญุตํ
 อกตเวทิตं. อิมे โข ภิกขเว บัณฺฑิ อัมมเ อปัปฺปทาย อภัพฺโพ
 อรหัตตํ สัจฺฉิการุ. บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเ ปทาย ภัพฺโพ อรหัตตํ
 สัจฺฉิการุ. กตเม บัณฺฑิ? อาวาสมัจฉริยํ กุลมัจฉริยํ ลาภมัจฉริยํ
 วัณณมัจฉริยํ อกตัญญุตํ อกตเวทิตं. อิมे โข ภิกขเว บัณฺฑิ
 อัมมเ ปทาย ภัพฺโพ อรหัตตํ สัจฺฉิการุณฺติ.

๒๗๒ บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเ สมนฺนาคโต ภัตตฺตฺเทสโก
 น สัมมณฺณิยํ. กตเมติ บัณฺฑิ? นนฺทาคคิ คัจฉนฺติ, โทสาคคิ
 คัจฉนฺติ, โมทาคคิ คัจฉนฺติ, ภายาคคิ คัจฉนฺติ, อุตฺตฺติฏฺฐานุตฺตฺติฏฺฐา
 น ชานาคคิ. อิมेติ โข ภิกขเว บัณฺฑิ อัมมเ สมนฺนาคโต
 ภัตตฺตฺเทสโก น สัมมณฺณิยํ. บัณฺฑิ ภิกขเว อัมมเ สมนฺนาคโต

ภัตตัทเทสโก สัมมัตถิโก. ภตเมหิ บัณฺฑิโก น นันทาคี
คัจฉติ, น โทสาคี คัจฉติ, น โมหาคี คัจฉติ, น ภยาคี
คัจฉติ, อุตฺตริยานุทฺตริยานุ ชานาติ. อิมหิ โข ภิกขเว บัณฺฑิ
อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภัตตัทเทสโก สัมมัตถิโก.

๒๗๓ บัณฺฑิโก ภิกขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภัตตัทเทสโก
น สัมมัตถิโก, สัมมโตปิ น เปเสตฺถิโก. ๆ เป ๆ สัมมโต
เปเสตฺถิโก. ๆ เป ๆ พาโล เวตติโก. ๆ เป ๆ บัณฺฑิโก
เวตติโก. ๆ เป ๆ ขกฺ อปฺหตํ อตฺตํ ปริหริ. ๆ เป ๆ อกฺขตํ
อปฺหตํ อตฺตํ ปริหริ. ๆ เป ๆ ยถากํ นิกฺขิตโต เอว นินเย.
 ๆ เป ๆ ยถากํ นิกฺขิตโต เอว สัคเค. ภตเมหิ บัณฺฑิโก
น นันทาคี คัจฉติ, น โทสาคี คัจฉติ, น โมหาคี คัจฉติ,
น ภยาคี คัจฉติ, อุตฺตริยานุทฺตริยานุ ชานาติ. อิมหิ โข
ภิกขเว บัณฺฑิโก อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภัตตัทเทสโก ยถากํ
นิกฺขิตโต เอว สัคเค.

๒๗๔ บัณฺฑิโก ภิกขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต เสนาสนบัณฺเฑาะโป
น สัมมัตถิโก. . . . บัณฺเฑาะโปบัณฺเฑาะโป น ชานาติ. . . . เสนาสน-
บัณฺเฑาะโป สัมมัตถิโก บัณฺเฑาะโปบัณฺเฑาะโป ชานาติ. . . .
เสนาสนคาหาโป น สัมมัตถิโก. . . . บัณฺเฑาะโปบัณฺเฑาะโป
น ชานาติ. . . . เสนาสนคาหาโป สัมมัตถิโก. . . . บัณฺเฑาะโปบัณฺเฑาะโป
ชานาติ. . . . ภิกขาจารโก น สัมมัตถิโก คฤคาคฤคิ

น ชานาติ. . . ภันฑาภาวโก สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก ชานาติ. . .
 จีวรปฏิกคทาโก น สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก น ชานาติ. . .
 จีวรปฏิกคทาโก สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก ชานาติ. . .
 จีวรภาสโก น สัมมัตถิโก . . . ภาสกาภาสโก น ชานาติ. . .
 จีวรภาสโก สัมมัตถิโก . . . ภาสกาภาสโก ชานาติ. . . ยาคูภาสโก
 น สัมมัตถิโก . . . ยาคูภาสโก สัมมัตถิโก . . . ผลภาสโก
 น สัมมัตถิโก . . . ผลภาสโก สัมมัตถิโก . . . ชัสชกภาสโก
 น สัมมัตถิโก . . . ภาสกาภาสโก น ชานาติ. . . ชัสชกภาสโก
 สัมมัตถิโก . . . ภาสกาภาสโก ชานาติ. . . อัมมัตถิโก
 น สัมมัตถิโก . . . วิสสัชชิตาวิสสัชชิต น ชานาติ. . .
 อัมมัตถิโก สัมมัตถิโก . . . วิสสัชชิตาวิสสัชชิต ชานาติ.
 . . . สาฏฐคาหาปโก น สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก น ชานาติ. . .
 สาฏฐคาหาปโก สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก ชานาติ. . . บัตตค-
 คาหาปโก น สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก น ชานาติ. . . บัตตค-
 คาหาปโก สัมมัตถิโก . . . คฤดาคริโก ชานาติ. . . อารามิกเปสโก
 น สัมมัตถิโก . . . เปสกาเปสโก น ชานาติ. . . อารามิกเปสโก
 สัมมัตถิโก . . . เปสกาเปสโก ชานาติ. . . สามเนรเปสโก
 น สัมมัตถิโก . . . สามเนรเปสโก สัมมัตถิโก . . . สัมมโต
 น เปสโก . . . สัมมโต เปสโก . . . พาโล เวทโก . . .
 บัณเฑโก เวทโก . . . ขติ อูปหติ อัตถาเน ปริหริ . . . อักขติ

อนฺโต อุตฺตํ ปวิหติ. ... ยถากตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย. ...
 เปสฺสตาเปสฺสํ น ชานาติ. ... ยถากตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สัคเค. กตเมหิ
 บัจฺจहि? น ฉนฺทาคคิ คัจฉติ, น โทสาคคิ คัจฉติ, น โมหาคคิ
 คัจฉติ, น ภยาคคิ คัจฉติ, เปสฺสตาเปสฺสํ ชานาติ. อิเมหิ โข
 ภิกฺขเว บัจฺจहि อัมเมหิ สมนฺนาคโต สามเณโรเปสฺสโก ยถากตํ
 นิกฺขิตฺโต เอวํ สัคเคติ.

๓๐๒ บัจฺจहि ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถากตํ
 นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย. กตเมหิ บัจฺจहि? ปาณาติปาตี โหติ,
 อทินฺนาทนายี โหติ, อพฺรหฺมจารี โหติ, มุสสาวาหี โหติ,
 สุราเมรยมัชชปมาทฏฺฐจายี โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว บัจฺจहि
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถากตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย.
 บัจฺจहि ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ยถากตํ นิกฺขิตฺโต
 เอวํ สัคเค. กตเมหิ บัจฺจहि? ปาณาติปาตา ปฏฺฐวีโร โหติ,
 อทินฺนาทานา ปฏฺฐวีโร โหติ, อพฺรหฺมจริยา ปฏฺฐวีโร โหติ,
 มุสสาวาทา ปฏฺฐวีโร โหติ, สุราเมรยมัชชปมาทฏฺฐจานา ปฏฺฐวีโร
 โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว บัจฺจहि อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ
 ยถากตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สัคเคติ.

๓๐๓ บัจฺจहि ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคตา ภิกฺขุณี ...
 ติกฺขมานา ... สามเณโร ... สามเณรี ... อปาสวา ... อปาสิกา

ยถากถํ นิกขิตตา เอวํ นิรเย. กตเมติ บัณฺฑิ? ปาณานิปาตี
 โหติ, อทินฺนาทปิ โหติ, กามสฺส มิจฺฉาจารินี โหติ, มุสาธาปิ
 โหติ, สุราเมรยมัชฺชปมาทญฺญานินี โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฺฑิ
 ธัมเมติ สมนฺนาคตา อปาสิกา ยถากถํ นิกขิตตา เอวํ นิรเย.
 บัณฺฑิ ภิกขเว ธัมเมติ สมนฺนาคตา อปาสิกา ยถากถํ นิกขิตตา
 เอวํ สัจเจ. กตเมติ บัณฺฑิ? ปาณานิปาตา ปฏฺวิวิตา โหติ,
 อทินฺนาทปิ ปฏฺวิวิตา โหติ, กามสฺส มิจฺฉาจารา ปฏฺวิวิตา โหติ,
 มุสาธา ปฏฺวิวิตา โหติ, สุราเมรยมัชฺชปมาทญฺญานา ปฏฺวิวิตา
 โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฺฑิ ธัมเมติ สมนฺนาคตา อปาสิกา
 ยถากถํ นิกขิตตา เอวํ สัจเจติ.

๓๔๙ บัณฺฑิ ภิกขเว ธัมเมติ สมนฺนาคโต อาชีวกิ ยถากถํ
 นิกขิตโต เอวํ นิรเย. กตเมติ บัณฺฑิ? ปาณานิปาตี โหติ,
 อทินฺนาทปิ โหติ, อพฺพหฺมจารี โหติ, มุสาธาปิ โหติ, สุราเมรย-
 มัชฺชปมาทญฺญานินี โหติ. อิมเอติ โข ภิกขเว บัณฺฑิ ธัมเมติ
 สมนฺนาคโต อาชีวกิ ยถากถํ นิกขิตโต เอวํ นิรเยติ.

๓๕๐ บัณฺฑิ ภิกขเว ธัมเมติ สมนฺนาคโต นิคคํ โข ...
 มุณฺฑสวโก ... ชฏฺฐโก ... ปริตฺทาสโก ... มาคคํ โข ...
 เภทคํ โข ... อารุคโก ... โคธโก ... เทวธมฺมิโก ยถากถํ
 นิกขิตโต เอวํ นิรเย. กตเมติ บัณฺฑิ? ปาณานิปาตี โหติ,
 อทินฺนาทปิ โหติ, อพฺพหฺมจารี โหติ, มุสาธาปิ โหติ,

สุภเมรยมีชชีปมาทัญจาปี โหติ อิมะหิ โช ภิกขเว บัณฺฑิ อัมเมหิ
สมันฺนาคโต เทวธมฺมิโก ยถาภตฺตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรयेติ.

๓๕๙ ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา ย บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.
กตเม บัณฺฑิ? อสฺสสฺสณฺณา มรณสฺสณฺณา อาทึนวลสฺสณฺณา อาทาเร
ปฏิกกฺขสฺสณฺณา สัพฺพโลเก อนภิรตสฺสณฺณา. ราชสีล ภิกขเว
อภินฺญา อิมะ บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.

๓๖๐ ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา ย บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.
กตเม บัณฺฑิ? อนิจฺจสฺสณฺณา อนิจฺเจ ทุกฺขสฺสณฺณา ทุกฺขเ
อนัตตสฺสณฺณา ปหานสฺสณฺณา วิราคสฺสณฺณา. ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา
อิมะ บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.

๓๖๑ ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา ย บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.
กตเม บัณฺฑิ? สักกนิทฺธิยํ วิริยนฺทฺธิยํ สติยนฺทฺธิยํ สมาริณฺทฺธิยํ
บับบิณฺทฺธิยํ. ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา อิมะ บัณฺฑิ
อัมมา ภาเวตฺตฺวา.

๓๖๒ ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา ย บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.
กตเม บัณฺฑิ? สักกอาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาริพลํ บับบิณฺอาพลํ
ราชสีล ภิกขเว อภินฺญา อิมะ บัณฺฑิ อัมมา ภาเวตฺตฺวา.

๓๖๓ ราชสีล ภิกขเว ปริณฺญา ย เปฯ ปริกฺขยา ย ปหานา ย.
ชยา ย วยา ย วิราชา ย นิโรชา ย จาชา ย ปฏินิสสัคคฺคา ย บัณฺฑิ
อัมมา ภาเวตฺตฺวา. เปฯ โทสสฺส โมหสฺส โภธสฺส อปฺนาทสฺส

มัทธัสส ปฬาสัสส อัสสาย มัจฉริยัสส มายาย สากะยัสส อัมภัสส
 สวามภัสส มานัสส อติมานัสส มทัสส ปมาทัสส อภิณณาย
 ๗เป ๗ ปริณณาย ปริกขมาย ปทานาย ขมาย วมาย วิราคาย
 นิโรธาย จาคาย ปฏินิสสัคคาย อิมะ บันญะ อัมมา ภาเวตัพพาติ.

————— ◆ —————
 บันญกนิปาโต นิวัจจิโต.

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย

ฉกัณนิปาโต

นโม ตัสส ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสส.

ปฐมมรรณกาลโก.

๑ เอวัมเม สุตํ เอกํ สมณํ ภควา สāvaddhiyā viharati cetvane
อนาถบิณฑิกัสส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามันเตสิ “ภิกฺขโวติ.
“ภทันเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจัสสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “นหิ
ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย
ทักฺขิเนยฺโย อลฺยชลิกรณฺเย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺกเขตฺตํ โลกัสส.
กตเมหิ นหิ? อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จักฺขนา รูเป ทิสิว เนว สุมโน
โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สัมปชาโน; โสเตน
สัททํ สุตวā ... มาเนน คณฺธํ มายิตวā ... ชิวหาย วสฺส สายิตวā ...
กาเยน โยญฺจัพพํ ผลิตวā ... มนสา ธัมมํ วิญญาเยว เนว สุมโน
โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สัมปชาโน. อิมหิ โข
ภิกฺขเว นหิ ธัมเมหิ สมันฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย
ทักฺขิเนยฺโย อลฺยชลิกรณฺเย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺกเขตฺตํ โลกัสสาติ.
วิทมโวจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินันฺทุนฺติ.

๒ นหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ

ข เปฯ อนุตฺตโร. ปุณฺณิกเขตฺตํ โลกัสส. กตเมหิ นหิ? อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ อเนกวิหิตํ อธิ ธัมมํ บัจฺจุโภจิ, เอโกปิ หุตฺวา พหุสา โหติ,
 พหุสาปิ หุตฺวา เอโก โหติ, อวโภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขชฺชํ ติโรปการํ
 ติโรกัปปตํ อสัชฺชมาโน คัจฉนติ เสยฺยถาปิ อากาเส, ปจฺวิยาปิ
 อุมฺมุชฺชนิมุชฺชํ กโรติ เสยฺยถาปิ อุกฺกเถ, อุกฺกเถปิ อภิชฺชมาเน
 คัจฉนติ เสยฺยถาปิ ปจฺวิยํ, อากาเสปิ บัลฺลัจเณน กมฺติ เสยฺยถาปิ
 บัคฺกชฺชํ สกฺกเณ, อิมेषิ จันตีมสฺสุริเย เอวํหิทธิเก เอวํหานุภาเว
 ปาณินา ปรามสฺติ ปริมัชฺชติ, ยาว พหฺมโลกาปิ กาเยน วตฺ
 วัตเตติ. ทิพฺพาย สโตธาดุยา วิสฺสุทฺธาย อตฺถกัณฺธมานุสํกาย อุกฺก.
 สทฺทเท สฺสนาติ: ทิพฺเพ จ มานเส จ เย ทูเร สํยติเก จ.
 ปรสฺตํตานํ ปรมคฺคฺคฺคานํ เจตฺสา เจโต ปวิจฺจ ปชานาติ: สฺวาคํ วา
 จิตฺตํ “สฺวาคํ จิตฺตํนํติ ปชานาติ, วิตฺวาคํ วา จิตฺตํ ... สทิสฺสํ วา
 จิตฺตํ ... วิตฺทิสฺสํ วา จิตฺตํ ... สโมหํ วา จิตฺตํ ... วิตฺโมหํ วา
 จิตฺตํ ... สขิยฺยํ วา จิตฺตํ ... วิกขิยฺยํ วา จิตฺตํ ... มหคฺคํ วา
 จิตฺตํ ... อมคฺคํ วา จิตฺตํ ... สอฺตฺตโร วา จิตฺตํ ... อนุตฺตโร วา
 จิตฺตํ ... สสมาหิตํ วา จิตฺตํ ... อสสมาหิตํ วา จิตฺตํ ... วิมุตฺตํ วา
 จิตฺตํ ... อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมุตฺตํ จิตฺตํนํติ ปชานาติ. อเนกวิหิต
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริติ: เสยฺยถา? เอกํปิ ชาตํ เทวํปิ ชาตโย
 ติสฺสํโสภํ ชาตโย จตฺสํโสภํ ชาตโย บัณฺฑํปิ ชาตโย ทลํปิ ชาตโย
 วัณฺณํปิ ชาตโย ตีลํปิ ชาตโย จัตตาฬิณฺณํปิ ชาตโย บัณฺณาลํปิ
 ชาตโย ชาตีสถํปิ ชาตีสทฺถสํปิ ชาตีสทฺถสํปิ ชาตีสทฺถสํปิ อเนกํปิ สํวภู
 กํปิเป อเนกํปิ วิวภูกํปิเป อเนกํปิ สํวภูวิวภูกํปิเป “อมตฺราสํ
 เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร เอวํสุทฺถกัณฺธิปภู
 ตํเวที เอวํมาภูปรียณฺโณ, โส ตโต จโต อมตฺโร อุกฺกปาที, ตตฺตฺวปาลิ

เอวมาโม เอวโคตโต เอววันโน เอวมาหาโร เอวสุททุกขบปปฏิสเวหิ
 เอวมายุปวิญญโต, โส ตโต จโต อัญญบิณฑิต; อิติ สากาโร สกุตเทส
 อเนกวิหิตี ปุพเพนิวาสี อุนสัสสวติ. ทิพเพเน จักขุณา วิสสุทเธเน
 อติกกัณเฑमानุสเกเน สัตเต บัลลิตี, จวมาเน อပ္ปชัชมาเน ที่เน ปณเฑ
 สุวัณเณ ทพพณเณ สุกเต ทัคคเต, ยถากัมมูปเค สัตเต ปชานาติ
 “อิมะ วต โภณโต สัตตา กายทจฺจริเตเน สมนันนาคตา วจฺจทจฺจริเตเน
 สมนันนาคตา มโนทจฺจริเตเน สมนันนาคตา อริยานิ อูปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจกัมมสมาทานา, เต กายัสส เกทา ปรัम्मรณา อปายี
 ทัคคตี วิณิปาตํ นิรยํ อပ္ปันนา. อิมะ วา ปณ โภณโต สัตตา
 กายทจฺจริเตเน สมนันนาคตา วจฺจทจฺจริเตเน สมนันนาคตา มโนทจฺจริเตเน
 สมนันนาคตา อริยานิ อูปวาทกา สัมมาทิฏฺฐิจกา สัมมาทิฏฺฐิจกัมม-
 समाทานา, เต กายัสส เกทา ปรัम्मรณา สุกตํ สัคคํ โลกํ
 อပ္ปันนาคติ. อิติ ทิพเพเน จักขุณา วิสสุทเธเน อติกกัณเฑमानุสเกเน
 สัตเต บัลลิตี จวมาเน อပ္ปชัชมาเน ที่เน ปณเฑ สุวัณเณ
 ทพพณเณ สุกเต ทัคคเต, ยถากัมมูปเค สัตเต ปชานาติ. อาสวานิ
 ขยว อมาลวัจเจโตวิมุตตี บัลลวาวิมุตตี ทิฏฺฐิเจว ธัมเม สย อภิลัษวา
 สจฺฉฉิกิตฺวา อูปสัมบัสซ วิหวติ; อิมะหิ โข ภิกขเว นหิ ธัมเมหิ สมนันนาคโต
 ภิกขุ อาหุเนยโย โหติ ฯ เปฯ ธนุตฺตรํ ปุณฺณวักขะตฺตํ โลกัถัสสาติ.

๓ นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ อาหุเนยโย โหติ ฯ เปฯ
 ธนุตฺตรํ ปุณฺณวักขะตฺตํ โลกัถัสส. กตเมหิ นหิ? สักกัณเฑวเณ, วิวิญญัน-
 ติเณ, สตินันติเณ, สมาธิณติเณ, บัลลณินติเณ, อาสวานิลลจ ขยา
 อมาลวัจเจโตวิมุตตี บัลลวาวิมุตตี ทิฏฺฐิเจว ธัมเม สย อภิลัษวา สจฺฉฉิ-
 กิตฺวา อูปสัมบัสซ วิหวติ; อิมะหิ โข ภิกขเว นหิ ธัมเมหิ สมนันนาคโต
 ภิกขุ อาหุเนยโย โหติ ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อวิชคิณเณยโย

อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถฺสาติ.

๔ นหิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ
 ฯ เปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถฺส. กตเมหิ นหิ? สักกัพฺเพณ,
 วิริยพฺเพณ, สติพฺเพณ, สมาริพฺเพณ, บัณฺณวาพฺเพณ, อาสวานันฺจ ขยา
 ขนาสวณฺเจโตวิมุตฺตํ บัณฺณาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม สยํ อภิลมฺวา
 สัจฺฉนิกิตฺวา อปฺปัลลภัสส วิหริตฺ; อิมหิ โข ภิกฺขเว นหิ อัมเมหิ
 สมันนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯ เปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ
 โลกัถฺสาติ.

๕ นหิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมันนาคโต รัวโณ ภิกฺขุ
 อัสสาขานิโย ราชารโห โหติ ราชโกธโค, รัวโณ อังคณฺเดว
 ลขํ คัจฉติ. กตเมหิ นหิ? อิทฺถ ภิกฺขเว รัวโณ ภิกฺขุ อัสสา-
 ขานิโย ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สักกัทานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม
 รธานํ, ขโม โสภณจัพฺพานํ, วัณฺณลัมบณฺโน จ โหติ; อิมหิ โข
 ภิกฺขเว นหิ อังเคหิ สมันนาคโต รัวโณ ภิกฺขุ อัสสาขานิโย
 ราชารโห โหติ ราชโกธโค, รัวโณ อังคณฺเดว ลขํ คัจฉติ;
 เอวเมว โข ภิกฺขเว นหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย
 โหติ ฯ เปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถฺส. กตเมหิ นหิ? อิทฺถ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม โหติ รูปานํ, ขโม สักกัทานํ, ขโม คณฺธานํ,
 ขโม รธานํ, ขโม โสภณจัพฺพานํ, ขโม อัมมานํ; อิมหิ โข ภิกฺขเว
 นหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯ เปฯ อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกัเชตฺตํ โลกัถฺสาติ.

๖ นหิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมันนาคโต รัวโณ ภิกฺขุ อัสสาขานิโย
 ราชารโห โหติ ราชโกธโค, รัวโณ อังคณฺเดว ลขํ คัจฉติ.
 กตเมหิ นหิ? อิทฺถ ภิกฺขเว รัวโณ ภิกฺขุ อัสสาขานิโย ขโม

โหติ รูปานํ, ขโม ลักทธานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม รุสฺสานํ, ขโม
 โยจฺจํพฺพานํ, พลลัมบํโน จ โหติ. อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว นหิ
 อังเคหิ สมนฺนาคโต วัณโณ ภักฺโธ อัสสาซานิโย ราชารโห โหติ
 ราชโกคฺโค, วัณโณ อังคณฺเตวํ ลํขํ คัจฉนฺติ; เหาเมว โข ภิกฺขเว
 นหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อากุญฺเญโย โหติ ะ เปฯ อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกัสส. กตเมหิ นหิ? อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม
 โหติ รูปานํ, ขโม ลักทธานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม รุสฺสานํ, ขโม
 โยจฺจํพฺพานํ, ขโม อัมมานํ; อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว นหิ อัมเมหิ
 สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อากุญฺเญโย โหติ ะ เปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
 โลกัสสาคฺติ.

๗ นหิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต วัณโณ ภักฺโธ อัสสาซานิโย
 ราชารโห โหติ ราชโกคฺโค, วัณโณ อังคณฺเตวํ ลํขํ คัจฉนฺติ
 กตเมหิ นหิ? อิทฺธ ภิกฺขเว วัณโณ ภักฺโธ อัสสาซานิโย ขโม
 โหติ รูปานํ, ขโม ลักทธานํ, ขโม คณฺธานํ, ขโม รุสฺสานํ, ขโม
 โยจฺจํพฺพานํ, ขโม ลัมบํโน จ โหติ; อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว นหิ
 อังเคหิ สมนฺนาคโต วัณโณ ภักฺโธ อัสสาซานิโย ราชารโห โหติ
 ราชโกคฺโค, วัณโณ อังคณฺเตวํ ลํขํ คัจฉนฺติ; เหาเมว โข ภิกฺขเว
 นหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อากุญฺเญโย โหติ ะ เปฯ อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกัสส. กตเมหิ นหิ? อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขโม
 โหติ รูปานํ, ะ เปฯ ขโม อัมมานํ; อิมฺเหติ โข ภิกฺขเว นหิ
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อากุญฺเญโย โหติ ะ เปฯ อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกัสสาคฺติ.

๘ น ยิมานิ ภิกฺขเว อนุตฺตรียานิ. กตมานิ น? ทสฺสมานุตฺตรียํ,
 ลวฺณานุตฺตรียํ, ลากานุตฺตรียํ, ลิกฺขานุตฺตรียํ, ปาวิจฺยานุตฺตรียํ,

อนุสัสตานุตตริย; อิมานิ โข ภิกขเว น อนุตตริยานีติ.

๙๘ น อิมานิ ภิกขเว อนุสัสติฏฺเฐจฺจานานิ. กตมานิ น? พุทธานุสัสติ,
ธัมมานุสัสติ, สังฆานุสัสติ, สีลानุสัสติ, จาคานุสัสติ, เทวตานุสัสติ;
อิมานิ โข ภิกขเว น อนุสัสติฏฺเฐจฺจานานีติ.

๑๐ เอกํ สมยํ ภควา ลักฺกเณสุ วิหริติ กปัลลวัตฺตลฺลัม นิโคธฺธารามเ.
อถ โข มหานามโม ลักฺโก เยน ภควา, เตนุปฺปลงฺกมิ; อุปฺปลงฺกมิตฺวา
ภควันฺตี อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสํ; เอกมฺนัตํ นิสฺสนฺโน โข
มหานามโม ลักฺโก ภควันฺตี เอตทวโจ “โย โส ภันเต อริยสวโก
อาคตฺตมโถ วิญฺญาตสาลโน, โส กตฺตเมณ วิหารเณ พหุลํ วิหเรตฺติ. “โย โส
มหานามม อริยสวโก อาคตฺตมโถ วิญฺญาตสาลโน, โส อิมินา วิหารเณ
พหุลํ วิหริติ: อธ มหานามม อริยสวโก ตถาคตํ อนุสฺสเรติ “อติ
ปิ โส ภควา อรหํ สัมมาสัมพุทฺโธ วิชชาจฺจนฺตมฺบันโน สุกฺโต โลกวิทู
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสวโร สัตฺตภา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ยัสฺมิ
มหานามม สมเย อริยสวโก ตถาคตํ อนุสฺสเรติ; เมวํสฺส ตัสฺมิ สมเย
ราคปริยญฺญจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, น ไทลปริยญฺญจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยญฺญจิตฺตํ
จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวํสฺส ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ โหติ; ตถาคตํ
อารยํ อชฺชุตจิตฺโต โข ปณฺ มหานามม อริยสวโก ลภติ อตฺตเวทํ,
ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมุปฺปลวฺหิตํ ปามุชฺชํ, ปมุทิตตฺส ปัตติ
ชยติ, ปัตติมนตฺส กาโย ปัสสํภติ, ปัสสํภิตฺถกาโย สุขํ เวทยติ,
สุขโน จิตฺตํ สมาริพฺติ. อयํ วุจฺจติ มหานามม อริยสวโก วิสมคตาย
ปชาย สมนํปตฺโต วิหริติ, สทฺธยาบํชจาย ปชาย อทฺธยาบํชจเณ
วิหริติ, ธมฺมโสโต สมนํบันโน พุทฺธานุสัสสํ ภาเวติ. ปณฺ จปรี มหานามม
อริยสวโก ธมฺมํ อนุสฺสเรติ “ลิวักฺขาโต ภควตา ธมฺโม สันนิจฺญํ จิโก
อกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปนยิโก ปัจจิจตฺติ เวทิตัพโพ วิญญูหิตํ.

ยัสฺมึ มหานาม สมเย อริยสวโก ธัมมึ อนุสฺสวติ; เนวัสฺส ตัสฺมึ
 สมเย รากปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ,
 น โมหปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสฺส ตัสฺมึ สมเย จิตฺตํ
 โหติ; ธัมมึ อารพฺภ อชฺชุตจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสวโก
 ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธัมมเวทํ, ลภติ ธัมมุปลัณฺหิตํ ปามุขฺชํ,
 ปมุทิตัสฺส มิตฺติ ขายติ, มิตฺติมนัสฺส กาโย มัลลัสฺสภิตฺ, มัลลัสฺสทกาโย
 สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ, อयํ วุจฺจติ มหานาม อริยสวโก
 วิสมคตาย ปชาย สมมฺมปฺปตฺโต วิหริติ, สทฺธยาบํชณาย ปชาย
 อพฺพยาบํชเณ วิหริติ, ธัมมโสถํ สมารมฺโน ธัมมานุสฺสิตํ ภาเวติ.
 ปน จปรํ มหานาม อริยสวโก สํว อนุสฺสวติ “สุปฏิบฺบันโน
 ภควโต สวากสฺสโย, อชฺชุปฺปฏิบฺบันโน ภควโต สวากสฺสโย, ฌายุปฺปฏิบฺบันโน
 ภควโต สวากสฺสโย, สามีจิปฏิบฺบันโน ภควโต สวากสฺสโย; ยทฺธิ
 จิตฺตาริ ปริสยฺคานิ อภฺยํ ปริตฺตคฺคสา, เอตฺส ภควโต สวากสฺสโย
 อหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทักขิเนยฺโย อภินฺนสิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ
 ปุณฺณกํเขตฺตํ โสกัถสฺสชาติ. ยัสฺมึ มหานาม สมเย อริยสวโก สํว
 อนุสฺสวติ; เนวัสฺส ตัสฺมึ สมเย รากปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น
 โทสปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสฺส
 ตัสฺมึ สมเย จิตฺตํ โหติ; สํว อารพฺภ อชฺชุตจิตฺโต โข ปน
 มหานาม อริยสวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ ธัมมเวทํ, ลภติ
 ธัมมุปลัณฺหิตํ ปามุขฺชํ, ปมุทิตัสฺส มิตฺติ ขายติ; มิตฺติมนัสฺส กาโย
 มัลลัสฺสภิตฺ, มัลลัสฺสทกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ.
 อयํ วุจฺจติ มหานาม อริยสวโก วิสมคตาย ปชาย
 สมมฺมปฺปตฺโต วิหริติ, สทฺธยาบํชณาย ปชาย อพฺพยาบํชเณ วิหริติ,
 ธัมมโสถํ สมารมฺโน สมนานุสฺสิตํ ภาเวติ. ปน จปรํ มหานาม

อริยสาวโก อตฺตโน สฺลานิ อนุสฺสริติ อชฺณทานิ อจฺฉิหฺทานิ
 อสพฺพลาณิ อกัมมัสานิ ภุชิสฺสานิ วิญญปฺปสฺสญาณิ อปฺปารมฺภญาณิ
 สมาริถวตฺตนิกาณิ. ยัสฺมิ มหานาม สมเย อริยสาวโก อตฺตโน
 สฺลานิ อนุสฺสริติ; เมวัสส ตัสฺมิ สมเย รากปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ,
 น โทสปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โมหปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ,
 อชฺชุตเมวัสส ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ โหติ; ลลํ อารพฺภ อชฺชุตจิตฺโต
 โข ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ อมฺมเวทํ,
 ลภติ อมฺมุปลนฺหิตํ ปามุขชฺชํ, ปมุทิตลฺลํ ปิตี ชาติติ, ปิติมนฺลลํ
 กาโย บัลลลัมภติ, บัลลลหฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ
 สมาริยติ. อयํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย
 สมฺมปฺปตฺโต วิหริติ, สพฺพยานฺชณาย ปชาย อพฺพยานฺชโล วิหริติ,
 อมฺมโสถํ สมามฺบโน สฺลานลฺลสฺสํ ภาเวติ. ปน จปรี มหานาม
 อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสริติ “ลาภา วต เม, สลฺลหฺธํ วต
 เม; โยหํ มจฺเจวเมตฺตปฺริยฺญจิตาย ปชาย วิคตมลฺลจฺเจเนเรน เจตสา
 อการํ อชฺชวารสํมิ มตฺตจาโค ปยตฺตานิ โวลลลคฺครโต ยาจโยโค
 ทานลํวิภาครโตติ. ยัสฺมิ มหานาม สมเย อริยสาวโก จาคํ
 อนุสฺสริติ; เมวัสส ตัสฺมิ สมเย รากปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น
 โทสปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โมหปฺริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุต-
 เมวัสส ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ โหติ; จาคํ อารพฺภ อชฺชุตจิตฺโต โข
 ปน มหานาม อริยสาวโก ลภติ อตฺถเวทํ, ลภติ อมฺมเวทํ, ลภติ
 อมฺมุปลนฺหิตํ ปามุขชฺชํ, ปมุทิตลฺลํ ปิตี ชาติติ, ปิติมนฺลลํ กาโย
 บัลลลัมภติ, บัลลลหฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ;
 อयํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก วิสมคตาย ปชาย สมฺมปฺปตฺโต
 วิหริติ, สพฺพยานฺชณาย ปชาย อพฺพยานฺชโล วิหริติ, อมฺมโสถํ

สมามันโน จาคานุสัสสตี ภาเวติ. ปน จปรี มหานาม อริยสวโก
 เทวตานุสัสสตี ภาเวติ “สันติ เทวา จตมัมหาราชิกา, สันติ เทวา
 ดาวตัสสา, สันติ เทวา ยามา, สันติ เทวา ตุสสิตา, สันติ เทวา
 นิมมานรติโน, สันติ เทวา ปรมีมิตตวตัตติโน, สันติ เทวา
 พรหมกาเยกา, สันติ เทวา ตพุตตริ; ยถารูปาย สัทธาย สมันนาคตา
 ตา เทวตา อโธ จุตตา ตัตตูปันณา, มัยห์บิ ตถารูปา สัทธา
 สวิขติ; ยถารูปเณ สึเลเน สมันนาคตา ตา เทวตา อโธ จุตตา
 ตัตตูปันณา, มัยห์บิ ตถารูปิ สัลล สวิขติ; ยถารูปเณ สุตเตเน
 สมันนาคตา ตา เทวตา ตโธ จุตตา ตัตตูปันณา, มัยห์บิ ตถารูปิ
 สุต สวิขติ; ยถารูปเณ จาเคน สมันนาคตา ตา เทวตา อโธ
 จุตตา ตัตตูปันณา, มัยห์บิ ตถารูปิ จาโค สวิขติ; ยถารูปาย
 บัลลวาย สมันนาคตา ตา เทวตา อโธ จุตตา ตัตตูปันณา,
 มัยห์บิ ตถารูปา บัลลวา สวิขติ. ยัสมี มหานาม สมเย
 อริยสวโก อตตโน จ ตาลลึง เทวตานิ สัทธลึง สึลลึง สุตลึง
 จาคลึง บัลลลึง อนุสักรติ; เนวัสส ตัสมี สมเย วาคปริยญจิต
 จิตตํ โหติ, น โทสปริยญจิต จิตตํ โหติ, น โมหปริยญจิต จิตตํ
 โหติ, อชุกตเมวัสส ตัสมี สมเย จิตตํ โหติ; เทวตา อารัพภ
 อชุกตจิตโต โข ปน มหานาม อริยสวโก ลกตติ อตตเวท, ลกตติ
 ธัมมเวท, ลกตติ ธัมมุปัสสัหิต ปามุขั, ปมุตัสส บัติ ขายติ,
 บัติมนัสส กาโย บัลลัมภติ, บัลลัสสัธกาโย สุขิ เวทยติ, สุขิโน
 จิตตํ สมารยติ. อปํ วุจจติ มหานาม อริยสวโก วิสมคตตาย
 ปชาย สมัมบัตโต วิหริ, สัพพยาปัชฌาย ปชาย อพฺยาปัชฌเณ
 วิหริ, ธัมมโลคํ สมามันโน เทวตานุสัสสตี ภาเวติ. โย โค

๑๒ ฉยิเม ภิกฺขเว อัมมึสา สาราณึยา ปัยกรณา ครุกรณา
 สํคหาเย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกึภาวาย สํวตฺตติ. กตเม น ?
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตตํ กายกัมมํ บัจฺจุบัจฺจุจิตฺตํ โหติ สฬหิมา-
 จารึสุ อาวิ เจว รโห จ: อยัมปิ อัมมึสา สาราณึโย ปัยกรโน
 ครุกรโน สํคหาเย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกึภาวาย สํวตฺตติ. ปุณ
 จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตตํ วจกัมมํ บัจฺจุบัจฺจุจิตฺตํ โหติ ฯ เปฯ
 เมตตํ มโนกัมมํ บัจฺจุบัจฺจุจิตฺตํ โหติ สฬหิมาจารึสุ อาวิ เจว รโห จ:
 อยัมปิ อัมมึสา สาราณึโย ปัยกรโน ครุกรโน สํคหาเย อวิวาทาย
 สามัคคิยา เอกึภาวาย สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ,
 เป เต ลาภา อัมมึกา อัมมึลคฺธา อันทมโล บัตตปริยาบํณมตฺตัมปิ,
 ตถารุเปหิ ลาเลหิ อปัปฺปวิภตฺตโกคฺโหติ สลลวันเตหิ สฬหิมาจารึ
 สาธารณโกคฺโหติ: อยัมปิ อัมมึสา สาราณึโย ปัยกรโน ครุกรโน
 สํคหาเย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกึภาวาย สํวตฺตติ.
 ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยานิ ตานิ สลลานิ อชฺฉนฺตานิ
 อชฺฉนฺตานิ อสฬลานิ อคัมมัสสานิ ภุชิสฺสานิ วิณฺญปฺปสํญฺจานิ
 อปฺปมาญฺจฺจานิ สมาริสํวตฺตนิทานิ; ตถารุเปหิ สลเลหิ สลลสามัลลนคโค
 วิหริติ สฬหิมาจารึหิ อาวิ เจว รโห จ: อยัมปิ อัมมึสา สาราณึโย
 ปัยกรโน ครุกรโน สํคหาเย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกึภาวาย
 สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ, ยายํ ทิฏฺฐิจิ อริยา นิยยานิกา
 นิยยาติ ตกฺกธมฺมํ สัมมาทกฺกชกฺขาย; ตถารุปายํ ทิฏฺฐิจิยา ทิฏฺฐิจิ-
 สามัลลนคโค วิหริติ สฬหิมาจารึหิ อาวิ เจว รโห จ: อยัมปิ
 อัมมึสา สาราณึโย ปัยกรโน ครุกรโน สํคหาเย อวิวาทาย
 สามัคคิยา เอกึภาวาย สํวตฺตติ. อิมเ ช ภิกฺขเว น อัมมึ

สวามณียา ปิยกรณา คุรุกรณา สังคหยา อวิวาทาย สามัคคิยา
เอกภาวาย ลวตัตตัตติ.

๑๓ อธิเม ภิกขเว นิสสวณียา ชาติโย. กตมา น? อธิ
ภิกขเว ภิกขุ เอว วเทยฺย “เมตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตติ
ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัตถุกตา อบุญฺจิตา ปริจิตา สุตมารัทธยา;
อถ จ ปณ เม พียาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐจตีติ. โส “มา
เหวันตีสฺส วจนีโย “มา อายัสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควันตํ
อัปฺภาจิกฺขิ. น หิ สาธุ ภควโต อัปฺภักฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ
วเทยฺย. อัญฺจณเมตํ อวฺโส อนวกาโส, ยํ เมตฺตาย เจโตวิมุตติยา
ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วัตถุกตาย อบุญฺจิตาย ปริจิตาย
สุตมารัทธาย อถ จ ปณัสฺส พียาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย จัสฺสตีติ
เนตํ จานํ วิชฺชติ. นิสฺสวณฺเณหิตํ อวฺโส พียาปาหัสฺส, ยทิตํ
มตฺตา เจโตวิมุตติ. อธิ ปณ ภิกขเว ภิกขุ เอวํ วเทยฺย
“กรุณา หิ โข เม เจโตวิมุตติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา
วัตถุกตา อบุญฺจิตา ปริจิตา สุตมารัทธยา; อถ จ ปณ เม วิเหสา
จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐจตีติ. โส “มา เหวันตีสฺส วจนีโย “มา
อายัสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควันตํ อัปฺภาจิกฺขิ. น หิ สาธุ
ภควโต อัปฺภักฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย. อัญฺจณเมตํ
อวฺโส อนวกาโส, ยํ กรุณาย เจโตวิมุตติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย
ยานีกตาย วัตถุกตาย อบุญฺจิตาย ปริจิตาย สุตมารัทธาย อถ
จ ปณัสฺส วิเหสา จิตฺตํ ปริยาทาย จัสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.
นิสฺสวณฺเณหิตํ อวฺโส วิเหสาย, ยทิตํ กรุณา เจโตวิมุตติ. อธิ
ปณ ภิกขเว ภิกขุ เอวํ วเทยฺย “มูทิตา หิ โข เม เจโตวิมุตติ
ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัตถุกตา อบุญฺจิตา ปริจิตา สุตมารัทธยา;

อด จ ปณ เม อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐจิตฺติ. โส “มา
 เหวณฺติสฺส วจฺนีโย “มา อายัสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควันฺติ
 อัมภากิจฺฉิ. น หิ สาธุ ภควโต อัมภักฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ
 วเทยฺย. อัญฺจานเมตํ อวฺสุโล อนวภาโส, ยํ มุทิตาย เจโตวิมุตฺติยา
 ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วัตถุกตาย อนุญฺจิตาย ปริจิตาย
 สุตฺตมารัทธาย อด จ ปณฺสส อรติ จิตฺตํ ปริยาทาย จัสสตีติ เนตํ
 จานํ วิชฺชติ. นิสฺสรวณฺเณหิตํ อวฺสุโล อรติยา, ยทิกํ มุทิตา เจโต-
 วิมุตฺติ. อธิ ปณ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย “อุเปกฺขา หิ โข
 เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วัตถุกตา อนุญฺจिता
 ปริจิตา สุตฺตมารัทธา; อด จ ปณ เม วาโค จิตฺตํ ปริยาทาย
 ติฏฺฐจิตฺติ. โส “มา เหวณฺติสฺส วจฺนีโย “มา อายัสฺมา เอวํ อวจ,
 มา ภควันฺติ อัมภากิจฺฉิ. น หิ สาธุ ภควโต อัมภักฺขานํ, น หิ
 ภควา เอวํ วเทยฺย. อัญฺจานเมตํ อวฺสุโล อนวภาโส, ยํ
 อุเปกฺขาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วัตถุกตาย
 อนุญฺจิตาย ปริจิตาย สุตฺตมารัทธาย อด จ ปณฺสส วาโค จิตฺตํ
 ปริยาทาย จัสสตีติ. เนตํ จานํ วิชฺชติ. นิสฺสรวณฺเณหิตํ อวฺสุโล
 วาคัสส, ยทิกํ อุเปกฺขา เจโตวิมุตฺติ. อธิ ปณ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 เอวํ วเทยฺย “อนิมิตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา
 พหุลีกตา ยานีกตา วัตถุกตา อนุญฺจिता ปริจิตา สุตฺตมารัทธา; อด
 จ ปณ เม นิमितฺตานลาริ วิณฺณวณฺ โหตีติ. โส “มา เหวณฺติสฺส
 วจฺนีโย “มา อายัสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควันฺติ อัมภากิจฺฉิ.
 น หิ สาธุ ภควโต อัมภักฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย.
 อัญฺจานเมตํ อวฺสุโล อนวภาโส, ยํ อนิมิตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา ภาวิตาย
 พหุลีกตาย ยานีกตาย วัตถุกตาย อนุญฺจิตาย ปริจิตาย สุตฺตมารัท-

ชาย อถ จ ปณัสส นิมิตฺตานุสارى วิญฺญาณํ ภวิสฺสตีติ เนตฺ
 ฺจานํ วิชฺชติ. นิสฺสรวณฺเฬหิตํ ชาวุโล สัพฺพนิมิตฺตานํ, ยทิตํ
 อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺติ. อถ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอว วเทยฺย
 “อัสมีติ โข เม วิคเต” อยมหฺมัสมีติ จ น สมนุปลัสสามิ;
 อถ จ ปน เม วิจิกิขฺมาถกถาสลลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐจฺจตีติ.
 โล “มา เหวณฺตีสฺส วจฺนีโย” มา อายัสฺมา เอว อวจ, มา
 ภควันตํ อทฺถาจิณฺหิ. น หิ สาธุ ภควโต อทฺถภิกฺขานํ, น หิ
 ภควา เอว วเทยฺย. อญฺ्ञานเมตํ ชาวุโล อนวกาโล, ยํ “อัสมีติ
 วิคเต” อยมหฺมัสมีติ จ สมนุปลัสสโต อถ จ ปณัสส วิจิกิขฺมา-
 ถกถาสลลํ จิตฺตํ ปริยาทาย ฐิตฺตตีติ เนตฺ ฺจานํ วิชฺชติ.
 นิสฺสรวณฺเฬหิตํ ชาวุโล วิจิกิขฺมาถกถาสลลํ, ยทิตํ “อัสมีติ
 มานสมุคฺชาโต; อีมา โข ภิกฺขเว น นิสฺสรวณฺเฬหิตา ธาตุโยติ.

๑๘ ตตฺถ โข อายัสฺมา สาริปุตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ชาวุโล
 ภิกฺขโวติ. “ชาวุโลติ โข เต ภิกฺขุ อายัสฺมโต สาริปุตฺตัสส
 มัจฺฉัลโลสุ. อายัสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโวจ “ตถา ตถา ชาวุโล
 ภิกฺขุ วิหารํ กัมเปติ; ยถา ยถาสลฺล วิหารํ กัมเปยฺโต น ภทฺทกํ
 มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา. กถณฺชาวุโล ภิกฺขุ ตถา
 ตถา วิหารํ กัมเปติ, ยถา ยถาสลฺล วิหารํ กัมเปยฺโต น ภทฺทกํ
 มรณํ โหติ, น ภทฺทิกา กาลกิริยา. อชาวุโล ภิกฺขุ กัมมามราโม
 โหติ กัมมวโต กัมมามรามตํ อนุยุตฺโต, ภัสสวามโ โหติ ภัสสวโต
 ภัสสวามตํ อนุยุตฺโต, นิตฺถวามโ โหติ นิตฺถวโต นิตฺถวามตํ
 อนุยุตฺโต, สังคณฺณวามโ โหติ สังคณฺณวโต สังคณฺณวามตํ
 อนุยุตฺโต, สลลคฺความโ โหติ สลลคฺควโต สลลคฺความตํ อนุยุตฺโต,
 ปณฺณวามโ โหติ ปณฺณวโต ปณฺณวามตํ อนุยุตฺโต; เอว โข

ภาวโส ภิกขุ ตตา ตตา วิหารํ กัมเปติ, ยถา ยถาสัส วิหารํ
 กัมเปโต น ภักทกं มรณं โหติ, น ภักทิกา กาลกิริยา. อयं
 วุจฺจตาโส ภิกขุ 'ล็กกยาภโรโต น ปหาสิ ล็กกายํ สัมมา ทุกขัสส
 อันตกิริยา. ตตา ตตา ภาวโส ภิกขุ วิหารํ กัมเปติ, ยถา
 ยถาสัส วิหารํ กัมเปโต ภักทกं มรณं โหติ, ภักทิกา กาลกิริยา.
 กถํภาวโส ภิกขุ ตตา ตตา วิหารํ กัมเปติ; ยถา ยถาสัส วิหารํ
 กัมเปโต ภักทกं มรณं โหติ, ภักทิกา กาลกิริยา? อิทาโส
 ภิกขุ น กัมมาราโม โหติ น กัมมโรโต น กัมมารามตํ อณฺยุตฺโต,
 น ภัสสाराโม โหติ น ภัสสรโรโต น ภัสसरามตํ อณฺยุตฺโต,
 น นิตฺถาราโม โหติ น นิตฺถารโรโต น นิตฺถารามตํ อณฺยุตฺโต
 น สังคณฺนิการาโม โหติ น สังคณฺนิการโรโต น สังคณฺนิการามตํ
 อณฺยุตฺโต, น ลัสสัคคाराโม โหติ น ลัสสัคครโรโต น ลัสสัคคารามตํ
 อณฺยุตฺโต, น ปบฺบัจจाराโม โหติ น ปบฺบัจจโรโต น ปบฺบัจจารามตํ,
 อณฺยุตฺโต; เอวํ โข ภาวโส ภิกขุ ตตา ตตา วิหารํ กัมเปติ,
 ยถา ยถาสัส วิหารํ กัมเปโต ภักทกं มรณं โหติ; ภักทิกา
 กาลกิริยา. อयं วุจฺจตาโส ภิกขุ 'นิพฺพานาภโรโต ปหาสิ ล็กกายํ
 สัมมา ทุกขัสส อันตกิริยา.

โย ปบัจจํ อนุยุตโต	ปบัจจาภโรโต มโค,
วราธย โส นิพพานํ	โยคักเขม อนุตตรํ.
โย จ ปบัจจํ หิตวาน	นิปปบัจจปเท รโต,
อราธย โส นิพพานํ	โยคักเขม อนตตรันติ.

๑๕ ตัตรี โข อายัสมา สาริปตโต ภิกขุ ขามันเดสิ "ตดา
ตถาวุโส ภิกขุ วิหารุ กัมเปติ; ยถา ยถาสล วิหารุ กัมเปยโต
กาลกิริยา อญุตัมปา โหติ. กถัมขาวุโส ภิกขุ ตถา ตถา วิหารุ

กัมเปติ, ยถา ยถาสล วิหาร กัมปยโต กาลกิริยา อนุตัมปา
 โหติ? อิวาสุโล ภิกขุ กัมมาราโม โหติ กัมมโรโต กัมมารามต
 อนุยุตโต, ภัสสราโม โหติ... นัททาราโม โหติ... ลังคณิการาโม
 โหติ... ลัสสคาราโม โหติ... ปัมบัจจาราโม โหติ ปัมบัจจโรโต
 ปัมบัจจารามต อนุยุตโต; เอว โข อิวาสุโล ภิกขุ ตถา ตถา วิหาร
 กัมเปติ, ยถา ยถาสล วิหาร กัมปยโต กาลกิริยา อนุตัมปา
 โหติ. อม วุจจตาสุโล ภิกขุ 'ลัทธิกาเยาภโร น ปหาสิ ลัทธิกาเย
 สัมมาทุกขัสส อันตกิริยาเย. ตถา ตถา อิวาสุโล ภิกขุ วิหาร
 กัมเปติ, ยถา ยถาสล วิหาร กัมปยโต กาลกิริยา อนุตัมปา โหติ.
 กถัมบัจจโรโต ภิกขุ ตถา ตถา วิหาร กัมเปติ, ยถา ยถาสล
 วิหาร กัมปยโต กาลกิริยา อนุตัมปา โหติ? อิวาสุโล ภิกขุ
 น กัมมาราโม โหติ น กัมมโรโต น กัมมารามต อนุยุตโต,
 น ภัสสราโม โหติ น เปเย น นัททาราโม โหติ น ลังคณิการาโม
 โหติ น ลัสสคาราโม โหติ น เปเย น ปัมบัจจาราโม โหติ น ปัมบัจจโรโต
 น ปัมบัจจารามต อนุยุตโต; เอว โข อิวาสุโล ภิกขุ ตถา ตถา
 วิหาร กัมเปติ, ยถา ยถาสล วิหาร กัมปยโต กาลกิริยา
 อนุตัมปา โหติ. อม วุจจตาสุโล ภิกขุ 'นิพพานาภโร ปหาสิ
 ลัทธิกาเย สัมมา ทุกขัสส อันตกิริยาเยติ.

โย ปัมบัจจ อนุยุตโต	ปัมบัจจาภโร มโต,
วาราย โส นิพพาน	โยคักเขม อนุตตร.
โย จ ปัมบัจจ หิตวาน	นิปปัมบัจจปเท รโต,
อาราย โส นิพพาน	โยคักเขม อนุตตรัตถิ.

๑๖ เอก สมย ภควา ภักเคสุ วิหริ สัสสูมารีเว เกสกาฬาวเน
 มิคทาเย. เตเน โข ปณ สมเยเน นกุลมิตา คหปติ อาพาธโก

โหติ ทุกฺขโต พาฬฺหิตฺถาโน. อถ โข นกุลมาตา คหปตานี
 นกุลบิตรํ คหปติ เอตทโวจ “มา โข ตวี คหปติ สาเปกฺโข
 กาลมกาสิ, ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส กาลกิริยา, ครหิตา จ ภควตา
 สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข ปน เต คหปติ เอวมัสส
 “นกุลมาตา คหปตานี มมฺจฺเจน น ลักฺขัสสติ ทารเก ไปเสตุ
 ขรवालํ ลันฺจฺริตฺติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทักฺขจฺทัพฺ.
 กุลลาหํ คหปติ กัปปาสํ กณฺติตฺติ เวณิ โอลฺลขิตฺติ, ลักฺกโกมฺหิ
 คหปติ ตวฺจฺเจน ทารเก ไปเสตุ ขรवालํ ลันฺจฺริตฺติ. ตัสมา ดิห
 ตวี คหปติ มา สาเปกฺโข กาลมกาสิ, ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส
 กาลกิริยา. ครหิตา จ ภควตา สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข
 ปน เต คหปติ เอวมัสส “นกุลมาตา คหปตานี มมฺจฺเจน
 ชันฺณํ ภัตฺตารํ คมฺลลตฺติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทักฺขจฺทัพฺ.
 ตวฺณฺเจว โข คหปติ ชานาสิ, อหฺลฺลจ, ยดา โสฬสวัสสํ
 คหฺจฺทัพฺมฺหจริยํ ลมาจันฺณํ. ตัสมา ดิห ตวี คหปติ มา สาเปกฺโข
 กาลมกาสิ, ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. ครหิตา จ
 ภควตา สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข ปน เต คหปติ เอวมัสส
 “นกุลมาตา คหปตานี มมฺจฺเจน น ทลฺลสนกามา ภวัสสติ ภควโต,
 น ทลฺลสนกามา ภิกฺขุสฺสขลฺลสาติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ
 ทักฺขจฺทัพฺ. อหํ หิ คหปติ ทลฺลสนกามตฺรา จ ภวีสฺสามิ ภควโต,
 ทลฺลสนกามตฺรา จ ภิกฺขุสฺสขลฺล. ตัสมา ดิห ตวี คหปติ มา สาเปกฺโข
 กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. ครหิตา จ
 ภควตา สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข ปน เต คหปติ เอวมัสส
 “น นกุลมาตา คหปตานี มมฺจฺเจน ลีเลตุ ปรีปฺปการินฺติ. น โข

ปเนตฺ คหปติ เอวํ ทัฏฐัจฺฉัพพํ. ยาวตา โข คหปติ ตัสส ภควโต
 สาวิกา คีหิ โอทาตวสนา สึเลสุ ปรีปฺปการนิโย, ขหฺนิตาลํ อํลฺลตฺตวา.
 ยัสส โข ปณฺณัสส กังขา วา วิมตี วา, อयํ โส ภควา ขรหิ
 สัมมาสัมพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหฺรตี สุกฺขุมารคฺเระ เกลสกพิวเน มิคฺหาเย.
 ตํ ภควันตํ อุลลङ्กมิตฺวา ปุจฺฉตฺ. ตัสมา ติห ตวี คหปติ มา
 สาเปกฺโข กาลมกาสิ. ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. ครหิตา ข
 ภควตา สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข ปน เต คหปติ เอวมัสส
 “น นกุลมาตา คหปตานี ลาภินี อํชฺฉนฺตตฺตฺวเจโตสมณฺณสฺสาคิ. น โข
 ปเนตฺ คหปติ เอวํ ทัฏฐัจฺฉัพพํ. ยาวตา โข คหปติ ตัสส ภควโต
 สาวิกา คีหิ โอทาตวสนา ลาภินีโย อํชฺฉนฺตตฺตฺวเจโตสมณฺณสฺส, ขหฺนิตาลํ
 อํลฺลตฺตวา. ยัสส โข ปณฺณัสส กังขา วา วิมตี วา, อยํ โส ภควา ขรหิ
 สัมมาสัมพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหฺรตี สุกฺขุมารคฺเระ เกลสกพิวเน มิคฺหาเย,
 ตํ ภควันตํ อุลลङ्กมิตฺวา ปุจฺฉตฺ. ตัสมา ติห ตวี คหปติ มา
 สาเปกฺโข กาลมกาสิ, ทุกฺขา คหปติ สาเปกฺขัสส กาลกิริยา, ครหิตา
 ข ภควตา สาเปกฺขัสส กาลกิริยา. สียา โข ปน เต คหปติ
 เอวมัสส “น นกุลมาตา คหปตานี อิมัสสํ รัมมวินเย โอคารบฺบัตตา
 ปติคารบฺบัตตา อัสสาลบฺบัตตา ตินฺนวิจิกฺกชา วิคตกถกถา เวสาร์ชชบฺบัตตา
 อปรบฺบัจจยา สัตถุ สาสเน วิหฺรตีติ. น โข ปเนตฺ คหปติ เอวํ
 ทัฏฐัจฺฉัพพํ. ยาวตา โข คหปติ ตัสส ภควโต สาวิกา คีหิ
 โอทาตวสนา อิมัสสํ รัมมวินเย โอคารบฺบัตตา ปติคารบฺบัตตา
 อัสสาลบฺบัตตา ตินฺนวิจิกฺกชา วิคตกถกถา เวสาร์ชชบฺบัตตา
 อปรบฺบัจจยา สัตถุ สาสเน วิหฺรตีติโย; ขหฺนิตาลํ อํลฺลตฺตวา;
 ยัสส โข ปณฺณัสส กังขา วา วิมตี วา, อยํ โส ภควา ขรหิ
 สัมมาสัมพุทฺโธ ภคฺเคสุ วิหฺรตี สุกฺขุมารคฺเระ เกลสกพิวเน มิคฺหาเย.

ตํ ภควันตํ อุปสังกมิตฺวา ปุณฺณตฺ. ตัสฺมา ติหิ ตํ คหปติ มา
 ลาเปกฺโข กาลมกาสิ, ทุกฺขา คหปติ ลาเปกฺขัสส กาลกิริยา. ครหิตา
 จ ภควตา ลาเปกฺขัสส กาลกิริยาติ. อถ โข นกุลปัตฺตโน คหปติสฺส
 นกุลมาตาย คหปตานิยา อิมินา โอวาเทน โอวทียมานัสส โส
 อาพาโร จานโส ปฏิปัสสัสมิ. วุฏฺฐิ จ นกุลปัตฺตา คหปติ ตมฺหา
 อาพาธา; ตถา ปหิโน จ ปน นกุลปัตฺตโน คหปติสฺส โส อาพาโร
 อโหสิ. อถ โข นกุลปัตฺตา คหปติ คิลานา วุฏฺฐิโต, อจิรวุฏฺฐิโต
 เคลลฺลวาทํ ทนฺทโมลฺลทํ, येन ภควา, เตนฺอุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหานตํ นิสฺสํ; เอกมฺหานตํ นิสฺสนํ โข
 นกุลปัตฺตํ คหปติ ภควา เอตทวโจ “ลาภา เต คหปติ สลฺลทํ
 เต คหปติ, ยัสส เต นกุลมาตา คหปตานี อนุกัมปิกา อตฺตกามา
 โอวาทิกา अनुสาสิกਾ; ยาวตา โข คหปติ มม ลาวิกา คิหิ
 โอทาทวสนา สลฺลทํ ปฏิปฺปการนิโย, นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ
 อลฺลวตฺรา; ยาวตา โข คหปติ มม ลาวิกา คิหิ โอทาทวสนา
 ลาภินิโย อลฺลวตฺตตฺตํเจโตสมถัสส, นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ
 อลฺลวตฺรา; ยาวตา โข คหปติ มม ลาวิกา คิหิ โอทาทวสนา
 อิมัสมิ ธมฺมวินเย โอคาธัมมปัตฺตา ปติคาธัมมปัตฺตา อลฺลวตฺตตฺตํ
 ตินฺนวิจิจฺจา วิคตถกถา เวลารัมมัมมปัตฺตา อปรัมมัมมปัตฺตา สลฺล
 ทาสเน วิหรนฺติโย, นกุลมาตา คหปตานี ตาสํ อลฺลวตฺรา. ลาภา
 เต คหปติ สลฺลทํเต คหปติ, ยัสส เต นกุลมาตา คหปตานี
 อนุกัมปิกา อตฺตกามา โอวาทิกา अनुसासिका.

๑๕ เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถนิยํ วิहरติ เขตฺตเน อนนฺตบิณฑิกัสส
 อารามे. อถ โข ภควา ลายณฺหิสมยํ ปฏิยัสสาลา วุฏฺฐิโต,
 येनुฏฺฐิจานสาสา, เตนฺอุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา บัลลวตฺเต อาสเน

นิสิตฺติ. อายัสมาบี โข สารีปุตฺโต สาลยัณ्हสมยํ ปฏิสัลลانا
 วุฏฺฐิจโต, เยนุပ္ปัจจานสาลา, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา ภควันตํ
 อภิราเทตฺวา เอกมณฺเฑ นิสิตฺติ. อายัสมาบี โข มหาโมคคัลลानโน,
 อายัสมาบี โข มหากัลลโป, อายัสมาบี โข มหากัจจानโน, อายัสมาบี
 โข มหาโกฏฺฐิจโก, อายัสมาบี โข มหาจุณฺโธ, อายัสมาบี โข
 มหากัปปิโน, อายัสมาบี โข อนรุทฺโธ, อายัสมาบี โข เวโร,
 อายัสมาบี โข อานนฺโธ, สาลยัณ्हสมยํ ปฏิสัลลانا วุฏฺฐิจโต,
 เยนุပ္ปัจจานสาลา, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิราเทตฺวา
 เอกมณฺเฑ นิสิตฺติ. อถ โข ภควา พหุเทว รัตติ นิสัชชาย
 วิตฺตานเมตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ. เตปิ โข อายัสมณฺโธ,
 อจิรํกัณฺถสัลล ภควโต อุฏฺฐายาสนา ยถาวิหารํ อคัมสุ. เป ปน
 ตตฺถ ภิกขุ นวอ อจิรํภัพพิตา อสุณาคตา อิมิ อัมมวินยํ, เต
 ยาว สิริยัสสัคคมนา กากัจจมานา ลุပ္ปสุ. อตฺถทลา โข ภควา
 ทิพฺเพเน จักขุณา วิสฺสํเณน อตฺถกัณฺถตมานุสเณน เต ภิกขุ ยาว
 สิริยัสสัคคมนา กากัจจมานา ลุပ္ปเต, ทิสฺวา เยนุပ္ปัจจานสาลา,
 เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา บัณฺฑิตเต อาสเน นิสิตฺติ; นิสัชช โข
 ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ “กหํ นุ โข ภิกขเว สารีปุตฺโต, กหํ
 โมคคัลลานโน, กหํ มหากัลลโป, กหํ มหากัจจานโน, กหํ
 มหาโกฏฺฐิจโก, กหํ มหาจุณฺโธ, กหํ มหากัปปิโน, กหํ อนรุทฺโธ,
 กหํ เวโร, กหํ อานนฺโธ; กหํ นุ โข เต ภิกขเว เถรา
 สาวกา คตฺตาติ. “เตปิ โข ภันเต อายัสมณฺโธ, อจิรํกัณฺถสัลล
 ภควโต อุฏฺฐายาสนา ยถาวิหารํ อคัมสุติ. “เตน โน ตูเมหิ
 ภิกขเว เถรา, ภิกขุ นวอ ยาว สิริยัสสัคคมนา กากัจจมานา
 ลุပ္ป. ตํ อิมมณฺเฑน ภิกขเว, อปฺปํ ตูเมหิ ทิฏฺฐิจ วา สุตฺต วา

“ราชา ชัตติโย มุทฺธาวลิตฺโต ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ บัณฑิตฺตฺวํ
 มิตฺตฺตฺวํ อนฺนํโต วิหรณฺโต ยาวชวํ รัชชํ การณฺโต
 ชนปทิสฺส วา ปิโย มนาไปติ. “โน เหตํ ภันเต”. “สาธุ ภิกฺขเว,
 มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐิํ น สุตํ” “ราชา ชัตติโย
 มุทฺธาวลิตฺโต ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ บัณฑิตฺตฺวํ มิตฺตฺตฺวํ อนฺนํโต
 วิหรณฺโต ยาวชวํ รัชชํ การณฺโต ชนปทิสฺส วา ปิโย มนาไปติ.
 ตํ กิ มัลลฺภณฺโต ภิกฺขเว, อมฺเณ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐิํ วา สุตํ วา
 “วิญฺญาโก เปตฺตนิโก เสนาปติโก คามคามนิโก ปุคฺคคามนิโก
 ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ บัณฑิตฺตฺวํ มิตฺตฺตฺวํ อนฺนํโต วิหรณฺโต ยาวชวํ
 ปุคฺคคามนิกตฺตํ การณฺโต ปุคฺคิสฺส วา ปิโย มนาไปติ. “โน เหตํ
 ภันเต”. “สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐิํ
 น สุตํ” “ปุคฺคคามนิโก ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ บัณฑิตฺตฺวํ มิตฺตฺตฺวํ
 อนฺนํโต วิหรณฺโต ยาวชวํ ปุคฺคคามนิกตฺตํ การณฺโต ปุคฺคิสฺส
 วา ปิโย มนาไปติ. ตํ กิ มัลลฺภณฺโต ภิกฺขเว, อมฺเณ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐิํ
 วา สุตํ วา “สมฺมโน วา พหฺมโน วา ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ
 บัณฑิตฺตฺวํ มิตฺตฺตฺวํ อนฺนํโต อินฺทริเยสุ อคฺคตฺตฺวโร โภชนे
 อมิตฺตตฺตฺวญฺญํ ชาครियํ อนฺนํโต อวิบัลลโก กุลลํ ฐมฺมานํ
 ปุทฺทพริตฺตาปรวตฺตํ โฟธิภักขิยานํ ฐมฺมานํ ภาวนํโยคํ อนฺนํโต
 อาสิวนํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ บัณฺฑาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐิเฐว ฐมฺเม
 สยํ อภินฺวา สัจฉิกตฺวา อปฺสัสมํบัสซํ วิหรณฺโตติ. “โน เหตํ
 ภันเต”. “สาธุ ภิกฺขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกฺขเว เนว ทิฏฺฐิํ น
 สุตํ” “สมฺมโน วา พหฺมโน วา ยาวทตฺถิ เสยฺยสุขํ บัณฑิตฺตฺวํ มิตฺตฺตฺวํ
 อนฺนํโต อินฺทริเยสุ อคฺคตฺตฺวโร โภชนे อมิตฺตตฺตฺวญฺญํ ชาครियํ
 อนฺนํโต อวิบัลลโก กุลลํ ฐมฺมานํ ปุทฺทพริตฺตาปรวตฺตํ

โพธิบัลลังก์ อัมมานัน ภาวานนุโยค อณนุยุตโต อาสวานัน ขยา อนาสว
 เจโตวิมุตติ บัลลวามุตติ ทิฏฐิเจว อัมเม สย อภิณฺวา สัจฉิกัตถวา
 อุลลัมบัสส วิหรัณฺโตติ. ตัสมา ติห ภิกขเว เอว ลิกขิตัพพ “อินฺทริเยสุ
 คุตตทวารว ภวิสสาม โขเน มัตตตฺถวโน ชาครिय อณนุยุตฺตา วิปัสสกา
 กุสลานํ อัมมานัน ปุพฺพพริตฺตาปรริตฺต โพธิบัลลังก์ อัมมานัน ภาวานนุโยค-
 มณนุยุตฺตา วิหริตฺถมาติ. เอวํปิ वो ภิกขเว ลิกขิตัพพนฺติ.

๑๘ เอกํ สมยํ ภควา โกลเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกขุสํเขน
 ตีฬฺหิ อัทธสา โข ภควา อัทธานมัตถํ ปฏิปันโน อลฺลวตฺถสฺมิ
 ปเทเส มัจฉิกํ มัจฉพนฺธํ มัจฉเ วริตฺวา วิกกิณฺมานํ; ทิสฺวา
 มัตถา โอภกํมม อลฺลวตฺถสฺมิ รุกฺขมฺมุเต บัลลตฺเต อาสเน นิสฺสิ;
 นิสฺซัสส โข ภควา ภิกขุ อามันฺเตสิ “บัลลล โน ตุมฺเห ภิกขเว
 อสุ มัจฉิกํ มัจฉพนฺธํ มัจฉเ วริตฺวา วิกกิณฺมานนฺติ. “เอว ภันเต”
 ตํ กิ มัลลว ภิกขเว, อปฺปิ ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐิ จา สุตฺวา
 “มัจฉิกอ มัจฉพนฺธอ มัจฉเ วริตฺวา วริตฺวา วิกกิณฺมาโน,
 เตน กัมเมเน เตน อาชีเวเน หัตถิยาเย วา อัสสียาเย วา รดยาเย
 วา ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหฺนตฺวา โภคกัณฺธํ อัสสยา-
 สันโตติ. “โน เหตุ ภันเต”. “สาธุ ภิกขเว, มยาปิ โข เอต
 ภิกขเว เหว ทิฏฺฐิ น สุตฺวา “มัจฉิกอ มัจฉพนฺธอ มัจฉเ วริตฺวา
 วริตฺวา วิกกิณฺมาโน, เตน กัมเมเน เตน อาชีเวเน หัตถิยาเย วา
 อัสสียาเย วา รดยาเย วา ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหฺนตฺวา โภคกัณฺธํ
 อัสสยาวิสันโตติ. ตํ กิลฺล เหตุ? เต หิ โส ภิกขเว มัจฉเ วิสฺสเว
 วายานีเต ปาปเกเน มนฺตานุเปกฺขติ; ตัสมา โส เหว หัตถิยาเย
 โหติ, น อัสสียาเย, น รดยาเย, น ยานยาเย, น โภคโภคิ, น

มหันตํ โภคักขันธํ อชฌาวลติ. ตํ กิ มัลลฌณํ ภิกขเว, อပ္ปัน
 ตุมเหหิ ทิฏฐัง วา สุตํ วา “โคฆาตโก คาโว วธิตวา วธิตวา
 วิกกิณมาโน, เตन กัมเมเน เตน อาชีเวน หัตถิยาเย วา อัสสียาเย
 วา รดยาเย วา ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหันตํ วา โภคักขันธํ
 อชฌาวลันโตติ. “โน เหตุ ภันเต”. “สาธุ ภิกขเว, มยาปิ โข
 เอตํ ภิกขเว เนว ทิฏฐัง น สุตํ “โคฆาตโก คาโว วธิตวา
 วธิตวา วิกกิณมาโน, เตน กัมเมเน เตน อาชีเวน หัตถิยาเย วา
 อัสสียาเย วา รดยาเย วา ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหันตํ
 วา โภคักขันธํ อชฌาวลันโตติ. ตํ กิลัสส เหตุ? เตหิ โส ภิกขเว
 คาโว วัชฌเณ วายานันเต ปาปเกณ มนสาอนุเปกขติ; ตัสมา โส เนว
 หัตถิยาเย, โหติ, น อัสสียาเย, น รดยาเย, น ยานยาเย, น
 โภคโภคิ, น มหันตํ โภคักขันธํ อชฌาวลติ. ตํ กิ มัลลฌณํ ภิกขเว,
 อပ္ปัน ตุมเหหิ ทิฏฐัง วา สุตํ วา “โอวัฬภิกโก ะเปะ โสภวิโก
 สากุณนิโก, มาควิกโก มิเค วธิตวา วธิตวา วิกกิณมาโน, เตน
 กัมเมเน เตน อาชีเวน หัตถิยาเย วา อัสสียาเย วา รดยาเย วา
 ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหันตํ วา โภคักขันธํ อชฌาวลันโตติ.
 “โน เหตุ ภันเต”. “สาธุ ภิกขเว, มยาปิ โข เอตํ ภิกขเว เนว
 ทิฏฐัง น สุตํ “มาควิกโก มิเค วธิตวา วธิตวา วิกกิณมาโน, เตน
 กัมเมเน เตน อาชีเวน หัตถิยาเย วา อัสสียาเย วา รดยาเย วา
 ยานยาเย วา โภคโภคิ วา มหันตํ วา โภคักขันธํ อชฌาวลันโตติ.
 ตํ กิลัสส เหตุ? เตหิ โส ภิกขเว มิเค วัชฌเณ วายานันเต
 ปาปเกณ มนสาอนุเปกขติ; ตัสมา โส เนว หัตถิยาเย โหติ, น อัสสียาเย
 น รดยาเย, น ยานยาเย, น โภคโภคิ, น มหันตํ โภคักขันธํ
 อชฌาวลติ. เตหิ โส ภิกขเว ติวัจจนาณคเต ปาณเณ วัชฌเณ

วรายานีเต ปาปเกน มนสาณุปেকฺขติ; ตัสฺมา โส เณว หัตถิยาเย
 โหติ, น อัสสียายี, น รตยาเย, น ยานยาเย, น โภคโภคิ, น มหฺนัตติ
 โภคกัณฺธิ อัสสวาลลิต. โก ปน วาโต, ยิ มนุสฺสสฺสวตฺตํ วัชฺฌ
 วรายานีตํ ปาปเกน มนสาณุปেকฺขติ; ตํ हि ตัสฺส ภิกฺขเว โหติ
 ที่รเวตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย; กายัสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ
 ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ อูปปัชฺชติ.

๑๘ เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก วิหริติ คิณฺฑชกาवलเล. ตตฺถ
 โข ภควา ภิกฺขุ อามันเเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺธิเตติ เต ภิกฺขุ
 ภควโต บัจฺจุสฺสโล. ภควา เอตทโว “มรณัสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา
 พหุลลิตา มหฺปปมฺลา โหติ มหานิสฺสา อมโตคฺคา อมตปริโยธนา.
 ภาวเณ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว มรณัสฺสตินฺติ. เอวํ วุตฺเต อัมภตโร
 ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทโว “อหํปิ โข ภันเต ภาวมิ มรณัสฺสตินฺติ.
 “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ ภาวสิ มรณัสฺสตินฺติ. “อิธ มัยฺหิ ภันเต
 เอวํ โหติ ‘อโห วตาทิ วัตตนิทวํ ชีเวยฺย, ภควโต สาสณํ
 มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กตํ อัสสวาลลิต; เอวํ โข อหํ ภันเต
 ภาวมิ มรณัสฺสตินฺติ. อัมภตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทโว
 “อหํปิ โข ภันเต ภาวมิ มรณัสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ
 ภาวสิ มรณัสฺสตินฺติ. “อิธ มัยฺหิ ภันเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาทิ
 ทวสฺส ชีเวยฺย, ภควโต สาสณํ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กตํ
 อัสสวาลลิต; เอวํ โข อหํ ภันเต ภาวมิ มรณัสฺสตินฺติ. อัมภตโรปิ
 โข ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทโว “อหํปิ โข ภันเต ภาวมิ
 มรณัสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ ภาวสิ มรณัสฺสตินฺติ. “อิธ
 มัยฺหิ ภันเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาทิ ตถันตโร ชีเวยฺย, ยถันตโร
 เอกํ ปิณฺฑชปาตํ ภูณฺชามิ, ภควโต สาสณํ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต

เม กต อัสสาติ; เหว โซ อหิ ภันเต ภาวมิ มรณัสสติดินิ. อังคตโรปิ โซ
 ภิกขุ ภควันติ เอตทโว “อหิ โซ ภันเต ภาวมิ มรณัสสติดินิ. “ยถากถ
 ปน ติว ภิกขุ ภาวสิ มรณัสสติดินิ. “อิธ มัยหิ ภันเต เหว โหติ ‘อโ
 วตาทิ ตทนต์ร ชีเวยฺย, ยทนต์ร จิตฺตาโร อาโลเป สขาทิตฺวา อัสสโณหฺรามา,
 ภควโต สาสณฺ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กต อัสสาติ; เหวปิ โซ
 อหิ ภันเต ภาวมิ มรณัสสติดินิ. อังคตโรปิ โซ ภิกขุ ภควันติ
 เอตทโว “อหิ โซ ภันเต ภาวมิ มรณัสสติดินิ. “ยถากถ ปน
 ติว ภิกขุ ภาวสิ มรณัสสติดินิ. “อิธ มัยหิ ภันเต เหว โหติ
 ‘อโ วตาทิ ตทนต์ร ชีเวยฺย, ยทนต์ร เอกํ อาโลเป สขาทิตฺวา
 อัสสโณหฺรามา, ภควโต สาสณฺ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กต
 อัสสาติ; เหวปิ โซ อหิ ภันเต ภาวมิ มรณัสสติดินิ. อังคตโรปิ
 โซ ภิกขุ ภควันติ เอตทโว “อหิ โซ ภันเต ภาวมิ
 มรณัสสติดินิ. “ยถากถ ปน ติว ภิกขุ ภาวสิ มรณัสสติดินิ. อิธ
 มัยหิ ภันเต เหว โหติ ‘อโ วตาทิ ตทนต์ร ชีเวยฺย, ยทนต์ร
 อัสสติดิตฺวา วา บัสสสคามิ บัสสติดิตฺวา วา อัสสคามิ, ภควโต สาสณฺ
 มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กต อัสสาติ; เหว โซ อหิ ภันเต
 ภาวมิ มรณัสสติดินิ. เหว วุตเต ภควา ภิกขุ เอตทโว “โยจาย
 ภิกขเว ภิกขุ เหว มรณัสสติดิ ภาวสิ ‘อโ วตาทิ รัตติณทิว
 ชีเวยฺย, ภควโต สาสณฺ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กต อัสสาติ;
 โยจาย ภิกขเว ภิกขุ เหว มรณัสสติดิ ภาวสิ ‘อโ วตาทิ ทิวสิ
 ชีเวยฺย, ภควโต สาสณฺ มนสิ กเรยฺย, พหุ วต เม กต อัสสาติ;
 โยจาย ภิกขเว ภิกขุ เหว มรณัสสติดิ ภาวสิ ‘อโ วตาทิ ตทนต์ร
 ชีเวยฺย, ยทนต์ร เอกํ บัณฺฑิตปาตํ ภุญฺชามิ, ภควโต สาสณฺ

มนสิกะเรยัย, พหุ วต เม กต อัสสาคิ: โยจาย ภิกขเว ภิกขุ เหว
 มรณัสสตี ภาวเต 'อโห วตาทิ ตถันตริ ชีเวยัย ยถันตริ จัตตาโร
 บัญจิ อาโลเป สขาติตวา อัสสโนหรมิ, ภควโต สาสณ มนสิ
 กเรยัย พหุ วต เม กต อัสสาคิ: อิมะ วุจันติ ภิกขเว ภิกขุ
 ปมัตตา วิหรันติ, ทันธ มรณัสสตี ภาวเนติ อาสวานํ ขยาย.
 โยจาย ภิกขเว ภิกขุ เหว มรณัสสตี ภาวเต 'อโห วตาทิ
 ตถันตริ ชีเวยัย, ยถันตริ เอก อาโลเป สขาติตวา อัสสโนหรมิ,
 ภควโต สาสณ มนสิ กเรยัย, พหุ วต เม กต อัสสาคิ: โยจาย
 ภิกขเว ภิกขุ เหว มรณัสสตี ภาวเต 'อโห วตาทิ ตถันตริ ชีเวยัย,
 ยถันตริ อัสสาคิตวา วา บัสสาลามิ บัสสาคิตวา วา อัสสาลามิ, ภควโต
 สาสณ มนสิ กเรยัย, พหุ วต เม กต อัสสาคิ: อิมะ วุจันติ
 ภิกขเว ภิกขุ อัมปมัตตา วิหรันติ, ติกข มรณัสสตี ภาวเนติ
 อาสวานํ ขยาย. ตัสมา ตถ ภิกขเว เหว ลิกขิตัพพ "อัมปมัตตา
 วิหรัสสาลาม, ติกข มรณัสสตี ภาวัสสาลาม อาสวานํ ขายาติ: เหว
 หิ โว ภิกขเว ลิกขิตัพพณติ.

๒๐ เอก สมย ภควา นาทิเก วิหริติ คิณชกาवलเถ. ตัตริ โข
 ภควา ภิกขุ อามันเตสิ "มรณัสสตี ภิกขเว ภาวิตา พหุลลิตา
 มหัปผลา ไหติ มหานิสสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กถ ภาวิตา
 จ ภิกขเว มรณัสสตี, กถ พหุลลิตา มหัปผลา ไหติ มหานิสสา
 อมโตคธา อมตปริโยสานา? อธ ภิกขเว ภิกขุ, ทิวเส นิกขันเต
 วัตติยา ปฏิหิตาย, อติ ปฏิลลิจิกขติ "พหุกา โข เม บัจจยา
 มรณัสสตี; อหิ วา มํ ทลเยัย, วิจนิโก วา มํ ทลเยัย,
 สตปที วา มํ ทลเยัย; เตเน เม อัสส กาลกิริยา, โส มมัสส
 ฆันตวาโย; อุกกขลิตวา วา ปเปเตยัย, ภัตติ วา เม ภุตติ

พฺยาบํชฺชเชยฺย, บัดฺติ วา เม กุบฺเปยฺย, เสมหิ วา เม กุบฺเปยฺย,
 สัตฺตกา วา เม วาตา กุบฺเปยฺย; เตน เม อัสส กาลกิรียา,
 โส มมัสส อันทฺราโยติ: เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา อิติ ปฏฺฐิลฺลจิกฺกชิตฺตํ
 “อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อุกฺกุลา ธมฺมา อัมปปีนา, เย เม
 อัสส รัตฺติ กาลิ กโรนฺตัสส อันทฺรายายาติ. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 บัจฺจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ “อตฺถิ เม ปาปกา อุกฺกุลา ธมฺมา
 อัมปปีนา, เย เม อัสส รัตฺติ กาลิ กโรนฺตัสส อันทฺรายายาติ:
 เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา เตสฺส เยว ปาปกาณิ อุกฺกุลาณิ ธมฺมานิ
 ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุตฺตลาโห จ อุตฺตโลฬิหิ
 จ อัมปปฏิวานิ จ สติ จ สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเญ. เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตลโล วา ตลฺลเสว เจลลล วา
 ลลลล วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทณฺจ วายามณฺจ อุตฺตลาหณฺจ
 อุตฺตโลฬิหณฺจ อัมปปฏิวานิณฺจ สติณฺจ สัมปชฺฌณฺณํ กเวยฺย, เอวเมว
 โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุณา เตสฺส เยว ปาปกาณิ อุกฺกุลาณิ ธมฺมานิ
 ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุตฺตลาโห จ
 อุตฺตโลฬิหิ จ อัมปปฏิวานิ จ สติ จ สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเญ. สเจ
 ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ บัจฺจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ “นตฺถิ เม
 ปาปกา อุกฺกุลา ธมฺมา อัมปปีนา, เย เม อัสส รัตฺติ กาลิ
 กโรนฺตัสส อันทฺรายายาติ: เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา เตเนว
 มิตฺติปาโมชฺเชน วิหาตฺตํ อโหโรตฺตานุสสิขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ อธิ
 ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ รัตฺติยา นิกฺกขณฺตาย ทิวเส ปฏิหิตะ, อิติ
 ปฏฺฐิลฺลจิกฺกชติ “พหุกา โข เม บัจฺจยา มรณัสส; อหิ วา มํ
 ทํเสยฺย, วิจฺฉิกโก วา มํ ทํเสยฺย, สตปฺที วา มํ ทํเสยฺย; เตน
 เม อัสส กาลกิรียา, โส มมัสส อันทฺราโย; อุกฺกชฺชิตฺวา วา

ปโปเตยฺย, ภัตตํ วา เม ภุตํ พยาบฺบิเชยฺย, บัตตํ วา เม
 กุบฺเปยฺย, เสมํหิ วา เม กุบฺเปยฺย, สัตตกา วา เม กุบฺเปยฺย;
 เตน เม อัสสํ กาลกิริยา, โส มมัสสํ อันตฺราโยติ. เตน ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณา อติ ปฏิสลฺวีกิจิตฺตํ “อติ นุ โข เม ปาปกา อกฺขลา
 ธัมมา อปัปฺปนา, เย เม อัสสํ ทิवा กาลํ กโรนฺตัสสํ
 อันตฺราयाยาติ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ มัจจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ
 “อติ เม ปาปกา อกฺขลา ธัมมา อปัปฺปนา, เย เม อัสสํ
 ทิवा กาลํ กโรนฺตัสสํ อันตฺราयाยาติ: เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา เตสุ
 เยาว ปาปกาณํ อกฺขลาณํ ธัมมาณํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ
 วายาโม จ อุลฺลาโห จ อุลฺโลฬิหิ จ อปัปฺปวานี จ สติ จ
 สัมปชฺฌนฺนํ กเรยฺย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา
 อาทิตฺตลลิตฺตํ วา ตลฺลเสว เจลลิตฺตํ วา ลลิตฺตํ วา นิพฺพาปนาย
 อธิมตฺตํ ฉนฺทณํ วายามนํ อุลฺลาหณํ อุลฺโลฬิหณํ อปัปฺปวานิณํ
 สติณํ สัมปชฺฌนฺนํ กเรยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุณา
 เตสุ เยาว ปาปกาณํ อกฺขลาณํ ธัมมาณํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท
 จ วายาโม จ อุลฺลาโห จ อุลฺโลฬิหิ จ อปัปฺปวานี จ สติ จ
 สัมปชฺฌนฺนํ กเรยฺย. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ มัจจเวกฺขมาโน
 เอวํ ชานาติ “นติ เม ปาปกา อกฺขลา ธัมมา อปัปฺปนา, ये
 मे अस्सं त्तिवा कालं करोन्तस्सं अन्तराययाति: तेन भिक्खवे
 भिक्खुणा तेनैव भट्टिप्पामोच्चैन विहात्तम्पि ओहोत्तदानुसिक्खिना
 कुล्लेสุ धम्मेषु. เอवํ भाविता ज्ञेया भिक्खवे मरणास्सति เอव
 पหุล्लีกता महम्मला โหति महानिस्सा ओมโตคธา ओमतप्पोโยसानाति.
 สारานิยาทิวคฺโค พุติโย.

ตัสสัทธานัง

เทว สาราณียา, เมตตัง, ภักทัง, อนุตตัมมัย, นกฺข กุสลา มัจฉิ
เทว จ โหนติ มรณัสสติดินา ทลาติ.

๒๑ เอกัง สมมยํ ภควา ลักฺกเณสุ วิหริติ สามคามเก โปกัชรณียาย.
อถ โข อลฺลยตฺวา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา อภิกกัณฺธวณฺณนา
เกวลกัปปึ โปกัชรณียํ โอภาเสตฺวา, เยเน ภควา, เตนุปลังกมิ;
อุปลังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐจาสิ; เอกมณฺตํ
จิตา โข สา เทวตา ภควันฺตํ เอตทโวจ “ตโย เม ภันเต
ธัมมา ภิกฺขุโน ปรีหานาย ลวฺตตฺตณฺติ. กตเม ตโย? กัมมารามตา,
ภักสสารามตา, นิทฺถารามตา. อเม โข ภันเต ตโย ธัมมา ภิกฺขุโน
ปรีหานาย ลวฺตตฺตณฺติ. อิทมโวจ สา เทวตา. สมมฺนุญโเบ ลตฺถา
อโหสิ. อถ โข สา เทวตา “สมมฺนุญโเบ เม ลตฺถาติ ภควันฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทักฺกขณํ กตฺวา ตตฺถเววันฺตรณาย.

อถ โข ภควา ตัสสลา รัตติยา อจฺจเยเน ภิกฺขุ อามันฺเตสิ “อิมิ
ภิกฺขเว รัตติ อลฺลยตฺวา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา อภิกกัณฺธวณฺณนา
เกวลกัปปึ โปกัชรณียํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
มิ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐจาสิ; เอกมณฺตํ จิตา โข ภิกฺขเว สา
เทวตา มิ เอตทโวจ “ตโย เม ภันเต ธัมมา ภิกฺขุโน ปรีหานาย
ลวฺตตฺตณฺติ. กตเม ตโย? กัมมารามตา, ภักสสารามตา, นิทฺถารามตา.
อเม โข ภันเต ตโย ธัมมา ภิกฺขุโน ปรีหานาย ลวฺตตฺตณฺติ.
อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทํ วัตฺวา มิ อภิวาเทตฺวา
ปทักฺกขณํ กตฺวา ตตฺถเววันฺตรณาย. เตลฺโล โว ภิกฺขเว อลาภา, เตลฺล
ทลลลิตฺถ, เย โว เทวตาปิ ชานันฺติ กสฺสเลหิ ธัมเมหิ ปรีหยาเมน.
อปเรปิ ภิกฺขเว ตโย ปรีหานเเย ธัมเม เทเสสฺสสามิ; ตํ สุนาถ,

สาธุ มนสิกาโร; ภาสัสสามิ. “เอว ภันเตติ โข เต ภิกขุ
ภควาโต บังจัสสโส. ภควา เอตทโว “กตเม จ ภิกขเว ดโย
ปริหานิยา ธัมมา? สังคณการามตา, ไทวจัสสตา, ปาปมัตตตา. อิม
โข ภิกขเว ดโย ปริหานิยา ธัมมา. เย हि เกจิ ภิกขเว
อติตมัทธานं ปริหายิสฺсу กุสเลहि ธัมเมहि, สัพเพ เต อิมเหว นहि
ธัมเมहि ปริหายิสฺсу กุสเลहि ธัมเมहि; ये हि เกจิ ภิกขवे अनादमत्तानं
प्रहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्महि, सप्पे ते อิมเหว นहि धम्महि
प्रहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्महि; ये हि เกจิ ภิกखे ऐतहि
प्रहायन्ति कुसलेहि धम्महि, सप्पे ते อิมเหว นहि धम्महि
प्रहायन्ति कुसलेहि धम्महि.

๒๒ นยเม ภิกขเว อปริหานิเย ธัมเม เทเสสสามิ; ตํ สุนาถ,
ขเปช กตเม จ ภิกขเว น อปริหานิยา ธัมมา? น กัมมารามตา,
น ภัสสารามตา, น นัททารามตา, น สังคณการามตา, ไสวจัสสตา,
กัลยาณมัตตตา. อิม โข ภิกขเว น อปริหานิยา ธัมมา. ये हि
गेจิ भिक्खवे अतितमत्तानं न प्रहायिस्सु कुसलेहि धम्महि, सप्पे
ते อิมเหว नहि धम्महि न प्रहायिस्सु कुसलेहि धम्महि; ये हि
गेจิ भिक्खवे अनादमत्तानं न प्रहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्महि,
सप्पे ते อิมเหว नहि धम्महि न प्रहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्महि;
ये हि เกจิ भिक्खवे ऐतहि न प्रहायन्ति कुसलेहि धम्महि,
सप्पे ते อิมเหว नहि धम्महि न प्रहायन्ति कुसलेहि धम्महि.

๒๓ “ภยันติ ภิกขเว กามานเมตํ อธิวณํ, “ทุกขันติ ภิกขเว
กามานเมตํ อธิวณํ, “โรโคติ ภิกขเว กามานเมตํ อธิวณํ,
“คณฺโฑติ ภิกขเว กามานเมตํ อธิวณํ, “สังโคติ ภิกขเว กามานเมตํ
อธิวณํ “บงฺโกติ ภิกขเว กามานเมตํ อธิวณํ. กัสมา จ ภิกขเว

“ภยฺนํติ กามานเมตํ อธิวณฺเณ กามราครัตตายํ ภิกฺขเว นันต-
 ราควินพัทฺโธ ทิฏฺฐจธฺมมิกายํ ภยา น ปริมุจฺจติ. สัมปฺปายิกายํ ภยา
 น ปริมุจฺจติ; ตลฺลมา “ภยฺนํติ กามานเมตํ อธิวณฺเณ. กัลลมา จ
 ภิกฺขเว “ทุกฺขณฺติ ... “โรโคติ ... “คณฺโฑติ ... “ลึงโคติ ...

“บึงโคติ กามานเมตํ อธิวณฺเณ กามราครัตตายํ ภิกฺขเว
 นันตราควินพัทฺโธ ทิฏฺฐจธฺมมิกายํ บึงกา น ปริมุจฺจติ, สัมปฺปายิกายํ
 บึงกา น ปริมุจฺจติ. ตลฺลมา “บึงโคติ กามานเมตํ อธิวณฺณํติ.

ภยํ ทุกฺขณฺจ	โรโค จ	ลึงโค	บึงโก จ	อุภยํ;
เอเต กามา	ปฺวฺจฺจณฺติ;	ยตฺถ	ลตฺถ	ปฺวฺจฺจโน.
อุปาทาเน	ภยํ ทิสฺวา	ชาติมรณลัมภเว		
อนฺปาทา	วิมุจฺจณฺติ	ชาติมรณลัมเบ;		
เต	เขมฺปํตฺตา ลุขโน	ทิฏฺฐจธฺมมาภินิพฺพุตา		
ลทฺพะ	เวรภยาตฺตา	ลทฺพทุกฺขํ	อุปจฺจคฺคณฺติ.	

๒๔ นหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ หิมวันตํ บัพฺพตราชํ
 ปทาเลยฺย; โก ปน วาโท ฉวาย อวิชฺชาย. กตเมหิ นหิ ? อธิ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมารธลฺล สมารบัตตีกุลโล โหติ, สมารธลฺล จิตฺตีกุลโล
 โหติ, สมารธลฺล วุฏฺฐจานุกุลโล โหติ, สมารธลฺล กัลลตาทีกุลโล โหติ,
 สมารธลฺล โคจรกุลโล โหติ, สมารธลฺล อภินิหารกุลโล โหติ. อเมหิ
 โห ภิกฺขเว นหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ หิมวันตํ บัพฺพตราชํ
 ปทาเลยฺย; โก ปน วาโท ฉวาย อวิชฺชายาติ.

๒๕ นยฺมานิ ภิกฺขเว อนุสฺสติฏฺฐจานานิ. กตมานิ น ? อธิ
 ภิกฺขเว อวิยสวโก ตถาคตํ อนุสฺสเรติ “อติปํ โส ภควา ๗ เปว
 ลตฺถตา เทวมนุสฺสทานํ พทฺโธ ภควาติ: ยลฺลํ ภิกฺขเว สมนฺเย
 อวิยสวโก ตถาคตํ อนุสฺสเรติ; เนวํลลํ ตลฺลํ สมนฺเย ราคปริยญฺจิจิ

จิตตํ โหติ, น โทสปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, น โมหปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ,
 อชฺชุตเมวัสสํ ตัสฺมิํ สมเย จิตตํ โหติ, นิกขັນตํ มุตตํ วุญฺจิตํ
 เคธัมहा; “เคโธติ โข ภิกขเว บัณฺฑิณเณตํ กามคฺคณานํ อธิวณฺ.
 อิทัมปิ โข ภิกขเว อารัมมณํ กริตฺวา เอวมเธกัจเจ สัตฺตา วิสุตฺตมฺนติ.

ปฺน จปรี ภิกขเว อริยสาลโก ธัมมํ อนุสฺสริติ “สวากขาโต
 ภควตา ธัมโม ะ เป ะ บัจฺจิตตํ เวทิตฺตํ วิปฺลวฺหิตํ ยัสฺมิํ ภิกขเว สมเย
 อริยสาลโก ธัมมํ อนุสฺสริติ; เนวัสสํ ตัสฺมิํ สมเย วาคปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ,
 น โทสปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, น โมหปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสสํ
 ตัสฺมิํ สมเย จิตตํ โหติ, นิกขັນตํ มุตตํ วุญฺจิตํ เคธัมहा; “เคโธติ โข
 ภิกขเว บัณฺฑิณเณตํ กามคฺคณานํ อธิวณฺ. อิทัมปิ โข ภิกขเว อารัมมณํ
 กริตฺวา เอวมเธกัจเจ สัตฺตา วิสุตฺตมฺนติ.

ปฺน จปรี ภิกขเว อริยสาลโก สขํ อนุสฺสริติ “สุปฏิบันโน
 ภควโต สวากสฺสโม, ะ เป ะ อนุตฺตรํ ปุณฺณิกเชตตํ โลกัสสาคะ:
 ยัสฺมิํ ภิกขเว สมเย อริยสาลโก สขํ อนุสฺสริติ; เนวัสสํ ตัสฺมิํ
 สมเย วาคปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, น โทสปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ,
 น โมหปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสสํ ตัสฺมิํ สมเย จิตตํ
 โหติ, นิกขັນตํ มุตตํ วุญฺจิตํ เคธัมहा; “เคโธติ โข ภิกขเว
 บัณฺฑิณเณตํ กามคฺคณานํ อธิวณฺ. อิทัมปิ โข ภิกขเว อารัมมณํ
 กริตฺวา เอวมเธกัจเจ สัตฺตา วิสุตฺตมฺนติ.

ปฺน จปรี ภิกขเว อริยสาลโก อตฺตโน สลฺลานิ อนุสฺสริติ
 อชฺชันทานิ ะ เป ะ สมาริสวตฺตนิกาณิ: ยัสฺมิํ ภิกขเว สมเย
 อริยสาลโก สลฺลํ อนุสฺสริติ, เนวัสสํ ตัสฺมิํ สมเย วาคปรียญฺจิตํ
 จิตตํ โหติ, น โทสปรียญฺจิตํ จิตตํ โหติ, น โมหปรียญฺจิตํ จิตตํ
 โหติ, อชฺชุตเมวัสสํ ตัสฺมิํ สมเย จิตตํ โหติ, นิกขັນตํ มุตตํ

วุฏฺฐิจิตฺ เเคธัมมา, “เคธโรติ โข ภิกขเว บัณฑิตังเนตฺ กามคฺคณานํ อธิวณฺเณ
อิทัมปิ โข ภิกขเว อารัมมณํ กริตฺวา เอวเมเกกฺขเจ สัตฺตา วิสุตฺตมฺนติ.

ปน จปริ ภิกขเว อริยสาลาโก อตฺตโน จาคํ อนุลลสริติ
“ลาภา วต เม, สลฺลทํ วต เม, โยหํ ะเปฯ ยาจโยโค ทานลวภา-
ครโตติ. ยถัมมิ ภิกขเว สมเย อริยสาลาโก จาคํ อนุลลสริติ; เนวสฺส
ตถัมมิ สมเย ราคปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ
โหติ, น โมหปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวสฺส ตถัมมิ สมเย
จิตฺตํ โหติ, นิภกฺขันตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิจิตฺ เเคธัมมา; “เคธโรติ โข ภิกขเว
บัณฑิตังเนตฺ กามคฺคณานํ อธิวณฺเณ. อิทัมปิ โข ภิกขเว อารัมมณํ
กริตฺวา เอวเมเกกฺขเจ สัตฺตา วิสุตฺตมฺนติ.

ปน จปริ ภิกขเว อริยสาลาโก เทวตา อนุลลสริติ “สันฺติ เทวา
ชาตุมมหาราชิกา, สันฺติ เทวา ดาวตฺสสา, สันฺติ เทวา ยามา,
สันฺติ เทวา ตฺลิตา, สันฺติ เทวา นิมฺมานวตฺติโน, สันฺติ เทวา
ปรนิมมิตวสวตฺติโน, สันฺติ เทวา พรหฺมกายิกา, สันฺติ เทวา
ตพฺพตฺตริ; ยถารูปาย ลทฺถาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อโต จุตฯ
ตตฺถ อุปปันนา, มยฺยทัมปิ ตถารูปา ลทฺถา ลวิชฺชติ; ยถารูปเณ
สฺสเณ สฺสเณ จาเคน บัณฑิตาย สมนฺนาคตา ตา เทวตา อโต
จута ตตฺถ อุปปันนา, มยฺยทัมปิ ตถารูปา บัณฑิตา ลวิชฺชติติ.
ยถัมมิ ภิกขเว สมเย อริยสาลาโก อตฺตโน จ ตาลลฺบง เทวตานํ
ลทฺถลลฺบง สลลลฺบง สุตฺลลฺบง จาคลฺบง บัณฑิตลฺบง อนุลลสริติ, เนวสฺส
ตถัมมิ สมเย ราคปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ
โหติ, น โมหปริยญฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวสฺส ตถัมมิ สมเย
จิตฺตํ โหติ, นิภกฺขันตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิจิตฺ เเคธัมมา; “เคธโรติ โข ภิกขเว

บัพฺพันฺเนตํ กามคฺคณานํ อธิวณฺณํ. อิทํปิ โข ภิกฺขเว อารัมมณํ
กวิตฺวา เอวมิเธกัจเจ ลัตตทา วิสฺซณฺณํติ. อิมานิ โข น อนุลลตฺตญฺจํณานํติ.

๒๖ ตตฺถ โข อายสฺมา มหากัจจํโน ภิกฺขุ อามันฺเตติ “อาวุโส
ภิกฺขโวติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหากัจจํนัสส
บัจจัสสโลลฺลํ. อายสฺมา มหากัจจํโน เอตทโวจ “อจฺฉริยํ อาวุโส,
อัสสํพุตํ อาวุโส, ยาวรณฺจิทํ เตน ภควตา ชานตา บัลลสตา อรหตา
สम्मํสาสฺมํพุทฺธเณ สัมมํพาธเ อิกาสาธคโม อนุพุทฺธโ สัตตํณํ วิสฺสํธียา
โสภปริเทวานํ สมนตฺตํกมฺยา ทกฺขโหมณฺณัสสํณํ อตฺถลํคมฺยา ฌายสฺส
อธคมฺยา นิพฺพํณาสฺส ลจฺฉณิกิริยายะ ยทิตํ น อนุลลตฺตญฺจํณานิ.
กตมํนิ น? อิทาวุโส อริยสํวากุ ตถาคตํ อนุลลตฺตํติ “อิตํปิ โส
ภควา ฯ เปฯ ลัตตทา เทวมนุสฺสํณํ พุทฺธโ ภควาติ: ยสฺมึ อาวุโส
สมเย อริยสํวากุ ตถาคตํ อนุลลตฺตํติ; เนวัสส ตสฺมึ สมเย
วาคปริยฺญจิตํ จิตตํ โหติ, น โสปริยฺญจิตํ จิตตํ โหติ, น
โมหปริยฺญจิตํ จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสส ตสฺมึ สมเย จิตตํ โหติ, นิกฺขันตํ
มุตตํ วุญฺจติ เคธมฺหา; “เคโหติ โข อาวุโส บัพฺพันฺเนตํ กามคฺคณานํ
อธิวณฺณํ, สโขโส อาวุโส อริยสํวากุ สัพฺพโส อากาสลเมเน เจตสา วิหริ
วิปฺปเลน มหัตฺตคเตน อปัปฺปมาเนเน อเวเนเน อพฺยํบํชฺเณเน: อิทํปิ โข
อาวุโส อารัมมณํ กวิตฺวา เอวมิเธกัจเจ ลัตตทา วิสฺสํธิมฺมา ภวณฺติ.

ปุน ๒ปรํ อาวุโส อริยสํวากุ สมฺมํ อนุลลตฺตํติ “สวากฺขาโต
ภควตา สมฺโม ฯ เปฯ บัจจจัตตํ เวทิตัพโพ วิญญูหิตะ: ยสฺมึ
อาวุโส สมเย อริยสํวากุ สมฺมํ อนุลลตฺตํติ; เนวัสส ตสฺมึ สมเย
วาคปริยฺญจิตํ จิตตํ โหติ, น โสปริยฺญจิตํ จิตตํ โหติ, น โมหปริยฺญจิตํ
จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสส ตสฺมึ สมเย จิตตํ โหติ, นิกฺขันตํ มุตตํ วุญฺจติ
เคธมฺหา; “เคโหติ โข อาวุโส บัพฺพันฺเนตํ กามคฺคณานํ อธิวณฺณํ, สโขโส

อาวโส อริยสาวโก สัพพะโส อากาสสเมน เจตสา วิหริติ วิปูเลน มหัคคเตน
อัมปมาเนน อเวเรน อพฺยาบัจฺเฌเน: อิทัมปิ โข อาวโส อารัมมณ
กิริตฺวา เอวมิเธกัจเจ สัตตทา วิสุทฺธิธัมมา ภวันติ.

ปุณ จปริ อาวโส อริยสาวโก ลัมภี อนุสฺสริติ “สุปฏิบันโน
ภควโต สาวกสฺสโม, ฯ เปฯ อนุตฺตริ ปุณฺณกัเชตตํ โลกัถัสสาดิ:
ยัสฺมิ สมเย อริยสาวโก ลัมภี อนุสฺสริติ; เนวัสส ตัสฺมิ สมเย
ราคปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น
โมหปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสส ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ โหติ,
นิกัชนัต มุตตํ วุญฺญจิตฺ เเคธัมहा; “เคโธติ โข อาวโส บัณฺจันเณต
กามคฺคณานํ อธิวณฺ. สโขโส อาวโส อริยสาวโก สัพพะโส
อากาสสเมน เจตสา วิหริติ วิปูเลน มหัคคเตน อัมปมาเนน
อเวเรน อพฺยาบัจฺเฌเน: อิทัมปิ โข อาวโส อารัมมณ กิริตฺวา
เอวมิเธกัจเจ สัตตทา วิสุทฺธิธัมมา ภวันติ.

ปุณ จปริ อาวโส อริยสาวโก อตฺตโน สีสานิ อนุสฺสริติ อชฺฉนฺทานิ
ฯ เปฯ สมาริสวตฺตทานิ: ยัสฺมิ อาวโส สมเย อริยสาวโก สีสํ อนุสฺสริติ;
เนวัสส ตัสฺมิ สมเย รากปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยฺญจิต
จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสส ตัสฺมิ
สมเย จิตฺตํ โหติ, นิกัชนัต มุตตํ วุญฺญจิตฺ เเคธัมहा; “เคโธติ โข
อาวโส บัณฺจันเณต กามคฺคณานํ อธิวณฺ. สโขโส อาวโส อริยสาวโก
สัพพะโส อากาสสเมน เจตสา วิหริติ วิปูเลน มหัคคเตน
อัมปมาเนน อเวเรน อพฺยาบัจฺเฌเน: อิทัมปิ โข อาวโส
อารัมมณ กิริตฺวา เอวมิเธกัจเจ สัตตทา วิสุทฺธิธัมมา ภวันติ.

ปุณ จปริ อาวโส อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสริติ “ลาภาวต เม;
สุลฺลิตํ วต เม, โยหํ ฯ เปฯ ยาจโยโค ทานลวิภาครโตติ: ยัสฺมิ

อาวุโส สมเเย อริยสาวโก จาก อนุสสรติ; เนวลัส ตัสมี สมเเย
 ราคปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, น ไทลปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, น
 โมหปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, อชฺชตเมวลัส ตัสมี สมเเย จิตตํ โหติ,
 นิกขันตํ มุตตํ วุญฺจิตฺตํ เควมฺหา; “เคโธติ โข อาวุโส บัลลันเนต
 กามคฺคณานิ อธิวณฺเ. สโขโส อาวุโส อริยสาวโก สัพพะโส
 อากาสสเมน เจตสา วิหริติ วิปฺเลน มหัคคเตน อปฺปมาเนน
 อเวเรน อพฺยาบฺบิณฺเณ: อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กิริตฺวา
 เอวมิเธกัจเจ สัตตา วิสุทฺธิธมฺมา ภวันตี.

ปุณ จปร อาวุโส อริยสาวโก เทวตา อนุสสรติ “สันตี เทวา
 ชาตุมมหาราชิกา, ๗ เปยฺ สันตี เทวา ตทตฺตริ; ยถารูปาย สัตถาย
 สมนํนาคตา ตา เทวตา อโตะ จตา ตตฺถ อุปฺปันนา, มยฺหิมฺปิ ตถารูปา
 สัตถา ลวิขตติ; ยถารูปเณ ลีเลเน ๗ เปยฺ สุตเตน จาเคน บัลลนฺาย
 สมนํนาคตา ตา เทวตา อโตะ จตา ตตฺถ อุปฺปันนา, มยฺหิมฺปิ
 ตถารูปา บัลลนา ลวิขตตี: ยัสมี อาวุโส สมเเย อริยสาวโก
 อตฺตโน จ ตาสลฺิง เทวตานํ สัตถลฺิง สลลฺิง สุตลฺิง จาคลฺิง
 บัลลลฺิง อนุสสรติ; เนวลัส ตัสมี สมเเย ราคปริยญฺจิต จิตตํ
 โหติ, น ไทลปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, น โมหปริยญฺจิต จิตตํ
 โหติ, อชฺชตเมวลัส ตัสมี สมเเย จิตตํ โหติ, นิกขันตํ มุตตํ
 วุญฺจิตฺตํ เควมฺหา; “เคโธติ โข อาวุโส บัลลันเนต กามคฺคณานิ
 อธิวณฺเ. สโขโส อาวุโส อริยสาวโก สัพพะโส อากาสสเมน เจตสา
 วิหริติ วิปฺเลน มหัคคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาบฺบิณฺเณ:
 อิทมฺปิ โข อาวุโส อารมฺมณํ กิริตฺวา เอวมิเธกัจเจ สัตตา
 วิสุทฺธิธมฺมา ภวันตี. “อจฺฉริย อาวุโส, อพฺภุต อาวุโส, ยาวลฺิงจิ
 เตเน ภควตา ชานตา บัลลิตฺตา อหตา สัมมาสัมพุทฺธเณ สัมพาเต

โอภาสาธิดโม อนุพุทโธ สัตตทานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
 สมตักกมาย ทักขโทมนัสสทานํ อัตถังคมาย ฌายัสส อธิคมาย
 นิพพานัสส สัจฉิกิริยาเย ยทิทํ อิมานิ น อนุสฺสติจฺจนานนฺติ.

๒๗ อถ โข อัมมเวทโร ภิกฺขุ เยเน ภควา เตนุปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺมันตํ นิสฺสํ; เอกมฺมันตํ
 นิสฺสนฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทโวจ “กตฺติ นุ โข ภันเต
 สมยา มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน ทัสสํนาย อุปปลังกมิตฺตํ. “นยฺเม
 ภิกฺขุ สมยา มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน ทัสสํนาย อุปปลังกมิตฺตํ. กตฺเม
 น? อธ ภิกฺขุ ยัสสํมํ สมเย ภิกฺขุ กามราคะปฺริยญฺจิตฺเตน เจตสา
 วิหเรติ กามราคะปฺเรเตน, อุပ္ปันนัสส จ กามราคะสฺส นิสฺสํรณํ
 ยถากุตํ นัปปชานาติ; ตัสสํมํ สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปปลังกมิตฺวา
 เขวมัสส วณฺเณโย “อหํ โข อาวุโส กามราคะปฺริยญฺจิตฺเตน เจตสา
 วิहरามิ กามราคะปฺเรเตน, อุပ္ปันนัสส จ กามราคะสฺส นิสฺสํรณํ
 ยถากุตํ นัปปชานามิ; สากุ วต, เม อายัสฺมา กามราคะสฺส ปหานาย
 ธัมมํ เทเสตฺตุติ: ตัสสํมํ มโนภาวนิโย ภิกฺขุ กามราคะสฺส ปหานาย
 ธัมมํ เทเสติ: อयํ ภิกฺขุ ปจฺจโม สมโย มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน
 ทัสสํนาย อุปปลังกมิตฺตํ. ปน จปรํ ภิกฺขุ ยัสสํมํ สมเย ภิกฺขุ
 พฺยาปาทปฺริยญฺจิตฺเตน เจตสา วิหเรติ พฺยาปาทปฺเรเตน, อุပ္ปันนัสส
 จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสํรณํ ยถากุตํ นัปปชานาติ; ตัสสํมํ สมเย
 มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปปลังกมิตฺวา เขวมัสส วณฺเณโย “อหํ โข
 อาวุโส พฺยาปาทปฺริยญฺจิตฺเตน เจตสา วิहरามิ พฺยาปาทปฺเรเตน,
 อุပ္ปันนัสส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสํรณํ ยถากุตํ นัปปชานามิ; สากุ
 วต, เม อายัสฺมา พฺยาปาทสฺส ปหานาย ธัมมํ เทเสตฺตุติ: ตัสสํมํ
 มโนภาวนิโย ภิกฺขุ พฺยาปาทสฺส ปหานาย ธัมมํ เทเสติ: อयํ ภิกฺขุ

ทตฺติโย สมนโย มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน ทัสสํนายนํ อุปลังกมิตฺตํ ปุณ
 จปรํ ภิกฺขุ ยัสสํมํ สมนเย ภิกฺขุ ถีนมิตฺตปรียญฺจเจเตน เจตสา วิหริติ
 ถีนมิตฺตปรเตน, อุปลันนํนัสส จ ถีนมิตฺตัสส นิสฺสํรณํ ยถากุตํ
 นํปฺปชานาติ; ตัสสํมํ สมนเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺตวํ
 เขวมัสส วณฺเณโย “อหํ โข อวฺสุโส ถีนมิตฺตปรียญฺจเจเตน เจตสา
 วิหรามิ ถีนมิตฺตปรเตน, อุปลันนํนัสส จ ถีนมิตฺตัสส นิสฺสํรณํ
 ยถากุตํ นํปฺปชานามิ; สากุ วต เม อายัสฺมา ถีนมิตฺตัสส ปทานาย
 ธมฺมํ เทเสตฺตติ: ตัสส มโนภาวนิโย ภิกฺขุ ถีนมิตฺตัสส ปทานาย
 ธมฺมํ เทเสติ: อयํ ภิกฺขุ ตตฺติโย สมนโย มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน
 ทัสสํนายนํ อุปลังกมิตฺตํ ปุณ จปรํ ภิกฺขุ ยัสสํมํ สมนเย ภิกฺขุ
 อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจปรียญฺจเจเตน เจตสา วิหริติ อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจปรเตน,
 อุปลันนํนัสส จ อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจัสส นิสฺสํรณํ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ;
 ตัสสํมํ สมนเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺตวํ เขวมัสส วณฺเณโย
 “อหํ โข อวฺสุโส อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจปรียญฺจเจเตน เจตสา วิหรามิ
 อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจปรเตน, อุปลันนํนัสส จ อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจัสส นิสฺสํรณํ
 ยถากุตํ นํปฺปชานามิ; สากุ วต, เม อายัสฺมา อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจัสส
 ปทานาย ธมฺมํ เทเสตฺตติ: ตัสส มโนภาวนิโย ภิกฺขุ
 อุตฺถจฺจกุกฺกจฺจัสส ปทานาย ธมฺมํ เทเสติ: อयํ ภิกฺขุ จตฺตโต
 สมนโย มโนภาวนียัสส ภิกฺขุโน ทัสสํนายนํ อุปลังกมิตฺตํ ปุณ จปรํ
 ภิกฺขุ ยัสสํมํ สมนเย ภิกฺขุ วิจิกิฉาปรียญฺจเจเตน เจตสา วิหริติ
 วิจิกิฉาปรเตน, อุปลันนํนายนํ จ วิจิกิฉาย นิสฺสํรณํ ยถากุตํ
 นํปฺปชานาติ; ตัสสํมํ สมนเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺตวํ
 เขวมัสส วณฺเณโย “อหํ โข อวฺสุโส วิจิกิฉาปรียญฺจเจเตน เจตสา
 วิหรามิ วิจิกิฉาปรเตน, อุปลันนํนายนํ จ วิจิกิฉาย นิสฺสํรณํ

ยถากุตฺตํ นีปฺปชานามิ; สาธุ วต, เม อายัสฺมา วิจิกิञฺชาย
 ปทานาย ธัมมํ เทเสตฺตุติ: ตัสฺส มโนภาวนิโย ภิกฺขุ วิจิกิञฺชาย
 ปทานาย ธัมมํ เทเสติ: อโย ภิกฺขุ บัลลโฆ สมโย มโนภาวนิยัสฺส
 ภิกฺขุโน ทัสฺสณาย อุปลังกมิตฺตุ. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขุ ยัสฺมิ สมเย ภิกฺขุ,
 ยํ นิमितฺตํ อาคัมมํ ยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต อนันฺตรา อาสวานํ ขโย
 โหติ, ตํ นิमितฺตํ น ชานาติ น บัลลติ; ตัสฺมิ สมเย มโนภาวนิโย
 ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺวา เอวํลลสฺส วณฺเณโย “อหํ โข อวฺโส, ยํ
 นิमितฺตํ อาคัมมํ ยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต อนันฺตรา อาสวานํ ขโย
 โหติ, ตํ นิमितฺตํ น ชานามิ น บัลลามิ; สาธุ วต, เม
 อายัสฺมา อาสวานํ ขยาย ธัมมํ เทเสตฺตุติ: ตัสฺส มโนภาวนิโย
 ภิกฺขุ อาสวานํ ขยาย ธัมมํ เทเสติ: อโย ภิกฺขุ ฉกฺกฺโข สมโย
 มโนภาวนิยัสฺส ภิกฺขุโน ทัสฺสณาย อุปลังกมิตฺตุ. อิมเ ช ภิกฺขุ
 น สมยา มโนภาวนิยัสฺส ภิกฺขุโน ทัสฺสณาย อุปลังกมิตฺตุนฺติ.

๒๘ เอกํ สมยํ สัมพพฺพลา เถรา ภิกฺขุ พาวาณสฺย วิหรนฺติ
 อิลิปฺตเน มิคทาเย. อถ โข เตสํ เถรานํ ภิกฺขุณํ บัจฺจาทตฺตํ
 บัณฺทปาตปฏิกิञฺชานํ มัณฺทลมาเพิ สันนิสินฺนํ สันนิปิตานํ
 ขยมนฺตฺรา กถา อุตฺปาติ “โก นุ โข อวฺโส สมโย
 มโนภาวนิยัสฺส ภิกฺขุโน ทัสฺสณาย อุปลังกมิตฺตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
 อลฺลวตโร ภิกฺขุ เถเว ภิกฺขุ เอตทโวจ “ยัสฺมิ อวฺโส สมเย
 มโนภาวนิโย ภิกฺขุ บัจฺจาทตฺตํ บัณฺทปาตปฏิกิञฺชโต ปาเท
 บั๊กขาเลตฺวา นิสินฺโน โหติ บัลลํกํ อากุชิตฺวา อุกฺกํ กายํ ปณฺธาย
 ปริมุขํ สติ อุกฺกํเจตฺวา, โส สมโย มโนภาวนิยัสฺส ภิกฺขุโน
 ทัสฺสณาย อุปลังกมิตฺตุนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อลฺลวตโร ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ
 เอตทโวจ “น โข อวฺโส สมโย มโนภาวนิยัสฺส ภิกฺขุโน

ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ ยลัมม อวฺโส สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ
 บัจฺจนาภัตตํ มณฺฑิตปาตปฏิกกณฺโธ ปาเท บัจฺจาเลตฺวา นิสินฺโน โหติ
 บัลลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อุมฺภุจฺเปตฺวา;
 ขาวิตตกิลมโอบัสสํ, ตลัมม สมเย อัมมปฏฺฐบัสสํทโธ โหติ;
 ภัตตกิลมโอบัสสํ, ตลัมม สมเย อัมมปฏฺฐบัสสํทโธ โหติ: ตลฺมา โส
 อสมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ ยลัมม
 อวฺโส สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ สายณฺ्हสมยํ ปฏฺฐลลนนา
 วุจฺจิตฺวา วิหารบัจฺจนาถายํ นิสินฺโน โหติ บัลลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ
 กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อุมฺภุจฺเปตฺวา, โส สมโย มโนภาวนียสฺส
 ภิกฺขุโน ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ.

เอวํ วุตฺเต, อลฺลวตโร ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ “น โข
 อวฺโส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ ยลัมม
 อวฺโส สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ สายณฺ्हสมยํ ปฏฺฐลลนนา
 วุจฺจิตฺวา วิหารบัจฺจนาถายํ นิสินฺโน โหติ บัลลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ
 กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อุมฺภุจฺเปตฺวา; ยเทวีสฺส ทิवा
 สมารณนิมิตฺตํ มนสิกตํ โหติ, ตเทวีสฺส ตลัมม สมเย สมุททาวริ:
 ตลฺมา โส อสมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ.
 ยลัมม อวฺโส สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ รัตติยา มัจฺจุสสมยํ
 มัจฺจุจฺจุจายํ นิสินฺโน โหติ บัลลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ กายํ ปณิธาย
 ปริมุขํ สติ อุมฺภุจฺเปตฺวา, โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน
 ทลลนายน อุปลังกมิตฺตํ. เอวํ วุตฺเต, อลฺลวตโร ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ
 เอตทโวจ “น โข อวฺโส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลลนายน
 อุปลังกมิตฺตํ ยลัมม อวฺโส สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ รัตติยา
 มัจฺจุสสมยํ มัจฺจุจฺจุจายํ นิสินฺโน โหติ บัลลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ

กาย ปณิธาย ปริมุข สติ อุมฺภุจเปตฺวา, โขชฺฐจายิสฺส ตัสฺมิ
สมเย กาโย โหติ, มาลุกัลลส โหติ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิ กาคู:
ตัสฺมา โส สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลฺลนาย อุปลังกमितฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายัสฺมา มหาภิกฺขุโน เถเว ภิกฺขุ เขตฺตโวจ
“ตมฺมุชา เม ตํ อวฺโส ภควโต สุตํ ตมฺมุชา ปฏฺฐิตฺตํ
“ณฺนิเม ภิกฺขุ สมยา มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลฺลนาย อุปลังกมิตุ
กตเม ท? อิทฺถ ภิกฺขุ ยัสฺมิ สมเย ภิกฺขุ กามราคปริยฺญจฺเจเตน เจตฺสา
วิหริติ กามราคปเรเตน, อุปลันนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
นํปฺปชานาติ; ตัสฺมิ สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺวา เอวํสฺส
วณฺเณโน “อหํ โข อวฺโส กามราคปริยฺญจฺเจเตน เจตฺสา วิหรามิ
กามราคปเรเตน, อุปลันนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
นํปฺปชานามิ; สาธุ วต, เม อายัสฺมา กามราคสฺส ปหานาย ธมฺม
เทเสตฺตุติ: ตัสฺส มโนภาวนิโย ภิกฺขุ กามราคสฺส ปหานาย ธมฺม
เทเสติ: อयํ ภิกฺขุ ปจฺจโม สมโย มโนภาวนียสฺส ภิกฺขุโน ทลฺลนาย
อุปลังกมิตุ. ปุณ จปรํ ภิกฺขุ ยัสฺมิ สมเย ภิกฺขุ พยาปาทปริยฺญจฺเจเตน
เจตฺสา วิหริติ ะเปวํ ถนฺมิตฺถปริยฺญจฺเจเตน เจตฺสา วิหริติ
อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจปริยฺญจฺเจเตน เจตฺสา วิหริติ วิจิกฺขณาปริยฺญจฺเจเตน
เจตฺสา วิหริติ ะเปวํ ยํ นิमितฺตํ อาคัมมํ ยํ นิमितฺตํ มนสิโกโรโต อนนฺตรํ
อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิमितฺตํ น ชานาติ น บลฺลสฺส; ตัสฺมิ
สมเย มโนภาวนิโย ภิกฺขุ อุปลังกมิตฺวา เอวํสฺส วณฺเณโน “อหํ
โข อวฺโส ยํ นิमितฺตํ อาคัมมํ ยํ นิमितฺตํ มนสิโกโรโต อนนฺตรํ
อาสวานํ ขโย โหติ, ตํ นิमितฺตํ น ชานามิ น บลฺลสฺส; สาธุ
วต, เม อายัสฺมา อาสวานํ ขยาย ธมฺม เทเสตฺตุติ: ตัสฺส

มโนภาวนิโย ภิกขุ อาสวานิ ขยาย ธัมม เตเสติ: อโย ภิกขุ
 ฌญโง สมนโย มโนภาวนิยัสส ภิกขุโน ทัสสณาย อุปลังกมิตฺติ.
 “ธัมมชา เม ตํ อวุโส ภควโต สุตํ, ธัมมชา ปฏิกคฺคหิตํ “อเม
 โข ภิกขุ ฌ สมนยา มโนภาวนิยัสส ภิกขุโน ทัสสณาย อุปลังกมิตฺติ.

๒๔๘ อถ โข ภควา อายัสสิมันฺตํ อุกาเย อามันฺเตติ “กติ น
 โข อุกาเย อนุสฺสติฏฺฐจฺานานีติ. เอวํ วุตฺเต, อายัสสิมา อุกาเย ตุนฺหิ
 อโหสิ. ตติยัมปิ โข ภควา อายัสสิมันฺตํ อุกาเย อามันฺเตติ “กติ
 น โข อุกาเย อนุสฺสติฏฺฐจฺานานีติ. เอวํ วุตฺเต, อายัสสิมา อุกาเย
 ตุนฺหิ อโหสิ. ตติยัมปิ โข ภควา อายัสสิมันฺตํ อุกาเย อามันฺเตติ
 “กติ น โข อุกาเย อนุสฺสติฏฺฐจฺานานีติ. ตติยัมปิ โข อายัสสิมา
 อุกาเย ตุนฺหิ อโหสิ. อถ โข อายัสสิมา อามันฺโท อายัสสิมันฺตํ
 อุกาเย เอตทโวจ “สํตฺธา ตํ อวุโส อุกาเย อามันฺเตตฺติ. “สุณามหิ
 อวุโส อามันฺท, ภควโต อธิ ภันเต ภิกขุ อนเควหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
 อนุสฺสริตฺติ: เสยฺยถํ? เอกัมปิ ชาตํ เทวํปิ ชาตโย ะเปฯ อติ
 ฌาการิ สอฺกฺเทสํ อนเควหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริตฺติ: อิทํ ภันเต
 อนุสฺสติฏฺฐจฺานานีติ.

อถ โข ภควา อายัสสิมันฺตํ อามันฺทํ อามันฺเตติ “อัมมวาสี
 โข อหํ อามันฺท “เนวายํ อุกาเย โมฆปุริโส อธิจิตฺตมณฺยุตฺโต
 วิหเรตฺติ. กติ น โข อามันฺทํ อนุสฺสติฏฺฐจฺานานีติ. “บัจจํ ภันเต
 อนุสฺสติฏฺฐจฺานานิ. กตมานิ บัจจํ? อธิ ภันเต ภิกขุ วิวิจฺเจะ
 กาเมหิ ะเปฯ ตติยํ ฌานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหริตฺติ: อิทํ ภันเต
 อนุสฺสติฏฺฐจฺานํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุสํกตํ ทิฏฺฐธัมมสุขวิหาราย
 สํวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภันเต ภิกขุ อาโลกลลฺภณํ มนสิกาโรติ, ทิवा
 สลฺภณํ อธิฏฺฐาติ: ยถา ทิवा, ตถา รัตติ; ยถา รัตติ, ตถา

ทิวา; ชิตี วิวญฺเณ เจตสา อปฺริโยนัถฺเณ สัมปภาถิ จิตฺตํ ภาเวติ:
 อิทํ ภันเต อนุสัสฺสิตฺถุจํณํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุลลํกตํ ฌานนทลฺลัน-
 ปฏฺฐิตาภาย สวตฺตติ. ปน จปรํ ภันเต ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุตฺถ
 ปาทตลา อโธเกสฺมัตตกา ตจฺปวิยັນตํ ปุรฺรณานํบปการัสสํ อสฺสุจิโน
 บัจฺจเวกฺขติ “อตฺถนิ อมัลลํมี กาเย เกสสา โลมา นขา ทนฺตา
 ตโจ มลํ นหารุ อัญฺจํ อัญฺจิมิลขํ วักกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ
 มหิํกํ บปฺปมาถิ อณฺตํ อณฺตคฺคณํ อุตฺถริยํ กวีรํ ปัตตํ เสมํหิํ ปพฺพิ
 โลหิตํ เลโท เมโท อสฺสํ วสา เขโล สฺสิฆาณิกา ลลิกา มุตฺตณฺตี:
 อิทํ ภันเต อนุสัสฺสิตฺถุจํณํ เอวํ ภาวิตํ เอวํ พหุลลํกตํ กามราคะสฺส
 ปทานาย สวตฺตติ. ปน จปรํ ภันเต ภิกฺขุ เสยฺยถาปิ บัลลํเสยฺย
 สรีรํ สวณิกาย ฌตฺถํทิตํ เอกาหมตํ วา ทวํมตํ วา ตีหมตํ วา
 อุตฺถมาตกํ วินิลกํ วิปฺพุทฺทกขาตํ; โส อิมเมว กายํ เอวํ อุปสํหริ
 “อัยมํปิ โข กาโย เอวํมํโม เอวํภาวํ เอวํ อนตฺโตติ: เสยฺยถา
 วา ปน บัลลํเสยฺย สรีรํ สวณิกาย ฌตฺถํทิตํ กาเกหิ วา ชัชฺชमानํ
 กุลเลหิ วา ชัชฺชमानํ คิขฺเณหิ วา ชัชฺชमानํ สุวาเนหิ วา
 ชัชฺชमानํ ลิงคาเลหิ วา ชัชฺชमानํ วิวเรหิ วา ปาณกขาเตหิ
 ชัชฺชमानํ; โส อิมเมว กายํ เอวํ อุปสํหริ “อัยมํปิ โข กาโย
 เอวํมํโม เอวํภาวํ เอวํ อนตฺโตติ: เสยฺยถา วาปนํ บัลลํเสยฺย
 สรีรํ สวณิกาย ฌตฺถํทิตํ อัญฺจิกัลลขลิกํ สมนฺตโลหิตํ นหารุสํมํพณฺธํ,
 อัญฺจิกัลลขลิกํ นิรมลฺโลหิตมกฺกํขิตํ นหารุสํมํพณฺธํ, อัญฺจิกัลลขลิกํ
 อปคตมลฺโลหิตํ นหารุสํมํพณฺธํ, อัญฺจิกานิ อปคตสํมํพณฺธานิ ทิสสา วิทิสสา
 วิกขิตฺตานิ อลฺลฺเบเนน หิตฺตัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน ปาทัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน
 ชังฆัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน อูรฺวัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน กณฺณัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน
 มัญฺจิกํถกฺกัญฺจิกํ อลฺลฺเบเนน สีสกฺกฺภาหํ; โส อิมเมว กายํ เอวํ

อุปสัมปติ “อัยมัมปิ โข กาโย เหวรัมโม เหวภาวึ เหว อนตโตติ.
 เสยฺยดา วา ปน บัลลเสยฺย สรีรํ สิวิกาย นัตถิตํ อัญญิกานิ
 เสตานิ ลัขณวัณฺณูปนิกานิ, อัญญิกานิ ปุณฺณชกิตานิ เตวโรลลิกานิ;
 ปุตฺตานิ จุณฺณนภชาตานิ; โส อิมเมว กายํ เหว อุปสัมปติ.
 อัยมัมปิ โข กาโย เหวรัมโม เหวภาวึ เหว อนตโตติ: อิทํ ภันเต
 อนุลลิตัญฺจํ เหว ภาวิตํ เหว พหุลลิตํ อลฺลิมานสมุคฺชาตาย ลัวตตติ.
 ปน จปรํ ภันเต ภิกฺขุ ลุชฺฉลฺล จ ปหานา ช เปฯ จตฺตํ ฌานํ
 อุปสัมปตฺตํ วิหริเต: อิทํ ภันเต อนุลลิตัญฺจํ เหว ภาวิตํ เหว
 พหุลลิตํ อนนถาตูปฺปฏิเวธาย ลัวตตติ. อิมานิ โข ภันเต บัลลจ
 อนุลลิตัญฺจํ นีติ. “สาธุ สาธุ อานันท์, เตเนหิ ต्वํ อานันท์
 อิทัมปิ ฉัญฺจํ อนุลลิตัญฺจํ ธาเรหิ: อิมานันท์ ภิกฺขุ สโต
 อภิกกมติ, สโตว ปฏิกกมติ, สโตว ตัญฺจติ, สโตว นิสิตติ,
 สโตว เสยฺยํ กัมเปติ, สโตว กัมมํ อธิญฺจติ: อิทํ อานันท์
 อนุลลิตัญฺจํ เหว ภาวิตํ เหว พหุลลิตํ ลลิตลัมปชฺฉนฺวาย ลัวตตตติ.

๓๐ ฉยฺยมานิ ภิกฺขเว อนุตฺตรียานิ. กตฺถมานิ น? ทลฺลิสฺसानุตฺตรียํ,
 ลวฺยานุตฺตรียํ, ลลาภานุตฺตรียํ, ลิกฺขานุตฺตรียํ, ปาริจรียานุตฺตรียํ,
 อนุลลิตานุตฺตรียํ. กตมัลลจ ภิกฺขเว ทลฺลิสฺसानุตฺตรียํ? อิทํ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ หัตถิรตนัมมัมปิ ทลฺลิสฺสํ คัจฉติ, อลฺลิสฺรตนัมมัมปิ ทลฺลิสฺสํ
 คัจฉติ, มณฺเฑรตนัมมัมปิ ทลฺลิสฺสํ คัจฉติ, อจฺจาวจํ วา ปน ทลฺลิสฺสํ
 คัจฉติ, ลมฺณํ วา พฺรหฺมณํ วา มิจฺฉาทิญฺจิกํ มิจฺฉาปฺปณฺณํ
 ทลฺลิสฺสํ คัจฉติ. อตฺถเตตํ ภิกฺขเว ทลฺลิสฺสํ, เนตํ นัตถิ วทามิ,
 ตลฺลจ โข เอตํ ภิกฺขเว ทลฺลิสฺสํ ใตฺนํ คัมมํ โปถุชฺชนิกํ อนวีย
 อนตฺถลลิตํ หิตํ, น นิพฺพิทาย น วิราตฺตํ น นิโรธาย น อุปฺปาย
 น อภินฺวาย น ลัมปิธาย น นิพฺพิทานาย ลัวตตติ. โย จ โข

ภิกขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา ทัสสํนาย คัจฉนติ นิวัฏฺฐจัสสํโธ
 นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต อภิปปัสสันโน: เอตทานุตฺตริยํ ภิกขเว
 ทัสสํนํ สัตตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตักกํมายํ ทุกฺขโหมนัสสํ
 อตฺตังคํมายํ ฅายัสสํ อธิคํมายํ นิพฺพานัสสํ สัจฉิกิริยาเย: ยททํ
 ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา ทัสสํนาย คัจฉนติ นิวัฏฺฐจัสสํโธ
 นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต อภิปปัสสันโน: อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
 ทัสสํนํตฺตริยํ. อิติ ทัสสํนํตฺตริยํ. สวณํตฺตริยํปจํ กถํ โหติ?
 อิทํ ภิกขเว เอกัจโจ เภริสสํทํมฺบิ สวณํ คัจฉนติ, วิณาสสํทํมฺบิ
 สวณํ คัจฉนติ, ศีตสสํทํมฺบิ สวณํ คัจฉนติ, อุจฺจวํ วา ปน
 สวณํ คัจฉนติ, สมณัสสํ วา พฺรหฺมณัสสํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิจัสสํ
 มิจฺฉาปฏิปนฺนัสสํ ธมฺมํสวณํ คัจฉนติ. อตฺตํเถตํ ภิกขเว สวณํ,
 เนตํ นัตถติ วทามิ, ตถํปิ โข เอตํ ภิกขเว สวณํ ใญํ คัมมํ
 ปโยชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺตลลปํหิตํ, น นิพฺพิทาย น วิรคาย น
 นิโรธาย น อุปสมาย น อภิณฺฌาย น สัมมํโพธาย น นิพฺพานาย
 ลวตฺตติ. โย จ โข ภิกขเว ตถาคตัสสํ วา ตถาคตสวากัสสํ วา
 ธมฺมํสวณํ คัจฉนติ นิวัฏฺฐจัสสํโธ นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต อภิปปัสสันโน:
 เอตทานุตฺตริยํ ภิกขเว สวณํ สัตตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
 สมตักกํมายํ ทุกฺขโหมนัสสํ อตฺตังคํมายํ ฅายัสสํ อธิคํมายํ
 นิพฺพานัสสํ สัจฉิกิริยาเย: ยททํ ตถาคตัสสํ วา ตถาคตสวากัสสํ วา
 ธมฺมํสวณํ คัจฉนติ นิวัฏฺฐจัสสํโธ นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต อภิปปัสสันโน:
 อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว สวณํตฺตริยํ. อิติ ทัสสํนํตฺตริยํ สวณํตฺตริยํ.
 ลากานุตฺตริยํปจํ กถํ โหติ? อิทํ ภิกขเว เอกัจโจ ปุตฺตลลภมฺบิ
 ลภติ, ทวารลลภมฺบิ ลภติ, ธนลลภมฺบิ ลภติ, อุจฺจวํ วา ปน
 ลลภํ ลภติ, สมณํ วา พฺรหฺมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐิจเก มิจฺฉาปฏิปนฺนํ

สัทธัมมปฏิสสทติ. อตฺเตโส ภิกขเว ลาโภ, เนโส นัตถิติ วทามิ,
 โส จ โข เอโส ภิกขเว ลาโภ ที่โน คัมโม โปตุชฺชนิโก อนริโย
 อนัตถสัลลหิตโต, น นิพพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย
 น อภินิเวชานาย น สัมมโพรธาย น นิพพานาย สวัตตติ. โย จ โข
 ภิกขเว ตถาคเต वा ตถาคตสวเก वा สัทธัมมปฏิสสทติ นิวิจฺจสัทธัมโม
 นิวิจฺจเปโม เอกันตคโต อภิปัสสันโน: เอตธานุตฺตรियं ภิกขเว
 ลาภานํ สัตตानํ วิสुทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมาย ทุกฺขโทมนัสสานํ
 อตฺตังคมาภินิเวชานํ อธิคมาภินิเวชานํ นิพพานัสส สัจฉิกิริยาภินิเวชานํ
 ตถาคเต वा ตถาคตสวเก वा สัทธัมมปฏิสสทติ นิวิจฺจสัทธัมโม
 นิวิจฺจเปโม เอกันตคโต อภิปัสสันโน: อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ลาภानุตฺตรियं.
 อิติ ทสฺสึนानุตฺตรियं สวณานุตฺตรियं ลาภानุตฺตรियं. ลิกฺขานุตฺตรियंวจ กถํ
 โหติ? อธ ภิกขเว เอกัจโจ หตฺถสัทธัมมํ ลิกฺขติ, อตฺตสัทธัมมํ ลิกฺขติ,
 วรตสัทธัมมํ ลิกฺขติ, ธมฺมสัทธัมมํ ลิกฺขติ, ธรรมสัทธัมมํ ลิกฺขติ, อญฺ्ञาวัจ
 वा ปน ลิกฺขติ, สมณสัทธัมมํ वा พราหฺมณสัทธัมมํ वा มิจฺฉาทิฏ्ฐิจาสส
 มิจฺฉาปฏิปन्नสส ลิกฺขติ. อตฺเตโส ภิกขเว ลิกฺขา, เนโส นัตถิติ
 วทามิ, โส จ โข เอโส ภิกขเว ลิกฺขา ที่นา คัมมา
 โปตุชฺชนิกา อนริยา อนัตถสัลลหิตา น นิพพิทาย น วิราคาย น
 นิโรธาย น อุปสมาย น อภินิเวชานาย น สัมมโพรธาย น นิพพานาย
 สวัตตติ. โย จ โข ภิกขเว ตถาคตูปเวทิตเต อมมวินเย อตฺตสัทธัมมํ
 ลิกฺขติ อจฺฉิตตมํ ลิกฺขติ อธิปณฺณมํ ลิกฺขติ นิวิจฺจสัทธัมโม
 นิวิจฺจเปโม เอกันตคโต อภิปัสสันโน: เอตธานุตฺตรियं ภิกขเว ลิกฺขานํ
 สัตตानํ วิสुทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมาย ทุกฺขโทมนัสสานํ
 อตฺตังคมาภินิเวชานํ อธิคมาภินิเวชานํ นิพพานัสส สัจฉิกิริยาภินิเวชานํ
 ตถาคตูปเวทิตเต อมมวินเย อตฺตสัทธัมมํ ลิกฺขติ อจฺฉิตตมํ ลิกฺขติ

อภิปัลลัมบี ลิกขติ นิวัฏฺฐสัทโธ นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต
 อภิปัลลันโน: อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ลิกฺขานุตฺตรียํ. อิติ ทสฺสึนฺนानุตฺตรียํ
 ลวฺนानุตฺตรียํ ลาภานุตฺตรียํ ลิกฺขานุตฺตรียํ. ปาริจรียานุตฺตรียญฺจ
 กถํ โหติ? อิทํ ภิกฺขเว เอกัจฺโจ ชตฺตยัมบี ปริจรติ,
 พหุหิมณัมบี ปริจรติ, คหปติมบี ปริจรติ, อุกฺขาวจํ วา ปน
 ปริจรติ, สมนํ วา พหุหิมณํ วา มิจฺฉาทิฏฺฐจิกํ มิจฺฉาปฏิบัตตํ
 ปริจรติ; ชตฺเตสสา ภิกฺขเว ปาริจรียา, เนสสา นัตถิติ วทามิ, สํ จ
 โช เอสสา ภิกฺขเว ปาริจรียา ธีนา คัมมา โปถุชฺชนิกา อนรียา
 อนัตถลลิตฺตา, น นิพฺพิตาย ชเปช น นิพฺพานาย ลวตฺตติ. โย
 จ โช ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา ปริจรติ นิวัฏฺฐสัทโธ
 นิวัฏฺฐเปโม เอกันตคโต อภิปัลลันโน: เอตทานุตฺตรียํ ภิกฺขเว
 ปาริจรียานํ ลิตฺตทานํ วิสสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมฺยา
 ทุกฺขโทมนสฺสึลลํ อตฺตังคมา ยายสฺส อธิคมา ยนิพฺพานสฺส ลจฺฉนิกรียาย:
 ยทิตํ ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา ปริจรติ นิวัฏฺฐสัทโธ นิวัฏฺฐเปโม
 เอกันตคโต อภิปัลลันโน: อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาริจรียานุตฺตรียํ.
 อิติ ทสฺสึนฺนानุตฺตรียํ ลวฺนानุตฺตรียํ ลาภานุตฺตรียํ ลิกฺขานุตฺตรียํ
 ปาริจรียานุตฺตรียํ. อนลฺลิตานุตฺตรียญฺจ กถํ โหติ? อิทํ ภิกฺขเว
 เอกัจฺโจ ปุตฺตลลาภัมบี อนลฺลิตฺติ, ทารลาภัมบี อนลฺลิตฺติ, ธนลาภัมบี
 อนลฺลิตฺติ, อุกฺขาวจํ วา ปน ลาภํ อนลฺลิตฺติ, สมนํ วา พหุหิมณํ
 วา มิจฺฉาทิฏฺฐจิกํ มิจฺฉาปฏิบัตตํ อนลฺลิตฺติ. ชตฺเตสสา ภิกฺขเว
 อนลฺลิตฺติ, เนสสา นัตถิติ วทามิ, สํ จ โช เอสสา ภิกฺขเว อนลฺลิตฺติ
 ธีนา คัมมา โปถุชฺชนิกา อนรียา อนัตถลลิตฺตา, น นิพฺพิตาย น
 วิวาคาย น นิโรธาย น อุปลมา ย น อภิณฺเวยาย น ลัมปิธาย
 น นิพฺพานาย ลวตฺตติ, โย จ โช ภิกฺขเว ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ

วา อนุสฺสริติ นิวิญฺจสฺสทฺโธ นิวิญฺจเปโม เอกนฺตคโต อภิปปัสสนโน;
 เอตธานุตฺตริยํ ภิกฺขเว อนุสฺสริตํ สัตตานิ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
 สมตักกมาย ทุกฺขโทมนสฺสํ อตฺตังคมาย ฌายัสส อธิคมาย
 นิพพานัสส สัจฉิกิริยายะ ยทิกํ ตถาคตํ วา ตถาคตสวากํ วา
 อนุสฺสริติ นิวิญฺจสฺสทฺโธ นิวิญฺจเปโม เอกนฺตคโต อภิปปัสสนโน อิทํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุสฺสริตานุตฺตริยํ อิมานิ โข ภิกฺขเว ๘ อนุตฺตริยานีติ.

ทสฺสึนานุตฺตริยํ สทฺธา	สวณฺโวจ อนุตฺตรํ,
ลาภานุตฺตริยํ สทฺธา,	สิกฺขานุตฺตริเย รตา,
อุบฺบํจिता ปาริจรียะ,	ภาวยํนํติ อนุสฺสริ
วิเวกปฏิสฺสัณฺณตํ	เขมํ อมตคามินี,
อับบํมาเท ปมุตฺตา	นิปกา สีสลฺลวตา
เตเว กาเลเน บัจฺจันตี,	ยตฺถ ทุกฺขํ นิรุชฺฌตฺติ.

อนุตฺตริยวัคฺโค ตติโย.

ตทฺสทฺธานํ.

สามโก, อปริหานิโย, ภัย, หิมวํ, สุชฺฌติ,
 กัจจาโน, เทว จ สมยา, อุทายิ, อนุตฺตริเยนาติ.

๓๑ อญิเม ภิกฺขเว ธัมมา เสกขัสส ภิกฺขุโน ปริหานาย
 สวตฺตณฺตี. กตเม น? กัมมารามตา, ภัสสํารามตา, นิทฺทารามตา,
 สํคณิการามตา, อินฺทริเยสุ อคฺคตทวารตา, โภชเน อมตฺตตัณฺณตา:
 อิเม โข ภิกฺขเว น ธัมมา เสกขัสส ภิกฺขุโน ปริหานาย
 สวตฺตณฺตี. นยิเม ภิกฺขเว ธัมมา เสกขัสส ภิกฺขุโน อปริหานาย
 สวตฺตณฺตี. กตเม น? น กัมมารามตา, น ภัสสํารามตา, น
 นิทฺทารามตา, น สํคณิการามตา, อินฺทริเยสุ คฺคตทวารตา, โภชเน
 มตฺตตัณฺณตา: อิเม โข ภิกฺขเว น ธัมมา เสกขัสส ภิกฺขุโน

อปริหานาย สวัตตณฺตีติ.

๓๒ อถ โข อลฺลวตฺรา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา
อภิกกัณฺธวณฺณา เกวลกัปปิ เขตวนิ โอภาเสตฺวา, เยน
ภาควา, เตนุปลิงกมิ; อุปฺปลิงกิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺติ
อัญฺจาสิ; เอกมณฺติ จิตา โข ลา เทวตา ภควันฺตํ เขตฺทโวจ
“นยิเม ภันเต ธมฺมา ภิกฺขุโน ปริหานาย สวัตตณฺตีติ. กตเม น ?
สัตฺตถุคฺคารวตา, ธมฺมคฺคารวตา, ลัสมคฺคารวตา, ลิกฺขาคฺคารวตา, อปัปฺปมาท-
คฺคารวตา, ปฏฺฐินฺณการวตา, อิเม โข ภันเต น ธมฺมา ภิกฺขุโน
อปริหานาย สวัตตณฺตีติ. อิทมโวจ ลา เทวตา. สมนุญฺโพบ สัตถา
อโหสิ. อถ โข ลา เทวตา “สมนุญฺโพบ เม สัตถาติ ภควันฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณิ กัตวํ ตตฺถเวณฺตรธายิ.

อถ โข ภาควา ตลฺลสา รัตติยา อัจฺจเยน ภิกฺขุ อามันฺเตติ
“อิมํ ภิกฺขเว รัตติ อลฺลวตฺรา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา
อภิกกัณฺธวณฺณา เกวลกัปปิ เขตวนิ โอภาเสตฺวา, เยนาหิ,
เตนุปลิงกมิ; อุปฺปลิงกิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺติ อัญฺจาสิ;
เอกมณฺติ จิตา โข ภิกฺขเว ลา เทวตา มํ เขตฺทโวจ “นยิเม
ภันเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สวัตตณฺตีติ. กตเม น ?
สัตฺตถุคฺคารวตา, ธมฺมคฺคารวตา, ลัสมคฺคารวตา, ลิกฺขาคฺคารวตา, อปัปฺปมาท-
คฺคารวตา, ปฏฺฐินฺณการวตา. อิเม โข ภันเต น ธมฺมา ภิกฺขุโน
อปริหานาย สวัตตณฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว ลา เทวตา, อหิ
วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณิ กัตวํ ตตฺถเวณฺตรธายิติ.

สัตฺตถุคฺครุ ธมฺมคฺครุ ลัสม จ ติพฺพการโว

อปัปฺปมาทครุ ภิกฺขุ ปฏฺฐินฺณการโว

อภัพโพ ปริหานาย นิพพานัสสเลว สันติเกิด.

๓๓ อิมิ ภิกขเว รัตติ อัมมตธา เทวตา อภิกกัณฺธาย
รัตติยา อภิกกัณฺธวณฺณนา เกวลกัปปิ เขตวนิ โอภาเสตฺวา, เยนาหิ,
เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตี อัญฺจาสิ;
เอกมณฺตี จิตา โข ภิกขเว สทา เทวตา มํ เอตทโวจ “ณฺนิเม
ภันเต อัมมา ภิกขุโน อปริหานาย สวตฺตณฺตี. กตเม น?
ลัตฺตคารวตา, อัมมคารวตา, ลัฆคารวตา, ลิกฺขคารวตา, หิริคารวตา,
โอตฺตตปฺปคารวตา. อิมเ โข ภันเต น อัมมา ภิกขุโน อปริหานาย
สวตฺตณฺตี. อิทมโวจ ภิกขเว สทา เทวตา, อิทํ วัตฺวา มํ อภิวา-
เทตฺวา ปทักฺขณิ กัตฺวา ตตฺถเวณฺตรธายีติ.

ลัตฺตคารุ อัมมคารุ ลัฆเ จ ตีฬฺพการโว

หิริโอตฺตตปฺปลัมบณฺโน ลปฺปติสฺสโล สการโว

อภัพโพ ปริหานาย นิพพานัสสเลว สันติเกิด.

๓๔ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺตณฺิ วิหริติ เขตวเน อนาถบิณฑิกัสส
ชารามเ. อถ โข อายัสฺมโต มหาโมคฺคัลลานัสส รโหคตัสส
ปฺปฏิสสึณฺสส เหว เจตโส ปวิวตฺกโก อุตฺปาที “กตเมสฺสานํ
เทวานํ เหว ฌาณํ โหติ “โสตาบิณฺณามิหิ อวินิปาตอัมมา นิยตา
ลัมโพธิปารายณาติ? เตน โข ปน สมเยเน ติสฺสโล นาม ภิกขุ อชฺฐนา
กาลกโต อัมมตฺโร พหิณฺโณ อุปบิณฺโณ โหติ. ตตฺตรปิ น เหว
ชานนฺตี “ติสฺสโล พหิณฺมา มหิทธิโก มหานุภาโวติ. อถ โข อายัสฺมา
มหาโมคฺคัลลานเ, เสยฺยดาบิณาม พลวา ปริโส ลัมมิณฺชิตํ วา
พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาเวตํ วา พาหํ ลัมมิณฺชเยยฺย; เหวเมว
เขตวเน อันตรหิโต ตัสสิ พหิณฺโณ ปาตุโรหิ. อตฺทสา โข
ติสฺสโล พหิณฺมา อายัสฺมนฺตี มหาโมคฺคัลลานํ ทูโรโต อาคัณฺณตี;

ทิสฺวาน อายัสฺมึนํตํ มหาโมคฺคัลลฺลานํ เอตทโวจ “เอहि โข มาริสิ
 โมคฺคัลลฺลาน, สฺวาคํ มาริสิ โมคฺคัลลฺลาน, จิริสฺสํ โข มาริสิ
 โมคฺคัลลฺลาน อิมํ ปริยายมกาสี ยทิตฺถ อธาคมนาย; นิสฺสิท มาริสิ
 โมคฺคัลลฺลาน; อิทมาสนํ บัณฺณตตฺตํ นิสฺสิท โข อายัสฺมา มหาโมคฺคัลลฺลาโน
 บัณฺณตเต อาสเน. ติสฺโสเป พหฺมมา อายัสฺมึนํตํ มหาโมคฺคัลลฺลานํ อภิวา-
 เทวฺวา เอกมฺนํตํ นิสฺสิท. เอกมฺนํตํ นิสฺสินํ โข ติสฺสํ พหฺมมานํ อายัสฺมา
 มหาโมคฺคัลลฺลาโน เอตทโวจ “กตเมถานํ โข ติสฺสํ เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ
 “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา นียตา สัมโพธิปรายนาติ. “จาตุมฺมหา-
 ราชิกานํ โข มาริสิ โมคฺคัลลฺลาน เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ “โสตาบฺนํนามํหิ
 อวินิปาตธมฺมา นียตา สัมโพธิปรายนาติ. “สัพฺเพตฺถลฺลเณว นุ โข ติสฺสํ
 จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา
 นียตา สัมโพธิปรายนาติ. “น โข มาริสิ โมคฺคัลลฺลาน สัพฺเพตฺถ จาตุมฺมหา-
 राชิกานํ เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา
 นียตา สัมโพธิปรายนาติ. “เย โข เต มาริสิ โมคฺคัลลฺลาน จาตุมฺหา-
 ราชิกา เทวา พุทฺโธ อเวจฺจํปฺปสาเทเน อสฺมึนํนาคตา ธมฺมเม
 อเวจฺจํปฺปสาเทเน อสฺมึนํนาคตา สํเข อเวจฺจํปฺปสาเทเน อสฺมึนํนาคตา
 อริยกํนํเตหิ สฺสเลหิ อสฺมึนํนาคตา, เตลํ น เอวํ ภาณํ โหติ
 “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา นียตา สัมโพธิปรายนาติ. “เย จ โข เต
 มาริสิ โมคฺคัลลฺลาน จาตุมฺมหาราชิกา เทวา พุทฺโธ อเวจฺจํปฺปสาเทเน
 สมนํนาคตา ธมฺมเม อเวจฺจํปฺปสาเทเน สมนํนาคตา สํเข อเวจฺจํปฺป-
 สาเทเน สมนํนาคตา อริยกํนํเตหิ สฺสเลหิ สมนํนาคตา, เตลํ เอวํ
 ภาณํ โหติ “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา นียตา สัมโพธิปราย-
 นาติ. “จาตุมฺมหาราชิกานํลเณว นุ โข ติสฺสํ เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ
 “โสตาบฺนํนามํหิ อวินิปาตธมฺมา นียตา สัมโพธิปรายนาติ; อุกาหุ

ตาวตฺถันนํ เทวานํ ฯ เปฯ ยามานํนํบิ เทวานํ ตฺถิตานํนํบิ เทวานํ
 นิมนฺมานเตนํนํบิ เทวานํ ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํนํบิ เทวานํ เอวํ ภาณํ
 โหติ “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา สัมโพธิปรายนาติ.
 ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํนํบิ โข มาริส โมคคฺคัลลาน เทวานํ เอวํ ภาณํ
 โหติ “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา สัมโพธิปรายนาติ.
 สัพเพลลํ เวน น โข ติสฺส ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํนํ เทวานํ เอวํ ภาณํ
 โหติ “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา สัมโพธิปรายนาติ.
 น โข มาริส โมคคฺคัลลาน สัพเพลลํ เวน ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํนํ.
 เอวํ ภาณํ โหติ “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา สัมโพธิ-
 ปรายนาติ. เย โข เต มาริส โมคคฺคัลลาน ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํโน
 ทวา พุทฺเธ อเวจฺจํปฺปสาเทน อสมนํนาคตา ธมฺเม อเวจฺจํปฺปสาเทน
 อสมนํนาคตา สํเข อเวจฺจํปฺปสาเทน อสมนํนาคตา อวียกฺกํเตหิ
 สึเลหิ อสมนํนาคตา, น เตสํ เทวานํ เอวํ ภาณํ โหติ
 “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา สัมโพธิปรายนาติ. เย จ
 โข เต มาริส โมคคฺคัลลาน ปฺรนิมฺมิตฺวสวตฺตํโน เทวา พุทฺเธ
 อเวจฺจํปฺปสาเทน สมนํนาคตา ธมฺเม อเวจฺจํปฺปสาเทน สมนํนาคตา
 สํเข อเวจฺจํปฺปสาเทน สมนํนาคตา อวียกฺกํเตหิ สึเลหิ สมนํนาคตา
 เตสํ เอวํ ภาณํ โหติ “โสตาปนํนํนํหิ อวินิปาตธมฺมา นิยตา
 สัมโพธิปรายนาติ. อถ โข อายัสฺมา มหาโมคคฺคัลลान ติสฺสัสส
 พฺรหฺมโน ภาสิตํ อภินันฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา, เสยฺยดาบิ นาม พลฺลา
 ปฺริโส สัมมิถฺตํ วา พาหิ ปฺลาเรยฺย, ปฺลาวิตฺตํ วา พาหิ
 สัมมิถฺตํ; เอวเมว พฺรหฺมโลเก อนันฺตวิโต เขตฺวเน ปาตฺรโหสิตํ.
 ๓๕ ฉนฺนเม ภิกฺขเว ธมฺมา วิชฺชาภาคิยา. กตเม น? อนิจฺจ-
 ธรรมํ, อนิจฺเจ ทุกฺขธรรมํ, ทุกฺখে อนัตตธรรมํ, ปหานธรรมํ,

วิราคัลลวาทา, นิโรธัลลวาทา. อเม โข ภิกขเว น ธัมมา
วิชาภาคิยาติ.

๓๖ ฉยิมานิ ภิกขเว วิวาทมูลานิ. กตมานิ น? อิส ภิกขเว
ภิกขุ โภโธโน โหติ อุปนาที; โย โส ภิกขเว ภิกขุ โภโธโน
โหติ อุปนาที; โส สัตถวิบี อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, ธัมเมบี
อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, สัมเมบี อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส,
ลิกขายบี น ปริปุรการี โหติ; โย โส ภิกขเว ภิกขุ สัตถวิ
อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, ธัมเม อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส,
สัมเม อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, ลิกขาย น ปริปุรการี; โส สัมเม
วิวาท ชเนติ, โย โหติ วิวาท พุชฌนาหิตาย พุชฌนาสุขาย
พุทฺธโน ชนัสส อนัตถาย อหิตาย ทุกขาย เทวมนุสฺसानิ. เอวรูปฺปะเจ
ตุเมหิ ภิกขเว วิวาทมูล อัสสนัตติ วา พหิทธา วา สมนุบัลลเยยฺยาถ;
ตตฺริ ตูเมหิ ภิกขเว ตตฺสเสว ปาปกัสส วิวาทมูลัสส ปทานาย
วายเมยฺยาถ. เอวรูปฺปะเจ ตูเมหิ ภิกขเว วิวาทมูล อัสสนัตติ วา
พหิทธา วา น สมนุบัลลเยยฺยาถ; ตตฺริ ตูเมหิ ภิกขเว ตตฺสเสว
ปาปกัสส วิวาทมูลัสส อายตฺ อันวาสสวาย ปฏิบัตฺเตยฺยาถ.
เอวเมตตัสส ปาปกัสส วิวาทมูลัสส ปทานิ โหติ. เอวเมตตัสส
ปาปกัสส วิวาทมูลัสส อายตฺ อันวาสสโว โหติ. ปุณ จปริ
ภิกขเว ภิกขุ มกฺกข โหติ ปฬาสี; ะเปะ อัสสูกิ โหติ มจฺฉริ;
สโก โหติ มายาวี; ปาบีจโน โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ; สันนิฏฺฐิจิปรามาสี
โหติ อาทานคาหิ ทูบฺปฏิณิสสัคคิ; โย โส ภิกขเว ภิกขุ
สันนิฏฺฐิจิปรามาสี โหติ อาทานคาหิ ทูบฺปฏิณิสสัคคิ; โส
สัตถวิบี อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, ธัมเมบี อคารโว วิหริติ
อัมปติสฺสโส, สัมเมบี อคารโว วิหริติ อัมปติสฺสโส, ลิกขายบี น

ปริปุรการี โหติ. โย โส ภิกขเว ภิกขุ สัตถริ อคารโว วิหริ
 อัมปิตัสโส, ะเปฯ ลิกขาย น ปริปุรการี; โส สัมเว วิวาท
 ขเนติ, โย โหติ วิวาทो พุชฺชนาหิตาย พุชฺชนาสุขาย พหุโน
 ขนัสส อนัตตาย อหิตาย ทุกขาย เทวมนุสฺसानํ. เอวรูปฺยังเจ
 ตุมฺเห ภิกขเว วิวาทมูลํ อัสสนัตติ วา พหิตฺธา วา สมนุบัลฺลเสยฺยาถ,
 ตตฺร ตุมฺเห ภิกขเว ตลฺลเสว ปาปกัลล วิวาทมูลลฺล ปหานาย
 วายเมยฺยาถ. เอวรูปฺยังเจ ตุมฺเห ภิกขเว วิวาทมูลํ อัสสนัตติ วา พหิตฺธา วา
 น สมนุบัลฺลเสยฺยาถ; ตตฺร ตุมฺเห ภิกขเว ตลฺลเสว ปาปกัลล วิวาท-
 มูลลฺล อายตี อันวาสลวาย ปฏฺวิขฺเชยฺยาถ. เอเวตลฺล ปาปกัลล
 วิวาทมูลลฺล ปหานํ โหติ. เอเวตลฺล ปาปกัลล วิวาทมูลลฺล อายตี
 อันวาสลโว โหติ. อิมานิ โข ภิกขเว น วิวาทมูลาเนติ.

๓๗ เอกํ สมยํ ภควา สารัตถิยํ วิหริ เชตวนเณ อนาถปณฺฑิตกัลล
 อารามเณ. เตน โข ปณฺ สมเยเน เวฬุกันฺทกํ นันฺทมาตา อูปาสิกา
 สาริปุตฺตโมคคัลลานํปมฺมุเช ภิกขุสฺสเณ นพฺพิงคสมณฺณาคตํ ทักขินิ
 ปติฏฺฐจาเปติ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพเน จักขุณา วิสุทฺเธเน
 ขตฺติกนฺตมานุสฺสเณ เวฬุกันฺทกํ นันฺทมาตํ อูปาสิกํ สาริปุตฺตโมคคัล-
 ลานํปมฺมุเช ภิกขุสฺสเณ นพฺพิงคสมณฺณาคตํ ทักขินิ ปติฏฺฐจาเปตี;
 ทิสฺวาน ภิกขุ อามันฺเตสิ “เอโส ภิกขเว เวฬุกันฺทกํ นันฺทมาตา
 อูปาสิกา สาริปุตฺตโมคคัลลานํปมฺมุเช ภิกขุสฺสเณ นพฺพิงคสมณฺณาคตํ
 ทักขินิ ปติฏฺฐจาเปติ. กถํยัง ภิกขเว นพฺพิงคสมณฺณาคตา ทักขินา
 โหติ? อธ ภิกขเว ทายกัลล ตีนังคานิ โหนฺติ, ปฏฺฐิคคาทกานิ
 ตีนังคานิ. กตมานิ ทายกัลล ตีนังคานิ? อธ ภิกขเว
 ทายโก ปุพฺเพว ทานา สุมโน โหติ, ททํ จิตฺตํ
 ปสาเทติ, ทตฺวา ขตฺตมโน โหติ. อิมานิ ทายกัลล ตีนังคานิ. กตมานิ

ปฏิกัธากานัน ตีณังคานิ? อธิ ภิกขเว ปฏิกัธากา วิตราคา วา
 โหนันติ ภาควินยาย วา ปฏิบันนา, วิตโธสา วา โหนันติ โทสวินยาย
 วา ปฏิบันนา, วิตโมหา วา โหนันติ โมหวินยาย วา ปฏิบันนา.
 อิมานิ ปฏิกัธากานัน ตีณังคานิ. อิติ ทายกัถัส ตีณังคานิ,
 ปฏิกัธากานัน ตีณังคานิ. เอว โข ภิกขเว นพิงคสมันนาคตา ทักขินา
 โหติ. เอว นพิงคสมันนาคตาย ภิกขเว ทักขินาย น สุกโร ปุณณัสส
 ปมาณ คเหตุ “เอตตโก ปุณณากัสสันโท กุสลาภัสสันโท สุขัสสลาหาโร
 โสวัคคิโก สุขวิปาโก สัคคัลลัตตนิโก อัญญา ย กัณตาย มนnapาย
 หิตาย สุขาย ลลัตตตติ. อถ โข “อลัเขยโย อัมปเมยโย มหา
 ปุณณกัชชีโรเตว ลลัน คัจฉติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว มหาสมุทเท น
 สุกโร อุกกัถัส ปมาณ คเหตุ “เอตตกานิ อุกกัถิกานันติ วา “เอตตกานิ
 อุกกัถิกัสตานันติ วา “เอตตกานิ อุกกัถิกัสสัลลันติ วา เอตตกานิ
 อุกกัถิกัสสัลลันติ วา. อถ โข “อลัเขยโย อัมปเมยโย
 มหาอุกกัชชีโรเตว ลลัน คัจฉติ; เอวเมว โข ภิกขเว เอว
 นพิงคสมันนาคตาย ทักขินาย น สุกโร ปุณณัสส ปมาณ คเหตุ
 “เอตตโก ปุณณากัสสันโท กุสลาภัสสันโท สุขัสสลาหาโร โสวัคคิโก
 สุขวิปาโก สัคคัลลัตตนิโก อัญญา ย กัณตาย มนnapาย หิตาย
 สุขาย ลลัตตตติ. อถ โข อลัเขยโย อัมปเมยโย มหาปุณณกัชชีโรเตว
 ลลัน คัจฉติ.

ปุพฺเพว ทานา สุมโน,
 ทตฺวา อตฺตมโน โหติ:
 วิตราค, วิตโธโส,
 เขตตํ ยัณณัสส สัมบันนํ
 สยํ อายเวยฺยวาน

ททํ จิตตํ ปสาทये,
 เอลา ยัณณัสส สัมปทา.
 วิตโมโห อนาลโว:
 สัลลปตา พหิมจาวโน.
 ทตฺวา สเกหิ ปาณิกิ.

ชัตตโน ปฺรโต เจโต ยัลโฌ โหติ มหัลโฌ.
 เหว ยชิตวา เมธาวี สัทโธ มุตฺเตน เจตลา
 อพฺยาบชฺฉณํ สุขํ โลกํ บัณฺฑิตโต อุปบัชฺชตติ.

๓๘๘ อถ โข อัจฉเวตโร พฺรหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ;
 อุปสังกมิทฺวา ภควตา สิทฺธี สัมโมทิ; สัมโมทนีเย กถํ สาธุคณิเย
 วิตฺติสาเรทฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสํ; เอกมฺนัตํ นิสฺสินโน โข โส พฺรหฺมโณ
 ภควันตํ เอตทโวจ “อหฺลํหิ โภ โคตม เหววาทิ เหวทิจฺฉิ” “นัตติ
 ชัตตกาโร, นัตติ ปฺรกาโรติ: “มาหิ พฺรหฺมณ เหววาทิ เหวทิจฺฉิ
 ชทฺทลํ วา, ชลฺลิสฺสํ วา; กถํ หิ นาม สยํ อภิกกมฺนํโต สยํ
 ปฏฺฐิกกมฺนํโต เหว วักขติ “นัตติ ชัตตกาโร, นัตติ ปฺรกาโรติ. ตํ
 กิมมัลลฺลสิ พฺรหฺมณ, ชัตติ อารพฺภธาตุติ: “เอว โภ” “อารพฺภธาตุยา
 สติ อารพฺภวํโต สัตฺตา บัลลฺลวณฺณตติ: “เอว โภ” “ย โข พฺรหฺมณ
 อารพฺภธาตุยา สติ อารพฺภวํโต สัตฺตา บัลลฺลวณฺณตติ; อยํ สัตฺตานํ
 ชัตตกาโร, อยํ ปฺรกาโรติ. ตํ กิมมัลลฺลสิ พฺรหฺมณ, ชัตติ
 นิกกมธาตุติ: ๗ เปย ชัตติ ปฏิกกามตุ. ชัตติ ฉามธาตุ ชัตติ ฐิตธาตุ
 ชัตติ อุปิกกมธาตุติ: “เอว โภ” “อุปิกกมธาตุยา สติ อุปิกกมวํโต
 สัตฺตา บัลลฺลวณฺณตติ. “เอว โภ” “ย โข พฺรหฺมณ อุปิกกมธาตุยา
 สติ อุปิกกมวํโต สัตฺตา บัลลฺลวณฺณตติ; อยํ สัตฺตานํ ชัตตกาโร,
 อยํ ปฺรกาโรติ. มาหิ พฺรหฺมณ เหววาทิ เหวทิจฺฉิ ชทฺทลํ วา
 ชลฺลิสฺสํ วา; กถลํหิ นาม สยํ อภิกกมฺนํโต สยํ ปฏฺฐิกกมฺนํโต
 เหว วักขติ “นัตติ ชัตตกาโร, นัตติ ปฺรกาโรติ. “อภิกกนํโต โภ
 โคตม ๗ เปย อชฺชชตฺตคฺเค ปาณเปตํ สรณํ คตฺตํติ.

๓๘๙ ตีนฺนิมานิ ภิกฺขเว นิตานานิ กัมมฺมานํ สมุทฺทาย. กตฺมานิ
 ตีนฺนิ? โลโก นิตานํ กัมมฺมานํ สมุทฺทาย, โทโส นิตานํ กัมมฺมานํ

สมุทฺถาย, โมโห นิทานํ กัมมํ สมุทฺถาย. น ภิกฺขเว โลภา
 อโลภา สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว โลภา โลภาว สมุทฺเตติ. น
 ภิกฺขเว โทสา อโทโส สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว โทสา โทสว
 สมุทฺเตติ. น ภิกฺขเว โมหา อโมโห สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว โมหา
 อโมโห ว สมุทฺเตติ. น ภิกฺขเว โลภเสน กัมมํ โทสเสน กัมมํ
 โมหเสน กัมมํ เทวา บัณฺณายันฺติ, มนุสฺสํ บัณฺณายันฺติ, ยา
 วาปณฺณิยาภี กาจิ สัคคิ: อตฺต ชฺช ภิกฺขเว โลภเสน กัมมํ
 โทสเสน กัมมํ โมหเสน กัมมํ นิรโย บัณฺณายติ, ตีรจฺฉานโยนิ
 บัณฺณายติ, บัตฺตวิสโย บัณฺณายติ, ยา วาปณฺณิยาภี กาจิ สัคคิ:
 อิมานิ ชฺช ภิกฺขเว ตีณิ นิตานานิ กัมมํ สมุทฺถาย. ตีณิมา
 ภิกฺขเว นิตานานิ กัมมํ สมุทฺถาย. กตมานิ ตีณิ? อโลภา
 นิทานํ กัมมํ สมุทฺถาย, อโทโส นิทานํ กัมมํ, สมุทฺถาย,
 อโมโห นิทานํ กัมมํ สมุทฺถาย. น ภิกฺขเว อโลภา โลภา
 สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว อโลภา อโลภาว สมุทฺเตติ. น ภิกฺขเว
 อโทสา โทโส สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว อโทสา อโทสว สมุทฺเตติ.
 น ภิกฺขเว อโมหา โมโห สมุทฺเตติ; อตฺต ชฺช ภิกฺขเว อโมหา
 อโมโหว สมุทฺเตติ. น ภิกฺขเว อโลภเสน กัมมํ อโทสเสน
 กัมมํ อโมหเสน กัมมํ นิรโย บัณฺณายติ, ตีรจฺฉานโยนิ บัณฺณายติ,
 บัตฺตวิสโย บัณฺณายติ, ยา วาปณฺณิยาภี กาจิ สัคคิ: อตฺต ชฺช
 ภิกฺขเว อโลภเสน กัมมํ อโทสเสน กัมมํ อโมหเสน กัมมํ
 เทวา บัณฺณายันฺติ, มนุสฺสํ บัณฺณายันฺติ, ยา วาปณฺณิยาภี กาจิ
 สัคคิ: อิมานิ ชฺช ภิกฺขเว ตีณิ นิตานานิ กัมมํ สมุทฺถายาติ.

๕๐ เหวมีเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา กิมมีลาภํ วิหริติ เวฬุวนเ.

๑๑ ขอ อายัสมา กัมมิโล, เยน ภควา เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมัตถวา
 ภควันตํ อภิวาเทตวา เอกมณฺธํ นิสฺสํ; เอกมณฺธํ นิสฺสนโน โข
 อายัสมา กัมมิโล ภควันตํ เขตตวโจ “โก นุ โข ภันเต เหตุ,
 โก บัจจโย, เยน ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต, สัทธัมโม น จิรฺรจติโก
 โหตีติ: อธิ กัมมิส, ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต, ภิกฺขุ ภิกฺขุณิโย อุปาสกา
 อุปาสิกาโย สัตถวิ อคารวา วิหรณฺติ อปัตฺติสสา, ธัมเม อคารวา
 วิหรณฺติ อปัตฺติสสา, ลัมเบ อคารวา วิหรณฺติ อปัตฺติสสา, ลิกฺขาย
 อคารวา วิหรณฺติ อปัตฺติสสา, อปัมาเท อคารวา วิหรณฺติ อปัตฺติสสา,
 ปฏิสันณาเร อคารวา วิหรณฺติ อปัตฺติสสา, อโย โข กัมมิส เหตุ,
 อโย บัจจโย; เยน, ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต, สัทธัมโม น จิรฺรจติโก
 โหตีติ. “โก ปน ภันเต เหตุ, โก บัจจโย; เยน, ตถาคเต
 ปรีณิพฺพุเต, สัทธัมโม จิรฺรจติโก โหตีติ: “อธิ กัมมิส, ตถาคเต
 ปรีณิพฺพุเต, ภิกฺขุ ภิกฺขุณิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สัตถวิ สคารวา
 วิหรณฺติ สปัตฺติสสา, ธัมเม สคารวา วิหรณฺติ สปัตฺติสสา, ลัมเบ
 สคารวา วิหรณฺติ สปัตฺติสสา, ลิกฺขาย สคารวา วิหรณฺติ สปัตฺติสสา,
 อปัมาเท สคารวา วิหรณฺติ สปัตฺติสสา. ปฏิสันณาเร สคารวา
 วิหรณฺติ สปัตฺติสสา. อโย โข กัมมิส เหตุ, อโย บัจจโย; เยน
 ตถาคเต ปรีณิพฺพุเต, สัทธัมโม จิรฺรจติโก โหตีติ.

๑๒ เอวํเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเเห วิหรติ คิच्चณฺฏเก
 บัพฺพุเต. ๑๓ ขอ อายัสมา สาริปฺตโต ปุพฺพังคหสมยํ นิวาเสตวา
 บัตตจัวร์มาทาย สัมพหฺเลหิ ภิกฺขุหิ สัทธํ คิच्चณฺฏเก บัพฺพตา
 โอโรหณฺโต, อวัณฺตรลัม ปเทเส มหฺนติ ทารุกฺขันธํ ทิสฺวา ภิกฺขุ
 อามันเตสิ “บัตถ น อวฺโส ตุมฺเห อมฺ มหฺนติ ทารุกฺขันธํ:
 “เอวมาวฺโสติ. “อาภังขมาโน อวฺโส ภิกฺขุ อิทํ อมา เจโตวลีบบัตโต อมฺ,

ทารุกษณัณ "ปจวีเตว อมฺหฺเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ? อตฺถิ อวฺโส
อมฺหฺมึ ทารุกษณฺเ ปจฺวิธาตุ, ยํ นิสฺสาย ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺบัตฺโต
อมฺหฺ ทารุกษณัณ "ปจวีเตว อมฺหฺเจยฺย. อากังขมาโน อวฺโส ภิกฺขุ
อิทฺธิมา เจโตวสิปฺบัตฺโต อมฺหฺ ทารุกษณัณ "อาโปเตว อมฺหฺเจยฺย.
ฯ เปฯ "เตโชเตว อมฺหฺเจยฺย. "วาโยเตว อมฺหฺเจยฺย. "สุกฺกัณฺเตว
อมฺหฺเจยฺย. "อสุกฺกัณฺเตว อมฺหฺเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ? อตฺถิ
อวฺโส อมฺหฺมึ ทารุกษณฺเ อสุกฺกาตุ, ยํ นิสฺสาย ภิกฺขุ อิทฺธิมา
เจโตวสิปฺบัตฺโต อมฺหฺ ทารุกษณัณ "อสุกฺกัณฺเตว อมฺหฺเจยฺยาคิ.

๕๒ เขวัมเม สุตฺตํ เอกํ สมฺมํ ภควา โกลเลสุ จาริกัณฺจรมาโน
มหตา ภิกฺขุสฺสเมเน สักกั, เยน อิจฺฉานคฺคํ นาม โกลลานํ พฺรหฺมณคคาโม,
ตทาวริ. ตตฺถ สุกํ ภควา อิจฺฉานคฺคเ วิหริ อิจฺฉานคฺคฉวนคฺคณฺเ.
อัสสิสฺสุ โข อิจฺฉานคฺคกา พฺรหฺมณคคหปติกา "สมฺโมเน ขลฺ โภ
โคตโม สักยปฺตโต สักยกุลา บัพฺพชโต อิจฺฉานคฺคํ อนุปฺบัตฺโต
อิจฺฉานคฺคเ วิหริ อิจฺฉานคฺคฉวนคฺคณฺเ. ตํ โข ปน ภวันฺตี โคตม
เขวักฺคยาโน กิตฺติสัทฺตํ ไท อภฺภคฺคโต "อิตฺปิ โส ภควา อหิ
สํมาสํพุทฺโธ วิชฺชาจรณคฺคณฺเ โน ฯ เปฯ พุทฺโธ ภควาติ: โส
อิมํ โลกํ สเทวํ สมารกํ ฯ เปฯ อหตํ ทสฺสนํ โหตีติ. อถ โข
อิจฺฉานคฺคกา พฺรหฺมณคคหปติกา ตสฺสํ รัตติยา อัจจเยเน ปหุตฺ
ชาทณฺเ โภชนณฺเ อาทาย, เยน อิจฺฉานคฺคฉวนคฺคณฺเ, เตนุปฺลังกมฺส;
อุปฺลังกมิตฺวา พหิตฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐังสุ อูจฺจาสัทฺทา มหาสัทฺทา.

เตเน โข ปน สมฺเยเน อายัสฺมา นาคิโต ภควโต อูบฺบฺจฺจาโก
โหติ. อถ โข ภควา อายัสฺมนฺตํ นาคิตํ อามันฺเตสิ "เอ ปน เต
นาคิต อูจฺจาสัทฺทา มหาสัทฺทา เกวฏฺฐามฺบเ มัจเ วิโลเปณฺตีติ.
เอเต ภาณฺเต อิจฺฉานคฺคกา พฺรหฺมณคคหปติกา ปหุตฺ ชาทณฺเ

โกชนียํ อาทาย พหิทวารโกฏฐเก จิตา ภควันตัมเวจฺจ อุตฺถิสฺส
 ภิกขุสํวรัจาทิ. “มาหิ นาคิต ยเสน สมาคมํ, มา จ มया ยโส.
 โย โข นาคิต นยิมัสส เนกขัมมสุขัสส ปวิเวกสุขัสส อุปสมสุขัสส
 สัมโพธิสุขัสส นิगามลาภี อัสส อภิจฉลาภี อภิสราภี; ยัสสาหิ
 เนกขัมมสุขัสส ปวิเวกสุขัสส อุปสมสุขัสส สัมโพธิสุขัสส นิगามลาภี อัสส
 อภิจฉลาภี อภิสราภี; โส ตํ มิพฺพิหฺสุขํ มิทฺธสุขํ ลากลักการสิโลกสุขํ
 สาทิเยยฺยาดิ. “อริวเสตฺตานิ ภาณฺเต ภควา, อริวเสตฺตํ ลุคฺโต,
 อริวสนกาโลทานิ ภาณฺเต ภควโต, อริวสนกาโลทานิ ภาณฺเต ภควโต.
 เยน เยเนวทานิ ภาณฺเต ภควา คมิสฺสติ, ตณฺนิณาว ภวิสฺสํนฺติ
 พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. เสยฺยดาบี ภาณฺเต
 อุตฺถลฺลยุสฺสเก เทเว วสฺสํนฺเต, ยถาณินํ อุตฺถทานิ ปวตฺตํนฺติ; เอเวเมว
 โข ภาณฺเต เยน เยเนวทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตณฺนิณาว ภวิสฺสํนฺติ
 พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ตดา
 หิ ภาณฺเต ภควโต สัสสํวรัจาทินฺติ. “มาหิ นาคิต ยเสน สมาคมํ,
 มา จ มया ยโส. โย โข นาคิต นยิมัสส เนกขัมมสุขัสส
 ปวิเวกสุขัสส อุปสมสุขัสส สัมโพธิสุขัสส นิगามลาภี อัสส อภิจฉลาภี
 อภิสราภี; ยัสสาหิ เนกขัมมสุขัสส ปวิเวกสุขัสส อุปสมสุขัสส
 สัมโพธิสุขัสส นิगามลาภี อัสส อภิจฉลาภี อภิสราภี; โส ตํ
 มิพฺพิหฺสุขํ มิทฺธสุขํ ลากลักการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺย. อิทาหิ นาคิต
 ภิกขุ บัณฑิตามิ คามันตฺวิหาเร สมาหิตํ นิธินํ, ตัสส มยฺหิ นาคิต
 เอวํ โหติ “อิทานิมี อายัสสํนฺตํ อวามิโก ตํ ก็ ขเวสฺสติ
 สมณทฺเทโส วา สมาริมาหา ตํ ภาวสฺสติตติ. เตนาหิ นาคิต ตัสส
 ภิกขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามันตฺวิหาเรณ. อิทํ ปนาหิ นาคิต
 ภิกขุ บัณฑิตามิ อรัณณิกํ อรัณเณ ปงฺลายนามํ นิธินํ, ตัสส มยฺหิ

นาจิต เหว่ ไหติ “อิทานิ อยมายัสสิมา อิมํ นิตฺถากถมถํ ปฏฺวิโนเทตฺวา
 อรัณฺณสัณฺณํ เยว มนสิกรัสสตี เอตคฺคณฺตี. เตนาหํ นาจิต ตัสส
 ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรัณฺณวิหาเรณ. อธิ ปนาหํ นาจิต ภิกฺขุ
 บัณฑิตามิ อรัณฺณิกํ อรัณฺณเเบ อสมาหิตํ นิสินฺนํ, ตัสส มัยหิ นาจิต
 เหว่ ไหติ “อิทานิ อยมายัสสิมา อสมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตัสสตี,
 สมาหิตํ วา จิตฺตํ อนุรักฺขัสสตี. เตนาหํ นาจิต ตัสส ภิกฺขุโน
 อตฺตมโน โหมิ อรัณฺณวิหาเรณ. อธิ ปนาหํ นาจิต ภิกฺขุ บัณฑิตามิ
 อรัณฺณิกํ อรัณฺณเเบ สมาหิตํ นิสินฺนํ, ตัสส มัยหิ นาจิต เหว่ ไหติ
 “อิทานิ อยมายัสสิมา อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิโมเจสสตี, วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ
 อนุรักฺขัสสตี. เตนาหํ นาจิต ตัสส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรัณฺณวิหาเรณ.
 อธิ ปนาหํ นาจิต ภิกฺขุ บัณฑิตามิ คามณฺีตวิหาเร ลากิ จีวรบัณฺฑ-
 ปาตเสนาสนคฺคิลานบัจฺจยเภลัชฺชปริกฺขารานํ; โส ตํ ลากลักรสิโลกํ
 นิคามยมาโน วิณฺจติ ปฏฺฐัสสลังนํ, วิณฺจติ อรัณฺณวณบัตถานิ
 บันฺฑานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานิ โอสริตฺวา วาสํ กัปปเปติ.
 เตนาหํ นาจิต ตัสส ภิกฺขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามณฺีตวิหาเรณ.
 อธิ ปนาหํ นาจิต ภิกฺขุ บัณฑิตามิ อรัณฺณิกํ ลากิ จีวรบัณฺฑปาต-
 เสนาสนคฺคิลานบัจฺจยเภลัชฺชปริกฺขารานํ; โส ตํ ลากลักรสิโลกํ
 ปฏฺฐูปปนาเมตฺวา น วิณฺจติ ปฏฺฐัสสลังนํ, น วิณฺจติ อรัณฺณวณบัตถานิ
 บันฺฑานิ เสนาสนานิ. เตนาหํ นาจิต ตัสส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ
 อรัณฺณวิหาเรณ. ยัสสิมํ ปนาหํ นาจิต สมเย อถฺธานมคฺคปฏฺฐิบันฺโน
 น กัณฺจิ บัณฑิตามิ ปุโรโต วา บัจฺจโต วา, ผาสุ เม นาจิต
 ตัสสิมํ สมเย ไหติ, อณฺฺตมโส อุกฺขารบัลลวากัมฺมายาติ.

เลกขปริหานิยวັคโค จตฺตวັโค.

ตัสลุตทานิ

เส็กขา, เทวี่ อปริหานิ, โมคคัลลันวิชะภาคิยา
 วิวาทหานัตตการี, นิทาน, กิมมิล ทารกัษณ์เอน, นาคิโตติ.

๕๓ เอก์ สมย์ ภควา สāvādīyā vīhāriti เขตวเน อณฺดาณัณ-
ทิกัสส อารามะ. อถ โข ภควา ปุพฺพพัณฺโหสมย์ นินาเสตฺวา
มัตตจิวฺรมาทาย สāvādīyā มัณฺฑาทาย ปาวิสิ; สāvādīyā มัณฺฑาทาย จิตฺวา
มัจฺฌากัตถํ มัณฺฑปาทปฏิกกัณฺโธ อายัสฺมึนฺตํ อานันฺทํ อามันฺเตสิ
“อายามานันฺท, เยเน ปุพฺพารามะ มิคารมาตฺตปาสาโท, เตนุปลังกมิสฺสาม
ทิวา วิหารายาติ. “เอวํ ภาณฺเตติ โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควาโต
บัจฺจัสส โสสิ. อถ โข ภควา อายัสฺมึนฺตา อานันฺเทน สัทฺธึ, เยเน ปุพฺพารามะ
มิคารมาตฺตปาสาโท, เตนุปลังกมิ. อถ โข ภควา สāvādīยสมย์
ปฏิสสึลลานา วุญฺจิโต อายัสฺมึนฺตํ อานันฺทํ อามันฺเตสิ “อายามานันฺท,
เยเน ปุพฺพโกญฺจโก, เตนุปลังกมิสฺสาม คัตตานิ ปริสึลฺลจิตฺตํ. “เอวํ
ภาณฺเตติ โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควาโต บัจฺจัสส โสสิ. อถ โข ภควา
อายัสฺมึนฺตา อานันฺเทน สัทฺธึ, เยเน ปุพฺพโกญฺจโก, เตนุปลังกมิ
คัตตานิ ปริสึลฺลจิตฺ; ปุพฺพโกญฺจเก คัตตานิ ปริสึลฺลจิตฺวา บัจฺจัตตริตฺวา
เอกจิวโร อภฺยัสสิ คัตตานิ ปุพฺพทิสฺสานิ กุรมาโน.

เตน ไช ปน สมเยน รั้งโฌ บัดเด็นทิลด์ โกลล์ลด์ เลโต นาม
นาโค มหาตริยาตาทิตวาทีเตน ปุพพ์โกฏฐกา บัจจุตตรติ. อปัสสึ ต
ชโน ทิลล์วา เอวมาห “อภิวโป วต โภ รั้งโฌ นาโค,
ทิลล์นโย วต โภ รั้งโฌ นาโค, ปาสาทิโก วต โภ รั้งโฌ
นาโค, กายปบั่นโน วต โภ รั้งโฌ นาโคติ.

เฮว วุตเต, อายัสมา อูทายิ ภควันตฺ เอตทโวจ “หัตถิเมว
นุ โข ภันเต มหันตํ พหุฬันตํ กายูปันนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห

“นาโค วต โภ นาโคติ. อุทากุ อัมมัมบี กัมมจิ มหันต
 พหุหันต กายูปันนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห “นาโค วต โภ นาโคติ:
 “หัตถัมมบี โข อุทากิ มหันต พหุหันต กายูปันนํ ชโน ทิสฺวา
 เอวมาห “นาโค วต โภ นาโคติ. อัสสัมมบี โข อุทากิ มหันต
 พหุหันต โคณัมมบี โข อุทากิ มหันต พหุหันต ชุรคัมมบี โข อุทากิ
 มหันต พหุหันต รุกขัมมบี โข อุทากิ มหันต พหุหันต มนุสฺสสัมมบี
 โข อุทากิ มหันต พหุหันต กายูปันนํ ชโน ทิสฺวา เอวมาห
 “นาโค วต โภ นาโคติ. อปฺปิ อุทากิ โย สเทวเก โลเก
 สมารเก สพฺพหิมเก สัสสम्मณพฺพหิมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสสลาย อากุ
 น กโรติ กาเยน วาจาย มนสา; ตมहि ‘นาโคติ พหุหิตติ. “อจฺฉริย
 ภาณเต, อพฺภุตํ, ภาณเต ยาว สฺภาลิตตบฺบิจํ ภาณเต ภควตา อปฺปิ
 อุทากิ โย สเทวเก โลเก สมารเก สพฺพหิมเก สัสสम्मณพฺพหิมณียา
 ปชาย สเทวมนุสฺสสลาย อากุ น กโรติ กาเยน วาจาย มนสา;
 ตมहि ‘นาโคติ พหุหิตติ.

“อิทฺถํจ ปนาหํ ภาณเต ภควตา สฺภาลิตํ อิมานิ คาทานิ อนฺโมทามิ

“มนุสฺสภฺภูตํ สัมพทฺธํ	อิตฺตทนต์ สมาหิตํ
อวิรฺยมานํ พหุหิมปฺเป	จิตตตฺถิสฺสอุปฺปเลม รตํ
ยํ มนุสฺสสา นมัสสัณฺตี	สัพพหิมมานปาวคฺ;
เทวาวปี ตํ นมัสสัณฺตี.	อิตติ เม ขวฺหโต สุตํ.
สัพพหิมลลโณชนาตตํ	วนา นิพฺพพานมาคตํ
กาเมหิ เนกขัมมวต	มุตตํ เสลาว กัมมจํ
สัพเพ อจฺจวฺจํ นาโค	หิมวารณฺโณ ลิลฺลจฺจโย
สัพเพสํ นาคนามานํ	สจฺจนาโม อนุตฺตโร.
นาคํ โว กิตฺติยัสสํ;	น ติ อากุ กโรติ โส.

โลภจัจ, อวิหสา จ;
 ตโป จ, พรหมจริย;
 ลัทธาคัตถโก มหานาโค
 สติ คีวา, สิริโร บัณฺณา,
 ธัมมกัจฉิตสมาตโป.

โส ฌายี อัสสาสโรโต
 คัจฉิ สสมาธิโต นาโค,
 เสยฺย สสมาธิโต นาโค,
 ลัพพัตถ ลอฺวโต นาโค;
 ภูณฺชติ อนวัชฺชานิ,
 ขาสถัจฉาถนํ ลัทธาคา,
 ลลฺลโณชนํ อนํ ญลํ
 เยเน เยเนว คัจฉติ;
 ยถาปิ อุตเท ชาตํ
 น อุลลิมฺปติ โตเยเน
 ตเถว โลเก สฺสาโต
 น อุลลิมฺปติ โลเกเน;
 มหาคคินิ บัชฺชลโต
 ลิงฺขาเรสุปลันเตสุ
 อตฺถลลฺลสํ วิณฺณวาปนี
 วิณฺณวายนฺติ มหานาคา
 วิตราคี วิตโตโส
 ลีโร วิชหํ นาโค

ปาธา นาคัลล เต ทเว.
 จรณา นาคัลล ตียาปเร.
 อูเปกฺขาเสตถนฺตวา.
 วิมฺลสา ธัมมจินฺตนา.
 วิเวโก ตัลล วาสติ,
 อัสสนตฺตูปสมาธิโต.
 จิโต นาโค สสมาธิโต,
 นิสนฺโน ปิ สสมาธิโต,
 เอลา นาคัลล สัมปทา.
 ลาวชฺชานิ น ภูณฺชติ,
 ลันนํ ปรีวชฺชเย,
 ลัพพํ เณตฺวาน พินฺณํ
 อนเปกฺโขว คัจฉติ.
 ปุณฺทริโก จ วัชฺสมติ,
 ลุจิกคินิ มโนรม;
 พุทฺโธ โลเก วิหริ,
 โตเยเน ปทุมํ ยถา.
 อนาหารูปลัมมติ,
 "นิพฺพุตติ ปุจฺจติ.
 อูปมา วิณฺณูหิ เทลิตา.
 นาค นาคเน เทลิต.
 วิตโมโห อนาสโว,
 ปรีนิพฺพิลลติ อนาสโวติ.

๘๘ อถ โข อายัสฺมา อานนํ โท ปุพฺพพัณฺหิตมยํ นีวาเสตฺวา

ปัตตจัวร์มาทาย, เยน มิตถาลาย อูปาลิกาย นิเวสเน, เตนุปลังกมิ;
 อูปลังกมิตฺวา บัณฺฑัตเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข มิตถาลา อูปาลิกา,
 เยนายัสฺมา อานันฺโท, เตนุปลังกมิ; อูปลังกมิตฺวา อายัสฺมนันฺตํ อานันฺทํ
 อภิราเทตฺวา เอกมณฺธํ นิสิตฺติ; เอกมณฺธํ นิสินฺนา โข มิตถาลา
 อูปาลิกา อายัสฺมนันฺตํ อานันฺทํ เอตทโวจ “กถกํ นามายํ ภันเต
 อานันฺท, ภควตา ธัมโม เทสิโต อับบะโย; ยัตถิ หิ นาม พหิมจารี
 จ อพหิมจารี จ อุโภ สมสมคตिका ภวิสฺสันติ อภิสัมปาย: ปิตา
 เม ภันเต ปุราโณ พหิมจารี อโหสิ อาราจาโร วิโร เมธนา
 ความธัมมา, โส กาลกโต ภควตา พยากโต “ลทาคามิ สัตโต
 ตลิตํ กายํ อูปันนินฺติ; ปัตถุ ปโย เม ภันเต อิลิตฺตโต อพหิมจารี
 อโหสิ สทาสันตฺถุโจ, โส กาลกโต ภควตา พยากโต “ลทาคามิ
 สัตโต ตลิตํ กายํ อูปันนินฺติ. กถกํ นามายํ ภันเต อานันฺท,
 ภควตา ธัมโม เทสิโต อับบะโย; ยัตถิ หินาม พหิมจารี จ
 อพหิมจารี จ อุโภ สมสมคตिका ภวิสฺสันติ อภิสัมปายันติ. “เอว
 โข ปเนตํ ภคินี ภควตา พยากตฺตนิ. อถ โข อายัสฺมา อานันฺโท
 มิตถาลาย อูปาลิกาย นิเวสเน บัณฺฑปาตํ คเหตฺวา อฏฺฐจายาสนา
 บัฏกามิ. อถ โข อายัสฺมา อานันฺโท บัฏกาทตฺตํ บัณฺฑปาตปฏิก-
 กันโต, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อูปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิราเทตฺวา
 เอกมณฺธํ นิสิตฺติ; เอกมณฺธํ นิสินฺโน โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควันตํ
 เอตทโวจ “อิธํ ภันเต ปุพฺพพนฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา ปัตตจัวร์มาทาย,
 เยน มิตถาลาย อูปาลิกาย นิเวสเน, เตนุปลังกมิ; อูปลังกมิตฺวา
 บัณฺฑัตเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข ภันเต มิตถาลา อูปาลิกา,
 เยนายํ, เตนุปลังกมิ; อูปลังกมิตฺวา มํ อภิราเทตฺวา เอกมณฺธํ

นิตฺติ; เขมมัตถํ นิตฺตินา โข ภันเต มิคสาลา อุปาสิกา มํ
 เขตทโวจ “ภกฺกํ นามายํ ภันเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทลิตโต
 อํบฺเบยโย; ยัตถิ หิ นาม พหฺมจารี จ อพหฺมจารี จ อุโก สม-
 สมคคิกา ภวีสฺสันติ อภิสัมปฺรายํ ปิตา เม ภันเต ปุราโน พหฺมจารี
 อโหสิ อาราจารี วิโรเต เมธุนา คามธมฺมา, โส กาลกโต ภควตา
 พฺยาโกโต “สททาคามิ สัตฺโต ตฺลิตํ กายํ อุปันนฺโนติ; ปิตุ ปิโย
 เม ภันเต อิตฺตํโต อพหฺมจารี อโหสิ สทธารสํตฺตฺวโจ, โส
 กาลกโต ภควตา พฺยาโกโต “สททาคามิ สัตฺโต ตฺลิตํ กายํ อุปันนฺโนติ.
 ภกฺกํ นามายํ ภันเต อานนฺท ภควตา ธมฺโม เทลิตโต อํบฺเบยโย;
 ยัตถิ หิ นาม พหฺมจารี จ อพหฺมจารี จ อุโก สมสมคคิกา
 ภวีสฺสันติ อภิสัมปฺรายันติ.

เอวํ วุตฺเต, อหํ ภันเต มิคสาลํ อุปาสิกํ เขตทโวจ “เอวํ
 โข ปเนตํ ภคินี ภควตา พฺยาโกตฺตํ. “กาจอนนฺท มิคสาลา
 อุปาสิกา พาลา อพยัตตา อัมพกา อัมพกสฺสํวา เกจ ปุริสปุคฺค-
 ปโรปฺปฺริยวาเน. นยิเม อานนฺท ปุคฺคสา สันโต สวิชฺชามา
 โลกัณฺณํ. กตเม ก? อานนฺท เอกัจโจ ปุคฺคโล โสโรโต โหติ
 สฺขสฺวาโส, อภินนฺทนต์ติ สพหฺมจารี เอกตฺตฺวาเสน, ตัสส สวเนนํ
 กตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาบิ อํปฺปฏฺวิทฺธํ
 โหติ, สามายิกมํบิ วิมุตฺติํ น ลภติ; โส กายัสส เกทา ปรมมฺรณา
 หานาย ปเรติ โน วิเสสาย, หานคามิ เอว โหติ โน วิเสสคามิ.
 อธิ ปนํนนฺท เอกัจโจ ปุคฺคโล โสโรโต โหติ สฺขสฺวาโส,
 อภินนฺทนต์ติ สพหฺมจารี เอกตฺตฺวาเสน, ตัสส สวเนนํ กตํ โหติ,
 พาหุสัจฺเจนํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาบิ ปฏฺวิทฺธํ โหติ, สามายิกมํบิ
 วิมุตฺติํ ลภติ; โส กายัสส เกทา ปรมมฺรณา วิเสสาย ปเรติ โน

หานาย, วิเสสคามิเยว โหติ ใน หานคามิ. ตัตถานันท์ ปมาณิกา
 ปมิมันติ “อิมัสสปี เตว ธัมมา อปรัสสปี เตว ธัมมา, กัลลมา เตสฺส เอโก
 ทีโน, เอโก ปณฺโฑติ. ตตฺถิ เตสฺส อานันท์ โหติ ที่มฺวัตตํ อหิตาย ทุกฺขาย-
 ตัตถานันท์ ยวํ ปุคฺคโล โสโรโต โหติ สุขสฺวาโส, อภินันฺทนต์ สพฺพหิมจารี
 เอกัตตวาเสน, ตัสส สวเนนปี กตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนปี กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาปี
 ปฏฺวิทฺธํ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตํ ลภติ: อโย อานันท์ ปุคฺคโล อมฺนา
 ปุริเมน ปุคฺคเลน อภิกกัณฺตโร จ ปณฺตโร จ. ตํ กัลลํ เหตุ:
 อิมันหานันท์ ปุคฺคลํ ธัมมโลโต นิพฺพหติ. ตถนันฺตรํ โท ชาเนยฺย
 ชัลลนฺตรํ ตถาคเตน. ตัสมา ตานันท์ มา ปุคฺคเลสุ ปมาณิกา
 อหฺวตฺถ, มา ปุคฺคเลสุ จ ปมาณิ คณฺหิตถ. ชัลลนฺติ หานันท์
 ปุคฺคเลสุ ปมาณิ คณฺหันโต; อหํ วา อานันท์ ปุคฺคเลสุ ปมาณิ
 คณฺเหยฺย, โย วาปณฺสสฺส มาทิส. อึธ ปณานันท์ เอกัจฺจัสส
 ปุคฺคลัสส โกธมาโน อธิโต โหติ, สมเยน สมยฺยัจฺจัสส โฉธธมฺมา
 อပ္ปชฺชันติ, ตัสส สวเนนปี อกตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนปี อกตํ โหติ
 ทิฏฺฐิจยาปี อပ္ปฏฺวิทฺธํ โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตํ น ลภติ; โส
 กายัสส เกทา ปรมมฺรณา หานาย ปเรติ ใน วิเสสคามิ, หานคามิเยว
 โหติ ใน วิเสสคามิ. อึธ ปณานันท์ เอกัจฺจัสส ปุคฺคลัสส โกธมาโน
 อธิโต โหติ สมเยน สมยฺยัจฺจัสส โฉธธมฺมา อပ္ปชฺชันติ, ตัสส
 สวเนนปี กตํ โหติ, ๗ เป ๗ อึธ ปณานันท์ เอกัจฺจัสส ปุคฺคลัสส โกธมาโน
 อธิโต โหติ, สมเยน สมยฺยัจฺจัสส วิสฺสขวา อပ္ปชฺชันติ, ตัสส
 สวเนนปี อกตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนปี อกตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาปี อပ္ปฏฺวิทฺธํ
 โหติ, สามายิกมฺปิ วิมุตฺตํ น ลภติ; โส กายัสส เกทา ปรมมฺรณา
 หานาย ปเรติ ใน วิเสสคามิ, หานคามิ เยว โหติ ใน วิเสสคามิ.
 อึธ ปณานันท์ เอกัจฺจัสส ปุคฺคลัสส โกธมาโน อธิโต โหติ,

สมเยน สมยัณฺจัสส วังสัชาวา อุပ္ปัสซันติ, ตัสส สวเนนปํ กตํ
 โหติ, พาหุสัจฺเจเนปํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจิยาปํ ปฏฺฐวิทฺธํ โหติ,
 สามายิกัมมํ วิมุตตํ ภลติ; โส กายัสส เกทา ปรัम्मมณา วิเสสยา
 ปเรติ โน หานาย, วิเสสคามี เยว โหติ โน หานคามิ. ตตฺถนันท
 ปมาณิกา ปมิตฺตํติ “อิมัสสํ เตว อัมมา อปรัสสํ เตว อัมมา,
 กัสสมา เตสํ เอโก ที่โน, เอโก ปณฺีโตติ. ตตฺถิ เตสํ อานนฺท
 โหติ ที่มรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย. ตตฺถนันท ยัสส ปุคฺคัสส
 โกธมาโน อธิโต โหติ, สมเยน สมยัณฺจัสส วังสัชาวา อุပ္ปัสซันติ,
 ตัสส สวเนนปํ กตํ โหติ, พาหุสัจฺเจเนปํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจิยาปํ
 ปฏฺฐวิทฺธํ โหติ, สามายิกัมมํ วิมุตตํ ภลติ: อยํ อานนฺท ปุคฺคโล
 อมฺุณา ปุริเมน ปุคฺคเลน อภิกันตฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จ. ตํ กิถส
 เหตุ? อิมันหนนฺท ปุคฺคลํ อัมมโลโต นิพฺพหติ. ตถนนฺตร
 โโก ชาเนยฺย อวัณฺณตฺร ตถาคเตน. ตสฺมา ติหนนฺท มา ปุคฺคเลสุ
 ปมาณิกา อหฺวตฺถ, มา ปุคฺคเลสุ จ ปมาณิ คณฺีหิตถ. ชวัลฺลติ หานนฺท
 ปุคฺคเลสุ ปมาณิ คณฺีหนฺโต; อหํ วา อานนฺท ปุคฺคเลสุ ปมาณิ
 คณฺีหยฺย, โย วา ปณฺีตสฺ มาทิสฺ. กาจานนฺท มิคสาลา อฺุปาสิกา
 พาลา อพฺยัตตา อัมพกา อัมพกสฺสณฺา, เกจ ปุริสปุคฺคล-
 ปโรปวิยวาทเน. อิเม โช อานนฺท น ปุคฺคลา สันโต สวิชฺชมานา
 โลกัสมิ. ยถารูเปณ อานนฺท สฺเเลน ปฺราโณ สมนฺฺนาคโต อโหสิ,
 ตถารูเปณ สฺเเลน อสิทฺตโต สมนฺฺนาคโต อภิวัสส. นยิส ปฺราโณ
 อสิทฺตตัสส คติมํปํ อวัณฺณตสฺ. ยถารูปาย จ อานนฺท บัลลํวาย
 อสิทฺตโต สมนฺฺนาคโต อโหสิ, ตถารูปาย บัลลํวาย ปฺราโณ
 สมนฺฺนาคโต อภิวัสส. นยิส อสิทฺตโต ปฺราณตสฺ คติมํปํ อวัณฺณตสฺ.
 อิติ โช อานนฺท อิเม ปุคฺคลา อฺุโก เอกังคหฺนาคติ.

๔๕ ทฬีทฺธิยํ ภิกขเว ทุกฺขํ โลกัสมิํ กามโภคิโนติ. “เอวํ ภันเต”
 “ยัมปิ ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก อณํ อาทียติ,
 อิดนาทานัมปิ ภิกขเว ทุกฺขํ โลกัสมิํ กามโภคิโนติ. “เอวํ ภันเต”
 “ยัมปิ ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก อณํ อาทียติวํ วัฑฒํ
 ปฏิสฺสณนํ, วัฑฒนํ ภิกขเว ทุกฺขา โลกัสมิํ กามโภคิโนติ.
 “เอวํ ภันเต.” “ยัมปิ ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก
 วัฑฒํ ปฏิสฺสณนํวํ กาลาภตํ วัฑฒํ น เทติ, โจทเนติปิ
 น, โจทนายํ ภิกขเว ทุกฺขา โลกัสมิํ กามโภคิโนติ. “เอวํ ภันเต.”
 “ยัมปิ ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก โจทียมาโน น เทติ,
 อนุจเรณํปิ น, อนุจเรณํภิกขเว ทุกฺขา โลกัสมิํ กามโภคิโนติ.
 “เอวํ ภันเต.” “ยัมปิ ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก อนุจเรณํมาโน
 น เทติ, พนฺธเนติปิ น, พนฺธเนณํปิ ภิกขเว ทุกฺขํ โลกัสมิํ
 กามโภคิโนติ. “เอวํ ภันเต.” “อิติ โข ภิกขเว ทฬีทฺธิยัมปิ ทุกฺขํ
 โลกัสมิํ กามโภคิโน, อิดนาทานัมปิ ทุกฺขํ โลกัสมิํ กามโภคิโน,
 วัฑฒนํ ทุกฺขา โลกัสมิํ กามโภคิโน, โจทนายํ ทุกฺขา โลกัสมิํ
 กามโภคิโน, อนุจเรณํ ทุกฺขา โลกัสมิํ กามโภคิโน, พนฺธเนณํ ทุกฺขํ
 โลกัสมิํ กามโภคิโน, เอวเมว โข ภิกขเว ยัสสํ กัสสจํ สัตถา นัตถิ
 กุสฺเสสุ ธัมมेषุ, หิเร นัตถิ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ, โอตตปป์เป นัตถิ กุสฺเสสุ
 ธัมมेषุ, วิเวกํ นัตถิ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ, ปณฺณาย นัตถิ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ:
 อयํ วุจฺจาติ ภิกขเว อริยสฺส วินเย ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก.
 สโย โส ภิกขเว ทฬีทฺโท อัสสโก อนัตถิโก, สัตถาย อสติ กุสฺเสสุ
 ธัมมेषุ, หิริยา อสติ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ, โอตตปป์เป อสติ กุสฺเสสุ
 ธัมมेषุ, วิเวกํ อสติ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ, ปณฺณาย อสติ กุสฺเสสุ ธัมมेषุ,
 กาเยน ทุจฺจเรติ จเรติ, วาจาเยน ทุจฺจเรติ จเรติ, มนสฺสา ทุจฺจเรติ จเรติ:

อิทมัสส อินาทานัมมิ วทามิ. โส ตัสส กายทุจฺจวิตัสส ปฏิจฺฉาทนเหตุ
 ปาปิกํ อิจฺฉํ ปณฺหิตฺติ, “มา มํ ชัลลญฺติ อิจฺฉติ, “มา มํ
 ชัลลญฺติ ลกฺขฺเปติ “มา มํ ชัลลญฺติ วาจํ ภาสติ “มา มํ
 ชัลลญฺติ กาเยน ปรักกมฺติ: โส ตัสส วจีทุจฺจวิตัสส ปฏิจฺฉาทนเหตุ
 ฯ เปฯ โส ตัสส มโนทุจฺจวิตัสส ปฏิจฺฉาทนเหตุ ปาปิกํ อิจฺฉํ
 ปณฺหิตฺติ, “มา มํ ชัลลญฺติ อิจฺฉติ, “มา มํ ชัลลญฺติ
 ลกฺขฺเปติ, “มา มํ ชัลลญฺติ วาจํ ภาสติ, “มา มํ ชัลลญฺติ
 กาเยน ปรักกมฺติ: อิทมัสส วัชฺฌมียา วทามิ. ตเมเน เปสฺสา
 สหฺพรหฺมจาวี เอวมาหฺสุ “อัยฺยํ โส อายัสฺมา เอวกาเร เอวสฺมาจาโรติ;
 อิทมัสส โจทนาย วทามิ. ตเมเน อวิฬคคฺคํ วา รุกฺขมูลคคฺคํ วา
 สุนฺณาคารคคฺคํ วา วิปฺปฏิสํวรสฺสคคฺคา ปาปกา อกฺขลวิตักฺกา สมฺมา-
 จรฺณํติ; อิทมัสส อนุจฺริยาย วทามิ. สโฆ โส ภิกฺขเว ทฬีทฺโท
 อัสสโก อนฺทริโก กาเยน ทุจฺจวิตํ จริตฺวา วาจาเย ทุจฺจวิตํ จริตฺวา
 มนฺสา ทุจฺจวิตํ จริตฺวา กายัสส เภทา ปรมฺมรณฺา นิรยพฺพนฺเเน วา
 พชฺฌนฺติ ติรจฺจนาณโยนิพฺพนฺเเน วา: นาหํ ภิกฺขเว อวิฬคฺคํ เอก
 พฺพนฺณํ สมนุบัลลํมิมิ เอวํ ทารุณํ เอวํทุกฺขํ เอวํอันตรายกฺริ
 อนฺตฺตวิตัสส โยคักกเขมัสส อธิคฺคมาเย, ยถยิทํ ภิกฺขเว นิรยพฺพนฺณํ วา
 ติรจฺจนาณโยนิพฺพนฺณํ วาติ.

ทฬีทฺทํ ทุกฺขํ โสเก,
 ทฬีทฺโท อินฺมาทาย
 ตโต อนุจฺรณฺํติ นํ,
 เอตฺถวํหิ พฺพนฺณํ ทุกฺขํ
 ตเถว อวิยวินเย
 อหิริโก อนฺตฺตํบัปฺปํ

อินฺมาทานํบัจฺจํ วุจฺจติ.
 ญฺญชฺมาโน วิหฺลฺลนฺติ,
 พฺพนฺณํบัปฺปํ นิคฺคจฺจติ.
 กามลาภาภิชฺชํบัปฺปํ.
 สทฺธา ยัสส น วิชฺชติ;
 ปาปกัมมํ วินิพฺพโย

“อกุปโป เม วิมุตตัสส ภาสัลโลชชณิกัสสเย.
 เขตโต โข ปมัม ภาวณิ, เขตโต สุขมนุตตโร,
 อโลกั วิระชัม เขม เขตโต อานณนยา มุตตมมัตติ.

๕๖ เอกัง สมมัย อายัสสมา มหาจุณโธ เจตีสสุ วิหริติ สัลลชาตติย.
 ตัตติโร โข อายัสสมา มหาจุณโธ ภิกขุ อามันเตติ “อาวุโส ภิกขโวติ.
 “อาวุโสติ โข เต ภิกขุ อายัสสโต มหาจุณทัสส บัจจโสสุ. อายัสสมา
 มหาจุณโธ เขตตทโวจ “อิธ อาวุโส ธัมมโยคา ภิกขุ ฉายี ภิกขุ
 อปสาเทนัตติ “อิมะ ปณ “ฉายินโนมัตทา ฉายินโนมัตทาติ ฉายันนัตติ
 ปัสสฉายันนัตติ, กิลฺลิตฺติ เม ฉายันนัตติ, กิณฺติเม ฉายันนัตติ, กถัลลิตฺติ เม
 ฉายันนัตติ. ตัตติธ ธัมมโยคา จ ภิกขุ นัปปัสสิตฺถนัตติ, ฉายี จ
 ภิกขุ นัปปัสสิตฺถนัตติ, น จ พหุชนหิตาย ปฏิปันนา โทณฺติ พหุชนสุขาย
 พหุโน ชนัสส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺส้านิ. อิธ ปณาวุโส
 ฉายี ภิกขุ ธัมมโยเค ภิกขุ อปสาเทนัตติ “อิมะ ปณ “ธัมมโยคัมมัตทา
 ธัมมโยคัมมัตทาติ อุตฺถตา อุนฺนฬิา จปฺลา มุขรา วิกิตฺถนวาจา
 มุฏฺฐจัสสิตฺติโน อสम्मปชานา อสฺมาหิตา วิพกฺกนฺตจิตฺตา ปากฺกนฺตวิริยา,
 กิลฺลิตฺติเม ธัมมโยคา, กิณฺติเม ธัมมโยคา, กถัลลิตฺติเม ธัมมโยคาติ.
 ตัตติธ ฉายี จ ภิกขุ นัปปัสสิตฺถนัตติ, ธัมมโยคา จ ภิกขุ นัปปัสสิตฺถนัตติ,
 นจ พหุชนหิตาย ปฏิปันนา โทณฺติ พหุชนสุขาย พหุโน ชนัสส
 อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺส้านิ. อิธ ปณาวุโส ธัมมโยคา ภิกขุ
 ธัมมโยคานัลลเวยว ภิกขุณํ วัณฺณ ภาสันนัตติ, โน ฉายีณํ ภิกขุณํ วัณฺณ
 ภาสันนัตติ. ตัตติธ ธัมมโยคา จ ภิกขุ นัปปัสสิตฺถนัตติ, ฉายี จ ภิกขุ
 นัปปัสสิตฺถนัตติ, น จ พหุชนหิตาย ปฏิปันนา โทณฺติ พหุชนสุขาย
 พหุโน ชนัสส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺส้านิ. อิธ
 ปณาวุโส ฉายี ภิกขุ ฉายีณัลลเวยว ภิกขุณํ วัณฺณ ภาสันนัตติ,

โน ธัมมโยคานํ ภิกฺขุณํ วัณฺณํ ภาสันตี: ตตฺถ ฌายี จ ภิกฺขุ
 นํปัสสันทิ, ธัมมโยคา จ ภิกฺขุ นํปัสสันทิ, น จ พุทฺธชนฺทิตาย
 ปฏิบັນฺนา โหนฺติ พุทฺธชนฺสุขาย พุทฺโธ ชนฺตัสส อตฺตํ หิตาย สุขาย
 เทวมนุสฺसानํ. ตสฺมา ติทาธุโส เอวํ ลิกฺขิตัพฺพ “ธัมมโยคา
 สมานา ฌายีณํ ภิกฺขุณํ วัณฺณํ ภาสิตฺสามาติ: เอวํปิ โว
 ขาธุโส ลิกฺขิตัพฺพ. ตํ กิธฺส เหตุ? อัจฉริยา เทเต ขาธุโส
 ปุคฺคลา ทูลลภา โลกัสมิ, เย อมตํ ธาตุํ กาเยน ผลิตฺวา
 วิหรัณตี. ตสฺมา ติทาธุโส เอวํ ลิกฺขิตัพฺพ “ฌายี สมานา
 ธัมมโยคานํ ภิกฺขุณํ วัณฺณํ ภาสิตฺสามาติ: เอวํปิ โว ขาธุโส
 ลิกฺขิตัพฺพ. ตํ กิธฺส เหตุ? อัจฉริยา เทเต ขาธุโส ปุคฺคลา
 ทูลลภา โลกัสมิ, ये คัมภีรํ อตฺตปทํ บัณฺฑาย อตฺตวิชัยมํ บัณฺธันตีติ.

๑-๗ อถ โข โมฬียสิวกโก ปรีพฺพาชโก, เยเน ภควา เตนุปลงฺกมิ;
 อุปลงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ ธัมมโมทฺติ; ธัมมโมทฺตํ ยํ กถํ สาราณํ ยํ วิตฺสาเรตฺวา
 เอกมณฺตี นิสฺสํ; เอกมณฺตี นิสฺสํ โข โมฬียสิวกโก ปรีพฺพาชโก
 ภควันตี เอตทโวจ “สันฺธิทฺฐจฺจิโก ธัมมโม สันฺธิทฺฐจฺจิโก ธัมมโมติ
 ภันเต วุจฺจติ; กิตฺตํวตา น โข ภันเต สันฺธิทฺฐจฺจิโก ธัมมโม ติ
 อกาลิโก เอหิบัลฺลสิโก โอปนยิโก บัจฺจติเต เวทิตัพฺโพ วิณฺญาหิตะ:
 เตเนหิ สิวก ตตฺถเบเวตฺถ ปฏิปฺปจฺจิสฺสํ; ยถา เต ชเมยฺย, ตถา น
 ติยาถเวยฺยาสิ: ตํ กิ มณฺโวลสิ สิวก, สันตี วา อชฺฉณตฺตํ โลภํ “อตฺถิ
 เม อชฺฉณตฺตํ โลภติ ปชานาสิ, อสันตี วา อชฺฉณตฺตํ โลภํ “นตฺถิ เม
 อชฺฉณตฺตํ โลภติ ปชานาสิติ. “เอวํ ภันเต”. “ยํ โข ตวํ สิวก
 สันตี วา อชฺฉณตฺตํ โลภํ “อตฺถิ เม อชฺฉณตฺตํ โลภติ ปชานาสิ,
 อสันตี วา อชฺฉณตฺตํ โลภํ “นตฺถิ เม อชฺฉณตฺตํ โลภติ ปชานาสิ:

เอวมัมปิ โข ลิวก สันทิฏฺฐิจโก ธัมโม โหติ ฯ เปฯ ตํ กิ
 มัลลลสิ ลิวก, สันตํ วา อัสสนัตตํ โทสํ ฯ เปฯ สันตํ วา
 อัสสนัตตํ โมหิ สันตํ วา อัสสนัตตํ โสธธัมมํ สันตํ วา อัสสนัตตํ
 โทสธัมมํ สันตํ วา อัสสนัตตํ โมหธัมมํ “อตฺถิ เม อัสสนัตตํ
 โมหธัมมโมติ ปชานาสิ, อสฺสันตํ วา อัสสนัตตํ โมหธัมมํ นตฺถิ เม
 อัสสนัตตํ โมหธัมมโมติ ปชานาสิติ. “เอวํ ภันเต”. “ยํ โข ตํ ลิวก
 สันตํ วา อัสสนัตตํ โมหธัมมํ “อตฺถิ เม อัสสนัตตํ โมหธัมมโมติ
 ปชานาสิ, อสฺสันตํ วา อัสสนัตตํ โมหธัมมํ “นตฺถิ เม อัสสนัตตํ
 โมหธัมมโมติ ปชานาสิ: เอวมัมปิ โข ลิวก สันทิฏฺฐิจโก ธัมโม
 โหติ อกาลิโก เขหิบัลลสิโก โอปนยิโก บัจจัตตํ เวทิตัพโพ
 วิญญูหิติ. “อภิกกัณฺโถ ภันเต, ฯ เปฯ อปาสกํ มํ ภันเต ภควา ธาเรตุ
 อัสสนัตตํเค ปาณเปตํ สวณํ คตฺถนติ.

๔๘ อถ โข อัมมตโร พฺรหฺมโน เยน ภควา, เตนปลังกมิ;
 อปปลังกมิตฺวา ภควตา สทฺธํ ธัมมโมหิ, ธัมมโมทเนยํ กถาสารานเนยํ วิตฺถาสาเรตฺวา
 เอกมณฺโถ นิสฺสทิ; เอกมณฺโถ นิสฺสินโน โข โส พฺรหฺมโน ภควันตํ
 เอตทโวจ “สันทิฏฺฐิจโก ธัมโม สันทิฏฺฐิจโก ธัมมโมติ โก โคตม วุจฺจติ;
 ภิตฺตาวตานิ นุ โข โก โคตม สันทิฏฺฐิจโก ธัมโม โหติ อกาลิโก
 เขหิบัลลสิโก โอปนยิโก บัจจัตตํ เวทิตัพโพ วิญญูหิติ: “เตนหิ
 พฺรหฺมณํ ตลฺลเวเวตถ ปฏฺฐิจฺฉินฺทาสมิ; ยถา เต ชเมยฺย, ตถา
 นํ พฺยากเรยฺยาสิ. ตํ กิ มัลลลสิ พฺรหฺมณ, สันตํ วา อัสสนัตตํ
 วาค “อตฺถิ เม อัสสนัตตํ วาโคติ ปชานาสิ, อสฺสันตํ วา อัสสนัตตํ
 วาค “นตฺถิ เม อัสสนัตตํ วาโคติ ปชานาสิติ. “เอวํ โภ”. “ยํ โข ตํ
 พฺรหฺมณํ สันตํ วา อัสสนัตตํ วาค “อตฺถิ เม อัสสนัตตํ วาโคติ
 ปชานาสิ, อสฺสันตํ วา อัสสนัตตํ วาค “นตฺถิ เม อัสสนัตตํ วาโคติ

ปชานาสี: เอวัมปิ โข พฺรหฺมณ สันนิจฺจโก ธัมโม โหติ ฯ เปฯ ตํ ก็
 มลฺลลํ พฺรหฺมณ, สันตํ วา อชฺฉตฺตํ โทลํ สันตํ วา อชฺฉตฺตํ
 โมหํ สันตํ วา อชฺฉตฺตํ กายสํโหสํ สันตํ วา อชฺฉตฺตํ วจฺจํ สํโหสํ
 ฯ เปฯ สันตํ วา อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํ “อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ
 มโนสํโหสํติ ปชานาสี, อสํตํ วา อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํ “นตฺถิ
 เม อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํติ ปชานาสีติ. “เอวํ โภ”. “ยํ โข ตว
 พฺรหฺมณ สันตํ วา อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํ “อตฺถิ เม อชฺฉตฺตํ
 มโนสํโหสํติ ปชานาสี, อสํตํ วา อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํ “นตฺถิ
 เม อชฺฉตฺตํ มโนสํโหสํติ ปชานาสี: เอวัมปิ โข พฺรหฺมณ
 สันนิจฺจโก ธัมโม โหติ อกาลโก เอหิปัสสิโก โอปนยิโก
 มจฺจิจฺจํ เวทิตัพโพ วิญญูหิตี. “อภิกกัณฺโถ โภ โคตม, อภิกกัณฺโถ
 โภ โคตม, ฯ เปฯ อูปาสกํ มํ ภวํ โคตโม อารเต อชฺชตฺตํเค
 ปาณเปตํ สรณํ คตฺถนํติ.

๕๘ เอก์ สมัย ภควา สāvādīyī วิหริติ เขตฺวเน อนาคตัน-
ทิกัลล อารามเ. เตเน โข ปน สมเยเน อายัสฺมา จ เขโม
อายัสฺมา จ สุมโน สāvādīyī วิหรันติ อັນนวลัม. อถ โข
อายัสฺมา จ เขโม อายัสฺมา จ สุมโน, เยน ภควา, เตนุปลังกมิตฺตุ;
อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมันตํ นิลีทฺตุ; เอกมันตํ
นิลีนโน โข อายัสฺมา เขโม ภควันตํ เอตทโวจ “โย โส ภันเต
ภิกขุ อรหํ ธีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณเญโย โอหิตภาโร อณุปัตต-
สทฺธโต ปริกัชนภวสัลโลชโน สัมมทลฺลวโร วิมุตโต; ตัสฺส น
เอวํ โหติ “อตฺถิ เม เสยโยติ วา “อตฺถิ เม สทิสฺสติ วา
“อตฺถิ เม ธีโนติ วาติ. อิทมโวจ อายัสฺมา เขโม. สมนุญฺโง
ตตฺถา อโหสิ. อถ โข อายัสฺมา เขโม “สมนุญฺโง เม

คัจฉติ, ตโจปปี น ปาริปุรี คัจฉติ, เฝคคูปปี น ปาริปุรี คัจฉติ,
 สาโรปปี น ปาริปุรี คัจฉติ; เอเวเมว โข ภิกขเว อินทริยส่วเร
 อลลติ อินทริยส่วรวินันนัสส หตฺตปณฺธิ์ ไทติ สลฺล ๗เปฯ วิมุตฺติภาวนทลฺลสนฺ.
 อินทริยส่วเร ภิกขเว สติ อินทริยส่ววลัมบณฺณนัสส อุปนัสสยลัมบณฺณ
 ไทติ สลฺล, สลฺเล สติ สลฺลลัมบณฺณนัสส อุปนัสสยลัมบณฺณโน ไทติ
 ลัมมามาสิ, ลัมมามาสิมฺหิ สติ ลัมมามาสิลัมบณฺณนัสส อุปนัสสย-
 ลัมบณฺณโน ไทติ ยถาภูตภาวนทลฺลสนฺ, ยถาภูตภาวนทลฺลสเน สติ
 ยถาภูตภาวนทลฺลสนลัมบณฺณนัสส อุปนัสสยลัมบณฺณโน ไทติ นิพพิทาวีราโค,
 นิพพิทาวีราเค สติ นิพพิทาวีราคลัมบณฺณนัสส อุปนัสสยลัมบณฺณ
 ไทติ วิมุตฺติภาวนทลฺลสนฺ. เสยฺยถาปปี ภิกขเว รุกฺโข สาขาปลา-
 ลัมบณฺณโน, ตลฺลส บัปฺปฏิกาปปี ปาริปุรี คัจฉติ, ตโจปปี ปาริปุรี
 คัจฉติ, เฝคคูปปี ปาริปุรี คัจฉติ, สาโรปปี ปาริปุรี คัจฉติ;
 เอเวเมว โข ภิกขเว อินทริยส่วเร สติ อินทริยส่ววลัมบณฺณนัสส
 ๗เปฯ อุปนัสสยลัมบณฺณโน ไทติ วิมุตฺติภาวนทลฺลสนฺติ.

๕๑ อถ โข อายัสสิมา อานนฺโท, เยนายัสสิมา สาริปุตฺโต,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา อายัสสิมา สาริปุตฺเตน สทฺธิ ลัมมโมท;
 ลัมมโมทนีเย กถิ สาราณนีเย วิตฺติสาเรตฺวา เอกมณฺธํ นิสิตฺติ; เอกมณฺธํ
 นิสินฺโน โข อายัสสิมา อานนฺโท อายัสสิมณฺธํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ
 “กิตฺตาวาตา นุ โข อวฺวโส สาริปุตฺตํ ภิกขุ อลฺลลุตฺตลฺลจเว ธัมมํ
 สุตฺวาติ; สุตฺวา จลฺลส ธัมมา น ลัมมโมล คัจฉนฺติ, เย จลฺลส ธัมมา
 ปุพฺเพ เจตสา ลัมมมฺหฺจฺจปฺพุทฺธา, เต จ สมฺมทาจฺฉนฺติ; อวิฉวาทนฺจ
 วิชานาตฺติ: “อายัสสิมา โข อานนฺโท พหุลฺลุตฺโต, ปฏฺฐิกาทู อายัสสิม-
 นฺธลฺลจเว อานนฺทนฺติ. “เตนหาวิโส สาริปุตฺตํ ธัมมํ สุตฺวาหิ, สาธุกํ
 มนสิกาโรหิ. ภาลลิตฺตลลลิตฺติ. “เอวํ อวฺวโสติ โข อายัสสิมา สาริปุตฺโต

ขายัลลโม โธ อานันท์สัลล บัจจัสสัลลิตฺติ. ขายัลลมา อานันท์โท เอตทโวจ
 “อิธาวุโส สารีปุตฺต ภิกขุ รัมมํ ปริยาปุณาติ สุตฺตํ เคยยํ
 เวยฺยากรณํ คาคํ อุทานํ อิตฺติวุตฺตกํ ชาตกํ อัมภกุตฺตัมมํ เวทลลิตฺตํ,
 ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ รัมมํ วิตถาเรน ปเรลลํ เทเสตฺติ; ยถาสุตฺตํ
 ยถาปริยัตฺตํ รัมมํ วิตถาเรน ปเรลลํ วาเจตฺติ; ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ
 รัมมํ วิตถาเรน ลัสฺสนายํ กโรตฺติ; ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ รัมมํ
 เจตสา อนุวตฺตํเกตฺติ อนุวจาเวตฺติ มนฺตานุปเปกฺขตฺติ; ยัสฺสมี อาวาเส
 เถรา ภิกขุ วิหรณฺตี พหุสฺสสุตา อากตาคมา รัมมธรา วินยธรา
 มาติกาธรา, ตัสฺสมี อาวาเส วัลลิตฺตํ อุนฺเปตฺติ, เต กาเลน กาลํ
 อุนฺเปตฺตกมิตฺวา ปริปุจฺชนตฺติ ปริบฺบจฺหตฺติ “อิทํ ภันเต กถํ, อิมัสฺส
 กัวตฺติโกตฺติ: ตัสฺส เต อวิวญฺญวโจ วิวรณฺตี, อนุตฺตทานํกตฺตวโจ
 อุตฺตทานํโกโรตฺติ, อเนกวิเทสฺสุ จ กัขาญฺจานิเยสฺสุ รัมมเมสฺสุ กัขํ
 ปญฺญาโนเทนตฺติ. เอตฺตาวาตา นุ โข อวฺวโส สารีปุตฺต ภิกขุ
 อัสสึสฺสุตฺตวโจ รัมมํ สุนาติ, สุตฺตา จัสส รัมมา น ลัมมโมลลํ คัจฉณฺตี;
 เป จัสส รัมมา ปุพฺเพ เจตสา ลัมมญฺญจิปฺพพา, เต จ สมฺมทาจรณฺตี,
 อวิรฺวาทวโจ วิชานาตฺติ. “อจฺฉริยํ อวฺวโส, อัมภกุตฺต อวฺวโส, ยาว
 สุกฺขาสิตฺตวโจ ขายัลลมา อานันท์เทน. อิมเอทํ จ มยํ นหิ รัมมเอทํ สมนฺนาคตํ
 ขายัลลมนฺตํ อานันท์ทํ ธาเรม. ขายัลลมา หิ อานันท์โท รัมมํ ปริยาปุณาติ
 สุตฺตํ เคยยํ เวยฺยากรณํ คาคํ อุทานํ อิตฺติวุตฺตกํ ชาตกํ อัมภกุตฺตัมมํ
 เวทลลิตฺตํ, ขายัลลมา อานันท์โท ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ รัมมํ วิตถาเรน
 ปเรลลํ เทเสตฺติ; ขายัลลมา อานันท์โท ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ รัมมํ
 วิตถาเรน ปเรลลํ วาเจตฺติ; ขายัลลมา อานันท์โท ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ
 รัมมํ วิตถาเรน ลัสฺสนายํ กโรตฺติ; ขายัลลมา อานันท์โท ยถาสุตฺตํ ยถาปริยัตฺตํ
 รัมมํ เจตสา อนุวตฺตํเกตฺติ อนุวจาเวตฺติ มนฺตานุปเปกฺขตฺติ; ขายัลลมา

อานันฺโท, ยัสฺมิ อาวาเส เถรา ภิกฺขุ วิหรันติ พหุสฺสุตา
 ภาคตาคมา ธัมมธรา วินยธรา มาติกาธรา, ตัสฺมิ อาวาเส วักฺก
 อูเปติ; เต อายัสฺมา อานันฺโท กาเลณ กาลิ อุลลङ्กमितฺวา
 ปรีปจฺจติ ปรีปฺพหิติ “อิทํ ภันเต กถํ, อิมัสฺส กัวตฺโตติ: เต
 อายัสฺมาโต อานันฺทัสฺส อวิจฺฉวฺจเว วิหรันติ, อนุตฺตตานํกตฺตว
 อุตฺตตานํกโรนติ, อนนฺทวาทิตุ จ กัชาจฺฉานิเยสุ ธัมมेषุ กัช
 ฏวโนทนฺตติ.

๕๒ อถ โข ชาณุสฺสโณนิ พฺรหฺมโน, เยน ภควา, เตนปลङ्กมิ;
 อปลङ्กमितฺวา ภควตา สทฺธิ สัมโมทิ; สัมโมทนีเย กถํ สวาวณีย
 วิตฺสาเรตฺวา เขมณฺตี นิสฺสทิ; เขมณฺตี นิสฺสนโน โข ชาณุสฺสโณนิ
 พฺรหฺมโน ภควันตี เอตทโวจ “ชัตฺตติยา โภ โคตม กิมธิปฺปายา
 กิอฺปฺปวารา กิอฺธิจฺฉานา กิอฺภินิเวสา กิปฺริโยสํนาติ: “ชัตฺตติยา โข
 พฺรหฺมณ โภคาธิปฺปายา บัณฺณูปวารา พลาธิจฺฉานา ปจฺจวอภินิเวสา
 อัสสริยปฺริโยสํนาติ.

“พฺรหฺมณา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กิอฺปฺปวารา
 กิอฺธิจฺฉานา กิอฺภินิเวสา กิปฺริโยสํนาติ: “พฺรหฺมณา โข พฺรหฺมณ
 โภคาธิปฺปายา บัณฺณูปวารา มนฺตาธิจฺฉานา ยลฺลภาภินิเวสา
 พหฺมโลกปฺริโยสํนาติ.

“คหปติกา ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กิอฺปฺปวารา
 กิอฺธิจฺฉานา กิอฺภินิเวสา กิปฺริโยสํนาติ: “คหปติกา โข พฺรหฺมณ
 โภคาธิปฺปายา บัณฺณูปวารา สิบฺปาธิจฺฉานา กัมมมนฺตาภินิเวสา
 นิจฺจิตกัมมมนฺตปฺริโยสํนาติ.

“อิตฺถิ ปน โภ โคตม กิมธิปฺปายา กิอฺปฺปวารา กิอฺธิจฺฉานา
 กิอฺภินิเวสา กิปฺริโยสํนาติ. “อิตฺถิ โข พฺรหฺมณ ปุริสาธิปฺปายา

อสังการพิจารณา ปัตตาทิฏฐานา อสปัตตนิเวสา อัสสริยปริโยสานาติ.

“โจรา ปณ โภ โคตม กิณธิปฺปายา ก็อุปฺปิจจาวา ก็อริฏฺฐจํชา
ก็อนินเวเสา ก็ปริโยสานาติ. “โจรา โข พฺรหฺมณ อาทานาธิปฺปายา
คฺคหณฺนูปิจจาวา สัตถ์ธาวริฏฺฐจํชา อธิการาณินเวเสา อทฺธัสสันนปริโยสานาติ.

“สมณา ปณ โภ โคตม กิมีนปฺปายา กัอุปฺปิจจาวา กัอุธฺมฺมจฺจนาวา
 กัอุภินฺนเวสสา กัอุปฺปโยสสานาทิ: “สมณา โข พฺรหฺมชฺฌน ชนฺตีโสรัจฺจาทิมปฺปายา
 นัฏฺฐนปฺปิจจาวา สึลลาธฺมฺมจฺจนาวา อภินฺนเวสสา นิพฺพานปฺปโยสสานาทิ.

“อัคริย โภ โคตม, อัพภุต โภ โคตม; ชัตตยานัมมึ ภว
โคตโม ชานาติ อธิปายัญจ อูปจารัญจ อธิจฺจนัญจ อภินเวสฺสญ
ปริโยสานัญจ, พหัมมณานัมมึ ภว โคตโม ชานาติ ฯ เป
คหปติกานัมมึ ภว โคตโม ชานาติ อิตถันมมึ ภว โคตโม
ชานาติ โจรานัมมึ ภว โคตโม ชานาติ สมนานัมมึ ภว โคตโม
ชานาติ อธิปายัญจ อูปจารัญจ อธิจฺจนัญจ อภินเวสฺสญ
ปริโยสานัญจ. อภิกกัณฺธ โภ โคตม, ฯ เปฯ อุปาสก ม ภว
โคตโม ธารเต อัชชตคฺเค ปาณเปตํ สรณํ คตฺถนํติ.

๕๓ ถด โข ชัณฺณตโร พราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสังมิ;
 อุปสังमितฺวา ภควตา สัทธึ สัมโมทึ; สัมโมนีเย กถํ สาราณียํ
 วัตถสาเรวํ เอกมํนัตถํ นิสสิทึ; เอกมํนัตถํ นิสสินโน โข โส พราหฺมโณ
 ภควันตํ เอตทโวจ “ ชัตถิ นุโข โภ โคตม เอโก อัมโม
 ภาวิตो พหุลลิตโต, โย อุกโข ชัตถเอ สมธัคคัยหิ ตัญฺจติ-
 ทัญฺจธัมมิกัลลเญว ชัตถิ, โย จ ชัตถโธ สัมปปรายโกติ: “ ชัตถิ
 โข พราหฺมณ เอโก อัมโม ภาวิตो พหุลลิตโต, โย
 อุกโข ชัตถเอ สมธัคคัยหิ ตัญฺจติ: ทัญฺจธัมมิกัลลเญว ชัตถิ โย
 จ ชัตถโธ สัมปปรายโกติ, “ กตโม ปน โภ โคตม

เอโก ธัมโม ภาวโต พหุลลโกโต, โย อุกโก อตฺเต สมิธัคคัยฺหิ
 ตัญญจติ: ทัญญจธัมมิกัณเฑว อตฺถํ, โย จ อตฺถโก สัมปรายโกติ:
 “อัมปมาโต โข พราหฺมณ เอโก ธัมโม ภาวโต พหุลลโกโต; โย
 อุกโก อตฺเต สมิธัคคัยฺหิ ตัญญจติ: ทัญญจธัมมิกัณเฑว อตฺถํ, โย จ
 อตฺถโก สัมปรายโก. เสยฺยถาปํ พราหฺมณ ยานิ กานิจิ ชังคลานํ
 ปาณานํ ปทชาตานิ, สัพพานิ ตานิ หัตถิปเท สโมธานํ คัจฉนฺติ,
 หัตถิปทํ เตลํ อคฺคัมภิกขายติ, ยทํ มหฺนตฺตฺเตน; เอวเมว
 โข พราหฺมณ อัมปมาโต เอโก ธัมโม ภาวโต พหุลลโกโต,
 โย อุกโก อตฺเต สมิธัคคัยฺหิ ตัญญจติ: ทัญญจธัมมิกัณเฑว อตฺถํ,
 โย จ อตฺถโก สัมปรายโก. เสยฺยถาปํ พราหฺมณ กุฏาคารวตฺส ยา
 กาจิ โคปานลโย, สัพพา ตา กุฏังคมา กุฏนินฺนา กุฏลโมลฺลนา;
 กุฏํ ตาลํ อคฺคัมภิกขายติ, เอวเมว โข พราหฺมณ ะเปฯ
 เสยฺยถาปํ พราหฺมณ บัพพชลาโยโก บัพพชํ ลายิตฺวา อคฺเค
 คเหตุวํ โอธุนาติ นิธุนาติ นิจฺฉาเทติ, เอวเมว โข พราหฺมณ
 ะเปฯ เสยฺยถาปํ พราหฺมณ อัมพปณฺธิยา วันนุจฺฉินฺนายน
 ยานิ กานิจิ อัมพานิ วันนุญฺปิณฺณณานิ, สัพพานิ ตานิ ตทฺถวยานิ
 ภวันฺติ; เอวเมว โข พราหฺมณ ะเปฯ เสยฺยถาปํ พราหฺมณ เย
 เกจิ ชุทฺทกฺกราชาโน, สัพเพ เต วัณโฆ จักกวัตฺติสฺส อนฺนุยฺตตา
 ภวันฺติ; ราชา เตลํ จักกวัตฺติ อคฺคัมภิกขายติ; เอวเมว โข
 พราหฺมณ ะเปฯ เสยฺยถาปํ พราหฺมณ ยา กาจิ ตารกรูปานํ ปภา,
 สัพพา ตา จันท์สส ปภาย กัลลํ นาคขณฺติ โลฬลํ, จันท์บัพภา
 ตาลํ อคฺคัมภิกขายติ; เอวเมว โข พราหฺมณ อัมปมาโต เอโก

ล. นิปโปญฺเจติ,

ธัมโม ภาวโต พหุลโลโก โย อุกโข อัตถเก สมธัคคัยฺหิ ตัญฺจติ-
 ทัญฺจธัมมิกถาเว อัตถํ, โย จ อัตถโก สัมปวายโก. อโย โข
 พราหฺมณฺเ อโก ธัมโม ภาวโต พหุลโลโก, โย อุกโข อัตถเก
 สมธัคคัยฺหิ ตัญฺจติ: ทัญฺจธัมมิกถาเว อัตถํ, โย จ อัตถโก สัมป-
 วายโกติ. “อภิกกัณฺโถ โก โคตม, อภิกกัณฺโถ โก โคตม; ฯ เป ฯ
 อปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเวตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณูปเต สวณ-
 คตฺตํติ.

๕๘ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิञฺฉณกุญฺเญ ปัพพเต-
 เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา ธัมมิโก ขาติภุมิยํ อวาลิโก โหติ
 สัพฺพโส ขาติภุมิยํ สัตตสฺส อวาลเสสฺส. ตตฺร สกํ อายัสฺมา ธัมมิโก
 อาคัณฺฑเก ภิกฺขุ อักโกสฺสติ ปริภาสฺสติ วิหัสฺสติ วิตฺตติ โรเสติ วาจา-
 เต จ อาคัณฺฑกา ภิกฺขุ อายัสฺมตา ธัมมิเกน อักโกสฺสิยมานา
 ปริภาสฺสิยมานา วิหะสิยมานา วิตฺติยมานา โรสฺสิยมานา วาจา-
 ย บั๊กกมฺณฺติ, น สัณฺจันฺติ, วิวัจฺจันฺติ อวาลํ. อถ โข ขาติภุมิกานํ อปาสกานํ
 เอตทโหสิ “มยํ โข ภิกฺขุสฺสํ บัจฺจุบฺบัจฺจिता จีวรปณฺฑิตปาตเสนาสน-
 คิลานบัจฺจยเภสัชฺชปริชาเรณ. อถ จ ปน อาคัณฺฑกา ภิกฺขุ
 บั๊กกมฺณฺติ น สัณฺจันฺติ วิวัจฺจันฺติ อวาลํ. โก นุโข เหตุ, โก
 บัจฺจโย; เยน อาคัณฺฑกา ภิกฺขุ บั๊กกมฺณฺติ น สัณฺจันฺติ วิวัจฺจันฺติ
 อวาลนฺติ. อถ โข ขาติภุมิกานํ อปาสกานํ เอตทโหสิ “อโย
 โข อายัสฺมา ธัมมิโก อาคัณฺฑเก ภิกฺขุ อักโกสฺสติ ปริภาสฺสติ
 วิหัสฺสติ วิตฺตติ โรเสติ วาจา. เต จ อาคัณฺฑกา ภิกฺขุ อายัสฺมตา
 ธัมมิเกน อักโกสฺสิยมานา ปริภาสฺสิยมานา วิหะสิยมานา วิตฺติยมานา
 โรสฺสิยมานา วาจา- ย บั๊กกมฺณฺติ น สัณฺจันฺติ วิวัจฺจันฺติ อวาลํ.

ยัณฺณ มยิ อายัสสิมันฺตํ ธัมมิกํ ปัพฺพาเซยฺยามาติ. อถ ไช
 ชาติภุมิกา อูปาสกา, เยน อายัสสิมา ธัมมิโก, เตนุปลังกมฺมิสุ
 อูปลังกมิตฺวา อายัสสิมันฺตํ ธัมมิกํ เอตทโวจฺจุ “บักกมตฺตุ ภาณฺเต
 อายัสสิมา ธัมมิโก อิมฺมํหา อาวาสา, อลฺลันเต อิส วาเสนาติ.

อถ ไช อายัสสิมา ธัมมิโก ตมฺมํหา อาวาสา อลฺลันตํ อาวาสํ
 อคมาสิ. ตตฺตรปฺปํ สุกํ อายัสสิมา ธัมมิโก อาคันฺตฺตเก ภาทฺชํ อักโกสฺสติ
 ปริภาสฺสติ วิหัสฺสติ วิตฺตติ โรเสติ วาจาเย. เต จ อาคันฺตฺตกา
 ภาทฺชํ อายัสสิมา ธัมมิเกน อักโกสฺสิยมาณา ปริภาสฺสิยมาณา วิหะสิยมาณา
 วิตฺตียมาณา โรสฺสิยมาณา วาจาเย บักกมฺมันฺติ, น ลลันจันฺติ, วิลลจันฺติ
 อาวาสํ. อถ ไช ชาติภุมิกานํ อูปาสกานํ เอตทโหสิ “มยิ ไช
 ภาทฺชํลลํ บัจฺจุบฺบัจฺจिता จีวรปณฺฑิตปาตเสนาสนคฺคิลาณบัจฺจียเกสฺสชฺชปรีก-
 ชาเรณ. อถ จ ปณ อาคันฺตฺตกา ภาทฺชํ บักกมฺมันฺติ น ลลันจันฺติ
 วิลลจันฺติ อาวาสํ. โถ น ไช เหตุ, โถ บัจฺจโย; เยน
 อาคันฺตฺตกา ภาทฺชํ บักกมฺมันฺติ, น ลลันจันฺติ, วิลลจันฺติ อาวาสันฺติ. อถ
 ไช ชาติภุมิกานํ อูปาสกานํ เอตทโหสิ “อยิ ไช อายัสสิมา
 ธัมมิโก อาคันฺตฺตเก ภาทฺชํ อักโกสฺสติ ปริภาสฺสติ วิหัสฺสติ วิตฺตติ
 โรเสติ วาจาเย. เต จ อาคันฺตฺตกา ภาทฺชํ อายัสสิมา ธัมมิเกน
 อักโกสฺสิยมาณา ปริภาสฺสิยมาณา วิหะสิยมาณา วิตฺตียมาณา โรสฺสิยมาณา
 วาจาเย บักกมฺมันฺติ, น ลลันจันฺติ, วิลลจันฺติ อาวาสํ. ยัณฺณ มยิ
 อายัสสิมันฺตํ ธัมมิกํ ปัพฺพาเซยฺยามาติ. อถ ไช ชาติภุมิกา อูปาสกา,
 เยน อายัสสิมา ธัมมิโก, เตนุปลังกมฺมิสุ; อูปลังกมิตฺวา อายัสสิมันฺตํ
 ธัมมิกํ เอตทโวจฺจุ “บักกมตฺตุ ภาณฺเต อายัสสิมา ธัมมิโก อิมฺมํหา
 อาวาสา, อลฺลันเต อิส วาเสนาติ.

อถ ไช อายัสสิมา ธัมมิโก ตมฺมํหา อาวาสา อลฺลันตํ อาวาสํ

อคมลสิ. ตัตตัมปิ ลุทฺธํ อายัสสิมา ธัมมิโก อาคันตฺตเก ภิกขุ อักโกสลิต
 ปริภาสติ วิหัสติ วิตทติ โรเสติ วาจาย. เต จ อาคันตฺตกา
 ภิกขุ อายัสสิมา ธัมมิโกเนน อักโกสลิยमानา ปริภาสลิยमानา วิเลหิย-
 มานา วิตฺติยमानา โรสลิยमानา วาจาย นกฺกมณฺตี, น ลันจันตี,
 วิภจันตี อาวาลฺ. อถ โข ชาตฺถิภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหล
 “มยฺ โข ภิกขุสฺสํ บัจจํปฏิจิตา จีวรณฺตปาทเสนาสน-
 คิลานบัจจยเภสัชชปริกขาเรน. อถ จ ปน อาคันตฺตกา
 ภิกขุ นกฺกมณฺตี, น ลันจันตี, วิภจันตี อาวาลฺ. โก
 น โข เหตุ, โก บัจจโย; เยน อาคันตฺตกา ภิกขุ
 นกฺกมณฺตี, น ลันจันตี, วิภจันตี อาวาลฺ. อถ โข
 ชาตฺถิภูมิกานํ อุปาสกานํ เอตทโหล ฯ เปยฺ ยันนุน มยฺ
 อายัสสิมณฺตํ ธัมมิกํ ปัพพาเซยฺยาม ลัพพโส ชาตฺถิภูมิมํ ลัตตติ
 อาวาเสหิตฺ. อถ โข ชาตฺถิภูมิกา อุปาสกา, เยน อายัสสิมา ธัมมิโก,
 เตนุปลังกมิตฺ; อุปปลังกมิตฺวา อายัสสิมณฺตํ ธัมมิกํ เอตทโวจ
 “นกฺกมตฺถ ภาณเด อายัสสิมา ธัมมิโก ลัพพโส ชาตฺถิภูมิมํ ลัตตติ
 อาวาเสหิตฺ.

อถ โข อายัสสิมโต ธัมมิกัลลํ เอตทโหล “ปัพพาชิตो โขมहि
 ชาตฺถิภูมิกเกหิ อุปาสกเกหิ ลัพพโส ชาตฺถิภูมิมํ ลัตตติ อาวาเสหิ. กหํ
 น โขทานํ คัจฉามิตฺ. อถ โข อายัสสิมโต ธัมมิกัลลํ เอตทโหล
 “ยันนุนาหํ, เยน ภควา, เตนุปลังกเมยฺยณฺตี. อถ โข อายัสสิมา
 ธัมมิโก นัตตจิวรมาทาย, เยน ราชคหํ, เตน นกฺกามิ; อนุปฺพเพน
 เยน ราชคหํ, คิซฺฉนฺทญฺเฏ ปัพพโต, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตฺวา ภควันตี อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺ; เอกมณฺตํ
 นิสินฺนํ โข อายัสสิมณฺตํ ธัมมิกํ ภควา เอตทโวจ “หณฺต กุโต น

ตัว พราหมณ์ รั้มมิก อาคัจฉลิต. บัพพะชิโต อหัง ภันเต
ชาติภูมิเกหิ อุปาสเกหิ สัพพะโส ชาติภูมิยัง สัตตหิ อวาเสหิต.
“อลั พราหมณ์ รั้มมิก, ภันเต อิมินา, ยันตัง ตโต ตโต
บัพพะเชนตี; โส ตัว ตโต ตโต บัพพะชิโต มเมว สันติเก อาคัจฉลิต.

ภูตปุพฺพ พราหมณ์ รั้มมิก สามกัฏฐกา วาณิชา ตีรทลลีส ลกฺขณ
คเหตฺวา นาวาย สมุทฺทัง อชฺฌเนคานันตี. เต อตฺตรทลลีนยา *
นาวาย ตีรทลลีส ลกฺขณ มุณฺจันตี. โส คัจฉนเตว ปุรตฺถิมิ ทิล,
คัจฉนตี บัจฉิมิ ทิล, คัจฉนตี อุตฺตริ ทิล, คัจฉนตี ทักขินิ ทิล,
คัจฉนตี อุทฺธ, คัจฉนตี อนุกฺกิล, สเจ โส สมันตํ ตีรํ บลลิตี,
ตถาคตโกว โหติ. สเจ ปน โส สมันตํ ตีรํ น บลลิตี, ตเมว
นาวา บัจฉา คัจฉนตี; เอวเมว โข พราหมณ์ รั้มมิก ยันตัง ตโต ตโต
บัพพะเชนตี, โส ตัว ตโต ตโต บัพพะชิโต มเมว สันติเก อาคัจฉลิต.

ภูตปุพฺพ พราหมณ์ รั้มมิก วัณโณ โกรพยลลีส ลุပ္ปติฏฺฐโจ
นาม นิโครธราชา อโหสิ มัจฉสาโย สัตตัจฉาโย มโนรม.
ลุပ္ปติฏฺฐจลล โข ปน พราหมณ์ รั้มมิก นิโครธราชลล
ทวารทส โยชนานิ อภินเวโส อโหสิ. มัจฉ โยชนานิ มุลลันตานิ
นากานํ, ลุပ္ปติฏฺฐจลล โข ปน พราหมณ์ รั้มมิก นิโครธราชลล
มหันตานิ * ผลานิ อเหตุ, เสยฺยดาบิ นาม อาฬิหคถาลิกา.
เอวมลล สาธุนิ ผลานิ อเหตุ, เสยฺยดาบิ นาม ชุทฺทมธู อเนพิก.
ลุပ္ปติฏฺฐจลล โข ปน พราหมณ์ รั้มมิก นิโครธราชลล เอกํ ชันธ
ราชา ปริภุณฺชติ สทฺธํ อิตถาคาเรน, เอกํ ชันธํ พลกาโย
ปริภุณฺชติ, เอกํ ชันธํ เนคมชานปทา ปริภุณฺชนตี, เอกํ ชันธ
สมณพราหมณา ปริภุณฺชนตี, เอกํ ชันธํ มิคคักขโน ปริภุณฺชนตี

* ล. อตฺตรทลลีนยา = ล. ดาว มหันตานิ

สุปัตติฏฺฐัจฉลฺส โข ปณ พฺรหฺมณ ธมฺมิก นิโครธราชฉลฺส น
 โกจิ ผลานิ รักษติ. น จ สทฺธํ อํบฺลนํวํสํ ผลานิ
 หิตํติ. อถ โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก อํบฺลนโร ปุริโส
 สุปัตติฏฺฐัจฉลฺส นิโครธราชฉลฺส ยาวทตฺถํ ผลานิ ภักฺขิตฺวา สาขํ
 ภักฺขิตฺวา บัฏฺกามิ. อถ โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก สุปัตติฏฺฐเ
 นิโครธราชเ อธิวตฺถาย เทวตาย เขตตโหสิ “อจฺฉริยํ วต
 โภ อพฺภตํ วต โภ, ยาว ปาปมนุสฺสํ ยัตริ หิ นาม
 สุปัตติฏฺฐัจฉลฺส นิโครธราชฉลฺส ยาวทตฺถํ ผลานิ ภักฺขิตฺวา สาขํ
 ภักฺขิตฺวา บัฏฺกมิตฺตติ. ยันฺนุน สุปัตติฏฺฐโ จ นิโครธราชเ อายตํ ผลํ
 น ทเทยฺยติ. อถ โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก สุปัตติฏฺฐโ จ นิโครธราชเ
 อายตํ ผลํ น อทาสิ. อถ โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก ราชเ โกรโพบิ
 เยน ลักโก เทวานมิตฺโ, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา ลักโก
 เทวานมิตํ เขตตโวจ “ยัคฺเช มาริสฺส ชาเนยฺยาสิ. สุปัตติฏฺฐโ
 นิโครธราชเ ผลํ น เทตติ. อถ โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก ลักโก
 เทวานมิตฺโ ตถารูปํ อิทํภิกฺขารํ อภิสฺสชาเรสิ, ยถา ภูสา วาตวฺญฺจิ
 อาคันถฺวา สุปัตติฏฺฐํ นิโครธราชเ ปวตฺเตสิ,” อุมฺมุลมกาสิ. อถ
 โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก สุปัตติฏฺฐเ นิโครธราชเ อธิวตฺถา เทวตา
 ทุกฺชี ทุมฺมนา อลฺลสฺมุขี รุทมนนา เอกมฺนัตถํ อจฺฉริยํ. อถ โข
 พฺรหฺมณ ธมฺมิก ลักโก เทวานมิตฺโ, เยน สุปัตติฏฺฐเ นิโครธราชเ
 อธิวตฺถา เทวตา, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา สุปัตติฏฺฐเ นิโครธราชเ
 อธิวตฺถํ เทวตํ เขตตโวจ “กํ นุ ตฺวํ เทวเต ทุกฺชี ทุมฺมนา
 อลฺลสฺมุขี รุทมนนา เอกมฺนัตถํ จิตาติ. ตถา หิ ปณ เม มาริสฺส
 ภูสา วาตวฺญฺจิ อาคันถฺวา ภวนํ ปวตฺเตสิ, อุมฺมุลมกาสิตติ. “อภิ

น ตั ว เทเวเต รุกขธัมเม จิตา, ภูสา วาตวฏฺจี อาคันถวา ภานํ
 ปวัตเตติ, อุมฺมุลมกาสีติ: กถํ ปน มารีส รุกฺโข รุกฺขธัมเม จิต
 โหตีติ: “อิธ เทเวเต รุกฺขัสส มุลํ มุลตฺตํ ภูริณฺติ, ตจฺจํ ตจฺจตฺตํ
 ภูริณฺติ, บัดตํ บัดตตฺตํ ภูริณฺติ, ปุบฺบํ ปุบฺบตฺตํ ภูริณฺติ,
 ผลํ ผลตฺตํ ภูริณฺติ. น จ เตน เทเวตาย อนตฺตมมฺนตา वा
 อนภินฺนํติ वा * กรณฺยา. เอวํ โข เทเวเต รุกฺโข รุกฺขธัมเม
 จิต โหตีติ. “อฏฺฐจิตา เยาว โข เม มารีส รุกฺขธัมเม. ภูสา
 วาตวฏฺจี อาคันถวา ภานํ ปวัตเตติ, อุมฺมุลมกาสีติ. “สเจ โข ตั ว
 เทเวเต รุกฺขธัมเม ติฏฺฐเจยฺยาสี; สียา เต ภานํ, ยถา ปุเรติ.
 ติฏฺฐเจยฺยามหํ มารีส รุกฺขธัมเม; โหตุ เม ภานํ, ยถา ปุเรติ.
 ธอโข พฺรหฺมณ ธมฺมิก สกฺโก เทวานมฺินฺโท ตถารุเป อิทฺถาภิลฺลาร
 อภิลฺลาร; ยถา ภูสา วาตวฏฺจี อาคันถวา สุปฺปติฏฺฐจํ นิโคธฺธราช
 อุลลสาเปติ; สจฺจณฺนิ มุลานิ อเหตุ. เอวเมว โข พฺรหฺมณ ธมฺมิก
 อပ္ปํ ตํ สมณธัมเม จิตํ ชาตฺตภูมิกา อุปาสกา บัพฺพาเชตุ สัพฺพโส
 ชาตฺตภูมियํ สตฺตติ อวาสเหตีติ. “กถํ ปน ภันเต สมฺโน สมณธัมเม
 จิต โหตีติ. “อิธ พฺรหฺมณ ธมฺมิก สมฺโน อกฺโกสณฺตํ น บัจฺจก-
 โกสติ, โรสณฺตํ น ปฏฺวิโรสติ, ภณฺตณฺตํ น ปฏฺวิภณฺตติ. เอวํ โข
 พฺรหฺมณ ธมฺมิก สมฺโน สมณธัมเม จิต โหตีติ. อฏฺฐจิตตฺวเภาว โข
 มํ ภันเต สมณธัมเม ชาตฺตภูมิกา อุปาสกา บัพฺพาเชตุ สัพฺพโส ชาตฺตภูมियํ
 สตฺตติ อวาสเหตีติ.

ภูตปุพฺพํ พฺรหฺมณ ธมฺมิก สุนตฺโต นาม สัตถา อโหสิ
 ติตฺตโร กาเมสุ วิตรวาโค. สุนตฺตัสส โข ปน พฺรหฺมณ
 ธมฺมิก สัตถโน อนนฺกานิ ลาวกสฺตานิ อเหตุ. สุนตฺโต

สัตถา สาวกานิ พหิมโลกลสหพัตตาย ธัมมิ เทเสสิ. เย โข ปน
 พหิมณ ธัมมิกิ สุนตตัสสิ สัตถุโน พหิมโลกลสหพัตตาย ธัมมิ
 เทเสนตัสสิ จิตตานิ น ปสาเทสุ, เต กายัสสิ เกทา ปรมมรณา
 อปายิ ทุคคตี วินปาตนิ นริยิ อุปบัสซัสสุ. เย โข ปน พหิมณ
 ธัมมิกิ สุนตตัสสิ สัตถุโน พหิมโลกลสหพัตตาย ธัมมิ เทเสนตัสสิ
 จิตตานิ ปสาเทสุ, เต กายัสสิ เกทา ปรมมรณา สัคคิ สัคคิ
 โลกิ อุปบัสซัสสุ. กุตพุพพิ พหิมณ ธัมมิกิ มุคกักโข นาม
 สัตถา อโหสิ ะเปย อรณนิ นาม สัตถา อโหสิ กุททาลโก นาม
 สัตถา อโหสิ หัตถิปาโล นาม สัตถา อโหสิ ะเปย โขติปาโล
 นาม สัตถา อโหสิ ติตถกโร กาเมสุ วัตรวโค. โขติปาลัสสิ โข
 ปน พหิมณ ธัมมิกิ สัตถุโน อนนทานิ สาวกสถานิ อเทสิ.
 โขติปาโล สัตถา สาวกานิ พหิมโลกลสหพัตตาย ธัมมิ เทเสสิ.
 เย โข ปน พหิมณ ธัมมิกิ โขติปาลัสสิ สัตถุโน พหิมโลก-
 สหพัตตาย ธัมมิ เทเสนตัสสิ จิตตานิ น ปสาเทสุ, เต กายัสสิ
 เกทา ปรมมรณา อปายิ ทุคคตี วินปาตนิ นริยิ อุปบัสซัสสุ. เย โข
 ปน พหิมณ ธัมมิกิ โขติปาลัสสิ สัตถุโน พหิมโลกลสหพัตตาย ธัมมิ
 เทเสนตัสสิ จิตตานิ ปสาเทสุ, เต กายัสสิ เกทา ปรมมรณา สัคคิ
 สัคคิ โลกิ อุปบัสซัสสุ. ติ กิ มัลลวสิ พหิมณ, ธัมมิกิ โย อเม
 ณ สัตถาโร ติตถกเร กาเมสุ วัตรวเค อนนตตปริวาเร สสาวกัลลเว
 ปทญฺจจิตโต อักโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุ โส อปุลฺลนํ ปสเวยฺยติ.
 “เอวํ ภันเต”. “โย โข พหิมณ ธัมมิกิ อเม ณ สัตถาโร
 ติตถกเร กาเมสุ วัตรวเค อนนตตปริวาเร สสาวกัลลเว ปทญฺจจิตโต
 อักโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุ โส อปุลฺลนํ ปสเวยฺย; โย เอกิ
 ทิฏฺฐิจิตมฺบันนํ ปุคฺคลํ ปทญฺจจิตโต อักโกเสยฺย ปริภาเสยฺย; อยํ ตโต

พหุตรํ อปฺปุลฺลํ ปสวติ. ตํ กิถฺสฺส เหตุ? นาหํ พฺรหฺมณํ ธมฺมิก
อิตฺโต พหิตฺถา เอวํ ปิ ชนฺตี วทามิ, ยถาเม สพฺรหฺมจาริสุ. ตถฺมา
ติห พฺรหฺมณํ ธมฺมิก เอวํ ลิกฺขิตฺถํ “น โน อามสพฺรหฺมจาริสุ
จิตฺตานิ ปทฺฐจฺานิ ภวิสฺสันตติ. เอวํ หิ เต พฺรหฺมณํ ธมฺมิก ลิกฺขิตฺถํพนฺติ.

สุเนตฺโต, มุคบัคฺโข จ,
กฺกัทาลโก อหุ ลักฺขา,
ไซติปาโล จ โควินฺโท
อภิสเสกา อตฺตเต
นิรามคฺคฺนธา กรุणे วิมุตฺตา
กามราคํ วิราเซตฺวา
อเหตุํ สวากา เตสํ
นิรามคฺคฺนธา กรุणे วิมุตฺตา
กามราคํ วิราเซตฺวา
โย เต อิสฺส พาทิรเก
ปทฺฐจฺมนลํกัปปํ
พหุญฺจ โส ปสวติ
โย เจกํ ทิฏฺฐิจิสฺสํบฺนํ
ปทฺฐจฺมนลํกัปปํ
อโย ตโต พหุตรํ
น สาธูรํปํ อาสิเท
ลัตตโม ปุคฺคโล เอโส
อวิตราคो กามเมสุ
ลักฺกธา, ลติ, จ วิวिय,

อรณมิ จ พฺรหฺมโณ,
หัตถิปาโล จ มาณโว,
อหุ ลัตตปุโรหิต;
น ลัตตาโร ยลลฺลโน
กามลลฺลโชนาติตา
พฺรหฺมโลกุปคา อหุ.
อนกานิ สตานิมี:
กามลลฺลโชนาติตา
พฺรหฺมโลกุปคา อหุ.
วิตราคะ สสมาหิตะ
โย นโร ปริภาสติ,
อปฺปุลฺลํ ตาทิโส นโร.
ภิกฺขุ พุทฺธัสสฺส สวากํ
โย นโร ปริภาสติ:
อปฺปุลฺลํ ปสเว นโร.
ทิฏฺฐิจฺญฺจํนํปฺปายินํ.
อวิยลลฺลลํ วุจฺจติ,
ยลลฺล บัณฺฑจินฺทริยา มุทุ:
สมโณ จ, วิมลฺลนา;

ตาหิสิ ภิกขุ ชาลัสซ พัพเพว อุปหัลลิตติ;
 อุตตทานิ อุปหัตวาน บัจฉา อัมมิม วิหัสติ.
 โย จ รักขติ อุตตทานิ, รักขโต ตัสส พาหิโร.
 ตัสมา รักขะยฺย อุตตทานิ อักขโต ปันนํโต สทาติ.

อัมมิมกวัคโค บันจโม.

ตัสสัทธานิ.

นาคมิตสาลา อินิ จุนท์ เทว ว สทฺฐิจัก
 เขมอินทริยา อานันท์ ชัตติยา อัมปมาเทน อัมมิโกติ.
 ปจฺมบันณนาสโก นิฏฺฐิตो.

ทติยบันณนาสโก.

๕๕ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิच्चกุญฺเญ ปัพพเต.
 เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา โสโณ ราชคเห วิหริติ
 สัตวนัสฺมิ. อถ โข อายัสฺมโต โสณัสส โรหิตัสส ปฏิสลฺลีนัสส
 เอว เจตโส ปรีวิตกโก อุตฺปาที “เย โข เกจิ ภควโต ลาวกา
 ชารัทธวิริยา วิหรันตี, อหํ เตสํ อัมมิมโตโร: อถ จ ปน เม น
 ออนุปาทาย อาสเวหิ จิตตํ วิมจฺจติ; สววิจฺจันตี โข ปน เม กุเต
 โภคา, ลักกโก โภเค จ ภุลฺลํชิตุํ ปุณฺณานิ จ กาดุ. ยันฺนินฺนาหิ
 ลิกขิ บัจจิกฺขาย ให้นายาวตฺติตฺวา โภเค จ ภุลฺลํเชยฺย, ปุณฺณานิ
 จ กเรยฺยันตี. อถ โข ภควา อายัสฺมโต โสณัสส เจตสา เจโต-
 ปรีวิตกกัมมณาย, เสยฺยดาบิ นาม พลวา ปุริโส สัมมิมฺมชิตุํ วา
 พาทิ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาทิ สัมมิมฺมเชยฺย; เอวเมว โข
 คิच्चกุญฺเญ ปัพพเต อัมมิมโต สัตวาน อายัสฺมโต โสณัสส สัมมิม-
 ปาตฺรโหติ; นิสฺสํติ ภควา ปันณัตเต อาตเน, อายัสฺมาปิ โข

โสโณ ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหานตํ นิสีทิ. เอกมฺหานตํ นิสินัน
 ไช อายัสสํมฺหานตํ โสโณ ภควา เอตทโวจ “นฺนุ เต โสโณ
 รโหคตัสส ปฏฺฐิสฺสลิเนสฺส เหว เจตโส ปรีวตฺถโก อุตฺปาที “เย
 ไช เกจิ ภควโต สวากา อารัทธวิริยา วิหรันตํ, อหํ เตสํ
 อลฺลวตโร: อถ จ ปน เม น อนฺนฺปาหยา อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ,
 สํวิชฺชนนฺติ ไช ปน เม กุเล โภคา, ลักกกา โภเค จ ภุญฺชิตฺตุ
 ปุณฺณานิ จ กาคฺตุ. ยันฺนฺนฺนาหํ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย หีนายาวตฺตติว
 โภเค จ ภุญฺเชยฺย, ปุณฺณานิ จ กเรยฺยเมตฺติ. “เอวํ ภันเต”. “ต
 ก็ มลฺลฺลฺล. โสโณ, กุลโล ตํวํ ปุฬฺเพ อาคาริกฺกุโต วิณาย
 ตณฺตีลลฺลเวติ. “เอวํ ภันเต”. “ตํ ก็ มลฺลฺลฺล โสโณ, ยทา จ เต
 วิณาย ตณฺตีโย อจฺจายตา โหนฺติ, อปฺนุ เต วิณา ตลฺลํ สฺมเย
 สรวตฺติ วา โหติ, กัมมัลลฺลว วาติ. “โน เหนฺตํ ภันเต”. “ตํ ก็ มลฺลฺลฺล
 โสโณ, ยทา เต วิณาย ตณฺตีโย อตฺถิลลฺลา โหนฺติ, อปฺนุ เต
 วิณา ตลฺลํ สฺมเย สรวตฺติ วา โหติ, กัมมัลลฺลว วาติ. “โน เหนฺตํ
 ภันเต”. “ยทา ปน เต โสโณ วิณาย ตณฺตีโย น อจฺจายตา
 โหนฺติ น อตฺถิลลฺลา สฺเม कुเล ปตฺถิจฺจตา, อปฺนุ เต วิณา
 ตลฺลํ สฺมเย สรวตฺติ วา โหติ, กัมมัลลฺลว วาติ. “เอวํ ภันเต”. “เอวเมว
 ไช โสโณ อจฺจารัทธํ วิริยํ อุตฺถจฺจาย ลวตฺตติ, อตฺถิลลํ วิริยํ
 โกลลฺลชาย ลวตฺตติ. ตลฺลมา ติห ตํวํ โสโณ วิริยสฺมตํ อธิจฺจาหิ,
 อิ่นทริยานัลลจ สฺมตํ ปฏฺฐิวิชฺฌ, ตตฺถ จ นิเมตฺตํ คณฺหาหิตฺติ.
 “เอวํ ภันเตติ ไช อายัสสํมา โสโณ ภควโต บัจจัสสโสลฺล. อถ
 ไช ภควา อายัสสํมฺหานตํ โสโณ อมิณา โอวาเทน โอวาทิตฺวา, เสยฺยถาบั
 นาม พลว ปรีโส ลลฺลํมิลฺลชิตฺติ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสวริตํ วา
 พาหํ ลลฺลํมิลฺลเชยฺย; เอวเมว ไช ลีตวเน อมฺตรหิตโต คิच्चณฺกุญฺเ

บัพพะเต ปาตุรเหสิ.

อด ขอ อายัสมา โสโณ อปรณ สมเยน วิริยสมตํ อธิจฺจาสิ,
 อนิทฺริยานํลํจ สมตํ ปฏฺวิจฺฉมิ, ตตฺถ จ นิमितฺตํ อคฺคเหสิ. อด
 ขอ อายัสมา โสโณ เอโก วุปฺกัฏฺโฐ อปัมัตฺโต อาตาปํ
 ปหิตตฺโต วิหรณฺโต น จิริสฺสว, ยลลิตฺตําย กลปตฺตา ลัมมเทว
 อคารัสมา อนคาริยํ บัพพะชฺฉนฺติ: ตทณฺตฺตรํ พหฺมจฺริยปริโยสานํ
 ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺวา ลจฺฉนิกตฺวา อุลลัมบัสส วิหาสิ.
 “ชฺเฌนา ชาติ, วุสิตํ พหฺมจฺริยํ, กตํ กณฺเณ, นาปรํ อิตถตฺตํายาติ
 อพฺภินฺวาสิ. อภินฺวโร จ ปณ อายัสมา โสโณ อรหฺตํ อโหสิ.
 อด ขอ อายัสมาโต โสณัสส อรหฺตตฺตํอัปตฺตัสส เอตทโหสิ
 “ยณฺณนาหํ, เยเน ภควา, เตนุปลังกเมยฺย; อุปลังกมิตฺวา ภควโต
 สันติเก อภินฺวํ พฺยากรเมยฺยนฺติ. อด ขอ อายัสมา โสโณ, เยเน
 ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ
 นิสีทิ; เอกมณฺตํ นิสีนโน ขอ อายัสมา โสโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “โย โส ภันเต ภิกฺขุ อรหํ ชฺเฌนาสโว วุสิตวา กตกณฺเณโย
 โอหิตภาโร อณุปตฺตสทฺตํโต ปริกฺขณภวาล्लโวชโน ลัมมทลฺลว
 วิมุตฺโต; โส จฺจุจฺจานานิ อธิมุตฺโต โหติ: เนกขัมมามีมุตฺโต โหติ,
 ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, อพฺพยาบชฺฉนาธิมุตฺโต โหติ, ตณฺนํหักขยาธิมุตฺโต
 โหติ, อปาทานักขยาธิมุตฺโต โหติ, อลัมโมหาธิมุตฺโต โหติ. สียา
 ขอ ปณ ภันเต อธิเรกขจฺฉลล อายัสมาโต เอวมลล “เกวล
 ลทฺถธมมตฺตํกํ นฺน อยมายัสมา นิสีสาเย เนกขัมมามีมุตฺโตติ. น ขอ
 ปณตํ ภันเต เอวํ ทิฏฺฐจฺทัพ. ชฺเฌนาสโว ภันเต ภิกฺขุ วุสิตวา
 กตกณฺเณโย กณฺเณ อตฺตโน อลมนุปลลลนฺโต กตลลล วา ปติจยํ,
 ขยา วาคลล วิตวาคตฺตา เนกขัมมามีมุตฺโต โหติ: ขยา โทลลลล

วิตโถลัตตดา เนกขัมมาริมุตโต ไหติ: ขยา โมหัลล วิตโมหัตตดา
 เนกขัมมาริมุตโต ไหติ: ลียา เข ปน ภันเต อธิเกกขัจฉัลล
 อายัสสิโต เอวมัสสิ “ลาภสัถการสิโลกั นุน อยมายัสสิมา
 นิกกามยมาโน ปวีเวการิมุตโตติ. นโข ปเนต ภันเต เอว
 ทักขัจัพพะ. ชีณาสโว ภันเต ภิกขุ วุสิตวา กตกรณโย กรณีย
 อัตตโน อสมนุบัลลันโต กตัสส วา ปติจย, ขยา ราคัสส
 วิตราคัตตดา ปวีเวการิมุตโต ไหติ: ขยา โทลัสส วิตโถลัตตดา
 ปวีเวการิมุตโต ไหติ: ขยา โมหัลล วิตโมหัตตดา ปวีเวการิมุตโต
 ไหติ: ลียา เข ปน ภันเต อธิเกกขัจฉัลล อายัสสิโต เอวมัสสิ
 “ลัสสัพพตปวามาล นุน อยมายัสสิมา ลารโต ปัจจาจัจฉันโต
 อพฺยาบัชฌาริมุตโตติ. นโข ปเนต ภันเต เอว ทักขัจัพพะ.
 ชีณาสโว ภันเต ภิกขุ วุสิตวา กตกรณโย กรณีย อัตตโน
 อสมนุบัลลันโต กตัสส วา ปติจย, ขยา ราคัสส วิตราคัตตดา
 อพฺยาบัชฌาริมุตโต ไหติ: ขยา โทลัสส วิตโถลัตตดา
 อพฺยาบัชฌาริมุตโต ไหติ: ขยา โมหัลล วิตโมหัตตดา
 อพฺยาบัชฌาริมุตโต ไหติ: ข เปฯ ขยา ราคัสส วิตราคัตตดา
 ตันนิกขยาริมุตโต ไหติ: ขยา โทลัสส วิตโถลัตตดา
 ตันนิกขยาริมุตโต ไหติ: ขยา โมหัลล วิตโมหัตตดา ตันนิกขยาริมุตโต
 ไหติ: ขยา ราคัสส วิตราคัตตดา อุปาทานิกขยาริมุตโต ไหติ: ขยา
 โทลัสส วิตโถลัตตดา อุปาทานิกขยาริมุตโต ไหติ: ขยา โมหัลล
 วิตโมหัตตดา อุปาทานิกขยาริมุตโต ไหติ: ขยา ราคัสส วิตราคัตตดา
 อลัมโมหาริมุตโต ไหติ: ขยา โทลัสส วิตโถลัตตดา อลัมโมหาริมุตโต
 ไหติ: ขยา โมหัลล วิตโมหัตตดา อลัมโมหาริมุตโต ไหติ: เอว
 สัมมามีวุตตจิตตัสส ภันเต ภิกขุโน ภูสา เจปิ จักขุวิญญายยา ฐปา

จิกขุสฺส อาปาถ อาคัจฉนฺติ, เนวฺลฺล จิตฺตํ ปริยาทยนฺติ;
 อมิตฺลฺลกตเมวฺลฺล จิตฺตํ โหติ, จิตฺตํ อาเนลฺลชบฺบัตตํ; วยฺลฺลจัสสํณฺณสฺสจติ.
 ภุทฺธา เจมฺปิ โสถวิลฺลเนยฺยา ลักทฺธา ฯ เปฯ ฆานวิลฺลเนยฺยา คณฺธา
 ชิวฺหาวิลฺลเนยฺยา รสา กายวิลฺลเนยฺยา โผฏฺฐจํทฺธา มโนวิลฺลเนยฺยา
 ธมฺมา อาปาถ อาคัจฉนฺติ, เนวฺลฺล จิตฺตํ ปริยาทยนฺติ;
 อมิตฺลฺลกตเมวฺลฺล จิตฺตํ โหติ, จิตฺตํ อาเนลฺลชบฺบัตตํ; วยฺลฺลจัสสํณฺณสฺสจติ.
 เสยฺยถาปิ ภาณฺเต เสโต ปัพพโต อจฺฉิตฺโท อสุลฺโล เอหะนโน.
 อถ ปุริตฺติมา ย เจมฺปิ ทิสาย อาคัจฉเนยฺย ภุทฺธา วาตวฺภูจฺจิ, เนว นํ
 ลิงฺกมฺเปยฺย น ลัมปกมฺเปยฺย น ลัมปเวเธยฺย. อถ ปจฺฉินฺนมา ย เจมฺปิ
 ทิสาย อาคัจฉเนยฺย ภุทฺธา วาตวฺภูจฺจิ, ฯ เปฯ อถ อุตฺตราย เจมฺปิ
 ทิสาย อาคัจฉเนยฺย ภุทฺธา วาตวฺภูจฺจิ, อถ ทักขินฺนมา ย เจมฺปิ ทิสาย
 อาคัจฉเนยฺย ภุทฺธา วาตวฺภูจฺจิ, เนว นํ ลิงฺกมฺเปยฺย น ลัมปกมฺเปยฺย
 น ลัมปเวเธยฺย; เอวเมว โข ภาณฺเต เอว ลัมมามาวิมุตตจิตตัสส
 ภิกขุโน ภุทฺธา เจมฺปิ จักขุวิลฺลเนยฺยา รูปา จักขุสฺส อาปาถ
 อาคัจฉนฺติ, เนวฺลฺล จิตฺตํ ปริยาทยนฺติ; อมิตฺลฺลกตเมวฺลฺล จิตฺตํ
 โหติ, จิตฺตํ อาเนลฺลชบฺบัตตํ, วยฺลฺลจัสสํณฺณสฺสจติ. ภุทฺธา เจมฺปิ
 โสถวิลฺลเนยฺยา ลักทฺธา ฯ เปฯ ฆานวิลฺลเนยฺยา คณฺธา
 ชิวฺหาวิลฺลเนยฺยา รสา กายวิลฺลเนยฺยา โผฏฺฐจํทฺธา มโนวิลฺลเนยฺยา
 ธมฺมา มนัสฺส อาปาถ อาคัจฉนฺติ, เนวฺลฺล จิตฺตํ ปริยาทยนฺติ;
 อมิตฺลฺลกตเมวฺลฺล จิตฺตํ โหติ, จิตฺตํ อาเนลฺลชบฺบัตตํ;
 วยฺลฺลจัสสํณฺณสฺสจติ.

เนกขัมมมธมุตตัสส
 อพฺยาบชฺฌาธมุตตัสส
 ตณฺหิภิกขยาธมุตตัสส

ปิเวกฺลฺลจ เจตโต
 อูปาทานภิกขยัสส จ
 อลัมโมหฬฺลจ เจตโต

ทิสฺวา อายตนุปฺปาทํ	ลัมมา จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺติ;
ตัสฺส ลัมมาวิมุตฺตัสฺส	สันตจิตฺตัสฺส ภิกฺขุโน
กตัสฺส ปตฺติจโย นัตถิ,	กรณียํ น วิชฺชติ.
เสโต ยถา เอกชนโน	วาเตน น ลัมมตฺติ;
เอวํ รูปา วสา สัทธา	คณฺเฐ ผัสฺสา จ เกวลา
อิกฺขฺวา ลัมมา อนิกฺขฺวา จ	นํปฺปเวเชนฺติ ตาทีน:
จิตฺตํ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺตํ;	วยฺยวฺจัสฺสํ นํปฺปสฺสตีติ.

๕๖ เตน โข ปน สมเยน อายัสฺมา ผัคฺคุโน อาพาธิโก โหติ
 ทุกฺขโต พาฬฺหคฺคิลาโน. อถ โข อายัสฺมา อานันฺโท, เยน ภควา,
 เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตี นิสฺสีทิ;
 เอกมณฺตี นิสฺสีโน โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควันฺตํ เอตทโวจ
 “อายัสฺมา ภันเต ผัคฺคุโน อาพาธิโก ทุกฺขโต พาฬฺหคฺคิลาโน:
 สาธุ ภันเต, ภควา, येनायัสฺมา ผัคฺคุโน, เตนุปลังกมตุ อนุกัมมํ
 อุปาทายาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุนฺหิภาเวन. อถ โข ภควา
 สายณฺทสมยํ ปฏฺฐิสฺสึลลํนา วุฏฺฐิโต, येनाยัสฺมา ผัคฺคุโน
 เตนุปลังกมิ. อทฺทสา โข อายัสฺมา ผัคฺคุโน ภควันฺตํ ทูโรโต
 อาคัจฉนฺตี; ทิสฺวาน มลฺลจเก ลมฺลจโยปฺ. อถ โข ภควา อายัสฺมณฺตํ
 ผัคฺคุณํ เอตทโวจ “อถ ผัคฺคุณ, มา ตวํ มลฺลจเก ลมฺลจโยปฺ.
 สันติมาณี อาสฺมานิ ปเรหิ บัลลวตฺตานิ, ตตฺถาหํ นิสฺสีทิสฺสามิติ.
 นิสฺสีทิ ภควา บัลลวตฺเต อาสฺเน; นิสฺสีชฺช โข ภควา อายัสฺมณฺตํ
 ผัคฺคุณํ เอตทโวจ “กัจจิ เต. ผัคฺคุณ ชมนฺนํ, กัจจิ ยาบมนฺนํ,
 กัจจิ ทุกฺखा เวทนา ปฏฺฐิกกมณฺตี โน อภิกกมณฺตี, ปฏฺฐิกกโมสาณํ
 บัลลวายติ โน อภิกกโมติ. “น เม ภันเต ชมนฺนํ, น ยาบมนฺนํ,
 พาฬฺหา เม ทุกฺखा เวทนา อภิกกมณฺตี โน ปฏฺฐิกกมณฺตี,

อภิกกโมสานิ บัณเฑาะยติ โน ปฏิกกโม. เสยฺยดาบิ ภันเต พลวา
 ปุริโส ติเณหน สีขเวเน มุทฺธนิ อภิมัฏฺเฐยฺย; เอวเมว โข
 ภันเต อภิมัตตา วาตา มุทฺธนิ โอหณฺณติ; น เม ภันเต ขมนียํ,
 น ยาปณียํ, พาฬิหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกกมฺณฺติ โน
 ปฏิกกมฺณฺติ, อภิกกโมสานิ บัณเฑาะยติ โน ปฏิกกโม. เสยฺยดาบิ ภันเต
 พลวา ปุริโส ทิเณหน วรตฺตักขณฺเณ สีสเ สีสเวชนิ ทเทยฺย,
 เอวเมว โข ภันเต อภิมัตตา สีสเ สีสเวทนา; น เม ภันเต
 ขมนียํ, น ยาปณียํ, พาฬิหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกกมฺณฺติ โน
 ปฏิกกมฺณฺติ, อภิกกโมสานิ บัณเฑาะยติ โน ปฏิกกโม. เสยฺยดาบิ
 ภันเต ทักโข โคฆาตโก वा โคฆาตกฺกฺเฒวาลี वा ติเณหน
 โควิกฺกนฺตเนเน กุจฺฉิ ปริกฺกเฑยฺย, เอวเมว โข เม ภันเต
 อภิมัตตา วาตา กุจฺฉิ ปริกฺกนฺตฺนฺติ; น เม ภันเต ขมนียํ, น
 ยาปณียํ, พาฬิหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกกมฺณฺติ โน ปฏิกกมฺณฺติ,
 อภิกกโมสานิ บัณเฑาะยติ โน ปฏิกกโม. เสยฺยดาบิ ภันเต เทว
 พลวันโต ปุริสา ทุพฺพผลตริ ปุริสํ นานาพาหาสุ คเหตฺวา
 อังคารกาสุยา สันตปาเปยฺยํ สัมปรีตปาเปยฺยํ, เอวเมว โข ภันเต
 อภิมัตโต กายสฺมิ ทาโห, น เม ภันเต ขมนียํ, น
 ยาปณียํ, พาฬิหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกกมฺณฺติ โน ปฏิกกมฺณฺติ,
 อภิกกโมสานิ บัณเฑาะยติ โน ปฏิกกโมติ. อตฺโข ภควา อายสฺมิมฺนํ
 ผัคคฺคณํ อมฺมิยา กถาย สันทลฺลเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา
 สัมปทฺเสตฺวา อญฺ्ञายาสนา บัฏฺกามิ. อตฺ โข อายสฺมา ผัคคฺคฺโคเน,
 อจิรบัฏกนฺตลฺลํ ภควโต กาลมกาลี. ตมฺหิ จลฺลํ สมเย มรณกาเล
 อินทริยานิ วิปฺปสฺสีทิสฺส.

อตฺ โข อายสฺมา อานนฺโต, เยน ภควา, เตนฺอุปาลมฺมิ;

อุปัสสมิมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺธํ นิสีทฺหิ; เอกมณฺธํ นิสีทฺหิโน
 ไช อายัสฺมา อานนฺโท ภควันตํ เอตทโวจ “อายัสฺมา ภันเต
 ผัคคุณฺโณ, อจิรํภกฺกนฺตัสส ภควโต กาลมกาสิ. ตมฺหิ จัสส สมเย
 มรณกาเล อิมํทริยานิ วิปฺปัสสีทิสฺสูติ. “กํ อานนฺท ผัคคุณฺตัสส ภิกฺขุโน
 อิมํทริยานิ น วิปฺปัสสีทิสฺสันติ. ผัคคุณฺตัสส อานนฺท ภิกฺขุโน
 บัลลฺจหิ โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ อโหสิ. ตัสส
 ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา บัลลฺจหิ โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ
 วิมุตฺตํ. ฉนฺนิเม อานนฺท อานิสฺสา กาเลน ธมฺมสฺวเน กาเลน
 อัตถุปฺปวิกรฺขาย. กตเม ฉ ? ออานนฺท ภิกฺขุโน บัลลฺจหิ โอรํภาคิเยหิ
 สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย มรณกาเล
 ลภติ ตถาคตํ ทัสสํนาย, ตัสส ตถาคโต ธมฺมํ เทเสติ อาทิภักฺกียาณํ
 มัชฌิมภักฺกียาณํ ปวิโยสาณภักฺกียาณํ, สาทถิ สหยัลลฺชนํ เกวลปฺริปฺพณฺณํ
 ปริสุทฺธํ พหุํมจจริยํ ปกาเสติ. ตัสส ตํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา บัลลฺจหิ
 โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อयํ อานนฺท ปจฺจโม
 อานิสฺโส กาเลน ธมฺมสฺวเน. ปน จปรี อานนฺท ภิกฺขุโน บัลลฺจหิ
 โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ อวิมุตฺตํ โหติ. โส ตมฺหิ สมเย
 มรณกาเล นเหว ไช ลภติ ตถาคตํ ทัสสํนาย; อปฺป จ ไช
 ตถาคตสฺวากํ ลภติ ทัสสํนาย; ตัสส ตถาคตสฺวากอ ธมฺมํ
 เทเสติ อาทิภักฺกียาณํ มัชฌิมภักฺกียาณํ ปวิโยสาณภักฺกียาณํ, สาทถิ
 สหยัลลฺชนํ เกวลปฺริปฺพณฺณํ ปริสุทฺธํ พหุํมจจริยํ ปกาเสติ. ตัสส ตํ
 ธมฺมเทสนํ สุตฺวา บัลลฺจหิ โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ
 วิมุจฺจติ. อยํ อานนฺท หุติโย อานิสฺโส กาเลน ธมฺมสฺวเน. ปน
 จปรี อานนฺท ภิกฺขุโน บัลลฺจหิ โอรํภาคิเยหิ สัลลฺโยชนเนหิ จิตฺตํ

อวิมุตต์ ไหติ. โส ตัมมึหิ สมเย มรณกาลเ นเหว โข ลภติ
 ตถาคตํ ทัสสึนาย, นบี ตถาคตสาวกํ ลภติ ทัสสึนาย; อปิ จ
 โข ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ เจตสา อนิวัตถกเกติ อนิวาเรติ
 มนฺตานุปเปกฺขติ; ตัสสึ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ เจตสา อนิวัตถกยโต
 อนิวาจารยโต มนฺตานุปเปกฺขโต บัลลฺภหิ โอรัมภาคิเยหิ สัลลโฆชนเห
 จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อयํ อานันฺท ตติโย อานิลโล กาเลน ธัมมสวเน. ปุณ จปริ
 อานันฺท ภิกฺขุโน บัลลฺภหิ โอรัมภาคิเยหิ สัลลโฆชนเห จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 ไหติ, อนุตฺตเร จ โข อปฺปิสฺสเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ ไหติ. โส ตัมมึหิ
 สมเย มรณกาลเ ลภติ ตถาคตํ ทัสสึนาย, ตัสสึ ตถาคโต ธัมมํ
 เทเสติ, อาทิกัลยฺยานํ มัชฌะกัลยฺยานํ ะเปฯ พหุหิมจริยํ ปกาเสติ;
 ตัสสึ ตํ ธัมมํเทสนํ สุตฺวา อนุตฺตเร อปฺปิสฺสเย จิตฺตํ วิมุจฺจติ.
 อยํ อานันฺท จตุตฺถโ อานิลโล กาเลน ธัมมสวเน. ปุณ จปริ
 อานันฺท ภิกฺขุโน บัลลฺภหิ โอรัมภาคิเยหิ สัลลโฆชนเห จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 ไหติ, อนุตฺตเร จ โข อปฺปิสฺสเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ ไหติ: โส
 ตัมมึหิ สมเย มรณกาลเ นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทัสสึนาย, อปิ
 จ โข ตถาคตสาวกํ ลภติ ทัสสึนาย; ตัสสึ ตถาคตสาวโก ธัมมํ
 เทเสติ อาทิกัลยฺยานํ ะเปฯ ปริสุทฺธํ พหุหิมจริยํ ปกาเสติ; ตัสสึ ตํ
 ธัมมํเทสนํ สุตฺวา อนุตฺตเร อปฺปิสฺสเย จิตฺตํ วิมุจฺจติ. อยํ อานันฺท
 บัลลฺภโม อานิลโล กาเลน ธัมมสวเน. ปุณ จปริ อานันฺท ภิกฺขุโน
 บัลลฺภหิ โอรัมภาคิเยหิ สัลลโฆชนเห จิตฺตํ วิมุตฺตํ ไหติ, อนุตฺตเร
 จ โข อปฺปิสฺสเย จิตฺตํ อวิมุตฺตํ ไหติ. โส ตัมมึหิ สมเย มรณกาลเ
 นเหว โข ลภติ ตถาคตํ ทัสสึนาย, นบี ตถาคตสาวกํ ลภติ ทัสสึนาย,
 อปิ จ โข ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ เจตสา อนิวัตถกเกติ
 อนิวาเรติ มนฺตานุปเปกฺขติ; ตัสสึ ยถาสุตํ ยถาปริยัตตํ ธัมมํ เจตสา

อนวิตักกยโต อนวิจายโต มนสาอนุเปกขโต อนุตตเร อุปริตฺถเย จิตฺต
วิมฺบุจติ. อโย อานันฺท นัจฺจุโจ อานิลโล กาเลน อิตฺตูปปริกฺขาย.
อิม โข อานันฺท น อานิลฺลา กาเลน อิมฺมสฺวเน กาเลน
อิตฺตูปปริกฺขายาติ.

๕๗ เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเช วิहरติ ติษฺณกุญฺเฏ ปัพพเต.
ชด โข อายัสฺมา อานันฺโท, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
ภควันฺติ อภิราเทตฺวา เอกมณฺเฑ นิสฺสทิ; เอกมณฺเฑ นิสฺสโน โข
อายัสฺมา อานันฺโท ภควันฺติ เอตทโวจ “ปุเรนฺน ภันเต กัสฺสเปณ
ฉฬภิกฺขาติโย บัณฺณตฺตา: กณฺโหมภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา, นีลาภิกฺขาติ
บัณฺณตฺตา, โลหิตาภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา, หลิตฺทาภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา,
สุกฺกภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา, ปรมสฺสูกภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา. ตตฺตริทํ ภันเต
ปุเรนฺน กัสฺสเปณ กณฺโหมภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา: โอรัพฺภิกา โสกริกา
ตาคุณฺณิกา มาควิกา ลุฑฺธา มัจฉฆาตกา โจรา โจรฆาตกา พันธนาคาริกา
เย วา ปณฺณเณปฺปิ เกจิ กุรุรกกมมณฺเฑ; ตตฺตริทํ ภันเต ปุเรนฺน
กัสฺสเปณ นีลาภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา: ภิกฺขุ กณฺโหมมุตฺติกา, เย วา
ปณฺณเณปฺปิ เกจิ กัมมวาทา กิริยวาทา; ตตฺตริทํ ภันเต ปุเรนฺน
กัสฺสเปณ โลหิตาภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา: นิคฺคณฺจา เอกสฺสากฺกา; ตตฺตริทํ
ภันเต ปุเรนฺน กัสฺสเปณ หลิตฺทาภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา: คีหิ โอทาตวลฺลา
อเจลกฺกลาวกา; ตตฺตริทํ ภันเต ปุเรนฺน กัสฺสเปณ สุกฺกภิกฺขาติ
บัณฺณตฺตา: อาชวกา อาชวกนิโย; ตตฺตริทํ ภันเต ปุเรนฺน กัสฺสเปณ
ปรมสฺสูกภิกฺขาติ บัณฺณตฺตา: นันฺโท วัจฺเฌ กัจโจ สังกัจโจ มกฺขสิ
โคสาลอ. ปุเรนฺน ภันเต กัสฺสเปณ อิมา ฉฬภิกฺขาติโย บัณฺณตฺตาติ.
“กํ ปณานันฺท ปุณฺณัสส กัสฺสบัลล สัพฺปโท โลโก เอตทพฺภณฺณานาติ
อิมา ฉฬภิกฺขาติโย บัณฺณเณปฺตุนฺติ. “โนเหตํ ภันเต.” “เดยฺยณานํ

ชานันท์ ปุริโส ทฬีทโท อัคคโก อนันตโย, ตัสส อิกามกัสส
 พิลล โอลเภยฺยุ "อิท เต อัมโม ปุริส มลฺลยฺจ ขาทิตัพพ,
 มลฺลยฺจ อนุปฺปาทตัพพินฺติ. เอวเมว โข อานันท์ ปุณฺณเณ กัสสเปณ
 อปัปฺปญฺจณาย เอเตสฺส สมณพราหฺมณานํ อิมานิ นฬิกชาติโย
 บัลลวตฺตา ยถา ตํ พาลเณน อพฺยัตเตน อเชตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อหํ โข ปณานันท์ นฬิกชาติโย บัลลวาเปมิ; ตํ สุนาหิ, สาธุกํ
 มนสิกะโรหิ, ภาสิสฺสํมีติ. "อว ภันเตติ โข อายัสสิมา ชานันท์โท ภควโต
 บัจจิสฺสโลลสิ. ภควา เอตทโวจ "กตมา จานันท์ นฬิกชาติโย?
 อิชานันท์ เอกัจโจ กณฺหาภิกชาติโย สมานอ กณฺหา อัมมํ อภิชายติ;
 อิช ปณานันท์ เอกัจโจ กณฺหาภิกชาติโย สมานอ สุกกํ อัมมํ
 อภิชายติ; อิช ปณานันท์ เอกัจโจ กณฺหาภิกชาติโย สมานอ อกณฺหา
 อสุกกํ นิพฺพานํ อภิชายติ; อิช ปณานันท์ เอกัจโจ สุกกาภิกชาติโย
 สมานอ กณฺหา อัมมํ อภิชายติ; อิช ปณานันท์ เอกัจโจ สุกกาภิกชาติโย
 สมานอ สุกกํ อัมมํ อภิชายติ; อิช ปณานันท์ เอกัจโจ สุกกาภิกชาติโย
 สมานอ อกณฺหา อสุกกํ นิพฺพานํ อภิชายติ. กถํว จานันท์
 กณฺหาภิกชาติโย สมานอ กณฺหา อัมมํ อภิชายติ? อิชานันท์ เอกัจโจ
 นีเจ กุเล บัจจจาชาโต โหติ จันฺทาลกฺกุเล วา เนสาทกฺกุเล วา
 เวณกฺกุเล วา รกการกฺกุเล วา ปุกฺกสฺสกฺกุเล วา ทฬีทเท อปัมฺนินฺนปานโฆชนเ
 กสิรวตฺติเก, ยัตถ กสิเรน ขาลัจฉาโต ลัพฺพติ: โส จ โหติ
 ทุพฺพพัฒฺตโน ทุพฺพทสิโก โอโกฏฺฐมโก พหฺวาพาโร กาโณ วา กุณฺ
 วา ชัลลโฆ วา บักขทโต วา, น ตาภี อัมมัสส ปาณัสส วตฺตัสส
 ยานัสส มาลาคนฺธวิเลปณัสส เสยฺยาวสธปฺเปยฺยัสส: โส กาเยน
 ทุจฺจวิตํ จวติ, วาจาเยน ทุจฺจวิตํ จวติ, มนสา ทุจฺจวิตํ จวติ;
 โส กาเยน ทุจฺจวิตํ จวติว วาจาเยน ทุจฺจวิตํ จวติว มนสา ทุจฺจวิตํ

จวิตฺวา กายัสสฺส เกทา ปรมัมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิวย
 อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺทํ กณฺโหมภาชาติโย สฺมาโน กณฺโหม ธีมม
 อภิชายติ. กถลฺลจํานนฺทํ กณฺโหมภาชาติโย สฺมาโน สุกกํ ธีมม อภิชายติ ?
 อิทานนฺทํ เอกัจโจ นีเจ กุเล บัจจํชาโต ไหติ จณฺฑาลกฺกุเล
 วา ฯ เปฯ เสยฺยยาวสสอปทีเปยฺยัสสฺส: โส กาเยนํ สุจฺวิตํ จวติ,
 วาจาเยนํ สุจฺวิตํ จวติ, มนสา สุจฺวิตํ จวติ; โส กาเยนํ สุจฺวิตํ
 จวติวํ วาจาเยนํ สุจฺวิตํ จวติวํ มนสา สุจฺวิตํ จวติวํ กายัสสฺส เกทา
 ปรมัมฺมรณา สุกฺคตํ ลักฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข อานนฺทํ
 กณฺโหมภาชาติโย สฺมาโน สุกกํ ธีมม อภิชายติ. กถลฺลจํานนฺทํ
 กณฺโหมภาชาติโย สฺมาโน อกณฺโหม อสูกกํ นิพฺพํนานํ อภิชายติ ?
 อิทานนฺทํ เอกัจโจ นีเจ กุเล บัจจํชาโต ไหติ จณฺฑาลกฺกุเล
 วา ฯ เปฯ โส จ ไหติ ทุพฺพพัณฺณโน ทุพฺพทสิโก โอโกฏฺฐมโก: โส
 เกสฺมัสสํสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานานิ อัจฉาเทตฺวา อคารัสฺมา
 อนคาริยํ บัพฺพชฺชติ; โส เอวํ บัพฺพชฺชิตो สฺมาโน บัลลํ นีวรणे
 ปหาย เจตโส อุกกํกิลเลเส บัลลํบายํ ทุพฺพทสิกรणे จตฺตุสฺส สติบฺบํจฺจาเนสุ
 สุตฺตบฺบํจิตฺตจิตฺโต สัตฺต โทชณฺณํเค ฆณฺณุตํ ภาเวตฺวา อกณฺโหม อสูกกํ
 นิพฺพํนานํ อภิชายติ. เอวํ โข อานนฺทํ กณฺโหมภาชาติโย สฺมาโน
 อกณฺโหม อสูกกํ นิพฺพํนานํ อภิชายติ. กถลฺลจํานนฺทํ สุกกํภาชาติโย
 สฺมาโน กณฺโหม ธีมม อภิชายติ ? อิทานนฺทํ เอกัจโจ อัจเจ กุเล
 บัจจํชาโต ไหติ ชัตตติยมหาสาละกฺกุเล วา พหํหํมณมหาสาละกฺกุเล
 วา คหปติมหาสาละกฺกุเล วา อทฺธํ มหัทธเน มหาโกเค ปหุตฺตชาตฺตฺรปฺรชเต
 ปหุตฺตวตฺตฺตฺรปฺกรणे ปหุตฺตธนธลฺลํเบ: โส จ ไหติ อภิรุโป ทัสสํนโย
 ปาสาทิโก ปรมาย วณฺณนํโปกัชฺชตาย สมนํนาคโต, ลากิ อณฺณัสส
 ปานัสส วตฺถัสส ยานัสส มาลาตณฺณวเลปนัสส เสยฺยยาวสสอปทีเปยฺยัสส:

โล กาเยน ทุจจิริต จริต, วาจาเย ทุจจิริต จริต, มนสา ทุจจิริต จริต; โล กาเยน ทุจจิริต จริตวา วาจาเย ทุจจิริต จริตวา มนสา ทุจจิริต จริตวา กายัสส เภทา ปรัम्मรณา อปายํ ทุคคตํ วิมีปาดํ นิรยํ อุปบัสซติ. เอวํ โข อานันท์ สุกกกาภิชาติโย สมานอ กัณ्हี อัมมํ อภิชายติ. กถัญจันนํ สุกกกาภิชาติโย สมานอ สุกกํ อัมมํ อภิชายติ? ออานันท์ เอกัจโจ อุจเจ กุเล บัจจาชาโต โหติ ชัตติยมมหาสาถกุเล วา ชเปยํ เสยยารสสพทีเปยยัสส: โล กาเยน สจจิริต จริต วาจาเย สจจิริต จริต มนสา สจจิริต จริต; โล กาเยน สจจิริต จริตวา วาจาเย สจจิริต จริตวา มนสา สจจิริต จริตวา กายัสส เภทา ปรัम्मรณา สุตตํ สัคคํ โลกํ อุปบัสซติ. เอวํ โข อานันท์ สุกกกาภิชาติโย สมานอ สุกกํ อัมมํ อภิชายติ. กถัญจันนํ สุกกกาภิชาติโย สมานอ อกัณ्हี อสุกกํ นิพพานํ อภิชายติ? ออานันท์ เอกัจโจ อุจเจ กุเล บัจจาชาโต โหติ ชัตติยมมหาสาถกุเล วา พหุทตฺตมมหาสาถกุเล วา คหปติมหาสาถกุเล วา อทฺเธ มหัตถเน มหาโกเค ปหุตชาตรูปุชเต ปหุตวิตฺตูปกฺวणे ปหุตธนธัมมเบ: โล จ โหติ อภิรูปุ ทัสสเนโย ปาสาทโก ปรมาย วังณโปกฺขธาย สมันนาคโต, ลากิ อัมมัสส ปานัสส วิตฺตัสส ยานัสส มาลาคณฺโถวเลปนัสส เสยยารสสพทีเปยยัสส: โล เกสम्मัสสํ โอหาเวตฺวา กาลายานิ วิตฺตานิ อัจฉาเทตฺวา อคารัสมา อนคาริยํ บัพพัสซติ; โล เอวํ บัพพชโต สมานอ บัจจํ นีวรणे ปหาย เจตโส อูปักกเลเส บัจจนาเย ทพฺพผลิกฺวणे จตุสสุ สติบฺบัจจาเนสุ สุปฺบัจจิจิตฺโต สัตต โหชนังเค ยถากฺวตฺ กาวะตฺวา อกัณ्हี อสุกกํ นิพพานํ อภิชายติ. เอวํ โข อานันท์ สุกกกาภิชาติโย สมานอ อกัณ्हี อสุกกํ นิพพานํ อภิชายติ. อิมะ โข อานันท์ ฉฬกกาภิชาติโยติ.

๕๕๘ ฉหิ ภิกขเว สัมเมหิ สมนํนาโคโต ภิกขุ อาหุเนยโย โหติ
 ปาหุเนยโย ทักขิณเณยโย อัมมิชลิกรณเณยโย อนุตฺตรํ ปุณฺณิกเขตฺตํ โสภิสฺส
 กตเมหิ ฉหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุโน เย อาสวา สํวราปาทัพฺพา, เต สํวเรน
 ปทีนา โหนฺติ; เย อาสวา ปฏฺฐเสวนาปาทัพฺพา, เต ปฏฺฐเสวนาย ปทีนา
 โหนฺติ; เย อาสวา อธิวาสนาปาทัพฺพา, เต อธิวาสนายน ปทีนา โหนฺติ;
 เย อาสวา ปวิวัชฌนาปาทัพฺพา, เต ปวิวัชฌนายน ปทีนา โหนฺติ; เย
 อาสวา วิโนทนาปาทัพฺพา, เต วิโนทนายน ปทีนา โหนฺติ; เย อาสวา
 ภาวนาปาทัพฺพา, เต ภาวนายน ปทีนา โหนฺติ. กตเม จ ภิกขเว
 อาสวา สํวราปาทัพฺพา, เย สํวเรน ปทีนา โหนฺติ ? อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ ปฏฺฐัสสา โยนิโส จักฺขุณฺท์ริยสํวํ สํวโต วิหโรติ. ยํ หิสฺส
 ภิกขเว จักฺขุณฺท์ริยสํวํ อสฺสุตฺตสฺส วิหโรโต อุပ္ปัชฺชเชยฺยํ อาสวา
 วิฆาตปริฬาหา, จักฺขุณฺท์ริยสํวํ สํวุตฺตสฺส วิหโรโต เอวํ เต อาสวา
 วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ปฏฺฐัสสา โยนิโส โสถินฺท์ริย...ฆานินฺท์ริย...
 ชีว्हินฺท์ริย...กายินฺท์ริย...มณินฺท์ริยสํวํ สํวโต วิหโรติ. ยํ หิสฺส
 ภิกขเว มณินฺท์ริยสํวํ อสฺสุตฺตสฺส วิหโรโต อุပ္ปัชฺชเชยฺยํ อาสวา
 วิฆาตปริฬาหา, มณินฺท์ริยสํวํ สํวุตฺตสฺส วิหโรโต เอวํ เต อาสวา
 วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ยํ หิสฺส ภิกขเว สํวํ อสฺสุตฺตสฺส
 วิหโรโต อุပ္ปัชฺชเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, สํวํ สํวุตฺตสฺส วิหโรโต
 เอวํ เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิเม วุจฺจันติ
 ภิกขเว อาสวา สํวราปาทัพฺพา, เย สํวเรน ปทีนา โหนฺติ. กตเม
 จ ภิกขเว อาสวา ปฏฺฐเสวนาปาทัพฺพา, เย ปฏฺฐเสวนาย ปทีนา
 โหนฺติ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ปฏฺฐัสสา โยนิโส จีวรํ ปฏฺฐเสเวติ
 ยาวเทว สิตฺตสฺส ปฏฺฐมาตายน อุกุหฺสฺส ปฏฺฐมาตายน ทํสมกฺกฺวาตาตปสิริ-
 สปลํมํผัสสํ ปฏฺฐมาตายน ยาวเทว หิริโกมฺปนฺนปฏฺฐิจฺฉาณนฺตํ: ปฏฺฐัสสา

โยนิโส ปิณฺฑปาตํ ปฏฺฐเสวติ เนา ทวายน น มทายน น มณฺฑนายน
 น วิภฺสณายน ยาวเทว อิมัสส กายัสส จิตฺตยา ยาปนายน วิหิตฺตปฺรติยา
 พรหมจรียานุคฺคทาย; “อิตฺติ ปฺราณณํจ เวทนํ ปฏฺฐิขามิ, นวณฺจ
 เวทนํ น อุปปาเทสฺสาลิ, ยาดวํ จ เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา จ,
 ฌาสฺวหาโร จาติ: ปฏฺฐิสฺสา โยนิโส เสนาสนํ ปฏฺฐเสวติ ยาวเทว สิตฺตัสส
 ปฏฺฐาตายน อุมฺหิตฺส ปฏฺฐาตายน ทลฺมกสฺสาตาตปฺปวิสปลมฺมณฺณสฺสานํ
 ปฏฺฐาตายน ยาวเทว อุตฺตปฺปวิสปลมฺมณฺณสฺสานํ ปฏฺฐิสฺสาลานารามํตฺถ: ปฏฺฐิสฺสา
 โยนิโส คิลานบัจจยภณฺทชฺชปฺริกขารํ ปฏฺฐเสวติ ยาวเทว อุปปันฺณานํ
 เวยฺยาพาณิกานํ เวทนานํ ปฏฺฐาตายน อพฺยาบฺบิณฺณปรมตายน: ยํ
 หิตฺส ภิกฺขเว อัมมํปฏฺฐเสวโต อุปปชฺชเวยฺยํ อาสวา วิฆาตปฺริฟ้าหา,
 ปฏฺฐเสวโต เอวํ เต อาสวา วิฆาตปฺริฟ้าหา น โหณฺติ. อิม
 วุจฺจันติ ภิกฺขเว อาสวา ปฏฺฐเสวนาปฺหาตัพฺพา, เย ปฏฺฐเสวนาย
 ปเทนา โหณฺติ. กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา อธิวาสนาปฺหาตัพฺพา, ये
 อธิวาสนายน ปเทนา โหณฺติ? อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏฺฐิสฺสา โยนิโส
 ขโม โหติ สิตฺตัสส อุมฺหิตฺส ชมฺพจฺฉนายน ปฺปาสาย ทลฺมกสฺสาตาต-
 ปฺปวิสปลมฺมณฺณสฺสานํ, ทฺรุตฺตตานํ ทฺรุตฺตตานํ วจนฺปถานํ อุปปันฺณานํ
 สारวริกานํ เวทนานํ ทุกฺขันนํ ติบบฺปานํ ขวานํ กฏฺฐกานํ อสาดานํ
 อมฺมนาปานํ ปาณฺหฺรณํ อธิวาลกขาติโก โหติ: ยํ หิตฺส ภิกฺขเว
 อนธิวาลยโต อุปปชฺชเวยฺยํ อาสวา วิฆาตปฺริฟ้าหา, อธิวาลยโต เอวํ เต
 อาสวา วิฆาตปฺริฟ้าหา น โหณฺติ. อิม วุจฺจันติ ภิกฺขเว อาสวา อธิวาสนา-
 ปฺหาตัพฺพา, ये อธิวาสนายน ปเทนา โหณฺติ. กตเม จ ภิกฺขเว อาสวา ปฺริวชฺช-
 ณาปฺหาตัพฺพา, ये ปฺริวชฺชนายน ปเทนา โหณฺติ? อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ปฏฺฐิสฺสา โยนิโส จณฺททตฺถํ ปฺริวชฺชเชติ, จณฺททอธฺตํ ปฺริวชฺชเชติ, จณฺททโคณํ
 ปฺริวชฺชเชติ, จณฺททกุกฺกํ ปฺริวชฺชเชติ, อหิ ขานํ, กณฺณกุกฺกํจํ โสฬภิ

ปปาต จันตนิก โอฟิดัลล์, ยถารูเป อนาสเน นิสินัน ยถารูเป
 อโคจเร จรนต์ ยถารูเป ปาปเก มิตเต ภขนต์ วิญญู สัพพหิมจารี
 ปาปเกสุ จาเนสุ โอบบะเปยฺย, โส ตัณฺเฏ อนาสเน ตันจ อโคจเร
 เต จ ปาปเก มิตเต ปฏิสฺสา โยนิโส ปวิรัชเชติ: ยํ หิสัง ภิกฺขเว
 อปวิรัชชโต อุบฺบิซฺเชยฺย อสวา วิฆาตปริฬา, ปวิรัชชโต
 เอวํ เต อสวา วิฆาตปริฬา น โหนฺติ. อิมะ วุจฺจันติ ภิกฺขเว
 อสวา ปวิรัชชนาปหาตัพฺพา, เย ปวิรัชชนาย ปทีนา โหนฺติ.
 กตเม จ ภิกฺขเว อสวา วิโนทนาปหาตัพฺพา, เย วิโนทนาย
 ปทีนา โหนฺติ? อธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสฺสา โยนิโส อุบฺบิซฺนํ
 กามวิตักกํ นาทวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยันตีกโรติ อนภาวํ
 คเมติ, ปฏิสฺสา โยนิโส อุบฺบิซฺนํ พฺยาปาทวิตักกํ ฯ เปฯ อุบฺบิซฺนํ
 วิหิตาวิตักกํ... อุบฺบิซฺนํ อุบฺบิซฺเน ปาปเก อกุลเล ธัมเม นาทวาเสติ
 ปชหติ วิโนเทติ พฺยันตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. ยํ หิสัง ภิกฺขเว
 อวิโนทยโต อุบฺบิซฺเชยฺย อสวา วิฆาตปริฬา, วิโนทยโต เอวํ
 เต อสวา วิฆาตปริฬา น โหนฺติ. อิมะ วุจฺจันติ ภิกฺขเว
 อสวา วิโนทนาปหาตัพฺพา, เย วิโนทนาย ปทีนา โหนฺติ.
 กตเม จ ภิกฺขเว อสวา ภวานาปหาตัพฺพา, ये ภวานาย ปทีนา
 โหนฺติ? อธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสฺสา โยนิโส สติสํโพชฌงค์ ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวลลัคคปริณามํ, ปฏิสฺสา
 โยนิโส ธัมมวิจยสํโพชฌงค์ ภาเวติ ฯ เปฯ วิริยสํโพชฌงค์
 ภาเวติ บัณฑิตสํโพชฌงค์ ภาเวติ บัณฑิตสํโพชฌงค์ ภาเวติ
 สมาริธสํโพชฌงค์ ภาเวติ อุเปกขาสํโพชฌงค์ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
 วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวลลัคคปริณามํ. ยํ หิสัง ภิกฺขเว อภาวยโต

อุปัชฌาย์ อาสว วิฆาตปริฬาหะ, ภาวยโต เอวํ เต อาสว
 วิฆาตปริฬาหะ น โหนติ. อิมะ วุจฺจันติ ภิกฺขเว อาสว ภาวนา-
 ปหาตัพพา, เย ภาวนาย ปเทนา โหนติ. อิมะปิ โข ภิกฺขเว ทหิ
 รัมเมหิ สมนํนาคโต ภิกฺขุ อานุญโย ไหติ ปานุญโย ทักขิณญโย
 ชลฺลกรณญโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกเขตฺตํ โลกัณฺณํ.

๕๔ เอกํ สมยํ ภควา นาทิกะ วิหริติ คิณฺชการสเถ. อถ โข
 ทารุกํมีโก คหปติ, เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทวํ เอกมฺนัตํ นิสฺสํ; เอกมฺนัตํ นิสฺสนํ โข
 ทารุกํมีโก คหปติ ภควา เอตทวโจ “อุปั นุ เต คหปติ กุเล
 ทานํ ทียตติ. “ทียติ เม ภันเต กุเล ทานํ; ตันจ โข, เย เต
 ภิกฺขุ อารัลลิกา ปิณฺฑปาติกา ปุสฺสกุลิกา ขรหฺนฺตา วา อรหฺตตมคฺคํ
 วา สวามันนา, ตถารุเปสฺสุ ภันเต ภิกฺขุสุ ทานํ ทียตติ. “ทุชฺชานํ โข
 เขตํ คหปติ ตยา คิณฺหา กามโกคินา ปุตฺตสํพาสยนํ อชฺฉวาลนฺเตน
 กาลิกจันทํ ปัจจनुโณเตน มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยฺนฺเตน ชาตुरुปรชตํ
 สาทิยฺนฺเตน “อิมะ วา อรหฺนฺโต, อิมะ วา อรหฺตตมคฺคํ สวามันนาติ.
 อารัลลโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ ไหติ อุทฺธโต อุนฺนไฟิ จปโล
 มุขโร วิกิณฺณวาโจ มุฏฺฐัจฺฉลฺลิติ อสฺมปฺชาโน อสฺมาหิโต วิพฺภันตจิตฺโต
 ปากฺกนฺทริโย. เอวํ โส เตนฺจเคน คาริโยหิ. อารัลลโก เจ ปิ
 คหปติ ภิกฺขุ ไหติ อนุทฺธโต อุนฺนไฟิ จปโล มุขโร วิกิณฺณวาโจ
 อุฏฺฐัจฺฉลฺลิติ สมฺปฺชาโน สฺมาหิโต เอกคฺคจิตฺโต ลวฺตนฺทริโย. เอวํ
 โส เตนฺจเคน ปาสฺโส. คามันตฺวหาริ เจปิ คหปติ ภิกฺขุ ไหติ
 อุทฺธโต ะเปฯ เอวํ โส เตนฺจเคน คาริโยหิ. คามันตฺวหาริ เจ
 ปิ คหปติ ภิกฺขุ ไหติ อนุทฺธโต ะเปฯ เอวํ โส เตนฺจเคน ปาสฺโส.
 ปิณฺฑปาตโก เจปิ คหปติ ภิกฺขุ ไหติ อุทฺธโต ะเปฯ เอวํ โส

เตนังเคน คารัโยหิ. บัณฺฑปาติโก เจปิ คหปติ ภิกขุ โหติ อุทฺธโต
 ๗ เปฯ เหว โส เตนังเคน ปาส์โส. เนมฺนัตติโก เจปิ คหปติ ภิกขุ
 โหติ อุทฺธโต ๗ เปฯ เหว โส เตนังเคน คารัโยหิ. เนมฺนัตติโก
 เจปิ คหปติ ภิกขุ โหติ อุทฺธโต ๗ เปฯ เหว โส เตนังเคน
 ปาส์โส. ปัสสุกฺกิลโก เจปิ คหปติ ภิกขุ โหติ อุทฺธโต ๗ เปฯ
 เหว โส เตนังเคน คารัโยหิ. ปัสสุกฺกิลโก เจปิ คหปติ ภิกขุ โหติ
 อุทฺธโต ๗ เปฯ เหว โส เตนังเคน ปาส์โส. คหปติจิวรรโ
 เจปิ คหปติ ภิกขุ โหติ อุทฺธโต อุณฺณไฟิ จปโล มุขโร
 วิกัณฺณวาโจ มุญฺจัสสติ สัมปชาโน สสมาหิตो วิพกัณฺธจิตฺโต
 ปากกัณฺธิทริโย: เหว โส เตนังเคน คารัโยหิ. คหปติจิวรรโ เจปิ คหปติ
 ภิกขุ โหติ อุทฺธโต อุณฺณไฟิ จปโล มุขโร วิกัณฺณวาโจ
 อุปัฏฺฐจิตฺตติ สัมปชาโน สสมาหิตो เอกัคคจิตฺโต สวฺวณฺณทริโย: เหว
 โส เตนังเคน ปาส์โส. อิงฆ ตวั คหปติ สัมเม ทานํ เทหิ.
 สัมเม เต ทานํ ททโต, จิตฺตํ ปัสสัถัสสติ; โส ตวั ปลันนจิตฺโต
 กายัสส เภทา ปรมัมฺมณา สุตฺตํ สัคคํ โลกํ อุปบฺบชฺชัสสัสสติ. “เอสาหิ
 ภันเต อัสซตฺตคฺเค สัมเม ทานานิ ทัสสํมาตี.

๖๐ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อิลิปปตเน มิคทาเย.
 เตน โข ปน สมเยน สัมพทฺธลา เถรา ภิกขุ บัชฺชาภัตตํ
 บัณฺฑปาตปฏิกัณฺธา มัณฺฑลมาเพ สันนิสิณฺหา สันนิปติตา อภิธัมมกถํ
 กถเณตี. ตตฺถ สุกฺก อายัสฺมา จิตฺโต หัตถิสาวิปฺตุโต เถรานํ ภิกขุณํ
 อภิธัมมกถํ กถเณตานํ อันตวันฺตฺรา กถํ โอปาเตติ. อถ โข อายัสฺมา
 มหาโกฏฺฐิจิโก อายัสฺมันตํ จิตฺตํ หัตถิสาวิปฺตุตฺตํ เอตทโวจ “อายัสฺมา จิตฺโต
 หัตถิสาวิปฺตุโต เถรานํ ภิกขุณํ อภิธัมมกถํ กถเณตานํ อันตวันฺตฺรา กถํ
 โอปาเตติ. ยาว กถาปริโยสานํ อายัสฺมา จิตฺโต หัตถิสาวิปฺตุโต อาคเมตฺตุติ

เอวํ วุตฺเต, อายัสฺสโม จิตฺตัสส หัตถิลาวิปฺตํ ตัสส สหายกา ภิกฺขุ
 อายัสฺสํนํตํ มหาโกญฺจิกํ เอตทโวจํ “อายัสฺมา มหาโกญฺจิกอบิ
 อายัสฺสํนํตํ จิตฺตํ หัตถิลาวิปฺตํ อปฺปสาเทติ. ปณฺหิตโต อายัสฺมา จิตฺโต
 หัตถิลาวิปฺตโต, ปโหติ อายัสฺมา จิตฺโต หัตถิลาวิปฺตโต เณรานิ
 ภิกฺขุณิ อภิสฺสมกฺกํ กเถตฺตุนฺติ. “ทฺชฺชานํ โข เอตํ อวฺวโส ปรฺสส
 เจโตปริยายํ อชานันฺเตติ. อิทวฺวโส เอกัจฺโจ ปุคฺคโล ตาวเทว
 โสโรโตโต โหติ, นีวาตนิวาโต โหติ, อุปฺปันตฺตฺตํ โหติ; ยาว
 สัตถารํ อุปฺปัสสํสา ยิวโรติ อธิวโรติ วา ครุญฺจํนิยํ สพฺพหิมจาริ.
 ยโต จ โข โส วปกฺกสฺสเทว สัตถารํ, วปกฺกสฺสติ ครุญฺจํนิยเอหิ
 สพฺพหิมจาริหิ, โส สลฺลํญฺโจะ ยิวโรติ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณิหิ อฺปฺปาสกเอหิ
 อฺปฺปาสิกากํ วัณฺณา ราชมหามตฺเตติ ติตฺตํนิยเอหิ ติตฺตํนิยสวาทเอหิ, ตัสส
 สลฺลํญฺจํสส วิสลฺลํญฺจํสส ปากญฺจํสส ภัสสํมมฺมยฺตํสส ยิวโรติ วาโต จิตฺตํ
 ออนุทฺธเสติ; โส วาคานฺทํธฺตํนิยเอหิ จิตฺเตน ลิกฺขํ มัจจิกฺกํสา ยินฺนํยาวัตตติ.
 เสยฺยถาปิ อวฺวโส โคโณ กิญฺจํสาโท ทาเมน วา พทฺธโร วเช วา โอโรทฺธโร
 โย นุ โข อวฺวโส เอวํ วเทยฺย “นทานายํ โคโณ กิญฺจํสาโท
 ปฺนเทว กิญฺจํ โอตวิสสํตติ. สัมมา นุ โข โส อวฺวโส วทมาโน
 วเทยฺยยาติ. “โน ทิทํ อวฺวโส, จานฺนํเอหิตํ อวฺวโส วิสฺสํตติ; ยํ โส โคโณ
 กิญฺจํสาโท ทามํ วา เชนฺทวํ วชํ วา ภินฺทิตฺตวํ อถ ปฺนเทว
 กิญฺจํ โอตเวยฺยยาติ. “เอวเมว โข อวฺวโส อเอกัจฺโจ ปุคฺคโล
 ตาวเทว โสโรโตโต โหติ, นีวาตนิวาโต โหติ, อุปฺปันตฺตฺตํ โหติ;
 ยาว สัตถารํ อุปฺปัสสํสา ยิวโรติ อธิวโรติ วา ครุญฺจํนิยํ สพฺพหิมจาริ.
 ยโต จ โข โส วปกฺกสฺสเทว สัตถารํ, วปกฺกสฺสติ ครุญฺจํนิยเอหิ
 สพฺพหิมจาริหิ; โส สลฺลํญฺโจะ ยิวโรติ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณิหิ อฺปฺปาสกเอหิ
 อฺปฺปาสิกากํ วัณฺณา ราชมหามตฺเตติ ติตฺตํนิยเอหิ ติตฺตํนิยสวาทเอหิ; ตัสส

สัถฺกัถส วิสัถฺกัถส ปากัถส ภัสสมนุยัตถัส วิหโรโต ราโค จิตต
 อนุทิสเสติ; โส รากานุทิสเสเตน จิตเตน ลิกข บัจจิกขาย ให้นายาวัตตติ.
 อธิ ปนากุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล วิวัจฺเจว กามะหิ ฯ เปฯ ปจม ฌาน
 อุปัสมบัสซ วิหริ; โส “ลามีหิ ปจมัสส ฌานัสสาติ สัถฺกัถ วิหริ
 ภิกขุหิ ฯ เปฯ ลิกข บัจจิกขาย ให้นายาวัตตติ. เสยฺยถาปิ อากุโส
 จาตุมฺมหาปเถ ภูลลผุสฺสโก เทโว วิสฺสนโต รช ฌนฺตรธาเปยฺย จิกขัสส
 ปาตูกะเรยฺย. โย นุ โข อากุโส เอว วเทยฺย “นทานิ อมฺลัม จาตุมฺมหาปเถ
 ปุนเทว รโห ปาตูกะวิสฺสตีติ. สัมมา นุ โข โส อากุโส วทมาโน
 วเทยฺยāti. “โน หิทํ อากุโส, จานฺเญหิตํ อากุโส วิชฺชติ; ยํ อมฺลัม
 จาตุมฺมหาปเถ มนุสฺสา वा อติกกเมยฺยํ, โคปสุ वा อติกกเมยฺยํ,
 วาตาตโป वा เสนฺหคตํ ปริยาทิเยยฺย, อถ ปุนเทว รโห ปาตูกะเวยฺยāti.
 “เอวเมว โข อากุโส อีเธกัจโจ ปุคฺคโล วิวัจฺเจว กามะหิ ฯ เปฯ
 ปจม ฌาน อุปัสมบัสซ วิหริ; โส “ลามีหิ ปจมัสส ฌานัสสาติ.
 สัถฺกัถ วิหริ ภิกขุหิ ฯ เปฯ ลิกข บัจจิกขาย ให้นายาวัตตติ
 อธิ ปนากุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล วิตักกะวิจารานํ วูปสมา ฯ เปฯ ทุติย
 ฌาน อุปัสมบัสซ วิหริ; โส “ลามีหิ ทุติยัสส ฌานัสสาติ สัถฺกัถ วิหริ
 ภิกขุหิ ฯ เปฯ ลิกข บัจจิกขาย ให้นายาวัตตติ. เสยฺยถาปิ อากุโส
 คามัสส वा นิคมัสส वा อวิทฺเต มหฺนัต ตฬากํ, ตตฺถ ภูลลผุสฺสโก
 เทโว วุญฺโง สิปปัสสมพุทฺธัมมํ ลักขะรกถัมมํ ฌนฺตรธาเปยฺย. โย นุ โข
 อากุโส เอว วเทยฺย “นทานิ อมฺลัม ตฬากะ ปุนเทว สิปปัสสมพุทฺธา
 वा ลักขะรกถา वा ปาตูกะวิสฺสนตีติ. สัมมา นุ โข โส อากุโส
 วทมาโน วเทยฺยāti. “โน หิทํ อากุโส, จานฺเญหิตํ อากุโส วิชฺชติ;
 ยํ อมฺลัม ตฬากะ มนุสฺสา वा ปิเวยฺยํ, โคปสุ वा ปิเวยฺยํ, วาตาตโป वा
 เสนฺหคตํ ปริยาทิเยยฺย, อถ ปุนเทว สิปปัสสมพุทฺธัมมํ ลักขะรกถาปิ

ปาตุกเวณียันติ. “เอวเมว โข อวุโส อิเธกัจโจ ปุคฺคโล วิตักกวิจารานํ
 วุปสฺมา ะเปฯ ทติยํ ฌานํ อุปสํมบัชฺช วิหริติ; โส “ลาคิมฺหิ
 ทติยัสส ฌานัสสาคิ สัสสัจโจ วิหริติ ภิกฺขุหิ ะเปฯ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย
 ทีนายาวตฺตติ. อธิ ปนาวุโส เอกัจโจ ปุคฺคโล ปัตติยา จ วิราคา
 ะเปฯ ทติยํ ฌานํ อุปสํมบัชฺช วิหริติ; โส “ลาคิมฺหิ ทติยัสส ฌานัสสาคิ
 สัสสัจโจ วิหริติ ภิกฺขุหิ ะเปฯ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย ทีนายาวตฺตติ.
 เสยฺยถาปิ อวุโส ปุริสํ ปณฺีตโกชนํ ภูตฺตาวี อภิโกลิกํ โกชนํ
 นัจฺฉาเทยฺย. โย นุ โข อวุโส เอวํ วเทยฺย “นทานิ อมฺุ ปุริสํ
 ปุนเทว โกชนํ ฉาเทสฺสตีติ. สัมมา นุ โข โส อวุโส
 วทมาโน วเทยฺยาคิ. “โน หิทํ อวุโส, อมฺุณฺหวาสุ ปุริสํ
 ปณฺีตโกชนํ ภูตฺตาวี ยาวัสส สฺวา โยชา กาเย จัสสตีติ, ตาว
 น อลฺยวํ โกชนํ ฉาเทสฺสตีติ. ยโต จ ชวัสส สฺวา โยชา
 อณฺฺตรธายัสสตีติ, อถ ปุนเทว ตํ โกชนํ ฉาเทยฺยาคิ. เอวเมว โข อวุโส
 อิเธกัจโจ ปุคฺคโล ปัตติยา จ วิราคา ะเปฯ ทติยํ ฌานํ อุปสํมบัชฺช
 วิหริติ; โส “ลาคิมฺหิ ทติยัสส ฌานัสสาคิ สัสสัจโจ วิหริติ ภิกฺขุหิ
 ะเปฯ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย ทีนายาวตฺตติ. อธิ ปนาวุโส เอกัจโจ
 ปุคฺคโล สฺขัสส จ ปหานา ทฺกฺขัสส จ ปหานา ะเปฯ จตฺตํ ฌานํ
 อุปสํมบัชฺช วิหริติ; โส “ลาคิมฺหิ จตฺตํ ฌานัสสาคิ สัสสัจโจ วิหริติ
 ภิกฺขุหิ ะเปฯ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย ทีนายาวตฺตติ. เสยฺยถาปิ อวุโส
 ปัพพตฺสฺเชเป อุกฺกรหโต นิวาโต วิคตอุมฺโก. โย นุ โข อวุโส
 เอวํ วเทยฺย “นทานิ อมฺุสํมํ อุกฺกรหเต ปุนเทว อุมิ ปาตุกวิสสตีติ:
 สัมมา นุ โข โส อวุโส วทมาโน วเทยฺยาคิ. “โน หิทํ อวุโส, จานฺเณหิตํ
 อวุโส วิชฺชติ; ยํ ปุริตฺติมา ย ทิสาย อาคัจฺฉเนยฺย ภูตา วาตฺตวฺจจิ,
 สฺวา ตัสสํ อุกฺกรหเต อุมิ ชเนยฺย, ยา บัจฉิมา ย ทิสาย อาคัจฺฉเนยฺย

ข เปฯ อุตฺตราย ทิลาเย อาคัจเฌยฺย ทักขินาย ทิลาเย อาคัจเฌยฺย
 ภูสา วาตฺตฺวฺจ, สห ตัสสิมฺ อหฺกรหเต อุมิ ชเนยฺยาติ. เอวเมว
 โข อาวุโส อเฏกัจโจ ปุคฺคโล สฺสขัลล จ ปทานา ทฺกขัลล จ
 ปทานา ข เปฯ จตฺตํ ฌานํ อุลลัมบิยฺย วิหริ; โส “ลาภิมฺหิ
 จตฺตํตัสส ฌานํสสาติ สฺสขฺวโจ วิหริ ภิกฺขุหิ ข เปฯ ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย
 ให้นายาวตฺตติ. อธิ ปนาวุโส เฏกัจโจ ปุคฺคโล สัพพนิมิตฺตานํ
 อมณฺสิการา อมณิตตํ เจโตสมาริ อุลลัมบิยฺย วิหริ; โส “ลาภิมฺหิ
 อนิมิตตํตัสส เจโตสมาริสสาติ สฺสขฺวโจ วิหริ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณฺหิ อฺปาสเกหิ
 อฺปาสิกาหิ รัณฺวา ราชฆมามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสวาทฺเตหิ: ตัสส
 สฺสขฺวจฺจัลล วิสฺสขฺวจฺจัลล ปากฺกฺวสฺส ภัสสมนฺยุตฺตํตัสส วิหโร, วาโค จิตฺติ
 อนฺทฺธเลหิ; โส วาคนฺทฺธลิเตน จิตฺเตน ลิกฺขํ บัจจิกฺขาย ให้นายาวตฺตติ.
 เสยฺยถาปิ อาวุโส ราชา วา ราชฆมามตฺโต วา จตฺรังคินิยา
 เสนาย อตฺธานมคฺคปฏิบັນโน อลฺลวตฺตรัสสิมฺ วณฺณเต เฏกวิตฺติ วาสิ
 อฺปคัจเฌยฺย: ตตฺร หิตฺถิสฺสทฺเทน อลฺลิสฺสทฺเทน วลฺลทฺเทน ปตฺติสฺสทฺเทน
 เฏวิปณวตฺตงฺขวิณานินฺนาทลฺลทฺเทน จิวิฬิกาสฺสทฺโท อณฺตรธาเปยฺย. โย
 นุ โข เอว วเทยฺย “นทานิ อุมฺลิมฺ วณฺณเต ปฺนเทว จิวิฬิกาสฺสทฺโท
 ปาตฺกวิสฺสตีติ: สัมมา นุ โข โส อาวุโส วทมาโน วเทยฺยาติ. “โน
 หิทฺ อาวุโส, ฌานํเบหฺตํ อาวุโส วิชฺชติ; ยํ โส ราชา วา ราชฆมามตฺโต
 วา ตมฺหา วณฺณทา บักกเมยฺย, อถ ปฺนเทว จิวิฬิกาสฺสทฺโท ปาตฺกเวยฺยาติ
 “เอวเมว โข อาวุโส อเฏกัจโจ ปุคฺคโล สัพพนิมิตฺตานํ อมณฺสิการา
 อนิมิตตํ เจโตสมาริ อุลลัมบิยฺย วิหริ, โส “ลาภิมฺหิ อนิมิตตํตัสส
 เจโตสมาริสสาติ สฺสขฺวโจ วิหริ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณฺหิ อฺปาสเกหิ อฺปาสิกาหิ
 รัณฺวา ราชฆมามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสวาทฺเตหิ: ตัสส สฺสขฺวจฺจัลล
 วิสฺสขฺวจฺจัลล ปากฺกฺวสฺส ภัสสมนฺยุตฺตํตัสส วิหโร, วาโค จิตฺติ อนฺทฺธเลหิ;

โส รากานุทธีเตน จิตฺเตน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตตีติ.

อชฺช อายัสฺมา จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต อปฺเรน สมฺเยน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตตีติ. อชฺช โข จิตฺตลลิตฺตํ หัตถิณฺสวรูปฺตลลิตฺตํ สหายนกา ภิกขุ, เยนายัสฺมา มหาโกฏฺฐจิกโก, เตนุปลงฺกมัสสุ; อุปฺปลงฺกมิตฺวา อายัสฺมึนฺตํ มหาโกฏฺฐจิกโก เอตทโวจํ “กึ นุ โข อายัสฺมาตา มหาโกฏฺฐจิกเกน จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺวา “อิมาสฺลวฺจ อิมาสฺลวฺจ วิหารสฺมาบัตตึนํ จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต ลาภี; อชฺช จ ปน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตลลิตฺตตีติ: อชฺช หุ เทวตา เอตมฺมตฺถิ อารโหเสสุ “จิตฺโต ภันเต หัตถิณฺสวรูปฺโต อิมาสฺลวฺจ อิมาสฺลวฺจ วิหารสฺมาบัตตึนํ ลาภี; อชฺช จ ปน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตลลิตฺตตีติ. “เจตโส เจโต ปริจฺจ วิทิตฺวา เม อวฺสุโส จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต “อิมาสฺลวฺจ อิมาสฺลวฺจ วิหารสฺมาบัตตึนํ ลาภี; อชฺช จ ปน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตลลิตฺตตีติ: เทวตา มึ เม เอตมฺมตฺถิ อารโหเสสุ “จิตฺโต ภันเต หัตถิณฺสวรูปฺโต อิมาสฺลวฺจ อิมาสฺลวฺจ วิหารสฺมาบัตตึนํ ลาภี; อชฺช จ ปน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตลลิตฺตตีติ. อชฺช โข จิตฺตลลิตฺตํ หัตถิณฺสวรูปฺตลลิตฺตํ สหายนกา ภิกขุ, येन ภควา, เตนุปลงฺกมัสสุ; อุปฺปลงฺกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสิตฺตุ; เอกมฺนัตํ นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควันตํ เอตทโวจํ “จิตฺโต ภันเต หัตถิณฺสวรูปฺโต อิมาสฺลวฺจ อิมาสฺลวฺจ วิหารสฺมาบัตตึนํ ลาภี; อชฺช จ ปน ลิกขิ บัจจิกขาย ให้นายาวัตตตีติ “น ภิกขเว จิตฺโต จิรํ สวิลลิตํ เนกขมฺมัสสํสาติ.

อชฺช โข จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต น จิรํสเสว เกสมฺมิลฺลํ โยหาเรตฺวา กาสายานิ วัตถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารัลลมา อนคาริยํ บัพฺพช. อชฺช โข อายัสฺมา จิตฺโต หัตถิณฺสวรูปฺโต เอกโก รุปกัณฺโถ อปัปฺปมตฺโต อาตานิ ปหิตตฺโต วิหรณฺโต น จิรํสเสว,

ยัสสัถถาย กุลปุตตา สัมมเทว อคารัสมา อนคาริยัม บัพพะขันติ,
 ตทนต์ตริ พหัมมจริยปริโยสานัม ทิฏฐิเจว ธัมเม สยัม อภิณฺเณ
 สัจฉิกัตถวา อุปสัมมัมมชช วิहाสิ. “ชีนา ชาติ, วุสสิตัม พหัมมจริย,
 กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถัตถายาติ อพฺภังภาสิ. อลฺลนฺตโร จ
 ปณายัสสมา จิตฺโต หัตถิสาริตฺโต อรหตฺโต อโหสิตติ.

๖๑ เอกัม สมยัม ภควา พาวานลลิม วิหริตติ อลฺลนฺตเน มิคทาเย.
 เตเน โข ปณ สมเยเน สัมพหุลานัม เถวานัม ภิกขุณฺณัม บัจฉามัตถัม
 บัจฉนฺตปาตปฏิภังกณฺณตณฺณ มณฺณทลมาเพ สันนินฺนินฺนณัม สันนินฺนิตถานัม
 อมมณฺณตรา กถา อุตฺตปาติ “วุตถมมิมิ อวฺวโส ภควตา ปราเยเน
 เมตเตยฺยัมมโณหิ

“โย อุกฺกนฺเต วิทิตฺวาน มัชฌิเม มณฺดาเน สิมฺปติ,
 ตัม พหุณฺมิ มหาปรุโธ, โสธ สัพพณฺณิมัจจกาติ.

กตโม นุ โข อวฺวโส เอโก อณฺโโต, กตโม ทุตติโย อณฺโโต
 ก็ มัชฌิเม, กา สัพพณฺณิตติ.

เอวํ วุตถเต, อลฺลนฺตโร ภิกขุ เถเร ภิกขุ เอตทโวจ “ผลัสโส
 โข อวฺวโส เอโก อณฺโโต, ผลัสสสมุทโย ทุตติโย อณฺโโต,
 ผลัสสันโรโร มัชฌิเม, ตณฺหา สัพพณฺณิ; ตณฺหา หิ น สัพพตติ
 ตัสส ตัสสเลว ภวัสส อภินิพพตติยา. เอตถาวตา โข อวฺวโส
 ภิกขุ อภิณฺเณยฺยัม อภิชานาติ, ปริณฺเณยฺยัม ปริชานาติ,
 อภิณฺเณยฺยัม อภิชาณฺณโโต ปริณฺเณยฺยัม ปริชาณฺณโโต ทิฏฐิเจว ธัมเม
 ทุกขัสสสันตกโร โหติตติ.

เอวํ วุตถเต, อลฺลนฺตโร ภิกขุ เถเร ภิกขุ เอตทโวจ “อตถัม
 โข อวฺวโส เอโก อณฺโโต, อมาคตัม ทุตติโย อณฺโโต, บัจจุบมฺมณฺณ

มัจฉเณ, ตัณหา ลีฬพี; ตัณหา หิ นํ ลีฬพติ ตัสส ตัสสเณ
ภวัสส อภินิพพัตติยา. เอตตาวตา โข อากุโล ภิกขุ อภิวัณเณย्य
อภิขานาติ, ปริวัณเณย्य ปริขานาติ, อภิวัณเณย्य อภิขานันโต
ปริวัณเณย्य ปริขานันโต ทิฏฐเจะ อัมเม ทุกขัลลันตโกโร โหตติ.

เอวํ วุตเต, อลฺลวตโร ภิกขุ เณเร ภิกขุ เอตทโวจ “สุขา อากุโล เวทนา
เอโก อัมโต, ทุกขา เวทนา ทุติโย อัมโต, อทุกขมสุขา เวทนา
มัจฉเณ, ตัณหา ลีฬพี; ตัณหา หิ นํ ลีฬพติ ตัสส ตัสสเณ
ภวัสส อภินิพพัตติยา. เอตตาวตา โข อากุโล ภิกขุ อภิวัณเณย्य
อภิขานาติ, ปริวัณเณย्य ปริขานาติ, อภิวัณเณย्य อภิขานันโต
ปริวัณเณย्य ปริขานันโต ทิฏฐเจะ อัมเม ทุกขัลลันตโกโร โหตติ.

เอวํ วุตเต, อลฺลวตโร ภิกขุ เณเร ภิกขุ เอตทโวจ “นามํ โข
อากุโล เอโก อัมโต, รูปํ ทุติโย อัมโต, วิภวณํ มัจฉเณ,
ตัณหา ลีฬพี; ตัณหา หิ นํ ลีฬพติ ตัสส ตัสสเณ ภวัสส
อภินิพพัตติยา. เอตตาวตา โข อากุโล ภิกขุ อภิวัณเณย्य
อภิขานาติ, ปริวัณเณย्य ปริขานาติ, อภิวัณเณย्य อภิขานันโต
ปริวัณเณย्य ปริขานันโต ทิฏฐเจะ อัมเม ทุกขัลลันตโกโร โหตติ.

เอวํ วุตเต, อลฺลวตโร ภิกขุ เณเร ภิกขุ เอตทโวจ “น โข
อากุโล อลฺลวตฺติกานิ อายตนานิ เอโก อัมโต, น พาหิรวานิ
อายตนานิ ทุติโย อัมโต, วิภวณํ มัจฉเณ, ตัณหา ลีฬพี;
ตัณหา หิ นํ ลีฬพติ ตัสส ตัสสเณ ภวัสส อภินิพพัตติยา.
เอตตาวตา โข อากุโล ภิกขุ อภิวัณเณย्य อภิขานาติ,
ปริวัณเณย्य ปริขานาติ, อภิวัณเณย्य อภิขานันโต ปริวัณเณย्य
ปริขานันโต ทิฏฐเจะ อัมเม ทุกขัลลันตโกโร โหตติ.

เอวํ วุตเต, อลฺลวตโร ภิกขุ เณเร ภิกขุ เอตทโวจ “ลักกาโย

โซ อวฺโส เอโก อัมมโต, ลักกายสมุทโย ทุติโย อัมมโต,
 ลักกายนโรโร มัชฌิเม, ตันนํหา ลัพพณี; ตันนํหา หิ นํ ลัพพติ
 ตัสส ตัสสเสว ภวัสส อภินิพพัตติยา. เอตตาวตฺตา โซ อวฺโส
 ภิกขุ อภิวัณเณยํ อภิขานาติ, ปริวัณเณยํ ปริขานาติ, อภิวัณเณยํ
 อภิขานันโต ปริวัณเณยํ ปริขานันโต ทิฏฺฐิเจว อัมมเม ทุกฺขลลันตฺกโร
 โหติติ.

เอวํ วุตฺเต, อัมมตโร ภิกขุ เถเว ภิกขุ เอตทโวจ “พฺยาคติ
 โซ อวฺโส อัมมํหิ ลัพเพเหเว ยถาสกํ ปฏฺฐาณํ. อายามาวฺโส,
 เยเน ภควา, เตนุปลังกมิตฺถาสํ; อุปปลังกมิตฺถา ภควโต เอตมตฺถํ
 อารุเจสฺสาม. ยถา โน ภควา พฺยากวิสฺสติ, ตถา นํ ธาเรยฺยามาติ.
 “เอวมาวฺโสติ โซ เถวา ภิกขุ ตัสส ภิกขุโน บัจจัสสโลสุ.
 อตฺถ โซ เถวา ภิกขุ, เยเน ภควา, เตนุปลังกมิตฺถํ; อุปปลังกมิตฺถา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมันตํ นิสีทิสฺสุ; เอกมันตํ นิสินฺนา โซ
 เถวา ภิกขุ, ยาวตโก อโหสิ ลัพเพเหเว ลัพเพ กถาสลฺลสาโป, ตํ
 ลัพเพ ภควโต อารุเจสฺสุ “กัถสส นุโซ ภันเต สฺภาสิตนฺติ. “ลัพเพสสํโว
 ภิกขเว สฺภาสิตํ ปริยาเยเน; อปฺปํจ ยํ มया ตันนํถาย ภาสิตํ
 ปราเยเน เมตฺเตยฺยบฺบเลหิ

“โย อุกฺกมเต วิทิตฺวาน มัชฌิเม มันตา นํ ลิมฺปิติ:

ตํ พฺรุมฺมิ มหาปุริโส, ลोธ ลัพพณิมัจจาคาติ.

ติ สุนาถ, สาธุกํ มนสิโกโรธ; ภาสิตสํมาติ. “เอวํ ภันเตติ
 โซ ภิกขุ ภควโต บัจจัสสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “ผัสสโล
 โซ ภิกขเว เอโก อัมมโต, ผัสสสมุทโย ทุติโย อัมมโต, ผัสสนโรโร
 มัชฌิเม, ตันนํหา ลัพพณี; ตันนํหา หิ นํ ลัพพติ ตัสส ตัสสเสว
 ภวัสส อภินิพพัตติยา. เอตตาวตฺตา โซ ภิกขเว ภิกขุ อภิวัณเณยํ

อภิขานาติ, ปริวัณเณยย์ ปริขานาติ, อภิวัณเณยย์ อภิขานันโต
 ปริวัณเณยย์ ปริขานันโต ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขัสสัณฺฑกโร
 โหตีติ.

๖๒ เอกัง สมยํ ภควา โกลเลสุ จาริกัณฺฐจรมานโม มหตา
 ภิกขุสัณเณ ลัทธิธ, เยน ทัณฺฑกัณฺฐปักกัณฺณาม โกลลานํ นิคโม,
 ตทาสว. อถ โข ภควา มัคคคา โอภักกัณฺฐม อวัณฺณตริสัณฺฐม รุกขมูเล
 ปัลลวตฺเต อาสเน นิสิทธิ. เต ภิกขุ ทัณฺฑกัณฺฐปักกั ปวิสสุ อาวสสํ
 ปริเยสสิตุ. อถ โข อายัสสิมา อานันฺโท สัมพหุเลหิ ภิกขุหิ ลัทธิธ,
 เยน อจิรวตี นที, เตนุปลังกมิ คัตตานิ ปริสัลลจิตฺตุ; อจิรวติยา
 นทียา คัตตานิ ปริสัลลจิตฺวา ปัจจุตฺตริตฺวา เอกจิวโร อัญฺจาสิ
 คัตตานิ ปุพฺพพลลสถานิ กุรฺมาน. อถ โข อลฺลวตโร ภิกขุ,
 เยนายัสสิมา อานันฺโท, เตนุปลังกมิ; อุลลวตมิตฺวา อายัสสิมันฺตํ
 อานันฺทํ เอตทโวจ “กัณฺณุ โข อาวุโส อานันฺท ลัทธิธ เจตโส
 สมนฺนนาหริตฺวา นุ โข เทวทตฺโต ภควตา พฺยาโกโต “อาปายโก
 เทวทตฺโต เนรียโก กัณฺฐปัญฺโญ อเตกัจฺโชนติ. อุทาหุ เกณจิ เทว
 ปริยาเยนาติ. “เอว โข ปเนตํ อาวุโส ภควตา พฺยาโกตฺตนิ. อถ
 โข อายัสสิมา อานันฺโท, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุลลวตมิตฺวา
 ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมันฺตํ นิสิทธิ; เอกมันฺตํ นิสินฺโน โข
 อายัสสิมา อานันฺโท ภควันฺตํ เอตทโวจ “อิธานํ กัณฺเฑ สัมพหุเลหิ
 ภิกขุหิ ลัทธิธ, อจิรวตี นที, เตนุปลังกมิ คัตตานิ ปริสัลลจิตฺตุ;
 อจิรวติยา นทียา คัตตานิ ปริสัลลจิตฺวา ปัจจุตฺตริตฺวา เอกจิวโร
 อัญฺจาสิ คัตตานิ ปุพฺพพลลสถานิ กุรฺมาน. อถ โข กัณฺเฑ
 อลฺลวตโร ภิกขุ, เยนานํ, เตนุปลังกมิ; อุลลวตมิตฺวา มํ เอตทโวจ
 “กัณฺณุ โข อาวุโส อานันฺท ลัทธิธ เจตโส สมนฺนนาหริตฺวา นุ โข

เทวทตฺโต ภควตา พฺยาโกโต ‘อาปาโยโก เทวทตฺโต เนรโยโก
กัปปัฏฺโฐ อเตกัจฉนติ. อูทาหุ เกณจิ เทว ปรียาเยนาติ.

เอว วุตฺเต, อหิ ภันเต ตํ ภิกขุ เอตทโวจ “เอว โข ปเนต
อาวโส ภควตา พฺยาโกตนิติ. “โส จ โข อานันท ภิกขุ นโว
ภวิสสตี อจิริบัพฺพิโต, เถโร วา ปน พาลो อพฺยัตโต.
กถํ หิ นาม ยํ มया เอกเสณ พฺยาโกตํ, ตตฺถ เทวชณฺ
อาบชชิสสตี. นานํ อานันท อธิวํ เอกปคฺคัลปิ สมนุบัลลามี,
โย เอว มया สัพฺพ เตโส สมนฺนาหริตฺวา พฺยาโกโต; ยถยท
เทวทตฺโต: ยาวกัณฺจาทิ อานันท เทวทตฺตัสส วาสคฺคโกฏฺฐินิตฺตทฺทณ-
มัตตัมปิ สุกกํ ธมฺมํ อทฺทล, เวน ตาวาหํ เทวทตฺตํ พฺยากาสิ
“อาปาโยโก เทวทตฺโต เนรโยโก กัปปัฏฺโฐ อเตกัจฉนติ.
ยโต จ โข อหิ อานันท เทวทตฺตัสส วาสคฺคโกฏฺฐินิตฺตทฺทณมัตตัมปิ
สุกกํ ธมฺมํ น อทฺทล; อทาหํ ตํ เทวทตฺตํ พฺยากาสิ “อาปาโยโก
เทวทตฺโต เนรโยโก กัปปัฏฺโฐ อเตกัจฉนติ. เสยฺยธาปิ อานันท
คุณฺธุโป สาสโก ปโรโส ปุโร คุณฺธัสส สมติตฺติโก, ตตฺถ ปุโรโส
สัสสโก นิมุคฺโค อัสส. ตัสส โกจิ เทว ปุโรโส อปคฺจฺเจยฺย
อธฺตกาโม หิตกาโม โยคฺกัเหมกาโม ตมฺหา คุณฺธุปา อุตฺตริตฺกาโม,
โส ตํ คุณฺธุปํ สมนฺตานุปริคฺจณฺโต น บัลลเสยฺย ตัสส ปุโรสัสส
वासคฺคโกฏฺฐินิตฺตทฺทณมัตตัมปิ คุณฺเณ อมกฺกชิต; ยตฺถ ตํ คเหตุว
อูทฺธเรยฺย; เอวเมว โข อหิ อานันท ยโต เทวทตฺตัสส วาสคฺค-
โกฏฺฐินิตฺตทฺทณมัตตัมปิ สุกกํ ธมฺมํ น อทฺทล, อทาหํ เทวทตฺตํ พฺยากาสิ
“อาปาโยโก เทวทตฺโต เนรโยโก กัปปัฏฺโฐ อเตกัจฉนติ. สเจ
ตุเมหิ อานันท สุนฺเณยฺยาด ตถาคตฺตัสส ปุริสํทวิยณณานิ วิภจฺจนิตฺตัสสาติ.
“เอตัสส ภควา กาโล, เอตัสส สุกต กาโล; ยํ ภควา ปุริสํทวิย-

ญาณานิ วิกเขยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ธาเรสฺสันทิตฺติ.
 “เตนทานันฺท สุนาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามิตฺติ. “เอวํ ภันเตติ
 โข อายสฺมา อานันฺโท ภควโต บัณฑิตสฺส. ภควา เอตทโวจ
 “อิธาคิ อานันฺท เอกัจจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ
 ปชานามิ “อิมัสฺส โข ปุคฺคสฺส วิชฺชมานา กุสลาปํ ธัมมา
 อกุสลาปํ ธัมมาติ: ตเมเน อปเรน สมเยเน เอวํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสฺส โข ปุคฺคสฺส กุสลา ธัมมา อเนตรหิตา,
 อกุสลา ธัมมา สัมมุฏฺฐา; อตฺถิ จ ชฺวีตสฺส กุสลมุลฺลํ อสมุจฺฉินฺนํ,
 ตมฺหา ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตภาวิสฺสตี. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตฺติ
 อปริหานธมฺโม ภาวิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานันฺท ฬชานิ อชฺฉนฺชานิ
 อปฺปตี อวาทาตปฺปทานิ สาราทานิ สฺขสยฺยทานิ สฺสเขตฺเต สฺสปริกมฺม-
 กตาย ภุมฺมียา นิภฺชิตฺตานิ: ชาเนยฺยาสิ ตวํ อานันฺท “อิมานิ
 ฬชานิ วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อาบํชชิสฺสันทิตฺติ. “เอวํ ภันเต”.
 “เอวเมว โข อหํ อานันฺท อิเธกัจจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสฺส โข ปุคฺคสฺส วิชฺชมานา กุสลาปํ
 ธัมมา อกุสลาปํ ธัมมาติ: ตเมเน อปเรน สมเยเน เอวํ เจตสา
 เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสฺส โข ปุคฺคสฺส กุสลา ธัมมา
 อเนตรหิตา, อกุสลา ธัมมา สัมมุฏฺฐา; อตฺถิ จ ชฺวีตสฺส กุสลมุลฺลํ
 อสมุจฺฉินฺนํ, ตมฺหา ตสฺส กุสลากุสลํ ปาตภาวิสฺสตี. เอวมยํ
 ปุคฺคโล อายตฺติ อปริหานธมฺโม ภาวิสฺสตีติ. เอวํปิ โข อานันฺท
 ตถาคตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตो ไหติ.
 เอวํปิ โข อานันฺท ตถาคตสฺส ปุริสคิริยญาณํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจ วิทิตो ไหติ. เอวํปิ โข อานันฺท ตถาคตสฺส อายตฺติ
 ธมฺมสมุปฺปาโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตो ไหติ. อิทํ ปณฺหาหิ

อานันท เอภักจ ปุคคัลล เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานามิ
 “อิมัสส โข ปุคคัลลัสส วิชชมานา กุสลาปํ ธัมมา อกุสลาปํ
 ธัมมาติ: ตเมเน อปเรน สมเยเน เอว เจตสา เจโต ปริจจ
 ปชานามิ “อิมัสส โข ปุคคัลลัสส อกุสลา ธัมมา อันตรหิตา, กุสลา
 ธัมมา สัมมุชชุตตา; ขัตติ จ ชวัลล อกุสลมุลล อสมุจจินัน, ตัมहा
 ตัสส กุสลาकुल पादगुर्वल्लि: เขมयं पुक्कलो आयत्ति परिहानธम्मो
 गुर्वल्लि. เสย्यดาปํ อานันท ฟ้าขานि อชณฺขานि อปฺตานิ อวาตาดป-
 หตานิ สาราทานิ สุขสยदानิ ปุณฺณิลาเย นิกขิตตานิ: ขาเนยฺยาลิ
 ต्वํ อานันท “น ยิมานิ ฟ้าขานि วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อापฺ-
 ธิสฺสณฺณํ. “เอวํ ภนฺเต” “เอวเมว โข อหํ อานันท อเอภักจ
 ปุคคัลล เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานามิ “อิมัสส โข
 ปุคคัลลัสส วิชชมานา กุสลาปํ ธัมมา อกุสลาปํ ธัมมาติ: ตเมเน
 อปเรน สมเยเน เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานามิ “อิมัสส
 โข ปุคคัลลัสส อกุสลา ธัมมา อันตรหิตา, กุสลา ธัมมา สัมมุชชุตตา;
 ขัตติ จ ชวัลล อกุสลมุลล อสมุจจินัน, ตัมहा ตัสส กุสลาकुल
 पादगुर्वल्लि: เขमयं पुक्कलो आयत्ति परिहानधम्मो गुर्वल्लि.
 เอवम्ปิ โข อานันท ตถาคคตัสส ปุริสปุคคโล เจตสา เจโต
 ปริจจ วิทิตโต โหติ. เอवम्ปิ โข อานันท ตถาคคตัสส ปุริสณฺทริย-
 ภาวนํ เจตสา เจโต ปริจจ วิทิตโต โหติ. เอवम्ปิ โข อานันท
 ตถาคคตัสส आयत्ति ธम्मสมुปपाโท เจตสา เจโต ปริจจ วิทितโต โหติ.
 อิทํ ปนาหํ อานันท เอภักจ ปุคคัลล เจตสา เจโต ปริจจ
 ปชานามิ “อิมัสส โข ปุคคัลลัสส วิชชมานา กุสลาปํ ธัมมา
 อกุสลาปํ ธัมมาติ: ตเมเน อปเรน สมเยเน เอว เจตสา เจโต
 ปริจจ ปชานามิ “นัตติ อิมัสส ปุคคัลลัสส วาลลคคโกฏินตฺตฺทหนมตฺโตป-

สุกโก รัมโม, สมนํนาคตายํ ปุคฺคโล เอกันตกาฬิเกหิ
 อกฺขเลหิ รัมเมหิ กายัสสึ เกทา ปรมํมรณา อปายํ ทคฺคตํ
 วินิปาตํ นิรยํ อปบฺชชิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท ฬิชานิ ชนฺตทานิ
 ปุตฺตานิ วาตาทปฺหตานิ สุเขตฺเตเต สุปรักกมํมกตาย ภูมียา นิกฺขิตฺตานิ:
 ชาเนยฺยาลิ ตํว อานนฺท “นยิมานิ ฬิชานิ วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺล
 อามชฺชชิสฺสตีติ. “เอวํ ภาณเต”. “เอวเมว โข อหิ อานนฺท
 อีเธกัจจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ ปชานามิ “อิมัสส
 โข ปุคฺคลัสส วิชฺชมานา กุสลาปํ รัมมา อกฺขลาปํ
 รัมมาติ: ตเมเน อปฺเรน สมเยเน เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ
 ปชานามิ “นัตถิ อิมัสส ปุคฺคลัสส วาสคฺคโกฏฺฐินิตฺตทฺทณมัตตโตปิ
 สุกโก รัมโม, สมนํนาคตายํ ปุคฺคโล เอกันตกาฬิเกหิ อกฺขเลหิ
 รัมเมหิ กายัสสึ เกทา ปรมํมรณา อปายํ ทคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ
 อปบฺชชิสฺสตีติ. เอวํปิ โข อานนฺท ตถาคตัสส ปุริสปุคฺคโล เจตสา
 เจโต ปริจฺจํ วิทิตฺโต โหติ. เอวํปิ โข อานนฺท ตถาคตัสส
 ปุริสสินฺทริยวณฺณํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ วิทิตฺโต โหติ. เอวํปิ โข
 อานนฺท ตถาคตัสส อายตฺติ รัมมสฺสมุปฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจํ
 วิทิตฺโต โหติติ.

เอวํ วุฑฺฒเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควันตํ เอตทโวจ “ล็กฺกา นุ
 โข ภาณเต อิมสฺมึ ตินฺณํ ปุคฺคลานํ อปฺเรปิ ตโย ปุคฺคลา
 ลักฺขณํภาคา ปณฺณวาเปตฺตุนฺติ: “ล็กฺกานนฺทาทิ ภควา เอตทโวจ
 “อิตาหิ อานนฺท เอกัจจํ ปุคฺคลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ
 ปชานามิ “อิมัสส โข ปุคฺคลัสส วิชฺชมานา กุสลาปํ รัมมา
 อกฺขลาปํ รัมมาติ: ตเมเน อปฺเรน สมเยเน เอวํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจํ ปชานามิ “อิมัสส โข ปุคฺคลัสส กุสลา รัมมา

อันทฺรหิตา, อกฺกุสลา ธัมมา สัมมุชฺชุตฺตา; อตฺถิ จ ชฺวัสส
 กุสฺลมูลํ อสฺมุจฺฉินฺนํ, ตัมปิ สัพฺเพเน สัพฺเพ สมฺมุชฺชาตํ คจฺฉนฺติ.
 เอวมยํ ปุคฺคโล อายตฺติ ปรีหฺนธัมโม ภวีสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ
 อานนฺท อังคารานิ อาทิตฺตานิ สัมปชฺชิตฺตานิ สลฺลชฺเอดิฏฺฏานิ
 ปุคฺคฺลํ นิกฺขิตฺตานิ: ชาเนยฺยาสี ตว อานนฺท “น ยิมาเน
 อังคารานิ วุทฺธมฺ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อายชฺช ชฺชิตฺถนฺตีติ. “เอว
 ภาณเต”. “เสยฺยถาปิ วา ปณานนฺท สายนฺนิหสมเย สุริเย โอคจฺฉินฺเต,
 ชาเนยฺยาสี ตว อานนฺท “อาโลโก อันทฺรธาณีสฺสตี, อันทฺรกาโร
 ปาตฺกวิสฺสตีติ. “เอว ภาณเต”. “เสยฺยถาปิ วา ปณานนฺท อภิทฺธอสฺสชฺฉนฺตํ
 ภตฺตคาลสมเย, ชาเนยฺยาสี ตว อานนฺท “อาโลโก อันทฺรหิต
 อันทฺรกาโร ปาตฺก
 อานนฺท อิกฺกจฺจํ ปุคฺคํ เอว เจตฺสา เจโต ปรีจฺจ
 ปชานามิ “อิมสฺส ชฺเอดิฏฺฏํ ปุคฺคฺลสฺส วิชฺชมาเน กุสฺลาปิ ธัมมา
 อกฺกุสลาปิ ธัมมาติ. ตเมเน อปเรน สมเยเน เอว เจตฺสา
 เจโต ปรีจฺจ ปชานามิ “อิมสฺส ชฺเอดิฏฺฏํ ปุคฺคฺลสฺส กุสฺลา
 ธัมมา อันทฺรหิตา, อกฺกุสลา ธัมมา สัมมุชฺชุตฺตา; อตฺถิ จ ชฺวัสส
 กุสฺลมูลํ อสฺมุจฺฉินฺนํ, ตัมปิ สัพฺเพเน สัพฺเพ สมฺมุชฺชาตํ คจฺฉนฺติ.
 เอวมยํ ปุคฺคโล อายตฺติ ปรีหฺนธัมโม ภวีสฺสตีติ. เอวมยํ ชฺเอดิ
 อานนฺท ตถาคตฺตสฺส ปุริสปุคฺคโล เจตฺสา เจโต ปรีจฺจ วิทิตฺ
 ติ. เอวมยํ ชฺเอดิ อานนฺท ตถาคตฺตสฺส ปุริสจฺฉินฺตวิญฺญาณํ เจตฺสา
 เจโต ปรีจฺจ วิทิตฺ ติ. เอวมยํ ชฺเอดิ อานนฺท ตถาคตฺตสฺส
 อายตฺติ ธัมมสฺสํปฺปาโท เจตฺสา เจโต ปรีจฺจ วิทิตฺ ติ. อธิ
 ปนาหํ อานนฺท เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอว เจตฺสา เจโต ปรีจฺจ

ปชานามิ “อิมัสสึ โข ปุคฺคัลลัสส วิชฺชมานา กุสลาปิ ธัมมา
 อกุสลาปิ ธัมมาติ. ตเมเน อปเรณ สมเยเน เอว เจตสา เจโต
 ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสสึ โข ปุคฺคัลลัสส อกุสลา ธัมมา อันตรหิตา
 กุสลา ธัมมา สัมมุขุภูตา; อตฺถิ จ ชวิสฺส อกุสลมุลล อลฺมฺหฺจฺฉินฺนํ
 ตัมปิ ลัพเพเน ลัพพํ สมฺมุชฺชาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ ปุคฺคโล อายตํ
 อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท อังคารานิ อาทิตฺตานิ
 สัมบัชฺชิตฺตานิ ลลปฺโชนิตฺตานิ สุกฺเข ตินฺนปฺปฺเปว วา กัฏฺฐปฺปฺเปว วา
 นิภยิตฺตานิ. ชาเนยฺยาลิ ตวํ อานนฺท “อิมานิ อังคารานิ วุฑฺฒิ
 วิรุฬฺหิ เวปุลลํ ขาปฺบิซฺชิสฺสันตีติ. “เอวํ ภนฺเต”. “เสยฺยถาปิ วา
 ปณานนฺท รัตติยา บัจฺจุสฺสเม สุริเย อุกคฺคจฺฉินฺเต, ชาเนยฺยาลิ ตวํ
 อานนฺท “อันธกาโร อันตรธายิสฺสติ, อาโลโก ปาตฺตภวิสฺสตีติ. “เอวํ
 ภนฺเต”. “เสยฺยถาปิ วา ปณานนฺท อภิโทยสฺส มัชฌิมฺนิตฺเท ภตฺตกาถสมเย,
 ชาเนยฺยาลิ ตวํ อานนฺท “อันธกาโร อันตรหิตो, อาโลโก ปาตฺตฺตฺตฺติ.
 “เอวํ ภนฺเต” “เอวเมว โข อหิ อานนฺท อโรกจฺจํ ปุคฺคลํ เอว
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสสึ โข ปุคฺคัลลัสส วิชฺชมานา
 กุสลาปิ ธัมมา อกุสลาปิ ธัมมาติ. ตเมเน อปเรณ สมเยเน เอว
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “อิมัสสึ โข ปุคฺคัลลัสส อกุสลา ธัมมา
 อันตรหิตา, กุสลา ธัมมา สัมมุขุภูตา; อตฺถิ จ ชวิสฺส อกุสลมุลล
 อลฺมฺหฺจฺฉินฺนํ, ตัมปิ ลัพเพเน ลัพพํ สมฺมุชฺชาตํ คจฺฉติ. เอวมยํ
 ปุคฺคโล อายตํ อปริหานธมฺโม ภวิสฺสตีติ. เอวมยํ โข อานนฺท
 ตถาคตฺตัสส ปุริสปุคฺคโล เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต โหติ.
 เอวมยํ โข อานนฺท ตถาคตฺตัสส ปุริสทริยวານํ เจตสา เจโต
 ปริจฺจ วิทิตฺโต โหติ. เอวมยํ โข อานนฺท ตถาคตฺตัสส อายตํ
 ธมฺมสุมฺปาโท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต โหติ. อิทํ ปณานํ

อานันท์ เอกัจจํ ปุคฺคัลลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ ปชานามิ
 “อิมัสสฺส โข ปุคฺคัลลัสส วิชฺชมาณา กุสลาปํ ธัมมา อกุสลาปํ
 ธัมมาตฺถิ: ตเมณํ อปเรณ สมนเยณ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ
 ปชานามิ “นัตถิ อิมัสสฺส ปุคฺคัลลัสส วาลัคคโกฏฐินิตฺตัทถนมัตตํ โดเป
 อกุสโล ธัมโม, สมนํนาคตาเป ปุคฺคโล เอกันตสูกฺเกหิ อนวัชเชหิ
 ธัมเมหิ ทิฏฺฐาเจว ธัมเม ปรีณิพฺพายัสสตีติ. เสยฺยถาปิ อานันท์ อังคารานิ
 สีตานิ นิพฺพุตานิ สุกฺเข ตินฺนปฺปฺเปว วา กญฺจปฺปฺเปว วา นิกฺขิตฺตานิ:
 ชานเยยฺยาสี ตวํ อานันท์ “น ยิมาณิ อังคารานิ วุฑฺฒิ วิรูปํหิ
 เวปุลลํ อาบชฺชิสสํตีติ. “เอวํ ภนฺเต”. “เอวเมว โข อหิ อานันท์
 อิเธกัจจํ ปุคฺคัลลํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ ปชานามิ “อิมัสสฺส
 โข ปุคฺคัลลัสส วิชฺชมาณา กุสลาปํ ธัมมา อกุสลาปํ ธัมมาตฺถิ:
 ตเมณํ อปเรณ สมนเยณ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ ปชานามิ
 “นัตถิ อิมัสสฺส ปุคฺคัลลัสส วาลัคคโกฏฐินิตฺตัทถนมัตตํ โดเป อกุสโล
 ธัมโม, สมนํนาคตาเป ปุคฺคโล เอกันตสูกฺเกหิ อนวัชเชหิ ธัมเมหิ ทิฏฺฐาเจว
 ธัมเม ปรีณิพฺพายัสสตีติ. เอวํปิ โข อานันท์ ตถาคตัสส ปุริสปุคฺคโล
 เจตสา เจโต ปริจฺจํ วิทิตฺโต โหติ. เอวํปิ โข อานันท์ ตถาคตัสส
 ปุริสัณฺฑริยวาทินํ เจตสา เจโต ปริจฺจํ วิทิตฺโต โหติ. เอวํปิ โข
 อานันท์ ตถาคตัสส อายตฺถิ ธัมมสมุปฺปาโต เจตสา เจโต ปริจฺจํ
 วิทิตฺโต โหติ. ตตฺถิรณันท์ เย เต ปุริมา ตโย ปุคฺคลา; เตสํ ตินฺนณิ
 ปุคฺคลานํ เอโก อปริหานธัมโม, เอโก ปริหานธัมโม, เอโก อาปาโยโก
 เนรยโก: ตตฺถิรณันท์ เยเม มัจฺฉิมา ตโย ปุคฺคลา; อิมํสํ ตินฺนณิ
 ปุคฺคลานํ เอโก อปริหานธัมโม, เอโก ปริหานธัมโม, เอโก
 ปรีณิพฺพานธัมโมติ.

๕๓ นิพฺเพธกปริยายํ โว วิกัชเว ธัมมปริยายํ เทเสสฺสามิ; ตํ

สุณฺหาณ, สาธุํ มนสิกะโรถ; ภาสิสฺสํมิตฺติ. “เอวํ ภันเตติ โข
 เต ภิกฺขุ ภควโต บัณฑิตฺโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม
 จ โส ภิกฺขเว นิพเพธิกะปริยาโย ธัมมปริยาโย? กามา
 ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา, กามานํ นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา,
 กามานํ เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา, กามานํ วิปาโก เวทิตฺตฺวา,
 กามนิโรธो เวทิตฺตฺวา, กามนิโรธคามินีปฺปฏิปทา เวทิตฺตฺวา; เวทนา
 ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา, เวทนานํ นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา, เวทนานํ
 เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา, เวทนานํ วิปาโก เวทิตฺตฺวา, เวทนานิโรธ
 เวทิตฺตฺวา, เวทนานิโรธคามินีปฺปฏิปทา เวทิตฺตฺวา; ลब्धฺวา ภิกฺขเว
 เวทิตฺตฺวา, ลब्धฺวานํ นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา, ลब्धฺวานํ เวมัตตตทา
 เวทิตฺตฺวา, ลब्धฺวานํ วิปาโก เวทิตฺตฺวา, ลब्धฺวานิโรธ เวทิตฺตฺวา,
 ลब्धฺวานิโรธคามินีปฺปฏิปทา เวทิตฺตฺวา; อาสวํ ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา,
 อาสวานํ นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา, อาสวานํ เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา,
 อาสวานํ วิปาโก เวทิตฺตฺวา, อาสวานิโรธ เวทิตฺตฺวา, อาสวานิโร-
 ธคามินีปฺปฏิปทา เวทิตฺตฺวา; กัมมํ ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา, กัมมานํ
 นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา, กัมมานํ เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา, กัมมานํ
 วิปาโก เวทิตฺตฺวา, กัมมนิโรธ เวทิตฺตฺวา, กัมมนิโรธคามินีปฺปฏิปทา
 เวทิตฺตฺวา; ทุกฺขํ ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา, ทุกฺขลลํ นิตานลัมภโว
 เวทิตฺตฺวา, ทุกฺขลลํ เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา, ทุกฺขลลํ วิปาโก
 เวทิตฺตฺวา, ทุกฺขนิโรธ เวทิตฺตฺวา, ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา
 เวทิตฺตฺวา.

กามา ภิกฺขเว เวทิตฺตฺวา, กามานํ นิตานลัมภโว เวทิตฺตฺวา,
 กามานํ เวมัตตตทา เวทิตฺตฺวา, กามานํ วิปาโก เวทิตฺตฺวา,
 กามนิโรธ เวทิตฺตฺวา, กามนิโรธคามินีปฺปฏิปทา เวทิตฺตฺวาติ

อิตติ โข ปเนตติ วุตตัง, กิณเจตัง ปฏิจจ วุตตัง? บัณฺเฑจิเม ภิกขเว
 กามคฺคณา: จักขุวิณฺเณยฺยา รูปา อัญฺจา กัณฺธา มนาปํ บัณฺรุปา
 กามุปฺปลัหิตา รชณิยา, โสตวิณฺเณยฺยา สัทธา ฯ เปฯ ฆานวิณฺ-
 เณยฺยา คันฺธา จิรฺหาวิณฺเณยฺยา รสา กายวิณฺเณยฺยา
 โผฏฺฐจัพฺพา อัญฺจา กัณฺธา มนาปํ บัณฺรุปา กามุปฺปลัหิตา รชณิยา.
 อปฺป จ โข ภิกขเว เนเต กามา กามคฺคณา นามเต อริยสัถ-
 วิณฺเณ วุจฺจันติ.

สกัปปปราโค ปุริสัสส กามโม. น เต กามา, ยานิ จิตฺตานิ โลเก.

สกัปปปราโค ปุริสัสส กามโม. ตัญฺจันติ จิตฺตานิ ตเถว โลเก.

อเถตถ ธีรา วิณฺยนฺติ นนฺทนต์.

กตโม จ ภิกขเว กามานํ นิทานลัมภโว? ฝัลลโส ภิกขเว
 กามานํ นิทานลัมภโว. กตมา จ ภิกขเว กามานํ เวมัตตตา?
 อับฺบโธ ภิกขเว กามโม รุเปสุ, อับฺบโธ กามโม สัทฺเทสุ, อับฺบโธ
 กามโม คันฺเธสุ, อับฺบโธ กามโม รสฺसेสุ, อับฺบโธ กามโม โผฏฺฐจัพฺเพสุ;
 อปฺป วุจฺจติ ภิกขเว กามานํ เวมัตตตา. กตโม จ ภิกขเว กามานํ
 วิปาโก? ยํ โข ภิกขเว กามยมาโน ตัชฺช ตัชฺช อตฺตภาวํ
 อภินิพฺพตฺเตติ ปุณฺณภาคิยํ วา อปฺปุณฺณภาคิยํ วา: อปฺป วุจฺจติ
 ภิกขเว กามานํ วิปาโก. กตโม จ ภิกขเว กามนิโรธो?
 ฝัลลสนิโรธา ภิกขเว กามนิโรธो. อยเมว อริโย อัญฺจิงฺคโก
 มัคโค กามนิโรธคามินีปฏิปาธา. เสนฺยยถา? สัมมาทัญฺจิ
 สัมมัลกัปปํไป สัมมาวาจา สัมมังกัมมันโต สัมมาอาชีโว
 สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ. ยโต จ โข ภิกขเว
 อริยสาลาโก เอวํ กามะ ปชานาติ, เอวํ กามานํ นิทานลัมภวํ
 ปชานาติ, เอวํ กามานํ เวมัตตตํ ปชานาติ, เอวํ กามานํ วิปากํ

ปชานาติ, เหว่ กามนิโรธ ปชานาติ, เหว่ กามนิโรธคามินีปฏิปท
 ปชานาติ: โส อิมิ นิพเพธิกั พหิมัจฉริย ปชานาติ กามนิโรธ.
 กามา ภิกขเว เวทิตัพพา ฯ เปฯ กามนิโรธคามินีปฏิปทา
 เวทิตัพพาติ อติ ยันตี วุตต, อิทเมต ปฏิจัจ วุตต.

เวทนา ภิกขเว เวทิตัพพา ฯ เปฯ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา.
 เวทิตัพพาติ อติ โข ปเนต วุตต, กิณเจต ปฏิจัจ วุตต? ตัสโส อมา
 ภิกขเว เวทนา: สุขา เวทนา, ทุกขา เวทนา, อทุกขมสุขา เวทนา
 กตโม จ ภิกขเว เวทนานิ นิตานลัมภโว? ฝัสโส ภิกขเว
 เวทนานิ นิตานลัมภโว. กตมา จ ภิกขเว เวทนานิ เวมัตตตา?
 อตติ ภิกขเว สามีสา สุขา เวทนา, อตติ นิรามิสา สุขา เวทนา;
 อตติ สามีสา ทุกขา เวทนา, อตติ นิรามิสา ทุกขา เวทนา;
 อตติ สามีสา อทุกขมสุขา เวทนา, อตติ นิรามิสา อทุกขมสุขา
 เวทนา: อยิ วุจจติ ภิกขเว เวทนานิ เวมัตตตา. กตโม จ ภิกขเว
 เวทนานิ วิปาโก? ยิ โข ภิกขเว เวทยมานิ ตच्च ตच्च
 อตตภาว อภินิพัตเตติ ปุณณภาคิยิ วา อปุณณภาคิยิ วา: อยิ
 วุจจติ ภิกขเว เวทนานิ วิปาโก. กตโม จ ภิกขเว เวทนานิโรธ?
 ฝัสสนิโรธา ภิกขเว เวทนานิโรธ. อยเมว อริโย อัญจันติโก
 มัคโค เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา. เสยยถิ? ลัมมาทัญจิ ฯ เปฯ
 ลัมมาสมาธิ. ยโต จ โข ภิกขเว อริยสาวโก เหว่ เวทน ปชานาติ,
 เหว่ เวทนานิ นิตานลัมภว ปชานาติ, เหว่ เวทนานิ เวมัตตต
 ปชานาติ, เหว่ เวทนานิ วิปาก ปชานาติ, เหว่ เวทนานิโรธ
 ปชานาติ, เหว่ เวทนานิโรธคามินีปฏิปท ปชานาติ: โส อิมิ
 นิพเพธิกั พหิมัจฉริย ปชานาติ เวทนานิโรธ. เวทนา ภิกขเว
 เวทิตัพพา ฯ เปฯ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา เวทิตัพพาติ อติ ยันตี

ุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ.

สัณฺหา ภิกฺขเว เวทิตัพฺพา ฯ เปฯ สัณฺหานิโรธคามินิปฏิปทา.
 เวทิตัพฺพาทิ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? ฉยิมา ภิกฺขเว
 สัณฺหา: รูปสัณฺหา, สัทฺทสัณฺหา, คันฺธสัณฺหา, รสสัณฺหา,
 โผฏฺฐัพฺพสัณฺหา, รัสมฺมสัณฺหา. กตโม จ ภิกฺขเว สัณฺหานํ นิทานสัมฺภโว?
 ฝัลฺลโส ภิกฺขเว สัณฺหานํ นิทานสัมฺภโว. กตมา จ ภิกฺขเว สัณฺหานํ
 เวมัตฺตตา? อัณฺหา ภิกฺขเว สัณฺหา รูปเสุ, อัณฺหา สัณฺหา สัทฺทเสุ,
 อัณฺหา สัณฺหา คันฺธเสุ, อัณฺหา สัณฺหา รสเสุ, อัณฺหา สัณฺหา
 โผฏฺฐัพฺพเสุ, อัณฺหา สัณฺหา รัสมฺมเสุ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สัณฺหานํ เวมัตฺตตา. กตโม จ ภิกฺขเว สัณฺหานํ วิปาโก?
 โวหารเวมกฺกาทํ ภิกฺขเว สัณฺหา วทามิ; ยถา ยถา นํ สัณฺขานาติ, ตถา
 ตถา โวหริติ “เอวํ สัณฺหา อโหสิณฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สัณฺหานํ วิปาโก. กตโม จ ภิกฺขเว สัณฺหานิโรธो? ฝัลฺลสฺนิโรธา
 ภิกฺขเว สัณฺหานิโรธ. อยเมว อวิโย อัญฺจติโก มัคโค สัณฺหา-
 นิโรธคามินิปฏิปทา. เสยฺยถิทํ? สัมมาทิฏฺฐิจิ ฯ เปฯ สัมมาสมาธิ.
 ยโต จ โข ภิกฺขเว อริยสํวาทโก เอวํ สัณฺหา ปชานาติ, เอวํ
 สัณฺหานํ นิทานสัมฺภโว ปชานาติ; เอวํ สัณฺหานํ เวมัตฺตตํ ปชานาติ,
 เอวํ สัณฺหานํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ สัณฺหานิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
 สัณฺหานิโรธคามินิปฏิปทํ ปชานาติ: โส อิมํ นิพฺเพธิกํ พหุหิมจิริยํ ปชานาติ
 สัณฺหานิโรธ. สัณฺหา ภิกฺขเว เวทิตัพฺพา ฯ เปฯ สัณฺหานิโร-
 ธคามินิปฏิปทา เวทิตัพฺพาทิ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ.

ชาลสา ภิกฺขเว เวทิตัพฺพา ฯ เปฯ ชาลวนิโรธคามินิ-
 ปฏิปทา เวทิตัพฺพาทิ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ
 ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? ตโยเม ภิกฺขเว ชาลสา: กามาสโว, ภวาสโว,

อวิชชาโล. กตโม จ ภิกขเว อาสวานํ นิทานลัมภโว ?
 อวิชชา ภิกขเว อาสวานํ นิทานลัมภโว. กตมา จ ภิกขเว อาสวานํ
 เวมัตตตา ? อตฺถิ ภิกขเว อาสวา นิรยคมณียา, อตฺถิ อาสวา
 ติรัจฉานโยนิคมณียา, อตฺถิ อาสวา เปตติวิสยคมณียา; อตฺถิ
 อาสวา มนุสฺสโลกคมณียา, อตฺถิ อาสวา เทวโลกคมณียา; อยํ วุจฺจติ
 ภิกขเว อาสวานํ เวมัตตตา. กตโม จ ภิกขเว อาสวานํ วิปาโก ?
 ยํ โข ภิกขเว อวิชชาโคโต ตัซฺชํ ตัซฺชํ อตฺตภาวํ อภินิพฺพตฺเตติ
 ปุณฺณภาคิยํ วา อปุณฺณภาคิยํ วา; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อาสวานํ
 วิปาโก. กตโม จ ภิกขเว อาสวานิโรโธ ? อวิชชานิโรธา ภิกขเว
 อาสวานิโรโธ. อยเมว อริโย อภฺยङฺคิโก มคฺโค อาสวานิโรธคามินี-
 ปฏิปทา. เสยฺยถิโก ? ลัมภาทิภฺยํ ๗ เปยฺย ลัมภาสมาธิ. ยโต จ
 โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ อาสเว ปชานาติ, เอวํ อาสวานํ
 นิทานลัมภวํ ปชานาติ, เอวํ อาสวานํ เวมัตตตํ ปชานาติ, เอวํ
 อาสวานํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ อาสวานิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
 อาสวานิโรธคามินีปฏิบัติ ปชานาติ: โส อิมํ นิพฺเพธิกํ พหุหิมจริยํ ปชานาติ
 อาสวานิโรธํ. อาสวา ภิกขเว เวทิตัพฺพา ๗ เปยฺย อาสวานิโรธ-
 คามินีปฏิบัติ เวทิตัพฺพาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ.
 กัมมํ ภิกขเว เวทิตัพฺพิ ๗ เปยฺย กัมมนิโรธคามินีปฏิบัติ เวทิต-
 พฺพาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ ?
 เจตนาหํ ภิกขเว กัมมํ วทามิ: เจตยิตฺวา กัมมํ กโรติ กาเยน
 วาจาเยน มนสา. กตโม จ ภิกขเว กัมมมานํ นิทานลัมภโว ? ฝลฺลโส
 ภิกขเว กัมมมานํ นิทานลัมภโว. กตโม จ ภิกขเว กัมมมานํ
 เวมัตตตา ? อตฺถิ ภิกขเว กัมมํ นิรยเวทณียํ, อตฺถิ กัมมํ ติรัจฉาน-
 โยนิเวทณียํ, อตฺถิ กัมมํ เปตติวิสยเวทณียํ, อตฺถิ กัมมํ มนุสฺสโลก-

เวทนิย, อัตถิ กัมม ทเวโลกเวทนิย: อयं วุจฺจติ ภิกฺขเว กัมมํ
 เวมัตตตา. กตโม จ ภิกฺขเว กัมมํ วิปาโก? ตีวริหา ภิกฺขเว
 กัมมํ วิปากํ วทามิ ทิฏฺฐิเจว ธัมเม อูปบัสฺสเห วา อปเร วา
 ปริยาเย: อयं วุจฺจติ ภิกฺขเว ธัมมํ วิปาโก. กตโม จ ภิกฺขเว
 กัมมนิโรธ? ผัสฺสณิโรธา ภิกฺขเว กัมมนิโรธ. อยเมว อริโย อัญฺจ-
 ติโก มัคโค กัมมนิโรธคามินีปฺปิปฺพา. เสยฺยถ? สัมมาทิฏฺฐิ ๗ เปฯ
 สัมมาสมมจฺจิ. ยโต จ โข ภิกฺขเว อริยสวากो เอวํ กัมมํ ปชานาติ,
 เอวํ กัมมํ นิตานสํภโว ปชานาติ, เอวํ กัมมํ เวมัตตตํ ปชานาติ,
 เอวํ กัมมํ วิปากํ ปชานาติ, เอวํ กัมมนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
 กัมมนิโรธคามินีปฺปิปฺปํ ปชานาติ: โส อิมํ นิพฺเพถิกํ พหุมนจฺริย
 ปชานาติ กัมมนิโรธํ. กัมมํ ภิกฺขเว เวทิตฺถํ ๗ เปฯ กัมมนิโรธคามินี-
 ปฺปิปฺพา เวทิตฺถํ พาทิ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺฐิจจ วุตฺตํ.

ทุกฺขํ ภิกฺขเว เวทิตฺถํ ทุกฺขํ สลฺล นิตานสํภโว เวทิตฺถํ โฟ, ทุกฺขํ สลฺล
 เวมัตตตา เวทิตฺถํ พาทิ, ทุกฺขํ สลฺล วิปาโก เวทิตฺถํ โฟ, ทุกฺขนิโรธํ เวทิตฺถํ โฟ,
 ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปิปฺพา เวทิตฺถํ พาทิ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ
 ปฏฺฐิจจ วุตฺตํ? ชาตึบิ ทุกฺขา, ขวาบิ ทุกฺขา, พยารึบิ ทุกฺขา,
 มรณํบิ ทุกฺขํ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนัสสฺส ปายาสาบิ ทุกฺขา, ยมฺบิ จินฺ
 ณํ ลกฺขิตํ ตมฺบิ ทุกฺขํ, ลัชฺชิตเตน บัลลจฺจุปาทานํ กิณฺเณสา ทุกฺขา.
 กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขํ สลฺล นิตานสํภโว? ตณฺหา ภิกฺขเว
 ทุกฺขํ สลฺล นิตานสํภโว. กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขํ สลฺล เวมัตตตา?
 อัตถิ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อธมมัตตํ, อัตถิ ปริตตํ อัตถิ ทนฺธวราตติ,
 อัตถิ ขิปปวิราตติ: อयं วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ สลฺล เวมัตตตา. กตโม
 จ ภิกฺขเว ทุกฺขํ สลฺล วิปาโก? อิตถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ เยเน ทุกฺเขเน

อภิกฺขโต ปริยาทนนฺจิตโต โสจติ กิลมตติ ปรีทเวติ ชุรตฺตาพี
 กัณฺทติ สัมมโหํ อาบัจฺชติ; เยน วา ปน ทุกฺขเณ อภิกฺขโต
 ปริยาทนนฺจิตโต พหิทฺธา ปรีเยญฺจิ อาบัจฺชติ “โก เอกปทํ
 ทวีปทํ ปชานาติ อิมัสฺส ทุกฺขัสฺส นิโรธายาติ: สัมมโหเวนํกํ วา
 ภิกฺขเว ทุกฺขํ วทามิ ปรีเยญฺจิเวนํกํ วา: อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ทุกฺขัสฺส วิปาโก. กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธो? ตตฺถ นานโรธา
 ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธ. อยเมว อวิโย อญฺญังคโก มคฺคโค ทุกฺขนิโร-
 คามินึปฏิปทา. เสยฺยถึ? สัมมาทิฏฺฐิ ช เปฯ สัมมาสมาธิ. ยโต จ
 โช ภิกฺขเว อริยสวากो เอวํ ทุกฺขํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขัสฺส
 นิทานสम्मวํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขัสฺส เวมตฺตตํ ปชานาติ, เอวํ
 ทุกฺขวิปากํ ปชานาติ, เอวํ ทุกฺขนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ
 ทุกฺขนิโรธคามินึปฏิปทํ ปชานาติ: โส อิมํ นิพฺเพลิกํ พหิम्मจฺริยํ
 ปชานาติ, ทุกฺขนิโรธ. ทุกฺขํ ภิกฺขเว เวทิตัพฺพ, ทุกฺขัสฺส นิทานสम्मวํ
 เวทิตัพฺพ, ทุกฺขัสฺส เวมตฺตตํ เวทิตัพฺพา, ทุกฺขัสฺส วิปาโก เวทิตัพฺพ,
 ทุกฺขนิโรธ เวทิตัพฺพ, ทุกฺขนิโรธคามินึปฏิปทา เวทิตัพฺพาติ
 อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปุญฺจํ วุตฺตํ. อयํ โช โส ภิกฺขเว
 นิพฺเพลิกปริยาโย สัมมปริยาโยติ.

๖๘ ฉยฺมาณี ภิกฺขเว ตถาคตัสฺส ตถาคตพลาณี, เยหิ พเลหิ
 สมนํนาคโต ตถาคโต อาสภณฺจํ ปุญฺชานาติ ปริสาสุ สีนฺนาทํ
 นทติ พหิम्मจกฺกํ ปวตฺเตติ. กตมาณี น? อึธ ภิกฺขเว ตถาคโต
 จานัลลํ จานโต อญฺญจันลํ อญฺญจานโต ยถากุตํ ปชานาติ: ยมํ ปิ
 ภิกฺขเว ตถาคโต จานัลลํ จานโต อญฺญจันลํ อญฺญจานโต ยถากุตํ
 ปชานาติ; อิทมํ ปิ ภิกฺขเว ตถาคตัสฺส ตถาคตพลํ ไหติ; ยํ พลํ
 ชาติมม ตถาคโต อาสภณฺจํ ปุญฺชานาติ ปริสาสุ สีนฺนาทํ นทติ

พหิมัจจกั ปวัตเตติ.

ปุน จ ปรี ภิกขเว ตถาคโต อตฺตนาถคตบัจจุบั้งนํณํ กัมม-
สมาทานนํ จานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ปชานาติ: ยัมปิ
ภิกขเว ตถาคโต อตฺตนาถคตบัจจุบั้งนํณํ กัมมสมาทานนํ จานโส
เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ปชานาติ; อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส
ตถาคตผลํ โหติ; ยํ ผลํ อากัมมํ ตถาคโต อาสภณันจัน ปฏฺฐานาติ
ปรีสาสุ สีนหาทํ นทติ พหิมัจจกั ปวัตเตติ.

ปุน จปรี ภิกขเว ตถาคโต ฉานวโมกฺขสมาธิสมาปัตตํณํ ลักเณลํ
ไวทานํ วุญฺจัน ยถาภูตํ ปชานาติ: ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต ะ เปฯ
อิตัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ; ยํ ผลํ อากัมมํ
ตถาคโต อาสภณันจัน ปฏฺฐานาติ ปรีสาสุ สีนหาทํ นทติ พหิมัจจกั
ปวัตเตติ.

ปุน จปรี ภิกขเว ตถาคโต อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสริติ.
เสยฺยถิทํ? เอกัมปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย ะ เปฯ อิติ ลาการํ
สอฺพุทฺเถลํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสริติ. ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต
อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสริติ. เสยฺยถิทํ. เอกัมปิ ชาตี เทว
ํปิ ชาติโย ะ เปฯ อิติ ลาการํ สอฺพุทฺเถลํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณิวาสํ
อนุสฺสริติ. อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ; ยํ ผลํ
อากัมมํ ตถาคโต อาสภณันจัน ปฏฺฐานาติ ปรีสาสุ สีนหาทํ นทติ
พหิมัจจกั ปวัตเตติ.

ปุน จปรี ภิกขเว ตถาคโต ทิพฺเพน จักขุณา วิสุทฺธเณ
อติกัณฺธมานุสเณ ะ เปฯ ยถา กัมมูปเค สัตฺเต ปชานาติ. ยัมปิ
ภิกขเว ตถาคโต ทิพฺเพน จักขุณา วิสุทฺธเณ อติกัณฺธมานุสเณ
ะ เปฯ ยถา กัมมูปเค สัตฺเต ปชานาติ; อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส

ตถาคตพล โหติ; ยํ พลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภันจัน ปฏิจานาติ
 ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พหิมจกักํ ปวัตเตติ. ปุณ ะปรี ภิกขเว
 ตถาคโต อาสวานํ ขยา ธนาสวญเจโตวิมุตตี บัลลววิมุตตี ทิฏฐิเจ
 รัมเม สยํ อภินฺวา ลัจฉิกัตวา อุปสัมบัชช วิหริติ. ยัมปิ ภิกขเว
 ตถาคโต อาสวานํ ขยา ะเปฯ ลัจฉิกัตวา อุปสัมบัชช วิหริติ;
 อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตพล โหติ; ยํ พลํ อาคัมมํ
 ตถาคโต อาสภันจัน ปฏิจานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พหิมจกักํ
 ปวัตเตติ. อิมานิ โข ภิกขเว น ตถาคตัสส ตถาคตพลานิ, येहि
 พลเถहि สมันนาโต ตถาคโต อาสภันจัน ปฏิจานาติ ปริสาสุ
 สีนหาทํ นทติ พหิมจกักํ ปวัตเตติ.

ตัตถ เจ ภิกขเว ปเร ตถาคตํ จานันํ จานโต อัญ्ञานันํ
 อัญ्ञานโต ยถากุตํ ภาณนํ อุปลังกมิทวา บัลลํ ปุจฺฉนฺติ. ยถา
 ยถา ภิกขเว ตถาคตัสส จานันํ จานโต อัญ्ञานันํ อัญ्ञานโต
 ยถากุตํ ภาณํ วิทิตํ; ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต จานันํ จานโต
 อัญ्ञานันํ อัญ्ञานโต ยถากุตํ ภาณนํ บัลลํ ปุญ्ञโ ฬียากโรติ.
 ตัตถ เจ ภิกขเว ปเร ตถาคตํ อตฺตทานาคตบัจจุปฺบันฺนํ กัมมสมา-
 ทานานํ จานโส เหตุโส วิปากํ ยถากุตํ ภาณนํ อุปลังกมิทวา
 บัลลํ ปุจฺฉนฺติ. ยถา ยถา ภิกขเว ตถาคตัสส อตฺตทานาคตบัจจุป-
 บันฺนํ กัมมสमतานานํ จานโส เหตุโส วิปากํ ยถากุตํ ภาณ-
 วิทิตํ; ตถา ตถา เตสํ ตถาคโต อตฺตทานาคตบัจจุปฺบันฺนํ กัมม-
 สमतานานํ จานโส เหตุโส วิปากํ ยถากุตํ ภาณนํ บัลลํ ปุญ्ञโ
 ฬียากโรติ. ตัตถ เจ ภิกขเว ปเร ตถาคตํ ฌานวิโมกฺขสมาธิ-
 สมابตฺตํ ลักฺกเลลํ โวทานํ วุญ्ञานํ ยถากุตํ ภาณนํ อุปลังกมิทวา
 บัลลํ ปุจฺฉนฺติ. ยถา ยถา ภิกขเว ตถาคตัสส ฌานวิโมกฺขสมาธิ-

สมาบัติตั้น ลักเลล ไวทาน วุญจัน ยถากุตฺต ภาณ วิทิตฺ; ตถา
 ตถา เตลฺ ตถาคโต ภาณวิโมกฺขสมาธิสมาบัติตั้น ลักเลล ไวทาน
 วุญจัน ยถากุตฺต ภาณเนน บัณ्हี ปุญฺโง พียากโรติ. ตตฺถ เจ
 ภิกฺขเว ปเร ตถาคตฺตํ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตี ยถากุตฺต ภาณเนน
 อุปสังกมิตฺวา บัณ्हี ปุจฺฉนฺติ. ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตฺตลล
 ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตี ยถากุตฺต ภาณ วิทิตฺ; ตถา ตถา เตลฺ ตถาคโต
 ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตี ยถากุตฺต ภาณเนน บัณ्हี ปุญฺโง พียากโรติ.
 ตตฺถ เจ ภิกฺขเว ปเร ตถาคตฺตํ สัตฺตานิ จุตฺตูปาตํ ยถากุตฺต ภาณเนน
 อุปสังกมิตฺวา บัณ्हี ปุจฺฉนฺติ. ยถา ยถา ภิกฺขเว ตถาคตฺตลล สัตฺตานิ
 จุตฺตูปาตํ ยถากุตฺต ภาณ วิทิตฺ; ตถา ตถา เตลฺ ตถาคโต สัตฺตานิ
 จุตฺตูปาตํ ยถากุตฺต ภาณเนน บัณ्हี ปุญฺโง พียากโรติ. ตตฺถ เจ
 ภิกฺขเว ปเร ตถาคตฺตํ อาสวานํ ขยํ ยถากุตฺต ภาณเนน อุปสังกมิตฺวา
 บัณ्हี ปุจฺฉนฺติ. ยถา ยถา ตถาคตฺตลล อาสวานํ ขยํ ยถากุตฺต
 ภาณ วิทิตฺ, ตถา ตถา เตลฺ ตถาคโต อาสวานํ ขยํ ยถากุตฺต
 ภาณเนน บัณ्हี ปุญฺโง พียากโรติ. ตตฺถ ภิกฺขเว ยัมมํ ทัถ จานํวจ
 จานโต อัญฺจันวจ อัญฺจันโต ยถากุตฺต ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล
 วทามิ, โน อสมหิตตลล. ยัมมํ ทัถ อตฺตทานาคตบัจจุบฺบิณฺณํ กัมม-
 สมหาทนํ จานโส เหตุโส วิปากํ ยถากุตฺต ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล
 วทามิ, โน อสมหิตตลล. ยัมมํ ทัถ ภิกฺขเว ภาณวิโมกฺขสมาธิสมาบัติ-
 ตั้น ลักเลล ไวทาน วุญจัน ยถากุตฺต ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล
 วทามิ, โน อสมหิตตลล. ยัมมํ ทัถ ภิกฺขเว ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตี ยถากุตฺต
 ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล วทามิ, โน อสมหิตตลล. ยัมมํ ทัถ สัตฺตานิ
 จุตฺตูปาตํ ยถากุตฺต ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล วทามิ, โน อสมหิตตลล.
 ยัมมํ ทัถ อาสวานํ ขยํ ยถากุตฺต ภาณ, ตัมมํ ปิ สมหิตตลล วทามิ,

โน อสมาหิตัสส. อติ โข ภิกขเว สมาธิ มัคโค, อสมาธิ กุมมัคโคติ.
มหาวัคโค ปจโม.

ตัสสัทธานิ.

โสโน ผัคคุโน นพวิชาติโย อาสวา ทารุกัมเมณ,

บัจจ บัสเส จิตตปรายณิ อุกกั นิพเพธิ น อิมา พเลน วัคโคติ.

๖๕ น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ อนาคามิผลํ สัจฺฉิกาตุ.
กตเม น ? อัถฺสัทฺธิยํ, อหิริกํ, อโนตฺตบฺบํ, โกสัลลขํ, มุญฺจสัจฺจํ,
ทูปบฺบัลลตฺตํ. อิม โข ภิกขเว น ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ
อนาคามิผลํ สัจฺฉิกาตุ. น ภิกขเว ธัมเม ปฺปาย ภัพฺโพ อนาคามิ-
ผลํ สัจฺฉิกาตุ. กตเม น ? อัถฺสัทฺธิยํ, อหิริกํ, อโนตฺตบฺบํ,
โกสัลลขํ, มุญฺจสัจฺจํ, ทูปบฺบัลลตฺตํ. อิม โข ภิกขเว น ธัมเม
ปฺปาย ภัพฺโพ อนาคามิผลํ สัจฺฉิกาตุนฺติ.

๖๖ น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ อรหิตตํ สัจฺฉิกาตุ.
กตเม น ? ถีนํ, มิตฺถํ, อุตฺถจฺจํ, กุกฺกจฺจํ, อัถฺสัทฺธิยํ, ปมาทํ;
อิม โข ภิกขเว น ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ อรหิตตํ สัจฺฉิกาตุ.
น ภิกขเว ธัมเม ปฺปาย ภัพฺโพ อรหิตตํ สัจฺฉิกาตุ. กตเม น ?
ถีนํ, มิตฺถํ, อุตฺถจฺจํ, กุกฺกจฺจํ, อัถฺสัทฺธิยํ, ปมาทํ. อิม โข
ภิกขเว น ธัมเม ปฺปาย ภัพฺโพ อรหิตตํ สัจฺฉิกาตุนฺติ.

๖๗ โส วต ภิกขเว ภิกฺขุ ปาปมิตฺโต ปาปสหาโย ปาปสัมฺปวโก
ปาปมิตฺเต เสวมาโน ภขมาโน ปยุรฺรปาสมาโน เตสํว จ ทิฏฺฐจฺานุกฺติ
อาบัสซมาโน อภิสมาจาริกํ ธัมมํ ปริปุเรสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ.
อภิสมาจาริกํ ธัมมํ อปริปุเรตฺวา เสกฺขธัมมํ ปริปุเรสฺสตีติ เนตฺ จานํ
วิชฺชติ. เสกฺขธัมมํ อปริปุเรตฺวา สीलานิ ปริปุเรสฺสตีติ เนตฺ จานํ
วิชฺชติ. สीलานิ อปริปุเรตฺวา กามราคํ วา รูปราคํ วา อรูปราคํ

ว่า ปชหิสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ. โส วต ภิกขเว ภิกขุ กัลลียา-
ณมิตโต กัลลียาณสหาโย กัลลียาณสสัมปวโก กัลลียาณมิตเต เสวมาโน
ภชมาโน ปยรุปาสมาโน เตสสัจ ทิฏฐิชาณุคตัง อายัสซัชมาโน อภิสมา-
จาริกัง ธัมมัง ปปริปุเรสังคตติ จานเมตัง วิชชติ. อภิสมาจาริกัง ธัมมัง
ปปริปุเรตวา เลกขณัมมัง ปปริปุเรสังคตติ จานเมตัง วิชชติ. เลกขณัมมัง
ปปริปุเรตวา สีลานิ ปปริปุเรสังคตติ จานเมตัง วิชชติ. สีลานิ ปปริปุเรตวา
กามราคัง वा รุปราคัง वा อรูปราคัง वा ปชหิสังคตติ จานเมตัง
วิชชติ.

๖๘ โส วต ภิกขเว ภิกขุ สังคณิการามो สังคณิการโต สังคณิ-
การามตัง อนนุยุตโต คณารามो คณารโต คณารามตัง อนนุยุตโต เอโก
ปวิเวगे อภิรมิสสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ. เอโก ปวิเวगे อนภิรมันโต
จิตตัสสัง นิमितตัง คเหสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ. จิตตัสสัง นิमितตัง
อัคคคณ्हันโต สัมมาทิฏฐิं ปปริปุเรสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ. สัมมา-
ทิฏฐิं อปปริปุเรตวา สัมมาสมาริं ปปริปุเรสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ.
สัมมาสมาริं อปปริปุเรตวา สัลโวชชานานิ ปชหิสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ.
สัลโวชชานานิ อปปิฬาย นิพพานัง สัจฉิกวิสังคตติ เนตัง จานัง วิชชติ.
โส วต ภิกขเว ภิกขุ น สังคณิการามो น สังคณิการโต น สัง-
ณิการามตัง อนนุยุตโต น คณารามो น คณารโต น คณารามตัง
อนนุยุตโต เอโก ปวิเวगे อภิรมิสสังคตติ จานเมตัง วิชชติ. เอโก
ปวิเวगे อภิรมันโต จิตตัสสัง นิमितตัง คเหสังคตติ จานเมตัง วิชชติ.
จิตตัสสัง นิमितตัง คณ्हันโต สัมมาทิฏฐิं ปปริปุเรสังคตติ จานเมตัง วิชชติ.
สัมมาทิฏฐิं ปปริปุเรตวา สัมมาสมาริं ปปริปุเรสังคตติ จานเมตัง วิชชติ.
สัมมาสมาริं ปปริปุเรตวา สัลโวชชานานิ ปชหิสังคตติ จานเมตัง วิชชติ.
สัลโวชชานานิ ปฬาย นิพพานัง สัจฉิกวิสังคตติ จานเมตัง วิชชติ.

๖๘๘ อถ โข อังคณตธา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา อภิก-
 กัณฺธวันณนา เกวลกัပ္ปํ เขตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปล-
 สังกมิ; อุปลังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺธํ อัญฺจาสิ;
 เอกมณฺธํ จิตา โข สา เทวตา ภควันฺตํ เขตตวโจ “น ยิเม ภันฺเต
 ธัมมา ภิกฺขุโน อปริหานาย ลัวตฺตณฺตี. กตเม น? สัตฺตคารวตา,
 ธัมมคารวตา, สัมมคารวตา, ลีกฺขาการวตา, โสจจัสสตา, กัลยาณมิตฺ-
 ตตา; อิเม โข ภันฺเต น ธัมมา ภิกฺขุโน อปริหานาย ลัวตฺตณฺตีติ.
 อิทมวโจ สา เทวตา. สมฺมณฺโวลเ สัตฺตา อโหสิ. อถ โข สา
 เทวตา “สมฺมณฺโวลเ เม สัตฺตาติ ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณ
 กัตฺวา ตตฺถเวณฺฺตรธายิ.

อถ โข ภควา ตัสสา รัตติยา อังจเยน ภิกฺขุ อามันฺเตสิ “อิม
 ภิกฺขเว รัตติ อังคณตธา เทวตา อภิกกัณฺธาย รัตติยา อภิกกัณฺธ-
 วันณนา เกวลกัပ္ปํ เขตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนานํ, เตนุปลลังกมิ;
 อุปลังกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺธํ อัญฺจาสิ; เอกมณฺธํ จิตา โข
 ภิกฺขเว สา เทวตา มํ เขตตวโจ “น ยิเม ภันฺเต ธัมมา ภิกฺขุโน
 อปริหานาย ลัวตฺตณฺตี. กตเม น? สัตฺตคารวตา, ธัมมคารวตา,
 สัมมคารวตา, ลีกฺขาการวตา, โสจจัสสตา, กัลยาณมิตฺตตา, อิเม โข
 ภันฺเต น ธัมมา ภิกฺขุโน อปริหานาย ลัวตฺตณฺตีติ. อิทมวโจ
 ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทํ วจิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณ กัตฺวา
 ตตฺถเวณฺฺตรธายิติ.

เอวํ วุตฺเต, อายัสฺมา สาริปุตฺโต ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เขตตวโจ
 “อิมัสฺส โข อหํ ภันฺเต ภควตา ลัขิตฺเตน ภาสิตัสฺส เอว
 วิตถาเรณ อตฺถํ อาชานามิ: อิทํ ภันฺเต ภิกฺขุ อตฺตนา จ สัตฺต-
 कारวโ ไหติ, สัตฺตคารวตาย จ วันณนาทํ, เป จันฺถเ ภิกฺขุ น

สัตฺถุคารว, เต จ สัตฺถุคารวตาย สมาทเปติ, เป จัณเเบ ภิกขุ
 สัตฺถุคารว, เตสฺสจ วณฺณ ภณติ ภูตํ ตัจฉิ กาเลน. อัตตนา จ
 ธัมมคารโว โหติ, ะเปฯ สัมมคารโว โหติ, ลิกขาคารโว โหติ,
 สุวโจ โหติ, ะเปฯ กัลยานมิตฺโต โหติ, กัลยานมิตฺตตาย จ
 วณฺณวาที, เป จัณเเบ ภิกขุ น กัลยานมิตฺตา, เต จ กัลยาน-
 มิตฺตตาย สมาทเปติ, เป จัณเเบ ภิกขุ กัลยานมิตฺตา, เตสฺสจ
 วณฺณ ภณติ ภูตํ ตัจฉิ กาเลน. อิมัสส โข อหิ ภันเต ภควตา
 ลขิตฺเตน ภาสิตัสส เหว วิตฺถาเรน อตฺถิ อาชานามิ. “สาธุ สาธุ
 สาริปุตฺต, สาธุ โข ต्वิ สาริปุตฺต อิมัสส มया ลขิตฺเตน ภาสิตัสส
 เหว วิตฺถาเรน อตฺถิ อาชานาสิ. อึช สาริปุตฺต ภิกขุ อัตตนา จ
 สัตฺถุคารโว โหติ, สัตฺถุคารวตาย จ วณฺณวาที, เป จัณเเบ
 ภิกขุ น สัตฺถุคารว, เต จ สัตฺถุคารวตาย สมาทเปติ, เป
 จัณเเบ ภิกขุ สัตฺถุคารว, เตสฺ จ วณฺณ ภณติ ภูตํ ตัจฉิ
 กาเลน. อัตตนา จ ธัมมคารโว โหติ, ะเปฯ สัมมคารโว โหติ,
 ลิกขาคารโว โหติ, สุวโจ โหติ, ะเปฯ กัลยานมิตฺโต โหติ,
 กัลยานมิตฺตตาย จ วณฺณวาที, เป จัณเเบ ภิกขุ น กัลยานมิตฺตา,
 เต จ กัลยานมิตฺตตาย สมาทเปติ, เป จัณเเบ ภิกขุ กัลยานมิตฺตา,
 เตสฺสจ วณฺณ ภณติ ภูตํ ตัจฉิ กาเลน. อิมัสส โข สาริปุตฺต
 มया ลขิตฺเตน ภาสิตัสส เหว วิตฺถาเรน อตฺถิ ทญฺจัพพะโต.

๗๐ โส วต ภิกขเว ภิกขุ น สันเตน สมารินา น ปณฺเเตน
 น ปฏิปัสสัถฺทิสฺสทฺเธน น เอลิทิภาวาริคเตน อเนกวิหิต
 อิทธีวธํ มัจจนวาลลิตฺติ: เอลิปปิ หุตฺวา พหุสา ภวิสฺสติ,
 พหุสาปิ หุตฺวา เอลิ ภวิสฺสติ, ะเปฯ ยาว พหุหิมโลกาปิ

กาเยน วลี วัตตัสสตีติ เนต จานี วิชชติ. ทิพฺพาย
 โสธธาดุยา วิสุทฺธาย อติกกัณฺธมานุสกาย อุกโก ลัทเท สุนิสฺสตี:
 ทิพฺเพ จ มานุสเส จ เป ทูเร สันติเก จาติ เนต จานี
 วิชชติ. ปรัตฺตตานํ ปรัคฺคณานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานิสฺสตี:
 สราคํ วา จิตฺตํ “สราคํ จิตฺตํเนติ ปชานิสฺสตี, ะเปฯ อวิมุตฺตํ วา
 จิตฺตํ “อวิมุตฺตํ จิตฺตํเนติ ปชานิสฺสตีติ เนต จานี วิชชติ. อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสวีสฺสตี. เสยฺยถิ, เอกัมปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย
 ะเปฯ อิติ สากาโร สอุทฺทลํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสวีสฺสตีติ
 เนต จานี วิชชติ. ทิพฺเพน จักขุณา วิสุทฺเธเน อติกกัณฺธมานุสเกเน สัตฺเต
 บัลลิสฺสตี, ะเปฯ ยถากัมมปุเค สัตฺเต ปชานิสฺสตีติ เนต จานี วิชชติ.
 ชาสวานํ ขยา ะเปฯ ลัจฺฉิกิตฺวา อุปลัมบิขฺช วิหริสฺสตีติ เนต จานี วิชชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สันเตเน สมานิยา ปณฺเฑเน
 ปฏูปบัสสัถฺถิสฺสตีเรน เอโกทิกาวาธิตเนน อเนกวิหิตํ อิทธีววิ
 บัจฺจนวีสฺสตี, ะเปฯ ยาว พหิสมํโลกาปิ กาเยน วลี
 วัตตัสสตีติ จานเมต วิชชติ. ทิพฺพาย โสธธาดุยา วิสุทฺธาย
 อติกกัณฺธมานุสกาย อุกโก ลัทเท สุนิสฺสตี: ทิพฺเพ จ มานุเส จ เป
 ทูเร สันติเก จาติ. จานเมต วิชชติ. ปรัตฺตตานํ ปรัคฺคณานํ เจตสา
 เจโต ปริจฺจ ปชานิสฺสตี: สราคํ วา จิตฺตํ “สราคํ จิตฺตํเนติ
 ปชานิสฺสตี, ะเปฯ อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมุตฺตํ จิตฺตํเนติ
 ปชานิสฺสตีติ จานเมต วิชชติ. อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสวีสฺสตี.
 เสยฺยถิ, เอกัมปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย ะเปฯ อิติ สากาโร
 สอุทฺทลํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสวีสฺสตีติ จานเมต วิชชติ.
 ทิพฺเพน จักขุณา วิสุทฺเธเน อติกกัณฺธมานุสเกเน สัตฺเต บัลลิสฺสตี
 จวมาเน อุปบิขฺชมาเน ที่เน ปณฺเฑเน สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกเต

ทุคฺคเต ยถากัมมูปเค สัตฺเต ปชานิสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชตี. อาสวานํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ๗ เปฯ สัจฉิกัถวา อุลลัมบัสส วิหริสฺสตีติ
จานเมตฺ วิชฺชตีติ.

๗๑ นหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺไพ ตตฺถ
ตเตว สักขิภัพฺพตํ ปาปุนิตฺตุํ สติ สติธายตเน. กตเมหิ นหิ? อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ “อิมะ หานภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ, อิมะ
จิตฺติภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ, “อิมะ วิเสสภาคิยา ธัมมาติ
ยถากุตํ นํปฺปชานาติ, “อิมะ นิพฺเพสภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ
อลลิกกัจจการี จ โหติ, อลลัมบิกการี จ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว
นหิ ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺไพ ตตฺถ ตเตว สักขิภัพฺพตํ
ปาปุนิตฺตุํ สติ สติธายตเน.

นหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ ภัพฺไพ ตตฺถ ตเตว
สักขิภัพฺพตํ ปาปุนิตฺตุํ สติ สติธายตเน. กตเมหิ นหิ? อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ “อิมะ หานภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ ปชานาติ, “อิมะ จิตฺติภาคิยา
ธัมมาติ ยถากุตํ ปชานาติ, “อิมะ วิเสสภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ
ปชานาติ, “อิมะ นิพฺเพสภาคิยา ธัมมาติ ยถากุตํ ปชานาติ,
อลลิกกัจจการี จ โหติ, ลลัมบิกการี จ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว นหิ
ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ ตตฺถ ตเตว สักขิภัพฺพตํ ปาปุนิตฺตุํ
สติ สติธายตเนติ.

๗๒ นหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺไพ สมาริธัมม
พลตํ ปาปุนิตฺตุํ. กตเมหิ นหิ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น สมาริธัสส
สมาปัตติกุสโล โหติ, น สมาริธัสส จิตฺตกุสโล โหติ, น สมาริธัสส
วุฏฺฐจฺานกุสโล โหติ, อลลิกกัจจการี จ โหติ, อลลิตัจจการี จ,
อลลัมบิกการี จ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว นหิ ธัมเมหิ สมันนาคโต

ภิกขุ อภัพโพ สมาริสมิ พลตํ ปาปุณิตุ.

นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ ภัพโพ สมาริสมิ พลตํ ปาปุณิตุ. กตเมหิ นหิ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ สมาริสมิ สมารัตตักกุสโล โหติ, สมาริสมิ จิตักกุสโล โหติ, สมาริสมิ วุญฺจํนากุสโล โหติ, สักกัจจการี จ โหติ, สัจจการี จ, สัมปายการี จ. อิมेหิ โข ภิกขเว นหิ ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ ภัพโพ สมาริสมิ พลตํ ปาปุณิตุนติ

๗๓ น ภิกขเว ธัมเม อัมปทาย อภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ. กตเม น? กามัจฉนํทํ พยาปาทํ อีนมิตฺธํ อุตฺธจฺจกุกฺกจฺจํ วิจิกจฺฉํ กามะสุ โข ปนัสฺส อาทีนโว น ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย สุกฺวิญฺโจะ โหติ. อิมะ โข ภิกขเว น ธัมเม อัมปทาย อภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ.

น ภิกขเว ธัมเม ปทาย ภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ. กตเม น? กามัจฉนํทํ พยาปาทํ อีนมิตฺธํ อุตฺธจฺจกุกฺกจฺจํ วิจิกจฺฉํ กามะสุ โข ปนัสฺส อาทีนโว ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย สุกฺวิญฺโจะ โหติ. อิมะ โข ภิกขเว น ธัมเม ปทาย ภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุนติ.

๗๔ น ภิกขเว ธัมเม อัมปทาย อภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ. กตเม น? กามวิตักกํ, พยาปาทวิตักกํ, วิหีสาวิตักกํ, กามลลณํ, พยาปาทลลณํ, วิหีศาลลณํ. อิมะ โข ภิกขเว น ธัมเม อัมปทาย อภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ.

น ภิกขเว ธัมเม ปทาย ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุ. กตเม น? กามวิตักกํ, พยาปาทวิตักกํ, วิหีสาวิตักกํ, กามลลณํ, พยาปาทลลณํ, วิหีศาลลณํ. อิมะ โข ภิกขเว น ธัมเม ปทาย อภัพโพ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบัสฺส วิหริตุนติ.

เทวตาวคฺโค ทฺติโย.

ตัสสัทธานิ.

อนาคามิ อรหิ มิตตา, เทวตา สติลักขิพล.

ตํ ฌานํ อปร เวเต.

๗๕ ฉหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขํ
วิหริตี สวิฆาตํ สอปปายาสํ สปริฬาหิ กายัสสึ เกหา ปรมมรณา
ทคคตติ ปาฏิกขา. กตเมหิ ฉหิ ? กามวิตักกเณ, พยาปาทวิตักกเณ,
วิหิสาวิตักกเณ, กามสัลลวณาย, พยาปาทสัลลวณาย, วิหิสาสัลลวณาย. อิมหิ
ไซ ภิกขเว ฉหิ อัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขํ
วิหริตี สวิฆาตํ สอปปายาสํ สปริฬาหิ กายัสสึ เกหา ปรมมรณา
ทคคตติ ปาฏิกขา.

ฉหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว อัมเม สุขํ
วิหริตี สวิฆาตํ สอปปายาสํ สปริฬาหิ กายัสสึ เกหา ปรมมรณา
สุคตติ ปาฏิกขา. กตเมหิ ฉหิ ? เนกขัมมวิตักกเณ, อพยาปาทวิตักกเณ,
อวิหิสาวิตักกเณ, เนกขัมมสัลลวณาย, อพยาปาทสัลลวณาย, อวิหิสาสัลลวณาย.
อิมหิ ไซ ภิกขเว ฉหิ อัมเมหิ สมนันนาคโต ภิกขุ ทิฏฐิเจว
อัมเม สุขํ วิหริตี สวิฆาตํ สอปปายาสํ สปริฬาหิ กายัสสึ เกหา
ปรมมรณา สุคตติ ปาฏิกขาติ.

๗๖ ฉ ภิกขเว อัมเม อปัปพาย อภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาทุ.
กตเม ฉ ? มานํ, โอมานํ, อติมานํ, อธิมานํ, อัมภํ, อตินิปาตํ.
อิม ไซ ภิกขเว ฉ อัมเม อปัปพาย อภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาทุ.

ฉ ภิกขเว อัมเม ปพาย ภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาทุ. กตเม ฉ ?
มานํ, โอมานํ, อติมานํ, อธิมานํ, อัมภํ, อตินิปาตํ. อิม ไซ ภิกขเว
ฉ อัมเม ปพาย ภัพโพ อรหัตตํ สัจฉิกาทุนนติ.

๗๗ ฉ ภิกขเว อัมเม อปัปพาย อภัพโพ อุตตริมนุสฺสอัมมา

อลมวียนทาส์สนวิเสส สัจฉิกาตุ. กตเม น ? มุฏฺฐัจฉัจจ, อลัมปัสสณ-
อินทริเยสุ อคฺคตทวารต, โกชนเ อมัตตัตถ์ญต, กุหน, ลปน. อเ
ไซ ภิกขเว น อัมเม อปฺปาย อภัพฺไพ อุตฺตรมนุสฺสธัมมา
อลมวียนทาส์สนวิเสส สัจฉิกาตุ.

น ภิกขเว อัมเม ปาย ภัพฺไพ อุตฺตรมนุสฺสธัมมา อลมวียน-
ทาส์สนวิเสส สัจฉิกาตุ. กตเม น ? มุฏฺฐัจฉัจจ, อลัมปัสสณ-
อินทริเยสุ อคฺคตทวารต, โกชนเ อมัตตัตถ์ญต, กุหน, ลปน. อเ
ไซ ภิกขเว น อัมเม ปาย ภัพฺไพ อุตฺตรมนุสฺสธัมมา อลมวียน-
ทาส์สนวิเสส สัจฉิกาตุนติ.

๗๘ นทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมันนาคโต ภิกขุ ทิฏฺฐเ จอ อัมเม
สุขโสมนัสสทฺทโล วิหริติ, โยนิ จัสส อารทฺโธ โหติ อาสวานํ
ชยาย. กตเมทิ นทิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อัมมาราโม โหติ, ภาวนาราโม
โหติ, ปธานาราโม โหติ, ปวีเการาโม โหติ, อพฺยาบัสฺสณาราโม
โหติ, นิปฺปยฺจอาราโม โหติ. อเมทิ ไช ภิกขเว นทิ อัมเมทิ
สมันนาคโต ภิกขุ ทิฏฺฐเ จอ อัมเม สุขโสมนัสสทฺทโล วิหริติ,
โยนิ จัสส อารทฺโธ โหติ อาสวานํ ชยายาติ.

๗๙ นทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมันนาคโต ภิกขุ อภัพฺไพ อนนฺต-
วา กุสฺล อัมม อธิคฺฉนฺตุ, อธิคฺฉ วา กุสฺล อัมม ฆาติกาตุ. กตเมทิ
นทิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ น อายกุสฺโส โหติ, น อปายกุสฺโส
โหติ, น อูปายกุสฺโส โหติ, อนนฺตตานํ กุสฺลนํ อัมมานํ อธิคฺมาย
น ฉนฺทํ ชเนติ, อธิคเต กุสฺเล อัมเม น สารีกชติ, สาทิจฺจกิริยาย
น สัมปาเทติ. อเมทิ ไช ภิกขเว นทิ อัมเมทิ สมันนาคโต ภิกขุ อภัพฺไพ
อนนฺต วา กุสฺล อัมม อธิคฺฉนฺตุ, อธิคฺฉ วา กุสฺล อัมม ฆาติกาตุ.

นทิ ภิกขเว อัมเมทิ สมันนาคโต ภิกขุ ภัพฺไพ อนนฺต วา

กุสลัมมิ อธิคันตฺ, อธิคตฺ วา กุสลัมมิ ฆาติกาทฺ. กตเมหิ
 นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อายกุสโล จ โหติ, อปายกุสโล จ
 โหติ, อูปายกุสโล จ โหติ, อนนฺตทานํ กุสฺลํ ฐัมมานํ อธิคมาณ
 นนฺทํ ชเนติ, อธิคเต กุสฺเล ฐัมเม สวักขติ, สวตฺตจฺจกิริยาย
 สัมปาเทติ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ
 ภัพฺโป อนนฺตตฺ วา กุสลัมมิ อธิคันตฺ, อธิคตฺ วา กุสลัมมิ
 ฆาติกาทุนฺติ.

๘๐ นหิ ภิกขเว ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ น จิรํเสว มหัตต
 เวปุลลิตตํ ปาปุนาติ ฐัมเมสุ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 อาโลกพฺพโล จ โหติ, โยคพฺพโล จ โหติ, เวทพฺพโล จ โหติ,
 อสนฺตญฺญิพฺพโล จ, อนิกฺขิตตฺตฺวโร จ กุสฺเลสฺสุ ฐัมเมสุ, อุตฺตรวิบ
 ปตาเรติ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ
 น จิรํเสว มหัตต เวปุลลิตตํ ปาปุนาติ ฐัมเมสุติ.

๘๑ นหิ ภิกขเว ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต เอว
 นิรये. กตเมหิ นหิ ? ปาณาติปาตํ โหติ, อทินฺนาทายํ โหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจารํ โหติ, มสฺสาทาํ โหติ, ปาปํจฺฉเ จ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ.
 อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต
 เอว นิรये.

นหิ ภิกขเว ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต เอว ลัคเค.
 กตเมหิ นหิ ? ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต
 โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มสฺสาทา ปฏฺวิโรโต โหติ,
 อปํจฺฉเ จ, สัมมาทิฏฺฐิ จ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ฐัมเมหิ
 สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต เอว ลัคเคติ.

๘๒ นหิ ภิกขเว ฐัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต เอว

นิรเย. กตเมหิ นหิ ? มุสสาวาเท โหติ, ปัสสณาวาโจ โหติ, ฌมฺมสาลาโจ
โหติ, สัมมยปฺปลาปิ โหติ, ลุทฺโธ จ, ปคัप्พะโก จ. อิมเหิ โข
ภิกขเว นหิ ธมฺมเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเย.

นหิ ภิกขเว ธมฺมเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สัคเค.
กตเมหิ นหิ ? มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปัสสณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต
โหติ, ฌมฺมสาลา วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, สัมมยปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ,
อลุทฺโธ จ, อปฺปคัप्พะโก จ. อิมเหิ โข ภิกขเว นหิ ธมฺมเมหิ
สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สัคเค.

๘๓ นหิ ภิกขเว ธมฺมเมหิ สมนฺนาคโต อภัพฺโพ ภิกขุ อคฺคํ ธมฺมํ
อหัตถติ สัจฉิกาทํ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อลทฺโธ
โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตตปฺปปี โหติ, ทุปฺปัลโล โหติ, กาเย จ
ชีวเต จ สาเปกฺโข โหติ. อิมเหิ โข ภิกขเว นหิ ธมฺมเมหิ
สมนฺนาคโต ภิกขุ อภัพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อหัตถติ สัจฉิกาทํ.

นหิ ภิกขเว ธมฺมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ ภัพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อหัตถติ
สัจฉิกาทํ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ลทฺโธ โหติ, หิริมา
โหติ, โอตตปฺปปี โหติ, อารทฺธวโร โหติ, บัลลวโร โหติ, กาเย
จ ชีวเต จ อนเปกฺโข โหติ. อิมเหิ โข ภิกขเว นหิ ธมฺมเมหิ
สมนฺนาคโต ภิกขุ ภัพฺโพ อคฺคํ ธมฺมํ อหัตถติ สัจฉิกาทนฺติ.

๘๔ นหิ ภิกขเว ธมฺมเมหิ สมนฺนาคตลล ภิกขุโน, ยา รัตติ วา
ทิวสํ วา อาคัจฉติ, หานิ เยว ปาฏิกขา กุลลลธํ ธมฺมลํ, โน
วูทฺธมฺ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ มหิทธิโก โหติ วิมาตวา
อสนฺนตฺถุโจ อิตริตรจฺจวรมณฺฑปาทเสนาสนคฺคิณนบัจจยเภลลชฺชปรีกษาเรน,
อลทฺโธ โหติ, ทลลลลโล โหติ, กุลลโล โหติ, มุฏฺฐจลลลติ โหติ,
ทุปฺปัลโล โหติ. อิมเหิ โข ภิกขเว นหิ ธมฺมเมหิ สมนฺนาคตลล ภิกขุโน,

ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หานิ เยว ปาฏิกขา กุสเลสุ
ธัมเมสุ ใน วุฑฺฒิ.

นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคตัสส ภิกขุโน ยา รัตติ วา
ทิวโส วา อาคัจฉติ, วุฑฺฒิ เยว ปาฏิกขา กุสเลสุ ธัมเมสุ ใน ปรีหานิ.
กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ น มหัจฉโน โหติ น วิฆาตวา
สันตญฺโง อิตตริตจิวรมันนาคตเสนาสนคิลานบัจจยเกสฺสชฺชปรีกขาเรน,
สทฺธโ หติ, สลฺลว โหติ, อารทฺธววิโย โหติ, สติมา โหติ, บัลลว
โหติ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ธัมเมหิ สมันนาคตัสส ภิกขุโน ยา
รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ วุฑฺฒิ เยว ปาฏิกขา กุสเลสุ
ธัมเมสุ, ใน ปรีหานีติ.

อหัตถถวักโค ตติโย.

ตัสสัทธานิ.

ทุกฺข, อหัตถิ อุตฺตริจ, สฺข, อธิคเมน จ,
มหัตถทวฺยนิรเย, อัคคธัมมบัจ, รัตติยาติ.

๑๕ นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ อภัพฺไพ อนุตฺตร
สตีภาวํ สัจฉิกาทุ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ, ยัสฺมิ
สมเย จิตฺตํ นิคฺคเหตฺัพพํ, ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ น นิคฺคณฺหาติ; ยัสฺมิ
สมเย จิตฺตํ บัคคเหตฺัพพํ, ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ น บัคคณฺหาติ; ยัสฺมิ
สมเย จิตฺตํ สัมปหฺลิตฺัพพํ, ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ น สัมปหฺลติ; ยัสฺมิ
สมเย จิตฺตํ อชฺฉนฺเปกฺขิตฺัพพํ, ตัสฺมิ สมเย จิตฺตํ น อชฺฉนฺเปกฺขติ;
เหินาธมุตฺติโก จ โหติ, สักกายาภโรโต จ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ
ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ อภัพฺไพ อนุตฺตร สตีภาวํ สัจฉิกาทุ.

นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ภิกขุ อภัพฺไพ อนุตฺตร

สตีภาว ลัจฉิกาตฺ. กตเมหิ นหิ ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ, ยลัม
 สมเย จิตตํ นิคคเหตัพพะ, ตลัม สมเย จิตตํ นิคคณฺหาติ; ยลัม
 สมเย จิตตํ นิคคเหตัพพะ, ตลัม สมเย จิตตํ นิคคณฺหาติ; ยลัม
 สมเย จิตตํ สัมปทิสตัพพะ, ตลัม สมเย จิตตํ สัมปทิสติ; ยลัม
 สมเย จิตตํ อชฺชฎเปกฺขิตัพพะ, ตลัม สมเย จิตตํ อชฺชฎเปกฺขติ;
 ปณฺีตารมฺมตฺติโก จ โหติ, นิพพานาภโรโต จ. อเมหิ โข ภิกขเว
 นหิ ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต ภิกขุ ภัพพะ อนุตฺตรํ สตีภาว
 ลัจฉิกาตฺถนิตฺติ.

๑๖ นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต สุนนํโตปิ ลัทธัมมํ
 อภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตุ กุสเลสุ ธัมเมสุ ลัมมัตตํ. กตเมหิ นหิ ?
 กัมมวารณตาย สมณฺเณนาคโต โหติ, กิเลสวารณตาย สมณฺเณนาคโต
 โหติ, วิปากวารณตาย สมณฺเณนาคโต โหติ, อลลัทธโร จ โหติ, อจฺฉนฺนํทโก
 จ, ทุปฺบํโวลโว จ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต
 สุนนํโตปิ ลัทธัมมํ อภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตุ กุสเลสุ ธัมเมสุ
 ลัมมัตตํ.

นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต สุนนํโตปิ ลัทธัมมํ
 ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตุ กุสเลสุ ธัมเมสุ ลัมมัตตํ. กตเมหิ
 นหิ ? น กัมมวารณตาย สมณฺเณนาคโต โหติ, น กิเลสวารณตาย
 สมณฺเณนาคโต โหติ, น วิปากวารณตาย สมณฺเณนาคโต โหติ, ลัทธโร
 จ โหติ, ฉนฺนํทโก จ, ปัลลววา จ. อเมหิ โข ภิกขเว นหิ
 ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต สุนนํโตปิ ลัทธัมมํ ภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตุ
 กุสเลสุ ธัมเมสุ ลัมมัตตํนิตฺติ.

๑๗ นหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมณฺเณนาคโต สุนนํโตปิ ลัทธัมมํ
 อภัพพะ นิยามํ โอภกมิตฺตุ กุสเลสุ ธัมเมสุ ลัมมัตตํ. กตเมหิ นหิ ?

มาตา ชีวตา ไวโรปิตา โหติ, ปิตา ชีวตา ไวโรปิตา โหติ, อรหา
 ชีวตา ไวโรปิตา โหติ, ตถาคตัสส ทุฏฺเฐน จิตฺเตน โลหิตํ
 อุปัปาทิตํ โหติ, สโฆ ภินฺโน โหติ, ทูบฺบํโล โหติ ชไฟิ
 เอยมฺมุโค. อิมเหิ โข ภิกฺขเว นหิ ธมฺมเหิ สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ
 สทฺธมฺมํ อภัพฺไพ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ ธมฺมेषุ สัมมัตตํ.

นหิ ภิกฺขเว ธมฺมเหิ สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ ภัพฺไพ
 นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ ธมฺมेषุ สัมมัตตํ. กตเมหิ นหิ ? น
 มาตา ชีวตา ไวโรปิตา โหติ, น ปิตา ชีวตา ไวโรปิตา โหติ,
 น อรหา ชีวตา ไวโรปิตา โหติ, น ตถาคตัสส ทุฏฺเฐน
 จิตฺเตน โลหิตํ อุปัปาทิตํ โหติ, น สโฆ ภินฺโน โหติ, บัลลวาทา
 โหติ อชไฟิ เอยมฺมุโค. อิมเหิ โข ภิกฺขเว นหิ ธมฺมเหิ
 สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ ภัพฺไพ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ
 ธมฺมेषุ สัมมัตตํ.

๘๘ นหิ ภิกฺขเว ธมฺมเหิ สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ
 อภัพฺไพ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ ธมฺมेषุ สัมมัตตํ. กตเมหิ
 นหิ ? ตถาคตํปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย เทลียมานเณ น สุตฺตํสฺสตี,
 น โสถํ โอทหตี, น อลฺลวาทิตํ อุปฺภุจฺเปตี, อนตฺถํ คณฺหาตี,
 ขตฺถํ วิปฺพจตี, อนนฺโถมิกาย ชนฺตียา สมฺมํนาคโต โหติ. อิมเหิ
 โข ภิกฺขเว นหิ ธมฺมเหิ สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ
 อภัพฺไพ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ ธมฺมेषุ สัมมัตตํ.

นหิ ภิกฺขเว ธมฺมเหิ สมฺมํนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ
 ภัพฺไพ นิยามํ โอภกมิตฺตํ กุสฺเสสุ ธมฺมेषุ สัมมัตตํ. กตเมหิ นหิ ?
 ตถาคตํปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย เทลียมานเณ สุตฺตํสฺสตี, โสถํ
 โอทหตี, อลฺลวาทิตํ อุปฺภุจฺเปตี, ขตฺถํ คณฺหาตี, อนตฺถํ
 วิปฺพจตี,

อนโลมิกาย ชนฺตียา สมนฺนาคโต โหติ. อิมหิ โข ภิกฺขเว นหิ
 สัมเมหิ สมนฺนาคโต สุนฺนํโตปิ สทฺธมฺมํ ภทฺโธ นิยามํ โยถกมิตฺตุ
 กุลเลสุ สัมเมสุ สัมมัตตํนติ.

๘๙ น ภิกฺขเว สัมเม อปัปฺปาย อภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ
 สจฺจนิกาตุ. กตเม น? สกฺกกายทิฏฺฐิ, วิจิกจฺฉํ, สีสทฺถพตฺตปรามาสํ,
 อปายคฺคณิยํ วาঢฺ, อปายคฺคณิยํ โทสํ, อปายคฺคณิยํ โมหํ. อิม
 โข ภิกฺขเว น สัมเม อปัปฺปาย อภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ สจฺจนิกาตุ.

น ภิกฺขเว สัมเม ปฺปาย ภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ สจฺจนิกาตุ.
 กตเม น? สกฺกกายทิฏฺฐิ, วิจิกจฺฉํ, สีสทฺถพตฺตปรามาสํ, อปายคฺคณิยํ
 วาঢฺ, อปายคฺคณิยํ โทสํ, อปายคฺคณิยํ โมหํ. อิม โข ภิกฺขเว
 น สัมเม ปฺปาย ภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ สจฺจนิกาตุ.

๙๐ นยิม ภิกฺขเว สัมมา ทิฏฺฐิธัมมํปทํปจฺจสํ ปุคฺคัลลสํ ปทีนา.
 กตเม น? สกฺกกายทิฏฺฐิ, วิจิกจฺฉา, สีสทฺถพตฺตปรามาโส, อปายคฺคณิโย
 วาโค, อปายคฺคณิโย โทโส, อปายคฺคณิโย โมโห. อิม โข
 ภิกฺขเว น สัมมา ทิฏฺฐิธัมมํปทํปจฺจสํ ปุคฺคัลลสํ ปทีนา.

๙๑ น ภิกฺขเว สัมเม อภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล อปัปฺปาทเหตุ
 กตเม น? สกฺกกายทิฏฺฐิ, วิจิกจฺฉํ, สีสทฺถพตฺตปรามาสํ, อปายคฺคณิยํ
 วาঢฺ, อปายคฺคณิยํ โทสํ, อปายคฺคณิยํ โมหํ. อิม โข ภิกฺขเว
 น สัมเม อภทฺโธ ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล อปัปฺปาทเหตุ.

๙๒ นยิมานิ ภิกฺขเว อภทฺธัพฺปจฺจานานิ. กตมานิ น? อภทฺโธ
 ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล สัตตวิ อคฺคาโร วิหวิตุ อปัปฺปติสฺโส, อภทฺโธ
 ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล สัมเม อคฺคาโร วิหวิตุ อปัปฺปติสฺโส, อภทฺโธ
 ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล สจฺเจ อคฺคาโร วิหวิตุ อปัปฺปติสฺโส, อภทฺโธ
 ทิฏฺฐิธัมมํปทํ ปุคฺคโล สกฺกขาเย อคฺคาโร วิหวิตุ อปัปฺปติสฺโส,

อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อนาคมนิยวตฺถุ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อัญจํ ภวํ นิพฺพตฺเตตฺ, อิมานิ โข ภิกฺขเว อภัพฺพัญญานานิ.

๔๓ ฉนิมามิ ภิกฺขเว อภัพฺพัญญานานิ. กตมานิ น ? อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล กัณฺธิ สํขารํ นิจฺจโต อูปคฺคินฺตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล กัณฺธิ สํขารํ สุขโต อูปคฺคินฺตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล กัณฺธิ ธมฺมํ อตฺตโต อูปคฺคินฺตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อนันตริยกัมมํ กาทฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล โกตฺหลมํ คเลณ สุกฺกํ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อโธ พหิตฺธา ทักฺขิณียํ คเวสิตฺ, อิมานิ โข ภิกฺขเว น อภัพฺพัญญานานิ.

๔๔ ฉนิมามิ ภิกฺขเว อภัพฺพัญญานานิ. กตมานิ น ? อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล มาตฺรํ ชีวตา โวโรเปตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล บิตรํ ชีวตา โวโรเปตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อรหฺนํ ชีวตา โวโรเปตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล ตถาคตฺสัถฺ ทุฏฺฐเณ จิตฺเตน โลหิตํ อูปปาเทตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล สํฆํ ภินฺทิตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อลฺลวํ สัตฺถาวํ อุกฺกทิสิตฺ, อิมานิ โข ภิกฺขเว น อภัพฺพัญญานานิ.

๔๕ ฉนิมามิ ภิกฺขเว อภัพฺพัญญานานิ. กตมานิ น ? อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล สยฺกตํ สุขทุกฺขํ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล ปฺรกตํ สุขทุกฺขํ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล สยฺกตลฺลวํ ปฺรกตลฺลวํ สุขทุกฺขํ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อสยฺการํ อธิจฺจุสมุပ္ปันนํ สุขทุกฺขํ บัจจาคันตฺ, อภัพฺโพ ทิฏฺฐิธัมมํ โน ปุคฺคโล อปฺรการํ อธิจฺจุ-

สมุပ္ปันนํ สุขทุกขํ บัจจาคันตํ, อภัพโพ ทิฏฐิจัสสัมปันโน ปุคฺคโล
 อสยการวัจํ อปรการวัจํ อธิจฺจสมุပ္ปันนํ สุขทุกขํ บัจจาคันตํ, ตํ
 ภิสฺส เหตุ? ตถาหิสฺส ภิกฺขเว ทิฏฐิจัสสัมปันนํสฺส ปุคฺคลสฺส เหตุ จ
 สุกฺกโจะ เหตุสมุပ္ปันนา จ ธัมมา. อิมานิ โข ภิกฺขเว น
 อภัพฺพจฺานานนฺติ.

สํติวคฺโค จตฺตโร.

ตัสฺสทฺธานํ.

สํติ ภัพโพ อวารณตา
 ปหาตัพพะ ปหานา เม
 กัลลิจิ สังขาริ มาตริ

สฺสสฺสา ปวฺจจิตฺติ,
 อุปปาเทตัพพะ สัตตริ
 สยกเตน วคฺโคติ.

๔๖ ฉนฺนํ ภิกฺขเว ปาตุกาโว ทฺลลโก โลกัสฺมิ. กตเมสฺส ฉนฺนํ ?
 ตถาคตฺสฺส อรโหโต สัมมาสัมพุทฺธสฺส ปาตุกาโว ทฺลลโก โลกัสฺมิ,
 ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺสฺส ธัมมวินยสฺส เทเสตา ปุคฺคโล ทฺลลโก โลกัสฺมิ,
 อริยายตเน บัจจาชฺาโต ทฺลลโก โลกัสฺมิ, อินทริยานํ อเวกฺลิตตา
 ทฺลลภา โลกัสฺมิ, อชพิตา อเนพิมุคตา ทฺลลภา โลกัสฺมิ,
 กุลลธัมมัจฉนฺโฑ ทฺลลโก โลกัสฺมิ; อเมสฺส โข ภิกฺขเว ฉนฺนํ
 ปาตุกาโว ทฺลลโก โลกัสฺมินฺติ.

๔๗ ฉนฺนิเม ภิกฺขเว อานิสฺสา โสตาบัตติผลสัจฉนฺนิริยาย. กตเม
 น? สทฺธมฺมนิโยโต โหติ, อปริหานธมฺโม โหติ, ปริยัตตกตฺสฺส
 ทุกฺขํ น โหติ, อสฺาธารณน ฌาณน สมนฺนาคโต โหติ,
 เหตุ จัสฺส สุกฺกโจะ, เหตุสมุပ္ปันนา จ ธัมมา. อิมานิ โข ภิกฺขเว
 น อานิสฺสา โสตาบัตติผลสัจฉนฺนิริยายาติ.

๔๘ โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กัลลิจิ สังขาริ นิจฺจโต สมนุบัลลนฺโต
 อนฺโลมิกาย ฌนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตี เนตฺ จานํ วิชฺชติ.

อนฺโลมิกาย ชันตียา อลมนันนาคโต สัมมัตตนิยามํ โอภกมัสสตีติ
เนตฺ จานํ วิชฺชติ. สัมมัตตนิยามํ อโนภกมมาโน โสตาปัตติผลํ วา
สททาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหัตตํ วา ลักขณวิรลิตตีติ
เนตฺ จานํ วิชฺชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลัพพลํชาเร อนิจฺจโต สมฺนุปลัสสันโต
อนฺโลมิกาย ชันตียา สมนันนาคโต ภวิสสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ.
อนฺโลมิกาย ชันตียา สมนันนาคโต สัมมัตตนิยามํ โอภกมัสสตีติ
จานเมตฺ วิชฺชติ. สัมมัตตนิยามํ อโนภกมมาโน โสตาปัตติผลํ วา สททาคามิผลํ
วา อนาคามิผลํ วา อรหัตตํ วา ลักขณวิรลิตตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ.

๙๙ โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กณฺจิจิ ลขารํ สุขโต สมฺนุปลัสสันโต
ขเปว ลัพพลํชาเร ทุกฺขโต สมฺนุปลัสสันโต ขเปว

๑๐๐ โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กณฺจิจิ รัมมํ อตฺตโต สมฺนุปลัสสันโต
ขเปว ลัพพลํชาเร อนตฺตโต สมฺนุปลัสสันโต ขเปว

๑๐๑ โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิพฺพานํ ทุกฺขโต สมฺนุปลัสสันโต อนฺโลมิกาย
ชันตียา สมนันนาคโต ภวิสสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ. อนฺโลมิกาย ชันตียา
อลมนันนาคโต สัมมัตตนิยามํ โอภกมัสสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ.
สัมมัตตนิยามํ อโนภกมมาโน โสตาปัตติผลํ วา สททาคามิผลํ วา
อนาคามิผลํ วา อรหัตตํ วา ลักขณวิรลิตตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ.

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิพฺพานํ สุขโต สมฺนุปลัสสันโต
อนฺโลมิกาย ชันตียา สมนันนาคโต ภวิสสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ.
อนฺโลมิกาย ชันตียา สมนันนาคโต สัมมัตตนิยามํ โอภกมัสสตีติ
จานเมตฺ วิชฺชติ. สัมมัตตนิยามํ อโนภกมมาโน โสตาปัตติผลํ วา
สททาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหัตตํ วา ลักขณวิรลิตตีติ
จานเมตฺ วิชฺชติ.

๑๐๒ น ภิกขเว อานิสฺเส สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว ภิกขุณา
 สัพฺพลฺขารेषุ อโนธึ กวิตฺวา อนิจฺจลฺลวํ อุมฺภุจเปตฺติ. กตเม น ?
 สัพฺพลฺขารว จ อนวฺภุจิตโต ขายลฺลสฺสันติ, สัพฺพโลเก จ เม มโน
 นาภิรมิสฺสติ, สัพฺพโลกา จ เม มโน วุฏฺฐหิสฺสติ, นิพฺพานโปณฺณจ
 เม มานสิ ภาวิสฺสติ, ลวํ โยชนา จ เม ปหานํ คจฺฉนฺติ, ปรมเณ จ
 สามวํ เณน สมณฺณาคโต ภาวิสฺสามิติ. อิเม โข ภิกขเว น อานิสฺเส
 สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว ภิกขุณา สัพฺพลฺขารेषุ อโนธึ กวิตฺวา อนิจฺจลฺลวํ
 อุมฺภุจเปตฺตุนฺติ.

๑๐๓ น ภิกขเว อานิสฺเส สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว ภิกขุณา สัพฺพลฺขารेषุ
 อโนธึ กวิตฺวา ทุกฺขลฺลวํ อุมฺภุจเปตฺติ. กตเม น ? สัพฺพลฺขารेषุ จ เม
 นิพฺพานลฺลวํ บัจฺจุมฺภุจิตา ภาวิสฺสติ เสยฺยถาปิ อุกฺขิตฺตาสึเก
 วรเก, สัพฺพโลกา จ เม มโน วุฏฺฐหิสฺสติ, นิพฺพานे จ สันติทฺธลวํ
 ภาวิสฺสามิ, อนสุยา จ เม สมุคฺฆาตํ คจฺฉนฺสฺสันติ, กิจฺจการี จ ภาวิสฺสามิ,
 ตตฺถา จ ปริจฺฉินฺโน ภาวิสฺสติ เมตฺตาวตยาติ. อิเมหิ โข ภิกขเว
 น อานิสฺเส สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว ภิกขุณา สัพฺพลฺขารेषุ อโนธึ
 กวิตฺวา ทุกฺขลฺลวํ อุมฺภุจเปตฺตุนฺติ.

๑๐๔ น ภิกขเว อานิสฺเส สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว ภิกขุณา
 สัพฺพธมฺเมสุ อโนธึ กวิตฺวา อนัตตลฺลวํ อุมฺภุจเปตฺติ. กตเม น ?
 สัพฺพโลเก จ ขตมฺมโย ภาวิสฺสามิ, ขหํการา จ เม อปรุชฺฉนิลลสฺสันติ,
 มมํการา จ เม อปรุชฺฉนิลลสฺสันติ, อสฺสธารเณน จ วาเณน
 สมณฺณาคโต ภาวิสฺสามิ, เหตุ จ เม สุกฺวิญฺโฐ ภาวิสฺสติ, เหตุสมุပ္ปันนา
 จ ธมฺมา. อิเม โข ภิกขเว น อานิสฺเส สัมบัลฺลสมาเนน อลเมว
 ภิกขุณา สัพฺพธมฺเมสุ อโนธึ กวิตฺวา อนัตตลฺลวํ อุมฺภุจเปตฺตุนฺติ.

๑๐๕ ตโยเม ภิกขเว ภาว ปหาตัพฺพา. ตัสฺสุ ลิกฺขาสฺสุ ลิกฺขิตัพฺพ.

กตเม ตโย ภวา ปหาตัพพา ? กามภโว, รูปภโว, อรูปภโว. อิมะ ตโย
ภวา ปหาตัพพา. กตมาสุ ตัสสุ ลิกขาสุ ลิกขิตัพพะ ? อธิสสลิขาย,
อธิจิตตลิขาย, อธิบัญญัติขาย. อิมาสุ ตัสสุ ลิกขาสุ ลิกขิตัพพะ.
ยโต โข ภิกขเว ภิกขุโน อิมะ ตโย ภวา ปหานา โหนติ, อิมาสุ
จ ตัสสุ ลิกขาสุ ลิกขิตลิขโ โหติ. อयั วุจจติ ภิกขเว ภิกขุ
อัจเฉชชี ตันหิ, วิวัตตยิ สลัลโชนน, สัมมา มานาภิสมยา
อนัตตมกาสิ ทุกขัสสลาติ.

๑๐๖ ติสโส อิมะ ภิกขเว ตันหา ปหาตัพพา. ตโย จ มานา.
กตมา ติสโส ตันหา ปหาตัพพา ? กามตันหา, ภาวตันหา, วิภาวตันหา.
อิมะ ติสโส ตันหา ปหาตัพพา. กตเม ตโย มานา ? มานโน, โอมานโน,
อติมานโน. อิมะ ตโย มานา. ยโต โข ภิกขเว ภิกขุโน อิมะ
ติสโส ตันหา ปหานา โหนติ, อิมะ จ ตโย มานา. อयั วุจจติ
ภิกขเว ภิกขุ อัจเฉชชี ตันหิ, วิวัตตยิ สลัลโชนน, สัมมา
มานาภิสมยา อนัตตมกาสิ ทุกขัสสลาติ.

อานิสสวัคโค บัณจโม.

ตัสสัทธานิ.

ปาตุภาโว อานิสโส อนิจจัง ทุกขมนัตตโต,
นิพพานัง ตโย อโนทิล วุตตา ภวา ตันหาเย เต ทลลิตะ.
ทุติยบัณฑิตกาสโก นิฏฐิตะ.

ปณณาลกาลังคหิตอ วิคโค.

๑๐๗ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? ภาโค, โตโส, โมโห. อิมะ โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพา. กตเม ตโย? ราคัลล ปหานาย อสุภา ภาเวตฺถ์พพา, โทลัลล ปหานาย เมตฺตา ภาเวตฺถ์พพา, โมหัลล ปหานาย บัณฺณา ภาเวตฺถ์พพา. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมะ ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพาติ.

๑๐๘ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? กายทฺขจฺจวิตฺ, วจิตฺทฺขจฺจวิตฺ, มโนทฺขจฺจวิตฺ. อิมะ โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพา. กตเม ตโย? กายทฺขจฺจวิตฺลล ปหานาย กายสุจฺจวิตฺ ภาเวตฺถ์พพ, วจิตฺทฺขจฺจวิตฺลล ปหานาย วจิตฺสุจฺจวิตฺ ภาเวตฺถ์พพ, มโนทฺขจฺจวิตฺลล ปหานาย มโนสุจฺจวิตฺ ภาเวตฺถ์พพ. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมะ ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพาติ.

๑๐๙ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? กามวิตักโก, พฺยาปาทวิตักโก, วิหีลาวิตักโก. อิมะ โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพา. กตเม ตโย? กามวิตักกัลล ปหานาย เนกขัมมวิตักโก ภาเวตฺถ์พพ, พฺยาปาทวิตักกัลล ปหานาย อพฺยาปาทวิตักโก ภาเวตฺถ์พพ, วิหีลาวิตักกัลล ปหานาย อวิหีลาวิตักโก ภาเวตฺถ์พพ. อิมลฺ โข ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมะ ตโย ธัมมา ภาเวตฺถ์พพาติ.

๑๑๐ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? กามลลฺณนา, พฺยาปาทลลฺณนา, วิหีลาลลฺณนา. อิมะ โข ภิกขเว ตโย ธัมมา.

อิมลั โข ภิกขเว ตินณั ธัมมานั ปทานาย ตโย ธัมมา ภาวตัพพา.
กตเม ตโย ? กามลัณณาย ปทานาย เนกขัมมลัณณา
ภาวตัพพา, พียาปาหลัณณาย ปทานาย อพียาปาหลัณณา ภาวตัพพา,
วิหีสาลัณณาย ปทานาย อวิหีสาลัณณา ภาวตัพพา. อิมลั โข
ภิกขเว ตินณั ธัมมานั ปทานาย อิม ตโย ธัมมา ภาวตัพพาทิ.

๑๑๑ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย ? กามธาตุ,
พียาปาหธาตุ, วิหีสธาตุ. อิม โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลั
โข ภิกขเว ตินณั ธัมมานั ปทานาย ตโย ธัมมา ภาวตัพพา.
กตเม ตโย ? กามธาตุยา ปทานาย เนกขัมมธาตุ ภาวตัพพา,
พียาปาหธาตุยา ปทานาย อพียาปาหธาตุ ภาวตัพพา, วิหีสธาตุยา
ปทานาย อวิหีสธาตุ ภาวตัพพา. อิมลั โข ภิกขเว ตินณั ธัมมานั
ปทานาย อิม ตโย ธัมมา ภาวตัพพาทิ.

๑๑๒ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย ? อัลลสาททิกฺขจี,
อิตฺตานุทิกฺขจี, มิจฺฉาทิกฺขจี. อิม โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลั
โข ภิกขเว ตินณั ธัมมานั ปทานาย ตโย ธัมมา ภาวตัพพา.
กตเม ตโย ? อัลลสาททิกฺขจียา ปทานาย อนิจฺฉลัณณา ภาวตัพพา,
อิตฺตานุทิกฺขจียา ปทานาย อนิตฺตลัณณา ภาวตัพพา, มิจฺฉาทิกฺขจียา
ปทานาย สัมมาทิกฺขจี ภาวตัพพา. อิมลั โข ภิกขเว ตินณั
ธัมมานั ปทานาย อิม ตโย ธัมมา ภาวตัพพาทิ.

๑๑๓ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย ? ขรติ, วิหีส,
อธัมมจริยา. อิม โข ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมลั โข ภิกขเว
ตินณั ธัมมานั ปทานาย ตโย ธัมมา ภาวตัพพา. กตเม ตโย ?
ขรติยา ปทานาย มุทิตา ภาวตัพพา, วิหีสาย ปทานาย อวิหีส
ภาวตัพพา, อธัมมจริยาย ปทานาย ธัมมจริยา ภาวตัพพา. อิมลั

โฆ ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมํ ตโย ธัมมา
ภาเวตัพพาติ.

๑๑๔ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? อลันตฺฏจิตา,
อลัมปชฺฉณํ, มหิจฺจตา. อิมํ โฆ ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมํ
โฆ ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา ภาเวตัพพา.
กตเม ตโย? อลันตฺฏจิตาย ปหานาย ลันตฺฏจิตา ภาเวตัพพา,
อลัมปชฺฉณํ ปหานาย ลัมปชฺฉณํ ภาเวตัพพา, มหิจฺจตายน
ปหานาย อปัปฺปจฺจตา ภาเวตัพพา. อิมํ โฆ ภิกขเว ตินฺนํ
ธัมมานํ ปหานาย อิมํ ตโย ธัมมา ภาเวตัพพาติ.

๑๑๕ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? ไทวจัลลิตตา,
ปาปมิตฺตตา, เจตโส วิกฺเขโป. อิมํ โฆ ภิกขเว ตโย ธัมมา.
อิมํ โฆ ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา
ภาเวตัพพา. กตเม ตโย? ไทวจัลลิตตายน ปหานาย ไสวจัลลิตตา
ภาเวตัพพา, ปาปมิตฺตตายน ปหานาย กัลลียาณมิตฺตตา ภาเวตัพพา,
เจตโส วิกฺเขปํ ปหานาย อานาปาณัสสตี ภาเวตัพพา. อิมํ โฆ
ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมํ ตโย ธัมมา ภาเวตัพพาติ.

๑๑๖ ตโยเม ภิกขเว ธัมมา. กตเม ตโย? อุกุธฺจิจฺจํ, อลวโร,
ปมาโท. อิมํ โฆ ภิกขเว ตโย ธัมมา. อิมํ โฆ ภิกขเว
ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย ตโย ธัมมา ภาเวตัพพา. กตเม ตโย?
อุกุธฺจิจฺจํ ปหานาย สมโณ ภาเวตัพพา, อลวโร ปหานาย
ลวโร ภาเวตัพพา, ปมาทํ ปหานาย อปัปมาโท ภาเวตัพพา.
อิมํ โฆ ภิกขเว ตินฺนํ ธัมมานํ ปหานาย อิมํ ตโย ธัมมา
ภาเวตัพพาติ.

ติกวัคโค ปจโม.

ตัสสัทธานํ.

ราคทุจจวิตวัตถัก

สัณฺณวาทาตุติ ปุจฺจติ.

อัสสัททอวติ ตุญฺจิ

ทุเว จ อุตฺถัจเณน วักคโคติ.

วักคาลังคหิตา สุตตันตา.

๑๑๗ น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ กาเย กายานุบัลลํ วิหริตุํ. กตเม น? กัมมารามตํ, ภัสสํารามตํ, นิทฺถารามตํ, ลัคนิการามตํ, อินฺทริเยสุ อคฺคตฺถวาทํ, โภชนเ อมัตตตัณฺณตํ. อิมे โข ภิกขเว น ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ กาเย กายานุบัลลํ วิหริตุํ.

น ภิกขเว ธัมเม ปฺปาย ภัพฺโพ กาเย กายานุบัลลํ วิหริตุํ. กตเม น? กัมมารามตํ, ภัสสํารามตํ, นิทฺถารามตํ, ลัคนิการามตํ, อินฺทริเยสุ อคฺคตฺถวาทํ, โภชนเ อมัตตตัณฺณตํ. อิมे โข ภิกขเว น ธัมเม ปฺปาย ภัพฺโพ กาเย กายานุบัลลํ วิหริตฺถ.

น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ อชฺฉตฺตํ กาเย กายานุบัลลํ วิหริตุํ. ะเปยฺว พหิตฺถา กาเย, อชฺฉตฺตพหิตฺถา กาเย, น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ เวทนาสุ เวทนานุบัลลํ วิหริตุํ, ะเปยฺว อชฺฉตฺต เวทนาสุ, พหิตฺถา เวทนาสุ, อชฺฉตฺตพหิตฺถา เวทนาสุ,

น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ จิตฺเต จิตฺตานุบัลลํ วิหริตุํ, ะเปยฺว อชฺฉตฺต จิตฺเต, พหิตฺถา จิตฺเต, อชฺฉตฺตพหิตฺถา จิตฺเต,

น ภิกขเว ธัมเม อปัปฺปาย อภัพฺโพ ธัมเมสุ ธัมมานุบัลลํ วิหริตุํ,

ขแป อัมมัตตัม อัมเมสุ, พหิทธา อัมเมสุ, อัมมัตตพหิทธา อัมเมสุ
 อัมมานุปลัสสี วิหริตุ. กตเม น ? กัมมารามต, ภัสสารามต, นิทธารามต,
 ลัคณการามต, อินทริเยสุ อคคตทวารต, โกชนเ อมัตตัตถ์.
 อิมเ โข ภิกขเว น อัมเม อัมปาย อภัพโพ อัมมัตตพหิทธา
 อัมเมสุ อัมมานุปลัสสี วิหริตุ.

น ภิกขเว อัมเม ปาย ภัพโพ อัมมัตตพหิทธา อัมเมสุ
 อัมมานุปลัสสี วิหริตุ. กตเม น ? กัมมารามต, ขแป โกชนเ
 อมัตตัตถ์. อิมเ โข ภิกขเว น อัมเม ปาย ภัพโพ อัมมัตต-
 พหิทธา อัมเมสุ อัมมานุปลัสสี วิหริตุนตี.

นหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ตปัสสโ คหปติ ตถาคเต
 นิฏจันคโต อมตททโธ อมต สัจฉิกัตวา อวิยติ. กตเมหิ นหิ ? พุทฺเธ
 อเวจจัมปสาเทน, อัมเม อเวจจัมปสาเทน, สัมเม อเวจจัมปสาเทน,
 อริเยน สเเลน, อริเยน ฉาเยน, อริยาย วิมุตติยา. อเมหิ โข
 ภิกขเว นหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ตปัสสโ คหปติ ตถาคเต
 นิฏจันคโต อมตททโธ อมต สัจฉิกัตวา อวิยตติ.

นหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ภัสสโก คหปติ, สุตตโต
 คหปติ อนาถบิณฑโก, จิตโต คหปติ มัจฉิกาสันนิโก, หัตถโก
 อาฬวก, มหานาโม ลักโก, อุดฺโด คหปติ เวสาลีโก, อุดฺโด
 คหปติ, สุโร อัมพัญโจ, ชิวโก โกมารกัจโจ, นกุลปัตตา คหปติ,
 ตวักคณนิโก คหปติ, ปุณฺณเ คหปติ, อิลิตตโต คหปติ, สันธานเ
 คหปติ, วิชโย คหปติ, วัชชียมหิตโต คหปติ, เมณฺฑโก คหปติ,
 วาเลญโจ อุปาสโก, อวิญโจ อุปาสโก, สาทตโต อุปาสโก
 ตถาคเต นิฏจันคโต อมตททโธ อมต สัจฉิกัตวา อวิยติ.
 กตเมหิ นหิ ? พุทฺเธ อเวจจัมปสาเทน, อัมเม อเวจจัมปสาเทน, สัมเม

อเวจฺจัมปฺลาเทน, อริเยณ ลีเลน, อริเยณ วาเนน, อริยาย
วิมุตติยา. อิมะหิ โข ภิกฺขเว นหิ ธัมมะหิ สมนฺนาคโต สาทตฺโต
อุปาสโก ตถาคเต นิฏฺฐังคโต อมตํทโส อมตํ ลจฺฉนิกตฺวา อิริยตฺติ.

ราคฺคัลล ภิกฺขเว อภิลมฺบาย น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพา.
กตเม น ? ทลฺลนํนุตฺตรियํ, ลวณํนุตฺตรियํ, ลากาณนุตฺตรियํ,
ลิกฺขณนุตฺตรियํ, ปาริจรียาณนุตฺตรियํ, อนุสฺสทานนุตฺตรियํ. ราคฺคัลล ภิกฺขเว
อภิลมฺบาย อิมะ น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพาติ.

ราคฺคัลล ภิกฺขเว อภิลมฺบาย น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพา. กตเม
น ? พุทฺธานุสฺสติ, ธัมมานุสฺสติ, ลมฺหานุสฺสติ, ลีลานุสฺสติ, จาคานุสฺสติ,
เทวทานุสฺสติ. ราคฺคัลล ภิกฺขเว อภิลมฺบาย อิมะ น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพาติ,

ราคฺคัลล ภิกฺขเว อภิลมฺบาย น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพา.
กตเม น ? อนิจฺจลลํว, อนิจฺเจ ทุกฺขลลํว, ทุกฺখে อนตฺตลลํว,
ปหานลลํว, วิราคลลํว, นิโรธลลํว. ราคฺคัลล ภิกฺขเว
อภิลมฺบาย อิมะ น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพาติ.

ราคฺคัลล ภิกฺขเว ปริณมฺบาย ฆเปยฺว ปริกฺขาย ปหานาย ขยาย
วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสฺสัคคาย อิมะ น ธัมมมา
ภาเวตฺถัพพา. ฆเปยฺว

โทลฺลัลล โมหัลล โกรธัลล อุปนาหัลล มกฺกขัลล ปฬาลัลล อิตฺถาย
มจฺฉนริยัลล มายาย ลาลเญยัลล ลมฺภัลล ลารมฺภัลล มานัลล
อติมานัลล มทลล ปมาทลล อภิลมฺบาย ปริณมฺบาย ปริกฺขาย
ปหานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสฺสัคคาย
ฆเปยฺว อิมะ โข ภิกฺขเว น ธัมมมา ภาเวตฺถัพพาติ. อิทมโวจ ภควา.
อิตฺตมณา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินันฺทุนฺติ.

ฉกฺกนิปาโต นิฏฺฐังคโต.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BL
1411
T8
1893
v.22

Tripitaka
[Tipitaka]

